ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1832 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴԻՀ. عدد رقم ١٨٣٢ الخميس ١٠ يناير ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՄՈՒԼՍԱՐ

Յանուն Ամուլսարի ոսկիի հանքին, այսօր Հայաստանի մէջ ունինք ամենէն կարեւոր, յարատեւ, հետեւողական ու վճռական աքթիւիսթական շարժումներէն մէկը, որուն պատմութիւնը օր մը կ'արժէ արձանագրել եւ ուսումնասիրել:

Յունիս 22-էն ի վեր աքթիւիսթները փակ կը պահեն Ամուլսարի հանքը տանող ճանապարհները՝ կանգնեցնելով Lydian Armenia ՓԲԸ-ի շինարարական աշխատանքները:

Յիշեցնենք, որ Օգոստոս 27-ին, Lydian Armenia կը փորձէ ուժի կիրարկումով վերացնել շրջափակումը եւ կը հրահրէ բախումներ, որմէ ետք կը զրպարտէ աքթիւիսթները՝ Թմրանիւթերու ազդեցութեան տակ զէնք կրելու կեղծ ամբաստանութեամբ: Իրաւապահ մարմինները աքթիւիսթներուն կը կանչեն հարցաքննութեան:

Նաեւ, ընկերութիւնը աքթիւիսթներուն դէմ հայցեր կը ներկայացնէ դատարան՝ պահանջելով փոխհատուցել անոնց պատճառով ընկերութեան կրած վնասները, յայտարարելով՝ որ օրական կը կրէ 500 հազար տոլլարի վնաս:

Ընկերութիւնը հասարակական ցանցերուն միջոցով կը փորձէ տարածել կեղծ տեղեկատուութիւններ եւ նուաստացուցիչ զրպարտութիւններ աքթիւիսթներուն դէմ:

Lydian Armenia կը դիմէ դատական քօղին տակ աքթիւիսթները սպառնալու միջոցին: Հոկտեմբերին, հայց կը ներկայացնէ Արարատի եւ Վայոց Ձորի մարզերու ընդհանուր իրաւասութեան առաջին ատեանի դատարան ընդդէմ Գնդեվազ գիւղի բնակիչ, Ամուլսարի աքթիւիսթ Թեհմինէ Ենոքեանին՝ հրապարակային ելոյթի ընթացքին իբր ընկերութեան գործարար համբաւը արատաւորող արտայայտութիւններուն համար, պահանջելով մէկ միլիոն դրամի փոխհատուցում, ինչպէս նաեւ զրպարտութիւն համարուող տուեալներուն հերքումը:

Միաժամանակ, ուրիշ գործով հայցադիմում կը ներկայացնէ 28 քաղաքացիներու դէմ (ներառեալ՝ Թեհմինէ Ենոքեանին), այս անգամ վնասի հատուցումի պահանջով:

Երկու հայցադիմումներն ալ դատարանը ետ կը վերադարձնէ, նշելով՝ որ խախտուած են Հայաստանի քաղաքացիական դատավարութեան օրէնսգիրքի 127-րդ յօդուածի 1-ին մասի 3-րդ կէտի՝ հայցադիմումի բովանդակութեան ներկայացուող պահանջքները: Նշենք, որ Lydian Armenia-ի ներկայացուցիչը Երեւանի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանի դատաւոր Արայիկ Մելքումեանի եղբայրն է:

Նոյեմբեր 8-ին, Ջերմուկ համայնքի 66 բնակիչներ, *ԷկօԼուր* տեղեկատուական հասարակական կազմակերպութիւնը, Հիւման Ռայթս Հաուս Երեւան իրաւապաշտպան հասարակական կազմակերպութիւններու ցանցը, Հայկական Բնապահպանական Ճակատ (ՀԲՃ) քաղաքացիական նախաձեռնութիւնը կը ստորագրեն դիմում՝ հասցէագրուած ՄԱԿ-ի մարդու իրաւունքներու գլխաւոր յանձնակատար Միշէլ Բաշելէին եւ Հայաստանի վարչապետի պաշտօնակատար Նիկոլ Փաշինեանին: Կը նշեն հանքին պատճառելիք բնապահպանական ահռելի վնասները, աքթիւիսթներուն դէմ գործող դատական եւ համացանցային ճնշում-զրպարտութիւնները, կը մեղադրեն միջազգային ներդրողները եւ անոնց պաշտպանող ԱՄՆ-ի եւ Միացեալ Թագաւորութեան կառավարութիւններուն ճնշումները Հայաստանի ներկայ կառավարութեան վրայ, եւ կոչ կ'ուղղեն հրատապ կերպով անդրադառնալ ընկերութեան ոտնձգութիւններուն Հայաստանի քաղաքացիներուն դէմ եւ ապահովել անոնց պաշտպանութիւնը, կատարել յաւելեալ ուսումնասիրութիւններ հանքի բնապահպանական վնասներուն մասին եւ ապահովել ՄԱԿ-ի յատուկ զեկուցողներու Հայաստան այցելութեան համար անհրաժեշտ վարչարարական եւ թեքնիքական պայմաններ:

Վայրի Միութեան Պալքանեան Միութեան փորձագէտներ՝ Անտրէյ Ռալեւ, Անտրէյ Քովաչեւ եւ Ելենա Ցինկարսքա-Սետեֆչեւա, աջակցութեամբ CEE Bankwatch միջազգային ցանցին եւ *ԷկօԼուր* տեղեկատուական ՀԿ-ին, կը հրապարակեն Հոկտեմբեր-Նոյեմբերին կատարած իրենց հետազօտութիւնը՝ *Report on New Circumstances Related to the Environmental and Social Impact Assessment (ESIA) of the Amulsar Gold Project in Armenia*, ուր կը բացայայտեն կենսաբազմազանութեան վրայ Ամուլսարի ծրագիրի ազդեցութեան հինգ նոր վտանգաւոր հանգամանքներ, նշելով ՇՄԱԳ-ի (Շրջակայ Միջավայրի վրայ Ազդեցութեան Գնահատում) մեթոտաբանական եւ տեղեկատուական անճշդութիւնները: Կը շեշտեն՝ որ ՇՄԱԳ-ի մօտ կը բացակայի այն գնահատումը, որ պէտք է համապատասխանէր «Եւրոպայի վայրի բնութեան եւ բնական միջավայրի պահպանութեան մասին» Բեռնի պայմանագիրի պահանջքներուն՝ զոր Հայաստան վաւերացուցած է 2008-ին, իսկ Ամուլսարի ծրագիրի տարածքին մէկ մասը կը գտնուի «Ջերմուկ» «Էմերալտ տարածք»-ին վրայ (Զմրուխտէ տարածք)՝ AM0000009 քոտի տակ: «Էմերալտ տարածք»-ը կը գտնուի Բեռնի պայմանագիրի պահպանութեան տակ, քանի որ Հայաստանը միջազգային մակարդակով զայն սահմանած է իբրեւ բնապահպանական յատուկ հետաքրքրութիւն ունեցող տարածք:

Ջերմուկ համայնքի բնակչութիւնը, ներառեալ Ջերմուկ քաղաքի, Կեչուտ, Գնդեվազ, Հեր-Հեր, Կարմրաշէն գիւղերու բնակիչները, կ'իրացնեն ուղիղ ժողովրդավարութեան իրենց իրաւունքը եւ շուրջ 3000 ստորագրութեամբ (բնակչութեան շուրջ 70 առկոսը) «Ջերմուկ համայնքը էկօ-տնտեսական տարածք դարձնելու եւ համայնքում մետաղական հանքարդիւնաբերութիւնը արգիլելու վերաբերեալ» հանրագիր կը ներկայացնեն կառավարութեան եւ Ջերմուկ համայնքի աւագանիին ու ղեկավարին, ուր կը պարզաբանեն տարածաշրջանի տնտեսական զարգացումի իրենց տեսլականը եւ կը պահանջեն՝ որ այնտեղ արգիլուի մետաղական հանքարդիւնաբերութիւնը եւ խրախուսուի կանանչ էքօտնտեսութեան զարգացումը: Հանրագիրը Դեկտեմբեր 2-ին կը ներկայացուի Նիկոլ Փաշինեանին՝ Ջերմուկ կատարած նախընտրական քարոզարշաւի ընթացքին, Դեկտեմբեր 5-ին՝ Ջերմուկի աւագանիին, Դեկտեմբեր 6-ին՝ Հայաստանի կառավարութեան: Դեկտեմբեր 18-ին, Ջերմուկ համայնքի աւագանին պաշտօնական որոշումով հաւանութիւն կու տայ հանրագիրի առաջարկութեան:

Վեց ամսուայ ընթացքին, յանձնառու (contractor) կազմակերպութիւնները իրենց սարքերը աստիճանաբար կը հանեն Ամուլսարէն: Դեկտեմբեր 12-ին, Ճանապարհ ընկերութիւնը եւս կը լքէ Ամուլսարը՝ Ստեփանակերտի մէջ աշխատանք գտնելու կապակցութեամբ: Այժմ, տակաւին կը մնայ մէկ յանձնառու:

Ամանորի առիթով, Ամուլսարի պահապան-աքթիւիսթներուն աջակցելու նպատակով կը կազմակերպուին դրամահաւաք եւ զանազան միջոցառումներ: Դեկտեմբեր 27-ի դրութեամբ կը հաւաքուի 130 հազար դրամ:

Դեկտեմբեր 15-ին, Երեւանի Բոհեմ արուեստանոց-թէյարանին մէջ տեղի կ'ունենայ համերգ-դրամահաւաք՝ ի նպաստ աքթիւիսթներուն, մասնակցութեամբ Տիեզերք Պանտին:

Lydian Armenia կը շարունակէ դատի տալ աքթիւիսթները: Այս անգամ հայցադիմում կը ներկայացնէ ընդդէմ ՀԲՃ-ի անդամ, Ամուլսարի աքթիւիսթ Անի Խաչատրեանին, պահանջելով հրապարակաւ հերքել ֆէյսպուքեան անձնական էջին մէջ զրպարտութիւն համարուող տուեալները, բռնագանձել փոխհատուցումի գումար եւ լուծել դատական ծախսի հարցը: Դեկտեմբեր 13-ին, Դատական Ակտերի Հարկադիր Կատարման (ԴԱՀԿ) ծառայութեան Կոտայքի մարզային բաժինի Եղվարդի բաժանմունքը կ'որոշէ՝ Կոտայքի մարզի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանին կողմէ տրուած կատարողական թերթի համաձայն, «պէտք է որպէս հայցի ապահովման միջոց պատասխանող Անի Ռազմիկի Խաչատրեանին արգելել հայցուոր Լիդիան Արմենիա ՓԲԸ-ի գործարար համբաւն արատաւորող եւ իրականութեանը չհամապատասխանող փաստացի տուեալներ տարածել:»

Lydian Armenia հայցադիմում կը ներկայացնէ նաեւ Երեւանի առաջին ատեանի ընդհանուր իրաւասութեան դատարան՝ ընդդէմ ՀԲՃ-ի անդամ, Ամուլսարի աքթիւիսթ Լեւոն Գալստեանին, զինք մեղադրելով զրպարտութեան մէջ: Lydian Armenia կը պահանջէ Գալստեանէն բռնագանձել մէկ միլիոն դրամ: Դեկտեմբեր 21-ի դատական նիստին կ'որոշուի նիստը յետաձգել Յունուար 25-ին:

ԷկօԼուր տեղեկատուական ՀԿ-ն, CEE Bankwatch ↳ 2

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 14-ԻՆ

Կեդրոնական Ընտրական Յանձնաժողովը Յունուար 4-ին կը հրապարակէ 7-րդ գումարումի Ազգային Ժողովի պատգամաւորներուն անունները:

Նորընտիր Ազգային Ժողովի առաջին նիստը տեղի պիտի ունենայ Յունուար 14-ին: Համաձայն Դեկտեմբեր 9-ի արտահերթ ընտրութիւններուն, Իմ Քայլը Դաշինքը ունի 88 լիազօրագիր (աթոռ), Բարգաւաճ Հայաստանը՝ 26, Լուսաւոր Հայաստանը՝ 18:

Համաձայն *Արմենփրէս*ին, այս տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ԿԸՅ-ի նախագահ Տիգրան Մուկուչեան՝ յանձնաժողովի արտահերթ նիստի ժամանակ.

«Ղեկավարուելով Հայաստանի ընտրական օրէնսգիրք Հայաստանի սահմանադրական օրէնքի 100-րդ յօդուածի առաջին մասով, ինչպէս նաեւ Ազգային Ժողովի կանոնակարգ Հայաստանի Հանրապետութեան սահմանադրական օրէնքի 32-րդ յօդուածի երկրորդ մասով, համաձայն որի՝ Ազգային Ժողովը իր արտահերթ ընտրութեան դէպքում առաջին նստաշրջանը հրաւիրւում է նորընտիր Ազգային Ժողովի կազմաւորումից յետոյ երկրորդ Երկուշաբթի օրը՝ ժամը 10:00-ին, Ազգային Ժողովի 2018 թուականի Դեկտեմբերի 9-ի արտահերթ ընտրութիւններով ընտրուած նորընտիր ԱԺ առաջին նստաշրջանի հրաւիրման օր է յայտարարւում 2019 թուականի Յունուարի 14-ի Երկուշաբթի օրը, ժամը 10:00:»

ԿԸ ՄԱՀԱՆԱՅ ԴՐՈՅԻ ԳՈՐԾՈՎ ՑՄԱՀ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼ ԱՐՄԵՆԱԿ ՄՆՋՈՅԵԱՆ

Յունուար 6-ին, 54 տարեկանին կեանքէն կը հեռանայ ՀՅԴ Դրոյի Գործով ցմահ դատապարտեալ Արմենակ Մնջոյեան: Յունուար 3-ին, սրտամկանի կաթուածով տեղափոխուած էր Երեբունի բժշկական կեդրոն:

Մնջոյեան՝ Դրոյի Գործով կը ձերբակալուի 1995-ին, 1996-ին կը դատապարտուի մահապատիժի, 2003-ին՝ Հայաստանի նախագահի թիւ 103-Ա հրամանագիրով, մահապատիժի դատավճիռը կը փոխարինուի ցմահ ազատազրկութեամբ:

Դրոյի Գործը տակաւին կը մնայ Հայաստանի նոր շրջանի պատմութեան հանրայինօրէն չբացայայտուած մութ եւ վտանգաւոր կէտերէն մէկը: Եթէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի կողմէ զուտ քաղաքական հետապնդում մըն էր ասիկա՝ ինչպէս կը յայտարարեն ոմանք, ինչո՞ւ յաջորդ նախագահները ազատ չարձակեցին դատապարտեալները:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱՅԻ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՒԱԶ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

2. *'Ասաֆիր ալ-կաննա* (Դրախտի Թռչունները)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Աֆլամ Ֆայրուզ – Fayrouz Films:

Բեմադրիչ՝ Սէյֆ Ալ-Տին Շաուքաթ:

Հեղինակներ՝ Սէյֆ Ալ-Տին Շաուքաթ (պատմութիւն եւ սենարիօ), Հասան Թաուֆիք (պատմութիւն, սենարիօ եւ երկխօսութիւն), Միրեյլա Թաուֆիք (պատմութիւն եւ սենարիօ):

Մերվաթ՝ *'Ասաֆիր ալ-կաննա* ֆիլմին մէջ

Դերակատարներ՝ Մահմուտ զուլ-Ֆիքքար (Քամալ Ֆահմի՝ Ամինայի ամուսինը, Ֆայրուզի, Նելլիի եւ Մերվաթի հայրը), Զոմորրոտա (Տորրէյա), Ֆայրուզ (Ֆայրուզ՝ Նելլիի եւ Մերվաթի աւագ քոյրը, 13 տարեկան), Նելլի (Նելլի՝ Ֆայրուզի եւ Մերվաթի կրտսեր քոյրը, 6 տարեկան), Մերվաթ (Մերվաթ՝ Ֆայրուզի եւ Նելլիի միջնեկ քոյրը, 11 տարեկան), 'Ազիա Հելմի (Ամինա Մոհամմատ Իպրահիմ՝ Քամալի ամուսինը, Ֆայրուզի, Նելլիի եւ Մերվաթի մայրը), Մոհամմատ Թաուֆիք (լրագրող), Հասան Ալ-Պարուտի (ընկերութեան պաշտօնեայ), Թալ'աթ 'Ալլամ, Մունիր Ալ-Ֆանկարի (Օսթա Մոհամմատ՝ վարորդ), Իպրահիմ Ժաքլա, 'Ապտէլ Համիտ Պատաուի ('Ապտու), Հուսէյն Իմա'իլ, 'Ապտէլ Ղանի Ալ-Նակտի, Անուար Մատքուր, Սամիր 'Էզզաթ, 'Ապպաս Ռահմի:

Պարուսոյց՝ Ֆայրուզ

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 28 կամ 29 Նոյեմբեր 1955, Սինեմա Ֆերիալ, Աղեքսանդրիա:

'Ասաֆիր ալ-կաննա, ձախէն աջ՝ Մերվաթ, Նելլի եւ Ֆայրուզ

Նիւթ՝ Զովացուցիչ ըմպելիքի Տորրենկա ընկերութեան տնօրէնի մահէն ետք տնօրինութիւնը կը ստանձնէ այրին՝ Տորրէյա, որ սիրահարուած է ընկերութեան ծանուցումներու տնօրէն Քամալի հետ:

Քամալ ամուսնացած է Ամինայի հետ եւ իր երեք դուստրերուն՝ Ֆայրուզի, Նելլիի եւ Մերվաթի (դրախտի թռչունները) հետ կ'ապրի երջանիկ կեանք մը: Բոլորը միասին կը տօնեն Նելլիի ծննդեան տարեդարձը, ուր երեք քոյրերը հանդէս կու գան համատեղ ու համահաւասար երգով ու պարով, կատարելով *Էհնա Թալաթա* (Մենք երեքս) երգը:

Տորրէյա կը յաջողի գայթակղել Քամալը: Ժամանակ անցընելով Տորրէյայի հետ, Քամալ ներկայ չի գտնուիր դպրոցական հանդէսին՝ ուր երեք դուստրերը կը պարեն եւրոպական վալսերու փունջ մը:

Քամալ կը լքէ ընտանիքը եւ կ'ամուսնանայ Տորրէյայի հետ: Կ'ամուսնալուծուի Ամինայէն եւ օրէնքի ուժով ձեռք կը ձգէ Ֆայրուզի եւ Մերվաթի խնամակալութիւնը, զանոնք բաժնելով մօրմէն եւ Նելլիէն: Նելլի կը շարունակէ մնալ մօրը մօտ:

Նելլի կը յաջողի այցելել քոյրերուն եւ երեքը միասին փախուստ կու տան: Գիշերը կ'անցընէին տակաւին կառուցուող շէնքի մը մէջ: Կ'երազեն որ կը գտնուին Սպանիա եւ արեւելեան-սպանիական ճաշակով զարդարուած տարածութեան մը վրայ յատուկ զգեստներով երեքը միասին կը պարեն ֆլամենքօ (ֆիլմին երրորդ պարը):

Կ'որոշեն տուն չվերադառնալ մինչեւ հայրը չվերամիանայ իրենց մօրը:

Ոստիկանութիւնը լրագրողի մը միջոցով երեքին լուսանկարը կը հրապարակէ մամուլին մէջ, զանոնք գտնելու նպատակով: Քոյրերը կը տեսնեն լուսանկարը եւ ծպտուելու համար կը փոխեն իրենց տեսքն ու հագուստները՝ ստանալով տղու կերպարանք: Ինքզինքնին կ'անուանեն՝ Ժաք, Պլաք եւ Թրաք: Կը հեռաձայնեն լրագրողին, ըսելով որ իրենց հօրը տեղեկացնէ տուն վերադառնալու պայմանը: Լրագրողը կը կատարէ խոստումը, միաժամանակ լուրը հրատարակելով թերթին մէջ կը յառաջացնէ հանրային կարծիք:

Փիանոլա-լաթերնա նուագողի մը հետ կը պարեն սրճարանի մը առջեւ եւ կը հաւաքեն գումար մը:

Կ'որոշեն Տորրենկա խմիչքները պոյքոթելու ուղիով ճնշել իրենց հօր վրայ, համոզուած ըլլալով, որ եթէ ընկերութիւնը կորսնցնէ իր դրամները, Քամալ պիտի խզէ կապը Տորրէյայի հետ: Խումբ մը թափառաշրջիկ տղոց օգնութեամբ Գահիրէի մէջ եւ շրջակայքը կը փակցնեն եւ կը տարածեն ընկերութեան խմիչքները պոյքոթող ազդագիրներ, օրինակ՝ «Տորրենկա կը ներկայացնէ երեք յուսախաբ աղջիկներու արցունքները. խմեցէք զայն», «Տորրենկա կը հանգստացնէ քեզի երկրային ցաւերէն եւ կը փոխադրէ դէպի յաւիտենական հանգստութիւն. խմեցէք զայն», «Տորրենկա ամենալաւ խմիչքն է տարածելու հիւանդութիւնները եւ փոխադրելու մանրէները. խմեցէք զայն»: Հանրութիւնը կը դադրի Տորրենկա օգտագործել իսկ Քամալի եւ Տորրէյայի միջեւ խռովութիւնները կը սաստկանան: Ոստիկանութեան օգնութեամբ Քամալ եւ Ամինա կը գտնեն երեք աղջիկները եւ ընտանիքը կը վերամիաւորուի:

3. *Պենթ 17* (17 տարեկան աղջիկը) (1958)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Աֆլամ Մինա (Վիքթոր Անթուան):

Բեմադրիչ՝ Քամալ 'Աթիյեա:

Հեղինակ՝ Հուսէյն Հելմի (պատմութիւն եւ սենարիօ):

Դերակատարներ՝ Զուպայտա Սարուաթ (Սաֆա'), Ահմատ Ռամզի (Քամալ), Հուսէյն Ռիատ (Իպրահիմ՝ Սաֆա'ի հայրը), Զուզու Մատի (Հուրէյեա՝ Քամալի մայրը), 'Ապտէլ Մոն'էմ Իպրահիմ (Համատա), Ուըտաատ Համտի (Պաթթա), 'Ապտէլ 'Ազիզ Համտի (Սապէր), Մերվաթ (Տիտի), Էպթըսամ (Ասմա), Մահմուտ զուլ-Ֆաքքար (տոքթոր Ռեֆ'աթ):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 27 Հոկտեմբեր 1958, Սինեմա Միամի:

Պենթ 17, ձախին՝ Մերվաթ, աջին՝ Զուպայտա Սարուաթ

Նիւթ՝ Իրաւաբանական համալսարանի առաջին դասարանի ուսանողուհի՝ Սաֆա', կը սիրէ երրորդ դասարանի ուսանող Քամալին: Սաֆա'ի հայրը՝ Իպրահիմ, կտրականապէս դէմ է անոնց ամուսնութեան, որովհետեւ Քամալի մայրը՝ Հուրէյեա, իր բնակարանը վերածած է խաղատան: Հակառակ ասոր, Սաֆա' եւ Քամալ անխախտ կը մնան իրենց սիրոյ մէջ: Իպրահիմ կը դիմէ իր ընկերոջ՝ տոքթոր Ռեֆ'աթին, որ միջնորդութիւն կատարէ: Ռեֆ'աթ խորհուրդ կու տայ Իպրահիմին չխանգարել անոնց սէրը: Մինչ այդ, Հուրէյեա կը ստիպուի դադրեցնել բախտախաղը եւ երկուքը կ'ամուսնանան:

Մերվաթ հանդէս կու գայ Սաֆա'ի ընկերուհիի կարճ դերով: Մերվաթի միջնորդութեամբ է որ Սաֆա' կը ծանօթանայ Քամալին:

ՔՈՒԹ ԱԼ-ՔՈՒԼՈՒՊ

Քութ Ալ-Քուլուպ, բուն անունով՝ Մատլէն Մաքսուտեան (ծն. 1934, Պէյրութ), լիբանանցի երգչուհի եւ դերասանուհի մըն է:

Իր հայկական լինելութիւնը գիտական շրջանառութեան մէջ դրաւ բանասէր Արծուի Բախչինեան(5):

Խաղացած է երկու լիբանանեան-իրաքեան ֆիլմերու մէջ՝ *Ղարիպա 'ալալ-շաթէ'* (Օտար՝ ծովեզերքին վրայ) եւ *Եա լէյլ* (Ով գիշեր), երկուքն ալ Կարի Կարապետեանի բեմադրութեամբ(6): Անոնց թուականները կարելի չեղաւ ճշդել:

Արաբական ֆիլմի աշխարհի մէջ իր → 3

1 →

ԱՄՈՒԼՍԱՐ

Network եւրոպական ցանցը եւ Պուլկարիոյ Վայրի Բնութեան Պալքանեան Միութիւն ՀԿ-ն, Դեկտեմբեր 26 թուակիր նամակ մը կը ղրկեն Նիկոլ Փաշինեանին՝ Ամուլսարի ծրագիրին մէջ նոր գործօններու յայտնաբերումի վերաբերեալ:

Էնն Մաեսթ, Անտրէ Սոպոլեւսքի եւ երկու այլ գիտնականներ 2017 թուականէն ի վեր ներգրաւուած էին իրականացնելու Ամուլսարի հանքի նախագիծի անկախ թեքնիքական գնահատումը: Իրենց վերջնական զեկուցագիրը կը ներկայացնեն բնապահպանութեան նախարար Էրիկ Գրիգորեանին, որ կը հրաժարի զայն հրապարակել: Նախարարութիւնը կը հրաժարի նաեւ ՀԲՃ-ին գոհացուցիչ պատասխան տալ զեկուցումին մասին: Սակայն ՀԲՃ կը յաջողի ձեռք անցընել զեկուցագիրը եւ զայն ամբողջութեամբ կը հրապարակէ անգլերէն բնագիրով եւ հայերէն թարգմանութեամբ: Վերնագրուած է՝ *Հաշուետուութիւն մեր գործուղման եւ Ամուլսարի ոսկու նախագծի կարեւորագոյն ռիսկերի մասին*:

Զեկուցագիրին մէջ փորձագէտները կը գրեն՝ որ Lydian-ի հրապարակած նախագիծերը եւ ծրագիրները լիարժէք չեն: Լուրջ աշխատանք կը պահանջէ՝ որպէսզի ճշգրիտ կերպով գնահատուին ռիսքերու նուազեցումին նկատմամբ ընկերութեան առաջարկած միջոցառումները, ինչպէս նաեւ թթուային ապարներու ցամաքուրդի (drainage) կանխատեսումի համար առարկուած մեթոտներուն վստահելիութիւնը: Անոնք կը չեչտեն թթուային հոսքի ապարներու լուծահանուած աղտոտիչներուն մուտքը մակերեւութային եւ ստորերկեայ ջուրերը եւ անոնց երկարատեւ աղտոտումը, մանրամասնօրէն փաստարկելով այդ վտանգները:

Ինչո՞ւ նախարարը մերժած է հրապարակել զայն:

ՀԲՃ կը յիշեցնէ Սեպտեմբեր 3-ին, *opendemocracy.net* կայքին մէջ Պիտէր Լիախովի եւ Քնար Խուդոյեանի՝ Ամուլսարի մասին ստորագրած յօդուածին հետեւեալ հատուածը.

«Բնապահպանութեան նոր նախարարը՝ Էրիկ Գրիգորեանը, եւս նախկինում կապ է ունեցել Լիդիանի հետ: 2014 թուականի Օգոստոսից մինչեւ 2015 թուականի Փետրուար Գրիգորեանն աշխատել է միջազգային խորհրդատուական Critical Resource ընկերութիւնում, որն այդ պահին Լիդիանի համար իրականացնում էր շահագրգիռ կողմերի ներգրաւման ուսումնասիրութիւն:»

Ո՞վ է Գրիգորեանը նախարար նշանակող անձը: Փաշինեա՞ն՝ թէ Արմէն Սարգսեան, որուն կապերը Lydian-ի հետ բազմիցս արծարծուած է մամուլին մէջ:

Կը մնայ լոկ ենթադրութիւններ կատարել:

Դեկտեմբեր 30-ին, *change.org* կայքէջին մէջ ԲՀԿ-ն կը հրապարակէ խնդրագիր (petition)՝ *Ամուլսարը կանգուն է* խորագիրով: Յունուար 8-ին արդէն հաւաքած էր աւելի քան 8 ու կէս հազար ստորագրութիւն:

Նոր տարին աքթիւիսթները կ'անցընեն իրենց բնակարաններէն դուրս՝ պաշտպանելու համար Հայաստանի բնութիւնը:

Ամուլսարի ոսկիի հանքի դէմ պայքարը տակաւին շատ երկար ճանապարհ ունի անցնելու:

Ամուլսարը, սակայն, միակը չէ Հայաստանի աւերիչ հանքարդիւնաբերութեան մէջ, այլ մաս մըն է նէօլիպերալ քաղաքականութեան, որուն նկատմամբ Փաշինեան կը թուի մնալ անզօր:

Վերջերս, 27 կապանցի բնապահպաններ, աքթիւիսթներ, իրաւապաշտպաններ, մշակոյթի գործիչներ եւ կուսակցութիւններու անդամներ իրենց բացասական կարծիքը կը յայտնեն բնապահպանութեան նախարարութեան՝ ԱԳԱՊԵ ընկերութեան կողմէ Կապանի տարածաշրջանին մէջ նաւթ եւ կազ որոնելու ծրագիրին նկատմամբ: Ընկերութիւնը կը նախատեսէ որոնողական աշխատանքներ կատարել Կապան համայնքի վարչական տարածքը: Աքթիւիսթները կը յիշեցնեն՝ որ Կապանի ու Մեղրիի տարածքները մաս կը կազմեն շուրջ 80 հազար հեքթար բնութեան յատուկ պահպանուող տարածքներուն՝ որոնք ներառնուած են Զանգեզուր կենսոլորտային համալիրի կազմին մէջ: Բացի այդ, ԱԳԱՊԵ չէ յստակեցուցած, թէ ուսումնասիրութեան ժամանակ ճշգրիտ ո՛ր տարածքներէն նմոյշներ պիտի ընդունին, եւ հաւանական է, որ Բնութեան Յատուկ Պահպանուող Տարածքներու (ԲՀՊՏ) չյստակեցուած սահմաններու պայաններուն, ուսումնասիրութիւնները կատարուին նոյն այդ տարածքներուն վրայ: Կը նշեն նաեւ, որ նաւթի եւ կազի հանքավայրերուն հետեւանքով յառաջանալիք բնապահպանական վիճակին վատթարացումը՝ կրնայ պատճառ հանդիսանալ գիւղատնտեսութեան, զբօսաշրջիկութեան, զբաղուածութեան անկումի եւ արտագաղթի:

Ո՞վ է յանցաւորը: Բնապահպանութեան նախարա՞րը՝ որ, ինչպէս տեսանք, նախապէս կապուած էր «միջազգային» ազդեցիկ կառոյցի մը հետ, Փաշինեա՞ն՝ որ նշանակած է նախարարը եւ զայն թողած հանգիստ կերպով գործելու, նախկին բնապահպանական օլիկարք նախարար Արծուիկ Մինասեա՞ն՝ որ 2017-ին լուրջ յարաբերութիւններ եւ համաձայնութիւններ մշակած էր ԱԳԱՊԵ-ի հետ՝ որոնցմէ իրաւական առումով կը դժուարանայ նոր կառավարութիւնը ձերբազատուիլ, թէ՞ ընդհանուր անդրազգային ընկերութիւններն ու «միջազգային» դրամական գերհսկայ հիմնարկները՝ որոնց ազդեցութիւնը կը մնայ անշրջանցելի...:

Ա.

2

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱՅԻ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՒԱԶ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐ

Հոչակը, սակայն, մարմնաւորուեցաւ չորս եգիպտական ֆիլմերու մէջ, ուր կարողապէս արտայայտած է բարձր դասակարգի ներկայացուցիչի տիպարը (*Պայն քալպայն*), զոհուած անձի մը մելամաղձոտութիւնը (*Ապուլ Տահապ*), ընտանեկան դաւաճանութիւնը (*Տահքաթ ալ-քատար*) եւ երգ-պարի խումբի անդամի մը դիւրաչարժ սահունութիւնը (*Եա սալամ 'ալ-հոպպ*).

1. *Պայն քալպայն* (Երկու սիրտերու միջեւ) (1953)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Օմաեա (Օմաեատ) Ֆիլմ (Omayad Films Co), Զուհայր Պաքիր:

Բեմադրիչ՝ Մոհամմատ 'Ապտէլ Կաուատ:

Հեղինակներ՝ Մոհամմատ 'Ապտէլ Կաուատ (սենարիօ), Զուհայր Պաքիր (սենարիօ):

Քութ Ալ-Քուլուպ՝ *Պայն քալպայն* ֆիլմին մէջ

Դերակատարներ՝ Շատիա ('Աուաթէֆ), Քամալ Ալ-Շեննաուի (Համտի), Շուքրի Սարհան (Ուահիպ), Իսմա'իլ Եասին (Նապիհ), 'Ատլի Քասէպ (Հուսէյն), Էհսան Շերիֆ (Մեթուալլիի ամուսինը, 'Աուաթէֆի եւ Համտիի մայրը), 'Ապտէլ Պատի' Ալ-'Արապի (Մեթուալլի Սալէհ), Սալահ Սարհան (Թաուֆիք), Նա'իմա Ուասֆի (Ռաթիպա), 'Ապտէլ Ֆաթթահ Ռաշէտ, Իպրահիմ Ալ-Շամի ('Ապտէլ 'Ալ), Ալ-Մեսիրի ('Ապտէլ Քարիմ Նոսր), Ռաշատ Համէտ, Սոհէյր Ռետա, Մուսթաֆա Ռաշէտ, Մոհսէն Հասանէյն, Ֆիֆի Սա'իտ (Օլֆաթ), Ահմատ 'Ապտէլ Ֆաթթահ, Ֆաթհի Ալ-Սաֆուրի (Ֆաթհի), Սուրայա Հասան (պարուհի), Հերմին (պարուհի), Ֆաուզէյա (պարուհի), Հելէն (պարուհի), Ժինա (պարուհի՝ Շուշու), Քութ Ալ-Քուլուպ (Ժիհան), Զուզու Նապիլ (Սամիրա):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 8 Յունիս 1953, Սինեմա Ռոյալ, Գահիրէ:

Նիւթ՝ Համաձայն կտակին, ժառանգելու համար իր մեծհօր հարստութիւնը, Հուսէյն պէտք է ունենայ դուստր զաւակ մը: Իր կնոջմէն՝ Սամիրայէն, արդէն ունի որդի մը՝ Նապիհ: Հուսէյն որոշած է ամուսնալուծուիլ կնոջմէն՝ եթէ կրկին ծննդաբերէ տղայ մը: Արդարեւ, Սամիրա կը ծննդաբերէ տղայ մը՝ Ուահիպ: Միաժամանակ, ընտանիքի ծանօթներէն՝ Մեթուալլի Սալէհ, որ ունէր Համտի անունով որդի մը, նոյն հիւանդանոցին մէջ աշխարհ կը բերէ դուստր մը՝ 'Աուաթէֆ: Սամիրայի քոյրը՝ Ռաթիպա, որ հիւանդանոցի բուժքոյրն է, նպատակ ունենալով փրկել իր քրոջ ընտանեկան քայքայումը, գաղտնագողի Ուահիպը կը փոխարինէ 'Աուաթէֆով: Պաշտօնապէս, Ուահիպ եւ Համտի կը դառնան եղբայրներ:

Ռաթիպա կը հիւանդանայ: Մահամերձ վիճակի մէջ կը կանչէ Սամիրային եւ կը տեղեկացնէ իրականութիւնը:

Երեխաները կը մեծնան: Համտի եւ 'Աուաթէֆ կը սիրահարուին: Ուահիպ եւս կը սիրէ 'Աուաթէֆին: Սամիրա ամէն ջանք կը գործադրէ խափանել Համտիի եւ 'Աուաթէֆի յարաբերութիւնը, քանի որ անոնք իրականութեան մէջ քոյր-եղբայրներ են, միաժամանակ կը քաջալերէ Ուահիպին գրաւել 'Աուաթէֆի սիրտը: Համէտ ուսումնատենչ երիտասարդ մըն է, մինչդեռ Ուահիպ իր ժամանակը կ'անցընէ քապարէներու մէջ, սպառելով ընտանիքին ունեցուածքը:

Մատնուելով չքաւորութեան, Համտի կը ստիպուի պաշտօն ընդունիլ ընկերութեան մը մէջ: Սեփականատիրոջ աղջիկն է Ժիհան, որ Համտիի դասընկերուհին է համալսարանին մէջ: Ժիհան նշանուած է ընդհանուր դատախազ Թաուֆիքի հետ:

Համտի եւ Ժիհան կը համակրին իրարու եւ կը սկսին հանդիպիլ: Թաուֆիք կը նկատէ այս յարաբերութիւնը:

Տեղի կ'ունենայ մեծ գողութիւն մը: Գործողութեան վայրը կը յայտնաբերուի Համտիի դրամապանակը, զոր Ուահիպ նախապէս գողցած էր: Առիթէն օգտուելով, Թաուֆիք կը ձերբակալէ Համտիին: Դրամապանակին գոյութիւնը ծուղակ մըն էր, զոր սարքած էին աւազակները, իրենց յետագայ գործունէութեան մէջ ներգրաւելու համար Ուահիպին:

Վերջապէս, դատարանը կ'արդարացնէ Համտին, իսկ Սամիրա կը բացայայտէ 'Աուաթէֆի եւ Ուահիպի գաղտնիքը: 'Աուաթէֆ կ'ամուսնանայ Ուահիպի հետ, իսկ Համտի՝ Ժիհանի:

(Շար. 2/5)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

5. Անդ, էջ 554:

6. Մահմուտ Քասէմ, *Մաուսու'աթ ալ-աֆլամ ալ-'արապէյա* (*արաբերէն՝* Արաբական ֆիլմերու հանրագիտարան), Գ. հատոր, London: E-Kutub Ltd, Դեկտեմբեր 2017, էջ 127:

«Ֆիլմ *Ղարիպա 'ալալ-չաթէ'*», *elcinema.com,* https://www.elcinema.com/work/2048040/ (արաբերէն):

«Ֆիլմ *Եա լէյլ*», *elcinema.com,* https://www.elcinema.com/ work/1006939/ (արաբերէն):

ԽՈՀԵՐ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

4. ՍՓԻՒՌՔ

Դեկտեմբեր 5-ի բանավէճին մէջ Սփիւռքը գոյութիւն չունէր: Միակ կողմնակի արտայայտութիւնը Փաշինեանի հետեւեալ խօսքն էր. «Մասնաւորապէս մենք կարծում ենք, որ [Սահմանադրութեան] որոշ դրոյթներ որոնք սահմանափակում են Սփիւռքի կարողային ներուժը Հայաստանի կառավարման համակարգում ներգրաւուելուն պէտք է անպայման փոփոխութիւնների ենթարկուել:»

Ներկայացուած ծրագիրները, արդարեւ, քիչ մը աւելի հետաքրքրութիւն կը ցուցաբերեն Սփիւռքի նկատմամբ: Սփիւռքին յատկացուած ամենաերկար հատուածները կը գտնուին Իմ Քայլը Դաշինքի եւ Լուսաւոր Հայաստան Կուսակցութեան ծրագիրներուն մէջ: Մինչ Իմ Քայլը խիտ կէտերու մէջ այլազանած է Սփիւռքի հետ առնչութիւնները, ԼՀԿ-ն կը հետեւի միալար ուղղութեան:

Ահաւասիկ Իմ Քայլը Դաշինքի ծրագիրէն հատուած մը Սփիւռքի մասին.

«Սփիւռքի նորարարական քաղաքականութեան մեր ռազմավարութիւնն ուղղուած է լինելու «Ուժեղ Հայաստան, Ուժեղ Սփիւռք» տեսլականի իրագործմանը, որի կարեւորագոյն ուղղութիւններ ենք սահմանելու հետեւեալ միջոցառումները.

«1. իրականացնելու ենք սփիւռքի բազմազան օջախներում առկայ ներուժի բացայայտմանն ուղղուած հետազօտութիւններ, այդ ներուժի քարտէզագրմանն ու ներգրաւմանը ուղղուած աշխատանքներ:

«2. քննարկումներ ենք սկսելու սփիւռքի մեր հայրենակիցների՝ Հայաստանում ներկայացուածութեան ինստիտուցիոնալացման շուրջ:

«3. կարեւորելու ենք այնպիսի օրէնսդրական փոփոխութիւնների իրականացումը, որոնք կը վերացնեն սփիւռքի ներուժը Հայաստանի կառավարման համակարգում ներգրաւելու արգելքները:

«4. մշակելու եւ իրագործելու ենք սփիւռքի ներուժի վերարտադրմանն ու սփիւռքի ուժեղացմանն ուղղուած ծրագրեր տարբեր երկրներում հաստատուած համայնքների, կազմակերպութիւնների, խմբերի, անհատների ղեկավարութեամբ, խորհրդատուութեամբ եւ մասնակցութեամբ:

«5. քայլեր ենք ձեռնարկելու Հայաստանի Հանրապետութեան անվտանգութեան ապահովման, ինչպէս նաեւ սոցիալ-տնտեսական զարգացման ու ռազմավարական այլ նպատակների համար սփիւռքի ներուժի հաւաքագրման ուղղութեամբ:

«6. մշակելու ենք հայրենադարձութեան կազմակերպման ծրագրեր, որ հիմնականում միտուած են լինելու վերջին տասնամեակներին Հայաստանից արտագաղթած ՀՀ քաղաքացիների բարեյաջող վերահաստատմանը հայրենիքում, ինչպէս նաեւ Հայաստանում հաստատուել ցանկացող սփիւռքահայերին քաջալերմանը:

«7. սփիւռքի ուժեղացման կարեւոր գործօն է նաեւ «հայկական կեանքից» օտարուող եւ օտարուած մեր հայրենակիցների վերաինտեգրումը հայկական իրականութեանը:

«Մենք հաւատում ենք, որ ուժեղ Հայաստանն ու ուժեղ սփիւռքը փոխպայմանաւորուած են. ուժեղ Հայաստան ունենալու կարեւորագոյն գրաւականը ուժեղ սփիւռքի գոյութիւնն է, սակայն Հայաստանը կարեւորագոյն դեր կարող է եւ պէտք է ունենայ իրենց երկրներում սփիւռքի բազմազան համայնքների, կազմակերպութիւնների, հաստատութիւնների ու անհատների ուժեղացման գործում:»

Դրոյթները բազմազան են եւ կը բովանդակեն, բնականաբար, Սփիւռքէն դէպի Հայաստան հոսք-շարժումը հայրենադարձութեան եւ պիզնէս զարգացումի բնաբաններով, բայց նաեւ քիչ արծարծուող էական հարցեր, ինչպէս՝ Հայաստանէն դէպի Սփիւռք շարժումը՝ ի նպաստ Սփիւռքի կայացումին, իրազեկ ըլլալով՝ որ Սփիւռքը կազմուած է «բազմազան եւ բազմաշերտ» գոյութիւններէ, կամ՝ սփիւռքներէ: Այլեւ, Սփիւռքէն օտարացածը վերադարձնել Սփիւռք, առանց հայապահպանումի կեղծ պիտակներով:

Միայն փոքրիկ, ոչ-համեստ «խրատ» մը Փաշինեանին եւ Իմ Քայլին: Եթէ՝ ինչպէս նախորդ բոլոր իշխանութիւնները եւ Հայաստանի դեսպանատուները Սփիւռքին առնչուին ղեկավարներու եւ ներկայացուցչականութեան աստիճանով, Սփիւռքի ամբողջ գաղափարական ներքին ընդարձակ, պարտադիր կերպով մեկուսացուած շերտերը պիտի մ՛ան անմատչելի: Իսկ հայութենէն օտարացաները Սփիւռք վերադարձնելու համար անհրաժեշտ է նախ եւ առաջ վերափոխել Սփիւռքը, քանի որ հեռացումի գլխաւոր պատճառներէն մէկը նոյն ինքը Սփիւռքի վարքն ու բարքն է:

Գալով Լուսաւոր Հայաստանի ծրագիրին, անոր ամենավերջին կէտը Սփիւռքն է: Ծրագիրը ոչ յստակ խառնուրդ մըն է Սփիւռքը Հայաստանին համար եւ Սփիւռքը ինքն իր համար երկկողմանի նշանաբաններուն: Գաղափարական բաժանումները շատ աւելի նուազ կերպով յստակեցուած են քան Իմ Քայլը, աւելի շատ հիմնուելով ընդհանուր, քիչ մը կարծրատիպային արտայայտութիւններու վրայ (կը քաղեմ հատուածներ).

«Հայաստան-Սփիւռք գործակցութիւնը պէտք է հիմնուած լինի միասնականութեան, պատասխանատուութեան եւ թափանցիկութեան արժէքների վրայ: Այդ գործակցութեան զարգացումը, հայութեան ներուժի համախմբումը եւ նպատակային օգտագործումը, նրա բոլոր հատուածների միասնականութեան ապահովումը պէտք է լինի Հայաստանի առջեւ ծառացած մարտահրաւէրներին դիմակայելու կարեւորագոյն գործօններից մէկը:

«Սփիւռքը այսօր հանդիսանում է մեր երկրի մրցակցային առաւելութիւնը: Բազմաթիւ ոլորտներում սփիւռքի մեր հայրենակիցները ունեն հարուստ փորձառութիւն, գիտելիք եւ հմտութիւններ, որոնց ներդրումը Հայաստանում կարող են առաջ բերել նոր գաղափարներ, ներմուծել նոր աշխատանքային մշակոյթ, ստեղծել մրցունակ ապրանքներ եւ ծառայութիւններ: Պէտք է պայմաններ ստեղծել, որպէսզի Սփիւռքի մեր հայրենակիցները Հայաստանում կարողանան ստեղծել յաւելեալ արժէք:

«Կարեւոր ենք համարում սփիւռքահայերի ինքնակազմակերպումը, ինտեգրումը, ազգային ինքնութեան պահպանման հարցերում աջակցութիւնը, սփիւռքի ներուժի թիրախային օգտագործումը, ներուժի եւ կարողութիւնների բացայայտումը եւ գնահատումը, կապերի սերտացումը եւ համագործակցութեան խորացումը, առաջնահերթութիւնների յստակեցումը, համահայկական կառոյցների եւ անհատների հետ համատեղ ծրագրերի իրականացումը, սփիւռքի ներուժի զարգացման եւ ներգրաւման ծրագրերի մշակումը եւ իրականացումը, այդ թւում՝ ըստ երկրների, Հայաստանում առկայ ներդրումային ծրագրերի, ներդրումային հնարաւորութիւնների,… Թոյլ կազմակերպուած համայնքների համախմբմանը աջակցութեան ցուցաբերումը, սփիւռքահայ ուսուցիչների վերապատրաստումը, ուսուցողական ձեռնարկների, դասագրքերի եւ այլ նիւթերի տրամադրումը, հայրենաճանաչութեան ծրագրերի իրականացումը, սփիւռքի երիտասարդական եւ մշակութային կենտրոնների զարգացումը, սփիւռքի հայալեզու ԶԼՄ-ների հետ տեղեկատուական համագործակցութիւնը եւ աջակցութիւնը, Հայաստանում բնակուող սփիւռքահայերի սոցիալական եւ տնտեսական ինտեգրումը, հայրենադարձութեան ապահովման ուղղութեամբ գործողութիւնների ծրագրի մշակումը եւ իրականացումը:»

Հայաստանն ու Սփիւռքը կը դնէ մրցակցային յարաբերութեան մէջ, կ'ըսէի՝ ոչ-յարաբերութեան մէջ, քանզի մրցակցութիւնը, ի տարբերութիւն տրամախօսութենէն, ներքին համակեցային յարաբերութիւններ չի կրնար ստեղծել:

«Հայաստանի առջեւ ծառացած մարտահրաւէրներին դիմակայելու» համար Սփիւռքի ներուժի օգտագործումը ուշադրութեան արժանի գաղափար մըն է, քանի որ կ'ընդունի

4

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻ
2019 Տարւոյ «ԵՐԵՒԱՆ» Պատի Օրացոյցը (77-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Գեղատիպ Գունաւոր Լուսանկարով
Ունենալու համար դիմել՝ Գահիրէ՝ Հեռ. - 01111505037 Աղեքսանդրիա՝ Հեռ. 01223484508

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆ ԴՈԿՏ. ԱՐՄԷՆ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ ՄԵԿՆԵԼՈՒ ՈՂՋԵՐԹԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՀՀ Դեսպան՝ Դոկտ. Արմէն Մելքոնեանի Եգիպտոսէն մեկնումին առիթով Գահիրէի Ազգային Իշխանութիւնը 16 Նոյեմբեր 2018-ին «Պըլըքտանեան» հանդիսասրահին մէջ կազմակերպած էր ողջերթի ընդունելութիւն, որուն ներկայ էին Եգիպտոսի Հայոց Թեմի բարեխնամ Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աշոտ Եպիսկոպոս Մնացականեան, Տէր Յակոբ Քահանայ Յակոբեան, Գահիրէի Պատկառելի Թեմական Ժողովի ատենապետ Տիար Նուպար Սիմոնեան, Գահիրէի Պատուարժան Քաղաքական Ժողովի ատենապնետ Տիար Վահէ Բլատեան եւ Ազգային Իշխանութեան անդամներ, հոգաբարձութիւններու ատենապետեր եւ անդամներ, եգիպտահայ մարզական, մշակութային եւ բարեսիրական միութիւններու վարչականներ, ՀՀ դեսպանատան անձնակազմը, ՀՀ դեսպանատան Բարեկամներու Խորհուրդի անդամներ:

Ողջերթի ընթացքին Առաջնորդ Սրբազան Հայրը իր խօսքին մէջ բարի ծառայութիւն մաղթեց Դեսպանին՝ ի մասնաւորի ըսելով. «Եգիպտոսի մէջ դարեր շարունակ ապրող հայութիւնը հնուց ի վեր ունեցած է իր հոգեւոր հայրենիքը՝ եկեղեցին եւ ազգային հաստատութիւնները: Հպարտ ենք, որ այսօր ունի նաեւ իր տեսանելի եւ նիւթական հայրենիքէն կտոր մը, որ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատունն է: Ուրախութեամբ կը հաստատենք նաեւ, որ Ազգային Առաջնորդարանը եւ մեր եգիպտահայերը իրենց մասնակցութիւնը բերած են եւ կը շարունակեն բերել այս փոքրիկ հայրենիքին՝ փոքր ի շատէ արտայայտելով մայր հայրենիքի հանդէպ իրենց սէրը:

Ուրախ ենք, որ ինը տարիներու դիւանագիտական առաքելութեան շրջանին ձեր նախորդներու անձնուէր եւ ժրաջան աշխատանքը շարունակելով՝ նոր շունչ հաղորդած էք Հայ-Եգիպտական յարաբերութիւններու զօրացումին եւ զարգացումին:

Անձնապէս ուրախ եմ նաեւ, որ պաշտօնական այս համագործակցութեան ընդմէջէն յանձին ձեզ շահեցայ բարեկամ մը եւ վստահ եմ, որ տարիներու ընթացքին ձեւաւորուած այդ ջերմ ու անկեղծ բարեկամութիւնը պիտի շարունակուի»:

Խօսքի աւարտին, պահը յաւերժացնելու համար Սրբազան Հայրը հրաւիրեց Թեմական եւ Քաղաքական ժողովներու ատենապետերը՝ յանուն Գահիրէի Ազգային Իշխանութեան Դոկտ. Արմէն Մելքոնեանին յանձնելու արծաթեայ յուշապնակը:

Այնուհետեւ, խօսքով հանդէս եկաւ յարգոյ դեսպանը՝ ամփոփ ներկայացնելով իր պաշտօնավարութեան շրջանին ունեցած յաջողութիւնները եւ ձեռքբերումները: Ապա իր եւ ընտանիքի անունով շնորհակալութեան եւ երախտիքի խօսք ուղղեց Առաջնորդ Սրբազան Հօր, Ազգային Իշխանութեան, ՀՀ Դեսպանատան Բարեկամներու խորհուրդին եւ եգիպտահայութեան՝ ըսելով. «Եգիպտահայութիւնը այն կարեւոր կամուրջն էր, որի շնորհիւ սկիզբ առան եւ զարգացան հայ-եգիպտական յարաբերութիւնները: Առանց Ազգային կառոյցների եւ եգիպտահայերի աջակցութեան կարելի չէր այսպիսի յաջողութիւններ ունենալ, որովհետեւ ոչ միայն իրենց նուիրական այն մեծ ներդրումը ունեցան դեսպանատան հիմնումի աշխատանքներին, այլեւ ողջ այս ընթացքում եւ մինչեւ օրս շարունակում են իրենց զգալի նպաստը բերել նրա գործունէութեանը»:

Երեկոյի ընթացքին ներկաները առիթը ունեցան բարի ճանապարհի իրենց մաղթանքները փոխանցել դեսպանին եւ իր տիկնոջը:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
ԴԻՒԱՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

3 ☞

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

մարտահրաւէրներու գոյութիւնը Հայաստանի մէջ, ի տարբերութիւն, օրինակ, ՀՀԿ-ի ծրագիրէն (տե՛ս ստորեւ), ուր Սփիւռքը մարտահրաւիրային հարցեր չունի լուծելու Հայաստանի մէջ:

Միւս կողմէն, Հայաստանն ալ պիտի աջակցի Սփիւռքին՝ ուսուցիչի, դասագիրքի, հայաճանաչութեան եւ երիտասարդութեան հարցերով:

ՀՀԿ-ի ծրագիրին մէջ պարբերութիւն մը յատկացուած է Սփիւռքին. «Պետութիւնը պէտք է բարենպաստ պայմաններ ստեղծի սփիւռքահայութեան ներուժի համախմբման համար՝ ի նպաստ Հայոց պետութեան հզօրացման, սփիւռքի արժանապատիւ գոյատեւման, հիմնական նպատակ համարելով սփիւռքահայութեան վերադարձը Հայրենիք:»

Այսպէս ալ եղած են ՀՀԿ-ն եւ անոր դեսպանները: Սփիւռքը՝ *միայն* Հայաստանի համար: Գործնականօրէն, Սփիւռքը իրենց համար դրամ տուող հատուածն էր եւ այդ դրամ տուողներուն համակարգը մեծաբանող ու հաստատող «մտաւորական» ստրուկները: Խիստ խտրական եւ ընտրական մասնայարաբերութիւններ կը մշակուէին սփիւռքահայ ընտրելախաւերուն հետ: Հարցը շատ ցաւոտ է, անհրաժեշտ է տարբեր տրամադրութեան տակ բացայայտել այդ անցեալը, որ սկսած էր նոյնիսկ ՀՀԿ-ի տիրակալութենէն շատ առաջ՝ անկախութեան առաջին տարիներու Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի քաղաքականութեան հետեւանքով: Եգիպտահայ շատ նմոյշներ կարելի է յիշատակել:

Ազգային Առաջընթաց Կուսակցութիւնը իր ծրագիրին մէջ մէկ անգամ կը յիշէ Սփիւռքը՝ խիստ ընդհանրական մօտեցումով. «Կուսակցութիւնը նպատակ ունի առաւելագոյնս օգտագործել հայ ազգային ներուժը, ինչը ենթադրում է Սփիւռքի եւ Հայաստանի բոլոր մարզերի քաղաքացիների հնարաւորինս ամբողջական ներկայացչութիւն՝ կոլեգիալ կառավարուող ու ժողովրդավարութեան սկզբունքները յարգող, հեղինակութիւններից զերծ միջավայրում:»

ՀՅԴ-ի հիմնական գիծը Սփիւռքէն Հայաստան շարժումն է՝ յօգուտ վերջինին. «Վարել ակտիվ հայրենադարձման քաղաքականութիւն, նպաստել, որ հայրենիքից հեռացած մեր համաքաղաքացիները եւ սփիւռքահայերը վերադառնան իրենց երկիր՝ քանի դեռ նրանց սերունդները չեն ուծացուել ու չեն դադարել հայ լինելուց:...

«ՀՀ արտաքին քաղաքականութեան մէջ առաջնորդող սկզբունք համարել այն, որ Հայոց պետականութիւնը ոչ միայն Հայաստանի քաղաքացիների, այլեւ համայն հայութեան ազգային նպատակների իրականացման երաշխաւորն է: Ըստ այդմ՝ ամէն ինչ անել սփիւռքահայութեանը Հայոց պետականութեան գործընթացում լիարժէք ներգրաւելու համար:»

Մենք Դաշինքը ոչ-հետեւողականօրէն կը դիմէ Սփիւռքին (կը քաղեմ հատուածներ).

«Հայ-ամերիկեան համագործակցային շրջանակների առաւել յստակեցման ու ընդլայնման տեսանկիւնից առաջնային է ԱՄՆ-ում հայկական ազդեցիկ սփիւռքի ներուժի ըստ արժանւոյն գնահատումը եւ փոխգործակցութեան մեխանիզմների ստեղծումը, այդ թւում՝ ամերիկեան ներդրումային ծրագրերի խթանման միջոցով:...

«Սփիւռքի տնօրինած կապիտալի Հայաստան ուղղորդում: Տարբեր հաշուարկներով՝ խօսքը 440-450 մլրդ ԱՄՆ դոլարի մասին է, որը կարող է Հայաստանի տնտեսութիւն ուղղորդուել այդ նպատակով պետութեան մասնակցութեամբ յատուկ հիմնադրամի միջոցով:...

«Մշակութային համագործակցութեան խթանում: Խթանել մշակութային համագործակցութիւն հայկական սփիւռք ունեցող եւ յատկապէս ԵՄ անդամ երկրների հետ, օգնելով մեր արուեստագէտներին ու մշակութային գործիչներին աւելի լաւ ինտեգրուելու եւրոպական ընդարձակ տարածքում, ներկայացնելու հայկական մշակոյթը աշխարհում ու նրանց ինքնաիրացման համար բացելով աւելի մեծ հնարաւորութիւններ եւ հեռանկարներ:...»

Ընտրական Սփիւռք մըն է, դրամի ներհոսքի առումով նախընտրելով ԱՄՆ-ը, իսկ մշակութային «համագործակցութեան» առումով՝ Եւրոպան: Ռուսական եւ արաբական սփիւռքները հետաքրքրական չեն իրեն համար:

Սասնայ Ծռերու ծրագիրին մէջ Սփիւռքը կը գտնուի Հայաստանի համար.

«Հրաժարուելու միայն իւրային կուսակցութեան կադրերին եւ նախկին բարձրաստիճան պաշտօնեաներին պատասխանատու պաշտօնների նշանակելու գործելակերպից եւ դրա փոխարէն լաւագոյն կադրերին ամբողջ ազգի ներկայացուցիչներից ընտրելու նպատակով ձեւաւորելու Կադրերի ազգային շտեմարան, առաջին հերթին՝ պետական կառավարման միջին օղակից, հասարակական-քաղաքական կազմակերպութիւններից, փորձագիտական հանրութեան շրջանակներից եւ Սփիւռքի բարձրակարգ մասնագէտներից, ինչպէս նաեւ անհրաժեշտութեան դէպքում օգտուելու արտերկրեայ բարձրակարգ մասնագէտների ծառայութիւններից:...

«Օրէնսդրական, սոցիալ-տնտեսական եւ սոցիալ-մշակութային բարենպաստ պայմաններ ստեղծելու հայրենադարձների համար:»

Քաղաքացու Իրաւունքի ծրագիրը կը բովանդակէ երկու ընդհանրացուած դրոյթներ. ա.- Սփիւռքը Հայկական պետականութեան համար, բ.- Սփիւռքի գլխաւորաբար երիտասարդական զանգուածին, բայց նաեւ բոլոր սերունդներուն ներուժային զարգացումը՝ Սփիւռքի համար.

«Յաջորդ առանձնայատկութիւնը պատմականօրէն ձեւաւորուած մեծ Սփիւռքն է, որը պետական շահի առաջխաղացման գործում կարող է էական ազդեցութիւն ունենալ:...

«Պէտք է դիտարկեն երիտասարդական խնդիրները համայն հայութեան տեսանկիւնից: Երիտասարդական ծրագրերում յատուկ ուշադրութիւն պէտք է դարձուի սփիւռքահայ երիտասարդների հետ համագործակցային մեխանիզմների ձեւաւորմանը, ինչպէս նաեւ Սփիւռքի բոլոր սերունդների ներկայացուցիչների մասնագիտական ու փորձագիտական ներուժի կիրառմանը՝ Հայաստանում եւ Հայաստանից դուրս երիտասարդական ծրագրերի կազմակերպման գործընթացներում:»

Օրինաց Երկիրի ծրագիրին գլխաւոր կարգախօսն է՝ համահայկականութիւնը Հայաստանի համար.

«Արտերկրում ապրող մեր հայրենակիցների շահերի պաշտպանութիւն՝ դիւանագիտական եւ միջազգային իրաւական մեխանիզմների կիրառմամբ:...

«Հայաստան-Սփիւռք-Արցախ եռամիասնութեան ամրապնդում: Համահայկական կառոյցների ձեւաւորում՝ ներառեալ Համահայկական խորհրդարան, Համահայկական խորհուրդ, որտեղ մի դէպքում փորձաքննութիւն եւ խորհրդատուութիւն կ'անցնեն Ազգային Ժողովի կողմից ընդունուած օրէնքները, միւս դէպքում՝ Կառավարութեան եւ գործադիր իշխանութեան որոշումները: Սփիւռքահայերի՝ երկրի զարգացման գործում ներգրաւման նորարարական այլ մեխանիզմների ներդրում: Խրախուսել եւ աջակցել սփիւռքահայերին՝ Հայաստանում ներդրումներ կատարելու, ձեռներէցութեամբ զբաղուելու ցանկութեանը, երաշխաւորել նրանց օրինական իրաւունքների եւ շահերի պաշտպանութիւնը:»

Ի՞նչ մեքանիզմներով կարելի է ստեղծել «համահայկական» կառոյցներ՝ սփիւռքեան կառուցուածքային ծայր աստիճան մասնատուածութեան եւ միջկառուցուածքային օտարացումի պայմաններուն:

Բարգաւաճ Հայաստան եւ Քրիստոնեայ-Ժողովրդական Վերածնունդ Կուսակցութիւններու ծրագիրներուն մէջ չկայ Սփիւռք:

Այսպէս, կարելի է գտնել մեծ մասամբ՝ Սփիւռքը Հայաստանի համար, աւելի քիչ՝ Հայաստանը Սփիւռքի համար, սակաւաթիւ՝ Սփիւռքը Սփիւռքի համար համոզումներ:

Ամենէն այլազանուած ու յստակեցուած ծրագիրները արտայայտած է Իմ Քայլը Դաշինքը, ուր փորձ կատարած է Սփիւռքը դիտել իր տարբեր կողմերով, առանց դիմելու երբեք չգործադրուած համահայկականութիւններու բառային հաճոյքին:

(Շար. 3)

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.
TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 2452228
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1833 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 2019 ՀԱՏԸ ՉՈՐՍ 75 Ե. ԴԻԿ. عدد رقم ١٨٣٣ الخميس ٢٤ يناير ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ

Որոշ ժամանակ մըն է լրատուամիջոցները եւ հասարակական ցանցերը կը չատախօսեն Հայաստանի Սփիւռքի Նախարարութեան նախատեսուած փակումին մասին:

Ընդհանուր առմամբ, այս քայլը կը մտնէ կառավարութեան կառուցուածքը փոխելու եւ նախարարութիւնները կրճատելու ընդհանուր ծրագիրի ծիրին մէջ:

Յունուար 18-ին, կենդանի եթերի ընթացքին, Նիկոլ Փաշինեան կը փորձէ թուարկել պատճառները: Ահաւասիկ իր խօսքը.

«Ի վերջոյ, ամենացաւոտ խնդիրը Սփիւռքի Նախարարութեան խնդիրն է:

«Իհարկէ գիտէք, նորութիւն չէ որ Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնները մեզ համար, եւ ինձ համար անձամբ, ունեն առանձնայատուկ նշանակութիւն, եւ դա ստրատեգիական նշանակութեան հարց է մեզ համար: Բայց ինչ խնդիր կայ, ինչո՞ւ է ընդհանրապէս նման թեմա քննարկւում: [...]

«Երբ բացում ենք ՍՆ-ի կանոնադրութիւնը եւ գործառոյթներն ենք նայում, տեսնում ենք՝ որ ասենք, օրինակ, չատ կարեւոր գործառոյթներ կան որ Սփիւռքի Նախարարութիւնը իրականացնում է Սփիւռքում եւ այդ գործառոյթների մի հսկայական մասը մշակութային եւ կրթական գործառոյթներ են: Մեր համոզմունքն այն է - եւ ցանկացած փորձագիտական գնահատական կ'ասի - որ դա արդէն անարդիւնաւէտ կառավարման օրինակ է, երբոր նոյն գործառոյթը՝ կրթական գործառոյթը իրականացնում է երկու նախարարութիւն, մշակութային գործառոյթը իրականացնում է երկու նախարարութիւն: Ընդ որում ստացւում է, որ Սփիւռքում եւ Հայաստանում մենք կրթական եւ մշակութային տարբեր քաղաքականութիւններ ենք իրականացնում [...]: Ինչը նշանակում է, որ մեր քաղաքականութեամբ մենք վարում ենք ոչ թէ Սփիւռքում եւ Հայաստանում ապրող մեր հայրենակիցների ինքնութեան նոյնականացում, այլ իրականացնում ենք մեր հայրենակիցների ինքնութեան հեռացում իրարից՝ դանդաղ, աննկատ բայց այդ պրոցէսը խրախուսում եւ ոգեւորում ենք:

«Եւ այստեղ ի՞նչ պրոբլեմներ են առաջանում գործնականում: Օրինակ, Սփիւռքի համայնքներում ես քանի անգամ եղել եմ, բնականաբար դպրոցներ եմ այցելել, յաճախել, եւ այնտեղ պարզել եմ իրողութիւններ, որոնք մտահոգիչ են, մասնաւորապէս այն՝ որ ուսուցիչների վերապատրաստում իրականացնում է մի գերատեսչութիւն, իսկ դասագրքերի տրամադրումը իրականացնում է մէկ այլ գերատեսչութիւն: Եւ ստացւում են իրավիճակներ, երբ որ այդ ուսուցիչը՝ որ վերապատրաստուել է մի ծրագրով, դրան տալիս են դասաւանդելու մի դասագիրք՝ որի հետ ինքը չի առնչւում:

«Իրականում կարող է թուալ թէ սա կազմակերպչական պրոբլեմ է: Բայց սա ինստիտուցիոնալ պրոբլեմ է եւ ինստիտուցիոնալ ամենակարեւոր պրոբլեմը այն է, որ Սփիւռքի Նախարարութիւնը չունի մի այնպիսի գործառոյթ՝ որով այլ նախարարութիւն չի զբաղւում: Ըստ էութեան, տեսէք.

– ՍՆ-ն զբաղւում է Սփիւռքի կրթութեան հարցերով, բայց դրանով զբաղւում է նաեւ Կրթութեան Նախարարութիւնը:

– ՍՆ-ն զբաղւում է Սփիւռքի մշակութային հարցերով, բայց դրանով զբաղւում է նաեւ Մշակոյթի Նախարարութիւնը:

– ՍՆ-ն զբաղւում է Սփիւռքի տնտեսական հարցերով, բայց դրանով զբաղւում է նաեւ Տնտեսական Զարգացման եւ Ներդրումների Նախարարութիւնը:

– ՍՆ-ն զբաղւում է Սփիւռքին միջազգային հարցերում ներգրաւելու հարցերով, բայց դրանով զբաղւում է նաեւ Արտաքին Գործերի Նախարարութիւնը:

«Եւ էս ցանկը, իհարկէ, կարելի է չարունակել:

«Հիմա մենք ի՞նչ ենք առաջարկում: Մենք ասում ենք վե՞րջ, այս ամբողջ գործառոյթները փակե՞լ: Ո՛չ: Մեր պատկերացումը մօտաւորապէս հետեւեալն է: Մենք ասում ենք որ պէտք է ստեղծել Սփիւռքի հետ աշխատանքի այնպիսի համակարգ եւ կոմբինացիա, որտեղ տարբեր գերատեսչութիւնների գործառոյթները ոչ թէ իրար կրկնելով իրար խանգարեն, այլ պէտք է համակարգուի ՍՆ-ի գործունէութիւնը: Սփիւռքի հետ յարաբերութիւններ պէտք է համակարգուի վարչապետի աշխատակազմի կողմից:

«Ի՞նչ է սա ենթադրում մեր նախնական պատկերացումներով: Սա ենթադրում է որ ՍՆ-ի կորիզը, որպէս առանձնացուած, որպէս ստորաբաժանում, կը տեղաւորուի վարչապետի աշխատակազմում, որպէս աշխատակազմի ստորաբաժանում:

«Այստեղ առաջանում է խնդիր: Իսկ ո՞վ է այն ներկայացուցիչը, որը պէտք է համակարգի այս ամբողջ գործառոյթները: Չէ՞ որ երբ կար նախարար, մարդկանց համար չատ հասկանալի եւ ըմբռնելի է՝ որ ահա նախարարը այն կոկրէտ քաղաքական ֆիգուրն է, որը զբաղւում է եւ համակարգում է այդ հարցերը:

«Մենք ունենք մի քանի տարբերակներ եւ այդ տարբերակներից մէկն այն է, որ վարչապետի յատուկ յանձնարարութիւններով դեսպանը Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնների գծով՝ որը կը լինի եզակի պաշտօնեայ, կը զբաղուի ահա Սփիւռքի հետ տարուող աշխատանքների համակարգմամբ, որը վարչապետի անունից լիազօրուած կը լինի համակարգել բոլոր նախարարութիւնների եւ պետական...: Ոչ թէ համակարգել այլ ինֆորմացիան ի վերջոյ բերել կուտակել վարչապետի աշխատակազմում, եւ վարչապետին դիմել, օգնել որպէսզի վարչապետը կարողանայ Սփիւռքի հետ տարուող աշխատանքները լիարժէք համակարգել:

«Իմ համոզմունքն այն է, որ ահա այսպիսի ճանապարհով գնալիս մենք կ'ունենանք Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնների նոր մակարդակ, ընդ որում Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնների մեր մակարդակը ոչ թէ կը ցածրացնենք այլ կը բարձրացնենք: Եւ կը ստացուի որ դրանով զբաղւում է վարչապետը, դրանով զբաղւում է վարչապետի աշխատակազմ, եւ դրանով ամէնօրեայ ռեժիմով զբաղւում է Սփիւռքի հարցերով զբաղուող յատուկ յանձնարարութիւններով դեսպան: Յատուկ յանձնարարութիւններով դեսպանը, որովհետեւ Սփիւռքի հետ յարաբերութիւնները իսկապէս առանձնայատուկ նշանակութիւն ունեն եւ դա նոյնիսկ չի կարելի դնել ուղղակի նախարարութեան կարգավիճակի: Սփիւռքով զբաղուող պաշտօնեան պէտք է ունենայ առանձնայատուկ կարգավիճակ եւ վարչապետը պէտք է հնարաւորութիւն ունենայ ամէնօրեայ ռեժիմով կամ օպերատիւ աշխատանքի ռեժիմով իրականացնել այս գործառոյթը:»

Գաղափարը բաւական յստակ է: Խուսափիլ խանգարող կրկնութիւններէ եւ տարբեր նախարարութիւններուն առիթ տալ կատարելու իրենց մասնագիտական ներդրումները Սփիւռքի տարբեր բնագաւառներու մէջ՝ մէկ վերադաս մարմինի մը համադրական հսկողութեան տակ, որ անմիջականօրէն կապուած է վարչապետի հետ:

Կարելի է նաեւ հարցը դիտարկել ամբողջապէս այլ տեսանկիւնէ:

Խօսինք օրինակով: Անցեալ տարուայ Սեպտեմբերին Եգիպտոս այցելեց Սփիւռքի նախարար Մխիթար Հայրապետեան, Եգիպտոսի նախարարուհի Նապիլա Մաքրամի մասնաւոր հրաւէրով: Այցելութիւնը ունեցաւ երկու երես:

Առաջին երեսը տօնականութիւնն էր՝ «հայերուն պատմական սատարը Եգիպտոսին – Եգիպտոսի ասպնջականութիւնը» երկուութիւնը ֆեթիշիզացնող, երգ-պար-տարազը յաւերժացնող, ընտրելախաւային ընդունելութիւններու եւ նուիրատուութիւններու չռայլութիւնը հաստատող նշանաբաններու պարտադրանքով: Կի Տեպորի հանդիսանքի հասարակութենէն, Ժան Պոտրիյարի գերիրականութենէն տարբեր կը ծփային մակերեսը: Սփիւռքը գերազանցապէս գոհ ու բաւարարուած էր այս պատկերէն:

Երկրորդ երեսը Պըլըքտանեան Սրահին մէջ հանրային հանդիպումն էր Հայրապետեանի հետ՝ հանրութեան աչքառու բացակայութեամբ: Նախարարը ի յայտ բերաւ այն իրական ու իրապաշտ դէմքը՝ որուն համար պէտք է գոյութիւն ունենար Սփիւռքի Նախարարութիւնը: Նախարարին խօսքը, բառերը, գաղափարները ուղղուած էին դիտելու Սփիւռքը իր բազմազանութեան մէջ, չգործածելու համար «մասնատուածութիւն» բառը: Շեշտեց՝ որ անկարելի է դիտել Սփիւռքը «համայնականութեան» տարածուած, բայց անգործադրելի, նշանաբաններու տակ, այլ պէտք է ուսումնասիրել իւրաքանչիւր ↪ 2

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ

Յունուար 14-ին կը գումարուի նորընտիր Ազգային Ժողովի (ԱԺ) առաջին նիստը: Վերջապէս Հայաստան կ'ունենայ արդար, չկեղծուած ընտրութիւններով կազմուած խորհրդարան մը՝ Իմ Քայլը դաչինք (88 աթոռ), Բարգաւաճ Հայաստան Կուսակցութիւն (26) եւ Լուսաւոր Հայաստան Կուսակցութիւն (18):

Ինչպէս Հելսինկեան Քաղաքացիական Ասամբլեայի Վանաձորի գրասենեակի ղեկավար Արթուր Սաքունց կ'ըսէ՝ պատասխանելով *Lragir.am*-ի հարցումին, «մենք ունենք մի վիճակ, երբ նախկին համակարգի միակ ներկայացուցիչը ԲՀԿ-ն է, որը ինչպէս չի ունեցել քաղաքական բովանդակութիւն, այնպէս էլ չունի հիմա:»

Որոշ ուժեր՝ ներառեալ սփիւռքեան ուժեր, որոնք հսկայական օգուտներ կը քաղէին նախկին բռնապետական-օլիկարքական քսանամեայ իշխանութիւններէն, սկսած են չատ վտանգաւոր յայտարարութիւններ տարածել: Այս յատարարութիւնները հեռու են քննադատութիւններ ըլլալէ, այլ կը ↪ 2

ԼՐԱՏՈՒԱԿԱՆ ԴԱՇՏԻ 90%-Ը ՊԱՏԿԱՆՈՒՄ Է ՆԱԽՈՐԴ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻՆ. ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆ

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը Յունուարի 15-ին ուղիղ եթերում նշել է, որ լրատուական դաշտի 90%-ը պատկանում է նախորդ իշխանութեան ներկայացուցիչներին կամ ընդդիմադիր է գործող իշխանութեանը: Նա նշել է, որ ինչպէս այլ ոլորտներում, լրատուական դաշտում եւս սեփականութեան վերաբաշխում չի լինելու:

«Լրատուական դաշտը փորձում է մեր իշխանութիւնը հանրապետականացնել՝ ասել, որ ոչ մի տարբերութիւն չկայ, այս իշխանութիւնը նոյնպիսին է, ինչպէս նախորդ հանրապետական իշխանութիւնը:

«Ասում են, հանրապետականները նոյնպէս երկու աչք, երկու ականջ, մէկ քիթ ունեն ու մէկ բերան, ներկայիս իշխանութիւններն էլ: Էութիւնը սա է: Դա արւում է ցոյց տալու համար, որ այն փոփոխութիւնները, որ Հայաստանում տեղի են ունեցել, անիմաստ են, ոչ մի բան չի փոխուել երկրում: Այդ քարոզչական արշաւի մէջ առանձնայատուկ տեղ է զբաղեցնում իմ ընտանիքի ու մերձաւոր քաղաքական թիմի դէմ արշաւը», – ասել է Փաշինեանը:

Վարչապետն օրինակ է բերել իր որդուն: «Իմ որդին ծառայում է Հայաստանի զինուած ուժերում: Հիմա նա եկել է արձակուրդ: Եւ հիմա դա առիթ է դարձել հակաքարոզչու- ↪ 4

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱՅԻ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՒԱԶ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

2. *Ապուլ Տահապ* (1954)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Օմաեա (Օմաեատ) Ֆիլմ (Omayad Films Co), Ջուհայր Պաքիր:

Բեմադրիչ՝ Հելմի Ռաֆլա:

Հեղինակ՝ Ջուհայր Պաքիր (սենարիօ):

Դերակատարներ՝ Հոտա Սուլթան (Էհսան), Ֆարիտ Շաուքի (Ապուլ Տահապ), Մահմուտ Ալ-Մելէկի (Ալ-'Էթրա), Քութ Ալ-Քուլուպ (Ամինա Հասան), Մոհսէն Հասանէյն, Մոհամմատ Սուպիհ, Մունիր Ալ-Ֆանկարի, Զաքի Մոհամմատ Հասան (Ալ-Մո'ալլէմ Հասան Պոր'ի), Ռաշատ Համէտ, Ահմատ Մուխթար (Էհսանի հայրը), 'Ապտէլ Մոն'էմ Պասիունի, Զաքի Սալէհ, 'Ապտէլ Համիտ Պատաուի, 'Ապպաս Ալ-Տալի, 'Ապտէլ Ղանի Ալ-Նակտի, Սուհէյր 'Ապտու, Մերվաթ Քազէմ, Իսմա'իլ Նազմի, 'Ապտէլ Լաթիֆ Ռոշտի, 'Ապտէլ Ռահիմ Ալ-Քալ'աուի, 'Ապտէլ Մոն'էմ Սէ'ուտի, Հասնա Սուլայման, 'Ապտէլ Մոն'էմ 'Ապտէլ Ռահման:

Քութ Ալ-Քուլուպ՝ *Ապուլ Տահապ* ֆիլմին մէջ

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 1 Նոյեմբեր 1954, Սինեմա Լիւքս, Գահիրէ:

Նիւթ՝ Ալ-Մո'ալլէմ Հասան Պոր'ի կը հանդիսանայ թմրանիւթերու հրոսակախումբի պետը: Ալ-'Էթրա կը ծրագրէ գրաւել իր տեղը: Ապօրինի յարաբերութեան պատճառով, Ամինա որդի մը ունեցած է Պոր'իէն: Վերջինս թէեւ խոստացած էր ամուսնանալ Ամինայի հետ, բայց մինչեւ այսօր խոստումը չէ կատարած: Ալ-'Էթրայի դրդումով Ամինա հրացանը կ'ուղղէ Պոր'իի ուղղութեամբ սակայն սպանութիւնը կ'իրականացնէ Ալ-'Էթրա՝ որ պահուըտած էր պատին ետեւը: Ալ-'Էթրա Ամինային ստորագրել կու տայ թուղթ մը՝ ուր Ամինա ինքզինքին կը վկայագրէ սպանութիւնը: Այսպէս, Ալ-'Էթրա զինուորագրած կ'ըլլայ Ամինան, որպէսզի զինք օգտագործէ հրոսակախումբի գործողութիւններուն համար:

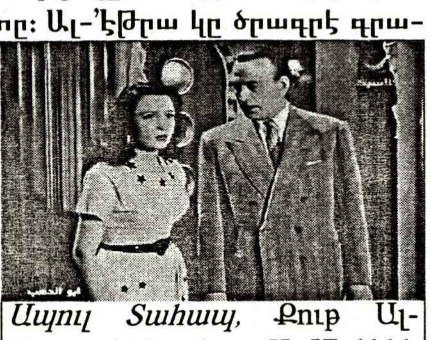

Ապուլ Տահապ, Քութ Ալ-Քուլուպ՝ Մահմուտ Ալ-Մելէկիի հետ

Հրոսակախումբը կ'ընտրէ նոր պետ մը՝ Ապուլ Տահապ: Ապուլ Տահապ եւ Ալ-'Էթրա կը սիրեն քապարէի երգչուհի Էհսանին, սակայն վերջինիս ընտրութիւնը կ'երթայ Ապուլ Տահապին: Ապուլ Տահապ եւ Էհսան կ'ամուսնանան:

Ամինայի օգնութեամբ, Ալ-'Էթրա կը մատնէ Ապուլ Տահապը: Ոստիկանութիւնը կը ձերբակալէ զայն գործողութեան վայրը: Կը դատապարտուի եօթը տարուայ բանտարկութեան, որմէ ետք կը ծնի իր որդին:

Ալ-'Էթրա ինքզինքը Էհսանին կը ներկայացնէ իբրեւ Ապուլ Տահապի բարեկամը եւ կ'առաջարկէ իր օգնութիւնը: Ալ-'Էթրա կը յաջողի բարեկամական պատրուակով Ամինան բնակեցնել Էհսանի բնակարանը: Ամինայի պարտականութիւնն է համոզել Էհսանին հեռանալ Ապուլ Տահապէն, որպէսզի միանայ Ալ-'Էթրային:

Ամինա Էհսանին կը տեղեկացնէ Ալ-'Էթրայի մօտ պահուող ստորագրուած թուղթը: Էհսան կ'որոշէ օգնել Ամինային եւ խաբելով Ալ-'Էթրային կը գողնայ թուղթը: Ամինա այլեւս ազատ է դիմակայելու Ալ-'Էթրային:

Ապուլ Տահապ կը յաջողի փախչիլ բանտէն: Կ'օգտագործէ իր եւ շէյխին միջեւ եղած նմանութիւնը եւ կը ստանձնէ շէյխին ինքնութիւնը: Շէյխի (Ապուլ Տահապ) մօտ կու գան Ալ-'Էթրա եւ կեղծաբար իբրեւ Էհսան ներկայացող Ամինա, որպէսզի արձանագրէ Ապուլ Տահապի եւ Էհսանի ամուսնալուծութիւնը: Կը բացայայտուի Ալ-'Էթրայի խարդախութիւնը:

Ապուլ Տահապ կը վերադառնայ բանտ՝ լրացնելու համար ժամկէտը, եւ կը խոստանայ Էհսանին եօթը տարի ետք շարունակել իրենց կեանքը:

3. *Տահքաթ ալ-քատար* (Ճակատագիրի հեգնանքները) (1955)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Աֆլամ Ալ-Կալա' (Իպրահիմ Ուալի):

Բեմադրիչ՝ Էլհամի Հասան:

Հեղինակ՝ 'Ապտէլ Շաֆի Մոհամմատ (պատմութիւն, սենարիօ եւ երկխօսութիւն):

Դերակատարներ՝ Քութ Ալ-Քուլուպ (Նազըք), 'Ապտէլ Շաֆի Մոհամմատ, Ջուզու Նապիլ, Հուսէյն Ռիատ, Սալահ Նազմի, Կամալաթ Զայէտ, Մոհամմատ Շաուքի, 'Ապտէլ Մոն'էմ Իսմա'իլ, 'Ազիզա Հելմի, Սոհէր Այուպ, Սոհէր 'Ապտօ (պարուհի):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 11 Ապրիլ 1955, Սինեմա Օփերա, Գահիրէ:

Նիւթ՝ Նազըք (Նազիկ) կ'ամուսնանայ հարուստ Հաֆէզի հետ եւ բնակութեան համար իրենց մօտ կը փոխադրէ իր եղբայրը: Հաֆէզ կը բացայայտէ, որ անիկա ոչ թէ Նազըքի եղբայրն է այլ սիրահարը: Կը պարզուի նաեւ, որ Նազըք տակաւին ամուսնացած է աղքատ մարդու մը հետ: Վերջինս կը փնտռէ եւ կը սպաննէ զինք:

Քութ Ալ-Քուլուպ՝ *Տահքաթ ալ-քատար* ֆիլմին մէջ

Հաֆէզ կը յայտնաբերէ, որ իր սեփական ընկերութեան մէջ աշխատող պաշտօնեայ մը՝ Համտի, կը հանդիսանայ իր որդին նախկին կնոջմէ: Այդ կնոջ հետ Համտի ամուսնացած էր հակառակ ծնողքին հաւանութեան: Ծնողքը սպառնացած էր իրեն զրկել ընտանեկան ժառանգութենէն: Փրկելու համար Հաֆէզը ընտանեկան խզումէ, կինը կը հեռանայ իր կեանքէն, որմէ ետք ծնունդ կու տայ Համտիին: Ճակատագիրի բերումով, Համտի աշխատանքի կ'ընդունուի Հաֆէզի ընկերութեան մէջ: Համտի կը տեղեկանայ՝ որ Հաֆէզ իր հայրն է, իսկ Ամալ՝ հօրեղբօր աղջիկը, զոր Հաֆէզ որդեգրած էր եղբօր մահէն ետք: Ամալ եւ Համտի կ'ամուսնանան:

Ասիկա միակ ֆիլմն է՝ ուր Քութ Ալ-Քուլուպ հանդէս կու գայ բացարձակ հերոսի դերով: Ազդարարութեան համար ան կը ներկայանայ իբրեւ՝ «Լիբանանի երգչուհի եւ Պէյրութի գեղեցկուհիներու թագուհի»:

Ի տարբերութիւն միւս երեք ֆիլմերէն, կարելի չեղաւ ձեռք բերել տեսաերիզը, որով տեղեկութիւնները քաղեցի երկրորդական աղբիւրներէ(7):

4. *Եա սալամ 'ալ-հոպպ* (Հրաշալի է սէրը) (1963)

Տեսակ՝ Գունաւոր:

Արտադրիչ՝ Ալ-Շէրքա Ալ-Շարքէյա Լըլ-Աֆլամ:

Բեմադրիչ՝ Մոհամմատ Սալման:

Հեղինակներ՝ Մոհամմատ Սալման (պատմութիւն եւ սենարիօ), Մահմուտ Նոսէյր (երկխօսութիւն):

Դերակատարներ՝ Նակահ Սալլամ (Էլհամ), 'Ապտէլ Սալամ Ալ-Նապուլսի (Սոքքար), Ֆահտ Պալան (Ֆարիտ), Հասան Ալ-Մելէյկի (Հասան), Սալահ Նատէր, Շամէլ, Շուշու, Քութ Ալ-Քուլուպ (Ուատատ), Ժաքլին, Սապէր Ապու Լուպն, Շաֆիք Հասան, Նազէմ Ալ-Ղազալի (երգիչ):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 1963:

Նիւթ՝ Եգիպտոսի մէջ երգ-պարի խումբ մը կը գտնուի սնանկութեան եզրին: Խումբի երգչուհիներէն մէկն է լիբանանցի Ուատատ: Ծնողքը զինք Գահիրէ ղրկած է բժշկութիւն ուսանելու համար: Իմանալով որ ան կրթութեան փոխարէն կը մասնակցի երգ-պարի խումբին, իր քոյրը՝ երգչուհի Էլհամ, յանկարծ կը յայտնուի փորձի մը ժամանակ եւ հեգնելով խումբին երգչական կարողութիւնները, անձամբ քանի մը նախադասութիւն կ'երգէ: Խումբին վարիչը՝ Սոքքար, Էլհամին կ'առաջարկէ միանալ խումբին: Էլհամ կը մերժէ եւ քրոջը հետ կը մեկնի Պէյրութ:

Քութ Ալ-Քուլուպ՝ *Եա սալամ 'ալ հոպպ* ֆիլմին մէջ

Խումբը սնանկութենէ փրկելու նպատակով, Սոքքար կ'որոշէ անպայման Էլհամը միացնել խումբին: Այս նպատակով կը դիմէ գեղեցիկ արտաքինով երգիչ Ֆարիտի օգնութեան, որպէսզի գրաւէ Էլհամի սիրտը:

Խումբը ամբողջութեամբ կը գտնուի Պէյրութ: Ֆարիտ կը ներկայանայ իբրեւ բժիշկ, եւ Ուատատի օգնութեամբ բանեցուած հնարքի մը միջոցով կը գրաւէ Էլհամի սիրտը: Ապա, Ֆարիտ կը յաջողի համոզել Էլհամին միանալ խումբին, միաժամանակ տեղեկացնելով՝ որ ինք եւս լաւ ձայնով երգիչ մըն է:

Էլհամ կը յայտնաբերէ խաբէութիւնը, բայց, կը պարզուի, որ ինքը եւ Ֆարիտ իրապէս սիրահարուած են: Էլհամ կը միանայ խումբին եւ առաջին ներկայացումը կ'արձանագրէ բացառիկ յաջողութիւն: Ֆարիտ եւ Էլհամ կ'ամուսնանան:

(Շար. 3/5)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

7. Մահմուտ Քասէմ, *Մաւսու'աթ ալ-աֆլամ ալ-'արապէյա* (*արաբերէն*՝ Արաբական ֆիլմերու հանրագիտարան), Բ. հատոր, London: E-Kutub Ltd, Դեկտեմբեր 2017, էջ 151:

«Ֆիլմ *Տահքաթ ալ-քատար* (1955)», *elcinema.com*, https://www.elcinema.com/work/1001213/ (արաբերէն):

ԳԱՀԻՐԷ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ *ՃԱՀԱԿԻՐ*Ի ԻԱ. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐԻՉ ՔԻՐԱԶԻՆ

Լոյս տեսաւ *Ճահակիր*ի ԻԱ. Յաւելուածը՝ *Քիրազ. ընտրանի եգիպտական շրջանի երգիծանկարներու* (81 էջ):

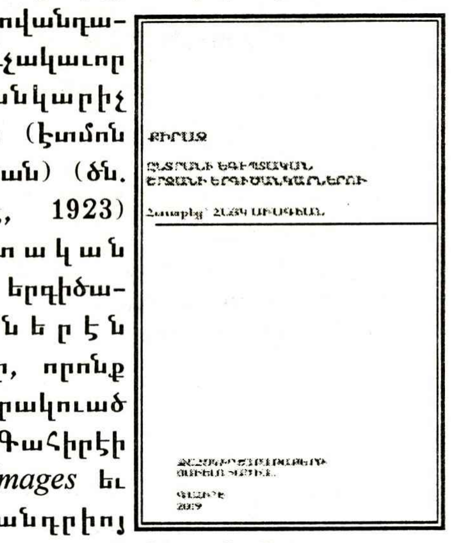

Կը բովանդակէ հռչակաւոր երգիծանկարիչ Քիրազի (Ճտմոն Քիրազեան) (ծն. Գահիրէ, 1923) եգիպտական շրջանի երգիծանկարներէն նմոյշներ, որոնք հրատարակուած են Գահիրէի *Արեւ*, *Images* եւ Աղեքսանդրիոյ *La Réforme* լրագիրներուն մէջ:

Ստանալու համար դիմել՝ tchahagir@journalist.com.

1 ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ

հանդիսանան ժողովրդավարութիւնը կործանելու միտուած դիպուկահարումներ:

Սահմանադրութեան համաձայն՝ նոր ձեւաւորուած խորհրդարանին մէջ վարչապետի ընտրութիւն չի կատարուիր: Հիմք ընդունելով Սահմանադրութեան 149-րդ յօդուածի 1-ին մասը, ԱԺ նիստը սկսելէն ետք, Հայաստանի նախագահ Արմէն Սարգսեան կը ստորագրէ հրամանագիրը՝ մեծամասնութեան թեկնածուն վարչապետ նշանակելու մասին: Նիկոլ Փաշինեան կը դառնայ վարչապետ:

Առաջին նստաշրջանին կ'ընտրուի ԱԺ նախագահը՝ Արարատ Միրզոյեան:

Յունուար 15-ի նիստին կ'ըտնրուին ԱԺ նախագահի երեք տեղակալները՝ Իմ Քայլի թեկնածուներ Ալէն Սիմոնեան եւ Լենա Նազարեան, եւ ԲՀԿ թեկնածու Վահէ Էնֆիաջեան:

Յաջորդ նիստերուն կ'ըտնրուին մըշտական յանձնաժողովներուն նախագահները:

ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ 1 ՊԻՏԻ ՓԱԿՈՒԻ

համայնք առանձին՝ անոր ներքին բաժանումներով հանդերձ: Ինչպէս յայտնի դարձաւ սակաւաթիւ ներկաներուն քանի մը հարցումներէն, Սփիւռքի վերնախաւը անկարող է ինքզինք տեսնել այս «համա»-ներէն անդին: (Այս երկու երեսներուն մանրամասն մեկնաբանութեան համար տե՛ս՝ «Հայաստանի Սփիւռքի նախարարի այցելութիւնը Եգիպտոս», *Ճահակիր*, 4 Հոկտեմբեր 2018, թիւ 1825 - 1 Նոյեմբեր 2018, նոր շրջան, թիւ 1827:)

Ուրեմն, մէկ կողմէն՝ անսխալ տօնականութիւն, միւս կողմէն՝ քանակային ու որակային անտարբերութիւն նախարարի գաղափարական ներկայութեան նկատմամբ: Ինչպէ՞ս կարելի է Հայաստանի նոր իշխանութեան համագործակցիլ այս տեսակ Սփիւռքի հետ:

Նախորդ նախարարուհին իր շքանշաններով եւ շնորհաւորագիրերով յաջողած էր համերաշխ համագործակցութեան պատկերը յառաջացնել, այլեւ ճիշդ այդ շքանշաններուն շնորհիւ հրաշալիօրէն վերահսկողութեան տակ պահել սփիւռքահայ ընտրեալները: Առանց շքանշանի ինչպէ՞ս պիտի կրնայ Հայրապետեան գործել Սփիւռքի հետ...:

Սփիւռքը ունի իր պատասխանատուութիւնը Սփիւռքի Նախարարութեան անգործունակութեան համար:

Ա.

ԳԱՀԻՐԷ

ԿԸ ՎԱԽՃԱՆԻ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՅԱՅՏՆԻ ԲԱՆԱՍԷՐ ԵՒ ՄԱՏԵՆԱԳԷՏ ՏԻԳՐԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

2019 Յունուար 19-ին, Գահիրէի Իտալական Հիւանդանոցին մէջ, 83 տարեկան հասակին կը մահանայ եգիպտահայ անուանի բանասէր, մատենագէտ եւ մանկավարժ Տիգրան Գէորգեան (ծնած՝ Գահիրէ, 6 Յունուար 1936):

Ուղեղի արիւնահոսութեան հետեւանքով, 2012 Սեպտեմբեր 18-ին Գէորգեան փոխադրուած էր Հելիոպոլիս Հիւանդանոց: Քանի մը շաբաթ այնտեղ մնալէ ետք, անկարող ըլլալով վարել ինքնուրոյն կեանք մը, տեղափոխուած էր Իտալական Հիւանդանոց, ուր գրեթէ լքուած վիճակի մէջ կը շարունակէր կիսագիտակից կեանքը՝ իր տիկնոջ եւ զաւակին խնամքին ներքոյ: 2018 Դեկտեմբեր 27-ին, թոքերու սուր բորբոքումի պատճառով կը փոխադրուի Իտալական Հիւանդանոցի յատուկ բաժին, ուր անգիտակից վիճակի մէջ կը մնայ մինչեւ վերջ:

Տիգրան Գէորգեան նախնական կրթութիւնը ստացած է Գալուստեան Ազգային Վարժարանին մէջ: 1951-1955-ին ուսանած է Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին մէջ, 1957-1959-ին եղած է *Արեւ* օրաթերթի օգնական խմբագիր, 1972-1973-ին տասնամսեայ սթաժէօրական շրջան մը բոլորած է Երեւանի Համալսարանի բանասիրական բաժանմունքին մէջ: Դասաւանդած է հայերէն լեզու եւ գրականութիւն Գալուստեան Ազգային Վարժարանին (1960-1978) եւ Նուպարեան Ազգային Վարժարանին (1978-1996) մէջ: 1999-2002-ին ստանձնած է *Տեղեկատու* պարբերականի խմբագրութիւնը:

Իր տիկինը՝ Սեդա Գէորգեան, կը հանդիսանայ եգիպտահայ գաղութի կարեւոր ասմունքողուհիներէն մէկը, որ, բացի ձեռնարկներու մէջ իր ունեցած ելոյթներէն, քանիցս մեզի պարգեւած է ասմունքային ամբողջական երեկոներու հաճոյքը: Ունին երկու զաւակ՝ Արա (այժմ՝ Իտալիա) եւ Արմէն:

Իբրեւ բանասէր ունէր ծանրախոհ, բծախնդիր ու արգասաբեր գրիչ մը:

Իր յօդուած-ուսումնասիրութիւններուն կշռական մասը լոյս տեսած է *Արեւ* օրաթերթին մէջ: Շուրջ 15 տարի՝ 1967-1982, այնտեղ ստորագրած է աւելի քան 40 ուսումնասիրութիւններ, մատենագիտական ցանկեր, գրախօսականներ եւ քննախօսականներ: Այնտեղ կը գտնենք ուսումնասիրութիւններ նուիրուած՝ մամուլին (եգիպտահայ մամուլ, *Արաքս* կիսամսեայ, հայ ձեռագիր մամուլ), Սասունցի Դաւիթ էպոսին, Մխիթարեաններուն, Խորհրդահայ գրականութեան, Նուպար փաշային, Մխիթար Սեբաստացիին, Կոլոտ Յովհաննէս Պատրիարքին, միջնադարեան զանազան նիւթերու եւ այլն:

Աւետիս Եափուճեանի խմբագրապետութեան աշխոյժ տարիներն էին: Ան իր էջերը բացած էր Գէորգեանի առջեւ, քաջ իմանալով, որ լուրջ յօդուածներու ընդգրկումը առաւելութիւն մըն է նախ եւ առաջ լրագիրին համար:

Վարչական խզումի մը պատճառով (Եափուճեանի տնօրինութենէն անդին գտնուող) 1982-էն ետք վերջնականապէս կը դադրին Գէորգեանի ելոյթները *Արեւի* մէջ:

1990-ին իր խմբագրութեամբ եւ ծանօթագրութիւններով կը յաջողի լոյս ընծայել Միքայէլ Նաթանեանի անտիպ աշխատութիւնը Արմենական Կուսակցութեան պատմութեան մասին (Գահիրէ, Հայ Ազգային Հիմնադրամ), իսկ 1995-ին՝ *«Հայկական հարց»-ը եւ հայկական կոտորածները. համապարփակ մատենագիտութեան փորձ* աշխատութիւնը (Գահիրէ, Հրատարակութիւն Հ. Բ. Ը. Միութեան Ալեք Մանուկեան Մշակութային Հիմնադրամի):

1998-ին կը վերսկսի իր համագործակցութիւնը եգիպտահայ մամուլին հետ, *Ջահակիրի* մէջ տպագրելով իր առաջին յօդուածը: Մինչեւ 2002 թուականը այնտեղ կը հրատարակէ 10 յօդուածներ, մեծ մասամբ գրախօսականներ՝ որոնք ունին ուսումնասիրութեան մը համազօր տարողութիւն: Գէորգեանի համար գրախօսականը միշտ եղած է յետնախորք մը՝ արտայայտելու իր անձնական գաղափարները եւ կատարելու զուգահեռ հետազօտութիւն մը:

Միաժամանակ, 1999 Յունուարին կը ստանձնէ Գահիրէի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի պաշտօնաթերթ՝ *Տեղեկատու* եռամսեայի խմբագրութիւնը, զոր կը վարէ մինչեւ 2002 Ապրիլ, ուր, բացի անստորագիր գրութիւններէ, կը հրատարակէ 17 ծանրակշիռ յօդուածներ, որոնք կը պարփակեն՝ գրախօսականներ-քննախօսականներ, հրապարակումներ (Ագաթանգեղոսի բնագիրներու արեւմտահայերէն փոխադրութիւններ, եգիպտահայ գրականութեան անյայտ էջեր, եւ այլն), ինչպէս նաեւ եգիպտահայ Կաթողիկէ համայնքի համապարփակ պատմականը (լոյս կը տեսնէ նաեւ առանձին գիրքով՝ *Եգիպտոսի հայ կաթողիկէ համայնքը. անցեալը եւ ներկան իր բոլոր կառոյցներով եւ կարկառուն դէմքերով*, Գահիրէ, Հ.Բ.Ը.Մ.-Գահիրէ Սաթենիկ Ճ. Զագըր Հիմնադրամի Հրատարակութիւն, 2001):

Տիգրան Գէորգեան

2000 եւ 2003-ին երկու յօդուածներ կը ստորագրէ Պէյրութի *Հայկազեան հայագիտական հանդէսին* մէջ: Առաջինը հրապարակում մըն է Լեւոն Բաշալեանի անտիպ նամակի մը, երկրորդը՝ անդրանիկ ուսումնասիրութիւն մը Արփիար Արփիարեանի մահափորձերուն եւ սպանութեան մասին:

Տեղեկատուի խմբագրապետութենէն հեռանալէն ետք, կը շարունակէ գրախօսականներով աշխատակցիլ պաշտօնաթերթին: 2007 Հոկտեմբերին, այնտեղ ստորագրած վերջին գրախօսականէ մը ետք, այլեւս իր գրութիւններուն չենք հանդիպիր մամուլին մէջ:

Նոյեմբեր 1962, Արշակ Ալպօյաճեանի բնակարանի վերանտան: Կանգնած՝ Տիգրան Գէորգեան, նստած Արտաշէս Գարտաշեան: Ալպօյաճեանի մահէն (Յունիս 1962) ետք, Գէորգեան սիրայօժար ստանձնած էր մեծանուն պատմաբանի դիւանին ցանկագրութիւնը, նախապատրաստելու համար անոր առաքումը Երեւան: Լուսանկար՝ Նուպար Տընկճեան:

Բացի գրական արտադրութենէն, 1968-1985-ին բանախօսութիւններ կարդացած է Գահիրէի Նայլ Հոլի (կազմակերպութեամբ Գահիրէի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի), Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան Թէքէեան սրահի, Կոկանեան Սրահի, Հայկական Ընթերցասրահի եւ Աղեքսանդրիոյ Տիգրան Երկաթ հայ մշակութային միութեան Տիգրան Ալեքսանեան հանդիսասրահին մէջ:

Հակառակ իր բազմավաստակ աւանդին, եւ հակառակ եգիպտահայութեան այնքան սիրելի ամեակներուն, իր 50, 60, 70, 75, 80-ամեակներէն ոչ մէկը յիշատակուած է, այլեւ ոչ մէկ միութիւն մտածած է զինք արժանաւորել շքանշանով կամ պարգեւով: Մէկ կողմէ՝ սփիւռքեան անտեսումի սովորական արտայայտութիւն մը, միւս կողմէ՝ ապացոյց մը իր անձին անյարմարուողականութեան միութենական շրջանակներուն մէջ:

Յունուար 20-ին, Հելիոպոլսոյ Ամենայն Հայոց Գերեզմանատան մէջ տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութեան արարողութիւնը՝ սահմանափակ վշտակիցներու ներկայութեամբ: Դամբանականներ չկարդացուեցան... բարեբախտաբար: Պատկանելիութեան հարց մը կայ:

Քանի մը ամիս առաջ արդէն սկսած է Տիգրան Գէորգեանի ամբողջական գործերու բազմահատորեակի հրատարակութեան աշխատանքները, որ պիտի բովանդակէ բանասէրի տպագիր եւ ձեռագիր (անտիպ) աշխատութիւնները: Յոյսով ենք, մինչեւ տարեվերջ կարելի կ'ըլլայ զանոնք լոյս ընծայել:

Հ. Ա.

ԽՈՀԵՐ

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

5. ՂԱՐԱԲԱՂ-ԱՐՑԱԽ

Խնդիրը՝ «Ղարաբաղեան Հարց»:

Միջազգայինօրէն չճանչցուած բայց տէ ֆաքթօ գոյութիւն ունեցող պետութիւնը՝ Հայերուս համար՝ «Արցախ», օտարներուն եւ երբեմն նաեւ Հայերուս համար՝ «Լեռնային Ղարաբաղ»:

Բառերը պարտադրաբար խզումներ չեն արտայայտեր բայց ընկալումի խառնաշփոթութիւն կրնան յառաջացնել:

ա. Հայաստան-Արցախ՝ մէ՞կ թէ երկու պետութիւն

Դեկտեմբեր 5-ի բանավէճին, Քաղաքացու Որոշում Կուսակցութեան ցուցակին գլուխը գտնուող Սուրէն Սահակեան կը հարցնէ՝ «Արցախը երկրորդ պետութի՞ւն է, թէ Հայաստանի անբաժանելի մաս:»

Բացի Սասնայ Ծռերէն, որուն մասին պիտի անդրադառնամ ստորեւ, 10 դաշինք-կուսակցութիւնները յստակօրէն կը գործածեն Հայաստանի Հանրապետութիւն եւ Արցախի Հանրապետութիւն անուանումները: Հայաստանն ու Արցախը անջատաբար անուանելով Հանրապետութիւններ, ընդունած կ'ըլլան երկու պետութիւններու գոյութիւնը: Բայց ազգայնականօրէն շատ դժուար է չետադրելով հաստատել «երկու» հասկացողութիւնը, ընդունիլ երկու ազգային պետութիւններ (nation-states):

Մինչդեռ պետութեան նոր, արդի, դրամատիրական գաղափարը հիմնուած է ազգային պետութիւն հասկացողութեան վրայ, վտանգ կայ որ պետութիւնը՝ ազգէն առաջ, ինքը կազմէ ազգութիւնը:

Ափրիկէի մէջ ստեղծուած են արհեստական պետութիւններ՝ կազմուած ամենատարբեր եւ «պետականօրէն» անհամատեղելի ցեղախումբերէ: Միաժամանակ, այդ պետական սահմաններուն պատճառով միեւնոյն ցեղախումբի անդամները տարանջատուած են տարբեր պետութիւններու միջեւ: Պետութիւններու հետեւանքով յառաջացած են երկու քոնկոլացի, միջին ափրիկեցի, ռուանտացի եւ այլ ազգութիւններ՝ որոնք ամբողջապէս անիրական են: Արեւմտեան եւ Արեւելեան Գերմանիաներուն կենսագրութիւնները՝ եթէ երկարէին եւս քանի մը տասնամեակ, կրնային յառաջացնել երկու ազգութիւններ: Հայաստան-Արցախի պարագային, երկու պետութիւններուն յետագայ յարատեւ գոյութիւններու հետեւանքով երկու ազգութիւններու յառաջացումի հեռաւոր գաղափարի մը մասին մտածելն անգամ սահմռկելի է: Այսինքն, ոչ թէ ազգութիւնը (ազգային մեծամասնութիւնը) պիտի յառաջացնէ պետութիւն, այլ, ընդհակառակը, պետութիւնը՝ ազգութիւն:

Առանց, բնականաբար, նման հարցերու մէջ ծաւալուելու, Հայաստան-Արցախ երկու պետութիւններու տէ ֆաքթօ ընդունումը սովորական ընկալում մը դարձած է այսօր:

Ազգային Առաջնջթաց Կուսակցութիւնը իր ծրագիրին մէջ կը գրէ. «[Պ]էտք է դիտարկել ... երկու հայկական պետությունների միավորման հարցի իրական լուծման միջազգայնորէն ընդունելի տարբերակ:» Կը գտնուի «միաւորում» գրաւիչ բառը, բայց այնքան ալ յստակ չէ վերջնագիրը՝ քանի որ միացում պիտի նշանակէ, որ մէկը դառնայ միւսին մարզը կամ նահանգը:

Օրինաց Երկիրը իր ծրագիրին մէջ կ'ընդունի երեք կառուցածքային գոյութիւններ՝ Հայաստան, Սփիւռք եւ Արցախ, որոնք ենթակայականօրէն միասնական են, իսկ այդ միասնականութեան առարկայական չափորոշիչն է Համահայկական Խորհրդարան մը.

«Հայաստան-Սփիւռք-Արցախ եռամիասնութեան ամրապնդում: Համահայկական կառոյցների ձեւաւորում՝ ներառեալ Համահայկական Խորհրդարան, Համահայկական Խորհուրդ, որտեղ մի դէպքում փորձաքննութիւն եւ խորհրդատուութիւն կ'անցնեն Ազգային Ժողովի կողմից ընդունուած օրէնքները, միւս դէպքում՝ Կառավարութեան եւ գործադիր իշխանութեան որոշումները:»

Խնդիրը «համահայկական»-ութեան մէջն է: Այս բոլորը կրնան մնալ խորհրդարանական աթոռներու վրայ, բայց չեն կրնար կազմել ենթակայական համակեցային գոյութիւն մը՝ որ կառուցուած ըլլայ անհատներու եւ խումբերու տարբերակային հիմքերու վրայ:

Գագիկ Ծառուկեանի համար դրամն է արժէքը: Դրամն է նաեւ երկու Հանրապետութիւններու «ինտեգրացման» հիմքը: ԲՀԿ ծրագիրին մէջ նշուած է. «Պէտք է առաջիկայ երկու տարիների ընթացքում կտրուկ աւելացնել ՀՀ եւ ԱՀ առեւտրաշրջանառութեան ծաւալները, բոլոր ուղղութիւններով ընդլայնել փոխադարձ տնտեսական ինտեգրացման գործընթացը:»

Այս առումով շատ յստակ է Սասնայ Ծռերը: Դեկտեմբեր 5-ի բանավէճին Վարուժան Աւետիսեան յստակօրէն կ'ուզէ Արցախը դարձնել Հայաստանի մարզ, ջնջելով այսօրուայ գոյութիւն ունեցող երկու պետութեան դրութիւնը: Իսկ ծրագիրին մէջ դարձեալ որոշիչ կերպով գրուած է Արցախը Հայաստանի կազմին ընդունելու հրատապութիւնը. «Որդեգրելու Փարիզի 1920 թ. Վեհաժողովի որոշումների եւ Վիլսոնեան իրաւարար վճռի դրոյթների ոգուն համապատասխան Արցախը ՀՀ կազմի մէջ ներառելու ձեւով ՀՀ-ին դէ իւրէ միացնելու եւ այդպիսով Նոր Հանրապետութիւն հիմնադրելու ռազմավարութիւն՝ զուգահեռաբար անվաւեր եւ չեղեալ ճանաչելով Մոսկուայի եւ Կարսի պայմանագրերը:»

☞ 4

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՇՆՈՐՀ ՆԱԶԱՐԷԹ ՍԱՐԿԱՒԱԳ ԳԱՐԹԱԼԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԵՑԱՒ «ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ» ՊԱՏՈՒՈՅ ԲԱՐՁՐ ՇՔԱՆՇԱՆՈՎ

23 Դեկտեմբեր 2018-ին, Աղեքսանդրիոյ Սուրբ Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, յընթացս Ս. Պատարագի, Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ «Սուրբ Ներսէս Շնորհալի» պատուոյ բարձր շքանշան յանձնուեցաւ Բարեշնորհ Նազարէթ սարկաւագ Գարթալեանին:

Արարողութեան ներկայ էին Թեմական Ժողովի ատենապետ Տիար Տիգրան Ալեքսանեան եւ անդամներ, Քաղաքական ժողովի ատենապետ Տիար Վահէ Պէնօհանեան, Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան ատենապետ Դոկտ. Պրոֆ. Պերճ Ճէպէճեան եւ աղեքսանդրահայ յարգոյ համայնքայիններ:

Եգիպտոսի Հայոց Թեմի Բարեխնամ Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աշոտ Եպիսկոպոս Մնացականեան իր խօսքին մէջ նախ անդրադարձաւ մեծարեալին այն անսակարկ նուիրումին ու տարիներու ծառայութեանը, որ սիրով բերած է Աղեքսանդրիոյ Սուրբ Պօղոս-Պետրոս եկեղեցիին:

Սրբազան Հայրը յատկապէս նշեց. «Աստուծոյ ծառայութիւնը աստուածատուր մեծ շնորհ մըն է եւ կոչում, որ մանուկ հասակէդ սիրտիդ մէջ ունենալով՝ երեսունեօթ տարիներ շարունակ սպասաւորած ես սուրբ սեղանին, քու հարազատ այս սուրբ եկեղեցիին մէջ: Ուրախ ենք, որ այսօր ալ, քեզի համար պատմական ու նուիրական այս Կիրակիի Սուրբ Պատարագի սպասաւորութիւնը կը կատարես՝ նոյն եռանդով, երկիւղով ու նախանձախնդրութեամբ:

Թող Աստուած առողջ տարիներու կեանք պարգեւէ քեզի, ընտանիքիդ անդամներուն հետ միասին եւ զօրացնէ այն կոչումը, որ հաստատուն կը պահէ քեզի հոգեւոր այս պատուաւոր աստիճանին մէջ՝ իբրեւ հաւատարիմ եւ նուիրեալ սպասաւորը Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ եւ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինի»:

Այնուհետեւ, Արժանապատիւ Տէր Գրիգոր Քահանայ Մուրատեան «Էջ Միածինն ի Հօրէ» շարականի երգեցողութեան ներքոյ խորան բարձրացուց Ն.Ս.Օ.Ս.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Հայրապետական սրբատառ կոնդակը, որուն ընթերցումէն ետք Սրբազան Հայրը «Ս. Ներսէս Շնորհալի» շքանշանը յանձնեց Բարեշնորհ Սարկաւագին:

Սրբատառ կոնդակին մէջ մասնաւորապէս ըսուած է.

«Գովելի է, որ տասնեակ տարիներ Դուք հաւատաւոր կեանքով էք ցոլացրել Ձեր լոյս հաւատքն ու ազգասիրութիւնը, եղել օրինակ Աստուծոյ ծառայասէր, արժանաւոր սպասաւորի: Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու անդաստանում Ձեր աստուածահաճոյ ընթացքի եւ վաստակի շնորհիւ այսօր Դուք արժանիօրէն վայելում էք սէրն ու յարգանքը Թեմակալ Առաջնորդի, Ծխական խորհրդի բոլոր անդամների եւ հաւատաւոր հայորդեաց:

Բարեշնորհ սարկաւագ, երկար տարիների Ձեր եկեղեցանուէր եւ ազգասէր ծառայութեանց գնահատանքով, ընդառաջելով Եգիպտոսի Հայոց Թեմի բարեջան Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աշոտ եպիսկոպոս Մնացականեանի ազնիւ խնդրանքին, շնորհում ենք Ձեզ Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու «ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ» պատուոյ բարձր շքանշանը:

Վստահ ենք, որ Ձեր կենաց ճանապարհին Ամենազօր Տիրոջ նախախնամ առաջնորդութեամբ պիտի յարատեւէք աստուածաշնորհ հաւատքի, առ Եկեղեցին եւ ազգս Հայոց սիրոյ ու նուիրումի մէջ»:

Յաւարտ Ս. Պատարագի Ազգային Առաջնորդարանին մէջ այս ուրախ առիթով կազմակերպուած էր ընդունելութիւն, որուն ընթացքին ներկաները առիթը ունեցան իրենց ջերմ շնորհաւորանքները փոխանցել օրուան պատուեալին: Այնուհետեւ Նազարէթ Սարկաւագ իր սիրտի անկեղծ խօսքը ուղղեց ներկաներուն՝ շնորհակալութիւն յայտնելով Սրբազան Հօրը՝ Ազգիս Վեհափառ Հայրապետին դիմելու եւ պատուոյ այս շքանշանին արժանացնելու համար:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ
ԴԻՒԱՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԼՐԱՏՈՒԱԿԱՆ ԴԱՇՏԻ 90%-Ը ՊԱՏԿԱՆՈՒՄ Է ՆԱԽՈՐԴ...

1

Թեան՝ ո՞նց, վարչապետի որդին եկել է արձակուրդ: Հայաստանի զինուած ուժերի բոլոր զինուորները 6 ամիս ծառայելուց յետոյ գալիս են արձակուրդ, բայց բնականաբար տասնեակ հազարաւոր զինուորների արձակուրդ գալը վերնագրերում չի յայտնւում, վերնագրերում յայտնւում է վարչապետի որդու արձակուրդ գալը: Իմ ընտանիքի անդամները կարող են մտնել խանութ, առօրեայ առեւտուր անել՝ 5000 դրամի, 10000 դրամի, 50000 դրամի, եւ դա դառնում է չատ մեծ փիառ իրադարձութիւն՝ վարչապետի ընտանիքի ճոխ եւ աննախադէպ առեւտուրը: Սրա իմաստն է ցոյց տալ մարդկանց, որ այն ամէնը, ինչ տեղի է ունեցել Հայաստանում, անիմաստ է, բան չի փոխուել», – ասել է Փաշինեանը՝ բերելով մէկ այլ օրինակ:

«Պատկերացնում էք, նոր իշխանութեան ներկայացուցիներն էլ են խաչ ուտում, նախկիններն էլ, բան չի փոխուել: Սա յուսահատութեան քարոզչութիւն է, որը յեղափոխութեանը նախորդած տարիներին արուել է, որ բան չի փոխուի, եղա գնացէք, եղունգ ունէք, գլուխ քորէք, արտագաղթէք եւ այսպէս չարունակ», – պատմել է Նիկոլ Փաշինեանը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

Ուրբաթ, 22 Փետրուար 2019, երեկոյեան ժամը 7:30-ին

ՄԻՏՔԻ ՄՏԵՐԻՄ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՅԱՋՈՂԱ՞Ծ ԹԷ ՁԱԽՈՂԱԾ ԻՐԵՆՑ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՊԱՍՏԱՌԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԱՐԱ ՍԱՆՃԵԱՆԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կը յաջորդէ նիւթին շուրջ ազատ զրոյց *բոլոր* ներկաներուն մասնակցութեամբ

Հասցէ՝ 66 Ռամսէս փողոց, չորրորդ յարկ, Հելիոպոլիս

Սիրալիր հրաւէր բոլորին

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

3

Հասկնալի է, ներկայ իրավիճակով երկու պետութիւններու ընդունումը կրնայ ունենալ գործնական նշանակութիւն, միջազգային իրաւական գործընթացքի տեսանկիւնէն:

բ. Ո՞վ պիտի բանակցի Ղարաբաղեան Հարցով՝ Հայաստա՞նը թէ Արցախը

Այսօր, կը գտնուի տէ փաքթօ երկու պետութիւններ՝ Հայաստանի Հանրապետութիւն եւ Արցախի Հանրապետութիւն: Ո՞վ պիտի բանակցի Ղարաբաղեան Հարցով:

Մինչեւ Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը, բանակցութիւնները կը վարէր Հայաստանը՝ իր սեփական անունով: Յեղափոխութենէն ետք, Փաշինեան յայտարարեց՝ որ Արցախի Հանրապետութիւնը պէտք է ըլլայ բանակցութեան գլխաւոր կողմը, քաջ իմանալով՝ որ այս ձեւաչափը անհանգստութիւն պիտի պատճառէ ոչ միայն Ազըրպէյճանին, քանի որ իրեն համար Ղարաբաղը «գրաւեալ» տարածք մըն է, այլեւ Արցախի ներկայ իշխանութիւններուն, որոնց չհասաւ Յեղափոխութիւնը եւ չարունակեցին մնալ իբրեւ նախկին օլիկարքական քլիքի ներկայացուցիչները: Վերջիններուն համար յարմար էր որ «ուրիշը»՝ Հայաստանը, բանակցէր «իրենց» համար: Ո՞վ էր այս արհեստական բաժանումը ստեղծողը...:

Նախընտրական քարոզարշաւին, բնականաբար, Իմ Քայլը պիտի պաշտպանէր այս տեսակէտը եւ ծրագիրին մէջ արձանագրէր, թէ իրենց քայլերը պիտի ուղղուին՝ «Արցախի՝ որպէս հակամարտութեան հիմնական կողմի՝ կարգաւորման գործընթացում որոշիչ ձայնի ճանաչմանը եւ բանակցութիւններին ներգրաւուածութեան ապահովմանը:»

Զորս կուսակցութիւն-դաշինքներ եւս ուղղակիօրէն նոյն միտքը կ'արտայայտեն իրենց ծրագիրներուն մէջ.

ԲՀԿ. «Առանց Արցախի մասնակցութեան նրա ճակատագիրը չի կարող որոշուել:»

Լուսաւոր Հայաստան. «Շարունակելու ենք աջակցել Արցախի Հանրապետութիւնը՝ որպէս բանակցային լիիրաւ կողմ ներգրաւելու ուղղութեամբ գործադրուող ջանքերին:»

ՀՅԴ. «Ջանքեր գործադրել Արցախն իր ապագային վերաբերուող բանակցութիւններում որպէս լիիրաւ կողմ ներգրաւելու համար:»

Մենք Դաշինք. «Արցախը պէտք է վերադառնայ բանակցային գործընթաց:»

Մնացած վեց կուսակցութիւնները կարեւոր չեն դատեր չեշտադրել՝ թէ ո՛վ պէտք է երթայ բանակցութեան:

գ. Ինչպէ՞ս լուծել Ղարաբաղեան Հարցը

Ինչպէս կարելի էր սպասել, ընտրարշաւը եւ ծրագիրները լեցուն էին անվերջանալի կարծրատիպերով՝ «հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորում», «լուծում բանակցութիւններու միջոցով», «Արցախի միջազգային ճանաչում», «հանրաքուէ», «միջազգային իրաւունք», «ինքնորոշումի իրաւունք», հողային ենթադրեալ եւ իրական զիջումներու նկատմամբ փոխամբաստանութիւններ:

Այս բոլորը՝ լաւ: Բայց յետո՞յ: «Յետոյ»-ն, անշուշտ, կապուած է բանակցային որակին, դիւանագիտական կարողութիւններուն, լոպպինկի լծակներու տիրապետումին եւ բազմաթիւ այլ գործօններու հետ:

Պատումնային առումով, Քրիստոնեայ-Ժողովրդական Վերածնունդ Կուսակցութիւնը կ'առաջարկէ հարցը փոխադրել այլ հարթութեան վրայ: Դեկտեմբեր 5-ի բանավէճին, ցուցակին գլուխը գտնուող Լեւոն Շիրինեան կը չեշտէ՝ որ «պէտք է ֆորմատը փոխել», եւ կը բացատրէ, թէ պէտք է յենուիլ 1960 Դեկտեմբեր 24 Թուականի գաղութացուած ժողովուրդներուն եւ պետութիւններուն անկախութիւն տալու վերաբերեալ ՄԱԿ-ի գլխաւոր ասամբլիայի որոշումին վրայ, որ 1964-ին լրացուցիչ փաստարկումի ենթարկուած է եւ ամբողջացուած:

Ղարաբաղեան Հարցին փոխադրութիւնը գաղութականութեան (colonization) հարթակ, գաղափարական ու գործադրական հետաքըրքրական ուղի կրնայ բանալ՝ հայկական կողմի «ինքնորոշում» եւ ազերիական «գրաւեալ տարածք» հասկացողութիւններէն անդին:

Ապագաղութացումի մասին ակնարկ մը կ'ընէ նաեւ Մենք Դաշինքի ծրագիրը, նշելով՝ «Խորհրդային Ադրբէջանից ապագաղութացման իրաւունք»-ը:

6. ԲԱՆԱՎԷՃ

Հրապարակուած գրաւոր ծրագիրներէն անդին, մասնակցողները իրենց գաղափարները արտայայտեցին ու պաշտպանեցին մասնաւորաբար բանավէճերու միջոցով: Բանավէճերը արդիւնքն էին Թաւշեայ Յեղափոխութեան յառաջացուցած գաղափարական բաց տարածութիւններուն:

Բայց, բանավէճը՝ մանաւանդ քաղաքականը, կը մնայ բանավէճ: Այսինքն, բանավիճողները բանավէճի ընդմէջէն իրենց գաղափարները չեն նորոգեր կամ նոր գաղափարներու ծնունդ չեն տար, այլ հաստատուն կը մնան իրենց կանխապէս սահմանած գաղափարներուն վրայ եւ անպայմանօրէն կը հակաճառեն խօսակիցը, առանց չարունակելու անոր գաղափարները:

Բանավէճը կը հեռացնէ մարդոց, ընկալողները կը բաժնէ անհաղորդակից խումբերու: Բանավէճը կը բովանդակէ իրարու չհանդիպող բացարձակ ճշմարտութիւններ, իւրաքանչիւր խօսնակ բանավէճին կը մասնակցի պարտադրելու իր վերջնական ճշմարտութիւնը:

Բանավէճը հակառակն է տրամասացութեան (discourse), ան կը մերժէ տիալեքթիքը, չընդունիր համակեցային տարբերութիւնը:

Բանավէճը կը բաժնէ:

(Վերջ 4)

ՃԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع
TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.:(202)24530327,Fax:(202)24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1834 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՐՔԷ 75 Ե. ՂԻԿ. عدد رقم ١٨٣٤ الخميس ٧ فبراير ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՏԱՒՈՍ ԵՒ ԱՄՈՒԼՍԱՐ՝ ԱՆՀԱՄԱՏԵՂԵԼԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԱՒՈՍԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Յունուար 22-25-ին Նիկոլ Փաշինեան կը մասնակցի Զուիցերիայի Տաւոս քաղաքի հանրայայտ Միջազգային Տնտեսական Համաժողովին (World Economic Forum):

Վարչապետը Տաւոս կը մեկնի Յունուար 20-ին:

Յունուար 22-ին կը հանդիպի՝ Mitsubishi Heavy Industries, Ltd.-ի խորհուրդի անդամ Քրիսթինա Ահմաճեանի, Ճաբոնի Միջազգային Համագործակցութեան Գործակալութեան (JICA) նախագահ Շինիչի Քիթաօքայի, eBay-ի փոխնախագահ Քեթի Ֆոսթըրի, Ասիական Զարգացումի Պանքի նախագահ Թաքեհիքօ Նաքաոյի, Վերակառուցումի եւ Զարգացումի Եւրոպական Պանքի (EBRD) նախագահ Սումանթրա Չաքրապարթիի, Apple ընկերութեան գլխաւոր գործադիր տնօրէն Թիմ Քուքի, Պրազիլի նախագահ Ժաիր Պոլսոնարոյի, Լիւքսեմպուրգի վարչապետ Քսաւիէ Պեթէլի, Եգիպտոսի վարչապետ Մուսթաֆա Մատպուլիի հետ:

Վերջապէս, մէկ ու կէս ժամ տեւած ոչ-պաշտօնական հանդիպում ունեցած է Իլհամ Ալիեւի հետ: «Ոչ մի կոնկրէտ դետալ չենք քննարկել, ընդամէնը մտքեր ենք փոխանակել,» կը յայտարարէ Փաշինեան:

Նոյն օրը հարցազրոյցներ կու տայ չինական CCGTV-ին, ֆրանսական *Le Figaro*-ին եւ զուիցերիական *RTS*-ին: Կը մասնակցի Media Leaders Brifing-ին, ուր կը պատասխանէ *Business Insider*-ի, *The New York Times*-ի, գերմանական *DPA*-ի, ռուսական *Ռիա-Նովոստի* եւ եգիպտական *Daily News*-ի լրագրողներու հարցումներուն:

Յունուար 23-ին կը մասնակցի Ձեւաւորելով Ժողովրդավարութեան Ապագան (Shaping the Future of Democracy) խորագիրով քննարկումին, որուն կը մասնակցին նաեւ Քոլոմպիայի նախագահ Իվան Տուքէ Մարքէս, Նեփալի վարչապետ Շարմա Օլի, *The Financial Times*-ի խմբագիրի տեղակալ եւ տնտեսական մեկնաբան Մարթին Ուոլֆ, *The New York Times*-ի հրատարակիչ Արթուր Կրէկ Սուլցպերկեր, եւ Ղեկավարութիւնն Այսօր Ծրագիրի (Leadership Now Project) գլխաւոր տնօրէն Տանիելլա Պալլու-Արէս:

Նոյն օրը հանդիպումներ կ'ունենայ՝ Ռուսաստանի նախագահին կից ձեռներէցներու իրաւունքներու պաշտպանութեան գործերով յանձնակատար Պորիս Թիթովի, Siemens-ի գլխաւոր տնօրէն Լիզա Տէյվիսի, եւ ռուսական ՎՏԲ պանքի նախագահ Անտրէյ Քոսթինի հետ:

Յունուար 24-ին կը հանդիպի՝ Սինկափուրի փոխվարչապետ Թարման Շանմուկարաթնամի, Նիտերլանտներու վարչապետ Մարք Ռութէի, Զուիցերիայի նախագահ Ուելի Մաուրէրի, Ռուանտայի նախագահ Փօլ Քակամէի, Ուքրաինայի նախագահ Փիոթր Փորոշենքոյի, ՆԱԹՕ-ի գլխաւոր քարտուղար Եէնս Սթոլթենպերկի, Լեհաստանի վարչապետ Մաթիւշ Մորաւեցքիի, Լիթուանիայի (Լիտվա) նախագահ Տալիա Կրիպաուսքայթէի հետ:

Հայաստան սակաւաթիւ անգամներ մասնակցած է Տաւոսի ժողովին: *Lragir.am*-ի քաղաքական մեկնաբան Յակոբ Բադալեան Յունուար 25-ին կը համառօտագրէ հինն ու նորը.

«Հայաստանն իհարկէ առաջին անգամ չէ, որ մասնակցել է Առաջին դէմքի մակարդակով: Այդպիսի մասնակցութիւն եղել է նաեւ Ռոբերտ Քոչարեանի նախագահութեան շրջանում, բայց միաժամանակ հէնց այդ շրջանից էլ Հայաստանում սկսել է Դաւոսի նկատմամբ հետաքրքրութեան անկումը: Պատճառներից է գուցէ այն, որ Դաւոսն էր սկսել քիչ հետաքրքրութիւն ցուցաբերել Հայաստանի հանդէպ, ելնելով դրա տնտեսութեան եւ իշխող համակարգի բնոյթից:

«Հետաքրքրութիւնը փորձեց բարձրացնել վարչապետ Կարէն Կարապետեանը, այցելելով Դաւոս 2018-ի համաժողովին, բայց արդէն թերեւս ուշ էր, քանի որ Կարէն Կարապետեանը հազիւ թէ հետաքրքրէր Դաւոսին Հայաստանում իր բարձրաստիճան մենեջերական ապագայով: 2018-ի Յունուարին այլեւս յստակ էր, որ Կարապետեանի վարչապետ մնալու շանսը խիստ տեսական է ու երեւակայական: Իսկ Դաւոսում հաւաքւում են գործնական տնտեսա-քաղաքականութեան շրջանակները:

«Նիկոլ Փաշինեանի մասնակցութիւնը բարձր՝ Առաջին դէմքի մակարդակով մասնակցութեան ֆորմատի վերականգնում էր, ինչը սակայն ունէր արդէն աւելի լայն բազա՝ Հայաստանում Թաւշեայ Յեղափոխութեան իննամսեայ պատմութիւն եւ պետականութեան համաշխարհային դերակատարման լայն հեռանկարի վերականգնման հնարաւորութիւն:

«Այդ իմաստով Հայաստանի մասնակցութիւնն աննախադէպ էր, ինչի մասին դեռեւս Նոր Տարուայ տօնական օրերին յայտարարել էր Հայաստանի նախագահ Արմէն Սարգսեանը, ասելով, որ Դաւոսի համաժողովում Հայաստանը կ'ունենայ աննախադէպ ֆորմատի մասնակցութիւն:»

Շնորհիւ Թաւշեայ Յեղափոխութեան, եւ մանաւանդ Փաշինեանի հաղորդակցային անձնական կարողութեան, «նուաճուեցաւ» նաեւ Տաւոսը:

Բայց իրականութեան մէջ ի՞նչ է Տաւոսը:

Ուշադրութիւն դարձուցէք վերոյիշեալ անուններուն վրայ: Բոլորը նէօլիպերալիզմի կրողներ են.

- Ներկայացուցչականութիւն մը «միջազգային» այնպիսի պանքերու (Ասիական Զարգացումի Պանք, Վերակառուցումի եւ Զարգացումի Եւրոպական Պանք)՝ որոնց միակ նպատակն է երկիրներու «զարգացում»-ի նշանաբանին տակ հրամայել իրենց տնտեսական կամքը, դրամական փոխառութիւններու ճնշումին տակ պետութիւններուն պարտադրել խնայողութիւններու (austerity) ամենախիստ միջացառումները՝ ի նպաստ ընկերութիւններուն եւ ի վնաս լայն հասարակութեան:

- Apple, eBay, որոնց ինքնարտադրած մարդասէր բարեսիրութեան կեղծութիւնը բնորոշելու համար, Սլավոյ Ժիժէք զանոնք անուանած է «լիպերալ համայնավարներ»:

- Mitsubishi Heavy Industries, Ltd., Siemens անդրազգային ընկերութիւնները:

- ՆԱԹՕ-ի քարտուղարը՝ իբրեւ «տնտեսական» համաժողովի մասնակցող (թէ՞ հրամայող):

- Նէօլիպերալիզմին ճամբայ հարթող մեծ լրագիրներու (*The Financial Times, The New York Times, Le Figaro, RTS, Business Insider*) ներկայացուցիչները:

- Երկիրներու նախագահները՝ որոնք առանց խոռվելու դուռները բացած են անդրազգային ընկերութիւններուն առջեւ:

- Վերջապէս, «ժողովրդավարութիւն» հասկացողութիւնը, որուն դիմակին տակ տաւոսցիները կը քօղարկեն իրենց հակաժողովրդային գործարքները:

Տաւոսի Համաժողովը «հիմնարկ մըն է՝ որ նուիրուած է պահպանելու դրամատիրական կարգը, ի շահ բազմա-միլիառատէրերուն եւ համաշխարհային վերնախաւերուն», կը գրէ Նիք Պիմս, ներկայ համաժողովի նախաշեմին: (Nick Beams, 'Report to Davos Meeting Points to Deepening Contradictions of Global Capitalism,' *World Socialist Web Site*, 18 January 2019, https://www.wsws.org/en/articles/2019/01/18/wefr-j18.html:)

Այս Համաժողովին առընթեր Ծաք Ռասուս կու տայ հետեւեալ իրական նկարագրութիւնը.

«Տաւոսի մէջ, Զուիցերիա, ամէն տարի համաշխարհային [global] դրամատիրական վերնախաւը կը հաւաքուի խնճոյքի... այլեւ ընդառաջող տարին պատրաստելու համար: Կը տեղեկացուի՝ որ այս տարի աւելի քան 1500 սեփական օդանաւեր պիտի հասնին այնտեղ: Օդանաւատէրերուն հետ կապուած հազարաւոր ստորադաս պաշտօնեաներ պիտի ճամբորդեն պիզնէս կարգով, որպէսզի վարեն անոնց անձնական եւ ընկերութենական գործառոյթները: Պաշտպանուած լրատուամիջոցներէն եւ հասարակութենէն, յետին սենեակներու մէջ մեծ դրամատէրերը կը փոխանակեն կարծիքներ եւ կ'ունկնդրեն ֆինանսի, կառավարութեան քաղաքականութեան, թեքնոլոճիի եւ տնտեսութեան բնագաւառներու մասնագէտներու կարծիքները: Մասնագէտները յատկապէս հետաքննութիւն կ'անցընեն՝ սահմանելու եւ բացատրելու ժայթքելիք յաջորդ «սեւ կարապ» կամ «մոխրագոյն ռնգեղջիւր» իրադարձութիւնը: Հարուստ նշանաւոր դէմքեր կը հրաւիրուին՝ երեկոյեան ընթրիքէն եւ քօքթէյլներէն ետք զանոնք զուարճացնելու համար: Բայց իրական

↳ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԸ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵՐ Է ՊԱՏՄԵԼ ԱԼԻԵՒԻ ՀԵՏ ԶՐՈՅՑԻՑ

Մոսկուայում Եւրասիական Տնտեսական Յանձնաժողովի (ԵՏՀ) Յունուարի 25-ի նիստից յետոյ ճեպազրոյցի ժամանակ Նիկոլ Փաշինեանը խօսել է Ադրբէջանի նախագահ Իլհամ Ալիեւի հետ հանդիպման մասին:

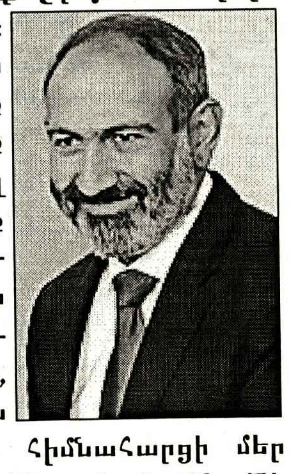

«Ոչ մի արդիւնք չկայ: Դա պարզապէս չփում էր: Ո՛չ Ալիեւը, ո՛չ ես արդիւնքներ չէինք ակնկալում: Մենք պարզապէս խօսել ենք: Իհարկէ, մենք քննարկել ենք Ղարաբաղը: Բայց դա պաշտօնական բանակցութիւն չէ, մենք պարզապէս խօսում ենք այս հիմնահարցի մեր ընկալումների մասին, այն մասին, թէ մենք ինքներս ինչպէս ենք ընկալում այդ խնդիրը, ինչպէս են ընկալում մեր ժողովուրդները», - ասել է Նիկոլ Փաշինեանը:

Ի պատասխան հարցին՝ Ալիեւի հետ հանդիպման ժամանակ արդեօք քննարկուե՞լ է տարածքների յանձնումը եւ Ստեփանակերտին բանակցային սեղան վերադարձնելը, Փաշինեանը ասել է. «Այն յայտարարութիւնները, որոնք ես հրապարակային արել եմ, իհարկէ, բոլոր հարցերը քննարկուել են մեր հանդիպման ընթացքում: Ես մէկ անգամ չէ, որ ասել եմ, որ ես այդ բանակցութիւններում կարող եմ ներկայացնել Հայաստանի Հանրապետութիւնը, ես չեմ կարող ներկայացնել Արցախի Հանրապետութիւնն այն պարզ պատճառով, որ Արցախի քաղաքացիները Հայաստանում ընտրութիւններին չեն մասնակցում,

↳ 3

«ԸՆԿԵԼ ԵՆՔ, ՊԻՏԻ ՔԱՇԵՆՔ»

Հայաստանը ստանձնել է Եւրասիական Տնտեսական Միութեան (ԵՏՄ) նախագահութիւնը, որի կապակցութեամբ Նիկոլ Փաշինեանը այցելել է Մոսկուա եւ ներկայացրել, թէ ինչ առաջնահերթութիւններ է տեսնում Հայաստանը իր նախագահութեան օրօք:

ԵՏՄ «մեծ նաչալնիկը», ինչպէս բնութագրել էր Ռուսաստանի վարչապետ Մեդվեդեւը, կամ Եւրասիական Տնտեսական Յանձնաժողովի կոլեգիայի նախագահը Հայաստանի ներկայացուցիչն է՝ նախկին վարչապետ Տիգրան Սարգսեանը: Այսինքն, ստացւում է, որ ԵՏՄ-ում Հայաստանը ստանձնում է նախագահութիւնը Եւրասիական Տնտեսական Յանձնաժողովի կոլեգիայի հայ նախագահի օրօք:

Ուշագրաւ է, որ թէ Տիգրան Սարգսեանը, թէ Նիկոլ Փաշինեանը ժամանակին դէմ էին ԵՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցութեանը: Ընդ որում,

↳ 3

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱՅԻ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՒԱԶ ԾԱՆՕԹ ՅԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՅԻՆԵՐ

Յ. ԱՒԱԳԵԱՆ

ՍԱՄԻՐԱ ԹԱՈՒՖԻՔ

Երգչուհի եւ դերասանուհի Սամիրա Թաուֆիք ծնած է Օմմ Հարաթայն, Սուրիա, 1935-ին: Այժմ կը բնակի Համզիյէ, Լիբանան:

Ժոզէֆ Մասատ կը տեղեկացնէ իր հայ ծագումը եւ կու տայ քանի մը տեղեկութիւն.

«1970-ականներու առաջին կէսին, հայկական ծագումով անյաջող լիբանանցի երգչուհի մը՝ Սամիրա Թաուֆիք, իբրեւ պիտակ կ'որդեգրէ «Պետուին» երգի նոր սեռ մը, որուն միջոցով ինքզինքը կը ծանուցանէ Յորդանանի մէջ: Իր յաջորդական յաջողութիւնները եւ յատկապէս իր յաջողութիւնը «Պետուին» սեռին մէջ (չատեր հետեւեցան իր օրինակին) յարութիւն տուին իր յանգող ասպարէզին եւ իրեն հաստատեցին իբրեւ էապէս

Սամիրա Թաուֆիք՝ *'Անթար ֆարէս ալ-սահարա'* ֆիլմին մէջ

«Պետուին» երգչուհի մը, ոչ միայն Յորդանանի այլեւ արաբական աշխարհի մէջ: Իր ցուցադրական եւ պճնազարդ զգեստները՝ որոնք ենթադրաբար ազդուած էին պետուինական ոճէն, թէեւ երբեք չէին նմաներ պետուինական որեւէ ցեղի զգեստի, յաւելում մը եղան իր ընտրած «Պետուինական» եղանակին: Իր երգացանկը, բացի *Տիրիթնա ալ-ուրտունեյյայէն*, կը բովանդակէ *Ուրտունն Ալ-Քուֆիյա ալ-համրա'* (Կարմիր Քուֆիյայի Յորդանանը), եւ բազմաթիւ այլ «աւանդական» երգեր՝ որոնք յատուկ իր համար յօրինուած են Յորդանանի նոր մշակութային պատկերը կերտողներուն կողմէ:»(8)

Սամիրա Թաուֆիք հռչակ վաստակած է նաեւ իր ֆիլմերով, ուր յաճախ հանդէս եկած է իբրեւ երգչուհի:

Խաղացած է բազմաթիւ ֆիլմերու եւ սերիալներու մէջ՝ լիբանանեան, սուրիական եւ եգիպտական (մէկ հատ) արտադրութեամբ:

Թէեւ *elcinema.com*(9) եգիպտականներուն քանակը կը նշէ մէկէն աւելի, բայց ֆիլմերու տիտղոսաթերթերը ցոյց կու տան, որ բոլորն ալ Լիբանանի եւ Սուրիայի ընկերութիւններու արտադրութիւններն են: Ուրիշ հարց, թէ անոնց մէջ մասնակցած են նշանակալի քանակութեամբ եգիպտացի յայտնի բեմադրիչներ եւ դերասաններ(10):

Ֆիլմերն են.

1. *Մաուլէտ ալ-ռասուլ* (Մարգարէի ծնունդը), Լիբանան, 1960:
2. *Ալ-Պատաուէյա ալ-'աչէքա* (Սիրահարուած պետուինը), Լիբանան, 1963:
3. *Լուպնան ֆիլ-լայլ* (Գիշերային Լիբանանը), 1963:
4. *Էնթա 'օմրի* (Դուն իմ կեանքս ես), Լիբանան, 1964:
5. *Պատաուէյա ֆի Պարիս* (Պետուինը Փարիզի մէջ), Լիբանան, 1964:
6. *Պենթ 'Անթար* ('Անթարի աղջիկը), Լիբանան, 1964:
7. *'Էթապ* (Նախատինք), Լիբանան, 1964:
8. *Հասնա' ալ-պատէյա* (Անապատի գեղեցկուհին), Լիբանան, 1964:
9. *Պատաուէյա ֆի Ռոմա* (Պետուինը Հռոմի մէջ), Լիբանան, 1965:
10. *Ալ-Քաhերուն* (Նուաճողները), Լիբանան, 1967:
11. *Ղուզլան*, Սուրիա, 1969:
12. *Պենթ ալ-շէյխ* (Շէյխին աղջիկը), Լիբանան, 1970:
13. *'Արուս մըն Տիմաշք* (Հարսնացուն Դամասկոսէն), Սուրիա-Լիբանան, 1973:
14. *Ֆաթենաթ ալ-սահարա'* (Անապատի գեղեցկուհին), Սուրիա, 1974:
15. *Ֆարէս Պանի 'Ապս*, Լիբանան, 1974:
16. *'Անթար ֆարէս ալ-սահարա'* ('Անթար՝ անապատի ասպետը), Լիբանան-Եգիպտոս, 1974:
17. *Ալ-Ղակարէյա ալ-'աչեքա* (Սիրահարուած գնչուհին), Լիբանան-Սուրիա, 1974:
18. *Ալ-Էսթը'րատ ալ-քապիր* (Մեծ ներկայացումը), Լիբանան, 1975:
19. *'Արս ալ-թահատտի* (Ամուսնութեան մարտահրաւէրը), Սուրիա, 1975:
20. *Այամ ֆի Լանտան* (Օրեր Լոնտոնի մէջ), Սուրիա-Լիբանան, 1976:

Սերիալներ.

1. *Ֆարէս ուա Նեճուտ* (Ֆարէս եւ Նեճուտ), Լիբանան, 1974:
2. *Սամրա*, Լիբանան, 1977:

'Անթար ֆարէս ալ-սահարա' ('Անթար՝ անապատի ասպետը) միակն է, որ կը նկատուի եգիպտական արտադրութիւն.

Տեսակ՝ Գունաւոր:

Արտադրիչ՝ Աֆլամ Թահսին Ալ-Քաուատրի (Սուրիա-Լիբանան) եւ Աֆլամ Իհապ Ալ-Լիսի (Եգիպտոս):

Բեմադրիչ՝ Մոհամմատ Սալման:

Հեղինակ՝ Մոհամմատ Սալման (սենարիօ):

Դերակատարներ՝ Սամիրա Թաուֆիք ('Ապլա՝ 'Անթարի հօրեղբօր աղջիկը), Մահմուտ Սա'իտ ('Անթար էպն Շատտատ՝ 'Ապլայի հօրեղբօր որդին), Նակահ Հաֆիզ (Հէսսա), Եասին Պաքքուշ (Շայպուպ՝ 'Անթարի եղբայրը մօր կողմէն), Սալուա Սա'իտ (Սումայա՝ Շատտատի կինը), Մոհամմատ Խայր Հալաուանի (Շատտատ՝ 'Անթարի հայրը), 'Ատնան Պարաքաթ,

'Անքար ֆարէս ալ-սահարա', Սամիրա Թաուֆիք եւ Մահմուտ Սա'իտ

Մահմուտ Ալ-Մելէկի, 'Էմատ Համտի (Պանու Շայպան ցեղախումբի թագաւոր), Թաուֆիք Ալ-Տեքն, Նակուա Ֆուատ (պարուհի), Մոհամմատ Սուպէհ, Մոհամմատ Ալ-'Արապի, Ռաչուան Մուսթաֆա, Մահմուտ Ֆարակ, Ամալ Ալ-'Արիս, Հոսամ Ալ-Տին, Եօլանտ Ասմար, Ահմատ Ռաֆէ', Սալէհ Ալ-Էսքանտարանի, Քատրէյա Քամէլ, Տոնիա Ապտալլահ (երեխայ), Նատէր Նուր Ալ-Տին (երեխայ):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 1974:

Նիւթ՝ Հիմքը Զ. դարու (նախախսլամական շրջանի) արաբ բանաստեղծ եւ ասպետ 'Անթարա ('Անթար) էպն Շատտատի պատմութիւնն է:

Ֆիլմը կը սկսի ցոյց տալով Արաբիայի Պանի 'Ապս ցեղախումբի սեւամորթ ստրուկ 'Անթարը եւ սպիտակամորթ 'Ապլան իբրեւ երեխաներ: Անոնք փոխադարձ համակրութիւն կը ցուցաբերեն, բայց բռնի ուժով կը բաժնուին իրարմէ, քանի որ ցեղական օրէնքը կ'արգիլէ ստրուկի եւ ազատի յարաբերութիւնը:

Այժմ երկուքը հասուն երիտասարդներ են: 'Անթար կը սկսի ուշադրութիւն գրաւել իր ասպետութեամբ:

Հէսսա ջուր կը փոխադրէ: Ճամբան կը յայտնուին Իշխան Շասի տղաքը, որոնք կ'ընդհատեն իր ճամբան եւ կը փորձեն զինք բռնաբարել: Իր սիրահարը՝ Շայպուպ, անկարող կ'ըլլայ միջամտել: Կը յայտնուի 'Անթար եւ իր ասպետութեան շնորհիւ կը յաջողի հեռացնել տղաքը: Իշխան Շաս կը զայրանայ եւ իր տղոց կը հրամայէ սպաննել 'Անթարը: 'Անթար կը զգայ անոնց գալուստը, կը սպաննէ տղոցմէ մէկը, որմէ ետք միւսները փախուստ կու տան:

'Անթար եւ 'Ապլա սիրահարուած են բայց անկարող են ամուսնանալ, քանի որ 'Անթար կը նկատուի ստրուկ: 'Անթարի հայրը՝ Շատտատ, Հապեշիստանէն գերի բերած էր նախկին իշխանուհի Զապիպային, որմէ ծննդաբերած էր իրենց որդին՝ 'Անթար: Նկատի ունենալով 'Անթարի սեւամորթութիւնը, Շատտատ կը մերժէ ընդունիլ անոր ազատութիւնը: Իսկ համաձայն ցեղախումբի կանոններուն, ստրուկին արգիլուած է ամուսնանալ ազատ անձի մը հետ:

'Անթար առաւել եւս աչքի կը զարնէ իր ասպետութեամբ, երբ սպաննելով արիւնարբու Հանզալան ու իր հրոսակախումբը՝ ցեղախումբը կ'ազատէ անոնց չարիքէն:

Արդարեւ, Շատտատ կը տատանի հօրենական սիրոյ եւ ցեղային աւանդութիւններու դաժանութեան միջեւ:

'Ապլայի հայրը՝ Իշխան Մալէք, որ կը հանդիսանայ նաեւ 'Անթարի հօրեղբայրը, կտրականապէս կը մերժէ իրենց ամուսնութիւնը եւ դաւադրութեան միջոցով կը փորձէ սպաննել 'Անթարը: Շնորհիւ 'Ապլային, դաւադրութիւնը կը ձախողի:

Մալէք կը դիմէ ուրիշ միջոցի: Կը կանչէ 'Անթարը եւ իր համաձայնութիւնը կու տայ ամուսնութեան, պայմանով որ իբրեւ օժիտ ներկայացնէ 50 էգ ուղտեր, որոնք կը գտնուին Պանու Շայպան ցեղախումբին մօտ՝ դժուարամատչելի եւ վտանգաւոր լերան վրայ: Մալէք վստահ է որ ան պիտի սպաննուի: 'Անթար կ'ընդունի առաջարկը եւ Շայպուպի հետ կը մեկնի վայրը: Կը մենամարտի Պանու Շայպանի զինեալ խումբի պետ Ալ-Նո'ման էպն Ալ-Մոնզէրի հետ եւ կը յաղթէ անոր: Պանու Շայպանի թագաւորին մարդիկը կը կանգնեցնեն 'Անթարն ու Շայպուպը եւ կը տանին թագաւորին: Թագաւորը կ'ըսէ՝ որ համաձայն է ուղտերը տալ, եթէ 'Անթար յաջողի ոչնչացնել Պանու Շայպանի գլխաւոր թշնամիները, որոնք անընդհատ մեծ վնասներ կը գործեն իրենց յարձակումներով: 'Անթար կը համաձայնի, կը սպաննէ զանոնք եւ ուղտերով կը վերադառնայ տուն:

Մինչ այդ, վայրենի ցեղախումբ մը յարձակած է Պանի 'Ապսի վրայ եւ առեւանգած աղջիկները: 'Անթար կը յաջողի ազատել բոլորին եւ կ'ամուսնանայ 'Ապլայի հետ:

Բացի 'Ապլայի դերակատարութենէն, Սամիրա Թաուֆիք կը մեկնաբանէ քանի մը երգեր՝ արտայայտելով ուրախ տօնախմբային տրամադրութենէ մինչեւ մենակեաց յոյզեր, յաջողելով բացայայտել երգչուհիի իր բազմերանգ կարողութիւնները:

Միշտ հանդէս կու գայ պետուինական զգեստով՝ երկրորդելու համար այդ թուականներուն իր ստացած հռչակը իբրեւ «պետուինական» երգչուհի:

(Շար. 4/5)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

8. Joseph Andoni Massad, *Colonial Effects: The Making of National Identity in Jordan*, New York: Columbia University Press, 2001, p. 72.

9. https://www.elcinema.com/person/1084275/

10. Նման պարագաները բազմաթիւ են արաբական աշխարհի ֆիլմարուեստին մէջ: Օրինակ, եգիպտական չի կրնար համարուիլ *Ռըմալ մըն տահապ* (Ոսկիէ աւազներ) ֆիլմը (1971), որուն կը մասնակցի դերասանուհի Լիզէթ Ենոզեան: Թէեւ ֆիլմին բեմադրիչն ու գլխաւոր դերասանուհին եգիպտական աստղեր են՝ Եուսէֆ Շահին եւ Ֆաթէն Համամա, անիկա կը հանդիսանայ լիբանանեան (Moudallel Films, սեփականատէր՝ Իպրահիմ Մուտալլէլ) եւ սպանիական (Petruka Films) արտադրութիւն, եւ ոչ մէկ կապ ունի Եգիպտոսի հետ:

ԳԻՐՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ *ՃԱՅԱԿԻՐԻ* ԻԲ. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐՈՒՆ

Լոյս տեսաւ *Ճահակիրի* ԻԲ. Յաւելուածը՝ *Վահան Թէքէեանի յօդուածները* Արեւ *լրագիրին մէջ. հնարաւորութի՞ւն թէ դիմադրութիւն* (124 էջ):

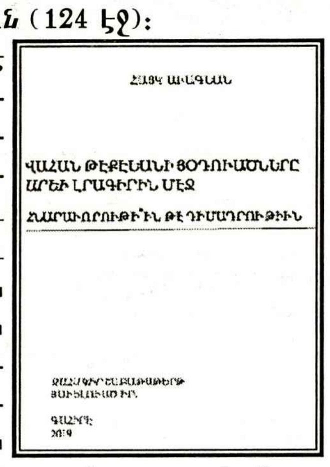
ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ ԱՐԵՒ ԼՐԱԳԻՐԻՆ ՄԷՋ

ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻ՞ՒՆ ԹԷ ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՀԻՐԷ
2019

Փորձ մըն է դիտելու մեծանուն մտաւորականը իր միտքերուն ընդմէջէն եւ ներկայացնելու ուրիշ Թէքէեան մը՝ հեռու անոր վերագրուող սովորապաշտ բիւրեղացումներէն եւ կուսակցական յարմարուողականութենէն:

Ունի հետեւեալ բովանդակութիւնը.

Մուտք. *Արեւ* եւ Թէքէեան. Մասնակցողական հրապարակագրութիւն. Գրականութիւն եւ բանաստեղծութիւն՝ 1. Գրականութեան յեղափոխականութիւնը, 2. Գրականութիւնը իբրեւ հայակերտում, 3. Բանաստեղծութիւն, 4. Հայ գրականութիւնը վտանգի տակ. Հայ գրողը. Հայկական կուսակցութիւնները. Մշակոյթի կուսակցականացում. Իշխանական եսը. Արեւմտահայերէն. Հայը՝ անգլերէն. Հայ յեղափոխական շարժում. Աղէտ. Խորհրդային Հայաստան՝ 1. Խորհըրդային Հայաստանը իբրեւ հանգրուան, 2. Խորհրդային Հայաստան եւ ազգայնականութիւն, 3. Խորհրդահայ գրականութիւն. Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւն. Բարեգործութիւն. Որբեր. Ազգայնականութիւն. Հայրենասիրութիւն. Կրթութիւն. Արեւելապաշտութիւն. Երիտասարդութիւն. Հայը օտարի առջեւ. Դերասանական անհամերաշխութիւն. Ընթացք եւ արդիւնք. Կուռքերու կազմաքանդում՝ 1. Խրիմեան Հայրիկ, 2. Պօղոս Նուպար փաշա. Կոմիտաս Վարդապետ. Եկեղեցի եւ հաւատք. Եկեղեցական վերնախաւ. Եկեղեցական բարեկարգութիւն. Գիր, խօսք եւ պատկեր. Բարոյականութիւն. ՀԲԸՄ. Անթիլիաս. Քննադատութիւն.

Քննախօսական. Գրական-մտաւորական նոյնացումներ՝ 1. Արփիար Արփիարեան, 2. Երուանդ Օտեան, 3. Շահան Շահնուր. Հնարաւորութի՞ւն թէ դիմադրութիւն:

Ստանալու համար դիմել՝
tchahagir@journalist.com.

ՅԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽՈՐԴ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՕՐՕՔ 9 ՏԱՐՈՒՄ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԲԵՐՈՒԵԼ 10 ՄԻԼԻԱՐԴ ԴՈԼԱՐԻ ԱԿՏԻՎՆԵՐ

Նախորդ իշխանութիւնների օրօք 9 տարում դուրս են բերուել 10 միլիարդ դոլարի ակտիվներ: Այս մասին Յունուարի 25-ին լրագրողներին ասել է Transparency International Հակակոռուպցիոն կենտրոնի փորձագէտ Խաչիկ Յարութիւնեանը: Նրա խօսքով՝ այս ակտիվները դուրս են բերուել 2004-2013 Թուականներին:

1 ➩

«ԸՆԿԵԼ ԵՆՔ, ՊԻՏԻ ՔԱՇԵՆՔ»

Տիգրան Սարգսեանը դէմ էր, երբ Հայաստանի վարչապետն էր, եւ Հայկական ու ռուսական մեդիայում բուռն քննարկումներ էին գնում Հայաստանի անդամակցութեան շուրջ: Նա իր դէմ լինելը պատճառաբանում էր նրանով, որ Հայաստանն ընդհանուր սահման չունի ԵՏՄ երկրների հետ: Դա այն ժամանակաշրջանն էր, երբ Հայաստանը պատրաստւում էր Եւրամիութեան հետ Ասոցացման համաձայնագրի պատրաստմանը եւ ստորագրմանը:

Նիկոլ Փաշինեանի գլխաւորած դաշինքն էլ նախորդ գումարման խորհրդարանում բարձրացրել էր ԵՏՄ-ից դուրս գալու խնդիրը: Բայց դառնալով վարչապետ, Փաշինեանը հրաժարուեց այդ մտքից եւ յայտարարեց ԵՏՄ-ում եւ ընդհանրապէս եւրասիական բլոկներում Հայաստանի շահերից բխող քաղաքականութեան մասին:

Եւրասիական բլոկները Ռուսաստանի համար յետխորհրդային տարածքում ազդեցութիւնը պահելու եւ սեփական տնտեսական հարցերը լուծելու գործիքներ են: Իր հերթին, յատկապէս վերջին տարիներին հայ հանրութիւնը համոզուեց, որ այս բլոկներում հաւաքուած են Հայաստանի հանդէպ թշնամական քաղաքականութիւն վարող երկրներ, եւ այդ հանգամանքը դրսեւորւում է ամենատարբեր ոլորտներում՝ ռազմականից մինչեւ տնտեսութիւն:

Հայաստանը ներկայում ջանքեր է գործադրում այս բլոկներում սեփական շահերն առաջ տանելու համար, այդ թւում դիմելով կտրուկ քայլերի, եւ նկատի առնելով վերոյիշեալ հանգամանքը, թերեւս անհրաժեշտ է դրանցում Հայաստանի ներկայութիւնը: Միւս կողմից, այդ հարթակը լիարժէք չի կարող լինել այլ, ամենաբազմազան ու նոյնիսկ անսպասելի ուղղութիւններով արդիւնաւէտ քաղաքականութեան ու քայլերի բացակայութեան պայմաններում:

Lragir.am

1 ➩

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԸ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵՐ Է ՊԱՏՄԵԼ ԱԼԻԵՒԻ ՀԵՏ ԶՐՈՅՑԻՑ

այսինքն՝ նրանք ինձ չեն ընտրել վարչապետ, նրանք ընտրում են իրենց նախագահին, ունեն իրենց խորհրդարանը եւ կառավարութիւնը: Հէնց այս պատճառով ես չեմ կարող Լեռնային Ղարաբաղի անունից բանակցել: Սա բոլորին է հասկանալի», ասել է Փաշինեանը:

Նա յաւելել է, որ հասկանալի է, որ լրագրողների, քաղաքացիների համար հետաքրքիր է բոլոր մանրամասներով իմանալ, թէ ինչի մասին են խօսել ինքն ու Ադրբեջանի նախագահը: «Բայց էթիկայի տեսանկիւնից անընդունելի է, երբ դուրս են գալիս ու պատմում այն ամէնի մասին, ինչ խօսել են: Բայց, ընդհանուր առմամբ, դուք բոլորդ գիտէք, թէ ինչի մասին ենք մենք խօսել, որովհետեւ խօսակցութիւնն անցել է այն շրջանակներում, որոնք համապատասխանում են իմ հրապարակային յայտարարութիւններին»:

Խօսելով Ալիեւի հետ պաշտօնական բանակցութիւնների ժամկէտների մասին՝ նա նշել է, որ երկու երկրների Արտաքին Գործերի նախարարները բանակցութիւններ են վարում, բայց առայժմ կոնկրէտութիւն չկայ:

ԽՈՅԵՐ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՊԱԳԱՅՈՎ

ՅԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Հայերէն մամուլի ապագայով մտահոգուած անձը ես չեմ: Ուրիշ մըն է, ուրիշներ են, որոնք հաճոյք ունին մտահոգուած ըլլալու:

Վերջերս նորէն ուժեղացած է հայերէն մամուլին իբր քննադատութիւնը: Աւելի վտանգաւոր եւս, փորձ կայ մամուլին հարցերը հիմնարկայնացնելու՝ նոյն այդ հարցերը ստեղծողներուն կողմէ, եւ, բնականաբար, հիմնարկայնացնելով, խնդիրը թողուլ նոյն վիճակին մէջ, քանզի Սփիւռքի մէջ արմատական փոփոխութիւնները արգիլուած են: «Բարեփոխումներ»-ու պիտակին տակ եւ աւանդականութեան վերտառութեան տակ գոյութիւն ունեցածը պահպանելը սրբազան ծառայութիւն մը կը նկատուի. մարդիկ կը չքանչանուին Սփիւռքը պարտադրաբար չփոխելու համար:

Կ՚ըսեն՝ «Հայերէն տպագիր մամուլը վտանգի տակ է»: Ըսողները անոնք են՝ որոնք ստեղծած են իրենց սահմանած վտանգը: Անոնք են՝ որոնք ունեցած են, եւ այսօր եւս ունին, անսահման հնարաւորութիւններ մամուլը իրենց տեսած վտանգէն ազատելու, բայց կը մեծախօսեն վտանգի մասին: Մեծախօսելով, կը վաստակին հայրենասէր ըլլալու նիշ մը: Կը դառնան *աւելի* հայրենասէր: Պատճառներ կը փնտռուին: Պատճառներ կը հնարուին: Պատճառներ կը ստեղծուին: Պատճառներ կը մշակուին:

«Մամուլը վտանգի տակ է»: Կարծես մամուլը անկախ գոյութիւն մը ըլլայ եւ ընդունակ է սրբագրուիլ ինքն իրմով: Մամուլը մտաւոր աշխարհ մըն է: Առանց մտաւորի՝ գոյութիւն չունի մամուլ: Իսկ մտաւորը մշակոյթ է՝ բառին լայն իմաստով: Խթանէ՛ մշակոյթը, մշակոյթը դիր ամէն տեղ՝ գրականութեան, արուեստի, քաղաքականութեան եւ կենցաղավարութեան մէջ, կը շտկուի նաեւ մամուլը:

Կ՚ըսեն՝ «Ղեկավարութիւնները պէտք է մտածեն մամուլի ապագայի մասին եւ կատարեն այս կամ այն քայլերը»: Ո՞ր ղեկավարութիւնը: Այն՝ որ պատճա՞ռ հանդիսացած է ենթադրեալ տագնապին: Այն ղեկավարութիւնը՝ որուն հետ սերտօրէն կը համագործակցի՞ քննադատողը: Զեն ըսեր՝ «*Ուրիշ* ղեկավարութիւն մը պէտք է ստանձնէ գործը, տրամաչափօրէն տարբեր մտածելակերպով եւ համոզումներով»: Դիւրին է ըսել՝ «պէտք է այս կամ այն գործը կատարել», կարելի է նոյնիսկ ըսել՝ որ «այս գործը գլացած է կատարել ղեկավարութիւնը», անկարելի է ըսել՝ որ «գործը կատարողը պէտք է ըլլայ *ուրիշ* դասակարգի մտածողներու խումբ մը», որ իր կարգին պէտք է դուրս մղէ ցկեանս ղեկավարութիւնը:

Կ՚ըսեն՝ «Համացանցը վտանգի տակ դրաւ տպագիր մամուլը»: Ձեւը աւելի կարեւոր կը դառնայ քան բովանդակութիւնը: Արժէքը կը մարմնաւորուի ձեւի մէջ՝ տպագիր եւ առցանց: Եթէ կայ տպագիրին այլընտրանքը, թող այլընտրանքը փոխարինէ անոր: Կարեւորը ո՛չ թէ տպագիրը կամ առցանցն է, այլ միտքը, գաղափարը, գիտելիքը, արժէքը, մեր պարագային՝ արեւմտահայերէն լեզուն, որոնք կրնան արտայայտուիլ ամենատարբեր ձեւաչափերով: Եթէ տպագիր մամուլին դերակատարութիւնը ստանձնած է ուրիշ ձեւաչափ մը, թո՛ղ այդպէս ըլլայ: Ինչո՞ւ կառչիլ իրի մը՝ երբ կայ անոր փոխարինողը, անկէ աւելի լաւը, աւելի տարածունը, աւելի թափանցողը: Ասիկա ըսելով նկատի չունիմ՝ որ մէկը աւելի լաւ է միւսէն, այլ պարզապէս կ՚ուզեմ մատնանշել, որ պէտք չէ կառչիլ մէկուն կամ միւսին վրայ՝ լոկ արտաքին ձեւի անձնական կամ աւանդական նախընտրութեան հենքով, եւ կառչելէ ետք բերել ամէն տեսակ համոզիչ ու անհամոզիչ արդարացումներ:

Կ՚ըսեն՝ «Հայ տպագիր մամուլը կապուած է աւանդական կառոյցներուն հետ եւ ազատ չէ»: Զեն ըսեր՝ «Աւանդականները պէտք է փոխարինուին ոչ-աւանդականներով, որպէսզի մամուլը ըլլայ ազատ»: Աւանդականը որքան որ կայ, պիտի ստեղծէ իր մամուլը, եւ ապա իր պատրաստած անձը՝ իր մամուլի էջերէն պիտի քննադատէ համատեղաբար ստեղծուած մամուլը:

Սփիւռքի մէջ երբեք մեծ աղմուկներ չեն բարձրանար եւ պայքարներ չեն մղուիր մամուլի ազատութեան համար, չկան մամուլի ազատութիւնը գնահատող անկախ մարմիններ: Շատ-շատ կ՚ըսեն՝ որ մամուլը ազատ չէ: Մէկ կողմ ձգենք՝ թէ ի՛նչ կարելի է հասկնալ «մամուլի ազատութիւն» տարածուած եւ յաճախ շահագործուած հասկացութեամբ, այս արտայայտութեան բացակայութիւնը Սփիւռքի մէջ խիստ մտահոգիչ է: Երբեք խնդիր ու յուզում չէ յարուցած մամուլի ազատութիւնը Սփիւռքի մէջ: Չէ յարուցած, որովհետեւ չյարուցողներուն ձեռքն է արտայայտուելու խողովակներուն ճնշող մեծամասնութիւնը: Սփիւռքի մամուլին մէջ յանուանէ քննադատողը կամ գերպարտադրուած քանի մը հայապահպանական կարծրատիպերը չհաւնողը, անյապաղ կա՛մ կը վարկաբեկուի եւ կա՛մ կը վտարուի Սփիւռքէն: Սփիւռքի աւանդական մամուլին գլխաւոր խնդիրը՝ ազատութենէն անդին, անկախութեան բացակայութիւնն է, անկարելիութիւնը անկախօրէն մտածող ու արտադրող, իշխանական բարքերուն եւ գերազգային ու կեղծ-ազգային տիրական գաղափարախօսութիւններուն հակադրուող մտաւորականութեան գոյութեան, մտաւորականութիւն մը՝ որ չի փառաբաներ, առ նուազն չ՚արձագանգեր իրմէ «բարձր» գտնուող իշխանութեան արտադրածը՝ ըլլայ անիկա քաղաքականութիւն թէ արուեստ:

Ստեղծէ՛ անկախ մտաւորական մթնոլորտ, կ՚ունենաս զարգացած մամուլ՝ միաժամանակ տպագիր եւ առցանց, կը բազմանան երկու ձեւաչափերու ընթերցողները, ընթերցողը կը դառնայ մտաւորական: Անոնք որոնք կը գանգատին հայերէն տպագիր մամուլի քանակային ու որակային տագնապէն, դիտաւորեալ կերպով կ՚անտեսեն՝ որ տագնապը կը գտնուի անկախութեան բացակայութեան մէջ, եւ ոչ թէ մամուլին մէջ իբրեւ այդպիսին:

Հայերէն մամուլի քանակը քննադատողները չեն խօսիր շուկայի մասին: Իրենք անձամբ արդիւնքը ըլլալով շուկայամէտ համատարած սփիւռքահայ մամուլին եւ օգտուած անկէ, երբ կու գան հայերէն մամուլին, անոր քանակային հարցը կը տեսնեն միայն ու միայն իր բովանդակութեան մէջ: Դրամական վաշխառուական ներկայ դարաշրջանին, ամէն բան կ՚որոշուի շուկայի մէջ: Թող ոչ ոք այն պատրանքը ունենայ, որ *The New York Times* կրնայ մնալ լրագիրներուն թագաւորը՝ առանց շուկայական գործիքներու: Թէեւ սփիւռքահայ մամուլն իր ամբողջութեամբ մեծ պիգնէսի, մեծահարուստներու եւ շուկայի մեքանիզմներու գովերգողն է, երբ կու գայ հայկական մշակոյթի քանակի եւ տարածումի հարցին, կը խօսի գեղարուեստական գաղափարախօսութիւններու եւ որակի մասին: Հիմա անշուշտ ըսածս սխալ պիտի մեկնաբանուի: Ես, անձամբ, դէմ եմ շուկային, դրամատիրական ներկայ աւազակամտութեան, դէմ եմ մեծահարուստներուն խօսնակը դառնալու: Բայց երբ այս բոլորը արտադրողը կը խօսի ներքին արժէքի մասին՝ եւ յանցանքը կը դնէ բովանդակութեան վրայ, ուրեմն, կը խուսափի իր ստեղծած իրականութենէն, կամ ինքը կը ստեղծէ կեղծ իրականութիւն մը:

➩ 4

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

3

ՄՏԱՀՈԳՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՊԱԳԱՅՈՎ

Եթէ չենք կրնար իրականութեան մասին խօսիլ, աւելի լաւ է լռենք, քան թէ ձեւական քննադատութիւններով խաբենք մենք մեզի: Լռելը աւելի լաւ է քան ստելը, թէեւ, անշուշտ, լուծում մըն ալ չէ բնաւ, հասկնալով նաեւ՝ որ ստախօսութիւնն ալ իր հմայքը ունի:

Շարունակենք պահպանել աւանդական մամուլը եւ շարունակենք քննադատել մեր ձեռքով պահպանածը:

Սփիւռքի մամուլը ո՛չ մարգարէներու, ո՛չ նուիրեալներու, ո՛չ անփոխարինելիներու պէտք ունի: Պէտք ունի ինքնուրոյնաբար մտածող, հրամաններ չստացող պարզ մարդու:

Իսկ կարկտաններով ո՛չ մշակոյթ կը բարելաւուի, ո՛չ ալ մամուլ: Առանց Թաւշեայ Յեղափոխութեան հնարաւորութեան Սփիւռքի մէջ, ոչ ոք թող գանգատի հայերէն մամուլէն:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
2018-Ի ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԱՄԱՅՆՔ
ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ...........8
ՊՍԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ...4
ԹԱՂՈՒՄ..................15

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ
ՀԱՄԱՅՆՔ
ՄԿՐՏՈՒԹԻՒՆ.............
ՊՍԱԿԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.......
ԹԱՂՈՒՄ................. 8

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ
ԴԻՒԱՆ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

Ուրբաթ, 22 Փետրուար 2019, երեկոյեան ժամը 7:30-ին

ՄԻՏՔԻ ՄՏԵՐԻՄ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝
ՅԱՋՈՂԱ՞Ծ ԹԷ ՁԱԽՈՂԱԾ
ԻՐԵՆՑ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՊԱՍՏԱՌԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ
ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԱՐԱ ՍԱՆՃԵԱՆԻ
ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կը յաջորդէ նիւթին շուրջ ազատ զրոյց *բոլոր* ներկաներուն մասնակցութեամբ

Հասցէ՝ 66 Ռամսէս փողոց, չորրորդ յարկ, Հելիոպոլիս

Սիրալիր հրաւէր բոլորին

1

ՏԱՒՈՍ ԵՒ ԱՄՈՒԼՍԱՐ՝ ԱՆՀԱՄԱՏԵՂԵԼԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

գործառոյթները կ'ընթանան ասոնցմէ ետք՝ փոքր խումբերով կամ դէմ առ դէմ. հանդիպումներ տեղի կ'ունենան փոքր խումբերու միջեւ կամ անհատապէս դէմ առ դէմ, անձամբ մեծ դրամատէրերու միջեւ կամ դրամատէրերու եւ պետական ղեկավարներու, ֆինանսի նախարարներու եւ կեդրոնական պանքերու տնօրէններու միջեւ:» (Dr. Jack Rasmus, 'Global Economy on the Brink as Davos Crowd Parties On,' *Global Research*, 23 January 2019, https://www.globalresearch.ca/global-economy-brink-davos-crowd-parties/5666277:)

Այս է Տաւոսի իրական դէմքը:

Մինչ համաշխարհայնացումի կրողները կը հաւաքուէին Տաւոսի մէջ, Օքսֆամ կը հրապարակէր իր յաջորդական հետազօտութիւնը աշխարհի հասարակական անհաւասարութեան մասին.

«10 տարի անցած է այն թուականէն՝ երբ ֆինանսական ճգնաժամը ցնցեց մեր աշխարհը եւ պատճառեց հսկայ տառապանք: Այս ժամանակամիջոցին, ամենահարուստներուն հարստութիւնը կտրուկ կերպով աւելցաւ.

- Ֆինանսական ճգնաժամի 10 տարիներուն ընթացքին, միլիառատէրերուն քանակը գրեթէ կրկնապատկուեցաւ:

- Միայն անցեալ տարի [2018], աշխարհի միլիառատէրերուն հարստութիւնը աւելցաւ 900 միլիառ տոլարով, կամ օրական 2.5 միլիառ տոլարով: Միաժամանակ, մարդկութեան ամենէն աղքատ կիսուն հարստութիւնը՝ 3.8 միլիառ մարդ, իջաւ 11%-ով:

- Միլիառատէրերը այսօր ունին աւելի հարստութիւն քան երբեւէ ունեցած ըլլան: 2017-2018-ի ընթացքին, իւրաքանչիւր երկու օր յառաջացած է նոր միլիառատէր մը:

- Հարստութիւնը կը դառնայ նոյնիսկ աւելի կեդրոնացած. անցեալ տարի [2018] 26 անձեր ունէին նոյնը ինչ մարդկութեան ամենէն աղքատ կէսը կազմող 3.8 միլիառ մարդիկը, մինչ նախորդ տարի [2017] անոնց թիւը 43 էր:

- Աշխարհի ամենահարուստ մարդուն՝ Amazon-ի սեփականատէր Ճէֆ Պեզոսի հարստութիւնը հասաւ 112 միլիառ տոլարի: Այս հարստութեան 1%-ը հաւասար է Եթովպիայի առողջապահական ամբողջ պիւտճէին, երկիր մը՝ որ ունի 105 միլիոն բնակիչ:» (*Public Good or Private Wealth?*, Oxfam, January 2019, p. 12:)

Տաւոսի ամէնամեայ Համաժողովը հիմնուած է 1971-ին, երբ տակաւ առ տակաւ կը յառաջանար ու կ'արմատաւորուէր արեւմտեան նէօլիպերալիզմը, նոր տեսք կը ստանային Միջազգային Պանքն (World Bank) ու Միջազգային Արժութային Հիմնադրամը (IMF), կը վերանար Քէյնէզեան դրամատիրութիւնը, աննկատօրէն կը նախապատրաստուէր ռիկըն-թաչըրականութիւնը: Տաւոսը գործիքներէն մէկը կը դառնայ նէօլիպերալիզմի:

Տաւոսցիները տեղեակ են իրենց ստեղծած աղքատութեան մասին: Քաջատեղեակ են նաեւ հասարակական կարեւոր խաւերու դժգոհութիւնը իրենց վարած տնտեսական քաղաքականութեան հանդէպ: Վերջին շրջանի Ֆրանսայի «դեղին բաճկոն»-ներուն ցոյցերը՝ որոնք երկրի փողոցներուն մէջ սկսան 2018 Նոյեմբեր 17-ին եւ յամառօրէն կը շարունակուին մինչեւ այսօր, ուղղակիօրէն կը դպչին կայսերապաշտական համաշխարհայնացումի եւ նէօլիպերալիզմի սիրտին:

Տարբեր միջոցներով, Համաժողովը ամէն տարի կը փորձէ ինքզինքին համար արտադրել ժողովրդավարութիւնը, մարդկութիւնը եւ բնութիւնը սիրողներու ու պահպանողներու անսխալական պատկեր մը:

Օրինակ, այս տարուայ «հիթ»-ը եղաւ շուէտացի պարմանուհի Կրեթա Թիւլպերկի ելոյթը Համաժողովի ծիրէն ներս, որ բոլորին առջեւ մեղադրեց համաշխարհային վերնախաւը կլիմայի փոփոխութեան համար: Լրատուամիջոցները կեդրոնացան իր տարիքին, աղջնակութեան, մազերու սանտրուածքին, հագուստին, կեցուածքին, խօսքային արտայայտչականութեան վրայ, ինչպէս նաեւ չեշտեցին իր կրած դժուարութիւնը երկաթուղիով Շուէտէն Տաւոս հասնելու համար: Այս բոլորի յետնախորքին վրայ աւելի դիւրին պիտի դառնար ներկայացնել իր քննադատական խօսքը, որ արդէն պիտի հնչէր սակաւ հրապուրիչ: Հրապուրիչը՝ առաջինն է: Առաջինը զգացումներ կը յառաջացնէ՝ յուզաթաթաւ, յուզաբորբոք, յուզախռով, եւ աժան միջոց մըն է գրաւելու ամբոխը: Ուշադրութիւնը կը շեղուի իրական վտանգէն դէպի զգացմունքայնութիւնը:

Տաւոսը մեծապէս վերահսկուած համաժողով մըն է: Իւրաքանչիւր ելոյթ եւ իւրաքանչիւր անձի ներկայութիւն կատարելապէս ծրագրուած է: Աղջկան դիտաւորեալ ներգրաւումով, տաւոսցիները կ'ուզեն հասարակութեան ամբոխավարուած զանգուածին հաղորդել՝ որ իրենք մեծապէս մտահոգուած են կլիմայական հարցերով, մինչդեռ, իրականութեան մէջ, իրենք են տագնապը ստեղծողները:

Ուրիշ կարեւոր հարց մըն ալ պահուըտած է պարմանուհիի ելոյթին ետեւ: Կլիման եւ բնապահպանութիւնը, անշուշտ, իրական գործօններ են: Բայց անոնք հետեւանք են եւ ոչ թէ իրենք իրենց «յանցանք»-ով գոյացած ամրագրութիւններ: Անոնք հետեւանք են դրամատիրական համակարգի մը՝ որ կ'արտադրէ իր «միջազգային» դատարանները, «համաշխարհային» պանքերը, դրամական հիմնարկները, վերահսկուած եւ ուղղորդուած լրատուամիջոցները, եւ այս բոլորը՝ ի նպաստ անդրազգային ընկերութիւններուն, որոնք կը ճանչնան ո՛չ պետութիւն, ո՛չ ազգութիւն:

Կլիմայական խնդիրը ինքն իրմէ բխած հարց մը չէ եւ չի կրնար լուծուիլ ինքն իրմով: Կը լուծուի համակարգի փոփոխութեամբ: Կլիմայափոխութեան բնաբանը դրամատիրական-նէօլիպերալ համակարգն է: Կլիմայական խնդիրը առաջ նետելով՝ իբրեւ ինքնակամ ամբողջականութիւն, կատարուած կ'ըլլայ առարկայապաշտական (կեղծ, գերիրական, ֆեթիշական առարկայականութիւն) սեւեռում մը, որ կը հեռացնէ ուշադրութիւնը բուն պատճառներէն: Եւ մինչ խնդիրը անիրականօրէն կ'առարկայականացուի մէկ կէտի մը շուրջ, այս պարագային՝ կլիմայի, ոչ միայն կը դիւրանայ անոր շուրջ գաղափարախօսական պատումներ ստեղծելու դրամատէրերուն աշխատանքը, այլ ասպարէզ կը բացուի խնդիրը շահագործելու ի նպաստ դրամատէրերուն, որոնք ինքզինքնին ներկայացուցած կ'ըլլան իբրեւ կէտի մը մասին մտահոգուող եւ լուծում առաջադրող բարեսիրտ անձեր: Կեղծ առարկայի մը շուրջ կարելի է սեւեռումներ կատարել ու չարահիւսութիւններ հռետորաբանել, մինչդեռ ենթակայական-առարկայական միաձոյլօրէն իրադարձուած եղելութիւնները կեղծելը անկարելի գործողութիւն մըն է:

Տաւոսի պարմանուհին ամբողջապէս կը ծառայէր տաւոսցիներուն՝ անկախ իր կամքէն եւ գիտակցութենէն: Անձամբ իր նպատակները անկեղծ էին եւ բխած իր համոզումներէն: Թէեւ Տաւոսը ստեղծողներէն մէկը չէր, ան ակամայաբար դարձաւ ստեղծողներուն հպատակը, իսկ հպատակ զանգուածներու գոյութիւնը գլխաւոր գործիքն է դրամատիրութեան յարատեւութեան:

Այսպէս չէ՞ր արդեօք Նիկոլ Փաշինեանի այցելութիւնը Տաւոս: Փաշինեան Տաւոսը ստեղծող մը չէ, բայց իր ներկայութեամբ՝ անկախ ամէն դիտաւորութենէ, կը դառնայ տաւոսեան գործընթացքի կերտիչ մը:

Բացի այդ, հակառակ ստեղծուած «դրական» դէմքին արեւմտեան լրատուամիջոցներուն մէջ, այլ ի հեճուկս այդ դիմայարդարումին, մեզի անծանօթ կը մնան Փաշինեանի «յետին սենեակներ»-ու հանդիպումները դրամատէրերուն եւ անոնց պաշտպանեալներուն հետ՝ եթէ նման հանդիպումներ տեղի ունեցած են:

Մինչ տեղի կ'ունենար Տաւոսը, տաւոսեան համակարգի ամերիկեան դրամատէրերը Վենեզուելայի մէջ փորձ կը կատարէին իշխանական յեղաշրջումի, տապալելու համար ձախ կառավարութիւնն ու Մատուրօն: Անդրազգային ընկերութիւններուն երազն է մտնել Վենեզուելա, գրաւել անոր տնտեսութիւնը եւ ջնջել չաւէզեան քաղաքականութիւնը՝ որ ակներեւօրէն կրճատած էր աղքատութիւնը, ի վնաս հարուստներու գերհարստացումին:

Հայաստանի մէջ, ամիսներ է որ կը շարունակուի Ամուլսարի ոսկիի հանքին եւ Lydian Armenia ընկերութեան հարցը: Ամուլսարը մաս մըն է Հայաստանի չվերահսկուած, օրէնքով արտօնուած աւերիչ հանքարդիւնաբերութեան քաղաքականութեան՝ զոր հիմնադրած են նախորդ իշխանութիւնները: Իսկ Հայաստանի ամբողջ հանքարդիւնաբերութիւնը կը գտնուի անդրազգային ընկերութիւններու ձեռքը, այսինքն՝ Հայաստանի ընդերքային հարստութիւնը կը փոխադրուի արտասահման՝ փոխան աննշան օգուտներու եւ բնապահպանական չափանիշներու ոտնակոխումի, բան մը, որ իր կարգին ուղղակի արդիւնքն է այն նէօլիպերալ քաղաքականութեան՝ որուն արտադրողներէն մէկն է Տաւոսը:

Հակառակ որ Փաշինեան քանիցս արտայայտած է իր բացասական կարծիքը Ամուլսարի նկատմամբ, Ամուլսարի ճանապարհները փակող աքթիւիսթներուն դէմ ոստիկանական բռնութեան չէ դիմած եւ իր դրդումով սկսած են ու կը շարունակուին փորձագիտական լուրջ քննութիւնները, անիկա անխռով յարմարուողականութեամբ մասնակցած է Տաւոսի Համաժողովին: Ինչպէ՞ս կարելի է համատեղել Ամուլսարն ու Տաւոսը: Իսկ Ամուլսարի հարցը վերջերս նոր թափ ստացաւ Հայաստանի մէջ: Ասոր մասին՝ յաջորդ թիւով:

Ա.

دار شركة للطباعة - رقم إيداع بدار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1835 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2019 ՀԱՏԸ ՉԵՌՔԷ 75 Ե. Դհկ. عدد رقم ١٨٣٥ الخميس ٢١ فبراير ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՏԱՒՈՍ ԵՒ ԱՄՈՒԼՍԱՐ՝ ԱՆՀԱՄԱՏԵՂԵԼԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄՈՒԼՍԱՐ

Անցեալ խմբագրականով, Նիկոլ Փաշինեանի Տաւոս այցելութեան (22-25 Յունուար) առիթով, փորձեցինք ամենասեղմ տողերով ներկայացնել այնտեղ կայացող Միջազգային Տնտեսական Համաժողովին իրական նպատակը՝ իբրեւ նէօլիպերալիզմը արտադրող կարեւոր գործիք:

Մինչ Փաշինեան կը մասնակցէր Համաժողովին՝ ոչ իբրեւ գայն կերտողներէն մէկը այլ իբրեւ հպատակ տարր մը, տաւոսական համակարգին արդիւնքը հանդիսացող Հայաստանի Ամուլսար հանքին խնդիրը կը ստանար նոր տարողութիւն:

Յունուար 15 Թուակիր յօդուածով մը, Տէյվիտ Հոֆման կը ներկայացնէ CEE Bankwatch Network-ի դաշտային հետազօտութեան արդիւնքները հասարակագիտական տեսանկիւնէն, ուր, ի միջի այլոց, կը գրէ.

«Հասարակագիտական հետազօտութիւնը հաստատեց՝ որ հանքի հասարակական հետեւանքներուն մասին իրազեկութիւնը ամենաբարձրն է Գնդեվազի մէջ: Պատճառը մասամբ Lydian-ի ներկայութիւնն է այս համայնքին մէջ, ինչպէս նաեւ կարգ մը գիւղացիներու աշխատանքային ներգրաւումը անոր ծրագիրներուն մէջ: Կեչուտի եւ Ջերմուկի բնակիչները նուազ իրազեկուած էին իսկ անոնց ընկալումներն ու գնահատութիւնները ձեւաւորուած էին դիտարկումի հիման վրայ, օրինակ՝ շինարարական փոշիի եւ աղմուկի, ինչպէս նաեւ հանքին դէմ պայքարող աքթիւիսթներուն շնորհիւ:

«Պատասխանողներուն մօտաւորապէս երեք քառորդը էական մտավախութիւն յայտնեց երկրագործական հողերու եւ արօտավայրերու վրայ ունենալիք ազդեցութեան նկատմամբ, իսկ 80 տոկոսը մտահոգուած էր յետագայ յաւելեալ ազդեցութիւններով: Մարդիկ իրենց մտահոգութիւնները հաղորդեցին ծիրանի այգիներու եւ արօտավայրերու աւերումին, ինչպէս նաեւ պտուղը ծածկող փոշիին նկատմամբ: Նոյն քանակով պատասխանողներ՝ 85.7 տոկոս, իրենց մտահոգութիւնները արտայայտեցին առողջութեան վրայ հանքերուն ունենալիք հնարաւոր ազդեցութիւններուն վերաբերեալ»: (David Hoffman, 'New Reports Add Details to Investigation of Armenia Gold Mine,' *CEE Bankwatch Network*, 8 January 2019, https://bankwatch.org/blog/new-reports-press-for-revised-terms-to-armenia-gold-mine?:)

Յունուար 15-ին, կազմակերպութիւնը YouTube-ի մէջ կը հրապարակէ իր կազմած 7 ու կէս վայրկեան տեւող վաւերագրականը՝ *Amulsar Gold Mine, Armenia*:

Շրջակայ Միջավայրի վրայ Ազդեցութեան Փորձաքննական Կենտրոն ՊՈԱԿ-ը (Պետական Ոչ-Առեւտրային Կազմակերպութիւն)՝ Գեոթիմ ՓԲԸ-ի (Փակ Բաժնետիրական Ընկերութիւն) ներկայացուցած 2016 Ապրիլ 29 Թուակիր հիմնական գնահատանքի հաշուետուութեան հիման վրայ տուած է ԲՓ (Բնապահպանական Փորձաքննութիւն) 35 փորձաքննական եզրակացութիւնը, ըստ որուն Գեոթիմի կողմէ ներկայացուած Ամուլսարի ոսկեբեր գաւարգիտներու (quartzide) հանքավայրի հանքարդիւնահանումի համալիրի փոփոխուած նախագիծի՝ շրջակայ միջավայրի վրայ ազդեցութեան գնահատանքի հաշուետուութեան վերաբերեալ, տրուած է դրական եզրակացութիւն: Ասոր հիման վրայ ընկերութեան կը տրամադրուի նաեւ ընդերքօգտագործումի արտօնութիւն (ՇԱԹՎ-29/245): Մերի Սերոբեան, *Econews.am* կայքէջին վրայ 2019 Յունուար 16-ին հրապարակած երկար ու մանրամասն յօդուածով կը փաստագրէ՝ որ փորձաքննութեան հետ կապուած հանրային լսումները տեղի ունեցած են կարեւոր խախտումներով (Մերի Սերոբեան, «Ամուլսարի ոսկու հանքի ծրագրի հանրային լսումներն անցկացուել են մի շարք խախտումներով», *Econews.am*, 16 Յունուար 2019, https://econews.am/?p=10536&l=am):

Յունուար 21-ին, Քոնսթանս Լէոն ֆրանսերէն յօդուած կը հրապարակէ բնապահպանական *Reporterre* կայքէջին վրայ, ցոյց տալով Ամուլսարին լուրջ սպառնալիքը յատկապէս խմելու ջուրերուն վրայ (Constance Léon, 'Un projet de mine d'or menace l'eau potable en Arménie', *Reporterre*, 21 janvier 2019, https://reporterre.net/Un-projet-de-mine-d-or-menace-l-eau-potable-en-Armenie?):

Պոսթոնի Զօրավիգ Հայկական Աքթիւիսթական Խումբը, *gofundme* կայքէջին վրայ կը յայտարարէ դրամահաւաք՝ *Support the Amulsar Defenders* (Աջակցէ Ամուլսարի պաշտպաններուն), նպատակ ունենալով նպաստել Ամուլսարի աքթիւիսթներուն նիւթական կեցութեան եւ կարելի դարձնել անոնց գործունէութեան շարունակութիւնը, առ նուազն մինչեւ Մարտ, երբ Հայաստանի կառավարութիւնը նախատեսած է հրապարակել իր տեղեկագրութիւնը հանքին վերաբերեալ: Փետրուար 11-ի դրութեամբ հաւաքուած էր 4126 տոլար:

Յունուար 21-ին, Փաշինեանի որոշումով աշխատանքէ կ'ազատի բնապահպանութեան եւ ընդերքի տեսչական մարմինի ղեկավար Արթուր Գրիգորեան: Նկատի առնելով իր դիրքորոշումները Ամուլսարի դէմ, բնապահպանները եւ աքթիւիսթները լուրջ մտահոգութիւններ կը յայտնեն Ֆէյսպուքի միջոցով:

Յունուար 22-ին, եւրոպական եւ միջազգային 40 հասարակական կազմակերպութիւններ եւ միութիւններ նամակ կը յղեն Նիկոլ Փաշինեանին, ուր իրենց աջակցութիւնը կը յայտնեն Ջեր-մուկի, Գնդեվազի, Կեչուտի բնակիչներուն, աքթիւիսթներուն եւ քաղաքացիական հասարակութեան ներկայացուցիչներուն, եւ կը դիմեն Հայաստանի Կառավարութեան, խնդրելով Ամուլսարի հանքավայրի հարցով գործել ի շահ մարդու եւ բնական միջավայրի: Դիմումին պատճէնները կը ղրկուին՝ Վերակառուցումի եւ Զարգացումի Եւրոպական Պանքի նախագահ Սումա Զաքրապարթիին եւ ՄԱԿ-ի խաղաղ հաւաքներու եւ միաւորումներու ազատութեան իրաւունքի հարցերով յատուկ զեկուցող Քլեմէն Նայլեցուս Վուլէին:

Յունուար 25-ին, Հայկական Բնապահպանական Ճակատ քաղաքացիական նախաձեռնութիւնը կը մանրամասնէ Ռոբերտ Քոչարեանի առնչութիւնները Ամուլսարի եւ Lydian-ի հետ.

«Նախ նշենք, որ Ամուլսարում երկրաբանական ուսումնասիրութիւնների առաջին թոյլտուութիւնները տրուել են 2005-2008թթ., երբ Հայաստանի նախագահն էր Ռոբերտ Քոչարեանը: Լիդիան Արմենիա ընկերութեան խոշոր կապալառուներից եւ Ամուլսարում շինարարական աշխատանքներ իրականացնող ընկերութիւններից մէկը AAB Construction էր (Հայաստանի էլեկտրոնային ռեգիստրում գրանցուած է ↳ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԱՇԻՆԵԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Նիկոլ Փաշինեան՝ ելոյթի պահուն

Փետրուար 12, 13 եւ 14-ին, 7-րդ գումարումի Ազգային Ժողովի նիստին կը կայանայ կառավարութեան ծրագիրին քննարկումը: Երեք օրերուն ալ հանդէս կու գայ Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան, ներկայացնելու համար կառավարութեան յառաջիկայ հինգ տարիներու ծրագիրը եւ պատասխանելու խորհրդարանականներուն հարցումները: Իր խօսքէն *Ջահակիր* կը ներկայացնէ լոկ քանի մը կէտ.

– Յառաջիկայ հինգ տարիներուն, կառավարութեան նպատակն է կառուցել բարձր թեքնոլոժիական, արդիւնաբերական եւ բնապահպանական բարձր չափանիշներուն համապատասխանող, արտահանումի միտուած մրցունակ եւ ներառական տնտեսութիւն:

– Օգտագործել արտահանումի ներուժը Եւրասիական Համաձայնութեան, ինչպէս նաեւ Արեւմտեան շարք մը երկիրներու հետ արտօնեալ GSP եւ GSP+ համակարգներէն:

– Հայաստանը պէտք է ազատել քրէաօլիկարքական եւ փտած կառավարումի վերջին մնացորդներէն:

– Հայաստանի տնտեսութիւնը մեծ կախուածութիւն ունի փոքր թիւով հսկայ ընկերութիւններէ, որոնք կրնան իրենց քմահաճոյքին ենթարկել տնտեսական աճը: Պէտք է հաւասարակշռել մանր, միջին եւ մեծ պիզնէսները, զերծելով մեծերուն ազդեցութիւնը:

– Աղքատութեան յաղթահարումի միջոցներէն մէկն է միքրոպիզնէսը՝ որ զերծ ըլլայ բոլոր հարկերէն: Կայ նաեւ հոգեբանական աղքատութիւն. այս առումով նոյնիսկ եթէ մարդու մը տրուի 1000 տոլար, ան միշտ պիտի մնայ աղքատ իր գլուխով:

– Կը զգուշացնէ այն աքթիւիսթներուն, որոնք դառնալով պետական պաշտօնեայ, կը շարունակեն գործել ֆէյսպուքեան ընդդիմադիր աքթիւիսթի տրամաբանութեամբ:

– Հակայեղափոխական պաշտօնեաներ փորձեցին հարկերը չհաւաքել, որպէսզի նոր կառավարութիւնը չկարողանայ ապահովել պետական պիւտճէի եկամուտները եւ ձախողի վճարել թոշակներն ու աշխատավարձքերը: Հակառակ ասոր, հարկերու հաւաքումը կատարուեցաւ յաջողութեամբ:

– Փտածութեան դէմ մինչեւ վերջ պայքարելու համար, Հայաստանի բոլոր պետական պաշտօնեաները եւ պետական պաշտօնի յաւակնող անձերը, Հայաստանի մէջ գործող լիազօրուած ↳ 3

2.6 ՄԻԼԻԱՐԴ ԴՐԱՄ, ԶԷՆՔ, ԳՈՅՔ. ԱՒԱՐՏՈՒԵԼ Է ՄԱՆՈՒԷԼ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԻ ՆԱԽԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մանուէլ Գրիգորեանը մեղադրւում է ապօրինի կերպով զէնք-զինամթերք պահելու, 101.232.917 դրամի գոյք իւրացնելու, 1.228.176.342 դրամ հարկերի վճարումից խուսափելու, պետական միջոցներից 1.225.003.300 դրամ վատնելու եւ չորթմամբ 37.101.100 դրամ արժողութեամբ գոյքի յափշտակութիւնը կազմակերպելու մէջ:

Հայաստանի Յատուկ Քննչական Ծառայութիւնում Հայաստանի Ազգային Ժողովի նախկին պատգամաւոր, Երկրապահ Կամաւորական Միութիւն հասարակական կազմակերպութեան նախկին նախագահ Մանուէլ Գրիգորեանի եւ նրա կնոջ՝ Նազիկ Ամիրեանի վերաբերեալ քննուած քրէական գործի նախաքննութեան ընթացքում կատարուած բազմաթիւ քննչական եւ այլ դատավարական գործողութիւնների արդիւնքում նախկինում բացայայտուած յանցագործութիւններից բացի յայտնաբերուել են նաեւ Մ. Գրիգորեանի կողմից առանձնապէս խոշոր չափերով հարկերի վճարումից խուսափելու, առանձնապէս խոշոր չափերով ↳ 3

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱՅԻ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԻ ՆՈՒԱԶ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆՈՒՀԻՆԵՐ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

ՆՈՐԱ ԱՐՄԱՆԻ

Նախկին եգիպտահայ, յետագային ֆրանսահայ-ամերիկահայ դերասանուհի Նորա Արմանի, բուն անունով՝ Նորա Բաբազեան-Էքսէրճեան, մասնակցած է եգիպտական մէկ թատրոնի եւ մէկ սերիալի: Զարմուհին է (հօրեղբօր աղջիկը) դերասանուհի Վանիա Էքսէրճեանի:

1998-ին գլխաւոր դեր կը ստանձնէ Մոհամմատ Սուպհիի *Մալէք Սիամ* (Սիամի թագաւորը) թատերգութեան մէջ, *The King and I* արեւելապաշտ (orientalist) յայտնի երաժշտական թատրոնի արաբերէն յարմարեցում մը: Բեմադրութիւնը տեղի կ'ունենայ Թատրոնի Փառատօնի ծիրէն ներս: Հեռատեսիլի նախաբեմադրական ծանուցողական զրոյցի մը մէջ, Մոհամմատ Սուպհի դերասանուհին կը ներկայացնէ իբրեւ ազգութեամբ ֆրանսացի:

Նորա Արմանի՝ *Մալէք Սիամի* մէջ

Թատերգութեան տուեալներն են.

Խորագիր՝ *Մալէք Սիամ* (Սիամի թագաւորը)

Բեմադրիչ՝ Մոհամմատ Սուպհի:

Հեղինակ՝ Օսքար Համմերսթայն, արաբերէն ազատ թարգմանութիւն՝ Եուսրի Խամիս:

Դերակատարներ՝ Մոհամմատ Սուպհի (Սիամի թագաւոր), Նորա Արմանի (անգլիացի ուսուցչուհի), Ապտալլահ Մուշարրէֆ (պալատական պաշտօնեայ), Խալիլ Մորսի (պալատական պաշտօնեայ):

Բեմադրութիւն՝ 1998

Նիւթ՝ Սիամի թագաւորը արեւելեան բռնակալ մըն է՝ որ ունի բազմաթիւ զաւակներ: Հակառակ իր բռնակալութեան, զաւակներու դաստիարակութեան համար յատուկ Անգլիայէն կը հրաւիրէ ուսուցչուհի մը: Թագաւորին եւ ուսուցչուհիին միջեւ տեղի կ'ունենան մանկավարժական ըմռնումներու, ինչպէս նաեւ անձնական յարաբերութիւններու բախումներ:

Բեմադրութիւնը գրական արաբերէն լեզուով է: Նորա Արմանի կը խաղայ անգլերէն եւ գրական արաբերէն զոյգ լեզուներով:

Մալէք Սիամ, ձախին՝ Նորա Արմանի, աջին՝ Մոհամմատ Սոպհի

2002-ին եգիպտական հեռատեսիլէն կը ցուցադրուի *Ալ-Աստըքա'* (Բարեկամները) սերիալը, կազմուած 29 մասէ:

Անուանաթերթին վրայ գրուած է՝ «ֆրանսացի դերասանուհի Նորա Արմանի»: Ինչպէս Մալէք Սիամը, այստեղ եւս դերասանուհիին ֆրանսականացումով «միջազգային» հանգամանք մը տրուած կ'ըլլայ անձամբ իրեն, իսկ բուն ձեռնարկը իր արժէքը ընդունած կ'ըլլայ այդ նոյն «միջազգային»-էն: Հայկականը, անշուշտ, շուկայապէս աւելի «տկար» է ֆրանսականէն:

Սերիալին տուեալներն են.

Խորագիր՝ *Ալ-Աստըքա'* (Բարեկամները):

Արտադրիչ՝ Ալ-Շերքա Ալ-Մասրէյա Լը-Մաթինաթ Ալ-Էնթակ Ալ-Է'լամի (Եգիպտոս) եւ Տուպայի Հեռատեսիլը:

Բեմադրիչ՝ Իսմա'իլ 'Ապտէլ Հաֆէզ:

Հեղինակ՝ Քարամ Ալ-Նակկար (պատմութիւն, սենարիօ եւ երկխօսութիւն):

Դերակատարներ՝ Ֆարուք Ալ-Ֆիշաուի (Հասան Ապու Սեննա), Սալահ Ալ-Սա'տանի ('Ազիզ Մահֆուզ), Մոհամմատ Ուաֆիք (Ռա'ֆաթ Ալ-Ղանտուր), Սաֆէյա Ալ-'Էմարի (Պուշրէյա), Ներմին Ալ-Ֆէքի (Տինար Նա՝նու'), Հալա Ֆախէր (Սո'ատ), Սաուսան Պատր (Խալիտա), Կամիլ Ռաթէպ (Նա՝նու'), Նորա Արմանի (Ռիմ) եւ մեծ քանակութեամբ դերասաններ:

Ցուցադրութիւն՝ 2002, եգիպտական հեռատեսիլի երկրորդ կայան:

Նիւթ՝ Պատմութիւնը կեդրոնացած է գիւղի մը երեք ընկերներուն շուրջ՝ որոնք միասին անցուցած են մանկութիւնն ու դպրոցական շրջանը:

Առաջինը՝ Ռա'ֆաթ, կը հասնի քրէական դատարանի դատաւորի աստիճանին: Կը սիրահարուի գիւղի աղջկան մը, բայց շուտով կը մոռնայ իր սէրը եւ կ'ամուսնանայ Սո'ատի հետ, որ չի կրնար թաքցնել իր խելագար խանդը:

Երկրորդը՝ 'Ազիզ, հիւլէական գիտնական մըն է, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած է գիտական աշխատանքի: Մայրը զինք կ'ամուսնացէ գիւղի ամենաեգեղեցիկ աղջկան հետ՝ Պուշրէյա, որ կը ձգտի դիւրին եւ զեխ կեանքի:

Նորա Արմանի՝ *Ալ-Աստըքա*'ի մէջ

Երրորդը՝ Հասան, անիշխանական մըն է, որ իր կեանքը անցուցած է բանտերուն մէջ՝ իբրեւ ընկերվարական գաղափարներ ունեցող անձնաւորութիւն: Ազատ արձակուելէն ետք կը ստանայ համալսարանի վաճառականութեան բաժինի վկայական, կ'աշխատի իբրեւ վաճառական եւ կ'ամուսնանայ Նա՝նու'ի աղջկան հետ՝ Տինար:

Համալսարանական կրթութենէն եւ ամուսնութենէն ետք, երեքին ճամբաները կը բաժնուին իրարմէ:

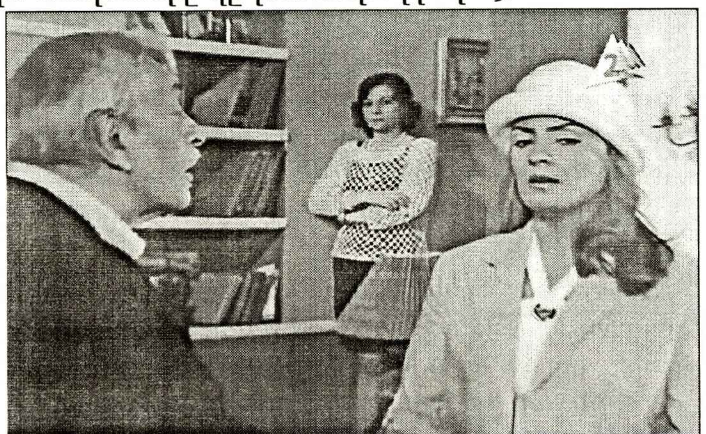

Ալ-Աստըքա', ձախէն աջ՝ Կամիլ Ռաթէպ, Նորա Արմանի եւ Ներմին Ալ-Ֆէքի

'Ազիզ կատարած է հիւլէի խաղաղ օգտագործումի համար նախատեսուած կարեւոր գիւտ մը: Փարիզ գտնուած ժամանակ Մոսատը կը սպաննէ զինք եւ կը գողնայ գիւտը պարունակող ուսումնասիրութիւնը: 'Ազիզ կանխապէս իմանալով վտանգը կեղծած էր թուղթերը, որպէսզի թշնամին չհասնի իրողութեան: Իսկ բուն ուսումնասիրութիւնը՝ վստահելի բարեկամի մը շնորհիւ կը փոխադրուի Գահիրէ:

Սպանութենէն ետք Ռա'ֆաթ եւ Հասան կը վերամիանան եւ կը վճռեն համատեղաբար հասնիլ ոճրագործներուն:

Սերիալը կը խորհրդանշէ եգիպտացի հիւլէական մասնագէտներու սպանութիւնը Մոսատի կողմէ, ինչպէս՝ Սամիրա Մուսա (1952), Եահիա Ալ-Մշատտ (1980), Սաիտ Ալ-Սայէտ Պէտէյր (1989), որոնց անունները կը յիշատակուին սերիալի վերջաւորութեան:

Նորա Արմանի կը ստանձնէ Ռիմի դերը: Ռիմ հերթական կինն է Նա՝նու'ի, որ մաս կը կազմէ զէնքի մաֆիային եւ ուժեղ յարաբերութիւններ ունի միջազգային ահաբեկչական կազմակերպութիւններու հետ: Անոնք կ'ապրին Քան եւ այնտեղէն է որ Նա՝նու' կը բանեցնէ իր գործողութիւնները: Վերջաւորութեան Ռիմ կը յայտնաբերէ ամուսինին ոճրային գործունէութիւնը եւ կը պահանջէ ամուսնալուծութիւն, նոյնիսկ իր նախկին աղքատութեան վերադառնալու գնով:

Ռիմ առաջին անգամ կը յայտնուի սերիալի 24-րդ մասին մէջ եւ կարճ երեւումներով կը շարունակէ մինչեւ վերջ: Ան կը խաղայ ֆրանսերէն եւ բարբառային եգիպտական արաբերէն զոյգ լեզուներով:

Ի դէպ, Նա՝նու'ի դերը ստանձնած Կամիլ Ռաթէպն է որ Նորա Արմանիին ծանօթացուցած է Մոհամմատ Սուպհիի հետ *Մալէք Սիամ* թատերգութեան համար: Նոյնպէս իր միջնորդութեամբ կատարուած է անոր մասնակցութիւնը սերիալին մէջ: Այդ շրջանին Կամիլ Ռաթէպ լաւ յարաբերութիւններ ունէր ֆրանսական դերասանական աշխարհին հետ, տարուայ կէսը կ'անցընէր Ֆրանսա եւ կը մասնակցէր ներկայացումներու եւ ֆիլմերու, ուրկէ կայացած էր իր եւ Արմանիի ծանօթութիւնը:

(Վերջ 5)

ԳԱՀԻՐԷ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ *ՃԱՀԱԿԻՐ*Ի ԻԳ. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻՆ

Լոյս տեսաւ *Ճահակիր*ի ԻԳ. Յաւելուածը՝ *Արամ Խաչատրեանի ընկալումը եգիպտական շրջանակներու մէջ. փոխուող յարացոյցներ* (250 էջ):

Բովանդակութիւն.

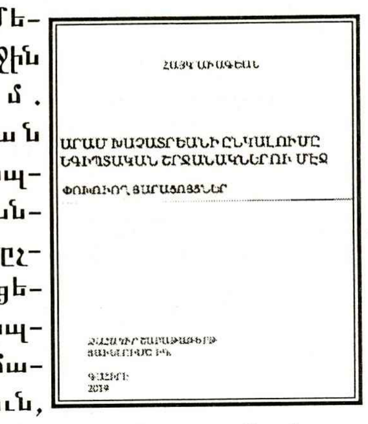

Մուտք. Մեծակտաւ առաջին կատարում. Եգիպտական ֆիլմեր. Եգիպտական աւանդական երաժշտութիւն. Այցելութիւն Եգիպտոս՝ 1. Ժամանակագրութիւն, 2. Եգիպտական միջավայրը, 3. Խորհրդայինը, հայկականը եւ ռուսականը եգիպտական ընկալումին մէջ, 4. Եգիպտահայ միջավայրը. Ֆիլմի երաժշտութիւն՝ *Մարդիկը եւ Նեղոսը*. Մահուան արձագանգ. *Գայեանէ. Սպարտակ*. 90-ամեակ. 100-ամեակ՝ 1. Եգիպտական, 2. Հայկական-եգիպտական, 3. Հայկական, 4. Մրցանակ, 5. Դիտարկում. Եգիպտացի աշակերտներ՝ 1. 'Ազիզ Ալ-Շաուան, 2. Կամալ Սալամա. Երաժշտագիտութիւն՝ 1. Սամհա Ալ-Խուլի, 2. Թէզեր. Վերջին ցոլացումներ.

Վերջաբան:

Ստանալու համար դիմել՝ tchahagir@journalist.com.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՏ ՄԷԿԻ ԳՈՐԾՈՎ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԱԾ ԵՆ ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆԸ ԵՒ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԸ

«Կարող եմ անդրադառնալ մի հարցի, որը շրջանառւում է մամուլում, թէ պարոն Սարգսեանը մեղադրող ցուցմունքներ է տուել պարոն Քոչարեանի դէմ, հերքում եմ, դրանք միանշանակ սուտ են եւ ոչ իրական, այդպիսի ցուցմունքներ պարոն Սերժ Սարգսեանը չի տուել», - ըսած է նախկին նախագահ Սերժ Սարգսեանի փաստաբան Ամրամ Մակինեանը:

Ազատութեան հետ զրոյցի ժամանակ Մակինեան հաստատած է՝ Յատուկ Քննչական Ծառայութեան կողմէ Սարգըսեան որպէս վկայ Մարտ 1-ի գործով հարցաքննուած է: Մակինեան հրաժարած է ըսել, թէ արդեօք երրորդ նախագահը դարձեալ կը հրաւիրուի հարցաքննութեան:

«Նախաքննութեան գաղտնիքով պայմանաւորուած գտնում ենք, որ այս փուլում այդ տուեալները հրապարակման ենթակայ չեն», - յայտարարած է փաստաբանը:

Չէ մանրամասնած նաեւ, թէ Սարգըսեան քանի անգամ հարցաքննուած է: Մամուլը, քանի մը հարցաքննութիւններու մասին գրած է: Անոնք, ըստ հրապարակումներու, բաւական երկարատեւ եղած են՝ մինչեւ 6 ժամ:

Սերժ Սարգսեան տեղեակ եղա՞ծ է 0038 յոյժ գաղտնի հրամանի մասին փաստաբանը արձագանգած է. «Ցանկացած հարցի՝ no comment»:

Յատուկ Քննչական Ծառայութեան մօտ, Մարտ 1-ի քրէական գործի շրջանակներէն ներս, վկայի կարգավիճակով հարցաքննուած է Հայաստանի առաջին նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան: Հարցաքննութիւնը տեւած է 1,5 ժամ: Այս մասին տեղեկացուցած է առաջին նախագահի մամուլի խօսնակը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆՏՈՒՄ ԳՏՆՈՒԵԼՈՒ ԱՄԲՈՂՋ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ՄՏԱԾԵԼ ԵՄ *ԵՐԿՐԻ ՀԱԿԱՌԱԿ ԿՈՂՄԸ* ԳՐՔԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ. ՓԱՇԻՆԵԱՆ

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը Փետրուարի 16-ին Երեւանի Լոֆթ ինքնազարգացման կենտրոնում մասնակցել է իր հեղինակած *Երկրի հակառակ կողմը* գրքի (2018թ.) քննարկմանը: Քննարկումը նախաձեռնել էին Անտարես հրատարակչութիւնը եւ Լոֆթ ինքնազարգացման կենտրոնը:

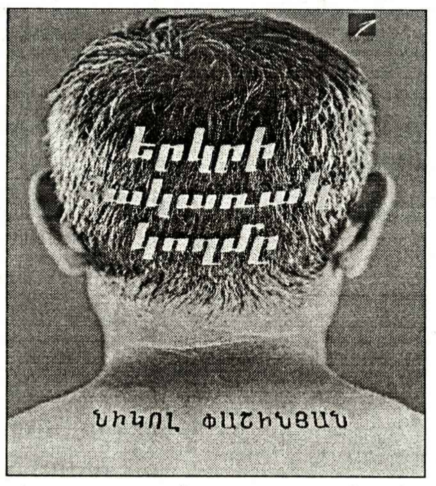

Բանտում գտնուելու ամբողջ ընթացքում մտածել եմ *Երկրի հակառակ կողմը* գրքի հրատարակման մասին, Փաշինեանն ասել է գրքի քննարկման ընթացքում: «Երբ ես դուրս եկայ ընդյատակից ու բանտից, ողջ ընթացքում մտածել եմ գիրքը հրատարակելու մասին: 2011թ., երբ ես բանտից դուրս եկայ, առաջին բանը, որ մտածեցի, թէ ինչպիսին պէտք է լինի շապիկը, եւ շապիկի վրայի լուսանկարը ես արել եմ բանտից դուրս գալուց մի քանի ամիս յետոյ 2011 Թուականին: Յետոյ, երբ մտածում էի գիրքը հրապարակել, մի մտավախութիւն պատեց ինձ, որ սա յօդուածների շարք է ու մեծամտանալ այս աստիճանի պատեհ չէ պարզապէս, ու այդպէս էլ մնաց: Եւ ահա 2018թ., երբ ես խմբակցութեան ղեկավար էի, Հայկ Կոստանեանը ինձ հետ հանդիպեց ու խնդրեց գիրքը հրատարակել: Ես ասեցի, որ ինձ անհրաժեշտ է կարդալ այս գիրքը ու հասկանալ, թէ ինչ է գրուած, եւ երբ որ ես կարդացի այս գիրքը այնպիսի տպաւորութիւն էր, որ ինքս ինձ նամակ էի գրել 10 տարի առաջ», - ասաց նա: Փաշինեանը պատմեց, որ այդ ընթերցման արդիւնքում էր, որ ծնուեց *Զար տնակի* հեքիաթը, որի կոնտեքստը նրանում է, որ կարծես թէ Ազգային Ժողովի շէնքը, Ելք խմբակցութեան ղեկավարի կաբինէտը խժռել են բոլոր այն արժէքները, որ գրքում նկարագրուած են. «Կարծես կերել են իմ յիշողութիւնը, որպէսզի ես չյիշեմ, թէ որն է իմ առաքելութիւնը, որն է այն խնդիրը, որը պէտք է լուծել: Գրքի ընթերցումը ինձ յիշեցրեց, թէ որն է իմ գործը եւ այս գիրքը ինձ գործառութեան մղող հիմնական արժէքը դարձաւ»:

Փաշինեանը պատմեց, որ գիրքը գրելու ժամանակ օգտուել է համաշխարհային գրականութիւնից. «Ամբողջ ճամփորդութիւնը գրքերի շարք է, երկխօսութիւն է հերոսների հետ, եւ իմ փորձն է մտնել ու ապրել այդ գրքերի մէջ: Վրաստանի հետ կապուած բոլոր դրուագները Նոդար Դումբաձէի գրականութիւնն է, որը ես հենց այդ ընթացքում կարդացել եմ: Սեւ ծովից դէպի Յունաստան, նաւի վրայի ↳ 4

2.6 ՄԻԼԻԱՐԴ ԴՐԱՄ, ԶԷՆՔ, ԳՈՅՔ. ԱՒԱՐՏՈՒԵԼ Է ՄԱՆՈՒԷԼ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԻ ՆԱԽԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

1 ↳

Հարկերի չվճարումը կազմակերպելու, պետական միջոցները վատնելու եւ առանձնապէս խոշոր չափերով գոյքի չորթումը կազմակերպելու դէպքեր: Մանուէլ Գրիգորեանի մեղադրանքը լրացուել է: Նրան մեղադրանք է առաջադրուել Հայաստանի քրէական օրէնսգրքի 235-րդ յօդուածի 2-րդ մասով, 179-րդ յօդուածի 3-րդ մասի 1-ին, 38-205-րդ յօդուածի 2-րդ մասով, 205-րդ յօդուածի 2-րդ մասով, 179-րդ յօդուածի 3-րդ մասի 1-ին կէտով եւ 38-182-րդ յօդուածի 3-րդ մասի 2-րդ կէտով:

Ըստ մեղադրանքի՝ Մ. Գրիգորեանը կնոջ, որդու եւ այլ անձանց հետ նախնական համաձայնութեամբ, ապօրինի կերպով ձեռք են բերել, փոխադրել եւ իրենց պատկանող երեք տներում՝ Արմաւիրի մարզի Էջմիածին քաղաքի Ալաւերդեան 46 տանը, Արմաւիրի մարզի Արշալոյս գիւղի Լճափնեայ փողոցի 28 եւ 30 հասցէներում տեղակայուած ամառանոցային համալիրում (Հանգստեան տուն 28), Արցախի Հանրապետութեան պաշտպանութեան նախարարութեան Արա Լեռ կոչուող տարածքում գտնուող առանձնատանը ապօրինի կերպով պահել հրազէն, ռազմամթերք, ակոսափող հրազէնի փամփուշտներ, պայթուցիկ նիւթեր:

ՓԱՇԻՆԵԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

1 ↳

մարմինի մը պէտք է նոթարական կարգով կնքուած լիազօրագիր տան, որպէսզի այդ մարմինը պաշտօնեայի անունով աշխարհի որեւէ տեղ կարենայ փնտռել, գտնել ու արձանագրել ունեցած գոյքին տեղը, ծաւալը, տեղաբաշխումը եւ տեղեկատուութիւն ներկայացնել հանրութեան:

- Ղարաբաղի հարցով Հայաստանը պիտի շարունակէ բանակցիլ միայն իր անունով, քանի որ վարչապետը ընտրուած չէ Արցախի Հանրապետութեան ժողովուրդին կողմէ: Կարեւոր է, որ Արցախը իր անունով ներգրաւուի բանակցային ընթացակարգին մէջ:
- Հայաստանի մէջ բարձր է ստուերային տնտեսութիւնը, որուն դէմ անհրաժեշտ է պայքար մղել, կա՛մ վերացնելով զայն եւ կա՛մ ներգրաւելով պաշտօնական հարկային ոլորտ:
- Ընտրական օրէնսգիրքի բարեփոխումներուն վերաբերեալ կառավարութեան նախորդ ծրագիրը չէ վերացած եւ կը մնայ կենդանի: Սակայն ընտրական համակարգի բարեփոխումները, ինչպէս նաեւ անցումային արդարադատութեան ստեղծումը պէտք է գոյութիւն ունենան խորհրդարանի օրակարգին մէջ, որպէսզի չառարկուի՝ որ կառավարութիւնը կը փորձէ ստեղծել արտակարգ դատարաններ:
- Հայոց ցեղասպանութեան ճանաչումը դիտարկել զուտ հայ-թրքական յարաբերութիւններու բնաբանէն անդին՝ իբրեւ ցեղասպանութիւններու համընդհանուր կանխարգելումի միջոց:

Փետրուար 14-ի եզրափակիչ ելոյթին, Փաշինեան կ՚ըսէ. «Ես ուզում եմ խօսել մեր նորընտիր՝ եօթերորդ գումարման Ազգային Ժողովի մասին, եւ միանգամից արձանագրեմ, որ համարում եմ սա նոր որակի խորհրդարան եւ այս երեք օրուայ քննարկումները դա ցոյց տուեցին: ...Վերջին երեք օրուայ քննարկումները համարում եմ խիստ յաջողուած, որովհետեւ իրականում տեղի ունեցաւ շատ լուրջ գաղափարական բանավէճ, շատ լուրջ գաղափարական բախում»:

Երեք օրուայ քննարկումներէն ետք, Փետրուար 14-ին կը կատարուի քուէարկութիւնը: Ծրագիրին կողմ կը քուէարկեն 82, դէմ՝ 37 պատգամաւորներ: Կառավարութեան ծրագիրը կ՚ընդունուի: Դէմ կը քուէարկեն Բարգաւաճ Հայաստան Կուսակցութիւնը եւ Լուսաւոր Հայաստանը:

Յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 5-ին:

ԽՈՀԵՐ

ԲՈՂՈՔ՝ ԸՆԴԴԷՄ ՍԵՓԱԿԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻՆ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Անձեր՝ որոնք կը բողոքեն իրենց ձեռքով արտադրածը:

1. Քիչ չեն սփիւռքեան այն ղեկավարները՝ որոնք ելլելով անձնական նախասիրութիւններէ, բարեկամական հաւաքոյթներու ընթացքին կը բողոքեն տարբեր կազմակերպչական ու վարչական *մասնակի* դրսեւորումներու դէմ: Բողոքները, առանձին ընդունած, իրականութիւններ են, որոնց սրբագրութիւնը աւելի քան կարելիութիւն մըն է, եթէ բուժուին անոնց տուն տուող պատճառները, այլ ոչ թէ անոնք ընկալուին իբրեւ շրջապատէն անջատուած ուղղահայեաց գոյութիւններ: Բայց այս նոյն բողոքողները անոնք են՝ որոնք ղեկավարական մակարդակով որոշումներ կը կայացնեն այնպիսի երեւոյթներու գործադրութեան համար՝ որոնց դէմ կը բողոքեն: Անոնք երբեք, *երբե՛ք* իրենց բողոքը չեն արտայայտեր ղեկավարական ժողովներու ընթացքին՝ որոնց անձամբ կը մասնակցին, քանզի պաշտօնական բողոքը պիտի յառաջացնէ հակառակութիւն եւ հնարաւոր վտարում:

Նման ղեկավար-բողոքողներուն բացայայտօրէն առաջարկած եմ՝ *իրենց* շրջանակին մէջ կազմակերպել բաց զրոյց-երեկոներ, ուր ես, ինքը եւ ուրիշ բողոքողներ հանրային դատողութեան յանձնենք իրենց անձնապէս արտայայտած բողոքներուն բովանդակութիւնը: Անձնականութիւնը վերածենք հանրայինի: Պատասխանը, բնականաբար, եղած է մերժում՝ սովորապաշտ արհամարհանքով. «Ի՞նչ պիտի փոխուի»: Սխալ է, *կրնայ* փոխուիլ, եթէ կայ համոզուածութիւն եւ մանաւանդ՝ հետեւողականութիւն: Ղեկավարը՝ լուծումին գործիքները իր ձեռքը ունեցող անձը, երբ կ՚ըսէ՝ «Ի՞նչ կրնամ ընել», կը նշանակէ՝ *չ՚ուզեր* ընել:

Աթոռի պահպանութիւնը սրբութեան սրբոցն է. աթոռին համար կ՚արժէ ո՛չ միայն չբողոքել, այլ բարձր յարմարուողականութեամբ *պաշտօնապէս* ստեղծել այն խնդիրները՝ որոնց դէմ նոյնպիսի յարմարուողականութեամբ պիտի բողոքել *ոչ-պաշտօնապէս*:

Աւելին: Եթէ յանկարծ անձ մը համարձակի այդ նոյն բողոքները պաշտօնականացնել՝ ժողովի միջոցով կամ մամուլով, երբեք հրապարակային նեցուկ պիտի չգտնէ նոյն ինքը ոչ-պաշտօնապէս բողոքողներուն կողմէ, որոնք նոյնիսկ կրնան դէմ կանգնիլ անոր: *Իրենք* միայն պէտք է բողոքեն՝ այնտեղ ուր յարմար է իրենց համար:

2. Բաւական առատ են այն գրողները՝ որոնք բարեկամական հանդիպումներու ընթացքին չեն դադրիր բողոքելէ գաղութային այս կամ այն ղեկավարական դրսեւորումներուն դէմ: Այս նոյն գրողները յօդուածներ կը ստորագրեն՝ գովերգելով միեւնոյն ղեկավարութեան միեւնոյն բացթողումին արդիւնքը հանդիսացող արտադրութիւնները:

Գրել՝ ներգրաւուածութեամբ, կը նշանակէ՝ կատարել: Գրելը՝ գործողութիւն-գործադրութիւն է: Եթէ գրողներուն 80 տոկոսը *սրտանց* պայքարի վերնախաւային շահարկումներուն դէմ՝ կը կազմաքանդուի անոր դիմակը եւ ինքնաբերաբար կը լուծուին հարցերը: Եթէ 80 տոկոսը տաղանդաւոր կերպով դառնայ վերնախաւին պատկերը (Աստուծոյ պատկերը երկիրի վրայ)՝ հարցերը պարտադրաբար կը մնան չլուծուած եւ գրողները իրենք իրենց հաճելիօրէն վերածած կ՚ըլլան աննպատակ դեգերողներու:

3. Քիչ չեն այն անձերը՝ որոնք եւրոպականացուած-ամերիկանացուած «բարձր» շրջանակներու մէջ արդարօրէն կը դժգոհին հայկական մշակոյթի *նեղմիտ* ազգայնականութենէն (անշուշտ, մտաւորապէս անկարող ըլլալով տեսնել նաեւ հայ մշակոյթի *լայնամիտ* կողմը): Միաժամանակ, անոնք անդամ հանդիսանալով Սփիւռքի միութենական ու կուսակցական վարչութիւններու եւ մասնակցելով հայապահպան կոչուած ձեռնարկներու կազմակերպութեան, առանց խռովութեան կ՚արտադրեն այն նեղմտութիւնը՝ որուն դէմ կը բողոքեն այլուր:

4. Կը գտնուի գերհարուստ ընտանիք մը: Ընտանիք մը, որ Հայաստանի կաշառակեր «մասնագէտներ»-էն մէկուն՝ նշանակալի գումարներու դիմաց, յօդուածներ ապսպրած է իր մասին, որոնք տպագրուած են Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ: Գաղութին մէջ՝ իր դրամական առատութեան շնորհիւ, կը ներկայանայ բացառիկօրէն հայրենասէր դիմակով, իսկ բարեկամական շրջանակներու մէջ՝ բողոքող. «Այս ի՛նչ գաղութ է», «Բոլորն ալ աւազակներ են», եւլն: Անդամներէն մէկուն առաջարկեցի՝ որ այսինչ տեղը, ուզած օրը, ազատ զրոյց-երեկոյ մը կազմակերպենք՝ իմ անձնական պատասխանատուութեան տակ, ուր առիթ ունենայ ազատօրէն *պաշտօնապէս* խօսիլ իր բողոքներուն մասին, խոստանալով որ իր խօսքերը տպագրեմ լրագիրիս մէջ: «Ես ինչո՞ւ գլուխս պիտի ցաւցնեմ եւ զայն փորձանքի տակ դնեմ», եղաւ պատասխանը... եւ շարունակեց բողոքել գաղութէն: Երեկոյթը կատարուեցաւ այնտեղ՝ ուր կարելի էր գտնել խօսքի ազատ տարածութիւն. ինքը ներկայ չեղաւ: Ներկայ չեղաւ վերոյիշեալ բողոքողներէն ոչ մէկը:

* * *

Բողոքել՝ անվնաս շրջանակներու մէջ, չբողոքել վտանգաւոր շրջանակներու մէջ: Ջեւացնել մտահոգ՝ բարեկամական շրջանակներու մէջ, ըլլալ ծառայող՝ պաշտօնական շրջանակներու մէջ:

Շատ յարմարաւէտ եւ խիստ համատարած դիրքորոշում մը:

Շիզոֆրենի՞զմ:

Բայց արդեօ՞ք սակայն գաղութահայ երեւոյթ մըն է լոկ: Հայաստանի մէջ փտածութիւնը քաշլերած ու արմատաւորած թիւ մէկ անձը՝ Սերժ Սարգսեան, անձամբ հրամայած էր յանձնախումբ կազմել՝ փտածութեան դէմ պայքարելու համար: Սփիւռքը կը հաւատար եւ իր մամուլին մէջ կը գովաբանէր Սերժ Սարգսեանի ժողովրդասէր, ազգասէր ու պետականասէր պայքարը... փտածութեան դէմ:

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԳԱՀԻՐԷ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԱՀԻՐԷԻ ՏԱՀԷՐԻ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՅԱՐԱՆՈՒԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՌԱՄՍԵԱՅ ՀԱՒԱՔ-ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Երեքշաբթի, 12 Փետրուարին, առաւօտեան 11:00-ին, Ղպտի Ուղղափառ Քոյր Եկեղեցւոյ Հին Պատրիարքարանի մէջ տեղի ունեցաւ Գահիրէի Տահէր թաղամասի մէջ գտնուող քրիստոնեայ յարանուանութիւններու եռամսեայ հերթական հաւաք-հանդիպումը՝ հովանաւորութեամբ Գահիրէի կեդրոն շրջանի եկեղեցիներու Ընդհանուր Առաջնորդ Ռուֆայիլ Եպիսկոպոսի:

Եգիպտոսի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աշոտ Եպիսկոպոս Մնացականեանի օրհնութեամբ՝ հաւաքին ներկայ գտնուեցան Հոգեշնորհ Տ. Դերենիկ Աբեղայ Սահակեան եւ Բարեշնորհ Րաֆֆի Սարկաւագ Պօղոսեան:

Տէրունական աղօթքով սկսաւ հաւաք-հանդիպումը եւ կատարուեցաւ Վեցերորդ Ժամերգութեան կարգը, որմէ ետք Ռուֆայիլ Եպիսկոպոսը խօսեցաւ Քրիստոնէական սիրոյ եւ մեր կեանքին մէջ անոր կարեւորութեան մասին:

Այնուհետեւ եկեղեցիներու ներկայացուցիչները առիթ ունեցան մտերմիկ մթնոլորտի մը մէջ հոգեւոր թեմաներու շուրջ քննարկումներ կատարելու:

Վերջաւորութեան տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն:

Հարկ է նշել, որ սոյն հաւաք-հանդիպումները սկսած են 2011 թուականէն՝ նպատակ ունենալով քրիստոնեայ եկեղեցիներու միասնականութիւնը զօրացնելու եւ յարաբերութիւնը աւելի ամրապնդելու:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ
ԴԻՒԱՆ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Շնորհակալութեամբ ստացանք 2019 տարուայ պատի օրացոյցները.

– Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի պատի գունաւոր օրացոյցը՝ 12 էջերով, որ նկարազարդուած էն սրբանկարներով:

– Գահիրէի Հ.Բ.Ը. Միութեան պատի օրացոյցը, օրական թերթիկներով, որ նկարազարդուած է Վլատիմիր Գրիգորեանի գունաւոր նկարով:

– *Յուսաբեր*ի պատի օրացոյցը՝ 12 գունաւոր էջերով, որ նկարազարդուած է Հայ Գիտարարներու նկարներով:

ԲԱՆՏՈՒՄ ԳՏՆՈՒԵԼՈՒ ԱՄԲՈՂՋ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ՄՏԱԾԵԼ ԵՄ...

3

երկխօսութիւններն ամբողջը եզոպոսի առակներն են: Հայաստանի տարածքում իմաստուն ծերուկը, որ ուղեկցում է, Թումանեանն է: Յետագայում շարունակութիւնը Կաֆկայի վէպի հետ է կապուած եւ այսպէս շարունակ: Ամէն մի հատուած ինչ-որ կոնկրէտ գրականութեան հետ կապ ունի: Ինձ համար հարց էր առաջանում, թէ էթիկական տեսակէտից ինչքանով է ճիշտ ուրիշի գրականութիւնից օգտուել»:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԲԱՐԵՊԱՇՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ ԱՅՍ ՏԱՐԻ ԿԸ ՍԿՍԻ 4 ՄԱՐՏԷՆ
Մեծ Պահքի շրջանին ամէն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ տեղի կ'ունենան
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ
Ամէն Ուրբաթ, (սկսեալ 8 Մարտէն) երեկոյեան ժամը 5-ին
ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ
Ամէն Հինգշաբթի, (սկսեալ 14 Մարտէն) երեկոյեան ժամը 5-ին

***

Մեծ Պահքի շրջանին, ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններուն մասնակցելու համար, Ուրբաթ, 8 ՄԱՐՏԷՆ սկսեալ եւ յաջորդող ամէն Ուրբաթ երեկոյեան, Հելիոպոլսէն դէպի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի հանրաշարժի սպասարկութեան *__ժամանակացոյցն__* է՝

Իսմաալիա հրապարակէն	ժամը 3:40-ին
Այծեմնիկ հանգստեան տան առջեւէն	ժամը 3:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

Ուրբաթ, 22 Փետրուար 2019, երեկոյեան ժամը 7:30-ին

ՄԻՏՔԻ ՄՏԵՐԻՄ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝
ՅԱՋՈՂԱ՞Ծ ԹԷ ՁԱԽՈՂԱԾ
ԻՐԵՆՑ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՊԱՍՏԱՌԻ ՎՐԱՅ ԿԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԻ
ՊԱՏՄԱԲԱՆ ԱՐԱ ՍԱՆՃԵԱՆԻ
ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կը յաջորդէ նիւթին շուրջ ազատ զրոյց *բոլոր* ներկաներուն մասնակցութեամբ

Հասցէ՝ 66 Ռամսէս փողոց, չորրորդ յարկ, Հելիոպոլիս

Միրալիր հրաւէր բոլորին

ՏԱՒՈՍ ԵՒ ԱՄՈՒԼՍԱՐ՝ ԱՆՀԱՄԱՏԵՂԵԼԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1

որպէս Ա.Ա.Բ. Պրոեկտ): Այս ընկերութեան հիմնադիրը Արմէն Բադալեանն է, ով Ռոբերտ Քոչարեանի տղայի՝ Սեդրակ Քոչարեանի կնոջ՝ Զարուհի Բադալեանի զարմիկն է: Ինքը՝ Արմէն Բադալեանը, Ֆէյսբուքեան իր էջում պարբերաբար կիսում է Լիդիանի պատրաստած տեսանիւթերով եւ հանդէս է գալիս նաեւ բնապահպանների մասին վարկաբեկիչ արտայայտութիւններով: 2018թ. Յունիս-Սեպտեմբեր ամիսների նրա գրեթէ բոլոր հանրային գրառումներն Ամուլսարի մասին են եւ տարածում են Լիդիանի նիւթերը: Ի դէպ, AAB Construction ընկերութիւնը ներգրաւուած է նաեւ Հայաստանի խոշորագոյն ճանապարհաշինական նախագծում՝ Հիւսիս-Հարաւ ճանապարհային ծրագրում, որի կապակցութեամբ քրէական գործ է բացուած եւ որով պետութիւնը յայտարարել է շուրջ 23 միլիարդ դրամի վնաս կրելու մասին:

«Ամուլսարում Լիդիան ընկերութեան միւս խոշոր կապալառու ընկերութիւնը RENCO-ն էր, որն ԱԱԾ պետ Արթուր Վանեցեանի յայտարարութեան համաձայն՝ նոյնպէս Քոչարեանի ընտանիքի սեփականութիւնն է դարձել:

«Հետաքրքրական է նաեւ, որ Լիդիանի գովքն անող լրատուամիջոցների ցանկը, որը պատրաստել էինք դեռեւս 2018թ. Մարտին՝ մինչեւ համաժողովրդական ցոյցերը, գրեթէ ամբողջութեամբ համընկնում է ներկայումս Քոչարեանին սատարող լրատուամիջոցների հետ:

«Համընկնում են նոյնիսկ Քոչարեանին սատարող սոցիալական ցանցերի բոտերը (ֆէյքերը) ու Լիդիանի պաշտպանները»: («Ինչո՞ւ է մեղադրեալ Քոչարեանը պաշտպանում Լիդիանին», *ՀԲՃ*, 25 Յունուար 2019, http://www.armecofront.net/amulsar/qocharyan-lydian/:)

Յունուար 31-ին, անգլերէն *Ալ-Ճազիրա* հեռատեսիլի կայանը, «Մարդիկ եւ իշխանութիւնը» հաղորդաշարին մէջ կը ներկայացնէ Հայաստանի հանքարդիւնաբերութեան խնդիրները, կեդրոնանալով Ամուլսարի պայքարին վրայ: Հաղորդումը արդիւնքն է Հայաստանի եւ Ամուլսարի մէջ կատարուած տեսակցութիւններուն:

Համաձայն *epress.am*-ի տեղեկութեան, Փետրուար 1-ին, Փաշինեանի Գերմանիա այցելութեան ժամանակ, լրագրող մը կը հարցնէ. «Հարցս կապուած է Հայաստանի հանքարդիւնաբերութեան քաղաքականութեան հետ: Ինչպէս գիտենք, հանքարդիւնաբերութիւնը Հայաստանի տնտեսութեան կարեւորագոյն ճիւղերից է: Զանգեզուրի պղնձի եւ մոլիբդէնի կոմբինատը, որն ամենամեծն է Հայաստանում, 60 տոկոսով պատկանում է գերմանական Քրոնիմէտ ընկերութեանը: Այնտեղ տեսչական ստուգումներից յետոյ Արթուր Գրիգորեանը, ով ղեկավարում էր այդ աշխատանքները, հեռացուել է պաշտօնից: Հասարակութեան համար նրա՝ պաշտօնից ազատման հիմքերը դեռ անպատասխան են մնում: Կ'ուզէի լսել Ձեր կարծիքն այն մասին, թէ ինչու է Արթուր Գրիգորեանը աշխատանքից հեռացուել: Նաեւ, համառօտ ներկայացրէք հանքարդիւնաբերութեան մասին Ձեր քաղաքականութիւնը»:

Փաշինեան կը պատասխանէ.

«...Ընդհանուր առմամբ հանքարդիւնաբերութեան ոլորտում մեր պատկերացումը հետեւեալն է. հանքարդիւնաբերութիւնը Հայաստանում պէտք է բաւարարի բարձր բնապահպանական չափանիշներին: Սա մեր կառավարութեան առաջնահերթութիւններից է: Վերջերս հանդիպել եմ, ընդունել եմ նաեւ Զանգեզուրի պղնձամոլիբդէնային կոմբինատի սեփականատէրերին, եւ այս խնդիրը շատ յստակ ձեւակերպել եմ. հանքարդիւնաբերութեան ոլորտը պէտք է համապատասխանի նոյն չափանիշներին, ինչ չափանիշներ գործում են Եւրոպայում: Այս առումով կարեւոր է նաեւ աշխատողների իրաւունքների պաշտպանութիւնը: Նոյն մօտեցումը մենք ունենք նաեւ յայտնի Ամուլսարի ծրագրի շրջանակներում, որտեղ մենք միջազգային փորձաքննութիւն ենք նշանակել ստանալու համար մեզ համար կարեւոր հարցերի պատասխանները:

«Ինչ վերաբերում է բնապահպանական տեսչութեան ղեկավարի պաշտօնանկութեանը. իմ կառավարութիւնում ցանկացած պաշտօնեայի պաշտօնանկութիւն պիտի կապուած լինի նրա աշխատանքի արդիւնաւէտութեան հետ: Եթէ արդիւնաւէտութիւնը ինձ գոհացնում է, պաշտօնեան շարունակում է պաշտօնավարել: Եթէ չի գոհացնում, նա չի շարունակում պաշտօնավարել: Եւ ես այս առումով վերջին ամիսների մեր աշխատանքը՝ նաեւ բնապահպանական տեսչութեան աշխատանքը, մեր հռչակած քաղաքական սկզբունքների տրամաբանութեան մէջ, որ հանքարդիւնաբերութիւնը... եւ ընդհանրապէս մենք գնում ենք... էկօ-Հայաստանի ռազմավարութեամբ եւ պիտի ամենաբարձր բնապահպանական չափանիշներին համապատասխանեցնել մեր միջավայրը, այդ թւում հանքարդիւնաբերութեան: Եւ այս առումով ես բնապահպանական տեսչութեան աշխատանքը բաւարար եւ արդիւնաւէտ չեմ գնահատել: Եւ բոլոր գործընթացները պէտք է այդ ուղղութեամբ գնան, որպէսզի աշխատանքը լինի առաւել արդիւնաւէտ»:

Փետրուար 8-ին, Վայոց Ձորի բնակիչները ստորահաւաք կը սկսին մետաղական հանքարդիւնաբերութեան դէմ: Մարզպետարանէն որոշ մարդիկ կը փորձեն ազդել ստորահաւաքի գործընթացքի մասնակիցներուն վրայ, եւ նոյնիսկ Ֆէյսպուքով կը հետեւին տեղացիներու արտայայտած կարծիքներուն: Միայն մէկ օրուայ ընթացքին կը հաւաքուի 2500 ստորագրութիւն:

Փետրուար 9-ին, Գնդեվազի մէջ տեղի կ'ունենայ Ամուլսարի հանքավայրին յատկացուած քննարկում: Գնդեվազի որոշ բնակիչներ պատրաստակամութիւն կը յայտնեն Lydian Armenia-ին վերադարձնել ընկերութեան վաճառած իրենց հողերուն գումարները: Կը բացայայտեն՝ որ հողերը ծախած են պարտադրանքի տակ, քանի որ մեծ հողակտորները արդէն ծախուած էին, եւ եթէ իրենք հրաժարէին, միեւնոյնն է, հողերը պիտի հռչակուէին բացառիկ գերակայ հանրային շահ եւ պիտի վերցուէին իրենց ձեռքէն:

ԴԺՈՒԱՐ ՀԱՐԹԵԼԻ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆ

Տաւոսն ու Ամուլսարի հարցին լուծումը անհամատեղելի են: Տաւոսը, կամ ընդհանրապէս նէօլիպերալ համակարգը՝ որուն գործիքներէն մէկն է Տաւոսը, արտադրողն է Ամուլսարին: Անդրազգային ընկերութիւն մը՝ որուն միակ նպատակն է գերշահոյթը, թիկունք ունենալով համաշխարհայնացումին ընձեռած բացառիկ նպաստները՝ պետութիւններուն վրայ ազդելու անսահման լծակներով հանդերձ, անկարելի է մտածէ «մաքուր» ձեռնարկութեան մասին, մաքուր՝ մարդու եւ բնապահպանական արժէքներու առումով:

Ա.

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.
TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1836 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՄԱՐՏ 2019 ՀԱՏԸ ՉԵՌՔԷ 75 Ե. Դհկ. عدد رقم ١٨٣٦ الخميس ٧ مارس ٢٠١٩

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐՏ 1-Ի ՄԱՍԻՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԳԱԳԻԿ ՋՀԱՆԳԻՐԵԱՆԻ ՀԵՏ

Փետրուար 20-ին, *A1+* հարցազրոյց կը վարէ Գագիկ Ջհանկիրեանի հետ, որ մեծ մասամբ կը խօսի Մարտ 1-ի, ինչպէս նաեւ անցումային արդարադատութեան, Հոկտեմբեր 27-ի եւ այլ հարցերու մասին:

Ջհանկիրեան 2006 Յունուար 17-ին նշանակուած էր Հայաստանի գլխաւոր դատախազի տեղակալ, մասնակցած 2007 Փետրուարի ցոյցերուն, եւ, բնականաբար, Փետրուար 23-ին ազատուած աշխատանքէն:

Մարտ 1-ի առիթով, ստորեւ կը ներկայացնենք հարցազրոյցին այն մասը՝ որ կը վերաբերի Մարտ 1-ին: Ան գրառուած է մեր կողմէ եւ վերածուած արեւմտահայերէնի:

ԽՄԲ.

ՀԱՐՑՈՒՄ – Բարեւ, պարոն Ջհանկիրեան: Ձեզի հրաւիրելու առիթը Մարտ 1-ի քրէական գործի նախաքննութեան աւարտն է. Ռոբերտ Քոչարեանի, Արմէն Գէորգեանի, Եուրի Խաչատուրովի եւ Սերգէյ Օհանեանի մասով Յատուկ Քննչական Ծառայութիւնը յայտարարեց՝ որ աւարտեցաւ նախաքննութիւնը: Ի՞նչ կը կանխատեսէք դատարանին մէջ եւ արդեօ՞ք Մարտ 1-ի մեղաւորներն ու պատասխանատուները այս չորս անձերն են:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ – Նախ, նախաքննութեան աւարտը չի նշանակեր՝ որ վաղը դատաքննութիւն պիտի սկսի: Ինչպէս յայտարարուեցաւ, այդ նախաքննութեան նիւթերը կը կազմեն քանի մը տասնեակ հատորներ: Անոնք ծանօթացումի համար կը ներկայացուին կողմերուն՝ մեղադրեալներուն, անոնց պաշտպաններուն, տուժողներուն, անոնց ներկայացուցիչներուն: Ծանօթացումի այդ փուլէն ետք կը սկսի միջնորդութիւններու յարուցումի փուլը, որովհետեւ կրնան մասնակից կողմերը տարբեր միջնորդութիւններ ունենալ՝ նախաքննութիւնը լրացնելու, մեղսագրուած արարքները վերամշակելու կամ յստակացնելու կամ այլ յանցանքներով մեղադրանքները լրացնելու առումով: Այդ միջնորդութիւններու քննարկումին եւ աւարտէն ետք միայն գործը կը ղրկուի հսկող դատախազին որպէսզի հաստատէ մեղադրական եզրակացութիւնը: Միայն այդ ժամանակ գործը կը ղրկուի դատարան: Քանի որ ասիկա քանի մը տասնեակ հատոր կը կազմէ, ես կը կարծեմ՝ որ առնուազն 40-50 օր կը տեւէ: Որքան ալ արագ ծանօթանան, որքան ալ արագ միջնորդութիւններ ներկայացնեն, հաւանաբար 40-50 օր ետք միայն գործը կրնայ յայտնուիլ դատարան:

Գալով երկրորդ հարցումին, թէ միայն անո՞նք էին, անշուշտ՝ ոչ: Բայց այս պահուն, Ձեր նշած անձերուն մասով, նախաքննական մարմինը, նաեւ նախաքննութեան օրինականութեան նկատմամբ հսկող դատախազը կամ դատախազները, հաստատած են որ ձեռքբերուած ապացոյցները բաւարար են՝ այդ անձերուն մասով նախաքննութիւնը աւարտած յայտարարելու եւ գործը դատարան ղրկելու համար: Ասիկա չի նշանակեր՝ թէ սահմանադրական կարգի տապալումին կամ տապալումի օժանդակութեան եւ այլ մեղադրանքներով այլեւս ոեւէ մէկուն դատի պիտի չտրուի: Կը կարծեմ, որ նախաքննութիւնը այդ մասով կը շարունակուի եւ արդիւնքներուն մասին մենք տեղեակ կ'ըլլանք երբոր ճշգրիտ անձերու վերաբերեալ ամփոփող հետեւութիւններու յանգի նախաքննական մարմինը:

Հ. – Դատարանի մէջ ալ հաւանաբար կրնան նոր հանգամանքներ ի յայտ գալ:

Պ. – Հարկաւ, դատարանի մէջ ալ կրնան նոր հանգամանքներ ի յայտ գալ. մեղադրողը կրնայ միջնորդել եթէ նոր միջադէպեր, նոր յանցագործութիւններու մասին տուեալներ ըլլան որպէսզի նախաքննական մարմինները այդ խնդիրներուն հետ կապուած ձեռնարկեն նոր քննութիւններ եւ իրականացնեն նոր նախաքննութիւն: Դատարանը եւս կրնայ միջնորդել:

Հ. – Պարոն Ջհանգիրեան, կարծէք թէ իբրեւ ծանրակշիռ ապացոյց՝ մեղադրանքի հիմքը դրուեցաւ Պաշտպանութեան Նախարարի 0038 հրամանը...

Պ. – Ձեզի հետ լիովին համամիտ չեմ: Ինչո՞ւ միայն 0038 հրամանը եւ ոչ թէ նաեւ Մարտ 1-ին արտակարգ դրութիւն յայտարարելու մասին նախագահի հրամանագիրը: Թէ՛ ասիկա եւ թէ՛ անիկա: Ես վստահ եմ որ եղած են նաեւ գաղտնի եւ յոյժ գաղտնի այլ իրաւական գործեր, որոնք հիմա չեն հրապարակուիր: Թերեւս դատաքննադական փուլին անոնք եւս ի յայտ դառնան: Կամ հիմա որ այդ գործը ծանօթացումի համար ներկայացուած է կողմերուն, թերեւս կողմերը հիմա կը ծանօթանան անոնց հետ:

Հ. – Պաշտպանական կողմը կ'ըսէ՝ որ Քոչարեանը կրնար տեղեակ չըլլալ 0038-էն, հետեւաբար այստեղ հակասահմանադրական բան չկայ: Ինծի կը հետաքրքրէ Ձեր գնահատականը՝ իբրեւ իրաւաբան:

Պ. – Իբրեւ ոչ միայն իրաւաբան այլ զինուորական իրաւաբան, ըսեմ. բացառուած է որ նախագահը այդպիսի հրամանէ տեղեակ չըլլար, որովհետեւ հրամանը զօրքերու տեղաշարժի մասին էր. ոչ միայն զօրքերու՝ այլեւ զինուած թեքնիքի, ծանր թեքնիքի: Անիկա հրաման էր նաեւ սահմանային զօրամասերու տեղաշարժութեան: Խօսքը ոչ տասը, ոչ հարիւր եւ ոչ ալ հազար հոգիի մասին է. ներգրաւուած էին շատ աւելի մեծ թիւով զինծառայողներ, տեղաշարժուեցան ամբողջական զօրամասեր, ստեղծուեցան այլ զօրամիաւորումներէ հաւաքուած զինուած ջոկատներ, ուր կը գտնուէին պայմանագրայիններէ կազմուած ենթասպաներ եւ սպաներ: Եթէ օրէնքի տառով խօսինք, անոնք կը համարուին ապօրինի զինուած կազմաւորումներ որովհետեւ որեւէ զինուորական կանոնագիրի մէջ նախատեսուած չեն, որեւէ օրէնքով նախատեսուած չեն: Եւ այս բոլորը տեղափոխուեցաւ Երեւան, տեղակայուեցաւ Երեւանի տարբեր հատուածներր, կեդրոնր, տարբեր շէնքերու մէջ: Ինչպէ՞ս կրնար նախագահը տեղեակ չըլլալ: Եթէ տեղեակ ալ չըլլար, ապա յաջորդ օրը պէտք է Պաշտպանութեան Նախարարին ազատէր պաշտօնէն, զինուած ուժերու գլխաւոր բաժանմունքի պետին հեռացնէր պաշտօնէն, ատտիճանազրկէր: [...]

Հ. – Ի՞նչ է Ձեր կարծիքը արտակարգ դրութիւն մտցնելու հրամանագիրի օրինականութեան վերաբերեալ:

Պ. – Թէ՛ 0038-ը, թէ՛ արտակարգ դրութեան յայտարարութիւնը կարելի է քննարկել երկու տեսանկիւններէ: Նախ՝ իրաւական, յետոյ՝ բովանդակային:

Տեսէ՛ք: 0038 հրամանը յոյժ գաղտնի հրաման է բայց ան ենթաօրէնսդրական օրինաչափական (նորմաթիվ) իրաւական գործ է: Սահմանադրութեան 2005 թուականի խմբագրութեան մէջ կ'ըսուի՝ թէ ենթաօրէնսդրական իրաւական գործերը կ'ընդունուին ի կատարումն սահմանադրութեան եւ օրէնքներու: Ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա: Կը նշանակէ, որ այդ աշխոյժ նախակարգին (պրիամբուլա), նախաբանին մէջ, պէտք է յիշատակուի սահմանադրութեան այս կամ այն օրէնքը, օրինակ՝ պաշտպանութեան մասի օրէնքին այս կամ այն յօդուածը: Իսկ դուք կը յիշէ՞ք հրապարակուած 0038-ի վերնագիրը. «Սահմանադրական պարտականութիւնների կատարումը Հայաստանի զինուած ուժերի կողմից ապահովելու նպատակով»: Սահմանադրութեան ո՞ր կանոններէն (նորմ) բխած է այդ հրամանագիրի ընդունումը, կամ ո՞ր օրէնքի ո՞ր կանոնէն: Չկայ նման բան: Այսինքն, անիկա չէ բխած օրէնքէն եւ սահմանադրութենէն: Աւելին: Սահմանադրութեան 8.2 յօդուածը արգիլած է զինուած ուժերը ներքաշել քաղաքական գործընթացքներուն մէջ: Ուրեմն, անիկա ոչ միայն բովանդակային առումով հակաիրաւական, հակաօրինական է այլ նաեւ զուտ ձեւական առումով: Ասիկա առ ոչինչ, եթէ այդ բառը քաղաքացիափրաւական ոլորտին կը վերաբերի: Այս պարագային, ըսենք, 0038-ը ոյժ չունեցող հրաման եղած է, ապօրինի, հակասահմանադրական:

Հիմա գանք արտակարգ դրութիւն յայտարարելու մասին հրամանին: Դարձեալ մօտենանք ձեւական տեսանկիւնէն: ↪ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿ ԿԸ ԴՆԷ ՄԱՐՏ 1-Ի ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մարտ 1-ի երթ Երեւանի մէջ:

2008 Մարտ 1-ի իրադարձութիւններուն առնչութեամբ, վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի գլխաւորութեամբ Մարտ 1-ին Երեւանի մէջ կը կայանայ երթ:

Երթին կը մասնակցին նաեւ վարչապետի տիկինը՝ Աննա Յակոբեան, եւ դուստրերը: Երթը կը սկսի Ազատութեան Հրապարակէն, կ'անցնի Մաշտոց պողոտայով, Գրիգոր Լուսաւորիչ փողոցով եւ կը վերջանայ Միասնիկեանի արձանի մօտ, ուր վարչապետը ծաղկեպսակ կը դնէ եւ յարգանքի տուրք կը մատուցանէ բոլոր զոհերու յիշատակին:

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆ ԱԿՏԻՒԱՑԵԼ Է 6,1 ՏՈԿՈՍՈՎ

ԼԻԼԻԹ ԱԲՈՎԵԱՆ

2019-ի Յունուարին նախորդ տարուայ նոյն ժամանակի համեմատ տնտեսական ակտիւութիւնը կազմել է 6,1%. Հայաստանի վիճակագրական կոմիտէն հրապարակել է Յունուար ամսուայ մակրօտնտեսական ցուցանիշները:

Համաձայն դրանց, արդիւնաբերական արտադրանքի ծաւալը նախորդ տարուայ Յունուարի համեմատ մի փոքր նուազել է՝ 0,4%-ով, իսկ շինարարութեան եւ առեւտրաշրջանառութեան ծաւալները տպաւորիչ աճ են արձանագրել՝ համապատասխանաբար 22,1% եւ 19,3%:

Արտաքին առեւտրաշրջանառութեան ոլորտում նոյնպէս փոքր անկում է նկատուում: Հայաստանի արտաքին առեւտուրը 2019-ի Յունուարին կազմել է 463 միլիոն դոլար, ինչը 0,6%-ով պակաս է նախորդ տարուայ նոյն ժամանակահատուածի ցուցանիշից: Ընդ որում, առաւել մեծ անկում է ապրել արտա- ↪ 2

ԹԱԹՈՒԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Մէկ խօսքով՝ նման դասախօսութիւններ հազուադէպ են եգիպտահայերուս մէջ: Տարածուածը՝ հայրենասիրական հռետորականութեամբ պարուրուած ելոյթներն են: Աւելի տարածուածը՝ յատուկ նպատակներով հրաւիրուած բանախօսներն են, որոնց ներկայութիւնը պէտք է ծառայէ երկու հոգիէ պակաս անձերէ կազմուած «խմբակ»-ի մը անձնական նպատակին եւ յագուրդ տայ անոր պապակին: Բացառութիւններ, անշուշտ, եղած են: Բացառութիւններէն մէկն էր Թաթուլ Յակոբեան:

Երեւանի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի առաջարկով եւ Գահիրէի մասնաճիւղի կազմակերպութեամբ, Գահիրէ կը գտնուէր Սիվիլիթաս հիմնադրամի փորձագէտ, Հայկական Ուսումնասիրութիւններու Անի Կեդրոնի համակարգող, հմուտ պատմաբան եւ լրագրող Թաթուլ Յակոբեան՝ երկու դասախօսութիւն-հանդիպումներ ունենալու Հելիոպոլսոյ Պըլըքտանեան սրահին մէջ:

Առաջինը՝ Փետրուար 20-ին, «1988-ի Փետրուարի 20-ը՝ հայ ժողովուրդի արցախեան զարթօնքը»:

Երկրորդը՝ Փետրուար 21-ին, «Հայաստանը Թաւշեայ Յեղափոխութենէն յետոյ՝ սպասումներ եւ յոյսեր»:

Երկու միջոցառումներուն, Յակոբեան ելոյթ ունեցաւ ընդամէնը 20 վայրկեան, որպէսզի առիթ ունենայ պատասխանել ներկաներու հարցումներուն եւ պատասխաններուն միջոցով ամբողջացնել իր միտքերը:

1. 1988-Ի ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ 20-Ը՝ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԱՐՑԱԽԵԱՆ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Ի՞նչ արտասովոր բան կար առաջին դասախօսութեան մէջ: Բնականաբար, Ղարաբաղի հարցը չէր, քանի որ անիկա սփիւռքահայ հիմնահոսանքի ամէնօրեայ սրբութեան սրբոցն է: Այլ՝ հարցին ներկայացումը:

Նախ, տուաւ հակիրճ պատմականը, որուն մանրամասնութիւնները կը գտնուին իր հեղինակած հրաշալի հատորին մէջ՝ *Կանաչ ու սեւ. արցախեան օրագիր* (2008): Աւելորդ է զանոնք կրկնել այստեղ:

Ապա, հարց-պատասխաններուն յառաջացուցած գաղափարներուն ընդմէջէն ձգտեցաւ մեկնաբանել զանազան խնդիրներ, որոնցմէ կը քաղեմ լոկ քանի մը հատ.

1. Փորձեց բացատրել՝ որ գոյութիւն ունի նաեւ Ազրպէյճան, որուն կարծիքը անհրաժեշտ է նկատել առնել: Սփիւռքի համար Ազրպէյճանը սեւ կոյտ մըն է՝ որ իրաւունք չունի կարծիք յայտնելու:

Հիմք ընդունելով իր դիրքը իբրեւ հայկական կողմ եւ առանց երբեք հերքելու Ազրպէյճանը իբրեւ հակառակ կողմ, Յակոբեանի խօսքին մէջ չկային ազերիները սեւցնելու ամբոխավարական միտումներ եւ անպայմանօրէն Ալիեւը նենգամիտ աւազակ պատկերելու համատարած ձգտումներ:

Յակոբեան չվարանեցաւ շեշտել՝ որ Թիֆլիսի մէջ կը հանդիպի ազերի լրագրողներու հետ: Բացատրեց, որ այս հանդիպումներուն ընթացքին երկու կողմերը կը մեկնաբանեն իրենց տեսակէտները, իւրաքանչիւրը պահպանելով իր դիրքային կողմնորոշումը:

Կարեւոր է գտնել խօսքի եզրեր, անհրաժեշտ է սորվիլ իրարու լսել եւ լսելէ ետք՝ մտածել: Այս իմաստով, լրագրողները Ղարաբաղեան հարցի լուծումին համար կարեւոր դեր կրնան խաղալ, շեշտեց ան: Պիտի աւելցնեմ՝ ոչ միայն լրագրողները. մտաւորականութիւնը, արուեստագէտները եւ քաղաքացիական հասարակութիւնները եւս կրնան նշանակալի դեր խաղալ:

Իմ կողմէս շարունակելով այս միտքը եւ գրելով իմ անձնական պատասխանատուութեան տակ, «երրորդ պատում» մը՝ թէեւ անտեսուած, գոյութիւն ունի այլուր, օրինակ, Թիֆլիսի մէջ: Այնտեղ կը գտնուի ազերիական սրճարան մը՝ որուն մատուցողուհին հայ է, ուրիշ ազերիական սրճարան մը՝ զոր կը վարէ հայ մը, երրորդ ազերիական ճաշարան մը՝ որ կը պատրաստէ հայկական եւ ազերիական ճաշատեսակներ, ազերուհիի հետ ամուսնացած հայ երգիչ մը՝ Ալպէռ, որ կ'երգէ Սայեաթ-Նովայի ազրպէյճաներէն երգերը, հայուհիի հետ ամուսնացած ազերի երգիչ մը՝ Խամիզ, որ կը սիրէ երգել հայերէն լեզուով, երկու կողմերու երիտասարդներ՝ որոնք կը հետապնդեն համակեցութեան սկզբունքը (Onnig Krikorian and Aygun Janmammadova, 'Culture that Unites Rather than Divides,' *Caucasus Conflict Voices*, Volume II, May 2011, էջ 5-10):

Արդեօք նոյն բանը չէ՞ր ըներ Հրանդ Տինք, յարաբերութիւններ մշակելով թուրք մտաւորականներու հետ եւ իրենց ներկայացնելով Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Մէկ տարբերութեամբ, որ այս բանը կ'ընէր թրքական հողի վրայ: Իմաստը, սակայն, նոյնն էր:

Թաթուլ Յակոբեանի ելոյթը Պըլըքտանեան Սրահին մէջ, 20 Փետրուար 2019:

2. Յակոբեան ըսաւ՝ որ երբ կը հետեւի լրատուամիջոցներուն, յատկապէս Սփիւռքի լրատուամիջոցներուն, այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ՝ որ Արցախը այսօր պիտի ծախուի: Խօսքը հողեր յանձնելու մասին է: «Ես կապեր ունեմ, եւ կը հաստատեմ՝ որ այսօր լուծում չկայ սեղանին վրայ», հաղորդեց ան: Հետեւաբար, ի՞նչ հողեր յանձնելու մասին է խօսքը:

Բացատրեց, որ վեց տարածաշրջաններ վերադարձնելու գաղափարը կը գտնուէր բոլոր երեք նախագահներուն ու վերջին վարչապետին մօտ, փոխան Ազրպէյճանի կողմէ Արցախի անկախութեան պաշտօնական ու վերջնական ընդունումը: Արդարեւ, իր խօսքի ենթաբնագիրէն դժուար չէր հասկնալ, որ նման գիջում լոկ մուտքի կարելիութիւն մըն է բանակցային ոլորտէն ներս՝ ոչ աւելի, ոչ պակաս, քանզի անկարելի է որ Ազրպէյճան ընդունի Ղարաբաղի որեւէ կարգավիճակ իր պետական տարածաշրջանէն դուրս: Ինչո՞ւ, ուրեմն, Փաշինեանի օրօք է որ հարցը յատուկ սրութիւն կը ստանայ, իրեն տալով դաւաճանի կարգավիճակ:

Կ'ըսուի՝ որ 1997-ին Լեւոն Տէր-Պետրոսեանին ստիպեցին հրաժարիլ նախագահութենէն, քանի որ որոշած էր հողեր յանձնել Ազրպէյճանին: Յակոբեան մատնանշեց, որ տեղի ունեցածը բռնի ուժով կատարուած պալատական յեղաշրջում մըն էր եւ ոչ մէկ կապ ունէր Ղարաբաղի խնդիրին հետ:

3. Ինչպէ՞ս կարելի է լուծել Ղարաբաղի հարցը: Ինչպէս տեսանք, Յակոբեան ըսաւ՝ որ այսօր սեղանի վրայ լուծում չէ դրուած: Բայց, նախորդ իշխանութիւններուն համեմատութեամբ, կը գտնուին որոշ փոփոխութիւններ: Նախ, Փաշինեանի միտումը Արցախը ներգրաւելու բանակցային սեղան: Ասիկա բնաւ չի նշանակեր, որ Հայաստան պիտի դադրի բանակցելէ: Հասկնալի է, Ազրպէյճան պիտի չընդունի այս մօտեցումը, քանի որ ընդունելով՝ ընդունած պիտի ըլլայ Արցախի անկախութիւնը: Բայց ասիկա ձգտում մըն է գլխաւոր ենթակային շնորհելու նոր արժէք մը եւ Հայաստանի կողմէ պաշտօնապէս ընդունելու անոր անկախութիւնը:

Յետոյ, փոխադարձ յարգանքը՝ որ ստեղծուեցաւ Փաշինեանի եւ Ալիեւի միջեւ՝ իբրեւ պետութեան առաջնորդներ, բան մը՝ որ նախապէս գոյութիւն չունէր: Ասիկա դարձեալ չի նշանակեր, որ լուծումներուն դուռը պիտի բացուի: Բայց, առնուազն, վերջին ամիսները համեմատաբար հանգիստ վիճակի մէջ կը գտնուի սահմանը եւ մեծապէս նուազած են զոհերը:

Յակոբեան, իր մտորումներուն ընդմէջէն, յառաջ քաշեց լուծումի ընթացքի երկու հնարաւոր կերպեր.

ա. Լաւ կ'ըլլայ, եթէ հայն ու ազրպէյճանցին բանակցին առանց միջնորդի, որովհետեւ միջնորդները միշտ պիտի ունենան իրենց սեփական շահերը:

բ. Կարելի է լուծումը ձեւականօրէն պարտադրել դուրսէն: Քաջատեղեակ ենք, որ Ազրպէյճանի ղեկավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ Արցախի անկախութիւնը: Եթէ Ալիեւ նման քայլի դիմէ, վերջ տուած պիտի ըլլայ իր իշխանութեան եւ պիտի դառնայ հայրենիքի դաւաճան: Հետեւաբար, կարելի է այնպէս ձեւակերպել՝ որ միջազգային ուժերը իրենց պաշտօնական մարմիններուն միջոցով ընդունին Արցախի անկախութիւնը եւ պարտադրեն Ազրպէյճանին նմանատիպ քայլի դիմելու: Այս պարագային, Ալիեւ իր ժողովուրդին դիմաց կրնայ ինքզինք ներկայացնել իբրեւ միջազգային քաղաքականութեան զոհը, եւ ձեւանալ՝ որ իբր չունի այլընտրանք, այլապէս միջազգային ուժերը պիտի պոյքոթեն երկիրը: Փոխարէն, կրնայ իր ժողովուրդին առջեւ հզօրանալ՝ ցոյց տալով տարածաշրջաններու փոխանցումը Ազրպէյճանին: Կարծիք մը՝ որ արժանի է մտորումի:

Վերջապէս, Ղարաբաղի հարցի լուծումին համար անհրաժեշտ է ներդաշնակութիւն երեք ուժերու միջեւ.

1. Հանրութիւնները՝ Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի:

2. Վերնախաւերը (էլիտաները)՝ Հայաստանի, Արցախի եւ Ազրպէյճանի:

3. Միջազգային ուժերը:

(Շար. 1/2)

ԳԱՀԻՐԷ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ *ՃԱՀԱԿԻՐ*Ի ԻԴ. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ՝ *ՅԱԿԻՆԹԻ ՊԱՐՏԷԶԸ*

*Ճահակիր*ի ԻԴ. Յաւելուածը կը հրապարակէ ժամանակակից եգիպտահայ բանաստեղծ եւ թատերագիր Վարան Ոյժի *Յակինթի պարտէզը* բանաստեղծութիւնը, Հ. Ա.ի նախաբանով (52 էջ):

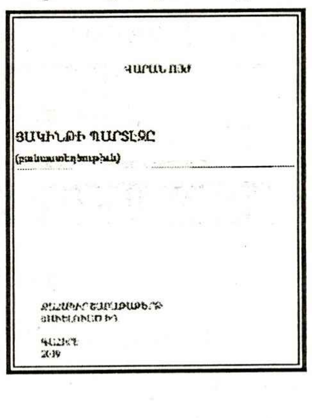

Բանաստեղծութիւնը բաղկացած է վեց իրերահիւսուած մասերէ.

Ա. Ծնճղուկներու վերադարձը:

Բ. Գիրքին հեղինակութիւնը:

Գ. Էականն ու զարտուղին:

Դ. Յաւերժական ցնծութիւն:

Ե. Հայր իմ որ յերկրի ես:

Զ. Յակինթի պարտէզը:

Ստանալու համար դիմել՝
tchahagir@journalist.com.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՐՊԷՍ Ի՞ՆՉ Է ՍԱՇԻԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆԸ 18,5 ՄԻԼԻՈՆ ԴՈԼԱՐ «ՆՈՒԻՐԱԲԵՐՈՒՄ» ՊԵՏՈՒԹԵԱՆԸ

Եւ այսպէս, յայտնի դարձաւ, որ Սերժ Սարգսեանի եղբայր Սաշիկ Սարգսեանը կառավարութեանն անհատոյց նուիրաբերել է 18,5 միլիոն դոլար: Այս փաստը միանշանակ չի ընկալուել հասարակութեան կողմից, որովհետեւ դրան զուգահեռ Սաշիկ Սարգսեանի փաստաբանները յայտարարել են, թէ իրենց պաշտպանեալը չի ընդունում մեղադրանքները: Ու բնականաբար հարց է ծագում՝ բա եթէ մեղքը չի ընդունում ու շարունակում է պնդել, որ ազնիւ ճանապարհով է հարստացել, որպէս ի՞նչ է 18,5 միլիոն դոլար «նուիրաբերում» պետութեանը, որպէս «չայեվո՞յ»: Թէ՞ յոյս ունի, որ կարող է ամբողջը փրկել՝ «ինքնակամ» զոհաբերելով մի մասը: Կամ գուցէ բացառիկ հայրենասէր մարդ է եւ ուզում է այս դժուարին պահին օգնութեան ձե՞ռք մեկնել պետութեանը:

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆ ԱԿՏԻՒԱՑԵԼ Է 6,1 ՏՈԿՈՍՈՎ

1

Հանումը՝ 15,8%-ով, իսկ ներմուծումը նուազել է 3,3%-ով: 2018-ի Յունուարին նախորդ տարուայ Յունուարի համեմատ արտահանումն աճել էր 45,2%-ով, ներմուծումը՝ 48,9%-ով:

Միջին ամսական անուանական աշխատավարձը 2018-ի Յունուարի համեմատ աճել է 4,1%-ով: Այդ աճը հիմնականում պետական հատուածում աշխատավարձերի աճի շնորհիւ է. այստեղ աշխատավարձի աճը կազմել է 6,5%, ոչ պետական հատուածում՝ 1,8%:

Սիվիլ Նէթ

ՀԱՅ ԹԵՐԹԸ ԸՆԿԵՐՆ Է ՀԱՅ ՏԱՆ

ԳԱՀԻՐԷ

ՄԻՏՔԻ ՄՏԵՐԻՄ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Ամէն օր, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան, Հայկական աւանդական կուսակցութիւնները՝ իրենց անջատօրէն տիրապետած համատարած լրատուամիջոցներուն ընդմէջէն, կը գովերգեն սեփական նուաճումները: Բացասական կէտեր երբեմն կը ներկայացուին՝ պայմանով որ անոնք անվնասօրէն համախմբուին ազգայնականութեան գաղափարախօսութեան (ոչ՝ գաղափարին) շուրջ (օրինակ՝ գաղութահայերը կը կորսնցնեն իրենց լեզուն եւ ինքնութիւնը, գրողներ չկան՝ Հայ մամուլը կ'ապրի արտատպութիւններով, եւ այլն), որ կը նպաստէ իրենց իսկ ստեղծած ու սեփականացուցած ազգայնականութեան յատուկ տեսակի մը վերարտադրութեան, միաժամանակ, ինքզինքնին հեռացուցած կ'ըլլան նոյն այդ բացասականութիւններու պատասխանատուութենէն: Գալով արմատական հարցերուն՝ անոնց քննարկումը պարզապէս արգիլուած է:

Եթէ ամէն օր, ամէն ժամ, ամէն վայրկեան, կուսակցութիւնները կը գովերգեն-գովերգուին, անոնց ո՛չ ապագային, ո՛չ գործունէութեան եւ ո՛չ ալ գոյութեան ամենադոյզն վնաս մը կրնայ հասնիլ, եթէ Գահիրէի Հայկական Ընթերցասրահը, Ուրբաթ, Փետրուար 22-ին, ներկայացնէ մտերիմ գրոյց մը հետեւեալ խորագիրով՝ *Հայկական աւանդական կուսակցութիւններ՝ յաջողա՞ծ թէ ձախողած իրենց առաքելութեան մէջ*: Խնդիրը, անշուշտ, «ձախողած» բառին առկայութիւնն է խորագիրին մէջ: Արգիլուած, թապու բառ մը: Կարծես, այս բառի արծարծումով յաջորդ օրը պիտի քանդուին կուսակցութիւնները: Բայց չէ՞ որ հասարակ հասկացողութիւն մըն է՝ «սորվիլ ձախողութիւններէն», «սրբագրել սխալները»: Իսկ ինչպէ՞ս կարելի է սորվիլ ու սրբագրել՝ առանց այդ ձախողութիւններն ու սխալները դարձնելու հասարակական սեփականութիւններ, ճիշդ այնպէս, ինչպէս յաջողութիւններն ու նուաճումները շատոնց դարձած են համընդհանուր-համասփիւռ սեփականութիւններ՝ անդրդուելի բացարձակապաշտութեամբ:

Մինչեւ վերջին կէտը գովելու համար ոչ ոք կ'այպանուի: Տեղ մը, օր մը՝ երբ մէկը համարձակի հակառակ միտք արտայայտել, մանաւանդ եթէ ըլլայ քիչ մը հետեւողական իր պնդումին վրայ, կը դառնայ ազգի թշնամին, քանզի կուսակցութիւնները ինքզինքնին նոյնացուցած են ազգութեան հետ: Նախ պէտք է պարտադրուի կուսակցական բացառիկութիւնը, յետոյ նշուին քանի մը անվնաս «թերութիւն»-ներ՝ ժողովրդավարութեան շղարշին տակ:

Իբրեւ մուտք, երեկոյթը սկսաւ յայտնի պատմաբան Արա Սանճեանի հետ կատարուած գիտական հարցազրոյցի մը ցուցադրութեամբ՝ *Հայ ազգային կուսակցութիւնները Սփիւռքի մէջ (1921-1945)*, պատրաստուած համատեքստի կողմէ: Ցուցադրութեան նպատակը չէր հարցազրոյցին քիչ մը համահարթուած նիւթերը քննարկել, այլ կուսակցութիւններուն մասին ստեղծել լուրջ ու կարեւոր («առարկայական»՝ ինչպէս կը սիրեն կոչել աքատեմիքները) պատմական յետնախորք մը, որ ելք կրնայ հանդիսանալ այլ գաղափարներու:

Յաջորդեց ազատ երկխօսութիւն ներկաներուն միջեւ: Ես խոստացած եմ ո՛չ նշել ներկաներուն անունները, ո՛չ ալ, մանաւանդ, մամուլով արձանագրել անոնց գաղափարները: Շատ պարզ պատճառով: Արձանագրուած ըլլալու գաղափարը պիտի մեծապէս կաշկանդէ ազատ խօսքը, մանաւանդ գերզգայուն հարցերու շուրջ՝ ինչպիսին է կուսակցութիւնը: Գահիրէի Հայկական Ընթերցասրահի բոլոր *Միտքի մտերիմ հաւաքոյթ*ներուն իմաստը կը կայանայ բանաւոր խօսքին մէջ: Խօսքի գրաւոր հաստատագրութեան կանխազգացողութիւնը մեծապէս պիտի սահմանափակէ բանաւոր մտածողութեան անմիջականութիւնը:

Վարէն բխած՝ այլ ոչ վերէն թելադրուած, ազատ խօսքի հաճոյքն ու հմայքը՝ ինքնին կեցութիւն մըն է: Այս հաճոյքն էր, զոր մղեց ներկաներուն փափաք յայտնել գրոյցը շարունակել ուրիշ երեկոյթի մը ընթացքին: Բոլորին համաձայնութեամբ, Շաբաթ, Մարտ 2-ին, շարունակուեցաւ հանդիպումը, ուր, նախ ներկայացուեցան Արա Սանճեանի հարցազրոյցին Բ. եւ Գ. մասերը՝ *Սփիւռքահայ կուսակցութիւնները Պաղ Պատերազմի ընթացքին* եւ *Սփիւռքահայ կուսակցութիւնները 1988 թ. յետոյ*, որոնց յաջորդեց գրոյցը:

Երկու երեկոյթներուն, առաջարկեցի քանի մը գաղափարներ՝ որոնց շուրջ համախմբուեցան երկխօսութիւնները.

1. Մինչեւ Մեծ Եղեռն, Սփիւռքի կուսակցութիւններուն գլխաւոր բառն էր՝ «յեղափոխութիւն»: Մամուլը լեցուած էր այս բառով: Այս բառ-հասկացողութիւնը իր հանգրուանին հասաւ 1915-ի Աղէտով: Ուրեմն, յաջողա՞ծ էր կուսակցական յեղափոխութիւնը թէ ձախողած:

2. Եղեռնէն բաւական ետք, Սփիւռքի կուսակցութիւնները որդեգրեցին ուրիշ բառ մը՝ «հայապահպանում», որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Ասոր հանգրուան մըն էր 2011 թուականը, երբ ԻՒՆԵՍՔՕ-ն արեւմտահայերէն լեզուն դասեց վտանգուած լեզուներուն շարքը: Ընդունելով, որ լեզուն կը կազմէ ինքնութեան ողնասիւնը, յաջողա՞ծ էր կուսակցական հայապահպանութիւնը թէ ձախողած:

3. Կուսակցութիւններուն տնօրինած մամուլին մէջ կը գտնուի՞ արդեօք քննադատութիւն՝ կուսակցութիւններու գործունէութեան մասին: Այդ մամուլը յաջողա՞ծ թէ ձախողած է քննադատական ընդգաւառին մէջ: Ընդհանրապէս, կուսակցութիւնները կը քննադատուի՞ն Սփիւռքի մէջ:

4. Կուսակցութիւններուն միջեւ համակեցութիւն-տրամասացութիւն (discourse) չկայ: Կայ մրցակցութիւն, առաւելագոյնը՝ մրցակցային բանավէճ: Իսկ մրցակցութիւնը կը քանդէ համակեցութիւնը, բանավէճը կը վերացնէ տրամասացութիւնը, այսինքն՝ կը յառաջացնեն խզում եւ օտարացում, ի

↳ 4

ԽՈՀԵՐ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ՝ ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Ո՞ւր է այն կէտը՝ երբ պիտի ըսենք, որ «միջազգային» հանրութիւնը ընդունած է Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Ո՞ւր կը գտնուի այս «միջազգային» հանրութիւնը եւ ե՞րբ կրնանք համարել որ ան ընդունած է Ցեղասպանութիւնը:

Տակաւին կը շարունակենք լոպպինկը՝ որպէսզի ԱՄՆ-ը ընդունի Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Եւ շատ երկար պիտի շարունակենք, առանց գիտնալու, թէ ե՞րբ կրնանք հաստատել՝ որ ԱՄՆ-ը ընդունեց զայն:

ԱՄՆ-ի Ներկայացուցիչներու Պալատի 220 Բանաձեւը (H.Res.220), 2017 Մարտ 22 թուակիր, ունի հետեւեալ խորագիրը՝ *Արտայայտելով Ներկայացուցչական Պալատի կարծիքը՝ անցեալի ցեղասպանութիւններուն նկատմամբ*: Բանաձեւը կը ներկայացնէ Ներկայացուցչական Պալատին կարծիքը, ըստ որուն՝ ԱՄՆ-ը, ձգտելով արգիլել Միջին Արեւելքի պատերազմական ոճիրները, մարդկութեան դէմ ոճիրները եւ կրօնական ու էթնիք խումբերու դէմ ցեղասպանութիւնը, պէտք է համապատասխան դասեր քաղէ այն արձագանգէն՝ զոր ունեցած են ԱՄՆ-ի կառավարութիւնը, քաղաքացիական հասարակութիւնը եւ մարդասիրական գործողութիւնները, հանդէպ Հայոց Ցեղասպանութեան, Ասորիներու Ցեղասպանութեան եւ Օսմանեան Կայսրութեան աւելի լայն ցեղասպանական արշաւին:

Հայոց Ցեղասպանութեան մասին ուղղակիօրէն գրուած է.

«[...] ԱՄՆ-ը կը գրանցուի պաշտօնապէս ընդունած ըլլալ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, շնորհիւ Ցեղասպանութեան Ոճիրը Կանխարգիլելու եւ Պատժելու Պայմանագիրին վերաբերեալ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան 1951 Մայիս 28 թուակիր գրաւոր հաղորդագրութեան՝ ուղղուած Արդարադատութեան Միջազգային Դատարանին, ինչպէս նաեւ նախագահ Ռոնալտ Ռիկընի 1981 Ապրիլ 22 թուակիր Յայտարարութիւն թիւ 4838-ին, Համատեղ Պալատի Բանաձեւ 148-ին՝ ընդունուած 1975 Ապրիլ 8-ին, եւ Համատեղ Պալատի Բանաձեւ 247-ին՝ ընդունուած 1984 Սեպտեմբեր 10-ին:

«[...] Հայոց Ցեղասպանութեան պատշաճ յիշատակումը եւ հաստատուն դատապարտութիւնը պիտի ամրացնէ մեր միջազգային դիրքը՝ կանխարգիլելու ներկայ շրջանի ցեղասպանութիւնները [...]»

(https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-resolution/220/text)

Եթէ ասիկա ընդունում չէ, ապա չեմ գիտեր ինչ կրնայ նկատուիլ:

Ինչո՞ւ այս փաստաթուղթը «յաղթանակ»-ի չենք վերածեր, լոպպիսթները յաղթանակը չեն սեփականացներ՝ աւելցնելով իրենց ցեղասպանագոհ ինքնութիւնը, մամուլի հիմնական նիւթ չենք դարձներ, անոր նուիրուած մեծամեծ գովերգներ չենք հիւսեր, անոր մասին պանծալի յոխորտանքներ չենք արտասաներ:

Եթէ ԱՄՆ-ը ընդունած է, ինչո՞ւ անպայման երկիրի նախագահներուն բերանով նորէն ու նորէն կ'ուզենք լսել Հայոց Ցեղասպանութիւն բառերը, իսկ երբ չենք լսեր՝ կը յուզուինք, յօդուածներ կը գրենք եւ կը սպառնանք յաջորդ ընտրութիւններուն մեր ձայնը չտալ իրեն:

Որովհետեւ, եթէ բացայայտօրէն յայտարարենք՝ որ ԱՄՆ-ը պաշտօնապէս ընդունած է Հայոց Ցեղասպանութիւնը, պիտի մնանք անգործ:

Սեպենք, ամբողջ աշխարհը ընդունեց Ցեղասպանութիւնը, եւ, ինչպէս ակնկալելի է, իբրեւ արդիւնք Արեւտահայաստանէն մէկ թիզ հող չստացանք: Պիտի սկսինք զէրոյէն: Այս անգամ պիտի պայքարինք, որպէսզի ամբողջ աշխարհը օրէնք ընդունի՝ քրէականացնելու համար Ցեղասպանութեան ժխտումը: Մէկ դար մըն ալ պիտի զբաղուինք այս նոր օրէնքի ընդունումով. այս պետութիւնը ընդունեց՝ լաւ մարդիկ են անոր ղեկավարները, միւսը չընդունեց՝ վատ մարդիկ են:

Կամ, մեր կողմէն ընդունելէ ետք որ «միջազգային» հանրութիւնը ընդունած է Ցեղասպանութիւնը, ստիպուած պիտի անցնինք յաջորդ տրամաբանական քայլին եւ օրինականապէս պահանջենք Արեւմտահայաստանը, իսկ այս նոր քայլը, գոնէ յետագայ քանի մը տասնամեակներուն, պիտի յառաջացնէ յարատեւ ու ակնյայտ ձախողութիւններ, որոնց պատասխանատուութիւնը պիտի վերագրուի պահանջատիրող խումբին: Մենք ոչ մէկ իրական ծրագիր ունինք հողերու վերականգնումի առումով: Մինչդեռ Ցեղասպանութիւն բառի իւրաքանչիւր նոր արտասանութիւն ԱՄՆ-ի նախագահին կողմէ կը համարուի յաջողութիւն, աշխարհի իւրաքանչիւր երկիրի կամ գաւառի ցեղասպանական ընդունումը կը տօնուի ներխմբային յաղթանակով: Անվերջ յաջողելու կարելիութիւնը տակաւին երկար է, աշխարհի երկիրներն ու խորհրդարանները անվերջանալի են:

Երեւակայեցէք, եթէ հայկական լոպպինկի խումբերէն մէկը յայտարարէ՝ որ ԱՄՆ-ը ընդունած է Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Կրնա՞ք պատկերացնել խումբին ապագան: Ինչո՞վ պիտի զբաղուի, ինչպէ՞ս դրամ պիտի վաստկին լոպպիսթները, ինչպէ՞ս հայերը ամերիկացի ծերակուտականներուն շահերը պիտի պաշտպանեն՝ անոնցմէ կարեւոր նուիրատուութիւններ ստանալով Հայոց Ցեղասպանութեան ստարումի անունին տակ, եւ այլն, եւ այլն: Եւ անգործ մնալով, ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց դէմքը հանրութեան առջեւ: Պիտի կրնա՞ն Ցեղասպանութեան ճանաչումին փոխարինող նմանատիպ հզօր գաղափարախօսութիւն մը գտնել, որ ապահովէ իրենց յարատեւութիւնը եւ նիւթ հայթայթէ մամուլին:

Ստեփան Քէօշկէրեան այսպէս կը սկսի Իշխան Չիֆթճեանի *Հայերէն blog*-ին մէջ վերջերս հրապարակած բանաստեղծութիւնը.

«Եկէք այսօր այս քոնկրեսմենին
Գրպանը դրամ հոսեցնենք
Որ ցեղասպանութիւն բառը գործածէ
Մենք ալ ուրախանանք
Ուիսքին դնենք քէֆ ընենք
Էշու բանին չափ ալ սիկարը վառենք
Բերաննիս կոխենք
Քով քովի գանք
Քիչ մըն ալ յեղափոխական երգ բարձրացնենք
Մէկ հատ ալ Գետաշէն մտիկ կ'ընենք անպայման
Իշտէ պիթթի կէտտի
Հայաստանը կը փրկուի»:

(https://hayerenblog.wordpress.com/2018/06/16/)

ՃԱՌԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԳԱՅԻՐԷ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 ՄԱՐՏ 2019

ԱՐԱՔՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ եւ չխաչաձեւել

ԴԻՒԱՆ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՄԻՏՔԻ ՄՏԵՐԻՄ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

3

նպաստ սեփական կեցութեան: Համակեցութիւնը կը վերածուի ինքնակեցութեան: Ասիկա յաջողութի՞ւն կը նկատուի թէ ձախողութիւն:

Ներկաները երկար երկխօսեցան այս նիւթերուն շուրջ: Խօսքի ընթացքին տեղի ունեցան նաեւ ճիւղաւորումներ:

Արտայայտուեցան երեք մօտեցումներ.

1. Կուսակցութիւնները յաջողած են:

2. Կուսակցութիւնները հաւասարապէս ձեռք բերած են յաջողութիւններ եւ ձախողութիւններ:

3. Կուսակցութիւնները ձախողած են:

Այս երեք կէտերը կը ներկայացնեմ ուրուագծային համառօտութեամբ: Բնականաբար եւ բարեբախտաբար, ներկաները յաջողութիւններուն եւ ձախողութիւններուն միջեւ սահմանագիծեր չդրին, այլ փորձեցին գտնել տարբեր համաչափութիւններ: Բայց, կը մնայ՝ որ խօսակցութեան շուրջ 50 տոկոսը ծաւալուեցաւ արգիլուածին մասին՝ ձախողութեան, ճիշդ ըլլայ ան թէ սխալ: Այս տոկոսին պէտք է աւելցնել այն քանի մը անձերը՝ որոնք անձամբ ինծի տեղեկացուցին, որ ներկայ պիտի չգտնուին, քանի որ կը վախնան կուսակցութիւններուն դէմ արտայայտուելէ, ինչպէս նաեւ մէկ-երկու անձեր՝ որոնք տեղ մը մէկ բան կ'ըսեն, ուրիշ տեղ մը՝ տարբեր, ձախողութեան մասին պատումը կը դառնայ 50 տոկոսէն աւելի: Չհաշուելով պաշտօնական Սփիւռքէն դուրս մնացածներուն անհաշուելի ձայներ:

Կուսակցութիւնները, եթէ կ'ուզեն վաստակիլ լայն ժողովրդականութիւն՝ իրենց տիրապետած լրատուամիջոցներուն ընդմէջէն բանեցուցած ուժային ազդեցութենէն անդին, չե՞ն փափաքիր արդեօք լսել աւելի քան 50 տոկոսի մը այլապէս անլսելի ձայնը:

Հ.

ՏԱՒՈՍ ԵՒ ԱՄՈՒԼՍԱՐ՝ ԱՆՀԱՄԱՏԵՂԵԼԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սահմանադրութեան 2005 թուականի խմբագրութեան 117-րդ յօդուածը կը բովանդակէ անցումային դրոյթներ: Երկու տարի ժամանակ տուած է որպէսզի գործող օրէնսդրութիւնը համապատասխանեցուի նոր սահմանադրութեան: Եթէ 2005 թուականի սահմանադրութիւնը ընդունուած է Նոյեմբեր 27-ին, ուրեմն մինչեւ 2007 Նոյեմբեր 27 պէտք է այդ ամբողջ օրէնսդրութիւնը համապատասխանեցուի նոր սահմանադրութեան: Նոր սահմանադրութեան մէջն ալ ըսուած է՝ որ արտակարգ դրութեան մասին պէտք է ըլլայ արտակարգ դրութեան իրաւական կարգի մասին օրէնք: 2008 Մարտ 1-ին այդպիսի օրէնք չէ եղած: Եւ նախորդ կարգը, այդ ռեժիմի սահմանումը հրամանագիրով պահպանուած է, բնականաբար, դարձեալ նոյն անցումային դրոյթներով, մինչեւ 2007 Նոյեմբեր 27: Այսինքն, Նոյեմբեր 28-էն սկսեալ, Հանրապետութեան նախագահը իրաւունք չունէր արտակարգ դրութիւն յայտարարելու մասին հրամանագիր ստորագրել եւ այդ հրամանագիրին մէջ ներգրաւուած ուժերու հարցը անձամբ որոշել: Այսինքն, ապօրինի է ի սկզբանէ: Ասիկա՝ մէկ:

Երկրորդ: Ի՞նչ ըրած է երկրորդ նախագահը այդ արտակարգ դրութեան հրամանագիրով: Ինքը հրամանագիրի կատարումը դրած է նաեւ Պաշտպանութեան Նախարարութեան վրայ: Բայց ի՞նչ էր Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը: Պաշտպանութեան Նախարարութիւնը՝ բացի զօրամասերէն եւ զինուած ուժերէն, ուրիշ բան չունի: Ուրեմն, ներգրաւած է բանակին, զինուած ուժերուն: Իսկ սահմանադրութիւնը նախագահին կ'արգիլէ բանակը ներգրաւել քաղաքական գործընթացքներուն մէջ:

Աւելին: Բանակը ներգրաւելու միայն մէկ լիազօրութիւն ունի նախագահը, զոր կը սահմանէ 55-րդ յօդուածի 13-րդ կէտը (ես կը խօսիմ 2005 թուականի սահմանադրութեան մասին): Միայն այս կէտով է որ գերագոյն գլխաւոր հրամանատարը իրաւունք ունի զինուած ուժերու կիրառումի մասին որոշում կայացնել: Եւ ասիկա միայն երեք դէպքերու պարագային. ա) Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ յարձակում, բ) այդպիսի յարձակումի անմիջական վտանգ, գ) պատերազմի յայտարարում: Այս երեք դէպքերուն է որ նախագահը կրնայ զինուած ուժերու կիրառումի որոշում կայացնել, ընդ որում, այս պարագաներուն պէտք է ռազմական դրութիւն յայտարարէ եւ ոչ թէ արտակարգ դրութիւն: Նախ պէտք է ռազմական դրութիւն եւ ապա միայն զինուած ուժերու կիրառութիւն: Արտակարգ դրութեան պարագային, այդ հիմքերէն ոչ մէկը կար: Աւելին: Նախագահի լիազօրութիւնները սահմանուած են միմիայն սահմանադրութեամբ: Կարելի չէ որեւէ օրէնքով նախագահին լիազօրութիւն տալ կամ ընդլայնել լիազօրութիւնը: Սահմանադրութեան սահմանումը սպառիչ ու վերջնական է: Եւ նախագահի լիազօրութիւնները՝ որոնք սահմանուած են նոյն 55 յօդուածի տարբեր կէտերով, միայն 13-րդ կէտն է որ կը խօսի զինուած ուժերու կիրառումի մասին: Չկայ ուրիշ կէտ:

Հ. – Պարոն Ջհանկիրեան. երբ տաղաւարին մէջ հիւրընկալած էինք Քոչարեանի պաշտպանական խումբի ներկայացուցիչ Հայկ Ալումեանին, ըսաւ որ արտակարգ դրութիւնը մտցուած է Ձեր պատճառով: Անշուշտ քիչ մը կը ծայրայեղացնեմ իր ըսածը: Ըսաւ որ Հանրապետութեան գլխաւոր դատախազի տեղակալը իրաւունք չունէր գալու եւ ցոյցերուն մասնակցելու: Այդ պաշտօնը վարելով, իրաւունք ունէի՞ք քաղաքականութեամբ զբաղելու:

Պ. – Ես անշուշտ գիտէի որ իրաւունք չունիմ ցոյցին մասնակցելու եւ կ'ենթադրէի՝ որ եթէ եկած եմ ու կը մասնակցիմ հանրահաւաքին, պէտք է ինծի ազատեն աշխատանքէ: Ես ասիկա հասկցած էի: Բայց ի՞նչ ընէի, երբոր արդէն սկսած էր տուժողներուն ու վկաներուն մեղադրեալ դարձնել իսկ մեղադրեալներուն՝ վկայ եւ տուժող: Կը յիշէք, Սափէյեաններուն գործը այդ ժամանակ արդէն կար, արդէն յարուցուած էին տարբեր գործեր, մարդիկ վկայ կարգավիճակէն կը դառնային մեղադրեալ, մեղադրեալները կը դառնային տուժող: Ի՞նչ պէտք է ընէր գլխաւոր դատախազի տեղակալը: Կամ պէտք է այդ ապօրինութիւնները հանդուրժէր, յետագային ալ ստիպուած մասնակից ըլլալ այդ ընթացքներու նախաքննութեան եւ դատաքննութեան, կամ պէտք է անոր դէմ բողոքէր:

Հ. – Արդէն դիմում գրա՞ծ էիք:

Պ. – Ոչ, ես դիմում չէի գրած, որովհետեւ եթէ դիմում գրէի՝ Ազատութեան Հրապարակ չէի հասնիր: Ինչպէս որ Փետրուար 23-ին կը փորձէին ինծի արգիլել Ազատութեան Հրապարակ հասնիլ:

Հ. – Իսկ Ձեզի ի՞նչ մեղադրանք առաջարկուեցաւ:

Պ. – Ծիծաղելի մեղադրանք: Որ ես իբր ինչ-որ ոստիկանի գրպանը պատռած եմ, իրեն հրեր եմ՝ գրպանը պատռեր է:

Հ. – Ինչո՞վ աւարտեցաւ:

Պ. – Ես մէկ տարի չորս ամիս մնացի բանտը:

Հ. – Իսկ իրաւակա՞ն կողմը:

Պ. – Հիմա տեսնենք, ինչպէ՞ս կը վերջանայ: Տեսնենք մեր նոր իրաւապահ մարմինները եւ գլխաւոր դատախազութիւնը ինչպէ՞ս պիտի հանգուցալուծեն, ի՞նչ հանգուցալուծում պիտի տան: Բողոքը Եւրոպական Դատարանի մէջ է, հաղորդակցութիւնները վերջացած են: Բայց տեսնենք մեր իրաւապահ մարմինները ի՞նչ պիտի ընեն: […]

Հ. – Ամենացաւալի կողմը թերեւս Մարտ 1-ի անդառնալի կորուստն է՝ մեր ունեցած 10 զոհերը: Ի՞նչ յոյսեր կարելի է ունենալ զայն բացայայտելու առումով՝ ովքե՞ր հրազէնը արձակեցին, ինչպէ՞ս…

Պ. – Ես այս նիւթին մասին քանի մը անգամ անդրադարձած եմ: Անցեալ 10 տարիներու ընթացքին իրական ոչ մէկ քննութիւն կատարուած է: Նախկին գլխաւոր դատախազը, քննչական ծառայութեան պետը եւ քննչական խումբի ղեկավարը զբաղուած էին միայն այդ գործի իրական հանգամանքները կոծկելով, կեղծելով, թաքցնելով: 10 տարի ասով էին զբաղուած: Այս պատճառով, Մարտ 1-2-ի եւ անոր նախորդող իրադարձութիւններուն առնչութեամբ դատուած եւ դատապարտուած են հարիւրէ աւելի ընդդիմադիրներ: Իշխանութեան ոչ մէկ ներկայացուցիչ պատժուած է: Այսինքն, իրենք այդ ամբողջ գործընթացքը շրջեցին ընդդիմութեան վրայ, արարքներուն ի սկզբանէ տուին սահմանադրաիրաւական, քրէաիրաւական սխալ գնահատականներ: Իր իրաւունքներուն համար բողոքող կամ քուէարկութեան արդիւնքներէն դժգոհ ցուցարարները եւ անոնց աքթիւիսթները վերածեցին իշխանութիւնը զաւթողներու, զանգուածային անկարգութիւններ կազմակերպողներու, ոստիկանութեան իրաւական պահանջքներուն օրինական չենթարկուողներու, եւ այլն: Ընդ որում, այդ մարդիկը իրենց սահմանադրական իրաւունքները իրացնելէ զատ ուրիշ ոչինչ ըրած են: Հաւանաբար կը յիշէք, որ աւելի քան 10 օրեր Ազատութեան Հրապարակին վրայ կ'ընթանային խաղաղ հանրահաւաքներ, եւ մարդիկ կը սպասէին որ Սահմանադրական Դատարանը քննէ այդ վէճը եւ հրապարակէ արդիւնքները: Պարզապէս այդ ժողովրդական շարժումը այնքան հզօր էր եւ բողոքի գործողութիւնները այնքան զանգուածային էին, որ իշխանութիւնները հաւանաբար վախցան Սահմանադրական Դատարանի քննութենէն: Հաւանաբար վախցան Սահմանադրական Դատարանի կայացնելիք որոշումի բովանդակութենէն: Այս պատճառով դիմեցին ուժային գործողութեան՝ ապօրինի ջարդեցին, ծեծեցին, հետապնդեցին, յետոյ հրազէն արձակեցին, սպաննեցին:

Հիմա այսօր, ինչո՞ւ արագօրէն չեն բացայայտուիր սպանութիւնները: Հետեւեցանք, երբ Յատուկ Քննչական Ծառայութեան պետը յայտարարեց դէպքի մէկ վայրը փամփուշտները փոխելու հանգամանքը: Եթէ այդ մէկ վայրը փամփուշտներ փոխուած են, ոչ մէկ երաշխիք կայ՝ որ այլ վայրեր եւս առգրաւուած փամփուշտներ չեն փոխուած:

Հ. – Յետոյ կը գտնուին ներքին զօրքերու ծառայակիցի սպանութեան հետ կապուած հրապարակումները:

Պ. – Այո, Համլէտ Թադէոսեանի մահուան պարագային ալ շատ հարցականներ կան: Կը բացատրուի, որ Համլէտ Թադէոսեան զոհուած ըլլայ մարտական նռնակէ: Ես դատաբժշկական փորձաքննութեան լուսանկարը տեսած եմ՝ որ կը գտնուէր փաստահաւաք խումբի տրամադրութեան տակ, որմէ կը պարզուէր՝ որ մարմինին վրայ մարտական նռնակի վնասուածքներ չեն եղած: Դէպքի վայրն ալ չէ եղած այդպիսի հետք, քանի որ նոյնիսկ ասֆալթապատ տարածքին վրայ պէտք է փոս յառաջացնէր: Քովի զօրաբաժանումի զինծառայողներէն նուազագոյնը 15-20-ը պէտք է ծանր ու թեթեւ վիրաւորուած ըլլային: Հզօր բան է այդ մարտական նռնակը: Հակառակորդի մարտական ուժը խոցելու համար է ան: […]

دار شركة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.
TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1837 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՄԱՐՏ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴԻԿ. عدد رقم ١٨٣٧ الخميس ٢١ مارس ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼՃԻՔԱ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Իրան կատարած ուղեւորութենէն ետք, Մարտ 3-ի երեկոյեան, երկօրեայ պաշտօնական այցելութեամբ Փաշինեան կ'ուղեւորուի Պրիւքսէլ:

Մարտ 4-ին կը մեկնի Լէօվէն եւ կ'այցելէ տեղւոյն Կաթողիկէ Համալսարանը, IMEC (Interuniversity Microelectronics Centre) գիտահետազօտական կեդրոնը եւ Առողջութեան Կեդրոնը: Վերադառնալով Պրիւքսէլ, կ'այցելէ Եւրոպական Խորհրդարան, որուն արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովին կ'ունենայ իր ելոյթը: Շեշտը կը դնէ Թաւշեայ Յեղափոխութենէն ետք Հայաստանի մէջ կատարուող ժողովրդավարութեան վրայ, կը նշէ կատարուող բարեփոխութիւնները, Համապարփակ եւ Ընդլայնուած Գործընկերութեան Համաձայնագիրի (ՀԸԳՀ – CEPA) իրագործումի եւ փոխհամագործակցութեան անհրաժեշտութիւնը, վիզաներու ազատականացումը, Եւրամիութեան դրամական եւ թեքնիքական օժանդակութեան կարեւորութիւնը Հայաստանի համար, Ղարաբաղի հարցը եւ այլ խնդիրներ:

Կարծէք, խօսքին առանցքը Եւրամիութեան կողմէ յատկացուելիք աւելի քան 700 միլիոն եւրոյի յատկացումներու մասին է:

Ելոյթէն ետք Փաշինեան կը պատասխանէ յանձնաժողովի անդամներուն հարցումները: Հայաստանի արտաքին յարաբերութիւններու մասին կ'ըսէ, որ Հայաստանը կը մնայ Ռուսաստանի հետ ռազմավարական գործընկեր եւ Եւրամիութեան հետ յարաբերութիւններու սերտացումը չի նշանակեր հեռանալ Ռուսաստանէն:

Երեկոյեան, աշխատանքային ընթրիքի ձեւաչափով կը տեսակցի հայ համայնքի գործարար շրջանակներու ներկայացուցիչներուն հետ:

Մարտ 5-ին հանդիպում կ'ունենայ Եւրոպական Խորհուրդի նախագահ Տոնալտ Թուսքի հետ, որմէ ետք լրատուամիջոցներուն առջեւ երկուքը հանդէս կու գան յայտարարութիւններով:

Թուսք կ'ըսէ. «ԵՄ-ն պիտի շարունակէ աջակցիլ Հայաստանի ընտրած ուղիին՝ որ կը միտի երկիրը դարձնել աւելի համախմբուած ժողովրդավարութիւն եւ իր քաղաքացիներուն համար ստեղծել աւելի լաւ տնտեսական ապագայ:

«Մենք վճռական ենք իրականացնելու ՀԸԳՀ-ին խոստումը, որմէ իրական օգուտներ պիտի քաղեն թէ՛ Հայաստանը եւ թէ՛ ԵՄ-ն: Համաձայնագիրի գերակշռող մասը արդէն նախնականօրէն կիրարկուած է եւ ունի իրական ազդեցութիւն: ԵՄ-ն Հայաստանի ամենամեծ արտահանող գործընկերն է, որուն մասնաբաժինը կը կազմէ Հայաստանի արտահանումի աւելի քան 28 տոկոսը:

«Այս Համաձայնագիրը կ'իրականացուի Հայաստանի ներքին բարեփոխումներուն զուգընթաց: ԵՄ-ն պատրաստ է շարունակել աջակցիլ ձեր բարեփոխումներու գործընթացին՝ ընդլայնուած թեքնիքական եւ դրամական օժանդակութեամբ: Մենք համաձայն ենք փտածութեան դէմ պայքարին եւ օրէնքի գերակայութեան ուղղութեամբ կատարուող բարեփոխումներու գործընթացին նկատմամբ ձեր արտայայտած ուժեղ շեշտադրումին հետ»:

Ապա Պրիւքսէլի մէջ տեղի կ'ունենայ Փաշինեանի, Եւրոպական Յանձնաժողովի նախագահ Ժան-Քլոտ Եունքէրի եւ Եւրոպական Յանձնաժողովի Հարեւանութեան եւ Ընդլայնումի Հարցերով Յանձնակատար (European Commissioner for European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations) Եոհաննէս Հանի համատեղ ասուլիսը:

Հան կը տեղեկացնէ, որ մէկ շաբաթ առաջ Հայաստանը ներկայացուց 13 ծրագիրներու ճանապարհային քարտէզը, որուն նկատմամբ կողմերը հասան համաձայնութեան: Ըստ այս ծրագիրներուն, մեծ ուշադրութիւն պիտի դարձուի տնտեսական զարգացումին մէջ պիզնէս հատուածին աջակցութեան: Այս ծիրին մէջ, եւրոպական դրամական միջոցներով հայկական դրամատուները կրնան վարկեր տրամադրել փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններուն եւ միքրօընկերութիւններուն՝ տեղական արժոյթով, որպէսզի վերացուին փոխարժէքին վտանգները:

Եունքէր նշեց, որ Հայաստանի ու ԵՄ-ի միջեւ վիզաներու ազատականացումի թեքնիքական պայմանները արդէն բաւարարուած են եւ ժամանակն է այս հարցին շուրջ համագործակցիլ ԵՄ անդամ բոլոր պետութիւններուն հետ: Ան կ'աւելցնէ. «Ուղերձը նոյնն է. ինչքան շատ Հայաստանը բարեփոխուի, այնքան աւելի շատ մենք կ'աջակցինք Հայաստանին դրամապէս եւ քաղաքականապէս: Մենք նախատեսած ենք 2017-2020-ի համար Հայաստանին 176 միլիոն եւրօ աջակցութիւն տրամադրել բարեփոխումներու համար, բայց ինչպէս վարչապետը բազմիցս նշած է, դեռ ընելիք շատ աշխատանք կայ, յատկապէս հակափտածութեան եւ դատական բարեփոխումներու ուղղութեամբ»:

Պրիւքսէլի մէջ Փաշինեան կը հանդիպի նաեւ Եւրոպական Յանձնաժողովի Փոխ Նախագահ, ԵՄ Արտաքին Յարաբերութիւններու եւ Ապահովութեան Քաղաքականութեան Բարձր Ներկայացուցիչ (High Representative of the European Union for Foreign Affairs and Security Policy) Ֆետերիքա Մոկերինիին: Վերջինս կը հաստատէ՝ թէ ԵՄ-ն պատրաստ է իր աջակցութիւնը շարունակել

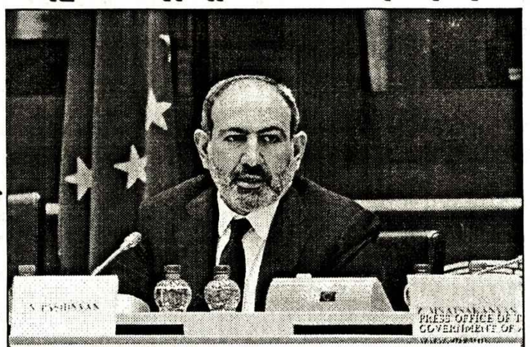
Նիկոլ Փաշինեան՝ Եւրոպական Խորհրդարանին մէջ

Հայաստանի մէջ տեղի ունեցող ժողովրդավարական բարեփոխումներուն, որոնք կը միտին ամրապնդել օրէնքի գերակայութիւնը, պաշտպանել մարդու իրաւունքները, պայքարիլ փտածութեան դէմ, ապահովել տնտեսական յառաջընթացը եւ այլն:

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ի՞նչ կարելի է կարդալ այս պաշտօնական յայտարարութիւններուն մէջ, ուր իւրաքանչիւր բառ արտասանուած է յատուկ նպատակով:

Նախ, «ժողովրդավարութիւն» բառին կրկնութիւնը:

Եւրոպացիները ժողովրդավարութիւնը կը համարեն իրենց արժէքներուն գլխաւորը: Իրենց կողմէ շեշտուելով՝ որ Հայաստան կ'ընթանայ դէպի ժողովրդավարութիւն, կը նշանակէ՝ որ անիկա ձգտելով Եւրոպային, կը մօտենայ եւրոպական արժէքներուն, եւ, վերջին հաշուով, Եւրոպան պիտի որոշէ՝ թէ երբ Հայաստանը հասած է ժողովրդավարութեան եւրոպական արժէքին: Հայաստանը ենթակայ պահելու բառապաշարային միջոց մըն է ասիկա:

Անշուշտ, հիմա պիտի առարկուի՝ որ ի՞նչ վատ բան կայ ժողովրդավարութեան մէջ: Անշուշտ՝ ոչ մէկ: Խնդիրը այլուր է: Արդեօ՞ք Եւրոպան իրապէս ժողովրդավարական է այսօր:

ԵՄ ժողովրդավարութիւն կը նշանակէ սիրել ու հասկնալ զիրար: Տեղի ունեցածը ճիշդ հակառակն է՝ փոխադարձ անարգանք ու նախատինք, ինչպէս անցեալ տարի գրած է Տուկլաս Մուրաի. «ԵՄ-ն կոչուած էր ըլլալու միացնող ոյժ մը: Սակայն տեսէ՛ք ինչ կը պատահի այսօր: Գերմանական լրագիրները կ'այպանեն իտալացիները՝ իբրեւ ծոյլ մախողներ: Իտալացիները կը մեղադրեն գերմանացիները՝ իբրեւ եւրոն շահագործողներ, որոնք նպատակ ունին ձեռք բերել այն՝ ինչ Նացիները չյաջողեցան: Ֆրանսացիները կը զիջանին արեւելեան եւրոպացիներուն, անոնց հետ վարուելով իբրեւ քոստներ՝ ցած աշխատավարձքով: Արեւելեան եւրոպացիները ինքզինքնին կը զգան երկրորդ կարգի քաղաքացիներ: Բացութեան եւ թափանցիկութեան մասին ԵՄ-ի հիւսած երգերը այժմ կը թուին ըլլալ քիչ մը տարահնչիւն» (Douglas Murray, 'Europe has a Democracy Problem,' *The Spectator*, 2 June 2018, https://www.spectator.co.uk/2018/06/europe-has-a-democracy-problem/):

28 ականաւոր մտաւորականներ եւ քաղաքական գործիչներ 2016-ին նամակ մը կը ստորագրեն *The Guardian*-ի մէջ, նշելով՝ որ ԵՄ-ն պիտի չընդունի անդամ երկիրներուն ժողովրդավարութիւնը՝ եթէ անիկա դէմ ըլլայ շուկայի ծրագիրներուն. «Յունաստանի բնակչութեան վրայ պարտադրուած ծայրայեղ խնայողութենէն (austerity) գիտենք, որ միութիւնը ոչ միայն անժողովրդավարական է այլեւ հակա-ժողովրդավարական, այն խորունկ իմաստով՝ որ անոր հիմնարկները պիտի չթոյլատրեն ոտքի կանգնեցնել բնակչութեան մեծամասնութեան ժողովրդավարօրէն արտայայտած կարծիքը, եթէ ան ընթանայ ազատ շուկայի ծրագիրին հակառակ» (Letters, 'EU is Now a Profoundly Anti-Democratic Institution,' *The Guardian*, 17 February 2016, https://www.theguardian.com/world/2016/feb/17/eu-is-now-a-profoundly-anti-Democratic-Institution):

Փօլ Քրէկ Ռոպըրթս կը նշէ՝ որ Արեւմտեան ժողովրդավարութեան մէջ ընտրութիւնները ոչ մէկ բան կը փոխեն իրական գետինի վրայ, քանի որ բուն ոյժը կը գտնուի այլուր. «Սովորութիւն դարձած է Արեւմուտքի մասին խօսիլ իբրեւ ժողովրդավար երկիրներ: Իրականութեան մէջ, այս երկիրները

➩ 2

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԱԴՐԲԵՋԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ԵՒ ՇՓՄԱՆ ԳԾՈՒՄ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԵԼ Է ԼԱՐՈՒԱԾՈՒԹԵԱՆ ԱՆՆԱԽԱԴԷՊ ԱՆԿՈՒՄ. ԶԵԿՈՅՑ

Հայաստանի կառավարութիւնը խորհրդարան է ներկայացրել 2018-ին իր ծրագրի ընթացքի եւ արդիւնքների մասին զեկոյցը:

«Կառավարութեանը յաջողուել է ապահովել Հայաստանի Հանրապետութեան արտաքին եւ ներքին անվտանգութիւնը: Հայաստան-Ադրբէջան սահմանին եւ Արցախ-Ադրբէջան շփման գծում արձանագրուել է լարուածութեան աննախադէպ անկում: Կառավարութիւնը ջանքեր է գործադրել զինուած ուժերի մարտունակութեան բարձրացման եւ Արցախի հիմնախնդրի կարգաւորման բանակցային գործընթացում Արցախի սուբիեկտութեան մակարդակը բարձրացնելու ուղղութեամբ: «Իրականացուել են կոն-կրէտ քայլեր եւ միջոցառումներ սպառազինութեան համալրման, արդիականացման եւ ժամանակակից ռազմական տեխնիկայի (այդ թւում՝ ՍՈւ-30ՍՄ բազմագործառոյթ կործանիչների) ձեռքբերման ուղղութեամբ:

«Երկրում հաստատուած ժողովրդավարական կայունութիւնը նպաստել է իրաւապահ համակարգի նկատմամբ հանրային ընկալումների փոփոխմանը եւ վստահութեան ամրապնդմանը:

«Հաւատարիմ մնալով արտաքին քաղաքականութեան մէջ կտրուկ շրջադարձերից խուսափելու սկզբունքին՝ Կառավարութիւնը քայլեր է ձեռնարկել Թաւշեայ Յեղափոխութիւնից յետոյ Հայաստանի միջազգային բարձր հեղինակութեան կապիտալացման, ինչպէս նաեւ տարբեր ուղղութիւններում ՀՀ արտաքին քաղաքականութեան ակտիվացման, արդիւնաւետութեան բարձրացման ուղղութեամբ (այդ թւում՝ Ֆրանկոֆոնիայի միջազգային կազմակերպութեան 17-րդ գագաթաժողովի անցկացում)», - ասուած է զեկոյցում:

ԹԱԹՈՒԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

2. ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԹԱՒՇԵԱՑ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵՆԷՆ ՅԵՏՈՅ՝ ՍՊԱՍՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՅՈՅՍԵՐ

Եթէ Ղարաբաղի հարցը՝ իբրեւ այդպիսին, Սփիւռքի համար սրբութեան սրբոցն է, բնաւ այդպէս չէ Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը, որուն անունը ոչ միայն բաւական ուշացումով յիշատակած է Սփիւռքը, այլ մինչեւ այսօր կը շարունակէ մեծ դժուարութեամբ արտասանել, չմոռնալով նաեւ յեղափոխական ու յետ-յեղափոխական իրադարձութիւնները յամառօրէն ներկայացնել իբրեւ անգոյն, անբովանդակ, բնաբանէ զերծուած լուրերու կուտակումներ: Լուրի մը մկրատուած մեղկացումները անյարիր են յեղափոխական իրադարձային շարժումին, եւ այդպէս վարուելով՝ Սփիւռքը վտանգի տակ դրած կ՚ըլլայ Յեղափոխութիւնը, առանց արտաքնապէս հակաճառելու անոր:

Յակոբեան հաւաստիացուց, որ Փաշինեան կը հաւատար յեղափոխութեան մը հնարաւորութեան: Տեղեկացուց, որ այս համոզուածութիւնը բացայայտուած է Փաշինեանի հետ վարած հարցազրոյցներու ընթացքին:

Ըսաւ՝ որ կը ճանչնայ քանի մը Փաշինեաններ.

1. Իբրեւ մեր սերունդի լաւագոյն լրագրողներէն մէկը:

2. Իբրեւ թերթի անհաշտ խմբագիր՝ որ պատրաստ է հարուածել բոլորին:

3. Իբրեւ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի 2007-2008-ի շարժումի ամենակարեւոր ոգեշնչողներէն մէկը:

4. Իբրեւ հանգիստ իրավիճակի տէր անձնաւորութիւն՝ բանտարկութենէն ետք:

5. Իբրեւ խորհրդարանական՝ որ ամպիոնը կ՚օգտագործէր ամենասուր քննադատութիւններու համար:

6. Իբրեւ հեղինակ Թաւշեայ Յեղափոխութեան:

Համաձայն Յակոբեանին, Յեղափոխութիւնը կարելի եղաւ, երբ իւրաքանչիւր մարդ ականատեսի կարգավիճակէն դարձաւ իրադարձութեան մասնակից:

Բանախօսը դիտել տուաւ, որ յետ-յեղափոխական շրջանը կրնայ յառաջ բերել յուսախաբութիւններ, քանի որ Հայաստանի ժողովուրդին ակնկալիքները շատ բարձր էին, նոյնիսկ ոչ-իրական առումով: Բաց աստի, բարեփոխումները՝ որքան անհրաժեշտ եւ անխուսափելի, նոյնքան ցաւալի կրնան ըլլալ:

Թշնամին կը գտնուի մեր երկիրին մէջ եւ եթէ չյաղթահարենք զայն՝ չենք կրնար արտաքին յաջողութիւններու հասնիլ: Հայաստանի ամենամեծ թշնամին փտածութիւնն է՝ հասարակական անհաւասարութեան առումով: Փտածութեան դէմ ներկայիս մղուած անհաշտ պայքարը շատ դժուար է: Ասիկա այն ներքին թշնամին է՝ զոր անհրաժեշտ է վերացնել:

Յեղափոխութիւնը չափազանց առողջարար էր, քանի որ հայ մարդը կրցաւ որոշում կայացնել, մարդիկ կրցան գիծ քաշել հին ու նոր Հայաստանի միջեւ՝ վերացնելով Սերժ Սարգսեանը:

Տակաւին կանուխ է խօսիլ Փաշինեանի յաջողութիւններուն եւ ձախողութիւններուն մասին, դիտել կու տայ բանախօսը:

Արդարեւ, Հայաստանի մէջ յեղափոխութենէն ետք ամէնուր կը տիրէ համընդհանուր երջանկութիւն:

Յեղափոխութենէն անմիջապէս ետք, Յակոբեան կ՚այցելէ Սփիւռք եւ կը հաղորդէ՝ որ այդ երջանկութիւնը չտեսաւ այնտեղ: Աւելի ուշ եւս կ՚այցելէ Սփիւռք: Կը տեսնէ հականիկոլական յատուկ քարոզչութիւն, Փաշինեանն ու Յեղափոխութիւնը սեւցնելու մասնաւոր միտում: Այս նպատակով Սփիւռքը կ՚օգտագործէ շատ նախնական (պրիմիտիվ) մեթոտներ՝ Փաշինեան կը ծախէ Ղարաբաղը, կը քանդէ աւանդական ընտանիքը, կը պայքարի եկեղեցիին դէմ: Այս միտումը, ցաւալիօրէն, կը շարունակուի մինչեւ այսօր, կ՚ըսէ բանախօսը եւ կ՚աւելցնէ. «Ցաւում եմ, որ նման վարկաբեկիչ մթնոլորտ է ստեծուել»:

Բանախօսը կը շեշտէ՝ որ 2018-ին Հայաստանի բնակչութեան քանակը աւելցած է 15 հազար 313 մարդով, երբ նախապէս կ՚ահազանգուէր Հայաստանի աստիճանական դատարկումը: Այս կէտը պէտք է ըլլար Սփիւռքի թիւ 1 նիւթը: Բայց, չեղաւ: «Սա աւելի կարեւոր է, քան 15 երկրների Ցեղասպանութեան ընդունումը»:

Յակոբեան կ՚ակնկալէր՝ որ Սերժ Սարգսեանի հրաժարականէն ետք տեղի ունեցած ոգեւորութիւնը փոխանցիկ ըլլար Սփիւռքին: Այդպէս չեղաւ: «Թաւշեայ Յեղափոխութիւն է պէտք Սփիւռքին», ըսաւ: (Անձնականացնելով վերջին հարցը, կ՚ուզեմ յիշել՝ թէ *Ջահակիր* բազմիցս շեշտած է Յեղափոխութեան մը անկարելի անհրաժեշտութիւնը Սփիւռքի մէջ):

Դիտել կու տայ, որ Սփիւռքի երկու հիմնական պատումներն են Ցեղասպանութիւն-Ղարաբաղը եւ հայապահպանութիւնը: Անհրաժեշտ կը նկատէ, որ Սփիւռքի օրակարգին մէջ մտնեն Հայաստանի ժողովրդավարացումը եւ փտածութեան դէմ պայքարը:

Ես պիտի խնդրէի ճիշդ հակառակը: Լաւ կ՚ըլլայ, եթէ Հայաստանի նոր իշխանութիւնները իրենց օրակարգին մէջ մտցնեն Սփիւռքի ժողովրդավարութեան, խօսքի ազատութեան, մամուլի անկախութեան եւ ընդհանրապէս Սփիւռքի մտաւոր արդիականացումի հարցերը:

Կանխելով ներկաներուն սպասուած գլխաւոր հարցումը Սփիւռքի Նախարարութիւնը փակելու մասին, Յակոբեան կ՚ըսէ՝ որ անոր վերացումը չի նշանակեր գործակցութեան աւարտ: Փաշինեան կը նախատեսէ ստեղծել վարչապետին յարող յատուկ անձնակազմ Սփիւռքի հարցերով զբաղելու համար: Կարելի է գտնել նաեւ ուրիշ միջոցներ: Կարեւորը ձեւը չէ, այլ բովանդակութիւնը, կը շեշտէ բանախօսը:

Հակառակ այս կարծիքին, ներկաները չեն վարանիր Սփիւռքի Նախարարութեան փակումին մասին իրենց դժգոհութիւնը յայտնել՝ հարցումի ձեւաչափով, կարծէք Սփիւռքի Նախարարութենէն անդին անկարելի է փոխադարձ յարաբերութիւններ ստեղծել:

* * *

Մինչ Յակոբեան կը գտնուէր Գահիրէ, Փետրուար 20-ին, Երեւանի մէջ տեղի կ՚ունենար Համընդհանուր Իրաւունքներու ամէնամեայ մրցանակաբաշխութիւնը, որ կը նշանաւորէր Հայաստանի քաղաքացիական հասարակութեան եւ լրատուամիջոցներու առաջատար ներկայացուցիչներու եւ պետական գործիչներու ունեցած նշանակալի ներդրումները մարդու իրաւունքներու եւ ազատութիւններու յառաջխաղացումի ոլորտին մէջ: Այս տարուայ մրցանակաբաշխութիւնը ունէր տասը անուանակարգեր, որոնցմէ Մեդիա Գերազանցութիւն մրցանակը կը տրուի Թաթուլ Յակոբեանին՝ ողջամիտ եւ անկախ լրագրողական նիւթերու պատրաստութեան եւ խօսքի ազատութեան նպաստելու համար:

Մատենադարանին մէջ տեղի ունեցած պաշտօնական արարողութեան՝ ներկայութեամբ եւ գլխաւորութեամբ Նիկոլ Փաշինեանի, մրցանակը կը ստանայ կրտսեր որդին՝ Աշոտ Յակոբեան:

(Վերջ 2)

1 ☞ ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼՃԻՔԱ

1 ☞

օլիկարքութիւններ են, ուր քուէարկութիւնը խաբուսիկ պատրանքը կը թողու՝ թէ կառավարութիւնը հաշուետու է ժողովուրդին, մինչդեռ իրականութեան մէջ անիկա հազուադէպ որեւէ բան կը փոխէ, քանզի ընտրուած պաշտօնատարները կաշկանդուած են կազմակերպուած շահերու խումբերու իշխանութեամբ» (Dr. Paul Craig Roberts, ‘The Demise of the West: Western Elites are Anti-Democratic,’ *GlobalResearch*, 4 January 2019, https://www. globalresearch.ca/the-demise-of-the-west-western-elites-are-anti-democratic/5664633):

2016 Դեկտեմբերին, *France 3* հեռատեսիլի կայանէն ելոյթ ունենալով, փիլիսոփայ Միշէլ Օնֆրէ կը պատասխանէ ներկաներուն հարցումները, ուր կը խօսի նաեւ ֆրանսական ժողովրդավարութեան, կամ աւելի ճիշդ՝ անոր բացակայութեան մասին, շեշտելով՝ որ հասարակութեան միայն մէկ մասն է ներկայացուած խորհրդարանի երկու պալատներուն մէջ. «Ժողովրդավարութեան մէջ բոլորը ներկայացուած են: Ժողովրդավարութեան մէջ մէկ ձայն մը հաւասար է ուրիշ ձայնի մը: Ակնյայտ է, որ այսպէս չէ այսօր: Ֆրանսայի մէջ ունինք Ազգային Ճակատը (Front National), որ հակառակ իր արտակարգ կարեւորութեան՝ գործնականօրէն չունի պատգամաւորներ: Փոխարէնը ունինք, օրինակ, Համայնավարները՝ որոնք թէեւ այնքան ալ կարեւոր չեն, բայց ունին շատ մը պատգամաւորներ: Տեսէ՛ք բնապահպանները՝ որոնք նուազ կարեւոր են, բայց նոյնպէս ունին բազմաթիւ պատգամաւորներ: Բնակչութեան արտայայտուող 25-30 տոկոսը չէ ներկայացուած Ազգային Ժողովին կամ Սենաթին մէջ: Ինչո՞ւ ընտրականօրէն նուազ ներկայացուած անձերը Խորհրդարանին մէջ գերներկայացուած են: Կ՚ըսէի՝ ներկայացուցչական խարդախութիւն մը կայ այստեղ: Ասիկա ակներեւ է: Դիտեցէ՛ք ներկայացուցչականութիւնը եւ շատ քիչ կը հանդիպիք գունաւոր, համեստ կամ բանուոր պատգամաւորներու եւ ծերակուտականներու: Փոխարէնը կը տեսնենք անձնակազմներ, պաշտօնատարներ, փրոֆեսորներ, փաստաբաններ, բժիշկներ, լիպերալ մասնագէտներ, ատամնաբոյժներ, եւ այլն: Հանրակառքի վարորդները կամ այստեղ գործող հաւաքարարուհին ոչ մէկ կարելիութիւն ունին պատգամաւոր դառնալու» (‘Questions de Choix’, *France 3 Aquitaine*, բեռնուած YouTube-էն):

Ֆրանսան՝ ժողովրդավարութեամբ հպարտացող այդ երկիրը, Ափրիկէի մէջ այսօր իր ձեռքով կը տեղադրէ ամենէն աւելի բռնապետ նախագահները՝ անձնական օգուտներ քաղելու համար անոնցմէ: Ֆրանսաֆրիքը (Françafrique) եւ Ֆրանքոֆոնին գործիքներ են՝ բռնապետական Ափրիկէն պահելու համար ֆրանսական վերիշխանութեան տակ:

Եւրոպական ժողովրդավարութիւնը կը կեդրոնանայ ընտրութիւններու պահուն վրայ: Ընտրութիւնները կեղծուած չեն, բան մը՝ որ Եւրոպան կը տարազէ ժողովրդավարութեան զգեստով: Ընտրութիւններուն չկեղծուիլը ժողովրդավարութեան պահ մըն է՝ թէեւ կարեւոր եւ անհրաժեշտ, բայց չի կրնար փոխարինել ժողովրդավարութեան ամբողջականութեան: Արդ, Հայաստանը դարձնելով եւրոպական արժէքներու ժողովրդավարութեան ձգտող մը, Եւրոպան ինքզինքին համար ստեղծած կ՚ըլլայ ձգողականութիւն ունեցող կեդրոնի մը անսխալական պատկերը:

Ապա, ժողովրդականութենէն բխելով՝ կու գան Հայաստանի ճիգերը պայքարելու փտածութեան դէմ եւ ստեղծելու արդար դատական համակարգ:

Քանի որ Եւրոպան է՝ որ իրաւունք ունի որոշելու Հայաստանի աստիճանը ժողովրդավարութեան մէջ, Հայաստան ժողովրդավարութեան իրաւունքը պիտի ստանայ Եւրոպայէն, ուրեմն վերջինս ընդմիշտ պիտի ունենայ դասակարգային մեծ առաւելութիւն Հայաստանի նկատմամբ:

Եւ քանի որ Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութիւնը կը զարգանայ, եւ *միայն* այս պատճառով, Եւրոպան կ՚որոշէ նիւթապէս օգնել անոր: Որքան բարի ու մարդասէր է այս Եւրոպան:

Տակաւին պէտք է բացայայտել այս «նուիրատուութիւններ»-ուն մանրամասնութիւնները: Ո՞ր դրամատուներուն ընդմէջէն պիտի անցնին անոնք, ո՞ր անդրազգային ընկերութիւններուն բաժին պիտի հասնին, ի՞նչ նոր ընկերութիւններ պիտի մտնեն Հայաստան այս դրամով, եւ այլն, եւ այլն: Մէկ բան մը յստակ է, որ, ի տարբերութիւն Սերժ Սարգսեանի վարչակարգէն, Փաշինեան եւ իր շրջապատը չպիտի իւրացնեն այս գումարները:

Ոմանք, եւրոպամէտ հայեր, եւրոպական մօտեցումը վերածեցին տօնականութեան, իբր եւրոպական արժէքներն են որ պիտի մտնեն Հայաստան, ի տարբերութիւն ռուսականէն: Ասիկա պարզապէս պատրանք մըն է եւ անիմաստ հակադրութիւն մը Ռուսաստանին: Եւրոպական յաւելեալ մուտքը Հայաստանի շուկայ նախ եւ առաջ կապուած է դրամագլուխներու հետ: Փաշինեանին եւ ԵՄ-ին արտասանած խօսքերը անկէ անդին չեն անցնիր: Նոյնիսկ Փաշինեանի հանդիպումը պելճիքացի հայերուն հետ սահմանուած էր գործարարներու շրջանակին մէջ: Իսկ ով որ կը հաւատայ եւրոպական ժողովրդավարութեան, կը գտնուի գաղափարախօսութեան ազդեցութեան տակ:

Ա.

ԳԱՀԻՐԷ

*ՋԱՀԱԿԻՐ*Ի ՇՐՋԱՆԱԿԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՆՈՐԱՆՇԱՆԱԿ ՀՀ ԴԵՍՊԱՆԻՆ

Կիրակի, Փետրուար 24-ին, *Ջահակիր*ի շրջանակի ներկայացուցիչները կ՚այցելեն Եգիպտոսի մէջ Հայաստանի Դեսպանատուն, բարի գալուստ մաղթելու Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր նորանշանակ դեսպան Ն. Գ. Կարէն Գրիգորեանին:

Եգիպտոսի մէջ Հայաստանի Դեսպանատուն, 24 Փետրուար 2019: Ձախէն աջ՝ Սիմոն Ջամքէրթճեան, Կարօ Վարժապետեան, Հերմինէ Վարժապետեան, Մարտիրոս Պալեան, Կարէն Գրիգորեան (դեսպան), Ալիտա Նազաշեան, Խաչիկ Գասապեան, Էտի Գասապեան:

Աւելի քան մէկ ժամ տեւած հանդիպումին ընթացքին, *Ջահակիր*ի շրջանակը դեսպանին կը ներկայացնէ իր անցեալ գործունէութեան ամփոփումը եւ կը բացատրէ յետագայ ծրագիրներուն մանրամասնութիւնները: Իր կողմէն, դեսպանը կը բացայայտէ դեսպանատան ծրագիրները եւ ձգտումները:

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԲՈՒՐԳԵՐԸ, ՍԱԼԱՀԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ. ԵՐԿՈՒ ՕՐ ԱՖՐԻԿԱՅՈՒՄ

ԹԱԹՈՒԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Երբ ասում ենք Աֆրիկա՝ հեռու է թւում:

Իրականում, Հայաստանից մինչեւ Աֆրիկայի հիւսիս-արեւելք մօտ է: Երեւանից մինչեւ Բէյրութ օդանաւով մէկուկէս ժամից մի քիչ աւելի է, Բէյրութից մինչեւ Եգիպտոսի մայրաքաղաք՝ մէկ ժամից մի քիչ աւելի:

Իմ ճամփորդութիւնը տեւեց 4 օր ընդամէնը: Հայաստանը Եւրոպայում է, Լիբանանը՝ Ասիայում՝ Միջին Արեւելքում, Եգիպտոսը՝ Աֆրիկայում:

Փետրուարի 19-ի կէսօրին հասայ Բէյրութ, նոյն օրը երեկոյեան Լիբանանի մայրաքաղաքի արուարձան Զալքայի Սուրբ Խաչ Հայ կաթողիկէ եկեղեցուն կից սրահում մի քանի տասնեակ հայ ուսանողների եւ լիբանանահայերի համար ելոյթ ունեցայ «Արցախեան շարժում-88» թեմայով, պատասխանեցի ներկաների հարցերին, լսեցի նրանց կարծիքներն ու մեկնաբանութիւնները ղարաբաղեան կարգաւորման եւ Հայաստանի ներքաղաքական հարցերի վերաբերեալ:

Այս ձեռնարկը կազմակերպել էր Սուրբ Խաչ Հարպոյեան Բարձր. վարժարանի տնօրէն Արամ Գարատաղլեանը: Ինչպէս յաճախ է լինում Լիբանան այցելութիւնների դէպքում, այս անգամ էլ, դիւանապետ Խաչիկ Տէտէեանի օգնութեամբ, գիշերեցի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Անթիլիասի մայրավանքի հիւրատանը:

Յաջորդ օրը Բէյրութի Ռաֆիկ Հարիրիի անունը կրող օդանաւակայանից ուղեւորուեցի Եգիպտոս:

Առաջին անգամ էի լինելու Եգիպտոսում եւ Աֆրիկայում:

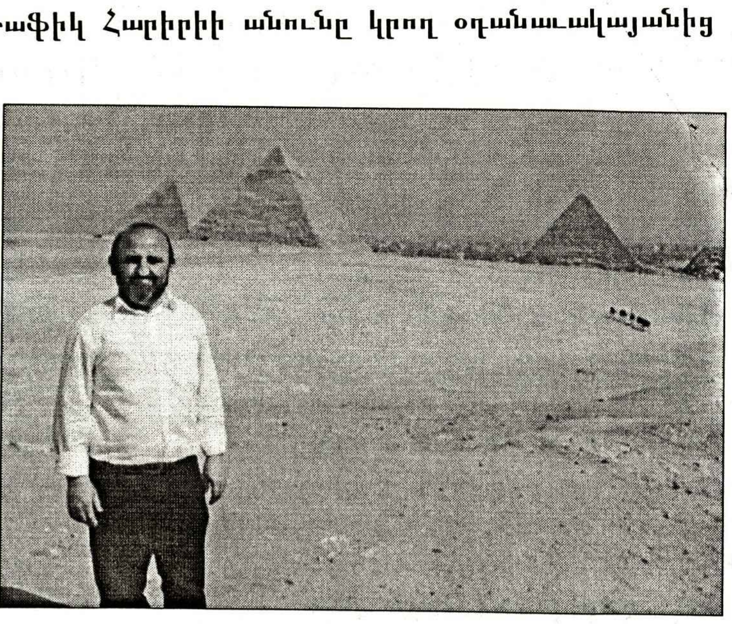

Եգիպտոս իմ այցելութիւնը կազմակերպուել էր Հայկական Ուսումնասիրութիւնների ԱՆԻ կենտրոնի, ՀԲԸՄ Երեւանի գրասենեակի փոխտնօրէն Յովիկ Եօրդեկեանի եւ ՀԲԸՄ Կահիրէի մասնաճիւղի եւ նրա ատենապետ Վիգէն Ճիզմէճեանի համատեղ ջանքերով:

Քանի որ Եգիպտոսի բնակչութիւնը հասել է 100 միլիոնի, իսկ մայրաքաղաք Կահիրէինը՝ անցել 22 միլիոնից, մտածում էի, որ օդանաւակայանը չափից դուրս մարդաշատ ու խճողուած է լինելու ու ես կորելու եմ մարդկային ծովում:

Իրականում, սակայն, օդանաւակայանի երկրորդ տերմինալը, որտեղ վայրէջք կատարեց իմ ինքնաթիռը, շատ հանգիստ էր եւ ոչ մարդաշատ: Ինձ դիմաւորելու էր եկել Վիգէն Ճիզմէճեանը, որի հետ նամակագրական ծանօթութիւն էի հաստատել Յովիկ Եօրդեկեանի միջոցով:

Եգիպտոս այցելողը, բնական է, ցանկութիւն է ունենում առաջին իսկ հնարաւորութեան դէպքում տեսնել բուրգերը: Օդանաւակայանից մինչեւ հիւրանոց ճանապարհին դոկտոր Ճիզմէճեանը կարճ ներկայացրեց իմ երկօրեայ այցի հիմնական կէտերը, որոնց մէջ էր նաեւ բուրգեր մեկնելը:

Հիւրանոցում կարճ հանգիստ առնելուց յետոյ Կահիրէի Հելիոպոլիս թաղամասի ռեստորաններից մէկում ճաշի սեղանի շուրջ ծանօթացայ դոկտոր Ճիզմէճեանի տիկնոջ՝ Ալինի, եգիպտահայ մտաւորական Պերճ Թէրզեանի ու տիկնոջ՝ Սեդայի հետ:

Նոյն օրը՝ Փետրուարի 20-ի երեկոյեան, Պըլըքտանեան սրահում ելոյթ ունեցայ *1988-ի Փետրուարի 20-ը. Հայ ժողովրդի արցախեան զարթօնքը* թեմայով: Ձեռնարկին ներկայ էին Կահիրէի հայ քաղաքական, բարեգործական, եկեղեցական եւ մտաւորական շրջանակների հինգ տասնեակից աւելի ↳ 4

ԽՈՀԵՐ

ԿԸ ՎԱԽՃԱՆԻ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Մարտ 8-ին, Պոլսոյ Սուրբ Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ կը վախճանի Պոլսոյ Հայոց 84-րդ պատրիարք Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Մութաֆեան:

Ծնած 1956-ին, 1998-ին կ՚ընտրուի պատրիարք: 2008-ին՝ 52 տարեկանին, կը տառապի անբուժելի հիւանդութեամբ եւ 11 տարի կ՚անցընէ Սուրբ Փրկիչ հիւանդանոցը:

Պատրիարքութեան շրջանին ան ենթարկուած է ուժեղ, ամբոխավարական քննադատութիւններու:

Քննադատուած է իբրեւ թրքամէտ պատրիարք, որ հանրային յայտարարութիւններով կը պաշտպանէ թրքական շահերը: Թրքական շահերու պաշտպանութիւնը (օրինակ՝ ի նպաստ Թուրքիոյ մուտքին ԵՄ) անցա՞ծ է արդեօք յայտարարութիւններէ եւ ձեւական նամակներէ անդին: Տակաւին մեզի բոլորովին անծանօթ կը մնան այն ճնշումները՝ որոնց կրնայ ենթարկուիլ Թուրքիոյ մէջ նստած հայ պատրիարք մը կառավարութեան կողմէ: Ինքնանպատա՞կ եղած են արդեօք այս յայտարարութիւնները, թէ միտուած են երաշխաւորել հայութեան ապահովութիւնը Թուրքիոյ տարածքէն ներս, իրագեկ ըլլալով ուժային հաւասարակշռութիւնները թրքահայութեան եւ թրքական իշխանութեան միջեւ: Մինչեւ որ այս հարցերը չպարզաբանուին, անիմաստ է Մութաֆեանը մեղադրել իբրեւ հակահայ-թրքամէտ:

Այս առումով զինք անկարելի է համեմատել, օրինակ, Արամ արք. Աթէշեանի հետ, որուն պաշտպանութիւնը Էրտողանին, ինչպէս պիտի տեսնենք ստորեւ, կը հետապնդէ զուտ անձնական շահեր՝ սկսելով պատրիարքական աթոռէն մինչեւ հարստութեան կուտակում եւ ազգապատկան թալան:

2005-ին կը փակուի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը, բուռն ընդդիմութիւններէ եւ բողոքներէ ետք: Մութաֆեան կը գտնուէր ընդդիմադիրներուն շարքը, նոյնիսկ չվարանելով դիմելու դատարան: Այս ծիրին մէջ իր դէմ հակաճառութիւնը կու գայ անսպասելի եւ շատ ուժեղ՝ մամուլի երկար ու ահռելի հաղորդագրութեամբ մը, զոր բազմաթիւ լրագիրներ կը հրապարակեն մեծ հաճոյքով: Գրութեան շեշտադրութիւնը Մութաֆեանի «թրքամէտութիւն»-ն է, մինչդեռ գրութեան նպատակը հայկական շատ կարեւոր ու ազդեցիկ դպրոցի մը գոյութեան համար մղուած «հայամէտ» պայքարի մը դիմադրութիւնն է: Դիմադրութիւն մը՝ ընդդէմ «հայամէտ»-ութեան, ամբաստանութեան հենք ունենալով «թրքամէտութիւն»-ը:

Բայց կը մոռնանք՝ որ 1990-ականներուն, Մութաֆեան քննադատուած է նաեւ թրքական մամուլէն, ինչպէս 2008-ին կը տեղեկացնէ *Մարմարա*.

«Վերջին երկու-երեք տարիներու ընթացքին թէ՛ Մելգոնեան վարժարանի հարցով, թէ՛ Թուրքիոյ մէջ կամ արտասահմանի մէջ ունեցած քաղաքական ելոյթներով որոշ դժգոհութիւններ պատճառած էր սփիւռքահայ կարգ մը շրջանակներու, մէկ-երկու թերթերու մէջ իր մասին շատ ծանր քննադատութիւններ հրատարակուած էին, քննադատութիւններ՝ որոնք բնականոն մարդոց հոգեբանութիւնը մաշեցնող ուժ ունէին: Մեսրոպ պատրիարք հայրը հինէն ի վեր տկուն կեցուածք ունեցած էր այդպիսի քննադատութիւններու նկատմամբ, նոյնիսկ իր նախապատրիարքութեան օրերուն կամ պատրիարքական առաջին շրջանին թուրք մամուլի մէջ ալ շատ անշնորհ ու խանգարիչ յօդուածներ հրատարակուած էին իրեն դէմ ու Մեսրոպ սրբազան քաջաբար դիմադրած էր անոնց, ոչինչ պակսեցուցած էր իր եռանդէն ու կեցուածքէն»(1):

Քիչ կը խօսուի նաեւ իր դէմ բանեցուած ուրիշ հակառակութեան մը մասին: 1999 Հոկտեմբեր 27-էն քիչ մը առաջ, Վազգէն Սարգսեանի վարչապետութեան եւ Ռոբերտ Քոչարեանի նախագահութեան տարիներուն, եւ անհաւանական է առանց իրենց գիտակցութեան, Հայաստանի մէջ հայկական ԱԱԾ-ն զէնքով սպառնացած է Մութաֆեանին, ինչպէս հաստատ աղբիւրներէ կը հաղորդէ Սարգիս Հացպանեան, 2017-ին տեսագրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին(2):

Այս, ինչպէս նաեւ միեւնոյն ժամանակ անոր ծեծի ենթարկուիլը, բանաւոր կերպով հաստատած են նաեւ ուրիշներ: ԱԱԾ-ն Մութաֆեանին պիտի չսպառնար «թրքամէտ» յայտարարութիւններուն համար: Հոգը անգամ չէ: Ներքին հաշիւներ կային լուծուելիք:

Մութաֆեանի «թրքամէտութեան» խնդիրը պէտք է դիտել Պոլսոյ պատրիարքներու պատմական յետնախորքին վրայ: Կարելի է պայմանականօրէն ուրուագծել երեք վերաբերմունքներ.

1. Պատրիարքներ՝ որոնք ամբաստանուած են իբրեւ թրքամէտներ: Այս վերնագիրին տակ կարելի է յիշել՝ Խորէն արք. Աշըգեան, որ հայ յեղափոխականներուն կողմէ 1894 Մարտ 25-ին ենթարկուած է անյաջող մահափորձի(3), որմէ ետք ստիպուած է հրաժարիլ պաշտօնէն, Մաղաքիա արք. Օրմանեան, որ ուրիշ յեղափոխականներու կողմէ 1903 Յունուար 19-ին նոյնպէս ենթարկուած է անյաջող մահափորձի(4) իսկ 1908-ին պատրիարքարանին դէմ հայ ամբոխի յարձակումի հետեւանքով պաշտօնանկ եղած:

Այս ծիրին մէջ կը մտնէ Մութաֆեան պատրիարք:

2. Պատրիարքներ՝ որոնք նկատուած են ազգային հերոսներ: Կարելի է յիշել Մատթէոս Իզմիրլեանի անունը, որ 1894-ին կ՚ընտրուի պատրիարք, եւ հայկական կոտորածները մեղադրող իր բացայայտ դիրքորոշումներուն համար 1896-ին պաշտօնանկ կ՚ըլլայ Սուլթանին կողմէ եւ կ՚աքսորուի Երուսաղէմ, ուր դաժան պայմաններու մէջ կը մնայ մինչեւ 1908-ի երիտթրքական յեղաշրջումը: Այսինքն, բացի այն հանգամանքէն՝ որ երկու տարուայ պատրիարքութեան շրջանին չէ կրցած գործնական արդիւնքի հասնիլ հայկական բռնաճնշումները եւ կոտորածները կասեցնելու կամ գոնէ մեղմացնելու առումով, 12 տարի մատնուած է անգործութեան, իսկ այն յեղափոխական ձայները՝ որոնք զինք դարձուցած էին ազգային հերոս, աքսորի շրջանին ոչ մէկ գործնական օգնութիւն փորձած են ցուցաբերել անոր կամ լուրջ պայքար մղել անոր ազատագրութեան համար: ↳ 4

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿԸ ՎԱԽՃԱՆԻ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ
ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

3 ➩

3. Պատրիարքներ՝ որոնց կը հետաքրքրէր միայն իրենց անձնական շահերը: Ասոր օրինակն է Մութաֆեանի յաջորդը՝ Արամ արք. Աթէշեան, որուն ունեցած յայտնի ու բազմիցս հրապարակուած սիրաբանութիւնը Էրտողանին հանդէպ՝ դժուար է գնահատել գաղութին շահերէն ելլելով:

Հասարակական, քաղաքական գործիչ, Արցախեան ազատամարտի մասնակից, տարածաշրջանային հարցերով փորձագէտ-վերլուծաբան, նախկին քաղբանտարկեալ Սարգիս Հացպանեան, 2016-ին հարցազրոյց կ'ունենայ *Լուրեր.com*-ի հետ, ուր կը բացայայտէ հետեւեալը.

«Ստամբուլի անատոլիական հատուածում կայ Բեյկոզ անուամբ մի թաղամաս, որն ամենաթանկանոց թաղամասներից է ամբողջ Ստամբուլի: Այնտեղ մենք ունենք հայապատկան պատրիարքարանին պատկանող 45.000 քառակուսի մետր կալուածք, որից մի հսկայական հատուած Արամ Աթէշը, երբ, ինչպէս ոչ ոք չգիտի վաճառել է Թուրքերին: Շշմելու բան է: Այս առթիւ քիչ առաջ մատնանշածս յանձնաժողովը դատական գործընթաց է սկսել, պարզելու համար թէ ինչպէ՞ս, այս ինչպէ՞ս մեզ պատկանող բանը կորաւ-գնաց այսպէս... Եւ Արամ Աթէշը, որը միանձնեայ է արել այդ բանը, ոչ մի արդարացում չունի իր այդ արարքի, որեւէ մէկին չի պատասխանում: Ինքը Ստամբուլում բնակարաններ ունի, բնակարանների արժէքը հաւանաբար 1 միլիոն ամերիկեան դոլարից աւելի է: [...]

«Տեսէ՛ք, մենք արտասահմանում ապրող հայութիւն ունենք, դատի են տալիս Թուրքիայի Հանրապետութեանը, իրենց պապի, տատի ունեցուածքը ետ բերելու համար, ինքը նման գործընթաց սկսողներին ասում է՝ ես քեզ աջակցեմ, փաստաբան ճարեմ, ամէն ինչով զբաղուեմ, իբրեւ պատրիարքարանի աշխատող, նեցուկ կանգնեմ, նպաստեմ, բայց ստանալու դէպքում ստացածիդ այսքան տոկոսն ինձ ես տալու: Այսպէս տոկոսով գործ է կպցրել, գործ է անում: Սփիւռքի հայերը սրա համար իրեն պախարակել են, իրեն խայտառակ են արել, բայց ինքը հանդէս գալով Թուրքական մամուլով, առանց ամաչելու, լրագրողներին ասել է՝ լաւ եմ անում, բա ես ինչպէ՞ս պէտք է ապրեմ, հոգեւորականն ինչպէ՞ս պէտք է ապրի, լաւ եմ անում, օրինակ եթէ նշեալ գոյքը 3 միլիոն դոլար է, այդ 3 միլիոն դոլարի 30 տոկոսն ինձ է հասնում, ես այդ փողը պէտք է վերցնեմ: Այսքան բան, առանց ամաչելու...

«Արամ Աթէշն արտերկրում եւս բաւական կալուածքներ, գոյք ունի: Բոլորն ասում են, որ Անթալիայի մօտ, Էգէյեան ծովի եւ Միջերկրականի հատման կէտում գտնուող, հանգստավայր հանդիսացող գեղատեսիլ Բոդրումում, որը Թուրքիայի ամենասիրուն քաղաքն է, մի մեծ ապարանք է ձեռք բերել, որը թէ քանի միլիոն արժի, չգիտեմ: Նման բան Թուրքիայում ունեն միայն շատ մեծահարուստները, որոնք միլիարդատէր են, որտեղի՞ց հայ հոգեւորականին այդպիսի միջոցներ... Անընդհատ ասւում է, որ թէ Միացեալ Նահանգներում կալուածք ունի, թէ Մոսկուայում անտիկվար խանութներ է աշխատացնում: Զարմանալի երեւոյթ է: Էջմիածնում Անդրանիկ անունը կրող թաղամասում եւս 2-3 յարկանի մի մեծ ապարանք ունի, մի հատ էլ տուն Աբովեան քաղաքում: Գուցէ ուրիշ տեղեր էլ անշարժ գոյք ունի, չգիտեմ»(5):

Մնացածը՝ թող դատէ ընթերցողը:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. «Ինչո՞ւ հիւանդացաւ արդեօք Տ. Մեսրոպ պատրիարք հայրը», արտատպուած *Ասպարէզ*ի կայքէջին մէջ, 30 Մայիս 2008, http://asbarez.com/arm/50099/:

2. «1999թ. ԱԱԾ-ականները զէնքով սպառնացել են Մեսրոպ Մութաֆեանին. Հացպանեան», *Aravot Daily*, 22 Մայիս 2017, https://www.youtube.com/watch?v=W2aCCsS44AM&feature=youtu.be:

3. *Մարդը ընդդէմ մարդու. մահափորձեր եւ սպանութիւններ հայկական օրինակով (1890-1908)*, *Ջահակիր*, Յաւելուած ԺԴ., 2018, էջ 14-17:

4. Անդ, էջ 78-83:

5. «Սկանդալային բացայայտում. ով է իրականում Արամ Աթէշեանը՝ Պոլսի պատրիարքական փոխանորդը», հարցազրոյցը՝ Արթուր Յովհաննիսեանի, *Լուրեր.com*, 17 Յունիս, 2016, https://lurer.com/?p=225910&l=am:

ԱՐՋԸ ԵՎ ՄՐՋԻՒՆԸ

Արջը փորում էր մրջիւնի բոյնը եւ լեզուով հաւաքում նրանց ու ուտում: Մրջիւնը նրան սպանելու հնարը գտաւ: Գնալով պիծակի, իշամեղուի, մժեղի, շնաճանճի, կրետի եւ սրանց նմանների մօտ, խնդրում է, որ իբրեւ ազգականներ, օգնեն իրեն: Սրանք կարեկցելով՝ հարուածում են արջի աչքերին ու ականջներին: Արջը քարին է խփում գլուխը, որը նեխւում է, եւ որդեր են ծնւում մէջը: Ցաւի սաստկութիւնից արջը, բերանը բանալով՝ գոռում է: Իսկ միջատները, մտնելով փորը, ծակծկում են նրա աղիքները: Արջը նեղուելով, դիմում է հոսող ջրին եւ, չափից աւելի սուզուելով մէջը, խեղդւում:

Առակիս իմաստն այն է, որ հզօրները տկարներին արհամարհում են եւ չեն վախենում նրանցից, բայց փոքրերը ուժեղանում են իմաստութեամբ եւ յաղթում հզօրներին:

ՄԽԻԹԱՐ ԳՈՇ

ԱՌԱԿ ՀԱՅԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մի իմաստունի հարցրեցին. - Ինչո՞ւ են աղքատներն աւելի հիւրաէնսէր եւ քիչ ժլատ, քան հարուստները:

- Նայիր պատուհանից: Ի՞նչ ես դու տեսնում:

- Տեսնում եմ, թէ ինչպէս են երեխաները խաղում բակում:

- Իսկ հիմա հայելու մէջ նայիր: Իսկ այնտեղ ի՞նչ ես դու տեսնում

- Ինքս ինձ...

- Տեսնո՞ւմ ես, ե՛ւ պատուհանը, ե՛ւ հայելին ապակուց են, բայց բաւական է մի փոքր արծաթ աւելացնես ապակու մէջ, եւ սկսում ես տեսնել միայն ինքդ քեզ...

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԲԱՐԵՊԱՇՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ ԱՅՍ ՏԱՐԻ ԿԸ ՍԿՍԻ 4 ՄԱՐՏԷՆ
Մեծ Պահքի շրջանին ամէն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ տեղի կ'ունենան
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ
Ամէն Ուրբաթ, (սկսեալ 8 Մարտէն) երեկոյեան ժամը 5-ին
ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ
Ամէն Հինգշաբթի, (սկսեալ 14 Մարտէն) երեկոյեան ժամը 5-ին

***

Մեծ Պահքի շրջանին, ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններուն մասնակցելու համար, Ուրբաթ, 8 ՄԱՐՏԷՆ սկսեալ եւ յաջորդող ամէն Ուրբաթ երեկոյեան, Հելիոպոլսէն դէպի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի հանրաշարժի սպասարկութեան *ժամանակացոյցն* է՝

Իսմաալէյա հրապարակէն ժամը 3:40-ին
Այծեմնիկ հանգստեան տան առջեւէն ժամը 3:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆ Է
ՍՐԲՈՑ ՄԱՆԿԱՆՑՆ ՔԱՌԱՍՆԻՑ
Որք ի Սեբաստիա կատարեցան

Ուրբաթ, 30 Մարտ 2019-ին
Երեկոյեան ժամը 5-ին
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
Եկեղեցւոյ մէջ
Տեղի պիտի ունենայ ժամերգութիւն եւ նախատօնակ
Կը հրաւիրենք մեր բարեպաշտ ժողովուրդը
ներկայ ըլլալու սոյն արարողութեան

Հանրաշարժի սպասարկութեան ժամանակացոյց

Իսմաալէյա հրապարակէն ժամը 3:40-ին
Այծեմնիկ հանգստեան տան առջեւէն ժամը 3:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԲՈՒՐԳԵՐԸ, ՍԱԼԱՀԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ. ԵՐԿՈՒ ՕՐ ԱՖՐԻԿԱՅՈՒՄ

3 ➩

ներկայացուցիչներ, ուսանողներ, երիտասարդներ:

Դասախօսութեան եւ դրան հետեւած հիւրասիրութեան ընթացքում ծանօթացայ Հայ առաքելական եկեղեցու Եգիպտոսի թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աշոտ եպիսկոպոս Մնացականեանի, առաքելական եւ Հայ կաթողիկէ եկեղեցու սպասաւորների, Եգիպտոսում ՀՀ դեսպան Կարէն Գրիգորեանի, դեսպանատան աշխատակիցների, Օննիկ եւ Արշալոյս Պըլըքտանեանների, Կահիրէի հայ համայնքի այլ ներկայացուցիչների հետ:

Յաջորդ օրը՝ Փետրուարի 21-ի առաւօտեան, այցելեցի Եգիպտոսի Հայոց թեմ, զրուցեցի թեմի առաջնորդի հետ, ծանօթացայ եկեղեցու, առաջնորդարանի եւ համայնքի պատմութեանը: Ապա եգիպտագէտ Արթօ Պըլըքտանեանի հետ ուղեւորուեցի բուրգեր:

Կահիրէն այնքան է ընդլայնուել, որ Քէոփսի բուրգը արդէն մայրաքաղաքի ծայրամասում է: Ճանապարհին հանդիպեցինք Նեղոսին: Աշխարհի ամենաերկար այս գետը Եգիպտոսի համար ամէն ինչ է:

Մինչեւ բուրգեր հասնելը եւ բուրգերի շրջակայքում քայլելու ընթացքում Արթօն ինձ ծանօթացնում էր Եգիպտոսի հին պատմութեան հետ: Քէոփսի եւ միւս բուրգերը, Սֆինքսը, քիչ է ասել՝ տպաւորիչ են: Արթոյի պատմութիւնները աւելի տպաւորիչ ու ամբողջական էին դարձնում անցեալը:

Երեկոյեան կողմ վերադարձանք Կահիրէ: Ինձ սպասում էր հաճելի մէկ այլ ծանօթութիւն: Սեղանի շուրջ զրուցեցի իմ ընթերցողներից եւ ինձ Եու Թիւբում հետեւողներից գործարար Մարտիկ Պալեանի ու երաժշտագէտ, հրապարակախօս Հայկ Աւագեանի հետ: Մարտիկը հայկական *Ջահակիր* թերթի տնօրէնն ու խմբագիրն է, իսկ Հայկը՝ հիմնական յօդուածագիրներից: Ծանրակշիռ պարբերական լինելուց բացի, *Ջահակիր*ը վերջին տարիներին հրատարակում է գրքեր: Նրանցից մի քանիսը նուէր ստացայ:

Նոյն օրը երեկոյեան աւելի ուշ ժամին կայացաւ իմ երկրորդ ելոյթը Կահիրէի հայերի համար, որը կրում էր *Հայաստանը Թաւշեայ Յեղափոխութիւնից յետոյ. սպասումներ եւ յոյսեր* խորագիրը:

Ինչպէս նախորդ օրուայ ելոյթից յետոյ, այս անգամ էլ եղաւ հարց ու պատասխան, բանավէճ: Կահիրէի հայերը օրը օրին հետեւում են հայաստանեան իրադարձութիւններին եւ լաւատեղեակ են: Շուրջ երկու ժամ տեւած ձեռնարկի աւարտին տեղի ունեցաւ ընթրիք:

Ընթրիքի ընթացքում խօսեցինք բազմաթիւ թեմաների շուրջ: Այսօր Եգիպտոսը աշխարհին յայտնի է ոչ միայն բուրգերով, փարաւոններով, Նեղոսով ու պատմական հարուստ անցեալով, այլ ներկայով, որի հիմնական մարմնաւորողը աշխարհի լաւագոյն ֆուտբոլիստներից Մոհամէդ Սալահն է:

Փետրուարի 22-ի առաւօտեան Կահիրէից վերադարձայ Բէյրութ, գիշերեցի Անթիլիասի մայրավանքում, իսկ յաջորդ օրը հասայ Երեւան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ
ԱՆԻ ԿԵՆՏՐՈՆ

ՉԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1838 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ԱՊՐԻԼ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. Դհկ. عدد رقم ١٨٣٨ الخميس ٤ أبريل ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՀԱՐՑԸ՝ ՇԱՀԱԳՈՐԾՈՒՄԻ ԵՒ ԹԱՐՄԱՑՈՒՄԻ ՄԻՋԵՒ

Յունուար 26-ին Ստեփանակերտի մէջ տեղի կ՚ունենայ Ռոբերտ Քոչարեանի *Կեանք եւ ազատութիւն* ռուսերէն գիրքին (Հայաստանի նախկին առաջին դէմքը կը նախընտրէ գրել ռուսերէն) շնորհանդէսը, ներկայութեամբ Արցախի բարձր վերնախաւին: Կարելի է երեւակայել՝ եթէ Քոչարեան փորձէր շնորհանդէսը կազմակերպել Երեւանի մէջ, նախապէս յայտարարուած վայրով եւ թուականով:

Յունուար 28-ին, Արցախի Անվտանգութեան Խորհուրդի քարտուղար Վիտալի Բալասանեան ծիծաղելի եւ անընդունելի կը գտնէ Մարտ 1-ի կապակցութեամբ Քոչարեանին ուղղուած մեղադրանքը սահմանադրական կարգը տապալելու համար եւ կը պնդէ՝ որ Մարտ 1-ի գործողութեան մէջ բանակը չէ ներգրաւուած:

Կուսակցութիւն մը՝ որ այսօր մեծ դժուարութիւններ ունի երկխօսելու ներկայ իշխանութիւններուն հետ, իր ժողովը կը գումարէ Արցախի մէջ, իր գոյութեան օրինականութիւնը ստանալով ղարաբաղեան մեծ պատումէն եւ իր յայտարարութեան մէջ սուր հարուածներ հասցնելով Փաշինեանի հասցէին:

Եւ բազում այլ օրինակներ կու գան կրկին անգամ հաստատելու՝ թէ ինչպէս կը շահագործուի Արցախը ընդդէմ Հայաստանի նոր իշխանութեան, օլիկարքութիւնը՝ ընդդէմ ժողովրդավարութեան:

Ղարաբաղի հարցը վերջերս կրկին դարձաւ լրատուական առեւտուրի կեդրոն: Ընդդիմադրութեան դիմակով ներկայացող հակյեղափոխական ուժերն էին հարցը հրահրողը: Անոնց մէջ կը գտնուէին Սփիւռքի կարեւոր տարրեր, որոնց անձնական շահերը տուժեցան նոր, անկաշառակեր իշխանութեան պատճառով:

Այսպէս, Մարտ 9-ին, ԵԱՀԿ Մինսքի խումբի համանախագահները հանդէս կու գան յայտարարութեամբ, ուր կ՚ողջունեն Ալիեւի եւ Փաշինեանի պատրաստակամութիւնը՝ մօտ ապագային հանդիպելու համանախագահներու հովանիին տակ: Յայտարարութեան ամբողջականութիւնը՝ ընդհանուր առմամբ, շատ չէր տարբերեր նախորդներէն:

Աղմուկ բարձրացնելու համար յարմար առիթ մըն էր յայտարարութեան հետեւեալ հատուածը. «Համանախագահները կոչ կ՚ուղղեն կողմերուն զերծ մնալ յայտարարութիւններէ ու գործողութիւններէ, որոնք կ՚ենթադրեն կացութեան փոփոխութիւն, նախապէս կը վճռեն ապագայ բանակցութիւններուն արդիւնքը կամ կը ստեղծեն նախապայմաններ, առանց միւս կողմի համաձայնութեան կը պահանջեն ձեւաչափի միակողմանի փոփոխութիւն կամ պատրաստակամութիւն ցոյց կու տան վերսկսիլ ռազմական գործողութիւնները»:

Ենթադրեալ ընդդիմախօսները անիկա թարգմանեցին իբրեւ Փաշինեանին մեծ ձախողութիւնը Ղարաբաղի հարցին նկատմամբ, եւ, անշուշտ, ուրախացան ի տես այս ձախողութեան:

Ինչո՞ւ ձախողութիւն: Որովհետեւ Թաւշեայ Յեղափոխութենէն ետք Փաշինեան կը պնդէ Արցախը ընդունիլ իբրեւ բանակցային կողմ, բանակցութիւնները դարձնելով եռակողմ՝ Հայաստան, Ազրպէյճան եւ Արցախ: Անշուշտ, Ազրպէյճան պիտի չընդունի Արցախը՝ իր ներկայ ազգագրական կազմութեամբ, ներառնել բանակցային ոլորտ: Այդպէս ընելով, անիկա ընդունած պիտի ըլլայ Արցախը իբրեւ անկախ ու ինքնուրոյն միաւոր: Բնականաբար, Ազրպէյճանի մերժումին պատճառով, Մինսքի խումբը Փաշինեանի քայլը պիտի համարէ Հայաստանի կողմէ «միակողմանի փոփոխութիւն», քանի որ Մինսքը ենթադրուած է չէզոք դիրք բռնէ: Եւ քանի որ Մինսքը մեղադրեց Փաշինեանին, ուրեմն վերջինս ձախողած է: Եւ վերջ: Հակյեղափոխականներուն համար կարեւորը այս կէտին հասնիլն է, որուն համար պէտք է անտեսեն շատ կարեւոր իմաստներ:

Նախ, չի կրնար Փաշինեանի դիւանագիտական դիտակէն վրիպած ըլլալ Արցախը ներգրաւելու հետ կապուած գործնական դժուարութիւնները, այլապէս գործ պիտի ունենանք զէրօ մակարդակով դիւանագէտի մը հետ: Միեւնոյնն է, Հայաստանը պիտի շարունակէ մինչեւ վերջ բանակցիլ Ղարաբաղեան հարցին համար, նոյնիսկ եթէ Արցախը մինչեւ վերջ մնայ բանակցութիւններէն դուրս: Արցախին ընդգրկումը՝ որ բնաւ բանակցային նախապայման մը չէ, կրնայ ունենալ քանի մը մեկնաբանութիւններ.

1. Կը գտնուի պաշտօնապէս յայտարարուած կողմը: Փաշինեան չէ ընտրուած Արցախի ժողովուրդին կողմէ, հետեւաբար իրաւունք չունի ներկայացնելու զայն: Փաշինեան իրաւունք ունի բանակցելու Արցախի *համար*, բայց ոչ անոր *անունով*:

2. Կը գտնուի չյայտարարուած կողմը՝ երկու շերտերով.

ա. Նախքան Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը, Հայաստանի եւ Արցախի իշխանութիւնները միանմանօրէն օլիկարքական էին եւ կը փոխլրացնէին զիրար: Յեղափոխութենէն ետք, Հայաստանի իշխանութեան գլուխը անցան ոչ-օլիկարքական, ոչ-կաշառակեր անձեր, մինչդեռ Արցախի գլուխը մնաց նոյնը, շարունակելով պահպանել իր անձնական շահերն ու կապերը Հայաստանի օլիկարքական նախկին համակարգին հետ: Հետեւաբար, տրամաբանական չէ, որ Արցախի իշխանութիւնները շարունակեն անձնապէս օգտուիլ իրենց դիրքէն՝ մնալով անպատասխանատու կարեւոր որոշումներու կայացումին:

բ. Հակառակ Թաւշեայ Յեղափոխութենէն անմիջապէս ետք Արցախի հասարակութեան մէջ կատարուած սահմանափակ շարժումին եւ բողոքցոյցերուն՝ որոնք այդ ժամանակ յետագայ փոփոխութեան մեծ յոյսեր կը ներշնչէին, Արցախը անհաղորդ մնաց յեղափոխական տրամադրութեան: Այլեւ հասարակութիւնը բռնաճնշուեցաւ եւ զրկուեցաւ ընդդիմադիր խօսքի կարելիութենէն:

Անցեալ տարուայ Հոկտեմբերին կը 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆ ՅԻՇԵՑՈՒՑ. «ՄԷԿ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ՝ ԱՅՍ ՕՐԸ»

«Մէկ տարի առաջ՝ այս օրը». Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան, Մարտ 31-ին Ֆէյսպուքի իր էջին մէջ յիշեցուց մէկ տարի առաջուայ այս օրը, երբ Գիւմրիի Վարդանանց Հրապարակէն կը սկսէր քայլարշաւ դէպի Երեւանի Ազատութեան Հրապարակ:

«Գիւմրիի Վարդանանց հրապարակից սկսում եմ 14-օրեայ քայլարշաւ դէպի Երեւանի Ազատութեան Հրապարակ՝ ընդդէմ Սերժի ու ՀՀԿ-ի»:

ՎԻԵՆՆԱ

ՓԱՇԻՆԵԱՆ-ԱԼԻԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

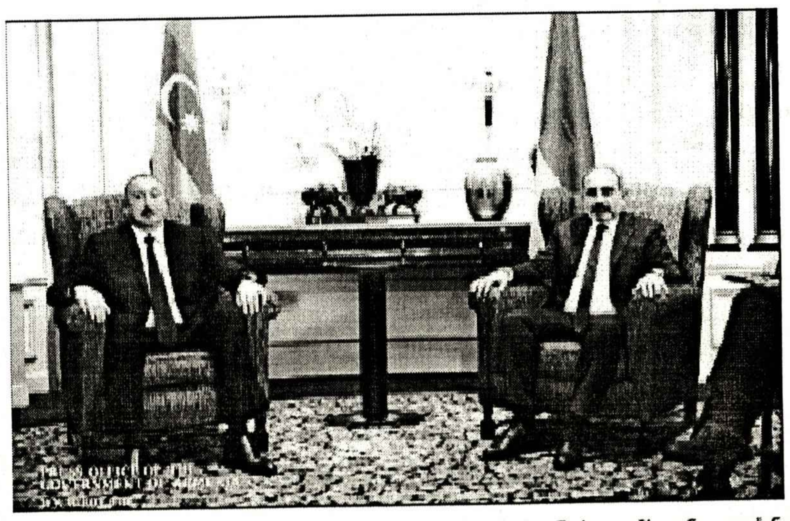

Փաշինեան եւ Ալիեւ Վիեննայի մէջ կայացած հանդիպումի ընթացքին

Մարտ 29-ին, Վիեննայի Պրիսթոլ պանդոկին մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի եւ Ազրպէյճանի նախագահ Իլհամ Ալիեւի առաջին պաշտօնական հանդիպումը, ԵԱՀԿ Մինսքի խումբի համանախագահներու հովանաւորութեամբ: Հանդիպումը տեւեց 3 ժամ 15 վայրկեան:

Կանխապէս եղած համաձայնութեամբ, առաջին պաշտօնական յայտարարութիւնը կու գայ Մինսքի խումբէն, որ կը շեշտէ հրադադարի եւ խաղաղութեան ուղղութեամբ տարուած դրական բանակցութիւնները եւ երկու երկիրներուն համաձանութիւնը շարունակելու ուղիղ երկխօսութիւնը:

Նոյն օրը, դեսպանատան մէջ Փաշինեան հանդիպում կ՚ունենայ հայ համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ, ուր, ի միջի այլոց, կ՚ըսէ.

«Այսօրուայ հանդիպումը գնահատում եմ դրական ու յոյս ունեմ, որ նախագահ Ալիեւն էլ հանդիպումը դրական կը գնահատի: Ուզում եմ մի նրբութեան անդրադառնալ: Երբ ասում եմ, որ դրական եմ գնահատում՝ դա չի նշանակում ինչ-որ մէկի յաղթանակ կամ պարտութիւն: Ընդհանրապէս, մինչեւ հիմա ընդունուած է եղել այդ տրամաբանութեամբ մօտենալ խօսակցութիւններին, գալ այն եզրակացութեան, թէ, լաւ՝ հանդիպեցին, ո՞վ յաղթեց, ո՞վ պարտուեց: Այս խօսակցութեան կարեւոր առանձնայատկութիւնն այն է, որ խնդիր չի դրւում դուրս գալ եւ յայտարարել՝ ես յաղթեցի, դիմացինը պարտուեց: Այդպէս եղել է Դուշանբէի, Սանկտ Պետերբուրգի, Դաւոսի քննարկումների ընթացքում:

«Սկսուել է խօսակցութիւն եւ կողմերից իւրաքանչիւրն իր պատկերացումներն է ներկայացնում. հակամարտութիւնն ունի խորը արմատներ եւ ամենակարեւոր արձանագրումը պէտք է լինի այն, որ պարզ իրավիճակի հետ գործ չունենք: Սա շատ խորը, լուրջ խնդիր է եւ կարեւոր եմ համարում, որ լինի մթնոլորտ, որտեղ կարողանանք բարձրաձայնել, թէ ինչ ենք մտածում, կարողանանք խօսել, հասկանալ, կարո՞ղ ենք արձանագրել, որ խօսելու մէջ ոչ մի վնասակար բան չկայ, կարո՞ղ ենք խօսել այնպէս, որի հիմքում չի լինի իրար վնասելու կանխավարկածը, կարո՞ղ ենք արդեօք ջանքեր գործադրել, որ հայ-ադրբէջանական սահմաններում, շփման գծում լինի կայուն իրավիճակ, կարո՞ղ ենք սկսել խօսակցութիւն, որ սահմանին գտնուող գիւղերում փորձենք այնպէս անել, որ մարդիկ 5

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՍՈՒՏԱՆԱՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԺԱՔ ԻՇԽԱՆՑԻ ՀԵՏ

Հարցազրոյցը վարեց՝ ՍԱԼՄԱ ԱԼ-’ԱՅԷՏ

Ծնունդով սուտանցի, այժմ լոնտոնաբնակ ճարտարապետ (architect) Ժաք Իշխանց կը սերի Հայ հօրմէ եւ սուտանցի մօրմէ: Իր եղբայրն է եգիպտական սինեմայի ծանօթ դերասան Իպրահիմ Խան:

Անունը լատինատառ կը գրէ՝ Jack Ishkanes, արաբատառ՝ [Ժաք Աշխանս – Jak Ashkhans]: Կը մնայ ենթադրել, որ Հայերէնը պէտք է ըլլայ՝ Իշխանց: Իշխանեանցի կրճատո՞ւմ մը:

Ժաք Իշխանց

Հայրը եղած է Մեծ Եղեռնի վերապրողներէն: Ի. դարու սկիզբը կը հասնի Սուտան, ուր կ’ամուսնանայ ծագումով մարոքուհի Մապրուքայի հետ: Կնոջ հետ կը փոխադրուի Ուատ Մատանի քաղաքը, ուր կը մտերմանայ շէյխին հետ եւ անոր միջոցով կ’իւլամանայ՝ սուֆիական սկզբունքներով: Այստեղ է ուր կը ծնի Ժաք:

Ծաւալուելու համար վաճառականական ասպարէզին մէջ, հայրը իր ընտանիքով կը փոխադրուի Խարթում:

Երկրորդական ուսումը աւարտելէ ետք, Ժաք կը մեկնի Լեհաստան եւ կ’ուսանի Վարշաւայի Համալսարանի ճարտարապետական բաժանմունքը: Կ’ամուսնանայ լեհուհիի մը հետ:

Վերադառնալով Խարթում, 1970-ականներուն սկիզբը կը պաշտօնավարէ Աշխատանքի Նախարարութեան ճարտարապետական բաժանմունքին մէջ:

Շրջան մը կ’աշխատի Թունիս եւ ապա Քաթար:

1980-ականներու սկիզբը կը վերադառնայ Խարթում ու կը հաստատուի այնտեղ: Կ’աշխատի յոյն կապալառու ճարտարագէտ Սթեֆանիտէսի խորհրդատուական գրասենեակը:

1980-ական թուականներու կէսերու ստեղծագործութիւններէն է Ալ-Ամին Ալ-Շէյք Մուսթաֆա Ալ-Ամինի եւ տիկին Հոտա Հապիպ ’Ապտ Ալլահի վիլլաները Խա՛րթումի մէջ՝ իրենց դասական արեւմտեան ոճով:

1990-ականներուն իր մօտ կը սկսի հասուննալ նուպիական ոճը: Կը նախագծէ Վիլլա Մապրուքա, Տար Ալ-Կամար, Տար Ալ-Սուրուրի երեք վիլլաները, ուր նուպիական ոճն ու արդիականութիւնը կը միախառնուին իրարու:

Իշխանց մեծապէս ներշնչուած է նաեւ Սուաքին նաւահանգստային քաղաքի մաշրապեյաններէն(1), որոնք նախ արտայայտուած են իր իւղաներկ գեղանկարներուն մէջ եւ ապա՝ ճարտարապետական գործերուն, ինչպէս՝ իր անձնական վիլլայի պատուհանը Ռիատ թաղամասին մէջ, Տար Ալ-Կամարը եւ Մոհամմատ Շումէնայի վիլլան(2):

1997-ին, կնոջ հետ կը հաստատուի Լոնտոն(3), շարունակելով իր աշխատանքները Սուտանի մէջ:

2010-ականներուն, Իշխանց կը մշակէ նոր մօտեցում մը, որուն հիմքը կը կայանայ տեղական քաղաքներու մէջ աւանդական կառոյցներ դարձած շէնքերու նորացած եւ արդիականացած վերարտադրութիւնը, ինչպէս՝ Պանք Ալ-Նիլ Ալ-Ազրաք ուալ-Մաշրէքի շէնքը, որ ներշնչուած է Ալ-Սայէտ Ալ-Հասանի մզկիթէն(4):

Ներկայիս կը գործէ անձնական կայքէջը անգլերէն լեզուով, ուր կարելի է կարդալ. «Լեհաստանի համալսարանի ճարտարապետական բաժանմունքին մէջ ստացած ուսումը եւ իր սուտանահայ արմատները կարելի դարձուցին իրեն վերամշակել ճարտարապետութիւնը, փոխանակ պարզ ընդօրինակութեան: Ան ներծծեց ճարտարապետական լեզուներու հոգին, վերաշարադրեց զանոնք եւ աւելցուց աւանդական ճարտարապետական լեզուներուն վրայ՝ նուպիական, Սուաքին, փարաւոնական, սուֆիական դամբարաններ եւ գաղութատիրական անգլօ-եգիպտական ճարտարապետութիւն»(5):

2013-ին, Սուտանի *Ալ-Էնթըպահա* լրագիրին մէջ Սարա Շարաֆ Էլ-Տին կը գրէ Իշխանց ընտանիքին մասին, բացայայտելով հետաքրքրական տեղեկութիւններ.

«Իշխանց հայը(6) դիմեց Շէյխ ’Ապտէլ Պաքիի

Տպագրուած հարցազրոյցէն մաս մը

գթութեան, համոզուելէ ետք թէ իսլամը այն ճիշդ ուղին է որուն պէտք է հետեւի: Մզկիթին մէջ Շէյխին հետ հանդիպելէ ետք կը հռչակէ իր իսլամութիւնը: Իբրեւ վարձատրութիւն, Շէյխ ’Ապտէլ Պաքի կը վարձատրէ զինք, ամուսնացնելով մարոքական ծագումով եւ սուտանական բոյրով կնոջ մը հետ՝ Մապրուքա Ալ-Մաղրէպէյեա(7), որ գեղեցկուհի մըն էր շըլլուխ մաթարէքով(8): Միասին կ’ապրին մինչեւ Իշխանցի մահը Ալ-Ճազիրայի մէջ, որմէ ետք Մապրուքա իր զաւակներուն հետ կը փոխադրուի Հորրէյա փողոցի բնակարանը [Խարթում], ուր կը կնքէ իր մահկանացուն: Ապա ընտանիքը կը փոխադրուի ընտանեկան բնակարանը թիւ 2 հինաւուրց թաղամասին մէջ, ուր ապրեցաւ իրենց դուստրը Լայլա մինչեւ իր մահը երկու տարի առաջ [2011]:

«*Էնթըպահա* շրջեցաւ Իշխանցի ընտանեկան բնակարանին շրջակայքը, յիշելով ընտանիք մը՝ որուն զաւակները թողած են իրենց դրոշմը եւ տակաւին կը յիշուին Խարթումի թաղամասերու մէջ: Ընտանիքին ամենէն հռչակաւորն է դերասան Իպրահիմ Խան, որ ծնած է 1936-ին, Ուատ Մատանի քաղաքը»(9):

Անձնական բնակարանի ներքնամաս, Զամալէք, Գահիրէ: Ճարտարապետ՝ Ժաք Իշխանց: Աղբիւր՝ http://jackishkanes.com/:

Տալէ ետք Իպրահիմ Խանի հակիրճ կենսագրութիւնը(10), Շարաֆ Էլ-Տին կը շարունակէ.

«Իր [Իպրահիմ Խանի, Հ.Ա.] եղբայրը՝ Ժաք Իշխանց, կը հանդիսանայ Սուտանի ամենակարեւոր ճարտարապետներէն մէկը եւ հռչակուած է նուպիական ոճի կառոյցներով եւ նկարչութեան հանդէպ ունեցած եռանդով: Խարթում 2-ի մէջ ունէր իր գրասենեակը: Ամուսնացած է լեհուհիի մը հետ: Ան յաճախ կը ճամբորդէր, մինչեւ որ փակեց գործերը եւ 1997-ին վերջնական բնակութիւն հաստատեց Լոնտոն:

«Կը գտնուին նաեւ ուրիշ զաւակներ: Էսհաք (Իսահակ) հոգեբոյժ մըն է, որ կը բնակի Լոնտոն: Լայլա ամուսնացած Սա’ատ Մահնիի հետ, որ Անասնական Հարստութեան նախարար էր եւ աշխատած ՊԳԿ-ի(11) հետ Սումալի մէջ: Ունին որդիներ, Մահէր Սա’ատ Մահնի՝ ատամնաբոյժ, Մակտի՝ ճար-տարագէտ, Մուհսէն՝ ճարտարագէտ եւ կապալառու, Մահա՝ ՄԱԿ-ի աշխատող, որ ամուսնացած է Թունիսցիի հետ եւ կ’ապրի Թունիս իր երեք դուստրերուն հետ՝ Թամահին, Մուշքահ եւ Եասմին Թարէք»(12):

2006 Մայիս 8 թուակիր համարին մէջ, Խարթումի *Ուաթան* լրագիրի թղթակից Սալմա Ալ-’Այէտ երկար հարցազրոյց կը վարէ Ժաք Իշխանցի հետ, որուն խորագիրն է՝ «Սամէ’նա ’ան քորա թաթաթաուար... ուա լամ նասմա’ ’ան մոտոն թաթարակա’. հազա մա եահտոս լըլԽարթում» (*արաբերէն*՝ Լսեցինք զարգացող գիւղերու մասին... եւ չլսեցինք նահանջող քաղաքներու մասին. այս է պատահածը Խարթումի մէջ): Ստորեւ կը ներկայացնեմ հարցազրոյցին թարգմանութիւնը:

Հ. ԱԻԱԳԵԱՆ

* * *

ՀԱՐՑՈՒՄ – Նախ, ծանօթանանք ձեզի:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ – Ծնած եմ Ուատ Մատանի քաղաքը: Մայրս սուտանուհի էր՝ որ «արենակցական» կապ ունէր Շէյխ ’Ապտէլ Պաքիի (Ազրաք Թիպա) հետ, իսկ հայրս ազգութեամբ հայ էր:

Հ. – Կը պատմէ՞ք ձեր կրթութեան եւ սկզբնաւորութեան մասին:

Պ. – Կրթաթոշակ ստանալով մեկնեցայ Լեհաստան եւ սկսայ ուսանիլ Գեղեցիկ Արուեստներու Համալսարանին մէջ: Դասատուս խորհուրդ տուաւ մասնագիտութիւնս փոխել ճարտարապետութեան, զոր ուսանեցայ Վարշաւայի Համալսարանին մէջ:

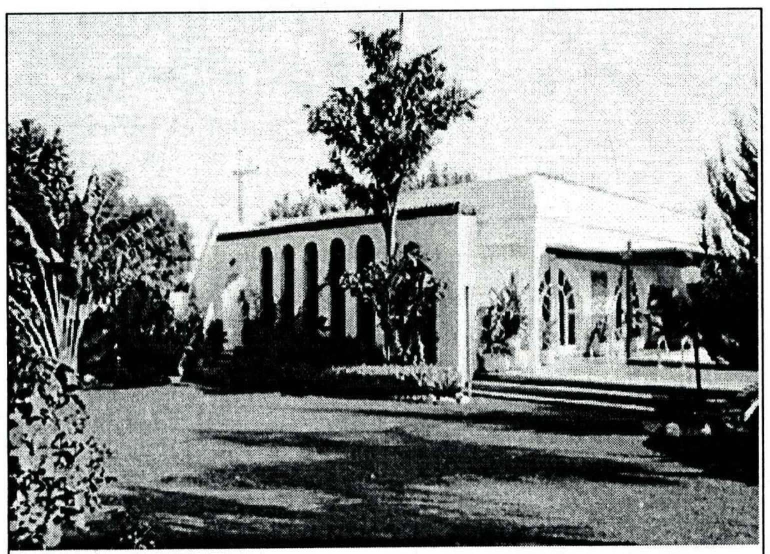
Սուպհի բնակավայր, հիւսիսային Խարթում: Ճարտարապետ՝ Ժաք Իշխանց: Աղբիւր՝ http://jackishkanes.com/:

Ուսումս աւարտելէ ետք վերադարձայ Սուտան եւ վեց ամիս աշխատեցայ Աշխատանքի Նախարարութեան մէջ: Այսպէս սկսայ ուղիս:

Հ. – Ի՞նչ էն ձեր առաջին գործերը շրջանաւարտութենէն ետք:

Պ. – Առաջինը Շէյխ Մուսթաֆա Ալ-Ամինի շէնքն է Փարլաման փողոցին վրայ: Ապա նախագծեցի Սիթի Պանքի շէնքը եւ ճամբորդեցի Քաթար: Լոնտոնի եւ Թունիսի մէջ աշխատելէ ետք, 1980-ականներուն սկիզբը վերադարձայ Սուտան, հետս բերելով Միջերկրական Ծով շէնքին ճարտարապետութեան գաղափարը՝ ազդուած Թունիսի ճարտարապետութենէն:

Հ. – Վերադառնալնէդ ետք, արդեօք սահմանեցի՞ք ձեզի բնորոշ ճարտարապետական ոճ մը:

Պ. – Անշուշտ: Սկսայ նախագծել շէնք մը «սուտանական ինքնութեամբ», վերադարձուցի «կամարներ եւ սիւներ»-ու գաղափարը՝ որ գոյութիւն ունէր անկախութենէն առաջ, վերակենդանացուցի նուպիական ոճը եւ հմայուեցայ Սուաքինի(13) մաշրապէեաններով:

Հ. – Ինչո՞ւ յատկապէս նուպիականը:

Պ. – Իբրեւ սուտանցի՝ մշակութապէս ներշնչուած եմ միջավայրէս եւ երկիրէս, միակ աղբիւր ունենալով նուպիական ճարտարապետութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը եւ Սուաքինի ճարտարապետութիւնը:

Հ. – Բա՞րձր է արդեօք այս ոճին ծախսը:

Պ. – Ոչ, որովհետեւ շէնքի մը գեղեցկութիւնը կամ տգեղութիւնը չ’ազդեր ծախսին վրայ: Միայն գործածուած նիւթերը կ’ազդեն:

Հ. – Ասիկա դիւանագիտակա՞ն պատասխան մըն է:

Պ. – Անշուշտ: Ճարտարապետութիւնը չի նմանիր մաթեմաթիքի կամ բժշկութեան եւ կրնայ ամենապարզ անձը իր կարծիքը յայտնել ճարտարագիտական ձեւերուն մասին:

Հ. – Նկատի չունիմ նիւթերը, այլ գեղագիտական հպումները:

Պ. – Ոչ մէկ տարբերութիւն կայ անոնց միջեւ, քանի որ գեղագիտական հպումները ստեղծուած են ճարտարապետին կողմէ:

(Շար. 1)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Մաշրապէեան արաբական շէնքերուն յատուկ աւանդական ճարտարապետական տարր մըն է: Փակ պատշգամբի յատուկ տեսակ մըն է, վանդականման փորագրուած փայտով, յաճախ ծածկուած գունաւոր ապակիով (Տե՛ս՝ ‘Mashrabiya,’ *Wikipedia*, https://en.wikipedia.org/wiki/Mashrabiya):

2. Այս բոլորի մասին մանրամասն տե՛ս՝ ➪ 3

ՅԱՅԱՍՏԱՆ

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀ Է ԸՆՏՐՈՒԵԼ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԸ

Անդրանիկ Գրիգորեանը ընտրուել է Ժառանգութիւն Կուսակցութեան նոր նախագահ, Նարինէ Դիլբարեանը՝ փոխնախագահ, Վանիկ Ալեքսանեանը՝ քարտուղար: Ընտրութիւնները կայացել են Մարտի 31-ին կուսակցութեան նոր վարչութեան անդրանիկ նիստում:

Նոյն օրը աւելի վաղ տեղի է ունեցել Ժառանգութեան հերթական՝ 12-րդ համագումարը, որին մասնակցել են 112 պատուիրակներ:

Կուսակցութեան գրասենեակի հաղորդագրութեան համաձայն՝ Եւրոպական Ժողովրդական Կուսակցութեան (ԵԺԿ) նախագահ Ժոզէֆ Դոլի կողմից համագումարի մասնակիցներին ուղղուած ողջոյնի ու բարեմաղթանքի տեսաուղերձի դիտումից յետոյ ցուցադրուել է Ժառանգութեան գործունէութեան մասին պատմող տեսահոլովակ:

Կուսակցութեան հիմնադիր, խորհրդի նախագահ Րաֆֆի Յովհաննիսեանն իր ելոյթում ընդգծել է Հայաստանեան նոր իրողութիւններով պայմանաւորուած փոփոխութիւնները, դրանց ընձեռած քաղաքական, քաղաքացիական, ներկուսակցական եւ կազմակերպչական գործունէութեան հնարաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ այն վտանգներն ու մարտահրաւէրները, որոնք դեռեւս ծառացած են մեր երիտասարդ պետականութեան առջեւ, ասուած է հաղորդագրութիւնում:

Յովսէփ Խուրշուդեանը եւ Անդրանիկ Գրիգորեանը համագումարի դատին են ներկայացրել ծրագրային ու կանոնադրական փոփոխութիւնների նախագծերը, որոնք, ըստ զեկուցողների, պայմանաւորուած են ներքաղաքական ու արտաքին քաղաքական օրակարգերում տեղի ունեցած հասարակական-քաղաքական եւ իրաւական փոփոխութիւններով (ԵԺԿ անդամակցութիւն, անցում խորհրդարանական կառավարման ձեւին եւ այլն): Կուսակցութեան համագումարը հաւանութիւն է տուել ներկայացրած ծրագրային ու կանոնադրական փոփոխութիւնների փաթեթին:

Միաձայն ընդունուել է համագումարի բանաձեւը, որի արձանագրմամբ՝ Հայաստանում տեղի է ունեցել ձեւով, բովանդակութեամբ եւ ընթացակարգով ժողովրդավարական յեղափոխութիւն, սակայն դեռեւս չի յաջողել իրական ժողովրդավարութեան տանող իրաւաքաղաքական անհրաժեշտ փաթեթի ամրագրումը: Շեշտուել են անցեալից եկող գերկուսակցականացուած իշխանութեան նիւթականացման հնարաւոր վտանգները, ինչպէս նաեւ որոշուել է շարունակել աշխատանքը յանուն իրապէս ազատ, անկախ ու արդար Հայաստանի քաղաքակրթապէս կայացման:

Նոր վարչութեան կազմում ընտրուել են տնտեսագէտներ Գագիկ Մարգարեանը, Ռուշտուն Մարտիրոսեանը, Տաթեւիկ Գամաղէլեանը, Ստեփան Վարդանեանը եւ Նուբար Յակոբեանը, մանկավարժներ Անդրանիկ Գրիգորեանը, Մարիաննա Ոսկանեանը, Հայկ Գասպարեանը, Մերի Մաթեւոսեանը եւ Արեգ Մկրտչեանը, բանասէր-լեզուաբան Նարինէ Դիլբարեանը, ճարտարապետ Աշոտ Սաժումեանը, մանկաբոյժ Յասմիկ Աւետիսեանը, լրագրող Վանիկ Ալեքսանեանը եւ ճարտարագէտ Արմենակ Ստեփանեանը:

Ազատութիւն ռադիոկայան

ԶՐՈՅՑ՝ ՓԱՇԻՆԵԱՆԻ «2 ՄԻԼԻՈՆԱՆՈՑ ՀԵՐՈՍՆԵՐԻ» ՄԱՍԻՆ

Հանրային կառավարման փորձագէտ Յովհաննէս Աւետիսեանի եւ Մատենադարանի գիտաշխատող Գայեանէ Այվազեանի հետ խօսեցինք Մարտի 27-ին ԱԺ-ում վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի ելոյթի մասին, որտեղ նա կոչ է արտայայտուել հարկերի համահարթեցմանը եւ քննադատել պրոգրեսիւ հարկման սկզբունքի կողմնակիցներին: Մաղթելով Հայաստանում աշխատավարձների քառակի բարձրացում՝ վարչապետը առաջարկել է հերոսացնել ամսական 2 մլն դրամ եկամուտ ունեցող բարձրագոյն կրթութեամբ անձանց:

Մատենադարանի գիտաշխատող Գայեանէ Այվազեանը 80 հազար դրամ է ստանում, այդ աշխատավարձը պետութիւնն է սահմանել: Իր նման մօտ 6000 Հայաստանի քաղաքացի կայ, որոնք ստանում են առաւելագոյնը 150 հազար դրամ աշխատավարձ: Երիտասարդ գիտնականը բացասական է համարում որեւէ խմբի թիրախաւորումը՝ միւսին հերոսացնելով: «Հերոսներին մերժել ենք յեղափոխութեան ժամանակ», - նշում է նա:

Ըստ հանրային կառավարման փորձագէտ Յովհաննէս Աւետիսեանի, կառավարութեան ղեկավարը մանիպուլացնում է պրոգրեսիւ հարկման կողմնակիցների պնդումները ու փաստարկները. կան ոլորտներ, որոնք մրցակցային չեն, սակայն պետութիւնը պարտաւոր է այդ ոլորտների նկատմամբ ունենայ պատշաճ ուշադրութիւն: Պետութեան կարգաւորիչ ֆունկցիան անհրաժեշտ է, եւ անտեսանելի ձեռք չկայ, որ շուկայական յարաբերութիւններով կարգաւորուի այս ոլորտը:

Epress.am

ՀՀՌԽ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀ. «ՄԱՄՈՒԼԸ ՈՐՊԷՍ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂ ՀԱՍՑՆՈՂ ԽՈՂՈՎԱԿ ԱՅԴՔԱՆ ԷԼ ՅՈՒՍԱԼԻ ՉԷ»

Ապրիլի 1-ին, Հեռուստատեսութեան եւ Ռադիոյի Յանձնաժողովի կողմից ձեւաւորուած մրցութային յանձնաժողովը ամփոփեց Հայաստանի Հանրային հեռուստառադիոընկերութեան խորհրդի նախագահի թափուր տեղի համալրման համար յայտարարուած մրցոյթի արդիւնքները: Ուսումնասիրելով մասնակցութեան յայտ ներկայացրած 23 թեկնածուների հայեցակարգերը, առանձնացրել եւ հարցազրոյցի էր հրաւիրել 9-ը մասնակցի: Փակ-գաղտնի քուէարկութեամբ մրցոյթի յաղթող է ճանաչուել *Հայաստանի կորսուած գարունը* ֆիլմի ռեժիսոր Արա Շիրինեանը: Որոշումը կը ներկայացուի վարչապետի հաստատմանը:

62-ամեայ Արա Շիրինեանը նախորդ 15 տարիներն Շողակաթ հեռուստաընկերութեան ռեժիսորն էր: 1999-ին հիմնադրել է Վերսուս ստուդիան: Աշխատել է Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամի հասարակայնութեան հետ կապերի բաժնում եւ Հայաստանի պետական հեռուստատեսութիւնում:

2000 թուականից Հետաքննող Լրագրողներ հասարակական կազմակերպութեան Հայաստանի հետաքննող լրագրողների ասոցիացիայի անդամ է:

Թաւշեայ Յեղափոխութիւնից յետոյ *media.am*-ին տուած հարցազրոյցում Շիրինեանը, մեկնաբանելով մի շարք ԶԼՄ-ների ղեկավարների՝ լրատուական դաշտում «նկատելի մտահոգիչ միտումների մասին» յայտարարութիւնը, մասնաւորապէս ասել է, որ դա անհիմն դժգոհութիւն է, եւ մամուլը Հայաստանում աշխատում է հին իներցիայով՝ կրկնելով նախորդ իշխանութիւնների օրօք ձեռք բերած հնարքները: «Նոր իշխանութիւնները գերադասեցին անմիջականօրէն շփուել հասարակութեան հետ սոցիալական մեդիայի միջոցով, որովհետեւ բոլորս գիտենք, որ մամուլը որպէս տեղեկատուութիւնը տեղ հասցնող խողովակ այդքան էլ յուսալի չէ», - ասել է նա:

6

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ԿԵԱՆՔԻ ԿՈՉԵՑ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

1988 թ. երկրաշարժի 30-րդ տարելիցին առիթով Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի տնօրինութեամբ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը նոր սոցիալական ծրագիր մը նախաձեռնած էր, 1988 թ. երկրաշարժի հետեւանքով տուժած եւ առ այսօր տնակներու մէջ բնակող ընտանիքներուն բնակարաններով ապահովելու համար:

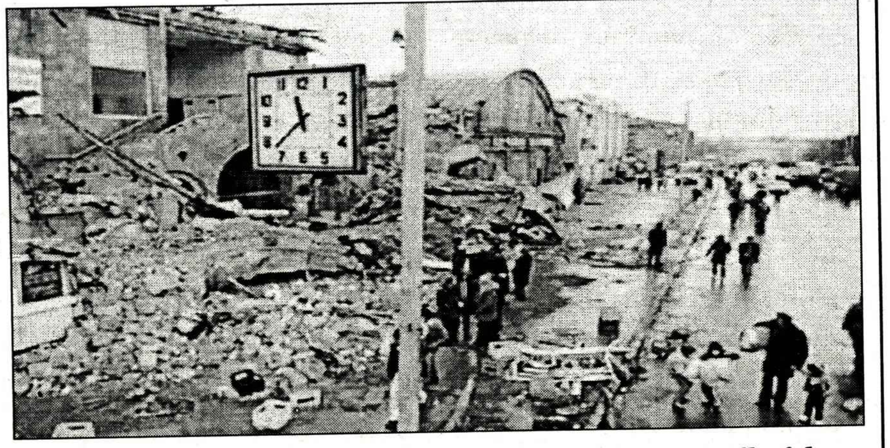

Սոյն ծրագիրով, Դեկտեմբեր եւ Յունուար ամիսներու ընթացքին Մայր Աթոռի աշխարհասփիւռ թեմերու կատարած նուիրատուութիւններով՝ տասը ընտանիքներու բնակարաններ յատկացուեցան, որոնցմէ եօթը Գիւմրի քաղաքին մէջ, իսկ երեքը՝ Սպիտակ քաղաքին մէջ:

Ուրախութեամբ կը տեղեկացնենք, որ աստուածահաճոյ այս ծրագիրին իր մասնակցութիւնը բերած է Եգիպտոսի Հայոց Թեմը՝ երկու բնակարանի գումար յատկացնելով: Նշենք, որ իրենց մասնակցութիւնը բերած են նաեւ ԱՄՆ Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայոց թեմերը, Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի Հայոց Թեմը, Հարաւային Ռուսաստանի Հայոց Թեմը, Գերմանիայի Հայոց Թեմը, Մեծ Բրիտանիայի եւ Իռլանդիայի Հայոց Թեմը եւ Հնդկաստանի Հայոց Հոգեւոր Հովուութիւնը:

16 Մարտ 2019-ին Շիրակի Թեմ Հայրապետական այցի ընթացքին Վեհափառ Հայրապետը այցելած է Գիւմրիի մէջ բնակարաններ ստացած ընտանիքներէն մէկուն եւ բնակարանամուտի առիթով բերած է իր օրհնութիւնն ու բարեմաղթանքները:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ
ԴԻՒԱՆ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

1

ՓԱՇԻՆԵԱՆ-ԱԼԻԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ապրեն բնականոն կեանքով, զբաղուել գիւղաշխատանքով՝ առանց մտավախութեան, որ դիպուկահարներն իրենց կ՚ոչընչացնեն: Պէտք է հասկանալ՝ մենք կարող ենք արդեօ՞ք մտածել, թէ ինչ հումանիտար ասպեկտներ կան, որ կարող ենք քննարկել:

Կան երկու կողմերի քաղաքացիներ եւ պէտք է հասկանալ, կարո՞ղ ենք փորձել ընտանիքների հետ հանդիպումներ կազմակերպել, որ այդ մարդիկ իրենց ընտանիքների անդամների հետ շփուելու հնարաւորութիւն ունենան, կարո՞ղ ենք արդեօք յանձնարարել մեր արտաքին գործերի նախարարներին, որպէսզի նրանք շարունակեն այս խօսակցութիւնը՝ հասկանալու համար խնդրի էութիւնը: Բայց նաեւ պարզ է, որ ամէն մէկս ունենք մեր դիրքորոշումները, որոնցում խորապէս համոզուած ենք, բայց կարո՞ղ ենք փորձել խօսել նաեւ դիմացինի դիրքորոշման մասին, ի՞նչն է, որ դիմացինի դիրքորոշման մէջ տրամաբանական է, կամ ոչ: Ահա այս իմաստով եմ դրական համարում այս հանդիպումը եւ անկեղծ ասած դեռ չգիտեմ, թէ ինչպիսի գնահատական ունի նախագահ Ալիեւը, բայց յոյս ունեմ, որ մեր գնահատականներն առնուազն տեսանելիօրէն եւ շօշափելիօրէն իրարից չեն տարբերուի»:

Փաշինեանի խօսքը կը տարբերի նախորդներէն այն իմաստով՝ որ դիմացի կողմը կ՚ընդունի իբրեւ ապրող, մտածող եւ գոյութիւն ունեցող մարդիկ:

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

3

ԱՐՇԱՒ ՃՈՐՃ ՍՈՐՈՍԻ ԴԷՄ

ազատած պիտի ըլլան արեւելքը ստորադաս ներկայացնելու արեւմտքի տենչանքէն:

Ցաւօք, ներկայ Հակասորոսական արշաւը բնաւ միտում չունի սրբագրել կատարուածը եւ դրամաշնորհները փոխարինել տեղական աղբիւրներու: Անոր միակ նպատակն է Հասարակութեան մօտ ստեղծել վախի մթնոլորտ մը՝ որ եթէ պետութիւնը կը ղեկավարուի դուրսէն, վարկաբեկել ստացողներուն գործունէութիւնը, քանի որ այս գործունէութիւնը կը միտի երեւան բերել նոյն այդ ենթադրեալ ընդդիմադիր-քննադատները Հովանաւորող օլիկարքական ցանցերուն քրէական նախաՀիմքերը:

Անոնց նպատակը չէ ախտանշումներ կատարելով Հասնիլ ախտաՀանումի: Նպատակն է կասկածի ենթարկել Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը, զայն վերագրելով արտաքին ուժերու: Արդէն դասական միջոց մը դարձած է իրական յեղափոխութիւնները վերագրել արտաքին գործօններու եւ օտար դրամի միջամտութեան:

Ասիկա չի նշանակեր, որ չկան արտաքին գործօններու միջոցով ձեւակերպուած յեղափոխութիւններ: Եուկոսլաւիոյ Պուլտոզերային Յեղափոխութեան (2000), Վրաստանի Վարդագոյն Յեղափոխութեան (2003) եւ Ուքրաինայի Նարնջագոյն Յեղափոխութեան (2004) մէջ այսօր արդէն բացայայտօրէն ընդունուած է տեսնել սորոսեան դրամը: Յեղափոխութի՞ւն էին արդեօք անոնք: Արդիւնքը ռուսամէտ օլիկարքական Համակարգի մը փոխարինումն էր արեւմտամէտ նմանօրինակ Համակարգով: Գոնէ Եուկոսլաւիոյ եւ Ուքրաինայի պարագային կարելի է յիշեցնել՝ որ ամբողջ ժողովուրդ մը չէր որ վեր կանգնեցաւ յեղափոխութեան Համար, այլ խումբ մը մարդիկ՝ որոնք յաջողեցան գրաւել կեդրոնական Հրապարակը:

Բայց յիշենք նաեւ Եգիպտոսի Յեղափոխութիւնը 2011-ին: Ճիշդ է, սորոսեան դրամ կար այնտեղ: ՄոՀամմէտ Էլ-Պարատէի կապը կարելի էր տեսնել *Ուասլա* պարբերականին ընդմէջէն(5): Բայց Էլ-Պարատէի կատարելապէս ձախողեցաւ յեղափոխութիւն Հրահրել: Քիչ մը տարբեր էր կացութիւնը Ապրիլ 6 Շարժումի տղոց մօտ, որոնց կապը Եուկոսլաւիոյ սորոսեան Օթփոր Շարժումին Հետ գաղտնիք մը չէ այլեւս(6): Անոնք յաջողեցան Յունուար 25-ին իրական գետինի վրայ կիրարկել ծրագրուած մարտավարութիւններ: Բայց այդ ժամանակուայ ժողովրդեան աննախադէպ շարժումն ու զանգուածային ինքնաբուխ պոռթկումը կը շրջանցէր ամէն տեսակ «արտաքին» գործօն, ներառեալ Ապրիլ 6 Շարժումը: Իսկ մինչեւ Փետրուար 11 ԹաՀրիր Հրապարակի վրայ ստեղծուած Համակեցական տրամադրութիւնը արդէն ծիծաղելի է դիտել սորոսական ազդեցութեան տակ:

Թաւշեայ Յեղափոխութեան ժամանակ ամբողջ ժողովուրդը ոտքի կանգնեցաւ: Իսկ 2018 Մայիս 1-ի Ազգային Ժողովի Հակայեղափոխական ճնշիչ որոշումէն ետք, Մայիս 2-ին Հայաստանը վերածուեցաւ քոմիւնեան դրական միջավայրի մը(7): Դրամով չես կրնար Համաժողովրդական շարժումներ յառաջացնել, բայց կրնաս ընդդիմադիր խումբերու տալ իրենց իրական չափէն աւելի Հզօր տարողութիւն եւ կարողութիւն:

Իսկ ի՞նչ ըսել այսօր գործող երեք կարեւոր, տակաւին անաւարտ շարժումներուն մասին՝ Սուտանի մէջ ընդդէմ բռնապետ Օմար ալ-Պաշիրի, Ալժիրի մէջ՝ յանուն ժողովրդավարութեան, Ֆրանսայի մէջ (դեղին բաճկոնաւորներ)՝ ընդդէմ նէօլիպերալիզմի: Ասո՞նք ալ սորոսեան դրամով կը գործեն:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. https://www.opensocietyfoundations.org/grants
2. Հայերէն՝ https://www.youtube.com/watch?v=dr41S5kz0sk, անգլերէն՝ https://www.civilnet.am/news/2019/03/18/Soros-Open-Society-Foundations-and-Activities-in-Armenia/356776:
3. «Բարեգործութիւն՝ յաւելեալ արժէքով», *ՋաՀակիր*, 12 Փետրուար 2015, թիւ 1739, 26 Փետրուար 2015, թիւ 1740:
4. Անդ, 26 Փետրուար 2015, թիւ 1740:
5. Տե՛ս՝ անդ:
6. Տե՛ս՝ անդ:
7. Տե՛ս՝ «Խմբագրական. Թաւշեայ Յեղափոխութեան Գ. փուլ. Հայաստանի Քոմիւն եւ միքրօյեղափոխութիւններ», *ՋաՀակիր*, 17 Մայիս 2018, նոր շրջան, թիւ 1815:

3

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԻՒՂՈՏ» ՀՈՂԱՏԱՐԱԾՔՆԵՐԸ ...

ծրագրի Համար, իրենք գիջեն էդ Հողը մեզ, մենք իրենց Համանման Հող մի ուրիշ տեղ տանք: Ցաւը նրանում է, որ սեփականաշնորՀուել են նաեւ այգիների տարածքները, որը ամենադաժանն է», - աւելցուցած է Մարութեան:

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը վերջին ասուլիսի ժամանակ խօսած էր այս խնդրի մասին՝ ըսած էր, որ Հայաստանի Համայնքներուն մէջ, ինչպէս նաեւ Մեղրիի ազատ տնտեսական գօտիի Հողատարածքները նախկին բարձրաստիճան պաշտօնեաները սեփականաշնորՀած են ծիծաղելի ցած գիներով, եւ՝այժմ ներդրողներուն կը փորձեն վաճառել քանի մը անգամ թանկ:

Փաշինեանը ըսած էր, որ յորդորած են սեփականատէրերուն զանոնք վերադարձնել պետութեան, սակայն մերժում ստացած են, որուն յաջորդած է իրաւական գործընթաց: Պատկան մարմինները այժմ կ'ուսումնասիրեն այդ Հողատարածքներու ձեռք բերման Հիմքերու օրինականութիւնը: Նախկին քաղաքապետ Տարօն Մարգարեանին պատկանող աՀռելի ունեցուածքի, տարածքներու մասին ալ Հետաքրքրուած են լրագրողները: Արդեօ՞ք պարզած են՝ թէ քաղաքապետի պաշտօնին այդ Հարստութիւնը օրինակա՞ն ճանապարՀով ձեռք բերած է:

«Դրանով զբաղւում են քննչական մարմինները եւ այլ մարմիններ: Մենք զբաղւում ենք մեր գործով», - պատասխանած է Հայկ Մարութեանը:

5

ՀՀՌԽ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀ. «ՄԱՄՈՒԼԸ ՈՐՊԷՍ...

Յիշատակուած յայտարարութիւնը ստորագրել էին Հայաստանի ժուռնալիստների միութեան նախագահ, *168 ժամ* թերթի գլխաւոր խմբագիր, Հեռուստատեսութեան եւ Ռադիոյի յանձնաժողովի անդամ Սաթիկ Սէյրանեանը, ՀՀՌԽ նախագահի թեկնածու, *Ա1+*-ի նախագահ Մեսրոպ Մովսէսեանը, առցանց *Առաւօտի* խմբագիր Աննա Իսրայէլեանը, *Հրապարակ* օրաթերթի գլխաւոր խմբագիր Արմինէ ՕՀանեանը, *Երկիր մեդիա* Հեռուստաընկերութեան լրատուական եւ քաղաքական Հաղորդումների տնօրէն Գեղամ Մանուկեանը, *Իրատես* թերթի խմբագիր Փիրուզա Մելիքսէթեանը, *Բլոգնիւզ* կայքի խմբագիր Կոնստանտին Տէր-Նակալեանը, *Փաստ* օրաթերթի գլխաւոր խմբագիր Վարուժան Բաբաջանեանը, *Yerevan.Today* կայքի խմբագիր Սեւակ Յակոբեանը, *Գոլոս Արմենիի* թերթի գլխաւոր խմբագիր Ֆլորա Նախշքարեանը, *Փաստարկ* ակումբի ղեկավար Տիգրան Սիմոնեանը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Յաղթական մուտքը յԵրուսաղէմ

***

Կիրակի, 14 Ապրիլ 2019-ին

Առաւօտեան ժամը 10:00-ին

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ մէջ

Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ պիտի մատուցուի

Յաւարտ Ս. Պատարագի պիտի կատարուի նաեւ՝

ԿԱՐԳ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ

Նոյն օրը՝ կէսօրէ ետք ժամը 5-ին

ԿԱՐԳ ԴՌՆԲԱՑԷՔԻ

Հանրաշարժի սպասարկութեան ժամանակացոյց

Իսմաալէյա հրապարակէն — ժամը 8:40-ին

Այծեմնիկ հանգստեան տան առջեւէն — ժամը 8:50-ին

Դռնբացէքի արարողութեան համար

Իսմաալէյա հրապարակէն — ժամը 3:40-ին

Այծեմնիկ հանգստեան տան առջեւէն — ժամը 3:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՍՈՒՐԲ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

(ԶԱՏԻԿ)

***

Կիրակի, 21 Ապրիլ 2019-ին

Առաւօտեան ժամը 10:00-ին

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ մէջ

Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ պիտի մատուցուի

Պատարագիչն է՝

ԳԵՐՇ. Տ. ԱՇՈՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

Բարեխնամ Առաջնորդ Եգիպտոսի Հայոց Թեմի

Յընթացս Ս. Պատարագի պիտի ընթերցուի

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

Ս. Յարութեան պատգամը

Հանրաշարժի սպասարկութեան ժամանակացոյց

Իսմաալէյա հրապարակէն — ժամը 8:40-ին

Այծեմնիկ հանգստեան տան առջեւէն — ժամը 8:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ԲԱՐԵՊԱՇՏ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԸ ԱՅՍ ՏԱՐԻ ԿԸ ՍԿՍԻ 4 ՄԱՐՏԷՆ

Մեծ Պահքի շրջանին ամէն Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ տեղի կ'ունենան

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Ամէն Ուրբաթ, (սկսեալ 8 Մարտէն) երեկոյեան ժամը 5-ին

ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Ամէն Հինգշաբթի, (սկսեալ 14 Մարտէն) երեկոյեան ժամը 5-ին

***

Մեծ Պահքի շրջանին, ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ԵՒ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ժամերգութիւններուն մասնակցելու համար, Ուրբաթ, 8 ՄԱՐՏԷՆ սկսեալ եւ յաջորդող ամէն Ուրբաթ երեկոյեան, Հելիոպոլսէն դէպի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի հանրաշարժի սպասարկութեան ***ժամանակացոյցն*** է՝

Իսմաալէյա հրապարակէն — ժամը 3:40-ին

Այծեմնիկ հանգստեան տան առջեւէն — ժամը 3:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1839 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ԱՊՐԻԼ 2019 ՀԱՏԸ ԶԵՌՔԷ 75 Ե. ԴԻԿ. عدد رقم ١٨٣٩ الخميس ١٨ أبريل ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՏՆՕՐԷՆԻ ՀԱՐՑԸ

Գոյութիւն ունի՝ «Հայաստանի Հանրապետութեան օրէնքը պետական ոչ առեւտրային կազմակերպութիւնների մասին», որուն Յօդուած 15, առաջին մասը հետեւեալն է. «Պետական կազմակերպութեան ընթացիկ գործունէութեան ղեկավարումն իրականացնում է գործադիր մարմինը, որին նշանակում եւ ազատում է (նրա լիազօրութիւնները դադարում են) լիազօրուած պետական մարմինը, եթէ հիմնադրի որոշմամբ կամ պետական կազմակերպութեան կանոնադրութեամբ այլ բան նախատեսուած չէ»:

Անշուշտ, կան նաեւ ենթաօրէնքներ, հիմնարկներու կանոնադրութիւններ, որոնք քիչ մը աւելի կը շերտաւորեն վերոյիշեալը: Բայց, միեւնոյնն է, անիկա կը կազմէ բոլորին հիմքը:

Երեւանի Սպենդիարեանի անուան Օփերայի Թատրոնի պարագային, «պետական մարմինը» օրինականօրէն կը հանդիսանայ Մշակոյթի Նախարարութիւնը՝ նախարարի գլխաւորութեամբ, իսկ վերջինի չգոյութեան պարագային՝ նախարարի պաշտօնակատարի գլխաւորութեամբ: Այսօրուայ դրութեամբ, այդ պետական մարմինի ներկայացուցիչն է նախարարի պաշտօնակատար Նազենի Ղարիբեան:

2015-ին, այդ ժամանակուայ մշակոյթի նախարար Յասմիկ Պօղոսեանի հրամանով, կը վերացուի Երեւանի Օփերայի Թատրոնի գլխաւոր նուագավարի պաշտօնը, որպէսզի աշխատանքէ հեռացուի Կարէն Դուրգարեան՝ որ 2001-էն ի վեր կը հանդիսանար Թատրոնի գլխաւոր նուագավարը: Պաշտօնը կը վերացուի՝ հեռացնելու համար պաշտօնավարը: 2016 Յունիսին, տնօրէնի եւ գեղարուեստական ղեկավարի կրկնակի պաշտօններով կը նշանակուի Կոնստանտին Օրբէլեան, սփիւռքահայութեան հետ կապ չունեցող «սփիւռքահայ» մը, որ ո՛չ հայերէն կը խօսի եւ ո՛չ ալ կը հասկնայ:

Հիմնուելով յիշեալ օրէնքին վրայ, 2019 Ապրիլ 1-էն սկսեալ, Ղարիբեանի հրամանով Օրբէլեան կը դադրի տնօրէն ըլլալէ, շարունակելով գեղարուեստական ղեկավարի պաշտօնը:

Ղարիբեան կ'ըսէ՝ որ Օրբէլեանի նշանակումը անօրինական եղած է, իսկ Օրբէլեանի պաշտպանները կ'ըսեն՝ որ ամէն բան օրինական եղած է: Եւ կը սկսի ահռելի պայքար մը երկու օրինապաշտ խումբերու միջեւ: Ֆէյսպուքը կը լեցուի օրէնքներու պաշտպաններու երկու տարանջատուած խումբերու՝ որոնք բոլորն ալ կը խօսին օրէնքի մասին:

Այստեղէն կը ծագի օրէնքի հարցը, օրէնքը՝ իբրեւ ուժ, օրէնքի գործադրութիւնը՝ իբրեւ ուժի բանեցում, բոլոր կողմերուն համար: Օրէնք՝ որ կազմուած է բառերով, բառեր՝ որոնք կ'արտադրեն իմաստներ, իմաստներ՝ որոնք թէեւ պէտք չէ ունենան վճռական սահմանումներ, բայց շնորհիւ օրէնքի գերակայութեան համընդհանուր գաղափարախօսութեան կը վերածուին մեղկ ու անվիճելի չափադրութիւններու, ձեւաւորուելով ու վերաձեւաւորուելով ըստ կանխադրեալ նախասիրութիւններու եւ շահերու: Գրաւոր օրէնքի բացարձակացումի պատճառով, կը տուժէ գրաւոր բնագիրի տարբերակային մեկնաբանութեան կարելիութիւնը, կը մեռնի գիրը:

Այլեւ իրադարձութեան հանդէպ օտարացումը հանդէս կու գայ բուն ենթակային՝ Օրբէլեանին կողմէ: Կամայ թէ ակամայ, գիտակցօրէն թէ անգիտակցօրէն, ընդունելով աշխատիլ «պետական ոչ առեւտրային կազմակերպութիւնների մասին» օրէնքով, ան ընդունած կ'ըլլայ նաեւ օրէնքը, կամ օրէնքի գործադրութեան միականացուած, եսականացուած ու ինքնականացուած (կը ներէ՛ք հնարած բառերուս համար) տարբերակը: Չէ բողոքած օրէնքի գոյութեան դէմ, չէ փորձած զայն փոխել, իսկ երբ այդ նոյն օրէնքը գործադրուած է իր անձին առնչութեամբ, սկսած է աղմուկներ բարձրացնել ու ինքզինք հեռացնել օրէնքի «հին» կիրարկութենէն, պատճառաբանելով՝ որ ինքը չէր ձգտած պաշտօնին, այլ պաշտօնը առաջարկուած էր իրեն: Օտարանալով օրէնքի «հին» կիրարկութենէն՝ ինքնաբերաբար հաստատած էր օրէնքի (որեւէ օրէնքի) գոյութիւնը իբրեւ իրմէ անկախ առարկայական միաւոր: Իսկ այժմ, չընդունելով միեւնոյն օրէնքին «նոր» կիրարկութիւնը՝ քանի որ անիկա կը դպչէր իր եսին, կը փորձէ զայն հարազատեցնել իր հայեցողութեան եւ կամեցողութեան: Պէտք է շեշտել՝ որ ասիկա Օրբէլեանին յատուկ երեւոյթ մը չէ, այլ բնորոշ է արդի աշխարհի բոլոր ուժային դրսեւորումներուն, ուր նման օտարացումները դարձած են պարտադիր իրողութիւններ:

Մարտ 30-ին, Օփերայի սրահին մէջ, աշխատակիցները կը կազմակերպեն բաց հաւաքոյթ մը, բողոքելու համար Ղարիբեանի որոշումին դէմ եւ թիկունք կանգնելու տնօրէնին: Մէկ ու կէս ժամ տեւող տեսագրութեան ամբողջութիւնը կարելի է դիտել YouTube-ով: Կ'արժէ դիտել:

Նախ, կը նկատուի Օրբէլեանի կողմէ պաշտօններ ստանձնած անձերուն գովաբանութիւնը իր անձին: Անոնց մէկ մասը լաւ հաստատուած անձեր են Օրբէլեանի օրօք, ներառեալ անձեր՝ որոնք գլխաւոր մասնակցողներ եղած են Երեւանի Օփերայի Տուպայի բեմադրութիւններուն 2018-ին:

Կ'ըսուի ու կը շեշտուի՝ որ Օրբէլեան իր գրպանէն դրամ դրած է Օփերայի Թատրոնին համար: Կարեւոր է իրազեկ ըլլալ, որ Օրբէլեան մեծահարուստ մըն է ի ծնէ, ծնողքէն ժառանգելով մեծ հարստութիւն: Եւ շատ վտանգաւոր է, երբ արուեստագէտ մը իր հարստութիւնը կը ներդնէ իր տնօրինած հիմնարկին մէջ:

Օփերայի անձնակազմին մաս չկազմող տիկին մը խօսք առնելով՝ Ղարիբեանին կ'անուանէ «հիստերիկ» եւ «ապուշ». «Ո՞նց կարող ա կինը, հայ կինը, հիստերիկ լինի էդ աստիճան»: Կ'աւելցնէ. «Ասում են, [Օրբէլեանը] հայերէն չի խօսում: Տօ՛, ապուշին մէկը [խօսքը ուղղուած է Ղարիբեանին], ինքը ծնուել ա դրսում, ո՞նց խօսայ հայերէն»: Խնդիրը անհատի մը խօսքը չէ՝ թէեւ օփերայի սրահի մը մէջ նման արտայայտութիւններ պէտք չէ հնչեն, այլ այն խանդավառ ծափահարութիւնները՝ որոնք յաջորդեցին տիկնոջ արտայայտութիւններուն:

Հրաշալի թենոր մը՝ որուն արուեստը կարելի է բարձր հաճոյքով ըմբոշխնել YouTube-ի մէջ, իր խօսքը սկսաւ. «Տիկին Ղարիբեանը...»: Օրբէլեանին քովը նստող մը ընդհատեց. «Տիկին մի՛ ասէք նրան»: Թենորը պատասխանեց. «Դաստիարակութիւնս թոյլ չի տայ»: «Հիստերիկ»-ն ու «ապուշ»-ը ընդունելի են, «տիկին»-ը՝ ոչ, իսկ «տիկին» բառը կ'արտասանուի միայն արտասանողի բարձր դաստիարակութիւնը ապահովելու համար, այլ ոչ իբրեւ ընդունուած յարգանք:

Ուրիշ աշխատակից մը կ'ըսէ՝ թէ Ղարիբեանի հետ տեղի ունեցած հանդիպումը «իմ մօտ առաջացրեց արդէն ինչ որ տարօրինակ մտքեր», հետեւաբար, «Պարոն Փաշինեանին ես առաջարկում եմ, ղեկավարի ընտրութեան համար ցանկացած ընդգաւառում, անպայման թող առաջնորդուի բժշկական փաստաթուղթով»: Կը հասկնանք, որ Ղարիբեան մտաւոր հիւանդ մըն է: Դարձեալ ասիկա կարելի էր անտեսել, եթէ անոր չյաջորդէր հաստատական բացագանչութիւններով առլցուն ծափահարութիւններ:

Գանատայէն ժամանած անձ մը՝ որ 35 տարի առաջ արտագաղթած էր Հայաստանէն, ըսաւ՝ որ ինք կը ներկայացնէ Սփիւռքը: Ծափահարութիւններ: Ո՞վ իրեն իրաւունք տուած է ըլլալու Սփիւռքի խօսնակը: Սփիւռքն ալ խառնուեցաւ գործին: Ան ըսաւ. «Ինչպէ՞ս մշակոյթի նախարարը կրնայ ըսել՝ որ մաէստրօ Օրբէլեանը հայերէն չի խօսում: Սփիւռքի մեծամասնութիւնը հայերէն չի խօսում»: Բուռն ծափահարութիւններ: Ծափահարութիւններ՝ որովհետեւ Սփիւռքի մեծամասնութիւնը հայերէն չի խօսիր:

Հնչեցին ցեղային բացառիկութեան հռետորութիւններ եւ Օրբէլեանը գերփառաբանող յայտարարութիւններ, հաստատուեցաւ Օրբէլեանի հայրենասիրութիւնը՝ քանի որ անիկա կը հանդիսանայ Տաթեւի ինքնապաշտպանութեան ղեկավար-ֆիտայիի շառաւիղին ժառանգը:

Բնականաբար, եղան նաեւ բարձրակիրթ ելոյթներ: Կ'ուզեմ նշել նուագավար Ռուբէն Ասատրեանը՝ ինքնին հիանալի ↳ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԺ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ԴՐԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒԵՑ ՀԱՆՔԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐԵՐԻ ԲԱՑԱՅԱՅՏՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՆԱԽԱԳԾԻՆ

Հայաստանի Ազգային ժողովի տնտեսական հարցերի մշտական յանձնաժողովը դրական եզրակացութիւն տուեց կառավարութեան ներկայացրած օրէնսդրական նոր նախաձեռնութեանը, որով կարգաւորւում է ընդերք օգտագործող կազմակերպութիւնների իրական սեփականատէրերի բացայայտման գործընթացը:

Արմենպրէսի հաղորդմամբ՝ «Հայաստանի ընդերքի մասին» օրէնքում փոփոխութիւններ եւ լրացումներ կատարելու մասին եւ «Իրաւաբանական անձանց պետական գրանցման, իրաւաբանական անձանց առանձնացուած ստորաբաժանումների, հիմ- ↳ 3

ՔՐԷԱՕԼԻԳԱՐԽԻԿ ՈՒ ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ ՀԱՒԱՔՈՒԵԼ ԵՆ ԴՈՒԲԱՅՈՒՄ՝ ՔՆՆԱՐԿԵԼՈՒ ԻՐԵՆՑ ՔԱՅԼԵՐԸ. *ՀՐԱՊԱՐԱԿ*

Հրապարակը գրում է. «Մեր աղբիւրի փոխանցմամբ՝ օրերս Դուբայում հանդիպել են ընդդիմադիր դարձած Հայաստանեան քրէաօլիգարխիկ եւ կուսակցական որոշ ներկայացուցիչներ՝ քննարկելու հայաստանեան փորսմաժորի դէպքում իրենց քայլերը:

Արձանագրել են, որ այս պահին որեւէ կոնկրէտ քայլ չեն ձեռնարկելու: «Թոյլ են տալու, որ զարգացումներն իրենց հունով ընթանան, Նիկոլն ինքն իրենով մաշուի, չի լինելու նաեւ փողոցային պայքար, հնարաւորութիւն է տրուելու Ազգային ժողովին՝ ինքն իրեն «բաղդատուիզտուի», ինչպէս կ'ասէր Գրիգորիչը», - ասաց մեր աղբիւրը:

Ի դէպ, հաւաքուածները խնդիր ունեն լիդէրի հարցում, համաձայնութիւն դեռ չկայ, եւ հարցն այս փուլում չեն արծարծում»:

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՍՈՒՏԱՆԱՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ԺԱՔ ԻՇԽԱՆՑԻ ՀԵՏ

Հարցազրոյցը վարեց՝ ՍԱԼՄԱ ԱԼ-'ԱԹԷՍ

Հ. – Ճարտարապետութիւնը արուեստ մըն է՝ որ կը հիմնուի երեւակայութեան եւ ստեղծագործականութեան վրայ: Ինչպէ՞ս կը կերտէք շէնքերուն հիմքերը այս երեւակայութեան վրայ:

Պ. – Նախ կ'երեւակայեմ շէնքին ընդհանուր տեսքը, ապա զայն կ'ընկալեմ բոլոր կողմերէն, որմէ ետք կը դիմեմ թուղթին, ի տարբերութիւն դասական դպրոցներուն, որոնք նախ կը դնեն հիմքը եւ «սիւներ»-ը: Սիտնիի օփերայի ճարտարապետը նախ երեւակայած է օփերային տեսքը իբրեւ կոյտ մը, ապա սկսած է նախագծումը առանց թուղթ ու մատիտի: Ընդհանուր առմամբ, ճարտարապետութիւնը հոգի ունի, ի տարբերութիւն սովորական շէնքերէն՝ որոնք զերծ են հոգիէ:

Հ. – Իսկ ի՞նչ կ'ըսէք համակարգիչային ճարտարապետութեան մասին:

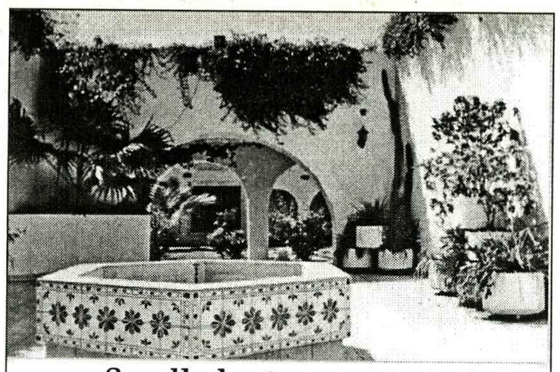

Տար Ալ-Կամար, արդիական բնակավայր բակով: Ճարտարապետ՝ Ժաք Իշխանց: Աղբիւր՝ Faozi Ujam, 'The Cosmological Genesis of the Courtyard House,' in *Courtyard Housing: Past, Present and Future*, edited by Brian Edwards, Magda Sibley, Mohamad Hakmi and Peter Land, New York: Taylor & Francis, 2006, p. 147.

Պ. – Ճարտարապետութեան թեքնիքի զարգացումին զուգահեռ, ներմուծուեցան համակարգիչի նոր յայտագիրներ որոնք կը վերաբերին ճարտարապետական նախագիծին: Ես առաջինն եմ որ գրասենեակս մտցուցի այս յայտագիրը: Ներկայիս, ոչ մէկ ճարտարապետ կրնայ գործել առանց տիրապետելու ՕթոՔԱՏ յայտագիրին:

Հ. – Կա՞յ արդեօք միջազգային ճարտարապետ մը որմէ ազդուած էք:

Պ. – Անխուսափելիօրէն ազդուած եմ շատերէ, գլխաւորաբար Հասան Ֆաթհիէն, որ կը նկատուի «աղքատներու ճարտարապետութեան» նախերէցը եւ նուպիական ճարտարապետութեան կնքահայրը: Ան միջազգայնացուց նուպիականը եւ անոր համար արժանացաւ միջազգային մրցանակներու: Եգիպտոսի մէջ ամբողջ գիւղ մը կառուցեց եւ կոչեց՝ Ալ-Քուրնա: Զայն կառուցեց ցեխով՝ գիւղացիներուն համար: Միեւնոյն ոճով, բայց այլ նիւթերով, կառուցեց նաեւ Սէուտական Արաբիոյ, Սպանիոյ եւ Փաքիսթանի մէջ:

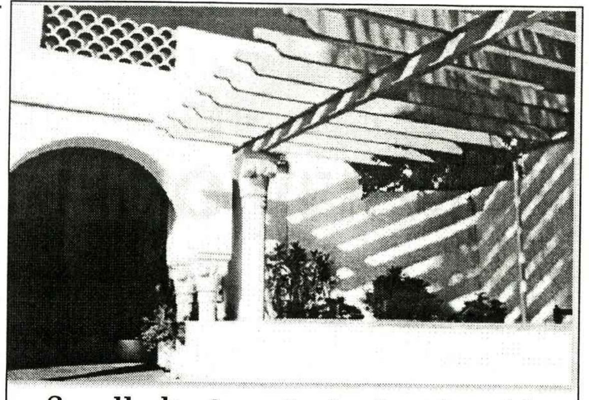

Տար Ալ-Կամար բնակավայրէ բակի մուտքէն հատուած մը, ուր կ'երեւայ արեւու փոփոխութեան ազդեցութիւնը: Ճարտարապետ՝ Ժաք Իշխանց: Աղբիւր՝ նոյն:

Հ. – Իսկ Սուտանի՞ մէջ:

Պ. – Մեր ուսուցիչը եւ դաստիարակը՝ ճարտարապետ 'Ապտէլ Մոն'էմ Մուսթաֆա, ինչպէս նաեւ 'Աուատ Ալ-Քարիմ Մոհամմատ, Սապպար, Հայտար Ահմատ, Խալէտ Ֆատլ Ալ-Սայէտ եւ ուրիշներ:

Հ. – Ճարտարապետական դպրոց կը գտնուի՞ Սուտանի մէջ:

Պ. – Անկախութենէն առաջ գտնուող ճարտարապետութեան յաջորդեց 'Ապտէլ Մոն'էմ Մուսթաֆայի ճարտարապետութիւնը: Այժմ սկսած է ճարտարապետութիւն մը՝ որ ազդուած է ծոցի երկիրներէն, եւ կը ներկայացնէ անհասկնալի խառնուրդ մը:

Հ. – Արդեօք ասիկա ճարտարապետական դպրոցներու ընդօրինակութի՞ւն մըն է՝ ուր նկատի չէ առնուած անոնց յարմարութիւնը երկիրի իրականութեան:

Պ. – Ամէն բան անյարմար է ու օտար: Մարդիկ չեն ընդունիր զայն: Ճարտարապետութիւնը պէտք է յենուի երկիրի աւանդութիւններուն, սովորութիւններուն եւ միջավայրին վրայ:

Հ. – Խարթումի ներկայ տեսքը համահո՞ւնչ է արտասահմանի ճարտարապետութեան:

Պ. – Պէտք է ըսել, որ վերջին տարիները մեծ ջանք գործադրուեցաւ կառավարիչին եւ ճարտարապետական գործերու մարմինին կողմէ՝ գեղեցկացնելու եւ մաքրելու համար եռանկիւն մայրաքաղաքը:

Եթէ ես ըլլայի պատասխանատուն, պիտի փափաքէի որ բոլոր փողոցները ասֆալթապատուէին եւ պիտի փորձէի մայթեր կառուցել տուներուն եւ փողոցներուն միջեւ: Գիտեմ որ ասիկա կը պահանջէ միլիառներ: Իրազեկ եմ՝ որ քաղաքային ծրագրաւորումի պատասխանատուները կ'ուսումնասիրեն քաղաքի ծրագրաւորումը, եւ որքան տեղեակ եմ՝ ասիկա առաջարկուեցաւ միջազգային դրամաշնորհի միջոցով:

Հ. – Նկատի ունիք՝ որ նահանջե՞ց Խարթումը:

Պ. – Մեզի սորվեցուցած են՝ որ գիւղերը միանալով կը դառնան քաղաք: Երբեք չենք լսած՝ որ քաղաք մը նահանջէ եւ դառնայ գիւղ: Դժբախտաբար, այս է Խարթումի մէջ պատահածը: Այս պատճառով, անհրաժեշտ է կարգապահութիւն եւ հետեւողականութիւն, ինչպէս նաեւ վճռական դերակատարութիւն ճարտարապետական գործերու մարմինին կողմէ՝ սկսած երթեւեկութենէն եւ փողոցի հանդէպ յարգանքէն:

Հ. – Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Սուտանի ճարտարապետական համալսարաններու ներկայ ուսումնական ծրագիրին մասին:

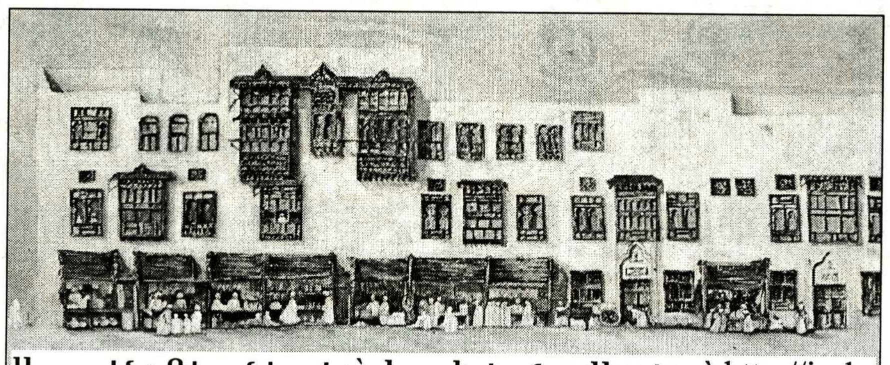

Սուքին: Գեղանկարիչ՝ Ժաք Իշխանց: Աղբիւր՝ http://jackishkanes.com/:

Պ. – Սուտանի մէջ ճարտարապետական համալսարանները ընդունուելու համար ուսանողը պէտք է ստանայ ընդունելութեան ամենաբարձր նիշը, իսկ յաջողութեան չափանիշը կը գտնուի «գիտական նիւթերուն, ինչպէս նաեւ մաթեմաթիքի մէջ»: Արտասահման ասիկա չափանիշ չի նկատուիր: Չափանիշը ուսանողին գծագրական եւ երեւակայական կարողութիւնն է, որովհետեւ ճարտարապետութիւնը ոչ միայն գիտութիւն է այլեւ արուեստ եւ զգացում՝ հանդէպ ճարտարապետական կազմութիւններու ու տարածութիւններու եւ գեղագիտական երեւոյթներու: Ճարտարապետներուն կ'ըսեմ՝ «որ սորվին դիտել եւ ոչ միայն տեսնել»:

Հ. – Իսկ ի՞նչ կ'ըսէք նոր ճարտարապետներու իրականութեան:

Պ. – Կը կարծեմ՝ որ շրջանաւարտը, նախքան նախագծել սկսիլը, պէտք է երկու տարի աշխատի ձեռնարկուի մը մօտ, որպէսզի վաստակի հմտութիւն եւ փորձառութիւն, տեղեկանայ ճարտարապետական եզրոյթներուն եւ ծանօթանայ գիրքերու եւ

Տար Մապրուքա, անձնական բնակավայր, Խարթում: Ճարտարապետ Ժաք Իշխանց: Աղբիւր՝ http://jackishkanes.com/:

աղբիւրներու: Պէտք չէ թոյլատրուի ճարտարապետին նախագծել երկու տարիէն առաջ: Այո, թող արձանագրուի Ճարտարապետներու Միութեան մօտ բայց ճարտարապետական աշխատանքը կատարէ հմտութիւն եւ փորձառութիւն ձեռք ձգելէ ետք:

Հ. – Բացի բնակելի շէնքերէ, ի՞նչ շէնքեր նախագծած էք:

Պ. – Այժմ ունինք մեծ ծրագիր մը՝ «ընտանիքի ակումբը», որ կը կոչուի Խարթումի Մշակութային Կեդրոն: Անիկա պիտի ունենայ համագումարներու սրահ, փոքրահասակներու գրադարան եւ առաջին անգամ ըլլալով՝ գեղանկարիչներու սրահ, ուր պիտի միահիւսուին արաբական եւ նուպիական ոճերը եւ որուն համար գեղանկարիչները որմնաթուղթեր կը պատրաստեն: Ասիկա ներկայիս իմ ղեկավարած ամենամեծ ծրագիրներէս մէկն է: Ասկէ զատ վերջացուցի Պիթար եւ Արիապ Մետաղի Ընկերութիւններուն շէնքը:

Հ. – Ի՞նչ է Տար Մապրուքայի պատմութիւնը:

Պ. – Մապրուքա իմ մօրս անունն է: Այնտեղ գործածեցի նուպիական ոճը, որուն աւելցուցի արդիականութիւն եւ տուի տարբեր բնոյթ: Ասիկա սուտանական-նուպիական ինքնութեան առաջին սերմս էր, զոր նախագծեցի 1980-ականներուն սկիզբը, Տար Շումմենայի հետ միաժամանակ: Կը պաշտեմ ճարտարապետական այս գիծը եւ զայն կը պատկերեմ նկարներուս մէջ: Քանի մը բարեկամներ պատուեցին ինծի՝ նուպիական դարպասներու երկու գեղանկարներս կախելով Խարթումի նորաբաց օդանաւակայանի շատ կարեւոր անձերու(14) սրահին մէջ:

Հ. – Կը նկատենք՝ որ ձեր գործերուն անուանումներ կը շնորհէք:

Պ. – Կը սիրեմ անուանել գործադրած շէնքերս: Օրինակ՝ Տար Ալ-Սուրուրը(15), որուն նուպիական-արդիական ինքնութիւն կրող երեք կցորդուած շէնքերուն պատերը կը հաղորդակցին ճարտարապետական ներդաշնակութեամբ: Նոյնիսկ ամբողջ տարածաշրջանը ազդուեցաւ անկէ: Գալով Տար Ալ-Կամարին(16), այդպէս անուանեցի որովհետեւ կը գտնուի Նեղոսի ափին:

Հ. – Պահանջա՞ծ են արդեօք իրենց շէնքերը չկրկնել ուրիշի համար:

Պ. – Իմ նախագիծերէս ոչ մէկը կը կրկնեմ: Իւրաքանչիւր շէնք ունի իր ուրոյն նախագիծը եւ առանձնայատկութիւնը:

Հ. – Ինչո՞ւ չէք մտածեր այս նուպիական ոճը փոխադրել արտասահման՝ նպաստելով մեր սուտական մշակոյթին ու քաղաքակրթութեան տարածումին:

Պ. – Կը փափաքիմ օր մը այդպէս ընել, բայց Արեւմուտքը մեզմէ աւելի ծանօթ է նուպիական քաղաքակրթութեան եւ ճարտարապետութեան:

(Վերջ 2)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

14. VIP.
15. Երջանկութեան Տուն:
16. Լուսինի Տուն:

ՅԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄՆ-Ն ԵՒ ՆԱԹՕ-Ն ԿԸ ՋԳՏԻՆ ԻՒՐԱՑՆԵԼ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԸ. ԶԱԽԱՐՈՎԱ

Ռուսաստանը Անդրկովկասի «ռազմական իւրացման» ԱՄՆ-ի եւ ՆԱԹՕ-ի գործողութիւնները կը համարէ լուրջ ռազմա-քաղաքական մարտահրաւէր: Այս մասին ազրպէյճանական ONA պարբերականի հետ հարցազրոյցի ժամանակ ըսած է Ռուսաստանի արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչ Մարիա Զախարովան:

Համաձայն անոր՝ այս տարածաշրջանը, անկասկած, կը դասուի Ռուսաստանի յատուկ կարեւորութեան շահերու ոլորտին մէջ: Ասիկա նախ եւ առաջ պայմանաւորուած է աշխարհագրական մերձաւորութեամբ: «Ակնյայտ է Հարաւային Կովկասի նշանակութիւնը լայն աշխարհաքաղաքական առումով: Այսօր այստեղ լիովին կը դրսեւորուի յայտնի արտատարածաշրջանային ուժերու՝ իրենց կանոններով Անկախ Պետութիւններու Համագործակցութեան (ԱՊՀ) տարածքը վերաձեւելու անպատկառ ձգտումը: Որպէս Ռուսաստանի համար լրջագոյն ռազմաքաղաքական մարտահրաւէր կը դիտարկենք Անդրկովկասի «ռազմական իւրացման» ԱՄՆ-ի եւ ↪ 3

2019 ՄԱՐՏԻՆ ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻ ՈՒՂԵՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ ԱՃԱԾ Է 7 ՏՈԿՈՍՈՎ

2019 Մարտին, նախորդ Մարտի համեմատութեամբ, Զուարթնոց օդակայանի ուղեւորահոսքը աճած է 7 տոկոսով: Այդ մասին կը տեղեկացնէ Զուարթնոց օդակայանի փէյսպուքեան էջը:

Ըստ Զուարթնոցին, այս տարուայ Մարտին, Հայաստանի երկու օդակայաններուն ընդհանուր ուղեւորահոսքը կազմած է 199 հազար 855 մարդ՝ 2018 թուականի նոյն ամսուայ ցուցանիշը գերազանցելով 7 տոկոսով:

«2019թ. Մարտին, 2018թ. նոյն ժամանակահատուածի համեմատ Զուարթնոցում ուղեւորահոսքն աւելացել է 7,6 տոկոսով: Եթէ 2018թ. Մարտին Զուարթնոց միջազգային օդանաւակայանի ծառայութիւններից օգտուել է 175 հազար 605 ուղեւոր, ապա 2019թ. Մարտի ցուցանիշը կազմում է 188 հազար 946 ուղեւոր», - գրուած է հաղորդագրութեան մէջ:

Զուարթնոց կը տեղեկացնէ նաեւ, որ 2019 Մարտին, Գիւմրիի Շիրակ օդակայանին ↪ 3

ԱՄՆ-Ն ԵՒ ՆԱԹՕ-Ն ԿԸ ՁԳՏԻՆ ԻՒՐԱՑՆԵԼ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԸ. ԶԱԽԱՐՈՎԱ

2 ➩

ՆԱԹՕ-ի գործողութիւնները: Եւ, ի հարկէ, անհնար է չըսել Լեռնային Ղարաբաղի չկարգաւորուած հակամարտութեան մասին, որուն, ցաւօք, ներգրաւուած են մեր ամենամերձաւոր բարեկամներն ու գործընկերները՝ Ազըրպէյճան եւ Հայաստան:

«Հարաւային Կովկասի մէջ կայունութեան աջակցութիւնը, տարածաշրջանի աստիճանական զարգացումին ապահովումը՝ տարածաշրջանի երկիրներուն հանդէպ Ռուսաստանի բարեկամական վերաբերմունքի պարագային յետագային եւս պիտի մնայ ռուսական արտաքին քաղաքականութեան կարեւորագոյն նպատակներէն մէկը», - նշած է ան:

2019 ՄԱՐՏԻՆ ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ ՕԴԱԿԱՅԱՆԻ ՈՒՂԵՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ԹԻՒԸ ԱՃԱԾ Է 7 ՏՈԿՈՍՈՎ

2 ➩

մէջ ուղեւորահոսքը կազմած է 10,909 մարդ: 2018-ի նոյն ամսուայ 11,138 ուղեւորահոսքի համեմատ նուազումը կազմած է 2,1 տոկոս:

Տարեսկիզբէն Հայաստանի երկու օդակայաններու ուղեւորահոսքը կազմած է 578 հազար 575 մարդ, որ 10,2 տոկոսով կը գերազանցէ նախորդ տարուայ նոյն ամիսներուն ցուցանիշը:

Զուարթնոց եւ Շիրակ օդակայաններուն մէջ 2019 Յունուար-Մարտին, նախորդ տարուայ նոյն ամիսներուն համեմատութեամբ, 8,3 տոկոսով աճած են նաեւ թռիչք-վայրէջքները, նշուած է հաղորդագրութեան մէջ:

ԱԺ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ԴՐԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒԵՑ ՀԱՆՔԵՐԻ ԻՐԱԿԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆԱՏԷՐԵՐԻ...

1 ➩

նարկներ.ի եւ անհատ ձեռնարկատէրերի պետական հաշուառման մասին» Հայաստանի օրէնքում լրացումներ կատարելու մասին եւ «Հանրային ծառայութեան մասին» օրէնքում փոփոխութիւն եւ լրացում կատարելու մասին օրէնքների նախագծերի փաթեթը յանձնաժողով ներկայացրեց Հայաստանի Էներգետիկ Ենթակառուցուածքների եւ Բնական Պաշարների նախարարի պաշտօնակատար Գարեգին Բաղրամեանը:

«2017-ի Մարտից Հայաստանը հանդիսանում է Արդիւնահանող ճիւղերի թափանցիկութեան նախաձեռնութեան թեկնածու երկիրը: Դա միջազգային կազմակերպութիւն է, եւ մենք ստանձնել ենք որոշ պարտաւորութիւններ, որոնց կատարումը պէտք է բերի հանքարդիւնաբերութեան ոլորտի աւելի բաց, թափանցիկ եւ հաշուետու կառավարման: Պարտաւորութիւններից մէկն էլ ոլորտում գործող կազմակերպութիւնների իրական սեփականատէրերի բացայայտումն է: Նախագծերի փաթեթը կարգաւորում է իրական սեփականատէրերի բացայայտման ողջ գործընթացը: Նախագծերի փաթեթը մշակուել է միջգերատեսչական աշխատանքային խմբի կողմից, որտեղ ներգրաւուած են եղել հանքարդիւնաբերող կազմակերպութիւններ, քաղաքացիական հասարակութեան ներկայացուցիչներ», - նշեց Բաղրամեանը:

Նա ընդգծեց, որ, մասնաւորապէս, «Ընդերքի մասին» օրէնսգրքում լրացւում են սեփականատէրերի վերաբերեալ տեղեկութիւնների բացայայտման մասին տեղեկանքի ներկայացման պահանջներ, իսկ որպէս պատասխանատուութեան միջոց սահմանւում է ընդերքօգտագործման իրաւունքի կասեցման եւ դադարեցման դրոյթներ: Սահմանուել է նաեւ իրական սեփականատէրերի փոփոխութիւնների վերաբերեալ տեղեկանքի լիազօր մարմին ներկայացնելու պահանջ: Իրական սեփականատէրերի վերաբերեալ տեղեկութիւնների բացայայտման դրոյթները նախատեսւում է տարածել ընդերքօգտագործման բոլոր ձեւերի վրայ:

«Իրաւաբանական անձանց պետական գրանցման, իրաւաբանական անձանց առանձնացուած ստորաբաժանումների, հիմնարկների եւ անհատ ձեռնարկատէրերի պետական հաշուառման մասին» օրէնքում առանձին յօդուածով սահմանուել է իրական սեփականատիրոջ բացայայտման պարտականութիւն ունեցող իրաւաբանական անձի վերաբերեալ միասնական գրանցամատեանում գրանցուող տեղեկութիւնների շրջանակը: Կարգաւորուել է նաեւ իրական սեփականատէրերի վերաբերեալ յայտարարագիր ներկայացնելու կարգը, իրական սեփականատէր գրանցելու ու գրանցման մէջ փոփոխութիւն կատարելու ժամկէտները:

ԽՈՀԵՐ

ՕՓԵՐԱ՝ ՄՇԱԿՈՅԹՈՎ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Սոյն գրութիւնը գաղափարական շարունակութիւնն է «Խմբագրական»-ին:

Նախ, անձնական գնահատական մը Օրբէլեանին՝ իբրեւ նուագավար եւ դաշնակահար:

1989 Սեպտեմբեր 29-ին, Երեւանի Խաչատրեանի անուան սրահին մէջ, ներկայ կը գտնուիմ Հայաստանի Սիմֆոնիկ Նուագախումբի շաբաթական նուագահանդէսին, նուագավարութեամբ Լորիս Ճգնաւորեանի: Խաչատրեանի դաշնակի քոնչերթօն կը նուագէր յատուկ ԱՄՆ-էն հրաւիրուած Կոնստանտին Օրբէլեան: Տպաւորութիւնը միջակէն ցած էր: Գրեթէ ամբողջ քոնչերթօն նուագուեցաւ միջին մեղմութեամբ՝ առանց մեղմ-ուժեղ երանգաւորումներու, երկրորդ մասի ծորուն քնարականութիւնը հրամցուեցաւ չոր ու կտրուկ, երրորդ մասը անցաւ առանց վերջամասի բարձրակէտի բացայայտումին:

Տպաւորութիւնը մնաց նոյնը, երբ յետագային գնեցի եւ ունկնդրեցի նոյն քոնչերթոյին սթիւտիօ ձայնագրութիւնը՝ Նիմ Եարվիի նուագավարութեամբ (Chandos 8542):

Ձեռքի տակ ունիմ բազմաթիւ տեսագրութիւններ՝ իբրեւ նուագավար, մեծ մասամբ՝ մեներգիչներուն նուագակցող նուագախումբով: Բոլոր պարագաներուն, նուագախումբը կտրականապէս զերծ է նրբութիւններէ, արտայայտիչ երանգաւորումներէ, երաժշտական յառաջմղումէ: Նուագավարին ձեռքերը զուրկ են թեքնիքական տիրապետութենէ: Անոնք զուգահեռօրէն բարձրացող ու իջնող շարժումներէ անդին չեն անցնիր. նուագավարը անկարող է ձախն ու աջը անջատել իրարմէ, աջը կիրարկելով չափի ու կշռոյթի համար, ձախը՝ մեկնաբանութեան: Ձեռքեր՝ որոնք չափ կու տան, առանց ոչ մէկ երաժշտութիւն արտայայտելու կամ մեկնաբանութիւն թելադրելու:

Ասիկա՝ գեղարուեստական-թեքնիքական կողմը:

Փետրուար 23-ին, *Կախարդական սրինգի* բեմադրութեան առիթով լրագրողներու հետ ունեցած ճեպազրոյցին, Օրբէլեանին ուղղուած հայերէն հարցումները կը թարգմանուէին ռուսերէնի (ի դէպ, այդ թարգմանիչը Մարտ 30-ի Օփերայի հաւաքոյթին գլխաւոր կազմակերպողն էր)(1): Օրբէլեան նոյնիսկ անկարող է լրագրական պարզագոյն հայերէնը հասկնալու:

Ինչո՞ւ հայերէն լեզու, եթէ երաժշտութիւնը «միջազգային» լեզու է: Յիշեցնեմ, որ Պեռլին Ֆիլհարմոնիքի վերջին երեք գլխաւոր նուագավարները եղած են՝ իտալացի Քլաուտիօ Ապպատօ (1989-2002), անգլիացի Սայմըն Ռաթըլ (2002-2018) եւ ռուս Քիրիլ Փեթրենքօ (2019-): Այսինքն, վերջին երեսուն տարիներուն, նուագախումբը գերմանացի նուագավար չէ ունեցած: Բայց բոլորն ալ տիրապետած են գերմաներէն լեզուին եւ նուագախումբին հետ պարտադրաբար կը խօսին գերմաներէն: Ասիկա գերմանական ազգայնականութիւն չէ, այլ կեցութեան բնական պահանջք մը եւ հաղորդակցութեան հարազատ միջոց:

Յիշեցում մը: Երեւանի Օփերայի Թատրոնը 2018 Սեպտեմբեր 6-15-ին ելոյթ ունեցաւ Տուպայի մէջ՝ ներկայացնելով *Քարմէն* եւ *Կախարդական սրինգ*, բայց ոչ հայկական օփերա:

Օրբէլեանի ու իր համակիր-զինակիցներու գովասանքի խօսքերուն մէջ կարմիր թելի նման կ՚անցնէին քանի մը կէտեր, որոնք կապուած էին իր շնորհիւ կատարուած դրամական ներդրումներուն, հռչակաւոր ձայնամարզիչներու եւ կատարողներու հրաւէրին, բեմադրութիւններու քանակային աճին հետ: Այսինքն, խօսակցութիւնները կ՚ընթանային արտաքին գործօններու վրայ, որոնք թէեւ իրական են, բայց չեն արտայայտեր ներքինը՝ գեղարուեստականը:

Բանիմաց ու բարձրակիրթ նուագավար Զաւէն Վարդանեան՝ որ Օրբէլեանի ժամանակ գործած էր Օփերային մէջ, համոզուած է որ Օրբէլեան յաջող արտադրիչ մըն է.

«Հրաւիրել վոկալի եւ բեմի մասնագէտներ, կազմակերպել մեր թատրոնի հիւրախաղերը, լաւագոյն վոկալիստների համերգները արտասահմանում շատ լաւ է, բարձր գովասանքի արժանի: Թատրոնի նոր կանոնադրութեան կէտերից մէկը պէտք է լինի «Պրոդիւսէր»-ի պաշտօնը: Այս հաստիքը կարող է զբաղեցնել միայն Օրբէլեանը, ով, իմ համոզմամբ, հիանալի կ՚աշխատի այս պաշտօնում: Նրա տարերքը միջոցառումներն են: Այսքա՛նը միայն»(2):

Իսկ վարչարարական ու գեղարուեստական առումով, Վարդանեան կը գանգատի.

«Բայց մօտիկից շփուելով եւ տեսնելով նրա գործողութիւններն ու գործունէութեան տեսակը, դժբախտաբար, աստիճանաբար ինձ պարզ դարձաւ Օրբէլեանի անսկզբունքայնութիւնն ու գեղարուեստական չափանիշների բացակայութիւնը: Նա, ինչպէս պարզուեց այս երկու տարիներին, չունի յստակ պատկերացում, թէ ինչ է օպերային թատրոնը:

«Նա չկարողացաւ յստակ ղեկավարել-կարգաւորել թատրոնի գեղարուեստական-աշխատանքային կեանքը, տանել ճշգրիտ եւ արդար կադրային քաղաքականութիւն, ստեղծել առողջ մթնոլորտ: Նա չկարողացաւ կրճատել անհարկի ուռճացած վոկալ կազմը: Այդ կազմից՝ մօտ 56 հոգի, իրականում երգում են, քսան կամ քսանհինգ երգիչ: Առաջատար երգիչները թատերաշրջանում երգում են մէկ կամ երկու անգամ, ոմանք՝ չեն երգում ընդհանրապէս: Կան, որոնք երգում են չորս կամ հինգ անգամ: Ի՞նչ սկզբունքով են պլանաւորւում օպերային ներկայացումները եւ երգիչների մասնակցութիւնը, ինչ հերթականութեամբ պէտք է օպերային նոր ներկայացումները մտնեն խաղացանկ, պարզ չէ»(3):

Երկու ամիս առաջ, *Ժամանակ* օրաթերթի հետ ունեցած հարցազրոյցին մէջ, Վարդանեան շեշտած է՝ որ յեղափոխութիւնը Օփերայի Թատրոն չէ մտած(4):

Յեղափոխութիւնը չէ մտած նաեւ շատ ուրիշ տեղեր: Ժամանակն է արդէն ակնկալել գլխաւոր հիմնարկներու մշակութային յեղափոխութիւն եւ հիմնահոսանքային նոր հարթակներու յառաջացում: Օփերայի պարագային, Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը առիթ տուաւ՝ որ խումբ մը արուեստագէտներ պահանջեն վարէն վեր շարժում մը: Ասիկա ինքնին ըլլալով խիստ կարեւոր քայլ մը, արդարեւ, գեղարուեստական քննարկումներու պահանջք տակաւին չյառաջացաւ:

Օրինակ, հետեւեալ կէտերը.

1. Արդիական բեմադրութիւնները, որոնց պակասը նկատելի է: Այսօր գրեթէ բոլոր արեւմտեան թատրոնները հիմնահոսանքային օփերաները (*Ֆիկարոյի ամուսնութիւնը, Լա Թրաւիաթա, Քարմէն,* եւ այլն) պարբերաբար կը բեմադրեն ժամանակակից զգեստներով, ոչ-աւանդական բեմայարդարումներով, մեներգիչներու դերասանական յատկանիշներու ցայտուն ու ընդգծուած ցուցադրութեամբ: Թէեւ բնաւ պէտք չէ ասիկա ընդունիլ իբրեւ սկզբունք, բայց անոր օգտագործումը թարմ կենսունակութիւն եւ տարբեր գաղափարներ կրնայ ներմուծել հայկական օփերա, որոնցմէ կրնան օգտուիլ նոյնիսկ «դասական» ոճով բեմադրութիւնները:

2. Յատուկ պատուէրներով ասպարէզ բանալ հայկական նոր օփերաներ յօրինելու կարելիութեան:

3. Խորհրդային շրջանի օփերաներու վերականգնումը, նոր իմաստ տալու համար ժամանակաշրջանի մը՝ որ յաճախ կ՚ընդունուի կամ կարօտախտի փքունութեամբ, կամ հակա-խորհրդային սովորական վարկաբեկութեամբ:

4. 2013 Մայիսին, Սունդուկեանի անուան Թատրոնին մէջ կը բեմադրուէր *Անոյշ* օփերան՝ հետեւեալ վերտառութեամբ.

«*Անուշ*՝ Տիգրանեանի օփերայի եւ Թումանեանի պոէմի հիման վրայ.

Բեմադրութիւն եւ լիպրեթթոյի յարմարեցում (ադապտացիա)՝ Սերժ Աւետիքեան.

Գործիքաւորում ու երաժշտութեան վերամշակում՝ Անահիտ Սիմոնեան»:

Ֆրանսահայ դերասան եւ բեմադրիչ Աւետիքեան յստակօրէն կը նշէր, որ անիկա մեր այսօրուայ լսած *Անոյշը* չէ, այլ անոր *յարմարեցումը*: Յստակեցնելով եւ բացայայտօրէն յայտարարելով իր դիրքը, ➩ 4

ՃԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

3 ՕՓԵՐԱ՝ ՄՇԱԿՈՅԹՈՎ

Աւետիքեան ազատ կը զգար փնտռելու բեմադրական նոր լուծումներ՝ վերը յիշատակուած «արդիականութեան» ուղիով(5):

Բեմադրութենէն ետք կը բարձրանայ աՀռելի աղմուկ: Մամուլ, Հանրային ցանցեր եւ Հեռատեսիլ կը լեցուին շատ ուժեղ զրպարտութիւններով: Աղմուկը ունէր մէկ Հիմք. Աւետիքեան ի՞նչ իրաւունք ունի խեղաթիւրելու սրբութիւն դարձած օփերան: Բիւրեղապաշտներու ընդարձակ խումբ մը նամակ կը գրէ երկիրի նախագաՀ Սերժ Սարգսեանին(6): Բեմադրութիւնը կը մնայ առանց «պաշտպանութեան». աղմուկը շատ աւելի բարձր էր քան լուրջ մեկնաբանութեան որեւէ Հնարաւորութիւն, չՀաշուելով Աւետիքեանի անձնական ելոյթները, որոնք նուազ լսելի դարձան: Երեւանի Օփերայի գեղարուեստական կարելիութիւնն է վերանայիլ իր դիրքաւորումը նման բեմադրութիւններու նկատմամբ, ոչ իբրեւ վերջնական լուծում, այլ դրական ու Համոզուած փորձ:

5. Մինչ Աւետիքեանի յայտարարած յարմարեցումը նկատուեցաւ անընդունելի, 1945-էն ի վեր ՉուՀաճեանի *Արշակ Բ.* օփերան կը ներկայացուի երաժշտութեան 80 տոկոս փոփոխութիւն-վերամշակումով, առանց երբեք յայտագիրներուն վրայ նշուելու նոր երաժշտութեան Հեղինակ՝ գրեթէ մոռցուած երաժշտաՀան Լեւոն Խոջա-Էյնաթեանի անունը: «Մասնագէտ»-ները կրնան ըսել՝ որ ՉուՀաճեանի բնագիրը անորակ է, ՉուՀաճեանը անտաղանդ է, եւ այլն, բայց ոչ ոք իրաւունք ունի 80 տոկոս փոխուած երաժշտութիւն մը ներկայացնել իբրեւ բնագիր: Երեւանի Օփերան, եթէ անյարմար կը դատէ բնագիրին վերականգնումը, պարտաւոր է բեմադրութիւնը կոչել իր անունով՝ «*Արշակ Բ.*, երաժշտութիւն Տիգրան ՉուՀաճեանի, ամբողջական վերամշակում Լեւոն Խոջա-Էյնաթեանի»: Այստեղ արդէն ընկալումի որակային փոփոխութիւն մտցուցած կ՚ըլլայ՝ փարատելով 75 տարուայ պարտադրուած զօրութենականութիւն մը: Պարտադրանքը փոխարինած կ՚ըլլայ ինքնագիտակցութեամբ:

Վերջապէս, անկարելի է «Խմբագրական»-ի եւ «ԽոՀեր»-ու սիւնակներ յատկացնել Հայաստանի մշակութային Հետաքրքրական շարժումի մը, առանց յիշելու Սփիւռքի Հնարաւորութիւնը: Եթէ Հայաստանի մէջ տեղի ունեցաւ շարժում մը՝ պաՀանջելու Համար վարէն վեր ընթացող որոշումի կայացում, Սփիւռքի մէջ անկարելի է երեւակայել նման պաՀանջք, քանզի ամէն բան (ներառեալ մամուլն ու լրատուութիւնը) գերկեդրոնացած է վերին մարմիններու, աւելի ճիշդ՝ ղեկավարներու, տնօրինութեան տակ: Մինչ Երեւանի Օփերայի շարժումին կապակցութեամբ *ՃաՀակիր* կրցաւ մշակութային մտորումներ ու ցանկութիւններ առաջարկել Հայաստանի ուղղութեամբ՝ անիկա անզօր կը մնայ Սփիւռքի մշակութային միաՀամուռ, միակողմանի, բացառիկ Հրամանապետութեան առջեւ: Մինչ մշակութային յեղափոխութիւն մը Հայաստանի մէջ գործադրելի իրականութիւն մըն է, Սփիւռքի գերկեդրոնացած եւ ինքնափառաբանուած մշակութային եսը՝ իր ստեղծած գերիրական ու Հեշտամոլ արտածորումով, առիթ չի տար նոյնիսկ մտածելու յեղափոխութեան մասին:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Տե՛ս, օրինակ, *Ա1+*-ի 2019 Փետրուար 23 թուակիր տեսագրութիւնը YouTube-ի մէջ՝ *Կախարդական սրինգ՝ երեւանեան բեմում* խորագիրով:

2. «Օպերային թատրոն՝ Հայեացք ներսից», *Հրապարակ*, 13 Դեկտեմբեր 2018, https://hraparak.am/post/2140366646:

3. Անդ:

4. «Յեղափոխութիւնն օպերային թատրոն չի մտել, կողքով է անցել. դիրիժորն ակնկալում է, որ Օրբէլեանը գեղդեկ չի լինի», *Ժամանակ*, 18 Փետրուար 2019, https://armlur.am/879353/:

5. Մանրամասնութիւններու Համար տե՛ս՝ «*Անուշ* օփերան՝ իշխանազրկումի ուղիով», *ՃաՀակիր*, 11 Յուլիս 2013, թիւ 1707:

6. Տե՛ս՝ անդ:

1 ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕՓԵՐԱՅԻ ՏՆՕՐԷՆԻ ՀԱՐՑԸ

արուեստագէտ մը (այն սակաւաթիւ Հայ նուագավարներէն՝ որ առ նուազն ունի ձեռքի եւ ճպոտի արՀեստավարժութիւն), որ առանց Հռետորաբանութիւններու, առանց աւելորդ ազգային կարգախօսներու, նշեց ինքնակառավարումի կանոնակարգի մը անՀրաժեշտութիւնը, շեշտելով՝ որ «պէտք է ամբողջ կոլեկտիվը դառնայ ղեկավար»: Իր ելոյթը ընդունուեցաւ թեթեւ ծափաՀարութիւններով:

Ասատրեանի խօսքը շատ յստակ կարելի է մեկնաբանել: Դիմադրութեան դաշտը պէտք է փոխադրել ընդդէմ «պետական ոչ առեւտրային կազմակերպութիւնների մասին» օրէնքին, որպէսզի կարելի դառնայ Օփերային եւ ընդՀանրապէս մշակութային Հիմնարկներուն մէջ որոշումներ կայացնել վարէն վեր, այսինքն՝ տնօրէնները, փոխտնօրէնները եւ այլ պաշտօններ առաջարկուին ու ընտրուին անձնակազմերուն կողմէ, իսկ նախարարները դառնան ընտրութիւնը պարտադիր վաւերացնողները: Այս ուղղութեամբ տարուող պայքար մը շատ կարեւոր է՝ նմանատիպ դէպքերու յետագայ կրկնութենէն խուսափելու Համար:

Կիրթ ու Հակիրճ ելոյթ մը ունեցաւ նաեւ սոփրանօ ԱնաՀիտ Մխիթարեան:

Տեսագրութեան մէջ երբեմն կ՚երեւէր Օրբէլեանը՝ նստած առաջին շարքը, եւ քովը՝ օփերայի բեմադրուՀիներէն մէկը, որ անոր ականջին կը թարգմանէր Հայերէն ելոյթները: Օրբէլեան ոչ միայն Հայերէն չի խօսիր, այլեւ Հայերէն չի Հասկնար: Երկիր մը՝ որուն պետական պաշտօնական լեզուն Հայերէնն է, ունի շատ կարեւոր Հիմնարկի տնօրէն մը՝ որ անտեղեակ է Հայերէնէ: Հապա ինչպէ՞ս կը ստորագրէ փաստաթուղթերը, Համաձայնագիրները, ինչպէ՞ս թղթակցութիւններ կը գրէ նախարարութեան: Ասիկա՝ յիշելու Համար լեզուի սոսկ պաշտօնական կողմը:

Ապրիլ 1-ին, Օփերայի Թատրոնի աշխատակիցները բողոքի ցոյց կը կատարեն կառավարութեան շէնքին առջեւ: Նիկոլ Փաշինեան իր մօտ կ՚ընդունի Օփերայի ներկայացուցիչները: Հանդարտ, անխռով, սիրալիր ընդունելութեամբ ու ոճով (ինչպէս յստակօրէն կ՚երեւի տարածուած տեսագրութեան մէջ), Փաշինեան անոնց ուշադրութեան կը յանձնէ քանի մը կէտեր: *Սիվիլ Նէթ* կը խտացնէ այդ կէտերը.

«1. Արդարադատութեան նախարարութիւնը 2018-ի Օգոստոսի 11-ի արձանագրել է, որ Կոնստանտին Օրբէլեանի նշանակումը իրականացուել է օրէնսդրութեան պաՀանջների խախտմամբ:

2. Այդ քննարկումը կառավարութեան նախաձեռնութեամբ տեղի չի ունեցել, այլ եղել է քաղաքացու կամ քաղաքացիների դիմում:

3. Օրէնքը կառավարութեան եւ մշակոյթի նախարարութեան վրայ յստակ դնում է պարտաւորութիւն նման դէպքերում լիազօրութիւնները դադարեցնել:

4. 2017-ի ընթացքում Օրբէլեանը 12 անգամ 110 օր գործուղուել է տարբեր երկրներ, 7 անգամ ՌԴ՝ Հիմնականում Մոսկուա, երկու անգամ ԱՄՆ, ինչպէս նաեւ Կանադա, Լիտվա եւ այլն:

5. 2017-ին Օրբէլեանը 135 օր փաստացի բացակայել է աշխատանքից:

6. 2018-ին 174 օր է բացակայել աշխատանքից, եւս 20 օր գտնուել է չվճարուող արձակուրդում:

7. Ֆինանսների նախարարութեան կողմից 2017-ին իրականացուել են ստուգումներ Թատրոնում, որի արդիւնքում արձանագրուել է 92 միլիոն դրամի խախտում:

8. 2017-18-ին վերականգնուել է ընդամէնը 10 միլիոն դրամը, եթէ վերականգնուել է, նշանակում է՝ այդ խախտումները ընդունուել են որպէս այդպիսին:

9. Օրէնսդրութեան պաՀանջների խախտմամբ բազմաթիւ աշխատողներ աշխատանքից Հեռացուել են, այդ մարդիկ դիմել են նախարարին եւ մարդու իրաւունքների պաշտպանին:

10. Նախարարութիւնն ուսումնասիրել է ու փաստել, որ աշխատանքից ազատումները եղել են օրէնսդրութեան խախտումներով, նախարարը յանձնարարել է խախտումները վերացնել, սակայն Կոնստանտին Օրբէլեանը Հրաժարուել է կատարել այդ յանձնարարականները:

11. Ի պատասխան կառավարութեան Հարցման՝ Թատրոնի իրաւաբանը պարզաբանել է, որ Օրբէլեանը կէս դրոյքով աշխատում է որպէս գեղարուեստական ղեկավար, մինչդեռ Հաստիքացուցակում գրուած է՝ երկու պաշտօնների երկու լիարժէք Հաստիք»:

Հանդիպումէն դուրս եկած Օփերայի նուագավար Յարութիւն Արզումանեան կը նշէ՝ որ իրենք գոՀ են արդիւնքներէն: Հապա մէկ օր առաջուայ Հայրենասիրական Հռետորութիւննե՞րը:

Յաջորդող օրերը Օրբէլեան ամէն տեղ էր՝ մամուլի մեծ սաուլիս, *Սիվիլ Նէթ*, *Կենտրոն* Հեռատեսիլի կայան, եւ այլն: Ընդամէնը քանի մը օր՝ եւ ամէն բան վերադարձաւ իր տեղը: Օրբէլեան չվերադարձաւ տնօրէնի պաշտօնին:

Ան, ի միջի այլոց, սպառնաց՝ որ իր նուիրած թանկարժէք դաշնակները պիտի Հեռացնէ Օփերայէն եւ նուիրէ նոյնանուն Հօրեղբօր անուան դպրոցին: Ասոր մասին գրող ու արձակագիր Արփի Ոսկանեանէն աւելի Հետաքրքրական մեկնաբանութիւն կարելի չէր գտնել: Ֆէյսպուքեան էջին վրայ Ապրիլ 5-ին կը գրէ.

«Որ մարդն ուզում է իր գոյքն իր Հետ տանել, ոչ մի խնդիր չկայ: Առաւել եւս ինչի՞ պիտի թողնի, եթէ իրեն վիրաւորել են կամ իրեն վիրաւորուած է զգում: Նա երաժիշտ է, ոչ թէ օլիգարխ ու մեկենաս, որ բարեգործութիւններ անի: Հա, մտածել է, որ Օպերան իրենն է, ինքը պիտի Համարեա գրոյից ոտի կանգնեցնի, իր անունը ոսկէ տառերով պիտի գրուի էդ Թատրոնի եւ Հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ, չի ափսոսել, արել է էն, ինչ անՀրաժեշտ է եղել: Հիմա պիտի թողնի, որ ի՞նչ: Եւ ո՞ւմ պիտի թողնի՝ էն մարդկա՞նց, որ իր ձեռքից խլել են իր Հնարաւորութիւնը: Ուրեմն, ինչո՞ւ է էդ արարքը այնուամենայնիւ էժանագին թւում: Որովհետեւ նա ոչ թէ վերցնում ու տանում է իր գոյքը, ինչը նորմալ կը լինէր, այլ սպառնում է, որ կը տանի: Դրանով ասում է՝ ես միայն ես չեմ ու իմ տաղանդը, ես նաեւ էդ ութ դաշնամուրն ու մէկ պրոյեկտորն եմ: Ինձ կը Հանէք, կը կորցնէք էդ դաշնամուրները: Յանկարծ բոլորիս պարզ է դառնում, թէ նրա արժէքային Համակարգում որքան լուրջ տեղ է յատկացուած նիւթականին: Այնքան լուրջ, որ ստացւում է՝ ինքն իրեն էդ դաշնամուրներից էժան է գնաՀատում, իր տաղանդի տէր մարդուն կորցնելը թողած՝ մենք պիտի մտածենք ութ դաշնամուրի մասին, մեզ զսպողը էդ դաշնամուրները պիտի լինեն, որ իրեն յանկարծ չնեղացնենք: ԻՀարկէ, սա նաեւ տարբեր մշակութային միջավայրում մեծացած լինելու Հետեւանք է: Հայկական մշակոյթի մէջ այնուամենայնիւ Հոգեւորը աւելի մեծ տեղ է զբաղեցնում, քան ամերիկեան մշակոյթի մէջ: Խօսքը նրա մասին չէ, որ Հայաստանում ապրող Հայերը աւելի քիչ են «փողի մեռած», քան ամերիկացիները, խօսքը գաղափարախօսութեան ու արժէքների մասին է, որոնցով դաստիարակւում ենք, ու դրա Հիման վրայ ձեւաւորուած մշակութային միջավայրի»:

Օփերան կը սպասէ իր նոր տնօրէնին: Օրբէլեան պիտի ընդունի՞ մնալ գեղարուեստական ղեկավարի պաշտօնին մէջ:

Ա.

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع

TCHAHAKIR
Armenian Weekly

P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1840 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՄԱՅԻՍ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴՀԿ. عدد رقم ١٨٤٠ الخميس ٢ مايو ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԹԱՒՇԵԱՑ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ

Իրական, ժողովուրդէն բխած յեղափոխութիւնները ենթակայ են հակայեղափոխութեան: Արդարեւ, հակայեղափոխութեան յաջողութեան պարագային, արդիւնքները կ՚ըլլան արտակարգօրէն ճնշող: Հակայեղափոխութիւնը վրէժ կը լուծէ յեղափոխականներէն եւ ժողովուրդէն եւ կը ստեղծէ նախկինէն աւելի բռնապետական իշխանութիւն:

Ֆրանսական յեղափոխութեան ցնցումներուն յաջորդած ամենակարեւոր իրադարձութիւնը Փարիզի Քոմիւնն էր՝ վարէն բխած յեղափոխական զանգուածային խաղաղ շարժում մը, որ դուրս մղեց հանրապետական բռնապետութիւնը՝ իր դրամատիրական շահամոլ դասակարգային բեւեռուածութեամբ, եւ սկսաւ ստեղծել համայնական-հաւասար հասարակութիւն մը, որ տեւեց ընդամէնը երկու ամիսէն քիչ մը աւելի, քանի որ հակայեղափոխական հանրապետականները վերագրաւելով Փարիզը՝ իրականացուցին անխնայ ու անկազմակերպ ահռելի համատարած սպանութիւններ, եւ յաջողեցան հիմնել նոր, աւելի վերահսկուած ու վերադիրօրէն գաղափարախօսականացուած հանրապետութիւն մը:

Կուաթեմալայի 1944-ի եւ Նիքարակուայի 1979-ի յեղափոխութիւններուն ձախողեցումները ուրիշ վկայութիւններ են հակայեղափոխական բռնապետութեան:

Օրինակները երկար են եւ կը հասնին մինչեւ մեր օրերը:

Հայաստանի Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը տեղի ունեցաւ՝ որովհետեւ անկարելի դարձած էր հանդուրժել Քոչարեան-Սարգսեանի հիմնադրած բացայայտ քրէա-օլիկարքական համակարգը:

Հակայեղափոխականները մեծ ջանք գործադրեցին ձախողեցնելու յեղափոխութիւնը: Կառչած խորհրդարանական մեծամասնական եւ մեծամասնականներուն կողմէ պարգեւատրուած աթոռներուն վրայ, փորձեցին որքան կարելի է յետաձգել խորհրդարանական ընտրութիւնները: Ձախողեցան:

Զանազան ժամանակներ փորձեցին յառաջ նետել տարբեր կարգախօսներ, իբր նոր իշխանութիւնները դէմ են Հայ Առաքելական եկեղեցիին, դէմ են ընտանեկան աւանդական բարքերուն, կողմ են միասեռականներուն, Մարտ 1-ը կը շահագործեն յօգուտ իրենց՝ Քոչարեանը դարձնելով քաղբանտարկեալ, եւ այլն, եւ այլն: Չյաջողեցան:

Մինչեւ այսօր ամէն ջանք կը գործադրեն իրենց ձեռքը գտնուող մեծ ու ազդեցիկ լրատուամիջոցները օգտագործել՝ յառաջ մղելու սեւացնող, բայց ոչ երբեք ընդդիմական քարոզչութիւն: Այստեղ արդէն հակայեղափոխականները երբեմն կը հասնին յաջողութիւններու, ստեղծելով պատրանքներ՝ որոնք կ՚ընկալուին իբրեւ իրականութիւններ:

Ամէն պարագայի, հակայեղափոխականութիւնը Հայաստանի մէջ չէ յաջողած յեղաշրջում կատարել: Հին ուժերու վերադարձը շատ վտանգաւոր պիտի ըլլայ կազմաւորուող ազատութեան եւ ժողովրդավարութեան համար: Պէտք է անպայմանօրէն պահպանել յեղափոխութիւնը եւ քաղաքական դաշտի վրայ ստեղծել իրական ընդդիմութիւն: Լուսաւոր Հայաստան կուսակցութիւնը այս տեսակ ընդդիմութեան օրինակ մը կարելի է ընդունիլ:

Նոր իշխանութիւններուն տարած պայքարը փտածութեան դէմ իրական է, հակառակ նախորդներուն՝ որոնք փտածութիւնը դիտաւորեալ տարածեցին հասարակութեան ամենախոր շերտերուն մէջ, իբրեւ միջոց իշխանական ամրապնդումի (յայտնի է Աճէմօղլուի տեսութիւնը՝ թէ ինչպէս բռնապետական իշխանութիւնները իրենց գոյութեան համար ներսէն կ՚արմատաւորեն փտածութիւնը): Վերջին տարին տեղի ունեցան մեծաքանակ ձերբակալութիւններ՝ փտածութեան եւ պետական աւազակութեան մեղադրանքներով:

Նոր իշխանութիւնը օլիկարքական չէ, այսինքն՝ ինքը անձամբ չէ կապուած մեծ պիզնէսի հետ, կաշառքներ չի վերցներ պիզնէսի արտօնութիւններ եւ դիւրութիւններ շնորհելու համար:

Վերացա՞ւ օլիկարքութիւնը: Անշուշտ, ոչ: Տակաւին նախկին օլիկարքներուն տնօրինութեան տակն է նէօլիպերալ տնտեսութեան խոշոր լծակները՝ հանքարդիւնաբերութենէն մինչեւ կենսական ապրանքներուն ներկրումը:

Ամենամեծ օլիկարքը՝ Գագիկ Ծառուկեան, յաջողեցաւ նոյնիսկ աթոռներ գրաւել նոր Ազգային Ժողովին մէջ, արդար ընտրութիւններու արդիւնքով, թէեւ աթոռներուն քանակը անհամեմատօրէն քիչ էր Սերժ Սարգսեանի խորհրդարանէն: Բայց, այս հսկայ օլիկարքը կը գտնուի խորհրդարանին մէջ, պաշտպանելու համար իր պիզնէս շահերը: Վերջին շրջանին ցեմենտի հարկերուն աղմկալից պատմութիւնը՝ զոր Ծառուկեան մինչեւ վերջ հետապնդեց օգտագործելով Ազգային Ժողովի իր աթոռը, կապուած էր իր սեփական Արարատցեմենտ գործարանի շահերուն հետ: Փաշինեան ի զուր փորձեց Ծառուկեանը վերանուանել՝ գործարար, փոխան օլիկարքի: Այստեղէն, օլիկարքի եւ գործարարի տարբերութիւնը, առաջինը՝ վատ, երկրորդը՝ լաւ: Այստեղէն, նաեւ, Փաշինեանի տնտեսական համոզուածութիւնը, որ կը կայանայ արտաքին ներդրումներու, մեծ գործարարներու քաջալերումի, անդրազգային ընկերութիւններու փաստացի ընդունումի մէջ, որ շատ բան չի կրնար փոխել հասարակութեան ներքին շերտերու եւ աղքատութեան վերացումի առումով, քանի որ մեծ գործարարութիւնը միշտ իր ձեռքին տակ պիտի պահէ, եւ ի հարկին պիտի ստեղծէ, իր տիրապետութեան տակ գործող աշխատաւորներու եւ պաշտօնեաներու հսկայ զանգուածներ:

Հանքարդիւնաբերութիւնը կը հանդիսանայ ամենակնճռոտ հարցերէն մէկը: Հսկայ անդրազգային ընկերութիւններ Հայաստանի մէջ նստած կը թալանեն անոր ընդերքը եւ կը տանին դուրս՝ զայն վերամշակուած վաճառելու համար, չխօսելու համար Հայաստանի հրաշալի բնութեան անվերադարձ աւերումին մասին: Այս բոլոր ընկերութիւնները պաշտպանուած են միջազգային կոչուած դատարաններով: Ստորագրուած համաձայնագիրներէ զատ՝ դատարանները ուրիշ բան չեն հասկնար: Թո՛ղ մարդիկ թունաւորուին, թո՛ղ բնութիւնը կործանուի, թո՛ղ գիւղացիները զրկուին հողագործութենէ եւ ապրուստի մնայուն միջոցներէ, հոգ չէ: Կարեւորը, կտոր մը ստորագրուած թուղթին ապահովութիւնն է եւ այդ թուղթին ետեւէն ընկերութիւններու սեփականատէրերուն կամ տնօրէններու հոգաբարձուներուն կուտակելիք անսահման դրամները: Դրամ կայ մէջտեղը, եւ դատարանները կոչուած են պաշտպանելու դրամը, եւ ոչ թէ մարդը: Այս բոլորին մէջ կը յառնի Ամուլսարի խնդիրը՝ շնորհիւ աքթիւիսթներու վճռականութեան: Աքթիւիսթները փակելով Ամուլսարի հանքը տանող ճանապարհները, յաջողած են դադրեցնել արդիւնաբերութիւնը նախապատրաստող շինարարական աշխատանքները: Ոստիկանութիւնը կրնար զանոնք հեռացնել բռնի ուժով, բայց վերին քաղաքական որոշումով չդիմեց այդ քայլին եւ աքթիւիսթները մնացին իրենց տեղը, իսկ կառավարութիւնը կը փորձէ գտնել օրինական խախտումներ (եւ ոչ թէ մարդկային ու բնական աւերներ), պատսպարուելու համար միջազգային դատարաններու յորձորձումէն:

Յեղափոխութենէն մէկ տարի ետք՝ Ապրիլ 27-ին, Մաշտոցի պուրակին վրայ, տակաւին Փաշինեան կրցաւ Քաղաքացիի Օրուան առիթով իջնել հրապարակ եւ ուտել խորոված: Անշուշտ, շրջապատուած էր թիկնապահերով, բայց երեւակայեցէ՛ք՝ եթէ ժողովուրդի զանգուածը որոշէ յարձակիլ վրան: Փաշինեան տակաւին կը վայելէ փողոցի վստահութիւնը: Եւ այս վստահութեան համար, վերջերս որոշ ուժեր որոշում կայացուցին՝ սկսելու իր հանդէպ անվստահութեան պաշտօնական գործընթացք: Ասիկա կատակ չէ:

Իսկ Սփիւռքի հիմնահոսա՞նքը: Անիկա շատ հանդիստ էր Սերժ Սարգսեանի քրէա-օլիկարքական համակարգին հետ, որ շքանշաններով, թուղթէ մրցանակներով, պատուոյ հիւրասիրութիւններով շատ լաւ գիտէր գրաւել Սփիւռքը, Սփիւռք մը՝ որ կազմուած է անձեռնմխելի ու անքննադատելի ղեկավարներէ եւ անոր յարող ու ծառայող եւ անոնցմէ բխած ու սնուած նոյնքան անձեռնմխելի ու անքննադատելի լրագրող-մտաւորականարուեստագէտ զանգուածէ: Սփիւռք մը՝ որ կը սարսափի

➪ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԸ ՆՇԵՑԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱԿԱՆ ԵՐԹՈՎ

Աշխատանքի օրուայ կապակցութեամբ իրենց աշխատանքային իրաւունքների պաշտպանութեան մասին եւս մէկ անգամ բարձրաձայնելու նպատակով բազմաթիւ մարդիկ մասնակցեցին Երեւանի կենտրոնում անցկացուող երթին:

Արմենպրէսի հաղորդմամբ՝ այն մեկնարկեց Հիւսիսային Պողոտայից:

Երթի կազմակերպիչ Արհմիութիւնների կոնֆեդերացիայի նախագահ Էդուարդ Թամասեանի խօսքով՝ արհմիութիւնը վաղուց իր դերակատարումն ունի աշխատաւոր մարդկանց իրաւունքների պաշտպանութեան գործում: Այն ե՛ւ անցեալում, ե՛ւ այսօր փորձում է բոլորի իրաւունքները պաշտպանել իր հնարաւորութիւնների չափով:

«Մենք տարբեր պահանջներ ենք ներկայացնում, որոնք հիմնականում վերաբերում են մեր իրաւունքների պաշտպանութեանը: Ես իմ աշխատանքային պայմաններից գոհ եմ, բայց աշխատավարձը չնչին է: Ինձ այնքան էլ գնահատուած չեմ զգում», - խոստովանեց երթի մասնակից Նոնա Ահարոնեանը:

«Դեռ Խորհրդային Միութեան տարիներից Մայիսի 1-ը նշում էինք մեծ սիրով: Միշտ էլ ցանկացել ենք, որ նուիրուած աշխատող մարդկանց աւելի շատ գնահատեն: Տարիներ շարունակ աշխատում ենք՝ ցանկանալով օգուտ տալ մեր հայրենիքին», - ասաց երաժիշտ, մանկավարժ Գայեանէ Նազարեանը:

Նա շեշտեց, որ այսօր գոյութեան կռիւ է, պայքար, հացի խնդիր կայ, այնինչ ե՛ւ աշխատավարձերն են քիչ, ե՛ւ թոշակները: «Ուզում ենք՝ երկրի վիճակը բարելաւուի, որ աւելի ուրախ ու թեթեւ լինենք», - նշեց մանկավարժը:

Մէկ այլ մասնակցի՝ Մարտա Զաքարեանի կարծիքով ամենակարեւորն այսօր աշխատավարձի բարձրացումն է, որ մարդու վաստակած գումարով հնարաւոր լինի գոնէ մինիմալ հարցեր լուծել:

ՄԵՆՔ ՊԷՏՔ ՈՒՆԻՆՔ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՅԹՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ, ՄԻՆՉԴԵՌ ՄԵԶԻ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ

Հարցազրոյց ՎԱԼԵՐԻ ՄԱՆԹՕՅԻ հետ
Հարցազրուցավար՝ ՌԱՇԱ ՀԱՆԱՖԻ

Ապրիլ 7-11-ին, Աղեքսանդրիոյ մէջ տեղի ունեցաւ *Համագրել Միջերկրականը* (արաբերէն՝ Քիթապաթ Ալ-Պահր Ալ-Մութաուասսէթ, ֆրանսերէն՝ Écrire la Méditerranée) վերտառութեամբ ութերորդ փառատօնը:

Ապրիլ 9-ի կլոր սեղանը կայացաւ Institut français-ի մէջ, նիւթ ունենալով՝ «Միջերկրականեան բուրմունքներ. ինչպէս հաշտուիլ ինքնութեան հետ» (Saveurs méditerranéennes: comment se réconcilier avec l'identité), որուն մասնակցեցան՝ Վալերի Մանթօ, Ռիատ Ժիրօ, Ալեքսի Ժեննի, Ժան Պոֆան, Ժիլ Կօթիէ, Ֆաթրուք Մարտամ-Պէյ եւ Եահիա Պելասքրի, համադրողներ՝ Օտիլ Քազընաւ եւ Թիերրի Փերրէ:

Այս առիթով, Գահիրէի *Al-Ahram Hebdo* ֆրանսերէն շաբաթաթերթը հարցազրոյց կը վարէ Վալերի Մանթոյի հետ, որ կ'արտայայտուի իր երկրորդ վէպին մասին՝ *Ակօս* (Le Sillon), ներշնչուած Հրանդ Տինքի գաղափարներէն եւ համանուն լրագիրէն: 2018-ին գիրքը արժանացած է Renaudot մրցանակին: Ստորեւ՝ հարցազրոյցին թարգմանութիւնը:

Հ. Ա.

* * *

Ալ-Ահրամ Էպտօ – Անցեալ շաբաթ կայացած *Համագրել Միջերկրականը* հանդիպումներուն ընթացքին, դուք մասնակցեցաք կլոր սեղանի մը, որուն նիւթն էր՝ «Ինչպէս հաշտուիլ ինքնութեան հետ»: Ի՞նչ է ձեր կարծիքը, մանաւանդ որ դուք որոշ շրջան մը ապրած էք Թուրքիա՝ ուր կը ծաւալուի ձեր վերջին վէպը:

Վալերի Մանթօ – Շատերու նման, ես խիստ մտահոգուած եմ Եւրոպայի, եւ յատկապէս վերջին տարիները Ֆրանսայի մէջ ուռճացող ազգայնականութենէն: Մարսէյլի իմ թաղամասէս՝ ուր բնակչութիւնը խիստ խառնածին է եւ կ'ապրի համերաշխ, յստակօրէն կը տեսնեմ բռնութիւնը բոլոր այն տրամասացութիւններուն [discours] մէջ, որոնք կը հաստատեն ֆրանսական ինքնութիւնը կազմող էթնիքական, կրօնական կամ մշակութային սահմանումները: Ինծի համար, ինքնութեան գաղափարին հետ հաշտուելու միակ եղանակը ինքնութեան դիտարկումն է իբրեւ կրաւորականութիւն. մեր ինքնութիւնը այն ակօսն է՝ զոր կը թողունք մեր ետեւը. ոչ աւելի, ոչ պակաս: Ինքնութիւնը յուզառատ նիւթ մըն է գրականութեան համար, բայց կամենալով զայն դարձնել քաղաքական ծրագիր, կը կարծեմ, ենթարկած կ'ըլլանք ձախողութեան եւ բռնութեան:

Իբրեւ Միջերկրականի բնակիչ, սկսելով Մարսէյլէն՝ ուր կ'ապրիմ, մինչեւ Իսթանպուլ՝ զոր կը պաշտեմ, ամէնուրեք կը զգամ այս երեւոյթին փորձառութիւնը. մենք աւելի շատ հասարակաց նմանութիւններ ունինք քան բաժանումներ: Օգտաւէտ է զայն ստուգել միասին, թէեւ մեր երկիրներուն քաղաքական բնաբանը դժուար է եւ երբեմն կրնայ մեզի կարծել տալ՝ որ ամէն բան կը հեռացնէ մեզի: Արդ, այդպէս չէ պարագան. կը բաւէ համախմբուիլ զայն ստուգելու համար: Լիբանանցիներ, սուրիացիներ, ալճերիացիներ, ֆրանսացիներ... մենք բոլորս ունինք մեր նշանները *Mare nostrum*-ի [Մեր ծովը՝ Միջերկրական ծով, Հ.Ա.] շուրջ՝ կը սիրենք միեւնոյն գրողները, միեւնոյն սննդեղէնը, միեւնոյն քաղաքները եւ միեւնոյն երաժշտութիւնը:

- Դուք դափնեկիր էլ Ռընօտօ մրցանակին *Ակօս* վէպին համար, թէեւ ձեր անունը չէր գտնուէր անուանակոչեալներու ցանկին մէջ: Ի՞նչ են այս վարձատրութեան պարագաները:

- Ես ինքս եղայ առաջին զարմացողը: Շատ բան չեմ գիտեր յանձնաժողովի որոշումի պատճառներուն մասին, բայց զայն մեկնաբանեցի իբրեւ համերաշխութեան արարք եւ զօրակցութիւն գիրքիս բոլոր ձայներուն՝ որոնք այսօր կը պայքարին ամենամեծ դժուարութիւններու տակ, որպէսզի խաղաղ ապրին Թուրքիոյ մէջ եւ այլուր:

- *Ակօսը* վէպ մըն է ծագումով հայ, թուրք լրագրող Հրանդ Տինքի մասին: Ի՞նչ բանը մղեց ձեզի պատմելու այս լրագրողին կենսագրութիւնը, որ իր գաղափարներուն համար սպաննուեցաւ 2007-ին:

Վալերի Մանթօ

- Դժբախտաբար, ես երբեք բախտ չեմ ունեցած հանդիպելու Հրանդ Տինքին: Ձինք յայտնաբերեցի գրականութեան շնորհիւ: Իր պատմութեան ծանօթացայ Փինար Սելէքի գիրքէն, գրող եւ ընդդիմախօս մը՝ որ պատըսպարուելով թըրքական իշխանութիւններէն, տարիներ շարունակ աքսորեալ կ'ապրի Ֆրանսայի մէջ: Ապա, սկսայ կարդալ Տինքի գրութիւնները, որուն խաղաղասիրութիւնը, սէրը ուրիշներուն եւ բազմամշակութային Իսթանպուլի նկատմամբ յուզեցին ինծի, այնպէս ինչպէս էր ողբերգական ճակատագիրը: Ինչպէ՞ս կարելի էր սպաննել այսքան առատաձեռն, այսքան բարի մարդ մը: Փափաք յառաջացաւ շարունակելու իր խօսքը, եւ բոլոր թուրքերը՝ որոնց կրցայ հանդիպիլ գիրքիս հեղինակութեան ընթացքին, քաջալերեցին զիս եւ իմ գաղափարներս, հակառակ այն ճնշումներուն՝ որոնք այսօր Թուրքիոյ մէջ կը բանեցուին ազատ միտքերուն դէմ: Յոյսով եմ որ գիրքը շուտով թարգմանուի: Մենք աւելի քան երբեք պէտք ունինք իր նման ձայնի եւ համերաշխութեան կամուրջներու մեր մշակոյթներուն միջեւ, մինչ ամէնուրեք մեզի կը պատմեն քաղաքակրթութիւններու ընդհարումի մասին: Ինծի համար, քաղաքակրթութիւններու ընդհարումը չի կայանար երկիրներու միջեւ, այլ, մէկ կողմէ՝ խաղաղութեան եւ մշակոյթի մարդոց, ըլլան անոնք ֆրանսացիներ, թուրքեր, հայեր, եգիպտացիներ..., միւս կողմէ՝ անոնք որոնք կ'ուզեն ողջ ուժով զանոնք մղել իրարու դէմ: Այս տեսանկիւնէն, հանդիպումները, երկխօսութիւնը, ճամբորդութիւնները, գիրքերը եւ թարգմանութիւնները կը հանդիսանան դիմադրութեան մեր գլխաւոր գործերը:

- Ի՞նչ է ձեր յաջորդ վիպային ծրագիրը: Արդեօք անիկա ե՞ւս ներշնչուած պիտի ըլլայ միջերկրականեան բուրմունքներէն, ինչպէս նախորդ երկուքը՝ *Խաղաղ եւ հանդարտ* եւ *Ակօս*:

- Ներկայիս, ուրիշ ոչինչ սկսած եմ գրել: Կը կարծեմ՝ որ յաջորդ գիրքս կրնայ անցնիլ մօտս՝ Մարսէյլի մէջ, բայց հնարաւոր է նաեւ որ անգամ մը եւս գրութիւնը զիս տանի հեռուները եւ հասցնէ այլուր Միջերկրականի մէջ:

Հեղինակի մասին

Ֆրանսացի գրող, խմբագիր եւ լրագրող Վալերի Մանթօ ծնած է 1985-ին: Ան կ'ապրի Մարսէյլի, Փարիզի եւ Իսթանպուլի միջեւ: 2009-2013-ին մասնակցած է *Charlie Hebdo* երգիծաթերթին, միաժամանակ, 2008-2013-ին ըլլալով *Les Echappés* հրատարակչատան խմբագիր:

2013-2018-ին կը պաշտօնավարէ Մարսէյլի Եւրոպայի եւ Միջերկրականի Քաղաքակրթութիւններու Թանգարանը (Mucem) իբրեւ խմբագրութեան եւ սփռումի խմբագիրի պատասխանատու: Իր առաջին երկու գործերը՝ *Խաղաղ եւ հանդարտ* (Calme et tranquille) (2016) եւ *Ակօսը* (Le Sillon) (2018) հրատարակուած են Le Tripode հրատարակչատան կողմէ: Անոնց մէջ ան կը ներշնչուի Թուրքիայէն՝ իրեն համար սիրելի երկիր մը, որ հիւսուած է իր պատումին մէջ:

Al-Ahram Hebdo

17 au 23 avril 2019 – 25e année, Numéro 1271, p. 17.

ԳԱՀԻՐԷ

ՔՆՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

ԱՒԵՏԻՍ ՀԱՃԵԱՆ ԵՒ ԹԱՔՈՒՆ ՀԱՅԵՐԸ

Ապրիլ 24-ին, Պըլըքտաննեան Սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Վենետիկէն հրաւիրուած մտաւորական եւ հրապարակագիր Աւետիս Հաճեանի դասախօսութիւնը՝ *Գաղտնի ազգ՝ Թուրքիոյ Թաքուն Հայերը* խորագիրով:

Դասախօսութիւնը կազմակերպած էր Գահիրէի Հ.Բ.Ը.Մ.-ն, համագործակցութեամբ NAASR-ի:

Հաճեան հեղինակն է *Secret Nation: The Hidden Armenians of Turkey* հատափոր հատորին, որուն ուրուագիծը ներկայացուց այդ երեկոյ: Կենդանի ու ապրուած փորձառութիւն մըն էր ներկայացուածը:

Հաճեան Արժանթինի անցագրով մտած է Թուրքիա եւ ինքնուրոյն միջոցներով շրջագայած Արեւմտահայաստան ու Կիլիկիա: Տեղւոյն վրայ ստեղծելով կապեր ու ցանցեր, յաջողած է հասնիլ զանազան անկիւններ:

Ան պատմեց, որ բացի մէկ դէպքէ, Թուրքիոյ մէջ մասնաւոր վտանգներու չէ ենթարկուած, հակառակ որ ամէն տեղ բացայայտօրէն ինքզինք ներկայացուցած է իբրեւ հայ: Ըսաւ նաեւ, որ այսօր անկարելի է նման առաքելութեամբ մտնել Թուրքիա, երկիրի ռազմականութեան նոր ուժեղացումին պատճառով:

Հաճեան ցուցադրեց Արեւմտահայաստանի զանազան վայրերու մէջ քաշած լուսանկարները, որոնց վրայ հիմնեց իր դասախօսութիւնը:

Նպատակն էր համառօտ գիծերու մէջ ներկայացնել Թուրքիոյ թաքուն հայերուն բազմազանութիւնը: Իր խօսքէն կարելի է առանձնացնել հետեւեալ շերտերը.

1. Իսլամացած հայեր:
2. Պաշտօնապէս քրիստոնեայ մնացած հայ ընտանիքներ, այսինքն, ընտանիքներ՝ որոնք չեն իսլամացած, եւ կը շարունակեն ապրիլ իսլամական շրջապատի մէջ:
3. Հայ առաքելականներ՝ որոնք իսլամանալէ ետք վերադարձած են քրիստոնէութեան, բայց իբրեւ ասորիներ:
4. Զազայացած հայեր:
5. Հայ բոշաներ (գնչուներ):
6. Հայ հոռոմներ:

Եւ այլն:

Քրիստոնեայ հայերու ընդգրկումով, Հաճեան իրաւունք ունէր տուեալ հայերը անուանել «Թաքուն հայեր», որ աւելի լայն ու ներառական ըմբռնում մըն է, քան սոսկ իսլամացած-իսլամացուած հայերու վերջերս տարածուած մօտեցումը:

Թէեւ Մեծ Եղեռնը հիմքն էր հայերու իսլամացումին, բայց, ինչպէս դասախօսը կը նշէ, իսլամացումներ տեղի ունեցած են ԺԵ.-ԺԶ. դարերէն սկսեալ՝ յատկապէս համշէնահայերուն մօտ:

Իսլամացած հայերուն վերաբերմունքը իրենց հայ ինքնութեան նկատմամբ տարբեր է: Թէեւ դասախօսը այս առումով յատուկ դասակարգում մը չըրաւ, բայց իր խօսքերէն կարելի է քաղել հետեւեալ խումբերը.

1. Համոզուած իսլամներ՝ որոնք միաժամանակ կը հաստատեն իրենց հայութիւնը, օրինակ՝ զազայացած հայերը:
2. Իսլամներ, որոնք կը վախնան բացայայտել իրենց հայ արմատները, քանի որ անիկա վտանգ պիտի ներկայացնէ իրենց կեանքին, օրինակ՝ Կիլիկիոյ հայերը:

Յարգելի դասախօսը խօսք չըրաւ իսլամացած-թրքացած հայերու մասին՝ որոնք գոհ են իրենց ներկայ ինքնութենէն եւ ոչ մէկ մղում կը գտնեն վերյիշելու ու բացայայտելու իրենց անցեալը: Այս կարելիութեան մասին ընդհանրապէս քիչ կը խօսուի: Միշտ աւելի հաճելի է կեդրոնանալ հայութիւնը ընդունողներուն եւ վախի ու սպառնալիքի տակ չընդունողներուն վրայ:

Թաքուն հայերուն նկատմամբ տեղաբնակներուն վերաբերմունքը նկարագրելու համար Հաճեան յաճախ դիմեց «հայասէր», «հայանպաստ», «հայատեաց», «թրքասէր» բնորոշումներու:

Մեծ Եղեռնի առիթով կազմակերպուած այս երեկոն անցաւ լեցուն սրահի մը առջեւ:

Հ. Ա.

ԳԱՅԻՐԷ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ 2800-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏՕՆԱԿԱՆ-ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ ԱՐԱՔՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ԿԱՏԱՐՄԱՄԲ

«Արաքս» երգչախումբը մէկուկէս տասնամեակի վրայ երկարող իր համերգներուն յոբելենական բնոյթով նպատակ ունեցած է առաջին հերթին լուսարձակի տակ առնել տուեալ յիշատակելի երեւոյթի կամ անձնաւորութեան անժամանցելի մեծութիւնը: Այդ մեծութիւններով սնուիլն ու անոնցմով ապրիլը աներկբայօրէն կարեւոր է սփիւռքեան մեր այսօրը հայօրէն հարուստ պահելու եւ վաղուայ օրը հայօրէն կերտելու ճամբուն վրայ: Բացառութիւն չէր նաեւ 17 Մարտ 2019 թուականին տեղի ունեցած Երեւանի 2800-ամեակին նուիրուած տօնական-յոբելենական համերգը՝ ղեկավարութեամբ Միհրան Ղազէլեանի եւ նուագակցութեամբ դաշնակահար Սեւան Սեմէրճեանի:

Համերգը կազմակերպած էր Գահիրէի Ազգային Առաջնորդարանը՝ հովանաւորութեամբ Եգիպտոսի Հայոց Թեմի բարեխնամ Առաջնորդ Գերշ. Տ. Աշոտ Ս. Եպիսկոպոս Մնացականեանի: Առաջնորդ Սրբազան Հօր կողքին, իրենց ներկայութեամբ համերգը կը պատուէին նաեւ Հոգեշնորհ Տ. Դերենիկ աբեղայ Սահակեան, Արժանապատիւ Տ. Գրիգոր քահանայ Մուրատեան, Եգիպտոսի մօտ ՀՀ Դեսպան Նորին Գերազանցութիւն Տիար Կարէն Գրիգորեան եւ դեսպանատան անձնակազմը, Գահիրէի Պատկառելի Թեմական ժողովի ատենապետ Տիար Նուպար Սիմոնեան, Գահիրէի Պատուարժան Քաղաքական ժողովի ատենապետ Տիար Վահէ Բլատեան, Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ Ազգային Իշխանութեան յարգարժան անդամներ եւ անշուշտ համայնքիս երաժշտասէր հանրութիւնը:

Ժողովուրդներու կեանքէն ներս վճռական դեր ունեցած է անոնց կենսական միջավայրը՝ անձեռակերտ բնօրրան-բնաշխարհը եւ ձեռակերտ քաղաքներն ու բնակավայրերը: Այդպիսին է նաեւ Արարատահայեաց մեր մայրաքաղաքի՝ Երեւանի պարագան Հայոց պատմութեան մէջ: Քսաներորդ դարուն իր առաւելագոյն բարգաւաճմանն ու զարգացմանը հասած Երեւանը աշխարհի այն քիչ մայրաքաղաքներէն է, որուն ձօնուած են այսքան գեղեցիկ եւ այսքան շատ երգեր: Այդ երգերը (ժողովրդական, դասական, քաղաքային, հեղինակային, էսթրատային, ճազային եւ այլն) գերազանցապէս կը վերաբերին մեր վերջին հարիւրամեակի երգահաններուն՝ սկսեալ 20-րդ դարու սկիզբէն (Արամ Խաչատրեան) մինչեւ 21-րդ դարի սկիզբ (Փօրշ): Եւ բնական է, որ երգչախումբը անհամբերութեամբ կը սպասէր այս համերգին՝ բեմ հանելու համար երեւանաձօն այնքան սիրուած քնարական եւ աշխոյժ, գրաւիչ ու երազկոտ, միով բանիւ, այդ բազմաբնոյթ երգափունջը: Եւ, եթէ նկատի ունենանք իւրաքանչիւր երգին հանդիսատեսի բուռն արձագանգը, կրնանք հաստատել, որ այս համերգը նոյնքան սպասուած եղած էր նաեւ հանդիսատեսին համար:

Համերգը սկսաւ բացման խօսքով, որ կատարեց Տաթեւիկ Գէորգեան: Ան նախ խնդրեց մէկ րոպէ լռութեամբ յարգել երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութենէ ետք 9 օրեր առաջ վախճանած Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Ամենապատիւ Տէր Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Մութաֆեանի յիշատակը: Հակառակ Հայ եկեղեցւոյ եւ պոլսահայութեան համար սուգի շրջան ըլլալուն, մեր համերգը պիտի կայանար, քանի որքան որ կարեւոր էր սգակից ըլլալ, բայց նոյնքան եւ առաւել կարեւոր էր գինակից ըլլալ մշակութապահ այն պայքարին, որ պէտք է մղէ արտերկրի իւրաքանչիւր անհատ եւ իւրաքանչիւր համայնք՝ ամէ՛ն վայրկեան, ամէ՛ն գնով, եւ անկախ ամէ՛ն ինչէ, պայքար, նաեւ որով հոգեւոր ծառայութեան ասպարէզ իջած, եւ առաջնորդած էր իր հօտը ինքը՝ երջանկայիշատակ պատրիարքը:

Երգահանդէսի բացման Տաթեւիկ Գէորգեանի անկեղծ ու անմիջական խօսքը ոչ միայն անդրադարձ էր հայոց մեր նորօրեայ մայրաքաղաքի պատմութեանն ու ներկային, այլ նաեւ անոր հանդէպ իր, մեր եւ բոլորիս սիրոյ հաւաքական խոստովանութիւնը:

Տաթեւիկ Գէորգեան այնուհետեւ բեմ հրաւիրեց երգչախումբը՝ ազդարարելով երեկոյթի գեղարուեստական մասի սկիզբը: Համերգային զոյգ բաժիններու ընթացքին հնչեցին ամենատարբեր ոճի երեւանեան սիրուած երգերու 20 կատարումներ: Ընդգրկուած էին 11 խմբերգ, 1 մեներգեցողական կատարում՝ երգչախումբին հետ, 3 մեներգ, 1 զուգերգ, ↳ 4

ԽՈՅԵՐ

ՎԱՅՐԱԳ ԼՌԵՑՈՒՄՆԵՐ, ԽԱՂԱՂ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Ստորեւ ներկայացուածները լոկ փոքր նմոյշներ են վերջին շրջանի քաղաքակիրթ աշխարհի օրէնքի ուժով գործադրուած ահաբեկչական գործողութիւններուն՝ որոնք միտուած են լռեցնել բացայայտող ձայները, եւ լռեցումներուն ու ճնշումներուն դէմ յառաջացած զանգուածային շարժումներուն:

1. ՎԱՅՐԱԳ ԼՌԵՑՈՒՄՆԵՐ

Լուիզ Լուլա տա Սիլվա

Ապրիլ 8-ին, Պրազիլի նախկին ընկերվարական նախագահ Լուիզ Լուլա տա Սիլվայի բանտարկութեան առաջին տարելիցին առիթով, Պրազիլի մէջ եւ այլուր տեղի ունեցան նշանակալի բողոքացոյցեր՝ որոնցմէ ոչ մէկը անցաւ հիմնահոսանքային լրատուամիջոցներէն: Տա Սիլվայի «յանցանք»-ն էր բնակչութեան աղքատ ու մեկուսացուած դասակարգերուն ի նպաստ մղած յաջող պայքարը, որ, ինչպէս ոեւէ խելամիտ մտածող պէտք է իմանայ, տեղի կրնայ ունենալ միայն ու միայն գերհարուստներու գերհարստութեան կուտակումի քիչ մը նուազումի հաշուին:

2009-ին, Պրազիլի նախագահ Լուիզ Լուլա տա Սիլվա կ'աւարտէր իր նախագահութեան երկրորդ շրջանը (Պրազիլի սահմանադրութիւնը չի թոյլատրեր երրորդ շրջանի ընտրութիւն), բարձր ժողովրդական սիրոյ արտայայտութեան տակ: Իր շնորհիւ կրճատուած էր աղքատութիւնը, անկարող դասակարգը մուտք գործած էր բարձրագոյն կրթութեան բնագաւառ, բարելաւուած էին հասարակական ծառայութիւնները: 2017-ի ընտրութիւններուն, տա Սիլվա դարձեալ կը դնէ իր թեկնածութիւնը, յաղթելու համատարած համոզուածութեամբ: Բայց, փոխարէնը, ինքզինք կը գտնէ բանտի մէջ՝ ընկերութեան մը կողմէ ծովեզերեայ բնակարան մը իբրեւ կաշառք ընդունած ըլլալուն համար: Ամբաստանութիւնը, ինչպէս շատեր կը պնդեն, բանեցուած էր լռեցնելու ժողովրդական ձայն մը:

Ապրիլ 12-ին, *Democracy Now*-ի հետ ունեցած հանրային զրոյցի ընթացքին, յայտնի լեզուաբան, փիլիսոփայ եւ քաղաքական այլախոհ Նոամ Զոմսքի՝ Պրազիլի նախկին նախագահ Լուլա տա Սիլվան կը համարէ աշխարհի ամենանշանակալից քաղաքական բանտարկեալը.

«Ներկայ դարասկիզբին, Լուլայի կառավարութեան տակ, Պրազիլը դարձած էր թերեւս աշխարհի ամենայարգուած երկիրներէն մէկը. անիկա համաշխարհային հարաւին ձայնն էր: Համաշխարհային Պանքան այդ ժամանակաշրջանը անուանած է Պրազիլի պատմութեան ոսկեայ տասնամեակը: Իրականացած է աղքատութեան արմատական նուազեցում, մեծապէս ընդարձակած է մեկուսացուած բնակչութիւններուն ներառութիւնը եւ բնիկներուն ընդգրկումը հասարակութեան մէջ, բարձրացած է բնակչութեան արժանապատուութեան զգացողութիւնը: Այս բոլորը կարելի չէր հանդուրժել:

«Տեսէ՛ք ինչ պատահեցաւ: Պաշտօնէ հեռանալէն ետք, տեղի ունեցաւ մեղմ յեղաշրջում՝ ջնջելու համար Աշխատաւորական Կուսակցութեան (Labour Party) հանրայայտ ազդեցութիւնները: Մանրամասնութիւններու մէջ պիտի չմտնեմ: Բայց անցեալ Սեպտեմբերին, Լուլա տա Սիլվա կը հանդիսանար գլխաւոր եւ ամենաժողովրդական դէմքը Պրազիլի մէջ, որ գրեթէ վստահ էր իր յաղթանակը գալիք ընտրութիւններուն: Փոխարէնը ան դրուեցաւ բանտ, մեկուսի բանտարկութիւն մը՝ նման մահուան դատապարտեալներուն. 25 տարուայ բանտարկութիւն, գիրք կամ լրագիր կարդալէ զրկուած, եւ, գլխաւորաբար, արգիլուած հանրային յայտարարութիւններ կատարելէ, ի տարբերութիւն մահուան դատապարտուած զանգուածային մարդասպաններուն: Այս բոլորը որպէսզի լռեցնեն այն անձը՝ որ ամենայն հաւանականութեամբ պիտի յաղթէր ընտրութիւններուն: Անիկա կը հանդիսանայ աշխարհի ամենանշանակալից քաղաքական բանտարկեալը: Բան մը լսա՞ծ էք անոր մասին»:

Ճուլիան Ասանժ

Ուիքիլիքսի խմբագիր, առցանց աքթիւիսթ, լրագրող Ճուլիան Ասանժ, խոյս տալով քաղաքականացուած դատական հետապնդումէ՝ 2012 Յունիսէն ապաստան գտած էր Էքուատորի Դեսպանատունը Լոնտոնի մէջ, ուր մնաց մինչեւ 2019 Ապրիլ 11, երբ անգլիական ուժերը՝ համաձայնութեամբ Էքուատորի իշխանութիւններուն հետ, կը ներխուժեն դեսպանատուն եւ կ'առեւանգեն զայն, դարձեալ դատականութեան եւ օրինականութեան անունին տակ: Ասանժ պէտք է վերջնականապէս լռէր:

Թէ ինչո՞ւ Ուիքիլիքսի առաջնորդը պէտք է լռեցուէր, պատասխանը վեց տարի առաջ տուած էր Ասանժ, երբ կը գրէր մարդկութեան վրայ բանեցուած առցանց վերահսկողութեան մասին. «Վերջին վեց տարիներուն, Ուիքիլիքս բախումներ ունեցաւ գրեթէ բոլոր ուժեղ պետութիւններուն հետ: Մենք կը ճանչնանք վերահսկող պետութիւնը՝ ներքնամարդու տեսանկիւնէ, որովհետեւ փորձաքննած ենք անոր գաղտնիքները: Մենք կը ճանչնանք զայն՝ պայքարողի տեսանկիւնէ, որովհետեւ ստիպուած ենք մեր ժողովուրդը, մեր եկամուտները եւ մեր աղբիւրները պաշտպանել անկէ: Մենք կը ճանչնանք զայն՝ համընդհանուր տեսանկիւնէ, որովհետեւ գրեթէ իւրաքանչիւր երկիրի մէջ ունինք մարդիկ, միջոցներ եւ տեղեկութիւն: Մենք կը ճանչնանք զայն՝ ժամանակի տեսանկիւնէ, որովհետեւ տարիներ շարունակ կը պայքարինք այս երեւոյթին դէմ, կրկին ու կրկին ականատես ըլլալով անոր կրկնապատկումին եւ տարածումին: Զաւթողական մակաբոյծ մըն է, որ կ'աճի համացանցի հետ ձուլուող հասարակութիւններուն մէջ: Ան կը թաւալուի ամբողջ մոլորակով, վարակելով հանդիպող բոլոր պետութիւններն ու ժողովուրդները»(1):

Արտաքին հայեացքէն կը թուի՝ որ Ուիքիլիքս տեղեկութիւններու տոպրակ մըն է: Շատեր այդպէս ալ օգտագործած են այնտեղ յայտնուած փաստաթուղթերը: Բայց Ասանժի համար անոնք համակարգային բացայայտումներու աղբիւրներ են, այլ ոչ թէ աղբիւրներ՝ իրենք իրենց համար: Այս բացայայտումները շատ աւելի վտանգաւոր են քան անջատուած տեղեկութիւններու թուարկումը:

Միայն մէկ օրինակ տուած ըլլալու համար, յիշենք Ասանժի փաստագրուած արտայայտութիւնը Կուկըլի մասին. «Ոչ ոք կ'ուզէ ընդունիլ՝ որ Կուկըլ դարձած է մեծ եւ վատ: Ան այդպէս եղած է: Շմիտի պաշտօնավարութիւնը իբրեւ հոգաբարձութեան տնօրէն ականատես եղաւ Կուկըլի միացումը ԱՄՆ-ի ամենամութ ուժային կառուցուածքներուն հետ, միաժամանակ ընդարձակուելով աշխարհագրականապէս գաւթողական գերհսկայ ընկերութեան»(2):

Իր ձերբակալութեան առիթով գրուած յօդուածին մէջ, սլովենիացի փիլիսոփայ Սլավոյ Ժիժէք կը գրէ. «Ասանժ ինքզինքը կը բնութագրէ իբրեւ լրտես՝ մարդոց համար. անիկա չի լրտեսեր մարդոց վրայ՝ իշխանականներուն համար, այլ կը լրտեսէ իշխանականներուն վրայ՝ մարդոց համար»(3):

Լուլայի եւ Ասանժի պարագաներուն, օրէնքն է որ առաջ կը նետուի: Օրէնքի ուժով կը լռեցուին ամենաժողովրդական ձայները, օրէնքի ուժով աղքատն ու մեկուսացուածը յաւերժ կը մնան այդպէս, զանգուածային մարդասպանը օրէնքի ուժով կը դառնայ անմեղ, անմեղը՝ ամբաստանեալ, ազատութիւնը օրէնքի ուժով կը կարգախօսուի՝ այդ նոյն ազատութիւնը ճնշելու համար: Օրէնքը դարձած է անփոխարինելի ուժ մը ժողովրդավարութեամբ դիմակուած բռնապետական իշխանութիւններուն ձեռքը: Օրէնքը կը ծառայէ անդրազգային ընկերութիւններու շահերուն:

2. ԽԱՂԱՂ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մինչ Լուլա, Ասանժ եւ իրենց նման բազմաթիւ ուրիշներ կը լռեցուին՝ ժողովուրդին ↳ 4

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԵՐԵՒԱՆԻ 2800-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏՕՆԱԿԱՆ-ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ ...

3

2 համուեթային կատարում՝ կանանց ութերգով, 1 դաշնամուրային մենանուագ եւ 1 մենապար: Հնչած խմբերգերէն 8-ն ի սկզբանէ եղած են մեներգեր, որոնք առաջին անգամ «Արաքս» երգչախումբի կատարմամբ է, որ կը հանդերձաւորուէին որպէս քառաձայն խմբերգեր:

Առաջին բաժնին մէջ հնչեցին Խաչատուր Աւետիսեանի *Առաւօտեան Երեւան* եւ Ճեյմս Գօզալեանի *Իմ նոր Երեւան* խմբերգերը, Ալեքսանդր Աճէմեանի *Իրիկնային Երեւան*, Արմէն Մանդակունեանի *Երեւան-Երեւան*, Ռուբէն Հախվերդեանի *Սա Երեւանն է*, Արտեմի Այվազեանի *Հէյ ճան Երեւան* եւ Արամ Խաչատրեանի *Գարուն Երեւան* երգերու խմբերգային մշակումները: Սիլվա Թէրզիպաշեան մեներգեց Վաղարշակ Կոտոյեանի *Իմ Երեւանը* երգչախումբի ընկերակցութեամբ, Գոհար Ղազէլեան կատարեց Ալեքսանդր Դոլուխանեանի *Երեւանի գիշերները*, իսկ Վարդան Թէրզիպաշեան եւ Դանիէլ Գալալեան՝ Ֆօրշի *Ջրօսանք Երեւանումը*:

Համերգի երկրորդ բաժնին մէջ ընդգրկուած էին Էդգար Յովհաննէսեանի *Երեւան-Էրեբունի* խմբերգը, Կոնստանտին Օրբէլեանի *Իմ Երեւան*, Առնօ Բաբաջանեանի *Մեր սիրելի Երեւան*, Ֆօրշի *Երեւանեան վալս* երգերու խմբերգային մշակումները, Կոնստանտին Օրբէլեանի *Երեւանը եւ գարունը իմ սրտում* երգը՝ Ռուբէն Սասունի մեներգեցողութեամբ, Ռոպերթ Ամիրխանեանի *Երեւան* երգը՝ Լալա Նիկոլեանի մեներգեցողութեամբ, Գոհար Գասպարեանի կատարմամբ Արտեմի Այվազեանի *Երեւան* երգի ձայնագրութիւնը՝ Ճուլիա Աւանեանի մենապարութեամբ, Մանէ Յակոբեանի *Երեւան իմ տուն* եւ Առնօ Բաբաջանեանի *Իմ Երեւան* երգերը համուեթային ութեակի կատարումով՝ մասնակցութեամբ Լուսածին Ղազէլեանի, Հռիփսիմէ Թէրզիպաշեանի, Մարիա Լաւանտիի, Ռիթա Կոտոլոշեանի, Թամար Սապրիի, Լիւսի Սանճեանի, Սիլվա Պաթանիի եւ Փաթիլ Պաթանիի:

Համերգի ընթացքին հնչեց նաեւ Ռոպերթ Ամիրխանեանի *Երեւանեան ռափսոտիա* դաշնամուրային մենանուագը՝ դաշնակահար Սեւան Սեմէրճեանի կատարողութեամբ: Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել, որ «Արաքս» երգչախումբի հետ արհեստավարժ եւ փորձառու դաշնակահարի առաջին գործակցութիւնն էր այս, ուրեղ ան դրսեւորեց մենակատար եւ նուագակցող դաշնակահարի իր հմտութիւնը, որով եւ մեծապէս նպաստեց համերգի յաջողութեան:

Տօնական երեկոյի աւարտին, ժողովուրդի պահանջով, կրկնուեցաւ Արամ Խաչատրեանի *Գարուն Երեւանը*՝ դառնալով համերգին շքեղ եզրափակումը:

Փորձելով բնութագրել տօնելի եւ մեծարելի երեւոյթները երաժշտական մէկ երեկոյի միակ նիւթ դարձնելու «Արաքս» երգչախումբի սկզբունքը, կրնանք անոր գործունէութիւնը որակել երկու անհամատեղելի բառերով, որոնք են՝ *հերթականը* եւ *բացառիկը*: 2007-ին Սայեաթ-Նովայի 295-ամեակի համերգէն սկսեալ «Արաքս»ի յետագայ գրեթէ բոլոր ամբողջական ելոյթները եղած են յոբելենական ձօն-համերգներ:

«Արաքս» այնուհետեւ ամէն անգամ բարձրանալով բեմ, ըստ կարելւոյն միշտ փորձած է լաւագոյնս ներկայացնել *հերթական բացառիկ* յոբելեարը՝ բացառապէս համայնքային ուժերով:

«Արաքս»ի թէ՛ անդամի եւ թէ՛ անոր հանդիսատեսի համար *հերթական* համերգի պատրաստութիւնը եւ համերգը ինքնին եղած են *բացառիկ* հնարաւորութիւն՝ տեւական ժամանակով մնալ յոբելեարի արուեստին մէջ, ներծծուիլ անոր արուեստով եւ շարունակել միշտ նորը բացայայտել:

«Արաքս»ի իւրաքանչիւր *հերթական* ելոյթ կատարուած է *բացառապէս* նոր երգացանկով. 12 տարուան ընթացքին 12 այդպիսի համերգ, իւրաքանչիւրին շուրջ 20 նոր՝ չկրկնուող երգերով (աւելի քան 200 երգ...):

«Արաքս» իւրաքանչիւր անգամ հանդիսատեսին ներկայացուցած է *հերթական* երգացանկէն կազմուած իր իւրովի *բացառիկ* «յայտագիր-երգարանը», որպէս կիրառական մնայուն արժէք:

«Արաքս»ի իւրաքանչիւր *հերթական* ելոյթ պահի տօնականութենէն անդին կուտակած ու իր ետին թողած է խմբերգային գրականութեան մինչ այդ գոյութիւն չունեցող *բացառիկ* նիւթ:

«Արաքս»ի իւրաքանչիւր *հերթական* ելոյթ վերածուած է համայնքի երգչային կատարողական ուժերու համախմբման *բացառիկ* կարելիութեան:

Վերջապէս, քաղաքամայր Երեւանի 2800-ամեակին նուիրուած «Արաքս»ի այս *բացառիկ* համերգը կու գայ *հերթական* անգամ ապացուցելու ճիշդ այս օրինաչափութեան ճշմարտացիութիւնը:

ԴԻՒԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ԹԱՒՇԵԱՑ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ

1

յեղափոխութենէ, քանզի սփիւռքեան յեղափոխութիւն մը կրնայ փոխել վերնախաւային յարաբերութեան չափանիշները, մտցնելով նոր ու գործուն ենթականեր: Աւանդական պատմութիւնը լեցուն է դէպքերով, երբ լռեցուած ու նոյնիսկ մարմնապէս սպաննուած են յաւերժ անդորրութիւնը խանգարող տարրերը: Այս լռեցումներուն պատմութիւնը չէ գրուած: Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը՝ իբրեւ յեղափոխութիւն, չազդեց Սփիւռքի գործընթացքին վրայ: Աւելին: Հայաստանի հակայեղափոխականութիւնը ունեցաւ իր զուգահեռը Սփիւռքի մէջ:

Սփիւռքը ո՛ւր, յեղափոխութիւնը ո՛ւր:

Ա.

ՎԱՅՐԱԳ ԼՌԵՑՈՒՄՆԵՐ, ԽԱՂԱՂ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

3

համար գործած ըլլալնուն համար, Ֆրանսայի, Ալճերիոյ եւ Սուտանի ժողովուրդները ոտքի կը կանգնին, արժանապատիւ կեանք մը պահանջելու համար: Հիմա արդէն ոչ թէ ժողովուրդին *համար* պայքարողը պէտք է լռեցուի, այլ բուն *ժողովուրդը*, որ շատ աւելի դժուար է եւ երկարատեւ:

Ֆրանսա

Ֆրանսայի նախագահ եկաւ Էմանուէլ Մաքրոն, որպէսզի դրամագլուխը ունենայ ալ աւելի հաւատարիմ ու հնազանդ ծառայ մը: Մաքրոնի գալուստը՝ հրաշալիօրէն կազմակերպուած եւ մեքենայացուած ֆինանսական ընկերութիւններուն կողմէ, Ալէն Պատիու անուանած է «ժողովրդավարական պետական յեղաշրջում»՝ ի ծառայութիւն մեծ դրամագլուխի կեղծ բարենորոգիչներուն(4):

Բայց անսպասելին Դեղին Բաճկոնաւորներուն ցոյցերն են, որոնք սկսան 2018 Նոյեմբեր 17-ին եւ հինգ ու կէս ամիս կը շարունակուին մինչեւ այսօր: Կը պահանջեն՝ կենսամակարդակի բարելաւում, նուազագոյն աշխատավարձքի բարձրացում, Մաքրոնի հրաժարում, խնայողականութեան (austerity) վերացում, կառավարութեան թափանցիկութիւն, եւ այլն: Բոլորն ալ մարդկային պահանջներ: Լրատուամիջոցները՝ որոնց ձեռքն է իրականութեան պատկերումը եւ անոր ուղղորդում-աղճատումը, «յաջողեցան» շարժումը պահել վերահսկողութեան տակ:

Sputnik France-ի հետ ունեցած հարցազրոյցին ընթացքին, փիլիսոփայ Միշէլ Օնֆրէ կը բնութագրէ Դեղին Բաճկոնաւորները. «Եթէ 1789-ը եղած էր հաւասարական յեղափոխութիւն, եթէ 1968 Մայիսը եղած էր ազատական յեղափոխութիւն, կը կարծեմ՝ որ Դեղին Բաճկոնաւորներուն շարժումը կը հանդիսանայ, ներկայիս, եղբայրութեան յեղափոխութիւն»: Օնֆրէ կ'աւելցնէ՝ թէ ինչպէս լրատուական դաշտը, համակարգային մտաւորականութիւնը, տնտեսագէտները, դրամի եւ քաղաքականութեան ծառայող խմբագիրները ի սպաս դրուեցան յանցապարտելու Դեղին Բաճկոնաւորները(5):

Սուտան

Ֆրանսայէն մէկ ամիս ետք, 2018 Դեկտեմբեր 19-ին, Սուտանը կ'եռայ յեղափոխական խաղաղ շարժումով, որ չորս ու կէս ամիս կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Պահանջներ՝ Օմար ալ-Պաշիրի հրաժարում, խնայողականութեան վերացում, ժողովրդավարութիւն, ազատ ընտրութիւններ, տնտեսական բարեկարգումներ եւ մարդու իրաւունքներ:

Պետական բռնութեան հետեւանքով կը սպաննուի 60 եւ կը բանտարկուի աւելի քան 800 անձ: Ահաւոր է: Ապրիլ 11-ին, բանակը, օգտուելով կացութենէն, յեղաշրջումի միջոցով կը բանտարկէ ալ-Պաշիրը եւ իր ձեռքը կը վերցնէ իշխանութիւնը, խոստանալով, որ օր մը իշխանութիւնը պիտի յանձնէ քաղաքացիական մարմիններու: Ժողովուրդը համոզուած չէ, եւ տակաւին կը շարունակէ պայքարը որպէսզի ժողովրդավարական անցումով իշխանութիւնը անմիջապէս յանձնուի քաղաքացիական ժամանակաւոր կառավարութեան: Դժուար բան չէ ուզուածը:

Ալճերիա

Երկու ամիս եւս, եւ 2019 Փետրուար 16-էն սկսեալ ոտքի կը կանգնի Ալճերիան: Նախագահական ընտրութիւններ էին եւ ծերունի Պութեֆլիքա կրկին կը դնէ իր թեկնածութիւնը, սովորական ընտրակեղծիքներով վստահելու վճռակամութեամբ: Ցոյցերը կը յաջողին Ապրիլ 2-ին Պութեֆլիքան հեռացնել իշխանութենէն: Ալճերիացի ժողովուրդը, ինչպէս սուտանցին, չի բաւարուիր այս քայլով եւ այժմ կը պահանջէ ամբողջ փտացած վերնախաւին հեռացումը: Ի՞նչ իմաստ ունի նախագահի մը հեռացումը, երբ ամբողջ օգտուող համակարգը տակաւին ազատօրէն կը շնչէ ու կը հրամայէ:

Ալճերիոյ եւ Սուտանի շարժումները համընդհանուր բնոյթ ստացան՝ ժողովուրդ մը ամբողջ կարեկցեցաւ անոր, վերացնելով ոչ միայն նախագահները, այլ պահանջելով ամբողջ վերնախաւին հեռացումը իբրեւ քաղաքական ուժ:

Ֆրանսայի մէջ շարժումը չդարձաւ համընդհանուր: Դրամատիրական արեւմուտքը յաջողած է իր հասարակութեան մէջ ցանել օտարացումը, այսինքն՝ դժուար է ֆրանսացի քաղաքակիրթ ժողովուրդը ինքզինքը նոյնացնելով Դեղին Բաճկոնաւորներուն հետ, վերացնէ իրադարձութեան մասնաւորումը իբրեւ Բաճկոնաւորներ եւ զայն դարձնէ իրենը՝ բոլորինը: Ալ ուր մնաց Մաքրոնի հրաժարականի պահանջը: Եւրոպայի մէջ նախագահներ չեն հրաժարիր ժողովուրդի արդար ճնշումով: Ալճերիոյ եւ Սուտանի մէջ՝ կարելի է: Վերջինները կը նախընտրեմ:

ՀԱՄԱԴՐՈՒՄ

Այս ուրուագիծը կրնա՞յ ներկայ աշխարհին աղօտ պատկերը տալ:

Լրագրական պարտադիր լռեցումներ՝ օրէնքի ուժով (Ասանժը ըլլալով այդ զոհերէն մէկը լոկ), աղքատ դասակարգի պարտադիր գոյութիւն եւ ընդլայնում՝ օրէնքի ուժով (ընկերվարական տա Սիլվայի վերածումը քաղաքական բանտարկեալի), մեղմ յեղաշրջում Պրազիլի մէջ (ըստ Զոմսքիի), ժողովրդավարական պետական յեղաշրջում Ֆրանսայի մէջ (ըստ Պատիուի), ինչպէս նաեւ անարդարութեան բարձր մակարդակ Ֆրանսայի, Ալճերիոյ եւ Սուտանի եւ գրեթէ ամբողջ աշխարհի մէջ, որ պիտի մղէր ժողովրդական շարժումներու եւ դիմադրութեան: Ինչո՞ւ մարդը իր ձեռքով մարդկութիւնը պիտի հասցնէր այս անելանելի վիճակին: Պատասխանը՝ յստակ է: Դրամը եւ իշխանութեան պաշտամունքը:

Իշխանութեան պաշտամո՞ւնք: Յանկարծ յիշեցի հայկական Սփիւռքը...:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Julian Assange, with Jacob Appelbaum, Andy Müller-Maguhn and Jérémie Zimmermann, *Cyperpunks: Freedom and the Future of the Internet*, New York, London: OR Books, 2012, p. 2.

2. Julian Assange, *When Google Met WikiLeaks*, New York, London: OR Books, 2014, p. 37.

3. Slavoj Žižek, 'Assange Helped Teach the People About our Tarnished Freedom – Now We are All He has Left to Defend Him,' *Independent*, 12 April 2019,

https://www.independent.co.uk/voices/julian-assange-extradition-us-wikileaks-google-slavoj-zizek-a8866741.html.

4. Alain Badiou, 'Leçons du mouvement des Gilets jaunes', *L'autre*, quotidien, https://www.lautrequotidien.fr/articles/2019/3/13/alain-badiou-leons-du-mouvement-des-gilets-jaunes-.

5. 'Michel Onfray sur les Gilets jaunes «On envoie la police protéger l'ordre des riches»', *Sputnik France*, 16 avril 2019.

دار شرنة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1841 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՅԻՍ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴԻԿ. عدد رقم ١٨٤١ الخميس ١٦ مايو ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԹԱՒՇԵԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

1. ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՄՆԱՀՈՍԱՆՔԻ ԵՒ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԻ ՄԻՋԵՒ

Հայաստանի մէջ ԻԱ. դարը սկիզբ դրաւ այլընտրանքային գրական, մշակութային եւ գաղափարական տեղաշարժերու, որոնք համախմբուեցան զանազան շարժումներու եւ գրական ու գեղարուեստական տպագիր ու առցանց հանդէսներու եւ կայքերու շուրջ, ինչպէս՝ *Բնագիր*, *Ինքնագիր*, *Գրանիշ*, ակտուալ արուեստ, *Առաջին ապառնի*, *Գրանիշ գրական ակումբ*, *Գրողուցաւ*, *Ռեւիզոր*, *Արտերիա* եւ անհատ գրողներու պլոկեր: Հիմնուեցան արուեստի նոր հիմնարկներ՝ AICA, Արտ-Լաբորատորիա, ICA/Ժամանակակից Արուեստի Ինստիտուտ, Ուտոպիանա, DVD Յեղափոխութիւն, եւլն.: («Հայ տպագիր գիրքի 500-ամեակ… գիտելիքի խզո՞ւմ. յետ-տպագրային ընթերցում մը», *Ջահակիր*, 14 Փետրուար 2013, թիւ 1697, էջ 4:)

Դիւրութեան համար, այս մտաւորական-արուեստագէտները պայմանականօրէն պիտի անուանեմ Բ. մտաւորականութիւն, ի տարբերութիւն իշխանամերձ հիմնահոսանքին՝ Ա. մտաւորականութեան: Ա. մտաւորականութիւն ըսելով նկատի ունիմ անոնք, որոնք կա՛մ կը պատկանին խորհրդային շրջանի օլիկարք-մտաւորականներուն՝ որոնք շատ հանգիստ բազմած էին խորհրդային բազկաթոռին վրայ, յաճախ ըլլալով խորհրդային գաղափարախօսութեան արտադրողներն ու պարտադրողները, կա՛մ կը հանդիսանան յետխորհրդային շրջանի շոու-պիզնէսի առաջամարտիկները՝ որոնց կը հետաքրքրէ միայն իրենց աստղային դրութիւնն ու անոր պահպանումը, եւ կա՛մ կը ներկայացնեն իշխանութիւններուն շատ մօտիկ կանգնած, անոնցմէ օգտուող եւ անոնց շնորհիւ դիրքերու հասած մտաւորական-արուեստագէտներու մենաշնորհեալ խաւը:

Ա. եւ Բ. մտաւորականութիւնները յաճախ իրենց տարբերութիւնները զգացնել կու տան բանալի պահերու:

2016 Յուլիսին տեղի ունեցաւ Սասնայ Ծռերու յայտնի զինեալ ապստամբութիւնը՝ ընդդէմ Սերժ Սարգսեանի իշխանութեան: Յուլիս 20-ին, Ա. մտաւորականութիւնը բաց նամակ կը հրապարակէ, խստօրէն մեղադրելով Սասնայ Ծռերը, առանց երբեք փորձելու փնտռել կացութեան բուն պատճառները, քանի որ այդ պատճառները ուղղակիօրէն կապուած էին իշխանութիւններու ճախողութիւններուն հետ, մինչ անոր ինքնակոչ պարտականութիւնն է ընդմիշտ պահպանել օլիկարք վերնախաւը: («Զինեալ ապստամբութեան փորձ Հայաստանի մէջ», *Ջահակիր*, 21 Յուլիս 2016, թիւ 1770:)

Յաջորդ օրը՝ Յուլիս 21-ին, հակա-յայտարարութեամբ հանդէս կու գայ Բ. մտաւորականութիւնը, որ առանց պանծացնելու եւ հերոսացնելու ապստամբները կամ գովերգելու զինեալ ապստամբութեան մը առաւելութիւնները, ամենայն յստակութեամբ կը մատնանշէ ապստամբութեան պատճառ հանդիսացած հանգամանքները, մատնացոյց ընելով իշխանական ճախողութիւնները: («Բացառիկ թիւ՝ յատկացուած Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած զինեալ ապստամբութեան», *Ջահակիր*, 28 Յուլիս 2016, թիւ 1771:)

Թաւշեայ Յեղափոխութեան ամենաթէժ ժամանակները՝ 2018 Ապրիլ 21-ին, Ա. մտաւորականութեան յարող 43 տոքթոր-փրոֆեսորներ ուշացած հրապարակային շնորհաւորագիր կը յղեն Սերժ Սարգսեանին՝ վարչապետ ընտրուելու կապակցութեամբ: Միւս կողմէ, Բ. մտաւորականութիւնը՝ «ոչ-տոքթոր»-ներէ եւ «ոչ-փրոֆեսոր»-ներէ կազմուած 122 անկախ անձեր, Ապրիլ 22-ին կը հրապարակէ հակա-յայտարարութիւն մը, ուր կոչ կ'ուղղէ բոլորին միանալ Սերժ Սարգսեանի հրաժարականի պահանջին: (*Թաւշեայ Յեղափոխութիւն Հայաստանի մէջ. Ա. փուլ (13-23 Ապրիլ 2018)*, *Ջահակիր*, Յաւելուած ԺԶ., էջ 13-17:)

Ոչ ոք կրնայ ուրանալ երկու տեսակ մտաւորականութեան գոյութիւնը, մէկը՝ հիմնահոսանքային, պետական, միւսը՝ այլընտրանքային, ոչ-պետական, անշուշտ, առանց երբեք այս երկու ուղղութիւնները ընդունելու իրենց բացարձակ բաժանումներով եւ միշտ տեսնելով անոնց միջեւ առկայ ներթափանցումները, չխօսելու համար միջին տարբերակներու մասին: Բայց, միեւնոյնն է, միայն երկակի բաժանում մը կրնայ յստակութիւն մտցնել հիմնական տարբերութեան մասին:

Յեղափոխութիւն մը ենթադրուած է մտաւորական նոր ենթականեր մակերես հանել: Այսինքն, ներկայ պարագային, Բ. մտաւորականութիւնը ունենայ արտայայտուելու միեւնոյն խողովակները՝ ինչ Ա.-ը: Աւելին: Բ.-ի գաղափարական հենքը՝ որ ազատագրուած է իշխանական-գաղափարախօսական կաշկանդումներէ, հաւասարի Ա.-ի արտայայտուելու հնարաւորութիւններուն, այլեւ անոր գաղափարները տարածուին հասարակական շերտերու մէջ: Յետյեղափոխական Հայաստանի մէջ տեղի ունեցա՞ւ նման փոփոխութիւն: Մէկ բառով պատասխանած ըլլալու համար, կարելի է ըսել՝ ո՛չ: Իւրաքանչիւրը մնաց իր տեղը:

Բայց, որոշ պարագաներու յառաջացան նման կարելիութիւններ: Օրինակ մը:

Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութեան կազմակերպած գիրքի երեւանեան երկրորդ փառատօնի շրջանակներուն մէջ կայացաւ «Արձակ» եւ «Պոէզիա» ամէնամեայ գրական մրցանակաբաշխութիւնը: «Պոէզիա»-ի Առաջին Մրցանակին (600.000 դրամ) արժանացաւ բանաստեղծուհի Վիոլէտ Գրիգորեան (Բ. մտաւորականութիւն), բան մը՝ որ անկարելի էր նախորդ իշխանութիւններուն ժամանակ:

Ինչո՞ւ անկարելի էր: Որովհետեւ Վիոլէտ Գրիգորեան ոչ-հիմնահոսանքային մտածող մըն է, հեռու իշխանամերձ գաղափարներէ, յաճախ ձախ համոզումներէ մղուած: Իրենց արդիական կառուցածքներուն, իւրայատուկ ու համարձակ բառապաշարին պատճառով Գրիգորեանի բանաստեղծութիւնները անհաճոյ են բիւրեղաշատ մշակութային վերնախաւին եւ անկէ սնուող զանգուածին, որոնց բանաստեղծական գիտելիքը կանգ առած է Սեւակ-Շիրազի սահմաններուն վրայ: Ճիշդ այս պատճառով, մրցանակը մեծաշուինդ դժգոհութիւններ յառաջացուց յիշեալ խաւերուն մօտ:

Աւելցնեմ, որ համաձայն Մշակոյթի Նախարարութեան, մրցոյթին ներկայացուած էին 167 յայտեր՝ 80-ը «Պոէզիա» եւ 87-ը «Արձակ»:

Բան մը փոխուած է:

Միւս կողմէ, սակայն, Բ. մտաւորականութիւնը հիմնարկային ղեկավար դիրքերու չհասաւ: Ընդհակառակը, գոնէ գիտեմ մէկ կարեւոր դէպք մը, երբ Սասնայ Ծռերը վարկաբեկող Ա.-երէն մէկը հասաւ շատ կարեւոր հիմնարկի մը տնօրէնի պաշտօնին: Չմոռնալով նաեւ, որ Բ.-ի գաղափարական համոզուածութեան մէջ չի մտներ ղեկավարութիւնը եւ առաջնորդութիւնը: Ան հանգիստ է իր մշակութային արտադրութեան մէջ:

2. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՕԼԻԿԱՐՔԻԶՄ

Խօսելով քսան տարուայ Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութեան մասին, դերասանուհի Լալա Մնացականեան նշած է. «20 տարուայ մէջ ես չեմ տեսել, որ ինչ-որ բան արուի յօգուտ մշակոյթի, աւելի շատ փողերի լուացման տեղ էր»: («Չեմ տեսել, որ ինչ-որ բան արուի յօգուտ մշակոյթի, աւելի շատ փողերի լուացման տեղ էր», *Lragir.am*, 24 Դեկտեմբեր 2018, https://www.lragir.am/2018/12/24/405914/:)

2017-ին, Գագիկ Ծառուկեանի սեփականութիւնը հանդիսացող Կենտրոն հեռատեսիլի կայանը կը ցուցադրէ ինքնածանուցողական «վաւերագրական» մը՝ *Մարդ, որը կառուցում է. Գագիկ Ծառուկեան*, ուր կը թուարկէ Հայաստանի թիւ մէկ օլիկարքին դրամական ներդրումները մշակութային միջոցառումներու: Ֆիլմին մէջ պատկերահանուած են մտաւորականներ՝ որոնք կը փառաբանեն անոր մշակութային նուաճումները՝ նպաստելով օլիկարքիզմի հաստատագրումին: («Գագիկ Ծառուկեան կամ ինչպէ՞ս ստեղծել տիպար հայրենասէրի պատկերը», *Ջահակիր*, 8 Յունիս 2017, թիւ 1791:)

2018 Հոկտեմբեր թուակիր առցանց յօդուածի մը մէջ, Արթուր Տահնազարեան կը նշէ Ռուսաստանի եւ Իսրայէլի նախկին դեսպանին անունը՝ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ժամանակ ➪ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ. Կ'ԱՄՓՈՓԷ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ՏԱՐԻՆ

Մայիս 8-ին, Նիկոլ Փաշինեան՝ վարչապետ ընտրուելու մէկ տարուայ կապակցութեամբ, Ազգային Պատկերասրահին մէջ կու տայ մամուլի ասուլիս:

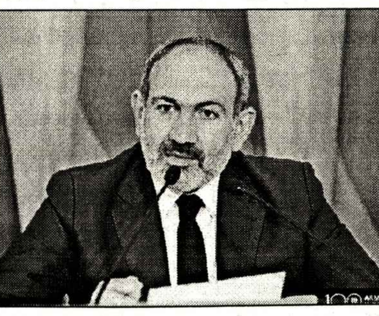

Իր ներածական խօսքին մէջ կը ներկայացնէ է Նոր Հայաստանի մասին 100 փաստ:

Կը խօսի զանազան նիւթերու մասին՝ Լեռնային Ղարաբաղի բանակցութիւնները, Ռոբերտ Քոչարեանի դատավարութիւնը, դատական համակարգը, կառավարութիւնը սեւցնելու համար ծախսուած միլիոնաւոր տոլարները, լրատուութեան կարգաւորումը, Հայաստանի յարաբերութիւնները արտաքին աշխարհին հետ, պիւտճէտային հարցեր, եւ այլն:

Ասուլիսը տեւեց հինգ ու կէս ժամ:

ՍԵՐԳԷՅ ԼԱՒՐՈՎ-ԶՕՀՐԱԲ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՄԱՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ Է ԵՂԵԼ ՌՈԲԵՐՏ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻՆ. *ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ*

Ժողովուրդ օրաթերթը գրում է. «Գաղտնիք չէ, որ Հայաստանի երկրորդ նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանի կալանաւորումից յետոյ ռուսական կողմը ոչ մէկ անգամ է դժգոհութիւն յայտնել եւ բաց տեքստով յայտարարել, որ իրենց դուր չի գալիս այդ ամէնը: Աւելին, *Ժողովուրդ* օրաթերթի տեղեկութիւններով՝ վերջերս Ռուսաստանի եւ Հայաստանի արտաքին գործերի նախարարներ Սերգէյ Լաւրովի եւ Զօհրաբ Մնացականեանի հանդիպման թեման եղել է ոչ միայն Արցախեան հակամարտութիւնը, այլեւ հանդիպման ընթացքում անդրադարձ է եղել նաեւ Ռոբերտ Քոչարեանի կալանաւորմանը, ➪ 4

ԱՐԾՈՒԻ ԲԱԽՉԻՆԵԱՆ՝ ՏԻՊԱՐ ՄԸ ԱՆԴՈՒԼ ՄՏԱԾՈՂԻ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

*Ճահակիր*ի ԻԵ. Յաւելուածի լոյս ընծայումին առիթով (տե՛ս ներկայ համարի ազդարարութիւնը), կը փափաքէի սիրելի ընթերցողներուն ներկայացնել հատորի խմբագիր՝ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու, հայագէտ, սինեմագէտ, պատմաբանասէր, արձակագիր, թարգմանիչ Արծուի Բախչինեանի համառօտ կենսագրութիւնը:

Ծնած է 1971 Յունուար 21-ին, Երեւան:

1993-ին աւարտած է Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական ֆակուլտէտի հայոց լեզուի եւ գրականութեան բաժինը:

1993-1996-ին ուսանած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիայի Մ. Աբեղեանի անուան գրականութեան հիմնարկի (ինստիտուտ) ասպիրանտուրան:

1996-ին պաշտպանած է թեկնածուական թէզը՝ *Վահան Տէրեանի ստեղծագործական աշխատանոցը* խորագիրով:

1993–1996-ին աշխատած է Հայաստանի Ազգային Գրապալատը իբրեւ մատենագէտ եւ գիտքարտուղար, 1993–1997-ին՝ Հումանիտար Հետազօտութիւններու Հայկական Կենդրոնը իբրեւ հետազօտող եւ գիտքարտուղար:

1996–1997-ին գիտական գործուղում կ՚անցընէ Ուփսալայի (Շուէտ) համալսարանի Աֆրո-ասիական լեզուներու հիմնարկին մէջ:

1997–1999-ին կ՚աշխատի ՀՀ ԳԱԱ-ի գրականութեան հիմնարկը իբրեւ գրական կապերու բաժինի գիտաշխատող:

2002–2003-ին կ՚աշխատի Ռազմավարական եւ Ազգային Հետազօտութիւններու Կենդրոնը իբրեւ վերլուծաբան:

2009-էն ի վեր ՀՀ ԳԱԱ Պատմութեան Ինստիտուտի «Հայ գաղթավայրեր եւ Սփիւռք» բաժինի աւագ գիտաշխատող է:

1996-ին հանդիսացած է FIPRESCI-ի (սինեմայի քննադատներու միջազգային ընկերակցութիւն) հայկական մասնաճիւղի հիմնադիր անդամ: Իբրեւ Հայաստանի պատուիրակ մասնակցած է անոր տարեկան համագումարներուն (1998 եւ 2000, Իտալիա), իսկ իբրեւ դատակազմի անդամ՝ Իսթանպուլի (1999), Թրոմսէօի՝ Նորվեկիա (2006), Երեւանի (2009), Սալոնիկի (2011) միջազգային սինեմայի փառատօներուն:

2004-էն սկսեալ կը համագործակցի Ոսկէ Ծիրան միջազգային սինեմայի փառատօնին:

2003 եւ 2004-ին զեկուցումներով հանդէս եկած է Քալիֆորնիայի համալսարանի *Պատմական հայկական քաղաքներ եւ բնակավայրեր* հայագիտական գիտաժողովներուն:

Մասնակցած է նաեւ այլ միջազգային սինեմայի փառատօներու (Քարլովի Վարի, Թեհրան, Կրիմսթատ եւ Թրոնտհայմ՝ Նորվեկիա), հայ մշակոյթի օրերու (Տի՝ Ֆրանսա, Լոնտոն, Պազէլ՝ Զուիցերիա, Իսթանպուլ) եւ գիտաժողովներու (Պէյրութ, Օսաքա՝ Ճափոն, Փեքին՝ Չինաստան):

2005-էն սկսեալ Վենետիկի Պօ-Արաքս մշակութային ընկերակցութեան Քա Ֆոսքարի համալսարանի ամառնային խտացեալ դասընթացքին կը դասաւանդէ «Հայ կատարողական արուեստներու պատմութիւն» առարկան: Նոյն առարկան 2011-ին դասաւանդած է նաեւ Միչիկանի (Անն Արպոր) համալսարանի հայագիտական ծրագիրին մէջ:

Եղած է Ուփսալայի *Նոր Հորիզոն* ամսագիրի հայաստանեան ներկայացուցիչը (1998–2006) եւ Երեւանի *Հայ արուեստ* ամսագիրի խմբագրակազմի անդամ (2005–2009): Պէյրութի *Հայկազեան Հայագիտական Հանդէսի* եւ Փրակի *Օրեր* ամսագիրի հայաստանեան ներկայացուցիչն է:

2001–2009-ին իբրեւ երգիչ հանդէս եկած է Հովեր սենեկային երգչախումբին մէջ (գեղարուեստական ղեկավար՝ Սօնա Յովհաննիսեան), մասնակցելով երգչախումբի հինգ խտասալիկներու ձայնագրութեան եւ այցելութիւններուն (Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Լեհաստան, ԱՄՆ):

Ամուսնացած է, ունի երեք որդի եւ մէկ դուստր:

1990-էն ի վեր բանասիրական, սփիւռքագիտական, սինեմայի նուիրուած յօդուածներ կը հրատարակէ Հայաստանի եւ Սփիւռքի գիտական եւ զանգուածային մամուլին մէջ (Երեւանի *Գարուն*, *Գեղարուեստ*, *Անդրադարձ*, *Առագաստ*, *Հայրենիքի ձայն*, *Բանբեր Երեւանի Համալսարանի*, *Հայաստանի զրուցակից*, *Ազգ*, ԱՄՆ-ի *Journal of Society for Armenian Studies, Armenian Mirror-Spectator*, Պէյրութի *Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս*, Մոսկուայի *Ինիէ բերեգա* եւ այլն):

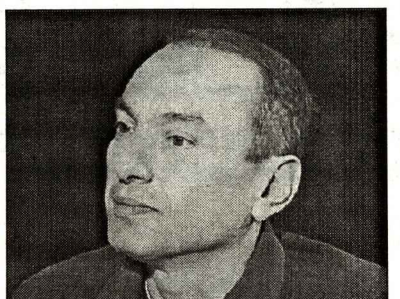

Անոր յօդուածները թարգմանաբար լոյս տեսած են մամուլի եւ առանձին ժողովածուներու մէջ անգլերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն, իտալերէն, գերմաներէն, թրքերէն, քորէերէն, ճաբոներէն:

Բախչինեանի հարիւրաւոր յօդուածներուն մասին անդրադառնալը անկարելի առաքելութիւն մըն է, թէեւ արդէն անհրաժեշտութիւն մըն է անոնց մատենագիտութեան կազմութիւնը:

Ընդհանուր առմամբ, անոնց մէջ առաջնային կարեւորութիւն ունի գիւտը՝ *փաստագրական* գիւտը: Հեղինակը օգտագործած է հազարաւոր աղբիւրներ հին մամուլէն, հաւաքած է անհրաժեշտ տեղեկութիւններ ամենէն անհաւանական գիրքերէն, ինչպէս նաեւ անձնական հանդիպումներով եւ նամակագրութիւններով դիմած է ենթականերուն եւ անոնց ժառանգորդներուն՝ հասնելու առաւելագոյն հարազատութեան:

Յօդուածները կը տարածուին իմաստաւորուած հետազօտութիւններէ մինչեւ գաղափարական հրապարակագրութիւններ, անցնելով հրապարակումներէ, թարգմանութիւններէ, գրախօսականներէ, քննախօսականներէ եւ հարցազրոյցներէ: Յաճախ տեսակները կը գրկախառնուին իրարու:

Գալով գիրքերուն, երկար տարիներու հաւաքագրական ու համադրական աշխատանքէ ետք, 22 տարեկանին կը յաջողի լոյս ընծայել իր առաջին հատորը՝ *Ծագումով հայ են* [կենսագրական բառարան] (Երեւան, Ապոլլոն, 1993, 367 էջ), որ յետագային վերամշակուելով կը դառնայ՝ *Հայազգի գործիչներ. հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը* (կենսագրական հանրագիտակ) (Երեւան, Տաթեւ Գիտակրթական Համալիր, 2002, 470 էջ): Վերջինս կը բովանդակէ աւելի քան 50 երկիրներու մէջ ապրած հայերու կենսագրականներ: Ան հետաքրքրական ներդրում մըն է սփիւռքագիտութեան ծիրէն ներս:

Վարդան Մատթէոսեանի համահեղինակութեամբ, անյայտութենէ լոյս աշխարհ բերած է ինքնատիպ ու տաղանդաւոր պարուհի, երբեմն նաեւ դերասանուհի, բեմադրիչ, գրող եւ գրականագիտուհի Արմէն Օհանեանի կենսագրութիւնն ու գործունէութիւնը՝ *Շամախեցի պարուհին. Արմէն Օհանեանի կեանքը եւ ստեղծագործութիւնը* (Երեւան, Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Հրատարակչութիւն, 2007, 222 էջ): Հատորին վերամշակուած տարբերակը անգլերէն լեզուով կը սպասէ իր հրատարակութեան՝ *The Woman of the World: Armen Ohanian, the “Dancer of Shamakha”*: Նկատի ունենալով Օհանեանի աշխոյժ դերակատարութիւնը արեւելեան պարարուեստի մէջ, յիշելով նաեւ իր այցելութիւնը Եգիպտոս, անհրաժշտութիւն մըն է գիրքին թարգմանութիւնը արաբերէնի եւ հրատարակութիւնը արաբական երկիրի մը մէջ:

2012-ին հրատարակած է երեք լեզուանի (հայերէն, անգլերէն եւ ռուսերէն) աշխատութիւնը՝ *Հայ կինօ 100. Armenian Cinema 100. Армянское кино 100. էջեր նախապատմութիւնից (1895-1920-ականների կէս)* (Երեւան, Հայաստան Հրատարակչութիւն, 2012, 240 էջ):

2018-ին, գիրքի մը մէջ կ՚ամփոփէ Հայաստանի, Սփիւռքի եւ օտար պարողներու եւ պարային գործիչներու հետ ունեցած զրոյցները՝ *Ամենագեղեցիկ արուեստի նուիրեալները* (Երեւան, Մատեան Հրատարակչութիւն, 2018, 240 էջ):

Նոյն տարին կը հրատարակէ պարուհի Եւգենիա Արիստակեանի (բեմական անունով՝ Եւգինէ Կովկասեան) անտիպ յուշերը (Լոգոս-Դ, 290 էջ), որոնք նոր խմբագրութեամբ եւ կարեւոր յաւելագրութիւններով կը վերահրատարակուին *Ճահակիր*ի Յաւելուածներու մատենաշարի շարքին: *Յուշերը* թանգարանային լռութենէ դարձուցած է հանրային սեփականութիւն:

Գիրքերուն նշանակալի մասը, արդարեւ, կը հետապնդէ միջկարգապահական (interdisciplinary) բովանդակութիւն: Այս առումով, առիւծի բաժինը կը գրաւէ հայ-սքանտինաւեան յարաբերութիւններուն նուիրուած երեք հատորները.

1. *Հայաստան-Սկանդինաւիա. պատմամշակութային առնչութիւններ*, Երեւան, Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Հրատարակչութիւն, 2003, 253 էջ:

2. *Armenia-Sweden: Historical and Cultural Relations*, Yerevan, 2006, 154 pp.

3. *Հայերը սկանդինաւեան երկրներում. Հայ-սկանդինաւեան պատմամշակութային առնչութիւնները*, Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Պատմութեան Ինստիտուտ, 2010, 280 էջ:

Մէկ տարի անցընելով Շուէտ (1996-1997), Բախչինեան տիրապետած է շուէտերէն լեզուին, օգտուած է Ուփսալայի համալսարանի տպագիր եւ ձեռագիր նիւթերէն եւ իրազեկ անձերու հետ մշակած է անձնական յարաբերութիւններ, որոնք բոլորն ալ նպաստած են նիւթի տարողութեան ընդլայնումին:

Սքանտինաւեան ըսելով նկատի ունի Շուէտ, Նորվեկիա, Դանիա, Ֆինլանտիա եւ Իսլանտիա: Հատորները կը ծածկեն միջնադարէն մինչեւ ներկայ ժամանակները, ներկայացնելով քաղաքական, առեւտրական եւ մշակութային ոլորտները: Անանիա Շիրակացին առաջին հայն է՝ որ յիշած է Սքանտինաւիան, կը տեղեկացնէ հեղինակը:

Սքանտինաւիայէն ետք կու գայ Չինաստանը՝ *Հայերը Չինաստանում. Հայ-չինական պատմամշակութային կապերը* (Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Պատմութեան Ինստիտուտ, 2017, 358 էջ): Չինաստանի մէջ երբեք ստուար հայութիւն չէ եղած, որպէսզի ան ընկալուի իբրեւ աւանդական գաղթօճախ, դիտել կու տայ հեղինակը: Հակառակ ատոր, ըստ ոմանց՝ Ք.Ա. 7-րդ, ըստ ուրիշներու՝ Ք.Ա. 2-րդ դարէն սկսեալ, գոյացած են հայ-չինական հարուստ յարաբերութիւններ՝ որոնք կը շարունակուին մինչեւ այսօր:

Ի տարբերութիւն չինական հարուստ 3

ԳԱՅԻՐԷ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ *ՃԱՀԱԿԻՐ*Ի ԻԵ. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ՝ ՊԱՐՈՒՀԻ ԵՒԳԵՆԵԱ ԱՐԻՍՏԱԿԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԸ

Լոյս տեսաւ *Ճահակիր*ի ԻԵ. Յաւելուածը՝ *Յուշեր գաղութահայ կեանքից*, հեղինակ՝ Եւգենեա Արիստակեան, բնագիրի կազմող, յառաջաբանի եւ ծանօթագրութիւններու հեղինակ՝ Արծուի Բախչինեան, Հ. Աւագեանի ներածական խօսքով (264 էջ):

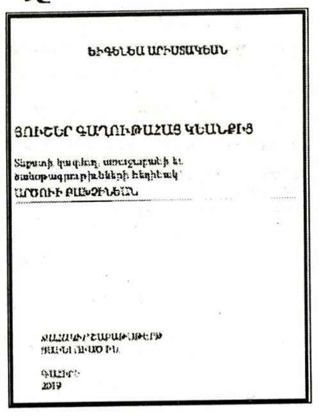

Յուշերը կը ներկայացնեն Սփիւռքի եւ Հայաստանի մէջ բնակած մշակութային գործիչ, երաժիշտ, պարուհի, գրող Եւգենեա Արիստակեանի (Փոլեաքինա) (1890–1970) յիշողութիւնները: Անոնք հարուստ նիւթ կը մատակարարեն հայ բեմական պարի, օփերայի արուեստի եւ երաժշտութեան պատմութեան, սփիւռքահայ տարբեր համայնքերու (Ռուսաստան, Կ. Պոլիս, Եգիպտոս) կեանքի, հայ եւ համաշխարհային մշակոյթի ականաւոր դէմքերու մասին: Եգիպտական շրջանը կը կազմէ յուշերուն ամենածաւալուն հատուածը եւ լեցուն է հաճելի անակնկալներով:

Շուրջ 70 տարի առաջ Երեւանի մէջ գրուած Արիստակեանի ձեռագիրը, որ այժմ կը պահուի Արուեստի եւ Գրականութեան Թանգարանին մէջ, առաջին անգամ հրապարակուած է շնորհիւ Արծուի Բախչինեանին, որուն կենսագրութիւնը կը տեղադրենք *Ճահակիր*ի երկու համարներու մէջ:

Ստանալու համար դիմել՝

tchahagir@journalist.com.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՐՔԱՆ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ

Հայաստանի մշտական բնակչութեան թիւը 2019 Ապրիլ 1-ի դրութեամբ կազմած է 2,962,100 մարդ, ընդ որում քաղաքայինը՝ 1,893,400 եւ գիւղականը՝ 1,068,7: Այս տուեալը հրատարակած է Հայաստանի Ազգային Վիճակագրական Կոմիտէն:

2018 Թուականի նոյն ժամանակահատուածի համեմատութեամբ՝ բնակչութեան թիւը նուազած է 7,8 հազարով: Տարուայ սկիզբի համեմատութեամբ՝ հանրապետութեան բնակչութեան թիւը նուազած է 3,2 հազարով:

2019-ի առաջին եռամսեակին, հանրապետութեան մէջ գրանցուած է 8042 ծնունդ, որ 3,1%-ով աւելի քիչ է 2018-ի նոյն ժամանակահատուածի համեմատ: Հաշուետու ժամանակահատուածի մահացութիւններուն թիւը աճած է 3,4%–ով՝ կազմելով 7373:

ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԵԼ Է ՌՈԲԵՐՏ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԻ ՄԵՂԱԴՐԱԿԱՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հրապարակուել է Ռոբերտ Քոչարեանի եւ միւս նախկին բարձրաստիճան պաշտօնեաների գործի մեղադրական եզրակացութեան համառօտ բովանդակութիւնը, յայտնում է *Azatutyun.am*-ը:

Երկրորդ նախագահ Քոչարեանին, մասնաւորապէս, մեղադրանք է առաջադրուել, որ մինչեւ 2008 Թուականի Ապրիլի 9-ը զբաղեցնելով նախագահի պաշտօնը, Սահմանադրութեան ուժով հանդիսանալով պետութեան գլուխը եւ կրելով Սահմանադրութեանը հետեւելու, օրէնսդիր, գործադիր եւ դատական իշխանութիւնների բնականոն գործունէութիւնն ապահովելու պարտականութիւններ, ինչպէս նաեւ օժտուած լինելով մշտապէս կազմակերպչական-տնօրինչական եւ վարչատնտեսական գործառոյթներ իրականացնող պաշտօնատար անձի լիազօրութիւններով, այլ անձանց հետ յանցակցութեամբ, տապալել է սահմանադրական կարգը:

Ըստ միւս մեղադրանքի, Քոչարեանն իր պաշտօնեական դիրքն օգտագործելով «Թի Էս Էս Սի Արմէնիա» ՍՊ ընկերութեան միակ մասնակից եւ տնօրէն Սիլվա Համբարձումեանի օգտին գործողութիւններ կատարելուն նպաստելու, այն է՝ այդ ընկերութեանը տրամադրուած ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրութեան յատուկ լիցենզիաներով ընկերութեան 100 տոկոս բաժնեմասը Հայաստանում ոչ ռեզիդենտ ընկերութեանը վաճառելու գործարքին չխոչընդոտելու համար, 2008 Թուականի Փետրուարին եւ Մայիսին Սամուէլ Մայրապետեանի օժանդակութեամբ նրանից ստացել է առանձնապէս խոշոր չափերով՝ 927 միլիոն դրամին համարժէք 3 միլիոն դոլար կաշառք:

Սէյրան Օհանեանին մեղադրանք է առաջադրուել, որ 2008-ին հանդիսանալով պաշտպանութեան նախարարութեան Զինուած Ուժերի գլխաւոր շտաբի պետը, այլ անձանց հետ յանցակցութեամբ, տապալել է սահմանադրական կարգը:

Եուրի Խաչատուրովին մեղադրանք է առաջադրուել, որ 2008-ին հանդիսանալով պաշտպանութեան նախարարի տեղակալը - Երեւանի ⇘ 4

2 ⇨

ԱՐԾՈՒԻ ԲԱԽՉԻՆԵԱՆ՝ ՏԻՊԱՐ ՄԸ ԱՆԴՈՒԼ ՄՏԱԾՈՂԻ

եւ յարատեւ յարաբերութիւններուն, հայ-ճաբոնական յարաբերութիւնները շատ աւելի սահմանափակ են եւ սկիզբ առած են ընդամէնը 19-րդ դարուն, ինչպէս կը բացատրուի յաջորդ հատորին մէջ՝ *Հայ-ճապոնական պատմական եւ մշակութային առնչութիւնները* (Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Պատմութեան Ինստիտուտ, 2017, 266 էջ):

Միջկարգապահական ուղեգիծին շարունակութիւնն է *Նապոլէոն Բոնապարտը եւ Հայերը* գիրքը (Երեւան, Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Հրատարակչութիւն, 2003, 152 էջ):

Այստեղ տրուած են նիւթին բոլոր հնարաւոր մեկնաբանութիւնները՝ Նափոլէոնի իրազեկութիւնը հայութեան մասին, իր հայ թիկնապահը՝ Ռուստամ Ռազա, Մխիթարեաններու հետ առնչութիւնը, ֆրանսական բանակի հայ մամլուքները, Նափոլէոնի ինքնագիր սեւագրութեան գոյութիւնը Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Վասիլի Կորգանովի դիւանին մէջ, եւ շատ ու շատ իրողութիւններ՝ բոլորն ալ մանրամասնօրէն փաստագրուած:

Նոյն ծիրին մէջ կարելի է յիշատակել *Հայերը համաշխարհային կինոյում* հաստափոր հատորը (Երեւան, Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Հրատարակչութիւն, 2004, 688 էջ), որ հարուստ շտեմարան մըն է հայերու գոյութեան տարբեր երկիրներու սինեմայի արուեստին մէջ՝ ԱՄՆ, Գանատա, Ֆրանսա, Իտալիա, Աւստրիա, Գերմանիա, Մեծն Բրիտանիա, Պելճիքա, Նիտեռլանտներ, Զուիցերիա, Դանիա, Շուէտ, Նորվեկիա, Յունաստան, Սպանիա, Փորթուկալ, Լեհաստան, Հունգարիա, Ռումանիա, Չեխիա, Սլովաքիա, Պուլկարիա, Հարաւսլաւիա, Ալպանիա, Կիպրոս, Թուրքիա, Իրան, Եգիպտոս, Լիբանան, Սուրիա, ասիական երկիրներ, Մեքսիքա, Արժանթին, Ուրուկուայ, Պրազիլ, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, եւ այլն, իւրաքանչիւր երկիրին յատկացնելով գլուխ մը կամ ենթագլուխ մը: Կը գտնուին աւելի քան 2000 սինեմայի հայ գործիչներու անուններ:

Վերջապէս՝ *Սառա Բեռնարը եւ Հայերը* (Հայերէն եւ ֆրանսերէն) (Երեւան, Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Հրատարակչութիւն, 2007, 100 էջ) եւ *Հայերը համաշխարհային պարարուեստում* (Երեւան, Հայաստան, 2016, էջ 376):

(Շար. 1/2)

ԽՈՀԵՐ

ԱՐԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Աւելի քան երկու ամիս առաջ, «Խոհեր»-ը կ'անդրադառնար ԱՄՆ-ի Ներկայացուցիչներու Պալատի 2017 Մարտ 22 Թուակիր Բանաձեւ 220-ին (H.Res.220), ուր յստակօրէն արձանագրուած էր ԱՄՆ-ի պաշտօնական ընդունումը Հայոց Ցեղասպանութեան(1):

Աւելի ուշ յայտնաբերեցի, որ այս «գիւտ»-ը ինձմէ առաջ եւ ինձմէ շատ աւելի ուժեղ կերպով բացայայտած ու հանրութեան ուշադրութեան յանձնած էր ամերիկահայ աքթիւիսթ Արա Մանուկեան, յատկապէս Ֆէյսպուքի եւ Եութիւպի միջոցով:

Վերջերս Մանուկեան նոյնիսկ աւելի յառաջ կ'երթայ եւ ցոյց կու տայ այս ընդունումին բացած աննախադէպ հնարաւորութիւնը: Ֆէյսպուքի Ապրիլ 6 Թուակիր իր էջին մէջ, կը քաղէ Թանէր Աքչամի անգլերէն դասախօսութենէն հատուած մը՝ արտասանած Երեւանի Ամերիկեան Համալսարանին մէջ, 2018 Յունիս 14-ին: Կը ներկայացնեմ քաղուածքին թարգմանութիւնը.

«Կը կարծեմ՝ որ Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումը Միացեալ Նահանգներուն կողմէ խիստ կարեւոր է եւ վճռական: Ոչ թէ անոր բարոյական հայեցակէտին համար: Այլ խնդիրին իրաւական հայեցակէտին համար: Լսա՞ծ էք զուիցերիական պանքաներուն մէջ գտնուող ողջակիզումի (holocaust) ոսկիին մասին: Ինչպէս գիտէք, Նացիները ամբողջ ոսկին դրին զուիցերիական պանքաները եւ Զուիցերիոյ կառավարութիւնը մերժեց զայն վերադարձնել հրեայ համայնքներուն: Հրեայ կազմակերպութիւնը դատական հայց ներկայացուց Միացեալ Նահանգներուն մէջ, իսկ համաձայն Միացեալ Նահանգներու օրէնքին՝ կրնաք հայց ներկայացնել որեւէ կառավարութեան դէմ, եթէ հարցը կապուած է մարդկութեան դէմ յանցագործութեան: Զուիցերիոյ կառավարութիւնը ստիպուած կը բանակցի հայցին եւ հրեայ կազմակերպութեան հետ եւ կը վճարէ մեծ գումար մը: [...] Մինչեւ որ ամերիկեան կառավարութիւնը օրինապէս չճանչնայ 1915-ը իբրեւ յանցագործութիւն մարդկութեան դէմ, կարելի չէ օրինական հայց ներկայացնել Թուրքիոյ դէմ: Բայց եթէ Միացեալ Նահանգները ճանչնայ այս իրողութիւնը, ապա Թուրքիա պիտի անցընէ շատ դժուար ժամանակներ որովհետեւ Միացեալ Նահանգները պիտի կրնայ պոյքոթել եւ խափանել իր երկիրը գտնուող Թրքական եւ Թրքական ընկերութիւններու դրամագլուխները եւ ասիկա առ նուազն դուռ պիտի բանայ բանակցութեան:»

Ուրեմն, հայերը կրնան Թուրքիոյ դէմ դատական գործ յարուցել, եթէ ԱՄՆ-ը ընդունի 1915-ը իբրեւ յանցագործութիւն մարդկութեան դէմ: Թանէր Աքչամ չի յիշատակեր Բանաձեւ 220-ը. կրնայ ըլլալ տեղեակ չէ: Արամ Մանուկեան, իրազեկ ըլլալով բանաձեւին, այսինքն՝ ԱՄՆ-ը համարելով պաշտօնապէս ընդունած Հայոց Ցեղասպանութիւնը, կ'ուզէ անպայման հանրայնացնել ճանաչումի իրողութիւնը եւ անցնիլ գործողութեան:

Իր տնօրինած *The Truth Must Be Told* պլոկ-շարժումին անունով *change.org*-ի մէջ կը հրապարակէ առցանց անգլերէն դիմում մը՝ «ԱՄՆ-ի պաշտօնական ճանաչումը Հայոց Ցեղասպանութեան ընդունուած է Քոնկրէսի 124 անդամներու կողմէ», զոր կ'ուղարկէ ներկայացուցիչ Ատամ Պ. Շիֆին եւ 121 ուրիշներու: Ահաւասիկ անոր թարգմանութիւնը.

«Միացեալ Նահանգներու Խորհրդարանի 124 անդամներ պարզորոշ կերպով յայտարարած են՝ որ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը ՊԱՇՏՕՆԱՊԷՍ ՃԱՆՉՑԱԾ Է Հայոց Ցեղասպանութիւնը:

«Ներկայացուած Ներկայացուցչական Պալատի 2017 Ապրիլ 22 Թուակիր 115-րդ Քոնկրէսի Առաջին Նստաշրջանին, Բանաձեւ 220-ի (HR220) համահովանաւորները հաստատած են.

««Մինչդեռ ԱՄՆ-ը կը գրանցուի պաշտօնապէս ընդունած ըլլալ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, շնորհիւ Ցեղասպանութեան Ոճիրը Կանխարգիլելու եւ Պատժելու Պայմանագիրին վերաբերեալ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան 1951 Մայիս 28 Թուակիր գրաւոր հաղորդագրութեան՝ ուղղուած Արդարադատութեան Միջազգային Դատարանին, ինչպէս նաեւ նախագահ Ռոնալտ Ռիկընի 1981 Ապրիլ 22 Թուակիր Յայտարարութիւն Թիւ 4838-ին, Համատեղ Պալատի Բանաձեւ 148-ին՝ ընդունուած 1975 Ապրիլ 8-ին, եւ Համատեղ Պալատի Բանաձեւ 247-ին՝ ընդունուած 1984 Սեպտեմբեր 10-ին, եւ»:

«[Բանաձեւի ամբողջ բնագիրը կարելի է գտնել՝ https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-resolution/220:]

«Մենք՝ ստորագրեալներս, կը պահանջենք Բանաձեւ 220-ի համահովանաւորներէն (ցանկը՝ ստորեւ) հրապարակաւ ընդունիլ՝ որ Միացեալ Նահանգներու Կառավարութեան երեք մասնաճիւղերը պաշտօնապէս ճանչցած են Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Հետեւապէս, անոնք պէտք է յայտարարեն թէ՝ քանի որ այս ճանաչումը ընդունուած է, Միացեալ Նահանգները ստիպուած է պահանջել ցեղասպանութեան յանցագործ Թուրքիայէն՝ որ կարգաւորէ Հայոց Ցեղասպանութեան զոհերուն հանդէպ ունեցած բոլոր պարտքերը, կամ ենթարկուի պատժամիջոցներու»(2):

Մենք՝ հայերս, պատրա՞ստ ենք դուրս գալու ցեղասպանական անվերջանալի ճանաչումներու սովորապաշտութենէն եւ անցնելու նոր փուլի:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. «Ցեղասպանութեան ընդունում՝ մինչեւ ե՞րբ», *Ջահակիր*, 7 Մարտ 2019, Թիւ 1836:

2. 'U.S. Official Recognition of Armenian Genocide Acknowledged by 124 Member of Congress,' *change.org*, https://www.change.org/p/adam-b-schiff-u-s-official-recognition-of-armenian-genocide-acknowledged-by-124-member-of-congress.

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Կիրակի, 20 Հոկտեմբեր 2019, Պըլըքտանեան Սրահ
Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան
150-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն:
Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵՍԻՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐ ԿԸ ՆՈՐՈԳՈՒԻ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱԴՐՈՒԹ ՔԱՂԱՔԻ ԾՆՆԴԱՏՈՒՆԸ

Եգիպտոսի Հայոց Թեմի Գահիրէի Ազգային Առաջնորդարանը բարեսիրական երկրորդ ծրագիրը կեանքի կը կոչէ Հայրենիքի մէջ: Այս անգամ, Գահիրէի Պատկառելի Թեմական Ժողովի 2018-ին հաստատած ծրագիրով եւ նախահաշիւ պիւտճէով, Յունուար 2019-ին սկսած են Հադրութ քաղաքի ծննդատան ամբողջովին վերանորոգութեան աշխատանքները:

Ծննդատունը, որ կը սպասարկէր Հադրութ քաղաքը եւ շրջանի տասնեակէն աւելի գիւղեր, կը գտնուէր անմխիթար վիճակի մը մէջ: Կը բացակայէին նաեւ անհրաժեշտ միջոցները եւ պարագաները՝ ապահով ծննդաբերութեան համար, որը եւ կը վտանգէր մօր եւ մանկան առողջութիւնը: Այս առումով ուրախութեամբ կը ծանուցանենք, որ Ազգային Առաջնորդարանը նախատեսած է նորոգելի ծննդատան համար առաջնահերթ բժշկական սարքաւորումներ եւս ձեռք բերել:

Սոյն նախաձեռնութեամբ եգիպտահայ համայնքը ագգաշէն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Արցախ աշխարհի զարգացումին ու զօրացումին եւ արցախահայութեան կը մաղթէ խաղաղութիւն ու ոգիի ամրութիւն:

ԴԻՒԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՅՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

Ուրբաթ 12, Շաբաթ 13 եւ Կիրակի, 14 Յուլիս 2019
ՊԱՍՔԷԹ-ՊՈԼԻ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՄՐՑԱՇԱՐ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ եւ չխաչաձեւել
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

3 ➪ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒԵԼ Է ՌՈԲԵՐՏ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԻ ...

կայազօրի պետը, այլ անձանց հետ յանցակցութեամբ, տապալել է սահմանադրական կարգը:

Արմէն Գէորգեանին մեղադրանք է առաջադրուել, որ մինչեւ 2008 Թուականի Ապրիլի 21-ը զբաղեցնելով Հայաստանի նախագահի աշխատակազմի ղեկավարի եւ Անվտանգութեան Խորհրդի քարտուղարի պաշտօնները, օգտագործելով իր պաշտօնեական դիրքը, խոչընդոտներ վերացնելու եւ ցուցումներ տալու եղանակով օժանդակել է նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանին՝ տապալելու սահմանադրական կարգը:

Բացի այդ, Արմէն Գէորգեանը, հանդիսանալով պետական մարմնում մշտապէս կազմակերպչական-տնօրինչական գործառոյթներ իրականացնող պաշտօնատար անձ, «Թի Էս Էս Սի Արմէնիա» ՍՊ ընկերութեան միակ մասնակից ու տնօրէն Սիլվա Համբարձումեանի օգտին գործողութիւններ կատարելուն նպաստելու, այն է՝ այդ ընկերութեանը տրամադրուած ընդերքն օգտակար հանածոների շահագործման նպատակով ուսումնասիրութեան յատուկ լիցենզիաներով ընկերութեան 100 տոկոս բաժնեմասը Հայաստանում ոչ ռեզիդենտ ընկերութեանը վճարելու գործարքին չխոչընդոտելու համար, 2008 Թուականի Ապրիլին Սամուէլ Մայրապետեանի օժանդակութեամբ նրանից ստացել է առանձնապէս խոշոր չափերով՝ 309 միլիոն դրամին համարժէք 1 միլիոն դոլար կաշառք, ինչպէս նաեւ նոյն ժամանակ Թաքցնելով ու խեղաթիւրելով նշուած գումարի իրական բնոյթն ու ծագումը՝ օրինականացրել է առանձնապէս խոշոր չափերով յանցաւոր ճանապարհով ստացուած եկամուտները, ասուած է մեղադրական եզրակացութիւնում:

Գլխաւոր դատախազութիւնը, յիշեցնենք, հաստատել է Ռոբերտ Քոչարեանի եւ միւս նախկին բարձրաստիճան պաշտօնեաների գործով մեղադրական եզրակացութիւնը եւ գործն ուղարկել դատարան:

1 ➪ ԹԱՒՇԵԱՑ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

կազմաւորուած օլիկարք մը, իբրեւ երկու երաժշտական կարեւոր հիմնարկներու համար վերին խօսքը ունեցող անձ: (Արթուր Շահնազարեան, «150-ամեայ Կոմիտասը՝ բիզնէսի առարկայ», *Հրապարակ*, 9 Հոկտեմբեր 2018, https://www.hraparak.am:)

2018 Սեպտեմբերին, արուեստագիտութեան տոքթոր Սվետլանա Սարգսեան կը ստորագրէ յօդուած մը, ուր կը նշէ մշակոյթի ասպարէզի մրցանակաբաշխութեան կողմնակալութիւնները, ինչպէս նաեւ կը շեշտէ այն անհատները՝ որոնք գրաւելով զանազան բարձր պաշտօններ, իրենց վերիշխանութեան տակ կը պահեն մշակոյթը: (Սվետլանա Սարգսեան, «Ճանապարհ դէպի մրցանակ», *Իրատես*, 7-10 Սեպտեմբեր 2018, թիւ 56 (892), էջ 14:)

Յեղափոխութենէն ետք, Ծառուկեան տակաւին անվրդով կը շարունակէ դրամական աղմկալից տուչութիւնները մշակութային ասպարէզէն ներս, իսկ Շահնազարեանի գրութիւնը ցոյց կու տայ՝ որ մշակութային օլիկարքիզմը տակաւին կենդանի է: Գալով Մշակոյթի Նախարարութեան, որոշուած է անոր դադարեցումը եւ ձուլումը Կրթութեան եւ Գիտութեան Նախարարութեան հետ:

Միեւնոյն յօդուածին մէջ, Սվետլանա Սարգսեան յոյս ունի այս բոլորին փոփոխութիւնը. «Անդրադարձը այս խնդրին, կարծում ենք, չափազանց արդիական է, քանի որ բոլորովին վերջերս ՀՀ կառավարութեանն առընթեր ստեղծուել է մրցանակների եւ պատուաւոր կոչումների շնորհման կոմիտէ, որն իր գործունէութեամբ, յոյս ունենք, կը խուսափի բոլոր այս իրողութիւններից, որոնք արժանանում են լայն հանրութեան անվստահութեանը: Եւ, որ կարեւորն է, կը խուսափի այն իրավիճակից, երբ մրցանակը «յարմարեցւում» է թեկնածուին, այսինքն, մրցոյթը դառնում է վարագոյր՝ վաղօրօք նախատեսուած անհատին մրցանակ շնորհելու համար»: (Սվետլանա Սարգսեան, նոյն յօդուածը:)

3. ՄԻԱԿ ԵՐԱԺՇՏԱՀԱՆԸ

Տիգրան Մանսուրեան, անկասկած, մեծ տաղանդ մըն է: Խորհրդային շրջանի ֆիլմերու հանճարեղ երաժշտութիւններու հեղինակ, 60-ականներու խորհրդահայ արդիականութեան փայլուն մասնակցող, յետխորհրդային նոր, աւելի շերտաւոր գործերու ստեղծիչ, ան կը հանդիսանայ հայ ժամանակակից կարեւորագոյն երաժշտահաններէն մէկը: Ասոր մասին՝ ոչ մէկ կասկած:

Արդարեւ, խնդիրը այն է՝ որ լրատուամիջոցները զինք կը ներկայացնեն իբրեւ *միակ* դասական երաժշտահանը: Մեզի՝ Սփիւռքիս հասնող Հ1, Արմենիա եւ Շանթ հեռատեսիլի կայաններու մշտական հիւրն է, ուր կը խօսի քիչ մը ամէն բանի մասին, կը մասնակցի հարցազրոյցներու, իրեն համար կը կազմակերպուին կլոր սեղաններ՝ ուր հրաւիրեալները անվերջանալի գովասանքներ կը յղեն իրեն, իսկ ինք ուրախութեամբ կ'ընդունի զանոնք, գովասանքներ՝ որոնց ինք երբեք պէտք չունի, քանզի իր երաժշտութիւնը վեր է ամէն տեսակ գովասանքէ, եւ ընդունակ է մտնելու լուրջ մեկնաբանական ոլորտ՝ փոխանակ գովասանականի:

Այս բոլորն ալ կարելի էր հասկնալ, եթէ լրատուամիջոցներէն չբացակայէին, կամ հազուադէպ չյայտնուէին, Հայաստանի ուրիշ տաղանդաւոր երաժշտահաններ, որոնք եւս անցած են բեղմնաւոր ուղի: Աւելորդ է խօսիլ երիտասարդներուն մասին: Լսա՞ծ էք, օրինակ, Արթուր Աւանեսովի անունը, նոր (կամ արդէն՝ նախկին) սերունդի խիստ տաղանդաւոր երաժշտահան մը: Իր նմանները ծանօթ են միայն մասնագէտներու եւ մասնաւոր հետեւողներու:

Յեղափոխութենէն ետք, նոր երաժշտահաններ չյայտնաբերեց հիմնահոսանքը, այլեւ Փաշինեան անձամբ յատուկ յարգանքներ մատուցանեց միակ երաժշտահանին, որուն յետոյ միացաւ նաեւ Բակօ Սահակեան:

4. ՕՓԵՐԱՅԻ ՀԱՐՑԸ

Մարտի վերջերը մեծ աղմուկ բարձրացաւ Երեւանի Օփերայի ռուսախօս տնօրէնի պաշտօնէ հեռացումին առիթով: Հրամանը եկած էր վերէն՝ իշխանութիւններէն: Հնչեցին կարեւոր ձայներ, որպէսզի յետայսու տնօրէններու ընտրութիւնն ու հեռացումը կատարուին ոչ թէ օրէնքով պատսպարուած վերադիր հրամաններով, այլ հիմնարկներու աշխատակազմի որոշումով: Շատ արդար ու կարեւոր ցանկութիւն մը: Բայց, Ապրիլ 1-ին, Փաշինեանի հետ օփերայի ընտրեալ ներկայացուցիչներու ունեցած հանդիպումէն ետք, ամէն բան կը մարի ու կը մոռցուի եւ Օրբէլեան չի վերադառնար իր պաշտօնին, ոչ ալ անձնակազմը կ'առաջարկէ իր թեկնածուն: («Հայաստանի Օփերայի տնօրէնի հարցը», *Ջահակիր*, 18 Ապրիլ 2019, թիւ 1839:) Շարժումը կը թուէր ըլլալ անհատական շահերու բախումի արդիւնք (կը կրկնեմ՝ հակառակ կարեւոր եւ համոզուած ձայներու գոյութեան): Իսկ յաւելեալ փափաքը՝ որ տնօրէնի հարցը վերաճէր ընդհանուր օփերայի մշակոյթի հանրային վիճաբանութեան, տեղի չունեցաւ:

Տակաւ առ տակաւ սկսան մակերես ելլել նաեւ փտածութեան նշաններ:

Օրինակ, 2014-ին կը հիմնուի՝ «Ալ. Սպենդիարեանի անուան օպերայի եւ բալէտի ազգային ակադեմիական թատրոնի աջակցման հիմնադրամ»: Օփերայի Թատրոնի եւ Հիմնադրամի միջեւ պայմանագիրը կը կնքուի 2014 Մարտ 20-ին, Հիմնադրամի տնօրէն Շմաւոն Գրիգորեանի եւ իր հօր՝ Հրաչ Գրիգորեանի միջեւ, որ այդ ժամանակ կը հանդիսանար Օփերայի տնօրէնի ժամանակաւոր պաշտօնակատար: Տեղի կ'ունենան Օփերայի նորոգութիւններ եւ այլ յատկացումներ՝ որոնցմէ ոչ մէկը արձանագրուած է Օփերայի պաշտօնական հաշուետուութեան մէջ: (Յասմիկ Կօշկարեան, «Նոր սկանդալ է հասունանում Օպերայի թատրոնում. Փաստինֆօ», *Henaran.am*, 1 Մայիս 2019, http://henaran.am/415556.html:)

* * *

Եզրակացութի՞ւն: Մշակութային յեղափոխութիւնը բարդ գործընթացք մըն է: Մարդը պիտի փոխուի ներսէն, գիտելիքը պիտի վերաշարադրուի համաձայն նոր ու կենդանի փորձառութեան, գաղափարական ազատագրութիւնը պիտի դառնայ ներքնականացուած համոզուածութիւն, մշակութային կարծրատիպերէ ձերբազատումը պիտի հիմք հանդիսանայ մտաւոր նորացումի: Քաղաքականութիւնը եղած է մարդու *համար*՝ քաղաքական յեղափոխութիւնը աւելի դիւրին է: Մշակոյթը կը ներկայացնէ նոյն ինքը *մարդը*՝ մարդուն յեղափոխականացումը բաւական դժուար է:

Ա.

1 ➪ ՍԵՐԳԷՅ ԼԱՒՐՈՎ-ԶՕՀՐԱԲ ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՄԱՆՆ...

եւ եւս մէկ անգամ բաց տեքստով ասուել է, որ նրան պէտք է ազատ արձակեն: Հայաստանում Ռուսաստանի դեսպան Սերգէյ Կոպիրկինը, անդրադառնալով Քոչարեանի շուրջ ռուսական կողմի դժգոհութեանը, նշել է. «Դուք գիտէք, ես չեմ ցանկանում, որպէս դեսպան, մեկնաբանել ինչ-որ զգայուն հարցեր եւ պահեր, քանի որ իմ խօսքը կարող է այլ կերպ մեկնաբանուել եւ ընդունուել՝ որպէս միջամտութիւն ներքին գործերին, որի իրաւունքը ես, բնականաբար, չունեմ»:

دار شوشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՉԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.:(202)24530327,Fax:(202)24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1842 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՄԱՅԻՍ 2019 | ՀԱՏԸ ՉԵՌՔԷ 75 Ե. Դհկ. | عدد رقم ١٨٤٢ الخميس ٣٠ مايو ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԱՐՏ 1-Ը՝ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԵՆԷՆ ԴԷՊԻ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՀԱՏՈՒՄ

ՔՈՉԱՐԵԱՆ՝ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը իր հետ բերաւ 2008 Մարտ 1-ը վերանայելու անհրաժեշտութիւնը: Այս առումով Նիկոլ Փաշինեանի ունեցած հրապարակային յայտարարութիւնները կ՚արտայայտէին քաղաքական կամքի դրսեւորումը:

2008 Յուլիս 3-ին, Յատուկ Քննչական Ծառայութիւնը կը գաղտնազերծէ 2008 Փետրուար 23-ին Պաշտպանութեան Նախարարի կողմէ արձակուած գաղտնի 0038 հրամանէն դրուագներ, Հայաստանի այդ ժամանակուայ իշխանութիւններուն մեղադրելով սահմանադրական կարգի տապալումով եւ քաղաքական գործընթացքի մէջ Զինուած Ոյժերու (ԶՈՒ) ներգրաւումով:

2018 Յուլիս 27-ին կը կալանաւորուի Հայաստանի երկրորդ նախագահ Ռոբերտ Քոչարեան՝ Մարտ 1-ի առնչութեամբ սահմանադրական կարգը տապալելու մեղադրանքով, իսկ Օգոստոս 13-ին, Վերաքննիչ Քրէական Դատարանի դատաւոր Ալեքսանդր Ազարեանի որոշումով՝ անձեռնմխելիութեան հիմքով ազատ կ՚արձակուի:

2018 Նոյեմբեր 15-ին, Վճռաբեկ Դատարանը կը բեկանէ Ազարեանի որոշումը եւ գործը կ՚ուղարկէ Վերաքննիչ Դատարան՝ վերաքննութեան համար: Դեկտեմբեր 7-ին, դատաւոր Ռուբիկ Մխիթարեան կը կայացնէ Քոչարեանին կրկին կալանաւորելու որոշում: Դեկտեմբեր 7-էն սկսեալ Քոչարեան կը գտնուէր կալանքի տակ:

2019 Ապրիլին, գործը վերջապէս կը մտնէ դատարան: Մարտ 1-ի գործի անջատուած մասով մեղադրանք կ՚առաջարկուի չորս ղեկավար անձերու: Քոչարեանին՝ սահմանադրական կարգը տապալելու եւ Սիլվա Համբարձումեանէն երեք միլիոն ամերիկեան տոլլար կաշառք ստանալու համար: ԶՈՒ գլխաւոր շտաբի պետ Սէյրան Օհանեանին եւ Պաշտպանութեան Նախարարի տեղակալ, Երեւանի կայազօրի պետ Եուրի Խաչատուրովին՝ այլ անձերու հետ յանցակցութեամբ սահմանադրական կարգը տապալելու համար: Նախագահի աշխատակազմի ղեկավար, Ազգային Անվտանգութեան Խորհուրդի քարտուղար Արմէն Գէորգեանին՝ սահմանադրական կարգը տապալելու նպատակով Քոչարեանին օժանդակելու եւ կաշառք ստանալու համար:

Առ այժմ, այս չորսէն միայն Քոչարեանը յայտնուեցաւ կալանքի տակ:

2019 Մայիս 13-ին, Երեւանի Աւան եւ Նոր Նորք վարչական շրջաններու Ընդհանուր Իրաւասութեան Դատարանին մէջ՝ դատաւոր Դաւիթ Գրիգորեանի նախագահութեամբ, կը սկսի Քոչարեանի խափանումի միջոցի փոփոխութեան հարցով դատական նիստը, ներկայութեամբ Քոչարեանին, որ մինչեւ Մայիս 18 ներկայ կը գտնուի բոլոր նիստերուն: Ասիկա պէտք է սկիզբը ըլլար յետագայ երկար դատավարութիւններու շարքի մը: Ներկայ դատավարութեան ընթացքին պիտի քննարկուէին յիշեալ մեղադրանքները, բայց այս փուլին վճիռը կապուած պիտի ըլլար Քոչարեանի լոկ խափանումի միջոցին հետ:

Արցախի ներկայ եւ նախկին նախագահներ՝ Քոչարեան-Սարգսեան քլիքի փայլուն ներկայացուցիչներ Բակօ Սահակեան եւ Արկադի Ղուկասեան, Մայիս 16-ին կու գան դատարան, կը նստին Քոչարեանի քով եւ դատարանի հաշիւին կը փոխանցեն մէկ միլիոն դրամ (իւրաքանչիւրը՝ 500 հազար դրամ)՝ իբրեւ երաշխաւորութիւն Քոչարեանի խափանումի միջոցը փոխելու:

Փաշինեան դիւրութեամբ չի շրջանցեր կատարուածը: Մայիս 17-ին, ռուսական լրատուամիջոցներուն տուած հարցազրոյցին մէջ կ՚ըսէ. «Օրինակ, եթէ Լեռնային Ղարաբաղի դատարանում ինչ-որ գործ լինի, նրանք ինչպէ՞ս կը վերաբերուէին, եթէ ես փորձէի միջնորդել ինչ-որ մէկի համար: Պէտք է նաեւ ճշտել, թէ նրանք ո՞ր հարցում են աջակցում Ռոբերտ Քոչարեանին»:

Մայիս 18-ին, դատարանը կը հրապարակէ որոշում եւ կը փոխէ Քոչարեանի խափանումի միջոցը՝ Սահակեանի եւ Ղուկասեանի անձնական երաշխաւորութեամբ: Քոչարեան գործնականօրէն կը յայտնուի ազատութեան մէջ:

Յետոյ տեղի կ՚ունենայ անսպասելին: Մայիս 20-ին, դատարանը կը կասեցնէ Ռոբերտ Քոչարեանի, Սէյրան Օհանեանի, Եուրի Խաչատուրովի եւ Արմէն Գէորգեանի մասով քրէական գործի վարոյթը եւ զայն կ՚ուղարկէ Սահմանադրական Դատարան՝ Մարտ 1-ի առիթով սահմանադրական կարգի տապալումի յօդուածի սահմանադրականութիւնը որոշելու համար: Կը նշանակէ՝ դատավարութիւն չի կրնար տեղի ունենալ, մինչեւ ՍԴ-ի որոշումը: Ըստ քրէական օրէնսգիրքի 292-րդ յօդուածին, կասեցումի եւ ՍԴ ուղարկելու որոշումը դատաւորը իրաւունք ունի կայացնելու միանձնեայ:

ՍՈՒՏԵՐ՝ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Դատական նիստերուն ընթացքին, Քոչարեան յաճախ դիմեց բացայայտ սուտերու: Նշեմ անոնցմէ լոկ քանի մը հատը.

Ա. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քոչարեան. «Իմ խնդիրը մէկն էր՝ չընտրուած մարդը [Լեւոն Տէր-Պետրոսեան] չդառնար հանրապետութեան նախագահ», քանի որ չընտրուած նախագահը կը փափաքէր «զոռբայութեամբ դառնալ նախագահ»:

Տակաւին կը գտնուի՞ արդեօք մէկը՝ որ կը հաւատայ 2008 Փետրուարի նախագահական ընտրութիւններու արդարութեան, եւ անկարող է տեսնել ակնառու զեղծարարութիւնները, կատարուած Քոչարեան-Սարգսեան զոյգին կողմէ՝ ապահովելու համար իրենց իշխանութեան յարատեւութիւնը, ի դէմս իրենց ոխերիմ «թշնամի» Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի:

Բ. ԼՐԱՏՈՒԱՄԻՋՈՑՆԵՐ

2008 Մարտ 1-ի եւ յաջորդող օրերու լրատուամիջոցներուն նկատմամբ կիրարկուած միջոցներուն համար Քոչարեան կ՚ըսէ. «Երեւանում մամուլի տեսանկիւնից մի քանի տասնեակ թերթեր նաեւ մարզային, ոչ մէկի գործունէութիւնը չի սահմանափակուել եւ չէր կարող սահմանափակուել, քանի որ միայն հրամանագրով նախատեսուած չէր որեւէ նման սահմանափակում: Որեւէ սահմանափակում նաեւ ինտերնէտի նկատմամբ չի եղել: Սա ուղղակի ակնյայտ փաստ է, ես չգիտեմ սրա դէմ ինչ արգումենտներով կարելի է խօսել: ՀՀ-ում կային 39 թերթ, որից միայն 15-ին է վերաբերուել հրամանագրով նախատեսուած սահմանափակում»:

Արձագանգելով այս յայտարարութեան, յայտնի լրագրող Աննա Իսրայէլեան կը վերյիշէ՝ թէ ինչպէս 2008-ին լրագրողը իրեն կը զգար թեւերը կտրած վիճակի մէջ, երբ ամէն ինչ կը տեսնէր ու կ՚արձանագրէր բայց ոչ մէկ բանի մասին կրնար խօսիլ, իսկ լոյս կը տեսնէին միայն այն լրատուամիջոցները՝ որոնք պատրաստ էին հրապարակել բացառապէս պաշտօնական տեղեկատուութիւն: (Ռոբերտ Անանեան, ««Սուտ է». 2008թ. մարտի 1-ին արգելափակուած լրատուամիջոցները հակադարձում են Ռոբերտ Քոչարեանին», *Ֆակտոր տեղեկատուական կենտրոն*, 17 Մայիս 2019, https://factor.am/151629.html:)

Media.am կայքի խմբագիր Գեղամ Վարդանեան կ՚արձագանգէ. «2008 թուին Հայաստանում կատարւում էր արտակարգ դրութիւն, եւ այդ արտակարգ դրութեան այն հատուածը որը վերաբերում էր լրատուամիջոցներին, ամենածանր վիճակն է՝ որ երբեւէ եղել է, կարծում եմ, Հայաստանի Հանրապետութեան լրատուամիջոցների հետ կապուած... Էն որ թերթերում պաշտօնական գրաքննութիւն էր՝ պաշտօնական գրաքննութիւն էր, եւ թերթերը չէին կարող տպուել: Եւ կային գրաքննիչներ՝ որոնք նստած էին տպարաններում»: («Գեղամ Վարդանեանը ներկայացնում է մեդիայի վիճակը 2008-ի արտակարգ դրութեան ժամանակ», *1in TV*, 21 Մայիս 2019, դիտուած՝ YouTube-էն:)

Առաւօտ թերթի խմբագիր Արամ Աբրահամեան, ֆէյսպուքեան էջին վրայ կ՚արձանագրէ. «2008 թուականի Մարտի 2-ին ցերեկը ինձ զանգահարել էին Արմինկոյից (մեր այն ժամանակուայ պրովայդերից) եւ տեղեկացրել են, որ ԱԱԾ-ի պահանջով *aravot.am* կայքն արգելափակուել է: Իսկ գիշերը Տիգրան Մեծ տպարանում տեղ զբաղեցրեց ԱԱԾ գրաքննիչը, որը պահանջում էր, նախագահի հրամանագրին համապա-

↳ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԴՀԿ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Հանրապետութիւնում տեղի ունեցող վերջին իրադարձութիւնները եկան մէկ անգամ եւս փաստելու, որ նախկին իշխանութիւններն ու նրանց շուրջ համախմբուած ոյժերը փորձում են տապալել Թաւշեայ Յեղափոխութեան շնորհիւ իրականացուող բարեփոխումների գործընթացը:

2008 թուականի Մարտի 1-ի իրադարձութիւնների առընչութեամբ՝ սահմանադրական կարգի տապալման եւ մի շարք այլ յանցանքներում մեղադրուող նախկին նախագահին աջակցող ոյժերը ջանք չեն խնայում նոր սկսուած դատավարութեանը տալ քաղաքական երանգ՝ այդ գործընթացում անհարկի ներքաշելով նաեւ Արցախի իշխանութիւններին:

Թաւշեայ Յեղափոխու-թիւնից յետոյ բոլորին ընձեռուած ազատութիւնները չահագործելով, Քոչարեանն ու իր շրջապատը՝ ժողովրդից կողոպտուած հսկայական նիւթական միջոցներն ու իրենց կողմից ֆինանսաւորուող լրատուամիջոցները գործի դնելով ամէն կերպ ջանում են նրան ներկայացնել որպէս քաղաքական հալածեալ, այն պարագայում, երբ իր իշխանութեան տարիներին նա հետեւողականօրէն սահմանափակեց ազատ մամուլը եւ քաղաքական հալածանքի ենթարկեց իր ընդդիմախօսներին:

Թաւշեայ Յեղափոխութեամբ եւ դրան յաջորդող խորհրդարանական ընտրութիւններով, Հայաստանի քաղաքացին ազդարարեց համայն աշխարհին, որ նա կրկին տէրն է իր երկրի եւ իշխանութեան: Դժբախտաբար, առ այսօր դատական տարբեր ատեանների կողմից առնուած մի շարք տարակուսելի որոշումներն ու վճիռները վկայում են այն մասին, որ ի տարբերութիւն երկրի գործադիր ու օրէնսդիր իշխանութիւնների,

↳ 3

ԱՐԾՈՒԻ ԲԱԽՉԻՆԵԱՆ՝ ՏԻՊԱՐ ՄԸ ԱՆԴՈՒԼ ՄՏԱԾՈՂԻ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Բացի յիշեալներէն, Բախչինեան խմբագրած եւ կազմած է հետեւեալ գիրքերը.

1. *Armenian Cinema 1924–1999: A Complete Filmography*, Yerevan, 2001.

2. Մարիամ Թումանեան, *Իմ համառօտ կենսագրութիւնը եւ իմ յիշողութիւնները* (բնագիրի կազմում, յառաջաբանի եւ ծանօթագրութիւններու հեղինակ), 2003, 414 էջ:

3. Եան Գիիւ, *Աւարտուած ճամփաների երկիրը*, Երեւան, 2004:

4. Գրիգոր Սիւնի, *Հայ երաժշտութիւն*, Երեւան, 2005:

5. *As Hard as Walnuts, as Soft as Music: World Writers about Armenia and Armenians* (կազմող, յառաջաբանի եւ ծանօթագրութիւններու հեղինակ), Yerevan, 2007.

6. Վահան Քոչար, *Հայ լուսանկարիչներ. XIX-XX դարեր*, Երեւան, 2007:

7. Դանիէլ Երաժիշտ, *Ամենէն մաքուր հայելին ցեղին (ակնարկներ դասական երաժշտութեան մասին)*, Երեւան, 2008:

8. *Հենրիկ Բախչինեան. կենսամատենագիտութիւն*, Երեւան, 2008:

9. Էլդա Գրին, *Ձեռքերը* (պատմուածք 35 լեզուներով) (նաեւ անգլերէն թարգմանութեան հեղինակ եւ շուէտերէն թարգմանութեան համահեղինակ), Երեւան, 2010:

10. Անրի Թրուայա, *Դիմանկարը (պատմուածքներ)*, Երեւան, 2011:

11. Օքէ Դաուն, *Շուէդական մտածելակերպ. համեմատական հայեացք*, Երեւան, 2012:

12. Hovhannes I. Pilikian, *A Sea-Scene on My Mother's Day: an English Poem and Its Translation into 19 Languages* (նաեւ հայերէն եւ ռուսերէն թարգմանութիւններու հեղինակ), Yerevan, 2012.

13. Աստրիդ Լինդգրէն, *Երկարագուլպա Պիպին*, Երեւան, 2012:

14. *I Ararats skugga: 22 armeniska poeter* (հայ բանաստեղծութիւն շուէտերէն) (նաեւ շարք մը թարգմանութիւններու հեղինակ), Jerevan, 2012.

15. Սեդա Օհանէսեան, *Իրաքի հայ համայնքը 20-րդ դարուն*, Երեւան, 2016, 292 էջ:

16. Երուանդ Թօլայեան, *Կավռօշ-Նամէ*, աշխատասիրութեամբ Հենրիկ եւ Արծուի Բախչինեաններու, Իսթանպուլ, Արաս, 2019:

Բախչինեան կատարած է բազմաթիւ թարգմանութիւններ (հիմնականապէս անգլերէնէ, ռուսերէնէ եւ շուէտերէնէ հայերէն եւ հակառակը), որոնք ընդգրկուած են տարբեր գիրքերու, ցուցահանդէսներու գրքոյներու եւ խտասալիկներու մէջ:

Ահաւասիկ թարգմանած գիրքերը.

1. Ջորջ Բուռնութեան, *Հայ ժողովրդի համառօտ պատմութիւն*, Երեւան, Հայաստան, 2012, 456 էջ (անգլերէնէ հայերէն):

2. *I Ararats skugga: 22 armeniska poeter* (կազմող եւ թարգմանութիւններու հեղինակ), Jerevan, 2012, 96 s. (հայերէնէ շուէտերէն):

3. Джордж Бурнутян, *Краткая история армянского народа*, Ереван, 2014, 488 стр. (անգլերէնէ ռուսերէն):

4. Եունաս Եունասսոն, *Հարիւրամեայ ծերուկը, որ բարձրացաւ պատուհանին եւ անհետացաւ* (վէպ) (համահեղինակ՝ Աշխէն Բախչինեան), Երեւան, Զանգակ, 2014, 440 էջ (շուէտերէնէ հայերէն):

5. Նապոլէոն Հիլ, *Մտածիր եւ հարստացիր* (թարգմանութեան համահեղինակ՝ Աշխէն Բախչինեան), Երեւան, Զանգակ, 2016, 336 էջ (անգլերէնէ հայերէն):

Բախչինեան նաեւ բանաստեղծ եւ արձակագիր է: 16 տարեկանին՝ 1987-ին, *Պիոնէր* հանդէսին մէջ (թիւ 2, էջ 16-17) առաջին անգամ տպագրուած է իր պատմուածքը՝ *Մեր դպրոցական բեմում*:

Չափածոյ ստեղծագործութիւններ հրատարակած է *Բնագիր* եւ *Ինքնագիր* հանդէսներուն մէջ, արձակ գործեր՝ մամուլի մէջ:

2014-ին հրատարակած է *Ձնծաղիկները ֆուտբոլի դաշտում* պատմուածքներու ժողովածոն (Երեւան, Մատեան Հրատարակչութիւն, 2014):

Կասկածելի մեղադրանքով ցմահ բանտարկեալ, չորս գիրքերու հեղինակ (գրած է բանտի մէջ), *Հետք* հետախուզական լրագիրի թղթակից (կը գրէ բանտէն) Մհեր Ենոքեան արտայայտուած է գիրքին մասին, նշելով անոր ենթաբնագրային իմաստը իշխանութիւն-ժողովուրդ յարաբերութեան տեսանկիւնէն.

«Վերջերս լոյս տեսաւ իմ լաւ ընկեր, հայագէտ, կինոգէտ Արծուի Բախչինեանի պատմութիւնների ժողովածուն, որը նա անուանել էր *Ձնծաղիկները ֆուտբոլի դաշտում*: Երբ նուէր ստացայ Արծուիի մակագրած գիրքը, որոշեցի հէնց սկզբից կարդալ մէջտեղում նոյն վերնագրով պատմութիւնը: Առաջին հայեացքից սովորական, ոչ մի թաքուն իմաստ չպարունակող պատմութիւն այն մասին, թէ ինչպէս ձմռան վերջին օրերին ֆուտբոլի թիմի մերսողը պարապմունքից առաջ դուրս է եկել դաշտ և զարմացել՝ տեսնելով այն ձնծաղիկներով ծածկուած: Մերսողը հիացել է տեսարանով, շնչել մաքուր օդը, ժպտացել կանաչին, ծաղիկներին, լռութեանն ու աշխարհին: Ցանկացել է մի փունջ ձնծաղիկ հաւաքել իր սիրելիի համար, սակայն վախեցել է, որ ֆուտբոլիստները, մարզիչները կը ծաղրեն: Երբ պարապմունքը սկսուել է, ռոմանտիկ մերսողի աչքի առաջ ձնծաղիկները մի քանի րոպէում ցեխ են դարձել: Պատմութիւնն աւարտւում է այսպէս. «Երկու ժամ անց շոգեբաղնիքում մասաժիստը եռանդով մերսում էր ֆուտբոլիստների ոտքերը»:

«Այս ամէնի մէջ մեծ նմանութիւն տեսայ իշխանութիւն-ժողովուրդ փոխյարաբերութեան առումով: Յաճախ քաղաքացին չի պաշտպանում իր իսկ իրաւունքները՝ վախենալով, ինչպէս պատմուածքի հերոսը, որ կը ծաղրեն, կը նուաստացնեն, ասենք, երթուղայինի անօրէն թանկացած ուղեվարձը չվճարելու կամ քրտինքով վաստակած աշխատավարձից կենսաթոշակային ֆոնդին պարտադիր մուծելիք գումարը չվճարելու համար…»(1)

2017-ին լոյս կը տեսնէ իր առաջին ծաւալուն գեղարուեստական երկը՝ *Այլաստանցի Մուչիկ Հայաստանցին* վէպը (Երեւան, Մատեան Հրատարակչութիւն), որուն յաջողութիւնն ու արագ սպառումը կը պարտադրեն երկրորդ հրատարակութիւն մը 2018-ին: Վէպը կը թարգմանուի ռուսերէն եւ հատուածաբար կը հրատարակուի մամուլին մէջ:

Մամուլը բաւական կ'անդրադառնայ վէպին մասին, որ աչքի կը զարնէ ոչ-սովորական բառապաշարով, դասական վիպային շարահիւսական զարգացումներու անտեսումով:

Վէպին մէջ դրուած է ժամանակակից հայու տիպարին երկուութիւնը՝ Հայաստանէն, Սփիւռքէն, հայութենէն, օտար երկիրներէն դժգոհ տիպարը, որ միաժամանակ կը ներկայանայ իբրեւ համաշխարհային ու ազգային յատկանիշներու կրող, ինչպէս կարողապէս ցոյց կու տայ թատերագէտ ու գրող Անուշ Ասլիբէկեան.

«Այս հերոսի դեգերումները խոր հոգեւոր պահանջներով մարդու, սեփական եսի եւ ինքնութեան փիլիսոփայական փնտրտուքներ չեն, այլ միջին վիճակագրական հայի «որտեղ՝ հաց, այնտեղ կաց» տրամաբանութեան հետեւանք, իսկ տուեալ երկրում իրեն հասանելիք բաժինը սպառելուց յետոյ, տեղը տեղին պիտակաւորելով երկիրն ու տեղացիներին (օրինակ՝ «Տօ ի՞նչ Ամերիկա, Ամերիկան երկիր չի, ամերիկացիներն էլ մարդ չեն»)՝ որոնում է մէկ այլ հանգրուան, թէեւ, ինչպէս բոլոր հայերը, իրեն համարում է կոսմոպոլիտ, ճկուն, մերուող, բայց ազգայինը երբեք չկորցնող տեսակ(2)»:

Այսինքն, վերադիր պատումի եւ իրական կենցաղավարութեան խզում՝ օտարացում:

Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Անի Փաշայեան յառաջ կը բերէ իրականութեան հանդէպ հեղինակի ցասումը.

«Արծուին ընթերցողի սեղանին է դրել մի շատ հետաքրքրական վիպակ, ինչպէս ինքն է անուանում՝ անթարգմանելի: Անզուսպ ծիծաղ առաջացնող բազմաթիւ հատուածների խորքից լսւում է գրողի հառաչանքն ու ցաւը իրականութեան նկատմամբ, այնպէս, ինչպէս Յակոբ Պարոնեանի *Մեծապատիւ մուրացկաններ* վէպում: Ժողովրդախօսակցական, երբեմն «անթոյլատրելի» բառերի կամ ժարգոնի տեղին կիրառութիւններն ու օտարաբանութիւններն է՛լ աւելի են խտացնում միջավայրի կենդանութիւնը, լսելի են դարձնում նոր ձայներ, որ մինչ այդ չէին «լսուել»(3)»:

* * *

Բախչինեան անծանօթ մը չէ եգիպտահայ գաղութին: 2006-ին, եգիպտահայ գործարար Վարդ Ալեքսանեանի յատուկ հրաւէրով, իր տիկնոջ եւ աւագ որդիին հետ իննօրեայ այցելութիւն մը կատարած է Եգիպտոս, ուր ունեցած է երկու բանախօսական ելոյթներ հետեւեալ խորագիրով՝ *Հայերու դերը համաշխարհային շարժանկարին մէջ*, առաջինը՝ 2006 Փետրուար 28-ին, Գահիրէի Ազգային Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, երկրորդը՝ Մարտ 2-ին, Աղեքսանդրիոյ Ազգային Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ:

Եգիպտահայ մամուլը պարբերաբար արտատպած է իր յօդուածները: *Ճահակիր* արտատպած է եգիպտահայ մշակոյթին նուիրուած երեք յօդուածներ՝ «Հայկական առաջին կինոնկարը ստեղծուել է 1912 թուականին» (*Ճահակիր*, 15 Նոյեմբեր 2001, թիւ 1461, էջ 3-4), «Եգիպտոսի սինեմայի առաջին դերասանուհին Արաքսի Օհանեան» (*Ճահակիր*, 28 Փետրուար 2002, թիւ 1468, էջ 3-4) եւ «Նեղոսի սոխակը. Վալենտինա Ամիրայեան (Առնօ)» (*Ճահակիր*, 5 Հոկտեմբեր 2017, թիւ 1799, էջ 2, 4):

Առաջին յօդուածը՝ փաստերով ու թեքնիքական վերլուծութիւններով յառաջ կը քաշէ հայկական սինեմայի հնարաւոր ծնունդ-ը Եգիպտոսի մէջ, ապարէզը բաց ձգելով յետագայ մեկնաբանութիւններու: Անիկա բանագողուած է եւ իր ուղին շարունակած «նոր» տարազով(4):

Արծուի Բախչինեան անդուլ մտածող մըն է, գաղափարի կրող: Տակաւին շատ բան ունի ըսելիք:

(Վերջ 2)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Մհեր Ենոքեան, «Գրքերն օգնել են ինձ բանտում չխելագարուել», *Հետք*, 27 Մայիս 2014, https://hetq.am/hy/article/54845:

2. Անուշ Ասլիբէկեան, «Թարմ ու թեթեւ շնչառութեամբ», *Այլաստանցի Մուչիկ Հայաստանցին*, 2018, էջ 193-194:

3. Անի Փաշայեան, «Անթարգմանելի վիպակի նորոյթները», *Ազգ-մշակոյթ*, 29 Սեպտեմբեր 2017, https://www.azg.am/AM/culture/2017092906:

4. Մանրամասն տե՛ս՝ «Նեղոսի սոխակը. Վալենտինա Ամիրայեան (Առնօ)» յօդուածի (*Ճահակիր*, 5 Հոկտեմբեր 2017, թիւ 1799) վերջաւորութեան աւելցուցած ծանօթագրութիւնս, էջ 4:

ԳԱՀԻՐԷ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ *ՃԱՀԱԿԻՐԻ* ԻՋ. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ

Լոյս տեսաւ *Ճահակիր*ի ԻՋ. Յաւելուածը՝ Արշակ Ալպօյաճեան, *Պատմութիւն հայ ազատագրական շարժման. դասախօսութիւններու շարք* (101 էջ):

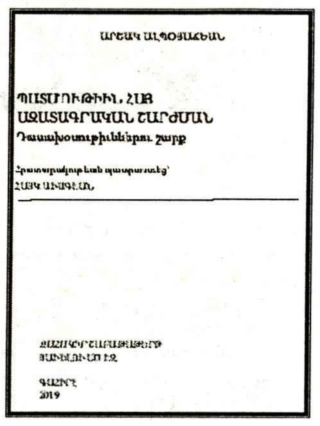

Ան կը բովանդակէ եգիպտահայ մեծանուն պատմաբանին 12 դասախօսութիւններու շարքը, զոր կարդացած է 1960-1961-ին, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Գահիրէի գրասենեակին մէջ:

Դասախօսութիւնները կը տպագրուին առաջին անգամ:

Ստանալու համար դիմել՝
tchahagir@journalist.com.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԹԷ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆ ԼԻՆԻ, ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ԱՒԵԼԻ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ Կ՚ԱՍԵՆՔ. ԱՐՄԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ազգային Անվտանգութեան Խորհրդի քարտուղար Արմէն Գրիգորեանը կառավարութեան Մայիսի 23-ի նիստից յետոյ լրագրողների հետ զրոյցում անդրադարձաւ հարցին, թէ Հայաստանի դէմ պատրաստուող ինչ դաւադրութեան մասին է խօսում վարչապետը:

«Վարչապետը հնարաւորինս պարզ դրա մասին խօսել է: Իրականում նման մտահոգութիւններ մենք ունենք, իհարկէ, շատ բարձր դրա մասին խօսելը որոշակի սահմանափակումներ ունի: Այն, ինչ հնարաւոր է եղել, բաց խօսուել է: Մնացածի մասին, եթէ անհրաժեշտութիւն լինի, աւելի մանրամասն կ՚ասենք», - ասաց նա:

Արմէն Գրիգորեանն անդրադարձաւ նաեւ վարչապետի կոչով դատարանները շրջափակելու ակցիային:

ՍԴՀԿ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի դատական համակարգը իր ներկայ կազմով եւ գործելաոճով ի վիճակի չի քայլ պահելու նոր Հայաստանի տեսլականի հետ եւ իրականացնելու ժողովրդի յոյսերն ու ակնկալիքները:

Ակնյայտ է, որ քանի դեռ համակարգը չի մաքրուել նախորդ իշխանութիւնների հետ բազմաթիւ տեսանելի ու անտեսանելի թելերով կապուած ու կասկածելի գործարքների մէջ մտած դատաւորներից եւ գործադրութեան չէ դրուել անցումային արդարադատութիւնը, անկարելի պիտի լինի իրականացնել արմատական բարեփոխումներ այդ համակարգում եւ վերականգնել հասարակութեան վստահութիւնը դատական իշխանութեան նկատմամբ:

Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութիւնը իր աշխարհացրիւ կառոյցների անունով մէկ անգամ եւս յայտնում է իր ամբողջական զօրակցութիւնը համաժողովրդական յեղափոխութեան դաւանած սկզբունքներին եւ պատրաստ է իր աջակցութիւնը բերել իրաւական պետութեան հաստատման գործում, կառուցելու համար մեր բոլորի երազած ինքնիշխան, ժողովրդավար, արդար ու բարգաւաճ Հայաստանը:

ՍԴՀԿ Կենտրոնական Վարչութիւն

ԽՈՅԵՐ

ՔՈՉԱՐԵԱՆԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Անցեալ շաբաթը Հայաստանի մէջ կարելի է անուանել՝ «քոչարեանական շաբաթ»: Աղմկայարոյց դատավարութիւնն էր Հայաստանի ամենէն ուժեղ մարդոցմէ մէկուն: Ներկայ սիւնակը պարզ յիշեցում մըն է Քոչարեան տիպարին, որ Հայաստանի մէջ արմատաւորեց բռնակալական նէօլիպերալիզմը՝ իր ողջ յարձակողականութեամբ:

1. ՃՆՇՈՂ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ

2019 Մայիս 18 եւ 19-ին, իր ֆէյսպուքեան էջին վրայ, քաղաքական գործիչ, լրագրող, Լուսաւոր Հայաստան Կուսակցութեան անդամ, Ազգային Ժողովի (ԱԺ) 7-րդ գումարումի պատգամաւոր՝ Արման Բաբաջանեան, չորս երկար հրապարակումներ կը տեղադրէ՝ *1998-2008. արիւնոտ տասնամեակ* ընդհանուր խորագիրով(1):

Առաջին երկուքին մէջ մանրամասն տեղեկութիւններով կը թուագրէ պաշտօնատար անձերու սպանութիւնները՝ դատախազներ, վարչապետներ, փոխնախարարներ, գնդապետներ, սպաներ, լրագրողներ, գիւղապետներ, վարչութեան պետեր, հիմնարկներու տնօրէններ, եւ այլն, ինչպէս նաեւ պաշտօնատար անձերու պաշտպանեալներուն եւ թիկնապահներուն կողմէ սպաննուած քաղաքացիներ:

Տեղի խնայողութեան համար կը քաղեմ լոկ անձերուն անունները.

Հենրիկ Խաչատրեան (Հայաստանի գլխաւոր դատախազ), Արամ Կարապետեան (Հայաստանի տրանսպորտի նախկին դատախազ), Վահրամ Խոռխոռունի (Հայաստանի պաշտպանութեան փոխնախարար, գնդապետ), Արծրուն Մարգարեան (Հայաստանի Ներքին Գործերու եւ Ազգային Անվտանգութեան փոխնախարար, գեներալ-մայոր), 30-35 տարեկան քաղաքացի մը՝ ԱԺ նախագահ Արմէն Խաչատրեանի թիկնապահի ձեռքով, Գագիկ Պօղոսեան (վարչապետի խորհրդական, վարչապետի վերահսկողական ծառայութեան պետ), Պօղոս Պօղոսեան՝ Քոչարեանի թիկնապահներուն կողմէ ծեծի հետեւանքով, Տիգրան Նաղդալեան (լրագրող, Հանրային Հեռուստառադիոխորհրդի նախագահ), Աշոտ Մխիթարեան (Հայաստանի ելեկտրական ցանցերու Արզնի մասնաճիւղի տնօրէն), Տիգրան Պետրոսեան (Արարատ մարզի Դալար գիւղի գիւղապետ), Ռոլանդ Մկրտչեան (Արմաւիր մարզի Նալբանդեան գիւղի գիւղապետ), Շահէն Հովասափեան (Հարկային Պետական Ծառայութեան օպերատիվ-հետախուզութեան վարչութեան պետ), Ալբերտ Ղազարեան (Լոռի մարզի դատախազ), Սայեադ Դաւթեան (Հայաստանի Որսորդներու Միութեան նախագահ, Բարգաւաճ Հայաստան Կուսակցութեան Քանաքեռ-Զէյթուն համայնքի Քանաքեռի տարածքի համակարգող), Ալբերտ Ղազարեան (Լոռի մարզի դատախազ), Վանուշ Թորոսեան (Դվին հիւրանոցի տնօրէն), Դիոնիս Մարգարեան (Ազատամարտի Վետերաններու Միութեան նախկին համանախագահ, ոստիկանութեան պաշտօնաթող գնդապետ), Վալերի Աւանեսեան (Ներքին Գործերու նախկին աշխատակից, Մոսկուայի ՆԳ քաղաքային վարչութեան աշխատակից), Մհեր Տէր-Յովհաննիսեան՝ ՏԷՅ-ի Կռուգի փոխհրաձգութեան ժամանակ, Ռաֆայէլ Շահմուրադեան (Աւտովազի ներկայացուցիչ Հայաստանի մէջ, Արմենիա-Լադա ընկերութեան ղեկավար), Լեւոն Գուլեան (Պանդոկ ռեստորանի նախկին սեփականատէր), Սեդրակ Զատիկեան (Երեւանի Մալաթիա-Սեբաստիա համայնքի նախկին ղեկավար Վահան Զատիկեանի որդին), Ալեքսանդր Գիվոեւ, Գիւլնարա Կարապետեան (վաճառողուհի), Դենիս Երմոլով (Հայաստանի մէջ տեղակայուած Ռուսաստանի Զինուած Ուժերու սպայ), Արտակ Ալեքսանեան, Արթուր Սիմոնեան, ինչպէս նաեւ Հոկտեմբեր 27-ի սպանեալները՝ Վազգէն Սարգսեան (Հայաստանի վարչապետ), Կարէն Դեմիրճեան (ԱԺ նախագահ, Ժողովրդական Կուսակցութեան նախագահ), Եուրի Բախշեան (ԱԺ փոխնախագահ), Ռուբէն Միրոյեան (ԱԺ փոխնախագահ), Լէօնարդ Պետրոսեան (Հայաստանի Օպերատիվ Հարցերով նախարար), Արմենակ Արմենակեան (ԱԺ պատգամաւոր), Հենրիկ Աբրահամեան (ԱԺ պատգամաւոր), Միքայէլ Քոթանեան (ԱԺ պատգամաւոր, ակադեմիկոս):

Բաբաջանեան կը նշէ նաեւ առեղծուածային մահերը՝ Տիգրան Հայրապետեան (քաղաքագէտ-հրապարակախօս), Սերգէյ Բադալեան (Հայաստանի Կոմունիստական Կուսակցութեան առաջին քարտուղար, ԱԺ ՀԿԿ խմբակցութեան նախագահ), Էդուարդ Եգորեան (Ժողովրդավարական Հայրենիք Կուսակցութեան հիմնադիր-նախագահ), Վահան Զատիկեան (ԱԺ պատգամաւոր), Սուրէն Աւետիսեան (ԱԺ պատգամաւոր, Կայունութիւն խումբի անդամ), Նորայր Եղիազարեան (Հոկտեմբեր 27-ի աջակիցներէն), Մովսէս Գեղանգուլեան (Վազգէն Սարգսեանի թիկնազօրի պետ), Վլադիմիր Նազարեան (իրաւաբանութեան տոքթոր, փրոֆեսոր, նախկին գլխաւոր դատախազ), Վռամ Գալստեան (Հոկտեմբեր 27-ի ահաբեկիչներէն), Մուշեղ Մովսիսեան (Հոկտեմբեր 27-ի գործով կալանաւորուած, յետագային ազատարձակուած ԱԺ պատգամաւոր), Ռոզա Յովհաննիսեան (Հոկտեմբեր 27-ի գործով վկայ, ԱԺ նախկին բուժքոյր), Անդրանիկ Մարգարեան (Հայաստանի վարչապետ, Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութեան նախագահ):

Երրորդ մասը նուիրուած է քաղաքական հետապնդումներուն, մահափորձերուն, երկիրէն արտաքսումներուն, ընդամէնը՝ 44 դէպք:

Չորրորդը՝ հետապնդումները տպագիր մամուլի եւ զանգուածային լրատուամիջոցներու հանդէպ՝ *Չորրորդ իշխանութիւն*, *Հայկական ժամանակ*, *Ա1+*, *Նոյեան տապան*, ծեծեր եւ մահափորձեր հետեւեալ լրատուամիջոցներու աշխատակիցներուն՝ *Աբովեան* հեռատեսիլի կայան, *Օր* լրագիր, *Առաւօտ* օրաթերթ, *Հայ TV* հեռատեսիլի կայան, *ԿՀՋ* հեռատեսիլի կայան, *Ֆոտոլուր*, *Ժամանակ Երեւան* օրաթերթ, *Իրաւունք* թերթ, *Իսկական իրաւունք* թերթ, *ԳԱԼԱ* հեռատեսիլի կայան, եւ այլն:

Այս բոլորը՝ որուն մասին լուռ է հիմնահոսանքը եւ ամբողջ Սփիւռքը, արդիւնք է Քոչարեանի տասնամեակին տիրող բռնատիրական ընդհանուր մթնոլորտին: Անկախ նախագահի ներգրաւուածութեան աստիճանէն իւրաքանչիւր դէպքին մէջ, կատարուածներուն ամբողջականութիւնը ուղղակիօրէն կապուած է ստեղծուած կամայական իշխանական միջավայրին հետ:

2. ՔՈՉԱՐԵԱՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՕԼԻԿԱՐՔՆԵՐՈՒ ՀՍԿԱՆ

Չեմ գիտեր մարդկութիւնը որքան կրնայ պարտական ըլլալ *Ուիքիլիքս*ին եւ անոր ղեկավար՝ յաւերժ բանտարկեալ Ճուլիան Ասանժին:

*Ուիքիլիքս*ի կողմէ գաղտնազերծուած հեռագիր մը՝ 2009 Նոյեմբեր 17 թուակիր, ԱՄՆ պետքարտուղարութեան հասցէին ղրկած է Հայաստանի մէջ ԱՄՆ դեսպան Մարի Եովանովիչ: *Հայկական ժամանակ* օրաթերթը զայն ամբողջութեամբ կը թարգմանէ հայերէնի: Այնտեղ գրուած է. «Ընդհանուր առմամբ գրեթէ բոլոր շահութաբեր ճիւղերը եւ ձեռնարկութիւնները բաժանուած են երկու գլխաւոր քաղաքական/տնտեսական բուրգերի միջեւ. մէկը գլխաւորւում է նախագահ Սերժ Սարգսեանի, իսկ միւսը՝ նախկին նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանի կողմից: Ինչ-որ չափով առանձնանալով Քոչարեանի բուրգից՝ խորհրդարանի խօսնակ Յովիկ Աբրահամեանն այժմ գլխաւորում է հնարաւոր բիզնէս նախաձեռնութիւնների երրորդ գլխաւոր ճիւղը»: Ապա, Եովանովիչ կու տայ այս բնաբանին ամբողջ մանրամասնութիւնները(2):

Քոչարեան-օլիկարքի պիզնէս հարստութեան մասին բազմիցս յիշատակուած է: Վերջինը, հաւանաբար, հետախուզական լրագիր *Հետք*ի հրապարակած ցանկն է, որ կը թուագրէ Քոչարեանին եւ իր ընտանիքին վերագրուող 28 ընկերութիւններուն անունները. Արցախբանկ, ՄԱՊ (50%), Եունիբանկ (համասեփականատէր), ABB բանկ (համասեփականատէր), Renko Construction, Զանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ (90 տոկոսէն աւելի), Արդշինբանկ (50 տոկոսէն բարձր), Կոնվերս Բանկ (տարբեր տուեալներով՝ 30-50 տոկոս), Կապուտակ Սեւան համալիր (100 տոկոս), Նաիրի բժշկական կեդրոն, Emporio Armani, Stefano Ricci եւ այլ ապրանքանիշեր, Հ2 հեռատեսիլի կայան (համասեփականատէր), SAS խանութներու ցանց (50 տոկոս), Նոյ քոնեաք-գինիներու գործարան (50 տոկոս՝ համասեփականատէր Գագիկ Ծառուկեանի հետ), Մեծ առեւտուրի կեդրոն Մոսկուայի մէջ, Խաղատուն Մոսկուայի մէջ, Բջիջային հեռախօսներու ներկրում՝ որուն շուկային 80 տոկոսը կը պատկանի Քոչարեաններուն, Ղ-տելեկոմ - ՄՏՍ-Հայաստան, Արարատցեմենտ գործարան (համասեփականատէր՝ Գագիկ Ծառուկեան)՝ ուր Քոչարեանները 33 տոկոս չափաբաժին ունին, TOYOTA ընկերութեան Հայաստանի ներկայացուցչութիւն, Զուարթնոց միջազգային օդանաւակայան, Հայփոստ ընկերութիւն, Գոլդեն փելըս հիւրանոց, Նիճերիոյ մէջ ադամանդի բազմաթիւ հանքեր, Էրեբունի պլազա հիւրանոց, Ագարակի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ, Ռոբերտօ կօշիկներու ցանց, Հիւսիսային Պողոտայի շէնքերը(3):

Դրամատիրութեան մեքանիզմին ծանօթ ոեւէ անձ կրնայ առանց դժուարութեամբ եզրականցել՝ որ այսքան պիզնէսի գործադրութիւնը կը նշանակէ տիրակալութեան եւ գերիշխանութեան ծայրագոյն աստիճան, որ կը շրջանցէ բոլոր հնարաւոր օրինականութիւնները, դատական արդարութիւնները եւ մանաւանդ՝ մարդկային բարոյականութիւնները:

Դրամ՝ որ վեր է ամէն բանէ: Ինչպէ՞ս կարելի է դատել երկիրի հարստութիւնը իրենց ձեռքը կուտակած մարդոց: Ինչպէ՞ս կարելի է ժողովրդավարութիւն ակնկալել՝ դրամի ընդմէջէն: Դրամը ամէն բան է: Քոչարեանին դիւրին չէ դատել: Ոչ թէ Թաւշեայ, այլ Երկաթեայ Յեղափոխութիւն է պէտք, դժբախտաբար:

Դատավարութեան ընթացքին օլիկարք Քոչարեանն էր՝ որ կը խօսէր: Հսկայական պիզնէս շահեր կան՝ որոնք պէտք է 4

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ
ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ
Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019, Պըլըքտանեան Սրահ
Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան
150-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն:
Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

3 ➩

ՔՈՉԱՐԵԱՆԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

պահպանուէին եւ որոնց համար ան պէտք է բանտէն ազատ արձակուէր: Մնացած բոլորը, ներառեալ վերոյիշեալ բռնապետական տասնամեակը՝ Մարտ 1-ով համլրուած, կոչուած են պահպանել եւ վերարտադրել օլիկարքը եւ իր փոքրամթիւ դասակարգը:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. ա. https://www.facebook.com/babajanyana/posts/2485642208133158
բ. https://www.facebook.com/babajanyana/posts/2485687941461918
գ. https://www.facebook.com/babajanyana/posts/2486692314694814
դ. https://www.facebook.com/babajanyana/posts/2487889501241762
2. «Սարգսեանի եւ Քոչարեանի բիզնէս բուրգերը», *Հայկական ժամանակ*, 15 Սեպտեմբեր 2011, https://armtimes.com/hy/article/27991:
3. «Միասին բացայայտենք երկրորդ նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանի ընտանիքի ունեցուածքը», *Հետք*, 17 Օգոստոս 2018, https://hetq.am/hy/article/92273:

1 ➩

ՄԱՐՏ 1-Ը՝ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԵՆԷՆ ԴԷՊԻ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՀԱՏՈՒՄ

տասխան, ներքին կեանքի վերաբերեալ հրապարակել միայն պաշտօնական տեղեկութիւններ:... Այնպէս որ գոնէ այս մասով երկրորդ նախագահի ելոյթի պնդումները դատարանում իրականութեանը չեն համապատասխանում»: («ՁԼՄ-ների մասով Քոչարեանի պնդումները դատարանում իրականութեանը չեն համապատասխանում. Արամ Աբրահամեան», *Ա1+*, 17 Մայիս 2019, https://a1plus.am/hy/article/340278:)

Ա1+ կը բացատրէ. «Թէեւ արտակարգ դրութեան մասին հրամանագրով պարզապէս արգելւում էր պետական եւ ներքաղաքական հարցերի վերաբերեալ պաշտօնական դիրքորոշումից տարբեր տեղեկութիւն ներկայացնելը, ԱԱԾ ներկայացուցիչները տպարանում գրաքննութիւն էին անում: Հեռուստաընկերութիւններն էլ պաշտօնական դիրքորոշումից բացի այլ տեղեկատուութիւն չէին ներկայացնում: 2008թ Մարտին արգելափակուեցին մօտ 20 ինտերնէտային կայքեր», ինչպէս նաեւ՝ YouTube-ը: («Քոչարեանը չգիտէ՞ր, որ 20 ինտերնէտային կայք էր արգելափակուել», *Ա1+*, 16 Մայիս 2019, https://a1plus.am/hy/article/340215:)

Խօսքի Ազատութեան Պաշտպանութեան Կոմիտէի նախագահ՝ Աշոտ Մելիքեան, կը համառօտագրէ. «Լրատուամիջոցների համար, թերեւս այդ [Քոչարեանի] տաս տարիները Հայաստանի Հանրապետութեան ամենասեւ տարիներն էին յետխորհրդային շրջանում»: («ՁԼՄ ներկայացուցիչները Քոչարեանի պաշտօնավարման տարիները նողկանքով են յիշում», *1in TV*, 21 Մայիս 2019, դիտուած՝ YouTube-էն:)

Ինչո՞ւ այս բոլորը: Թաքցնելու համար ոճիրը: Ոճիր մը կար գործուած:

3. 0038 ՀՐԱՄԱՆ

2018 Դեկտեմբեր 4-ին, Քոչարեանի փաստաբան Արամ Օրբէլեան լրագրողներուն կ'ըսէ՝ թէ այսօր, Վերաքննիչ Քրէական Դատարանին մէջ Քոչարեան յայտարարած է՝ որ ինք ծանօթ չէ եղած Պաշտպանութեան Նախարարի 0038 գաղտնի հրամանին (այն հրամանը՝ որուն հիման վրայ զինուած ուժերուն ամբողջ անձնակազմը բերուած է զօրանոցային վիճակի, նախապատրաստելու համար անոր մուտքը գործողութեան դաշտ). «Ինքը [Քոչարեան] գաղտնի հրամանին ծանօթ չէ, գաղտնի հրամանի զուտ տեքստի մասին տեղեակ չէ: Նախարարները որպէս կանոն իրենց հրամանները չեն ուղարկում նախագահին ընթերցելու համար, որովհետեւ եթէ բոլոր նախարարներն ուղարկեն իրենց բոլոր հրամանները, նոյնիսկ եթէ միայն ուժային նախարարներն ուղարկեն, նախագահն ուրիշ որեւէ գործառոյթ չի կարող իրականացնել»: («Քոչարեանն ասել է, թէ տեղեակ չի եղել 0038 հրամանի տեքստին», *Lragir.am*, 4 Դեկտեմբեր 2018, https://www.lragir.am/2018/12/04/400757/:)

2019 Փետրուար 1-ի Վերաքննիչ Դատարանի նիստէն ետք, Քոչարեանի փաստաբան Հայկ Ալումեան լրագրողներուն կ'ըսէ՝ որ թէեւ 0038 հրամանը երբեք նախագահին չէր ուղարկուած, բայց, ներկայ քրէական գործի սահմաններուն մէջ այդ հրամանին ծանօթանալէ ետք՝ Քոչարեան անոր մէջ ոչ մէկ արտառոց բան գտած է. «Պարոն Քոչարեանը յստակ ասել է, որ 0038 հրամանին ծանօթանալուց յետոյ ինքն տեսել է, որ այդ հրամանի մէջ որեւէ բան չկայ, որը պէտք է էդպէս չլինէր, այլ լինէր ուրիշ ձեւով: Սակայն ինքը եւս մէկ անգամ ընդգծեց, որ ինչպէս ցանկացած հրաման Պաշտպանութեան Նախարարի, այնպէս էլ 0038 հրամանը ո՛չ իր ժամանակ, ո՛չ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ժամանակ, ո՛չ Սերժ Սարգսեանի ժամանակ երբեւիցէ նման հրամանները չեն ուղարկուել նախագահական, որպէսզի նախագահը դրան ծանօթանայ, կամ իր հաւանութիւնը տայ, կամ իր մօտ ունենայ ու պահի»:

Չորս օր ետք՝ Փետրուար 5-ին, Ալումեան կը յայտարարէ. «Պարոն Քոչարեանին անգամ չի էլ մեղադրւում, որ ինքն է բանակին նման հրահանգ տուել: Երբ Մարտի 2-ին աշխատանքի է եկել, նոր զեկուցել են, որ այդպիսի բան է տեղի ունեցել: Պարոն Քոչարեանին պոստ փակտում են զեկուցել առաւօտեայ իրադարձութիւնների մասին»: («Ալումեան. Քոչարեանը միայն Մարտի 1-ի լուսադէմին է իմացել կատարուածի մասին», *PanArmenian Net*, 5 Փետրուար 2019, http://www.panarmenian.net/arm/news/265093/:)

Մայիս 16-ի դատական նիստին Քոչարեան անձամբ կը պնդէ նոյն վարկածները՝ թէ 0038-էն տեղեակ չէ եղած իսկ Մարտ 1-ի բանակի գործողութիւններուն տեղեկացած է գործողութենէն ետք: (Արաքս Մամուլեան, «Ռոբերտ Քոչարեան. «Իմ խնդիրը մէկն էր՝ յանկարծ չընտրուած մարդը չդառնայ հանրապետութեան նախագահ», *Հետք*, 16 Մայիս 2019, https://hetq.am/hy/article/103751:)

0038-ի նման հրամանի արձակումին ծանօթ չէ երկրի նախագահը, իսկ Մարտ 1-ի դէպքին ծանօթացած է «պոստ փակտում»: Մեկնաբանութի՞ւն:

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ԵՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ

Մայիս 20-ին կու գայ Փաշինեանի ուժեղ պատասխանը, երբ կառավարութեան նիստին ելոյթ կ'ունենայ դատական համակարգին վերաբերեալ: Ան, ի միջի այլոց, կ'ըսէ. «Հայաստանի ժողովուրդը դատական իշխանութիւնն ընկալում է որպէս նախկին կոռումպացուած համակարգի մնացուկ, որտեղ անընդհատ դաւադրութիւններ են նախագծւում եւ իրագործւում ժողովրդի դէմ: Որքանով է իրական այս կանխավարկածը, որքանով է հիմնաւորուած, բոլորովին այլ խնդիր է: Բայց այն, որ դատական իշխանութիւնը չունի ժողովրդի իշխանութիւնը, նշանակում է, որ չունի նաեւ գործելու լեգիտիմութիւն, ինչն այսօր արդէն իսկ սպառնալիք է մեր երկրի բնականոն կեանքին, կայունութեանն ու ազգային անվտանգութեանը» եւ թէ «եկել է դատական համակարգում վիրահատական միջամտութիւններ իրականացնելու ժամանակը»: Անցումային արդարադատութիւնը դարձեալ կը դառնայ հրատապ: Կ'աւելցնէ՝ որ ժամանակը եկած է նաեւ 2016 ապրիլեան պատերազմի հանգամանքներու ուսումնասիրութեան համար ստեղծել քննիչ յանձնաժողով:

Աքթիւիսթական բնոյթով յառաջացած Քաղաքացու Որոշում նորաստեղծ կուսակցութիւնը, Մայիս 20-ի պաշտօնական յայտարարութեամբ կը նշէ. «Դատական համակարգը առաջնորդւում է հին արժէքներով եւ անկարող է երկրի առաջ կանգնած մարտահրաւէրներին նոր լուծումներ տալ»:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի եւ Ազգային Ժողովի նախկին պատգամաւոր՝ Վիգէն Խաչատրեան, *Սիվիլ Նէթ*ի տեսագրուած հարցազրոյցին մէջ կ'ըսէ. «Պետական մեքենան բռնազաւթուած էր եւ ծառայում էր մի խումբ մարդկանց շահերին, սպասարկում էր մօտ 100-200 ընտանիքի շահեր, դրանից բխող բնակչութեան 15 տոկոսը օգտւում էր, կարողանում էր քիչ թէ շատ ապրել, մնացած 70 տոկոսը նետուած էր աղքատութեան գիրկը»: («Պետական մեքենան բռնազաւթուած էր եւ ծառայում էր մի խումբ մարդկանց շահերին. Վիգէն Խաչատրեան», *Սիվիլ-Նէթ*, 20 Մայիս 2019:)

Իրաւաբան, իրաւաբանական գիտութիւններու տոքթոր, Հայաստանի Սահմանադրական Իրաւունքի Կեդրոնի խորհուրդի նախկին նախագահ, Տեղեկատուական Միջազգային Ակադեմիայի իսկական անդամ, Սահմանադրական Իրաւունքի Միջազգային Ընկերակցութեան խորհուրդի անդամ, Երիտասարդ Ժողովրդավարութեան Երկիրներու Սահմանադրական Դատարաններու Քոնֆերանս միջազգային կազմակերպութեան համակարգող, ԵՊՀ իրաւաբանական ֆաքուլթէթի գիտական խորհուրդի անդամ՝ Գագիկ Յարութիւնեան, *Լրագիր*ի հետ ունեցած հարցազրոյցին կը շեշտէ՝ թէ «երկրում դատական իշխանութեան որակական բարեփոխումները վաղուց օրակարգային խնդիր են»: («Գագիկ Յարութիւնեանի արձագանքը Նիկոլ Փաշինեանի ելոյթին», *Lragir.am*, 21 Մայիս 2019, https://www.lragir.am/2019/05/21/444701/:) Հին ձայն մը՝ որ ի զուր կ'ուզէ փրկել ինքզինք:

Մայիս 20-ին կը հրաւիրուի Հանրային Խորհուրդի արտահերթ նիստ, ուր կը քննարկուի դատաիրաւական համակարգի անմխիթար վիճակը եւ անկէ դուրս գալու միջոցները, յատուկ շեշտ դրուելով վեթթինկի (Vetting) անհրաժեշտութեան վրայ: Արդարադատութեան Նախարար Արտակ Զէյնալեան լրագրողներուն կ'ըսէ, որ բոլոր դատաւորներուն նկատմամբ պիտի իրականացուի վեթթինկ, որուն հետեւանքով հնարաւոր է նաեւ տեղի ունենան դատաւորներու անօրինական ունեցուածքէն զրկելու դէպքեր: Մայիս 22-ին, Ազգային Ժողովի փոխնախագահ Լենա Նազարեան մամուլին կը հաղորդէ. «Վեթթինգի՝ այսինքն զտման, պաշտօնատար անձանց համապատասխանութիւնն իրենց զբաղեցրած պաշտօններին ստուգելու գործընթացն արդէն իսկ սկսուած է: Օրէնսդրական փոփոխութիւնները հաշուած օրերի ընթացքում կը լինեն, սակայն զտելու համար կարիք չկայ սպասել օրէնքին»: («Վեթթինգը սկսուած է. օրէնքը կը լինի, բայց պէտք չի սպասել», հարցազրուցավար՝ Սիրանոյշ Պապեան, *Lragir.am*, 22 Մայիս 2019, https://www.lragir.am/2019/05/22/445104/:)

ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱՀԱՏՈՒՄ

Ամբողջ քոչարեանական շրջանը՝ Մարտ 1-ի իրադարձութեան հետ միասին, օրէնքի շնորհիւ կը բոլորուի սահմանադրական կարգը խախտել-չխախտելու շուրջ: Խնդիրներու բարդ ու ընդարձակ համաստեղութիւն մը կը ծրարուի կէտի մը մէջ: Յետագային, կրնայ շարունակուիլ դատավարութիւնը՝ ուրիշ կէտի մը շուրջ: Եւ այդ կէտերը կը դառնան արդարադատութիւն հասկացողութեան հիմքը, կը դառնան նոյն ինքը արդարութիւնը:

Այս առումով, օրէնքը կարեւոր է դրամատիրական աշխարհի մը մէջ սահմանելու կենցաղային իրաւունքները՝ կապուած քաղաքացիութեան, բնակարանի, ամուսնութեան, ամուսնալուծումի, անհատական բռնութեան եւ անթիւ այլ հարցերու հետ, բայց իր առարկայապաշտ-նիւթականութեամբ՝ հասարակային հարցերու առնչութեամբ անկարող է տալ իմաստներ եւ շնորհել բնաբաններ: Ասիկա բնաւ չի նշանակեր՝ որ Մարտ մէկեան դատավարութիւնը աւելորդութիւն մըն է: Ընդհակառակը, անիկա ուշացած անհրաժեշտութիւն մըն է: Պարզապէս պէտք է իմանալ օրէնք հասկացողութեան սահմանափակութիւնը եւ անոր միտումը մարդկային ենթակայականութիւնը վերածելու առարկայապաշտ յարաբերութիւններու: Իսկ եթէ այդ առարկայականացումները առիթ պիտի տան արտադատարանային տրամասացութեան [discourse] վերաճին եւ յիշողութիւններու վերականգնումին, եւ երկուքը միասին՝ դատականն ու արտադատականը պիտի ընթանան համատեղաբար, հոգ չէ թէ անկախ միջոցներով, խնդրոյ առարկայ դատավարութիւններուն ընթացքը ստացած պիտի ըլլայ արժէք եւ բովանդա-կութիւն:

Ա.

دار شوشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.
TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1843 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴԻԿ. عدد رقم ١٨٤٣ الخميس ١٣ يونيه ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ

Դատական արդարութիւն, դատական համակարգի մաքրագործում, անցումային արդարադատութիւն, վեթինկ՝ դարձան վերջին շաբաթներու Հայաստանի ամենայուզական նիւթերը: Մենք՝ սովորական քաղաքացիներս, սորվեցանք նոր բառ մը՝ վեթինկ, եւ զայն այնքան կրկնեցինք՝ կարծէք փոքրուց գիտցած ըլլայինք զայն:

Կարելի չէ՞ր դատական հարցը լուծել առանց աղմուկի եւ առանց հանրային կարծիքի: Կը պարզուի՝ ո՛չ: Ոչ ոք պատրաստ է իր դիրքերը զիջել առանց ցնցումի:

ԿԱՇԱՌՔԸ ԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱԶՄԷՆ ՆԵՐՍ

2013-ին, Երեւանի Մարդու Իրաւունքներու Պաշտպանը կը հրապարակէ արտակարգ զեկոյց՝ *ՀՀ մարդու իրաւունքների պաշտպանի արտահերթ զեկոյց արդար դատաքննութեան իրաւունքի վերաբերեալ*:

77 էջերէ բաղկացած զեկոյցը մանրամասն կը փաստագրէ դատական համակարգի փտածութեան (corruption) եւ իշխանական վերահսկողութեան աստիճանը: Զեկոյցը կը սկսի փտածութեան մեքանիզմներու համադրութեամբ.

«**Տարբերակ** 1. Կաշառքը տրւում է առաջին ատեանի դատաւորին, որը պատասխանատուութիւն է ստանձնում միայն իր կողմից կայացուած վճռի համար: Այս դէպքում յաջորդ ուրաքանչիւր ատեանում «կաշառատուն» ինքն է պարտաւոր «համաձայնեցնել» գործի ելքը՝ նոր գործարք կնքելով այդ ատեանի դատաւորի կամ դատաւորների հետ:

Տարբերակ 2. Դատաւորը աւելի մեծ գումար է պահանջում իր վճիռը «պահելու» համար, այսինքն՝ երաշխաւորում է, որ իր կողմից կայացուած վճիռը չի բեկանուի վերադաս դատական ատեաններում: Այս տարբերակը ենթադրում է գումարի բաշխում վերադաս դատական ատեանների դատաւորների միջեւ:

Տարբերակ 3. Գործին մասնակցող անձը միանգամից կապի մէջ է մտնում Վճռաբեկ Դատարանի որեւէ անդամի հետ: Այս դէպքում գործն ի սկզբանէ վերահսկւում եւ հրահանգաւորւում է անմիջապէս Վճռաբեկ Դատարանի անդամի կողմից:

Տարբերակ 4. Երկու դատական ատեաններում յաջողութեան չհասած կողմը Վճռաբեկ Դատարանի հետ համաձայնութեան գալով, հասնում է դատական ակտի բեկանմանը եւ փոփոխմանը: Այսինքն՝ գումար չի վճարում առաջին ատեանում, վերաքննիչ ատեանում եւ իր խնդիրը «կարգաւորում» է միայն Վճռաբեկ Դատարանում:

Որոշ հարցուածների պնդմամբ՝ Վճռաբեկ Դատարանի առանձին դատաւորներ կամ նրանց հետ «փայատեր» ստորադաս ատեանի դատաւորներ ունեն իրենց հետ ոչ պաշտօնական ձեւով փոխկապակցուած փաստաբանական գրասենեակները, որոնց միջոցով իրականացւում են համապատասխան գործարքները»: (էջ 5-6)

Ապա զեկոյցը կը ներկայացնէ դատական կաշառքին սակագինները.

«Կաշառքի չափը որոշւում է հայցագնի 10 տոկոսից ելնելով:

Ընդհանուր առմամբ հարցուածների մեծ մասի պնդմամբ կաշառքի սակագները տատանւում են հետեւեալ միջակայքերում.

- Առաջին Ատեանում 500-10.000 ԱՄՆ դոլար,
- Վերաքննիչ Դատարանում 2.000-15.000 ԱՄՆ դոլար,
- Վճռաբեկ Դատարանում 10.000-50.000 ԱՄՆ դոլար»: (էջ 5)

Այս զեկոյցէն ետք, Հայաստանի Մարդու Իրաւունքներու Պաշտպան Կարէն Անդրէասեան կ'ենթարկուի անասելի բռնաճնշումներու, ընդհուպ մինչեւ իր հրաժարականը 2016 թուականին: Վերջերս միայն Անդրէասեան սկսած է խօսիլ իր կրած ճնշումներուն մասին: 2019 Մարտ 19-ին, Հ1 հանրային հեռատեսիլի կայանէն, Պետրոս Ղազարեանի հետ ունեցած հարցազրոյցին կ'ըսէ. «Ճնշում արտայայտութիւնը ես շատ մեղմ կ'որակէի, ես կ'ասէի որ քաղաքական ճնշումների ու հալածանքների շարքը այնուհետեւ աւարտուել է անձնական եւ ընտանեկան ահաբեկումներով»:

Այս ճնշումները կը շարունակուին նաեւ հրաժարականէն ետք, իսկ նախկին ուժերը տակաւին կը շարունակեն իր դէմ հալածանքը. «Վտանգը իմ համար դեռ աւարտուած եւ վերջացած չէ: Եւ ես պիտի ձեզ հետ անկեղծ լինեմ, 2016 թուականից յետոյ, իմ հրաժարականից յետոյ, նոյնիսկ հալածանքները չեն դադարել, մինչեւ այսօր շարունակւում են առանձին դէպքերում: Բացատրեմ: Դրանք այն սպառնալիքների մի մասն էին որոնք ինձ հնչեցնում էին, որ դու քո երիտասարդ տարիքով, քո բոլոր կրթութիւններով, ամէն ինչով կը վերածուես հասարակութիւնից դուրս մի օբիէկտի, քեզ կը դնենք տնտեսական, հասարակական, քաղաքական լուսանցքի մէջ: Եւ իրենք կատարեցին որոշակի իմաստով իրենց խոստումը, որովհետեւ պաշտօնաթողութիւնից յետոյ ես հանդիպում էի ունենում, հրաւէր էի ստանում, ասենք, աշխատանքի, համագործակցութեան խորհրդատուութիւն տրամադրելու, մի քանի ժամ յետոյ ինձ զանգում էին, ներողութիւն էին խնդրում, ասում էին մեզ որոշակի զանգեր է եղել եւ մենք չենք կարող, ինչքան էլ ուզենք, ձեզ հետ համագործակցենք: Այսինքն այդ հալածանք երեւոյթը շարունակուել է: Իսկ ինչ վերաբերում է հիմա, վտանգները դեռ կան որովհետեւ այդ մարդկանցից շատերը ով զբաղուել են ահաբեկութեամբ դեռ ունեն հսկայական ռեսուրսներ, նրանք ազատութեան մէջ են, եւ բնականաբար, այսպէս ասած սպառնալիքը օդում կախուած է, գոնէ իմ աչքերին»:

Անդրէասեանի դէմ կատարուած սպառնալիքները կենդանի վկայութիւններ են՝ թէ որքան ճիշդ էին Մարդու Իրաւունքներու բացայայտումները դատական համակարգին վերաբերեալ: Միաժամանակ, վտանգին շարունակութիւնը մինչեւ այսօր, կը փաստէ այս հին փտացած ուժերուն գոյութիւնը յետյեղափոխական Հայաստանի մէջ:

ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Կը գտնուի ֆէյսպուքեան էջ մը՝ *Ուրիշի փողերն ու մեր փողերը*: Այստեղ տեղադրուող նիւթերը կը վստահեցնեն՝ որ էջին օգտատէրերը սերտ կապեր ունին իրազեկ մարմիններու հետ:

Քոչարեանի դատական ձախող ելքէն ետք, այս էջը Մայիս 22-ին սկսաւ յաջորդաբար հրապարակել դատաւորներու հարստութիւնները, մինչեւ Մայիս 27 տեղադրելով 40 դատաւորներու տուեալներ: Անկարելի ըլլալով անոնց ամբողջական հրատարակութիւնը այստեղ, կ'ընտրեմ լոկ քանի մը հատ (վերածած եմ արեւմտահայերէնի).

- Երեւան քաղաքի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանի դատաւոր Աւագ Գաբրիէլեանի դրամական միջոցները կը կազմեն 15,000,000 դրամ, 145,000 տոլլար եւ 10,000 եւրօ:
- Սահմանադրական Դատարանի նախագահ Հրայր Թովմասեանի դրամական միջոցները կը կազմեն 33,000,000 դրամ եւ 65,000 տոլլար: 2018-ին յանձնած է 82,000 տոլլարի փոխառութիւն:
- Տաւուշ մարզի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանի դատաւոր Արման Օհանեանի դրամական միջոցները կը կազմեն 83,000,000 դրամ, 105,000 տոլլար եւ 85,000 եւրօ:
- Կոտայք մարզի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանի դատաւոր Գոռ Շահբազեանի դրամական միջոցները կը կազմեն 24,000,000 դրամ, 118,000 տոլլար եւ 14,000 եւրօ:
- Երեւան քաղաքի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանի դատաւոր Դաւիթ Յարութիւնեանի դրամական միջոցները 2016-ին կազմած են 20,000,000 դրամ եւ 180,000 տոլլար: Կնոջ դրամական միջոցները կը կազմեն 410,000 տոլլար եւ 15,000,000 դրամ:
- Վարչական Վերաքննիչ Դատարանի դատաւոր Կարէն Մաթեւոսեանի դրամական միջոցները կը կազմեն 108,000,000 դրամ, 96,000 տոլլար եւ 4000 եւրօ:
- Արմաւիր մարզի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանի նախագահ Հրաչիկ Սարգսեանի կինը՝ Ալվինա Մելքոնեան, 2016-ին ստացած է 100,000 տոլլար նուիրատուութիւն:
- Գեղարքունիք մարզի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանի դատաւոր, բարձրագոյն դատական խորհուրդի անդամ Սերգէյ Չիչոյեան 2015-ին ստացած է 19,000,000 դրամ նուիրատուութիւն: Իր դրամական միջոցները 2017-ին կազմած են 111,000 տոլլար եւ 16,000,000 դրամ:

↳ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԱԾ-Ի ՈՉՆՉԱՑԱԾ ՆԻՒԹԵՐՈՒՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԷՋ Է

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեան Մայիս 8-ի մամուլի ասուլիսին կը յայտարարէ՝ որ նախկին իշխանութիւնները, նախքան իրենց հեռանալը, նիւթեր ոչնչացուցած են Ազգային Անվտանգութեան Ծառայութենէն (ԱԱԾ): Քանի մը ամիս է արդէն կ'ընթանայ ծառայողական քննութիւն:

Մայիս 30-ի կառավարութեան նիստէն ետք, ԱԱԾ տնօրէն Արթուր Վանեցեան լրագրողներուն կը հաղորդէ՝ թէ ոչնչացուած նիւթերուն հետ կապուած քննութիւնը ընթացքի մէջ է: «Ծառայողական քննութիւնը հէնց աւարտուի, հարցերի պատասխանները կը ստանաք», - կ'ըսէ Վանեցեան:

ՀԱՍՏԱՏՈՒԵԼ Է ՍՓԻՒՌՔԻ ԳՈՐԾԵՐԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի որոշմամբ հաստատուել է վարչապետի աշխատակազմի Սփիւռքի գործերի գլխաւոր յանձնակատարի գրասենեակի կանոնադրութիւնը: Այդ մասին որոշումը տեղադրուած է կառավարութեան e-gov.am կայքում:

Մէկ այլ որոշմամբ՝ սահմանուել է վարչապետի աշխատակազմի հաստիքների քանակը՝ 720 հաստիքային միաւոր:

Մինչ Կառավարութեան կառուցուածքային փոփոխութիւնները, որոնցով 18-ի փոխարէն այսուհետ կառավարութիւնն ունենալու է 12 նախարարութիւն, օպտիմալացուելու է նաեւ Սփիւռքի Նախարարութիւնը:

Վարչապետի աշխատակազմն ունէր 600 հաստիք: Պայմանաւորուած նրանով, որ Սփիւռքի գործերի գլխաւոր յանձնակատարի գրասենեակը ներառուելու է վարչապետի աշխատակազմում, վերջինիս հաստիքների թիւն աւելացել է:

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԱՐԴԱԼ

ՄԱՐՈՒՇ ԵՐԱՄԵԱՆ

ԳԻՐՔ ՄԸ, ՕՐԻՆԱԿ

Գիրքին կողքը կարդալու պէտք չկայ. ատիկա ըրեր ես արդէն ցուցափեղկէն դիտած ատենդ կամ գրախանութին մէջ, գրաւուեր ես անոր ձեւաւորումէն եւ գներ ես զայն: Կամ եթէ բարեկամ մը տուեր է, ստիպելով որ կարդաս՝ «շատ աղուոր է», - թէեւ այս պարագային յստակ չէ թէ «աղուոր» ճիշդ ի՛նչ կը նշանակէ, հակառակ աղջկան մը համար ըսուած «աղուոր»ին, - առեր ես գիրքը, չես սիրած կողքը եւ վերադարձուցեր ես բարեկամիդ «աղուոր է, այո» ըսելով, այս անգամ «աղուոր»ը ծամռելով բերնիդ մէջ, ինքնաբեր կերպով: Ահա թէ ի՛նչ կը նշանակէ կողքը, լաւ կողքը, աղուոր կողքը:

Յետոյ կը կարդաս գիրքին ետեւ դրուած կարծիքները – անշուշտ եթէ գիրքը անգլերէն է, կամ նոր հրատարակուած արաբերէն. հայերէն գիրքերը տակաւին չ՛որդեգրեցին այս սովորութիւնը – կը դիրքաւորուիս ըստ անոնց, գիրքին թեր կամ դէմ, - աւելի լաւ է, որ դէմ ըլլաս, որ ընթերցումը աւելի հետաքրքրական ըլլայ, չինյաս մորփէոսին գիրկը, բառերու օրօրին յանձնուած եւ ունենաս մէկը, այս պարագային ձայն մը, վիճաբանելու համար:

Յետոյ կարդալ մանրամասնութիւնները՝ ո՞ւր, ե՞րբ, ո՞ր հրատարակչատունէն եւ այլն: Կարեւո՞ր են ատոնք: Կարեւոր են այնքան, որ ուշացնեն հանդիպումը գիրքի մարմնին հետ, լարեն եւ յետոյ միայն նետեն այդ հաճոյքին գիրկը:

Անշուշտ եթէ գտնես խոստացուած հաճոյքը:

Եւ հոն ալ կ՛աւարտի արկածախնդրութիւնը:

Ծի՞շդ:

Ո՛չ, սխալ. որովհետեւ յոյսը, որ մարդ կոչուածին միակ մարդկային գիծը մնացեր է, կը ստիպէ որ ամբողջ ծէսը սկիզբէն սկսիս, այն պահէն, երբ աչքդ կ՛իյնայ ցուցափեղկին ետեւ սպասող գրաւիչ կողքին, կը հրաւիրէ, կը խոստանայ, երբեմն նոյնիսկ կ՛աղաչէ որ առնես զինք, բանաս, տիրես:

Եւ յիմարաբար կ՛իյնաս նոյն ոլորապտոյտին մէջ:

Նոյն ոլորապտոյտին մէջ կ՛իյնաս, բայց ոչ յիմարաբար, այլ սիրով, որովհետեւ անոնք քու սիրածներդ են, որոնք ուրիշի մը համար չեն լքեր քեզ, եւ ընկերներդ են, որոնք չեն գաղթեր, եւ զրուցակիցներդ են, որոնց հետ կը վիճիս, բայց որոնք քէն չեն պահեր:

Գիրքեր կան հոն, դուրսը, բարեկամի մը գրադարանին մէջ կամ գրախանութի մը մէկ անկիւնը, որոնք քեզի կը սպասեն: Սպասողներու հսկայ բանակ մը, ցանկացողներու հսկայ բանակ մը. եւ դո՛ւն, որ պիտի ընտրես: Մօտենալ, նայիլ, շօշափել, վար դնել, ետ վերցնել... ընտրել ինչպէս որ սիրտդ կ՛ուզէ, ընտրել ազատութեամբ մը, որ բնաւ, երբեք չէ եղած, չես ունեցած, չես ապրած:

Հիմա այն տխուր նախազգացումը ունիմ, որ կը գրեմ նոր Աթլանթիսի մը, ջրամոյն ըլլալիք աշխարհի մը մասին, որովհետեւ իւրաքանչիւր գիրք, երկու փոքր կամ մեծ դարպաս-կողքերու մէջ սեղմուած աշխարհ մըն է, ուր կը մտնես, նոյնիսկ եթէ կարդացած միլիոներորդ գիրքդ ըլլայ, կը մտնես հիացումով, զարմանալով, ճամբորդ մը պիտի դիտէր Ալասքան կամ Սահարան, Հառաչանքի կամուրջը կամ Ազատութեան արձանը, հիանալով տեսքին, շինութեան թէքնիքին, բնութեան ճոխութեան: Բայց գրքաշխարհը ա՛լ մոռցուած ցամաքամաս մը կը թուի ըլլալ, կամ նոր Աթլանթիս մը:

Միլիոներորդ գիրքը... պիտի կրնա՞ս հասնիլ հոն, կարդացած գիրքերուդ ա՛յդ թիւին: Բայց ինչպէ՞ս պիտի պահես հաշիւը անոնց:

Պիտի չպահես, ճիշդ այնպէս, ինչպէս
«պիտի որ
Սիրաբանած աղջիկներուդ թիւը ճշգրիտ չգիտնաս»:

ԱՉՔԵ՞ՐԸ

Մանաւանդ աչքերը: Ինչպէ՞ս կարդալ աչքերը:

Ասիկա չի նմանիր գիրք կարդալուն, ուր տեսքը կրնայ յաճախ կարեւոր դեր ունենալ: Ո՛չ, միայն գեղեցիկ աչքերը չեն որ կը գրաւեն: Երբեմն սովորական զոյգ մը աչք, սովորական դէմքի մը վրայ, այնպիսի թափանցող եւ քնքուշ նայուածքով կը գրաւէ, որ ինքզինքդ Զարիֆեանի խեղդուող թիթեռը կը զգաս:

Այստեղ շատ կարեւոր է շաղկապը՝ ԵՒը, առանց որուն «թափանցիկ»ը շատ խիստ պիտի ըլլար (կը յիշե՞ս նախակրթարանի տնօրէնուհիիդ նայուածքը), իսկ «քնքուշ»ը՝ շատ... ձանձրացուցիչ:

Աչքերը հոգիին հայելին են, այլ խօսքով՝ անոնց մէջ կրնաս կարդալ աչքերու տիրոջ հոգին: Ծի՞շտ: Ո՛չ, սխալ. որովհետեւ նախ պէտք է որ այդ հայելիին մէջ նայողը ինքզինքէն զատ այլ բան տեսնելու ատակ ըլլայ, եւ երկրորդ *այդ* լեզուն կարդալ իմանայ:

Այդքա՞ն դժուար է եղեր աչքերու լեզուն կարդալը: Նոր լեզու մը սորվելու չափ, թէեւ կը թուի թէ մայրենիին պէս մեր կաթին հետ խմած ըլլալու էինք նաեւ աչքերու լեզուն:

Բռնել նայուածքը պահ մը, երկա՛ր պահ մը գոնէ, սուզուելով մինչեւ յատակ, կամ պարզապէս սուզուելով, փորձելով երբեմն պղտոր ջուրերու մէջ յստակ բան մը տեսնել, բաներ տեսնել՝ վախ թերեւս ու կասկած, հիասթափութիւն, երբեմն յոյս...

Այս լեզուն սակայն այլ տարբերութիւն մը ունի այլ լեզուներէ՝ հոս զրոյց չկայ. կայ լուռ դիմում մը, որ երբ տեղ հասնի եւ հաւանութիւն գտնէ, պատասխանը կու գայ որպէս արարք: Ու երբ լուռ դիմումի եւ պատասխան արարքի զրոյցը դադրի, երբ մարդիկ սկսին բառերու բաբելոնին մէջ իյնալ, այն ատեն հարցերն ու խնդիրները կը սկսին:

ՍԷՐ ՄԸ

Ինչպէ՞ս կարդալ սէր մը, օրինակ:

Կը սիրէ՞: Չի՞ սիրեր: Ալբիմ-մեռնիմը նուազագոյն օգուտն իսկ չի կրնար տալ: Որո՞ւ հարցնել ուրեմն: Սրտի՞դ, որ շատ յաճախ կը խաբէ քեզ «այո» ըսելով, մինչ մնացեալ բոլորը «ոչ» կ՛ըսեն:

Ինչո՞ւ այնպէս չէ, որ երբ «այո» ըսես, շուրջիններդ, մանաւանդ հարազատներդ եւ մտերիմներդ «այո» հասկնան եւ «այո»յիդ հաւատան:

Ինչո՞ւ այնպէս չէ, որ մարդիկ հաւատան «այո»յին այո ըլլալուն, եւ «ոչ»ին ոչ ըլլալուն, որովհետեւ ստիպուած պիտի ըլլան մտածելու՝ «այո ըսաւ, բայց արդեօ՞ք ոչ ըսել կ՛ուզէր կամ ամբողջովին այլ բան մը»:

Տակաւին ինչո՞ւ այնպէս է, որ սիրածներդ կ՛ուզեն լրիւ կարդալ քեզ, բայց չեն ուզեր, որ բաց գիրք ըլլաս իրենց համար:

Ինչպէ՞ս պիտի կարդան ուրեմն առանց գիրքը բանալու, ափերուն մէջ առնելու, կեդրոնանալու:

Ուրեմն պիտի չկարդա՞ն եւ միայն պիտի ձեւացնե՞ն թէ կը կարդան քեզ:

Ինչպէ՞ս կարդալ սէր մը օրինակ...

ՀԵՌԱՒՈՐ ՍԷՐ ՄԸ

Ինչպէ՞ս կարդալ հեռաւոր սէր մը:

Paradox – յարակարծիք, երբ սէր հասկացողութիւնը մօտութիւն, մտերմութիւն, կ՛ենթադրէ. կարդալը՝ նոյնպէս եւ աւելի:

Ուրեմն՝ ի սկզբանէ անկարելի, բառերու այս կապակցութիւնը՝ հեռաւոր սէր մը կարդալ:

De facto սակայն կարելի, որովհետեւ կա՛յ, եղա՛ծ է նման բան պարզ այն պատճառով որ գալիքին մէջ հանդիպելու, մօտենալու յոյսը կայ «սէր»ին մէջ, որ միշտ իրերաձգտում է:

Բայց մինչ գալիքը, մինչ հանդիպումը, ինչպէ՞ս կարդալ հեռաւոր սէր մը:

Շատ հեշտ է՝ հեռաձայն, message, Viber, WhatsApp, Skype, եւ այլ հազար ձեւ ու միջոց:

Եւ ժամանակը, ժամանակը՝ ծառայ ու տիրակալ ամէնայնի. կը թուի թէ մե՛նք ենք տէրը մեր ժամանակին, բայց շատ ուշ կը զգանք, որ վերջին խօսքը ի՛րն է:

Կարդալ հեռուի սէրը ժամանակ տրամադրելով, դիմանալով ժամանակային տարբերութեան մէկ ցամաքամասէն մինչեւ միւսը, փորձելով հեռուէն եկող բառը ճիշտ հասկնալ, չկորսնցնել անոր շեշտը, ընկերակցող նայուածքը, բայց մանաւանդ առանց իյնալու մեկնաբանելու գայթակղութեան մէջ:

Եւ ինչպէս որ իւրաքանչիւր գիրք ենթակայ է ընթերցողին մեկնաբանութեան, ըստ անոր տարիքին եւ կենսափորձին, ճիշտ նոյն տարողութեամբ հեռաւոր սէր մը կարդալու յաջողութիւնը կը պայմանաւորուի կարդացողին փորձառութեամբ, բայց աւելի ու մանաւանդ հին «գիրքը» նոր շունչով կարդալու իր կարողութեամբ:

Կար ժամանակ, երբ հեռուի սէրերը լռութեան մէջ կ՛ուռճանային. կապուելու միջոցներ չկային, շատ շատ նամակ մը, որ ամբողջ ամիս մը թափառելէ ետք ովկիանոսներու, ծովերու եւ ցամաքի վրայ, հասցէատիրոջ պիտի հասնէր:

Կը յիշեմ ժամանակին Հալէպի մէջ տարածուած «հեռակայ նշանտուքներ»ը, որոնք կը կատարուէին փեսայի մը բացակայութեան կամ անոր պատկերային ներկայութեամբ, երբ փեսային լուսանկարը կը դրուէր հարսնցուին կողքին, որովհետեւ դուրսերը աշխատող կամ ուսանող փեսացուն զինուորագրուելու վախով չէր ուզեր Հալէպ գալ:

Հիմա համացանցային տարբեր միջոցներու շնորհիւ կարելի է նոյնիսկ «միասին» պտըտիլ, գնումի երթալ, ամբողջ կիրակի մը միասին անցընել եւ...

Եւ անշուշտ կարդալ հեռաւոր սէրը ինչպէս ժամանակին, վերմակիս տակ, կիսամութին մէջ կը կարդայի «Վարդարանը» ու կը տրուէի հեռու, տակաւին չկայացած երազներու:

Եւ ի՞նչ կը մնայ այս ամբողջէն ետք, երբ կը կարդաս գիրքը, կը հասնիս վերջին էջին, կը փակես զայն եւ կը մնայ ափսոսանքը լաւ ընթերցումի մը աւարտին:

Բայց սէր մը, թէկուզ հեռաւոր, գիրք չէ, ու երբ կը սորվիս անոր տառերը հեգել, տողերուն վրայ եւ տողերուն միջեւ կարդալ, անոր էջերը դո՛ւն կ՛աւելցնես, դո՛ւն կը գրես՝ ամէն օր նոր էջ մը, նոր գլուխ մը:

Նոր, անվերջանալի ընթերցում...

ԼՌՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Լռութիւնը լեզու է՞ թէ չէ:

Եթէ երաժշտութիւնը լեզու է, ինչպէս լեզու է թուաբանութիւնը,

եթէ կայ երաժշտութեան տեսակ մը, ուր լռութեան իւրաքանչիւր տեւողութիւն (օ-էն մինչեւ թրիփլ քրոշը) ձայնի մը չափ կարեւոր տեղ ունի,

ուրեմն պէ՛տք է ըլլայ նաեւ լեզու մը, որ... լռութիւն կը կոչուի:

Այս լեզուն ալ, որեւէ լեզուի նման՝ փարիզեա՞ն թէ քէպէքուա, եգիպտակա՞ն թէ սուրիական, իր բարբառները ունի:

Ծիշդ այդպէս ալ լռութիւնը՝ սիրոյ խորունկ-պա՞հ թէ ատելութեան անհատնում տառապանք, անխօսելի ցա՞ւ թէ ուրախութեան պայթում:

Ան որ մէջն է, գիտէ՛, կ՛ապրի՛, կը զգայ: Մեկնաբանումի ո՛չ մէկ կարիք:

Բայց դրսեցին, որ կը դիտէ, պիտի կարենա՞յ երբեւէ կարդալ լեզուն, որ կը կոչուի լռութիւն, որ մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ ծուարած կը սպասէ, ինչպէս մեզի կը սպասէին մեր մանկութեան հրէշները, բոլորն ալ մեր մահճակալներուն տակ, մութին պահուըտած:

Հրէշ, այս լռութիւնները, որոնք կախարդական գոլորշիներու նման անտես ու անհոտ, կը թափանցեն մտերմութիւններէ ներս, եւ ի՛նչ հաճոյքով կը քանդեն եղած-կառուցուածը. կը մնաս կարծես մե՞րկ, որովհետեւ մտերիմդ երկրորդ մորթդ եղեր էր, թէ՞ կը զգաս բանտարկուած, առանձնութեան ներքնախուցերուն մէջ:

Բայց ի սկզբանէ կայ ու կը մնայ միւսը, այն խորո՛ւնկ ու լայնածաւալ երանութիւնը, որուն մէջ կը ծփան սիրահարները աչք-աչքի, առանց զգալու անկումին վախը, առանց մտածելու մութին, մահճակալներուն տակ ծուարած հրէշներուն, աղօթելով, որ լուռ երանութեան այս պահը երկարի, երկարի, երկարի՛...

Ինչպէ՞ս կարդալ լռութիւնները, ներսէ՞ն, որպէս քուրմը անծանուցում կրօնի մը,

Թէ՞ որպէս օտար հանդիսատես, անտարբեր եւ հետաքրքրիր:

Հասկնալու համար պէտք է ապրած ըլլալ փուշէ պսակը լռութիւններուն:

ՄԱՐՄԻՆ ՄԸ

Եւ դեռ՝ ինչպէ՞ս կարդալ մարմին մը:

Թէեւ կ՛ըսեն թէ նիւթեղէն բաները հաշուելը շատ աւելի դիւրին է, քան հոգեկանները, բայց մարմին մը կարդալը, ընկե՛ր, դժուար է, թերեւս նոյնքան դժուար, որքան հոգի մը կարդալը:

Ինչպէ՞ս կարդալ ուրեմն:

Գիրքի՞ պէս, սկիզբէն սկսելով եւ էջ առ էջ իմացումը ծաւալելով:

Թէ՞ կարդալ դէմքի մը կամ նայուածքի մը պէս, բռնելով ծանօթ, մտերիմ կայծը, որ կը բռնկի ու կը մարի, պահ մը, կարճ պահ մը միայն լուսաւորելով ամբողջ ներաշխարհ մը:

Ո՞ւր է այս ընթերցումին սկիզբը. ափե՞րը, որոնք կրնան այնքան տարբեր բարբառներ խօսիլ ու չփոթի մատնել. եւ ափերը կարդալ ոչ թէ ճակատագիր կարդալու պէս, այլ՝ ճակատագիր փոխելու պէս:

Թէ՞ սկիզբը աչքերն են, այդ դաւանենդ հայելիները, որոնց եթէ վստահիս, կրնաս նաեւ ընկղմիլ, կամ ծով թափուիլ, որպէս աւելորդ պարէն...

Ինչպէ՞ս կարդալ անծանօթ մարմին մը, որ մերկ կը կենայ էութեանդ դիմաց, կարծես ապարէզ կարդալով՝ ահա՛ ես, ամբողջովին մերկ, կարդա՛ ու հասկցիր զիս, եթէ կրնաս...

Թերեւս աւելի ճի՞շդ է կարդալ աչքերը փակած, միայն ափերուն վստահելով, *պրայլ* կարդալու պէս:

Բայց նախ պէտք է կոյր ըլլալ ու յետոյ՝ *պրայլ* կարդալ իմանալ:

* * *

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԱՐԴԱԼ Ա՛ՅՍ ՍԷՐԸ

Կարդալէ առաջ որոշել՝ սէ՞ր է ասիկա, թէ ոչ:

Բայց ընթերցելու համար ի՞նչ կարեւորութիւն ունի գրութեան սեռը. եթէ ընթերցող ես, կը կարդաս ի՛նչ որ ձեռքդ անցնի:

Ասիկա՝ սկիզբը, երբ տակաւին նոր սկսեր ես ընթերցումի արկածախնդրութիւնդ. ու երբ դառնաս «մասնագէտ» ընթերցող, նախ կը գտնաս նախընտրութիւններդ ու յետոյ կը սկսիս բծախնդրօրէն ընտրութիւն կատարել:

Այդպէս չէ՞:

Կ՛երեւի չէ՛, որովհետեւ ահա որ սէր մը կայ ափերուս մէջ եւ ո՛ւր որ դարձնեմ, անկարելի կը թուի. բայց կա՛յ. կայ որպէս հիրոկլիֆ բնագիր, զոր պէտք է վերծանել, հասկնալու համար: Բայց ինչպէ՞ս վերծանել, երբ վերծանումի գիտցած բոլոր միջոցները անարդիւնք են. կը փորձես, չես յաջողիր. թէքսթը կայ իր կրակէ գիրերով, լեզուն կայ իր ճկունութեամբ, բայց իմաստը կը խուսափի:

Յետոյ կը թուես «սէր» երեւոյթը բնորոշող բոլոր կէտերը եւ կը տեսնես որ բոլորին առջեւ ալ... խաչանիշ դրեր ես, որովհետեւ ա՛յս տեղ այդ բոլորը չկան:

Ի՞նչ կայ ուրեմն:

Էջս multi media դարձեր է՝ Vivaldi-ն իր "Cessate, omai cessate"-ով եւ այս սիրոյ դէմքը՝ Ռամպրանթի դիմանկարի մը պէս լուսաւոր եւ խորհրդաւոր: Երկուքն ալ չեմ հասկնար, թէեւ խորապէս կ՛ապրիմ անոնցմէ ծնածը, որ շատ մօտը կը կենայ կտղուցքին:

Այդ երկուքին՝ ձայնի ու պատկերի ֆոնին վրայ կու գայ յանկարծ մտածումը՝ եթէ չըլլայի այնքա՛ն ինքնավստահ, որ ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ կրնայ պատահիլ այսքան անհամատեղելիութեան մէջ, հետեւաբար չըլլայի

4

ԽՈՀԵՐ

ՆՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՀԻՆ ՍՓԻՒՌՔ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը վերացուց ուղղահայեաց փտածութիւնը (corruption): Իշխանական նոր համակարգին մէջ փտածութիւն ՉԿԱՅ: Փաշինեանը պէտք չէ կաշառել՝ պիզնէս սկսելու համար: Ինչո՞ւ այս կէտը չի շեշտուիր՝ չեմ գիտեր:

Փաշինեան օլիկարք ՉԷ: Հակայեղափոխականները օլիկարքներ ԵՆ կամ անոնցմէ սնուող դիմակաւորներ:

Թաւշեայ Յեղափոխութեան նկատմամբ յառաջ մղուած յատուկ եւ միտումնաւոր սեւացումը կը շարունակուի մինչեւ այսօր՝ ըլլայ Հայաստանի ներսէն թէ Սփիւռքէն: Երբ կայ սեւացում, ուրեմն կայ սեւ-ճերմակ հակադրութիւն: Սեւցնողները՝ որոնց ձեռքը տակաւին կը գտնուին իշխանական հսկայական լծակներ, կը ստեղծեն սեւ-ճերմակը, որպէսզի այդ արհեստական բեւեռացումին ամբողջ բեռը բարդեն Յեղափոխութեան վրայ: «Տեսէ՛ք, յեղափոխութենէն առաջ չկար սեւ-ճերմակ»: Անշուշտ, կը մոռնան՝ որ յեղափոխութենէն առաջ կար միայն սեւը եւ այս բեւեռացումը ստեղծուեցաւ՝ երբ յայտնուեցան ճերմակները, իսկ սեւերը մերժեցին մերուիլ ճերմակներուն հետ: Հասարակութեան բեւեռացումը դասական միջոց մըն է, որ գործադրուած է բազմաթիւ յեղափոխութիւններէ ետք: Ոմանք յաջողած են հասարակութիւնը բեւեռացնելով վերադարձնել իրենց նախկին իշխանութիւնները, ուրիշներ՝ ձախողած:

Լեզուաբան Հրաչ Մարտիրոսեան, ֆէյսպուքեան Մայիս 23-ի գրառումով երգիծանքով կը ներկայացնէ հարցը.

«Փաստօրէն՝ մինչեւ անցած տարի մենք ունէինք հրեշտակային ու համերաշխ հասարակութիւն ու կուսակցութիւններ: Բայց ահա 2018-ի գարնանը եկան էդ Նիկոլենք ու աւերեցին այդ համընդհանուր բարութիւնն ու համերաշխութիւնը՝ երկրում հաստատելով համընդհանուր ու ամենակուլ թշնամութեան անսասան մթնոլորտ: Եւ ահա վերջապէ՛ս՝ յոյսի նշո՛յլ... Հայաստանի բոլոր ուժերը համախմբուել են ու վերահաստատել համերաշխութիւնը... Ու եղբայրական ու միահամուռ համերաշխութեամբ ուս-ուսի խփում են մենակ մնացած իշխանութեան գլխին, երիկամներին, փորին... Կեցցէ՛ համերաշխութիւնը:

«Իշխանութիւնը մնաց ժողովրդի յոյսի՞ն...»:

«Բարոյականութեան մասին բարձր խօսում են նրանք, ովքեր ոտքից գլուխ դրան դէմ են շարժուել», 2018 Նոյեմբերին դիտել տուած է թատերագիր Կարինէ Խոդիկեան(1):

Մայիս 24-ին, *1in TV*-ին տուած տեսագրուած հարցազրոյցին մէջ, Խոդիկեան կը փորձէ մեկնաբանել՝ թէ ներկայիս տեղի ունեցածը դասակարգային պայքար մըն է, իսկ բարձրացող աղմուկները արդիւնք են ունեզրկած եւ ունեզրկուած երկու կողմերուն կարծրացած լռութեան քակտումին.

«Հիմքում պայքար է, ընդ որում դասակարգային պայքար է (ես չեմ վախենայ այդ բառից, ինչքան էլ որ ինձ քաղաքագէտները քարկոծեն), որովհետեւ մի կողմում՝ տասնեակ տարիների ընթացքում, ունեզրկուած, տնեզրկուած, իրաւունքներից զրկուած, իրենց երկիրը թողած, շատերը օտարութեան մէջ իրենց բախտը փորձած [դասակարգն է], իսկ միւս կողմում՝ այդ ամէնի հենքի (ֆոնի) վրայ, այնպիսի մի ֆանտաստիկ հանճարեղութեամբ հարստացած եւ իրեն էլիտա համարող մի խաւ է, որ մտածում եմ, Աստուած իմ, ի՛նչ հրաշք է պէտք, ի՛նչ կախարդական փայտիկ, որպէսզի գիւղական տրեխը վերածուի կօշիկի վերջին թրենդի: Եւ այս երկուսի միջեւ կայ անջրպետ, եւ խորը անջրպետ, եւ այսքան տարիներ այդ անջրպետի մէջտեղում եղել է կարծրացած լռութիւն: Ինչո՞ւ եմ ասում կարծրացած: Որովհետեւ այս կողմը ամէն օր զգացել է իր վրայ անարդարութիւնը, իր ունեզրկումը, իրեն թալանելը, իր հարազատների հեռանալը, իր հարազատներին կորցնելը, այն կողմը աւելի լաւ քան այս կողմը իմացել է թէ ինչ է արել, բայց այնպիսի խօսքի ազատութիւն է եղել, որ այդ լռութիւնը կարծրացել է: Հիմա պատկերացրէք: Այդ երկու անջրպետուած մասերում՝ հասարակութեան իրենց կարծրացած լռութեամբ, յանկարծ պատնէշը պայթում է եւ սկսում է այդ ջուրը յորդալ, նկատի ունեմ այս դէպքում խօսքը, եւ խօսքը բարձրացնում է վեր այն իրողութիւնները՝ որոնք երկար տարիներ թաքցուել են, կեղծուել են, պահուել են ինչ որ դարակներում, ինչ որ գզրոցներում»:

Վերջապէս, «այն կողմը կորցնելու շատ բան ունի՝ աւելի քան մենք պատկերացնում ենք»:

Կարծրացած լռութիւնը կազմաքանդուելով, կորսնցնելու շատ բան ունեցողներուն համար կենսական հարց կը դառնայ խօսքի բարձրաձայնումը՝ հակադրուելու համար իրողութիւնները մակերես հանող ձայներուն: Եւ կը յաջողին, երբեմն, մոռցնել տալ իրենց նախկին ապատակութիւնները:

Ազգագրագէտ Աղասի Թադեւոսեան մէկ ամիս առաջ նորէն յիշեցուց Սերժ Սարգսեանի բռնապետականութիւնը. «Աւտորիտարիզմը, ներկայացուած թագաւորի, իշխանի, կրօնապետի կամ մէկ այլ բռնապետի տեսքով, ձգտում է հպատակների մօտ ձեւաւորել մտայնութիւն, թէ առանց նրա չեն կարող ապրել: Օրինակ, այդպէս էին անում Սերժ Սարգսեանի օրօք, երբ տպաւորութիւն էին ստեղծում, թէ առանց Սերժ Սարգսեանի Հայաստանը կը կործանուի, որովհետեւ իբր թէ միակ մարդն է, որ կարող է բանակցել Ղարաբաղի հարցով, ձեռքի տակ պահել օլիգարխներին, կառավարել երկիրը: Եւ կեանքի ու ապրելու կանոնները ձեւաւորում էին մարդկանցից հլու հպատակներ սարքող այդպիսի աւտորիտար խմբերը: Այդ կանոնները ստեղծուած են իշխողների շահերի սպասարկման եւ հպատակների մօտ ապահովութեան զգացում ու թուացեալ երջանկութեան խաբկանք առաջացնելու համար»(2):

Իսկ այդ միակութիւններուն պատրանքը ստեղծելու համար հին իշխանութիւնները դիմած էին ազգայնա-հայրենասիրական հոգեյուզիչ քարոզչութեան՝ իր կեղծ նժդեհականութեամբ եւ ամբողջ ազգը յարձակողական-բանակային-պատերազմական գերիրական ամբոխի մը վերածելու «ազգ-բանակ» վտանգաւոր գաղափարախօսութեան, որոնց շնորհիւ յաջողած էին սպաննել *իրական* ազգայինը՝ իր ինքնագիտակցական եւ ինքնակեաց կենդանի փորձառութեամբ:

Այս բոլորը վերացաւ նոր իշխանութեան գալուստով: Ոչ ոք կը տարածէ այն պատկերը՝ որ միայն Փաշինեանը կրնայ բանակցիլ Ղարաբաղի համար: Ընդհակառակը, առաջին անգամ ըլլալով հրապարակաւ խօսուեցաւ հարցի գործնական դժուարութիւններուն մասին, շեշտուեցաւ լուծումի ոչ-մօտակայ կարելիութիւնը, իսկ փոխզիջումներուն հարցը՝ որ միեւնոյն ուժգնութեամբ դրուած էր առաջին երեք նախագահներուն ժամանակ բայց գաղափարախօսական մեքենայութիւններու միջոցով հեռու պահուած հանրային ուշադրութենէն, առաջին անգամ ըլլալով դրուեցաւ հասարակական բաց սեղանի առջեւ, անշուշտ, անգամ մը եւս առիթ տալով հակայեղափոխականներու բարձրաձայնումներուն, կարծէք իրենց ժամանակ այդ հարցը գոյութիւն ունեցած չըլլար:

Վերացան կեղծ նժդեհականութիւնն ու ամբողջ հայութեան հաւասարեցումը բանակի:

Սփիւռքեան կառոյցը՝ որուն համար ազգայնա-հայրենասիրական հոգեյուզականութիւնը իշխանական յարատեւութեան գլխաւոր կռուանն է, չկրցաւ համակերպիլ նոր իրավիճակին՝ ըլլայ պատումնային առումով, թէ գործնական: Հայաստանի եւ Սփիւռքի պատումները՝ որոնք այնքան հոգեհարազատ ներդաշնակութեամբ գոյակցեցան Քոչարեան-Սարգսեան շրջաններուն, այժմ դարձան անհամատեղելի:

Միաժամանակ, պէտք է մէկը յիշեցնէ՝ թէ ե՞րբ Սփիւռքը ինքզինքը նոյնացուցած է ժողովրդավարութեան եւ ժողովրդավար պետութիւններու հետ, այլեւ պայքարած միապետութիւններուն դէմ: Ե՞րբ Սփիւռքի համար ժողովրդավարութիւնը եղած է կենսական խնդիր:

Սփիւռքը չուզեց ապրիլ Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը եւ արմատապէս թիկունք կանգնիլ մաքրագործումի ընթացքին: Այլեւ Քոչարեան-Սարգսեան քրէաօլիկարքական համակարգին հանդէպ ունեցած սէրը եւս չկրցաւ թաքցնել: Բայց ասիկա բնաւ անսպասելի չէր:

2011 Յուլիս 27-ին, Policy Forum Armenia կազմակերպութեան համանախագահ Դաւիթ Գրիգորեան կը կազմակերպէ հանրային հանդիպում, ուր կը ներկայացնէ կազմակերպութեան վերջին զեկոյցը, որ կը վերլուծէ անկախութեան քսան տարիներու Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւններուն զարգացումը:

Ան կ՚ըսէ. «Յարաբերութիւնները դէպի Հայաստան կուսակցական բնոյթ են կրում, այլ ոչ՝ համահայկական: Ստեղծուած յարաբերութիւնները ոչ թէ միաւորում են ժողովուրդներին, այլ Հայաստանի իշխանութիւններին ու Սփիւռքի էլիտային»: Համաձայն Գրիգորեանին, պատճառը այն է՝ որ համագործակցութեան դաշտը ժողովրդավարական չէ, նոր կառոյցներու մուտքը Հայաստան բարդ է եւ խանդով կը դիմաւորուի աւանդական կուսակցութիւններուն կողմէ:

Գրիգորեան կ՚աւելցնէ. «Սփիւռքի կողմից չարուեց ոչ մի քայլ Մարտի 1-ից յետոյ, կեղծուած ընտրութիւններից յետոյ՝ նման իրադարձութիւնների յետագայ կրկնուելը կանխելու համար: Սփիւռքը լուրջ դեր չունեցաւ աղքատութեան ցուցանիշի, արտագաղթի նուազման առումով մեծ քայլեր չարուեցին: Արդիւնքում Սփիւռքը չկարողացաւ տեսլական ձեւաւորել Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւնների զարգացման համար: Ստեղծուեց «Հայաստան» հիմնադրամը, որը որեւէ որակական արդիւնք չտուեց: Տրանսֆէրների ներդրումը չարիք դարձաւ տնտեսութեան համար»(3):

Ութ տարի առաջ կատարուած այս հետազօտութիւնը աւելի քան խօսուն կը հնչէ այսօր: Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը դիմազերծեց բոլորը:

«Խմբագրական»-ին մէջ ներկայացուած դատաւորական փտածութեան ահաւորութիւնը բաւարար չէ՞ արդեօք Սփիւռքին՝ որ միանշանակ պայքար մղէ Հայաստանը բարելաւելու համար, բիւր անգամ շեշտելով փտածութեան աստիճանը՝ դէպքերով, անուններով եւ թիւերով, այլ ոչ թէ գաղափարախօսական անորոշ ընդհանրութիւններով կամ հայրենիքով մտահոգուած ըլլալու պատկերաւոր ազգասիրութեամբ:

Սփիւռքը շատ ուրախացաւ Ազգային Օրհներգի փոփոխութեան առիթով բարձրացած պոռթկումներէն՝ որոնք ոչ մէկ կապ ունէին ժողովուրդի մը բարօրութեան հետ, հիմնուեցաւ նոր իշխանութիւններու անհատական թերութիւններուն եւ մասնակի վրիպումներուն վրայ՝ անոնց տալով համընդհանուր նշանակութիւն, յիշեց Ռոբերտ Քոչարեանը եւ մոռցաւ Մարտ 1-ը, դիտաւորեալ չնշեց համակարգային փոփոխութիւններուն ուղղուած գործողութիւնները բայց մատնանշեց այդ չնչուած փոփոխութիւններուն ընթացքին կատարուած սխալները, սխալներ՝ որոնցմէ դիտաւորեալ գեղչելով ընդհանուր իմաստը եւ բնաբանը, դարձան ֆեթիշական նիւթարկութիւններ: Սփիւռքը խիստ մտահոգուեցաւ սահմանադրութեամբ՝ ամէն բան տեղաւորելով սահմանադրութեան մէջ, մոռնալով՝ որ Թաւշեայ Յեղափոխութեան զանգուածային ցոյցերը անուանած էր հակասահմանադրական քայլ:

Այս բոլորը, դժբախտաբար, կը խանգարեն իրական քննադատութիւն կատարել Փաշինեանին: Օրինակ, քննարկել նոր իշխանութեան յառաջ մղած համահարթեցուած տուրքերու օրէնքի ծրագիրը: Ընդհանրապէս, տուրքերու նման մօտեցումը կը ծառայէ դրամատիրական վերնախաւի շահերը՝ ի վնաս կարօտեալ դասակարգերուն: Ինչո՞ւ Փաշինեան կը դիմէ այս քայլին: Պիզնէսային վերնախա՞ւը «քաջալերելու» նպատակով, թէ ենթարկուելով այդ դասակարգի ճնշումին: Ասիկա քննարկումի կարեւոր նիւթ է՝ եթէ յստակօրէն դրուի յետյեղափոխական ընդհանուր միտուածութեան ծիրին մէջ:

Հայաստանի մէջ նոր ձայներ են պէտք: Լուսաւոր Հայաստանը անոնցմէ մէկն է: Քաղաքացիական Որոշում կուսակցութիւնը վերջերս սկսած է իր ձայնը լսելի դարձնել, նոյնիսկ փորձելով Ծառուկեանը հեռացնել Ազգային Ժողովէն: Կայ Սասնայ Ծռերը: Կան նաեւ ուրիշներ: Ցաւօք, Րաֆֆի Յովհաննէսեանի նման մաքուր դիւանագէտ մը արդէն կը պատկանի անցեալին: Ցաւօք, կը բացակայի ձախերու ձայնը՝ որ կրնար գոնէ հաւասարակշռութիւն մը մտցնել լիպերալներու միահամուռ հոսքին մէջ, եւ, ինչու չէ, կարեւոր գործօն մը ըլլալ օլիկարքական ճնշումը թեթեւցնելու համար:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. «Սիրոյ եւ համերաշխութեան յեղափոխութիւնը չի ենթադրում «եղունգները կտրած», անփուշ գործելաոճ. Կարինէ Խոդիկեան», *Ժողովուրդ*, 28 Նոյեմբեր 2018, https://armlur.am/859827/:

2. «Քաղաքացիականութիւնը չի կարող զարգանալ առանց անհատականութեան գիտակցման», Զրոյցը պատրաստեց Մարինա Բաղդագիւլեանը, *Հայկական ժամանակ*, 16 Մայիս 2019, https://armtimes.com/hy/article/161540:

3. «Հայաստան-Սփիւռք յարաբերություններին եւս պակասում է ժողովրդավարութիւնը», *Առաջին լրատուական*, 27 Յուլիս 2011, https://www.1in.am/27997.html:

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 16 Յունիս 2019-ին
Առաւօտեան ժամը 10:00-ին
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
Եկեղեցւոյ մէջ
Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ պիտի մատուցուի
Յաւարտ Ս. Պատարագի պիտի կատարուի
Հոգեհանգստեան Կարգ
ՔՍԱՆ ՀՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐՈՒ
Հոգւոցն ի հանգիստ
(Անոնք 1915-ին Կ. Պոլսոյ մէջ կախաղան հանուեցան եւ նահատակուեցան)

Հանրաշարժի սպասարկութեան ժամանակացոյց

Իսմաալէյա հրապարակէն ժամը 8:40-ին
Այծեմնիկ Հանգստեան Տան առջեւէն ժամը 8:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ «ԷՅՆ ՍՈԽՆԱ»
«DOME MARINA HOTELS AND RESORT»
Ուրբաթ, 5 Յուլիսէն մինչեւ
Չորեքշաբթի, 10 Յուլիս 2019
(Վեց օր, հինգ գիշեր)
Երթուդարձ բարեխառնեալ օդօպիւսով, կեցութիւն, նախաճաշ եւ ընթրիք
Մանրամասնութիւններուն եւ արձանագրութեան համար դիմել հեռաձայնելով՝
Դր. Սիմոն Չամքէրթէնեանի՝ - 01222780780

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ
ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ
Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019, Պըլըքտանեան Սրահ
Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն:
Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

2 ⇨

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԱՐԴԱԼ

այդքան համարձակ, չկարծէի ինքզինքս այդքան պաշտպանուած բոլոր անհամատեղելիութիւններով եւ անոնց դէմ, թերեւս չըլլար այս հանդիպումը:

Բայց բոլոր հանդիպումները, բոլոր կայծերն ու բոլոր գրուած գիրքերը այսպէս չէ՞ որ կը ծնին, անկարելի կարծուած պահերու մէջ:

Կայ սէրը եւ կայ գիրը: Ափերուս մէջ: Պատրաստ:

Կը մնայ կարդալ:

ԱՅԼԸ

Ինչպէ՞ս կարդալ զինք, այլը, ան որ քեզմէ դուրս է, բայց որ նաեւ եսդ է, դուրսէն ներս իր արմատները փնտռող քո՛ւ մէջդ, կամ քեզմէ դուրս ելլել փորձող այլը:

Եւ ուրեմն դէպի նե՞րս կարդալ գիրը որ ինք է, նախ սորվելով երկաթագիր տառերը, դէպի նե՞րս հեգելով եւ ձայնը մութին բանալով,

որովհետեւ որքան ալ քուկդ եւ քեզմէ, այլը նաեւ միւսն է, ոչ-դունը, կամ negative-ը զինքիդ:

Հետեւաբար մութին մէջ միայն ձայնը կը մնայ որպէս ուղենիշ, գտնելու զինք եւ աւելի անդին՝ քեզ:

Ինչպէ՞ս կարդալ ան, որ կը կարծես թէ քուկդ է, բայց քուկդ չէ. ծանօթ գիրք է, ուրկէ բոլոր գիրերը թափեր են դուրս, իսկ դուն առանց գիրի կարդալ չես գիտեր...

* * *

Կը պատահի՞ նաեւ, որ գիրքը ինքզինք յամառօրէն մերժէ քեզի տալ, մերժէ բանալ իր գաղտնիքները, կը պատահի՞: Կամ այնպէս սիրալիր ու հեզ պառկի ափերուդ եւ դուն զգուես ու սիրես զինք:

Երկուքն ալ նոյնքան ցանկալի են, սիրելի, անմոռանալի:

Ի՛նչ հմայիչ են գիրքերը եւ ի՛նչ խորհրդաւոր:

Ճիշդ կեանքին պէս: Եւ սիրոյ: Եւ ասոնցմէ ծնած տառապանքին:

Տառապանքը ի՞նչ հմայք կրնայ ունենալ, օձի հմայքէն անդին:

Ի վերջոյ՝ ինչպէ՞ս կարդալ:

Ընդհանրապէս:

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՈՒՆՈՎ

կ'արժէ ծանօթանալ մնացածներուն:

Ասիկա միայն բացայայտուած մասն է:

ՓՈՂՈՑԸ՝ ԴԱՏԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԷՋ

Ա. Ինչպէ՞ս Քոչարեան կը հաւաքէ փողոցի զինակիցները

Քոչարեան շատ լաւ գիտէ՝ որ փողոցը իրը չէ: Փողոց՝ կը նշանակէ հասարակութեան համախմբում եւ համակեցական շարժում: Քոչարեան քաջատեղեակ է՝ որ անկարող է փողոց իջնել՝ նոյնիսկ ամենաուժեղ թիկնապահներով, քանզի տեղէ մը պիտի ցայտի փողոցի արհամարհանքը, չըսելու համար ատելութիւնը, իր դէմ: Իսկ լրատուամիջոցները չեն գիտեր լռել:

Քոչարեան փորձեց փողոցը օգտագործել ի շահ իր դատավարութեան:

Մայիս 17-ին, Նուէր Մնացականեանի «Հոծ գիծ» հաղորդաշարի (*A1+*) ընթացքին, իրաւապաշտպան Արթուր Սաքունց դիտել կու տայ Մայիս 13-ի նիստին զուգահեռ քոչարեանական խմբակին կատարած բողոքացոյցը եւ կ'աւելցնէ. «Մէկ օր առաջ, դատական [Մայիսի] 13-ի նիստից առաջ, եթէ յիշէք, Ռոբերտ Քոչարեանի աջակցութեան դաշինք ստեղծուեց: Այս դաշինքի ամբողջ իմաստը այն էր՝ որ յաջորդ օրը նիստին այդ աջակիցների բանակով ստեղծեն նաեւ այսպէս կոչուած իբր թէ հանրային աջակցութեան ֆոնը»:

Մայիս 27-ին, *Սիվիլ Նէթ* տեսագրութիւն մը կը տեղադրէ իր կայքէջին վրայ՝ *Ինչպէս են հաւաքագրուել Ռոբերտ Քոչարեանի աջակիցները*, ուր Յարութիւն Մանուկեան կը հաղորդէ ճշգրիտ տեղեկութիւններ:

Մանուկեան կ'ըսէ՝ որ 2018-ին իրեն կ'առաջարկեն ստեղծել Եւրոպական Արժէքների Արատաւորման Կենտրոնի Արտաշատի մասնաճիւղը: Կեդրոնը կը ստեղծուի եւ ինք կը դառնայ անոր համակարգողը: Ան կը բացատրէ. «Իրենց ներկայացնելով, [կենտրոնը] պէտք է զբաղուէր մարդու իրաւունքներով, եւրոպական արժէքների քարոզով, արմատաւորմամբ, աւելի բարեկիրթ յարաբերութիւնների արմատաւորմամբ եւ այլն, եւ այլն: Յետոյ բանից պարզուեց, որ դա աւելի շատ Ռոբերտ Քոչարեանի պաշտպանութեան կամ ապագայ ստեղծուելիք կուսակցութեան հիմքերից մէկը պիտի լինէր, որը մեր անելիքը չէր, մեր ճանապարհը չէր»:

Կազմակերպչական եւ աշխատավարձքի հարցերը կը լուծէր 5-րդ ալիքի սեփականատէր, Քոչարեանի մերձաւոր Արմէն Թաւադեան: Մանուկեան կը շարունակէ. «Սովորաբար ասում էին՝ անընդհատ ունեցէք մարդիկ, որոնք մեզ յետագայում պէտք են գալու, եւ յետագայում պարզուեց, որ խօսքը Հայ Ազգային Դաշինք կուսակցութեան ստեղծման մասին է: ...Երբ ի պաշտպանութիւն Ռոբերտ Քոչարեանի կազմակերպեցին, որ գնան գլխաւոր դատախազութեան դէմ միտինգի, ես արդէն հասկացել էի, թէ ինչի հետ գործ ունենք: Նրանք խնդրում էին, թէ 40 հոգի կարո՞ղ էք աւտոբուսներով մարդ բերել, ես միանշանակ հրաժարուել եմ դրանից: ...Նրանք անընդհատ ասում էին, ունեցէք 30 հոգիանոց պինդ տղաներ: Թէ որտեղ պիտի օգտագործուէին այդ պինդ տղաները եւ ինչի համար, դա չեմ կարող ասել»:

Քոչարեանի համար անհրաժեշտ է ստեղծել ժողովրդական աջակցութեան պատրանքը:

Բ. Ինչպէ՞ս Փաշինեան կը հաւաքէ իր կողմնակիցները

2018 Սեպտեմբեր 31-ին, Փաշինեան հեծանիւով կը շրջագայի Երեւանի մէջ, կը հասնի Հանրապետութեան Հրապարակ, սելֆիներ կ'ընէ պատահական անցորդներու հետ՝ առանց ոչ մէկ միջադէպքի:

2019 Ապրիլ 27-ին, Քաղաքացիի Օրուան առիթով, Փաշինեան դարձեալ կը շրջագայէ Երեւանի փողոցներով եւ ուղղակիօրէն կը զրուցէ ու կը լուսանկարուի անցորդներուն հետ, ընդհանուր խանդավառութեան մթնոլորտի տակ:

Կու գան վերջին շաբաթներու դատական խնդիրները եւ Քոչարեանի կայացած-չկայացած դատավարութիւնը՝ առաջին փուլի իր յայտնի ելքով:

Մայիս 19-ին, ֆէյսպուքեան ելոյթով յայտարարելէ ետք՝ թէ «ինձ, մեր կառավարութեանը, ժողովրդի իշխանութեանը խամաճիկային դատարան պէտք չէ», Փաշինեան կոչ կ'ուղղէ ժողովուրդին՝ խաղաղ երթով, Մայիս 20-ի առաւօտեան ժամը 8:30-ին արգելափակել Հանրապետութեան բոլոր դատարաններուն մուտքերն ու ելքերը:

Յիշեալ ժամուն, խումբ մը մարդիկ կ'արգելափակեն մասնաւորապէս Երեւանի Ընդհանուր Իրաւասութեան դատարանի Նոր Նորքի նստավայրի մուտքը: Այստեղ էր, ուր դատաւոր Դաւիթ Գրիգորեան Մայիս 18-ին հրապարակեց իր որոշումը Քոչարեանը կալանքէն ազատ արձակելու վերաբերեալ: Անոնց մէջ, բնականաբար, կային Իմ Քայլը Դաշինքի անդամներ, բայց մասնակցողներուն կարեւոր մասը եկած էր ինքնաբուխ:

Նոյն օրը, Ամուլսարի պահապանները կը փակեն Եղեգնաձորի դատարանի մուտքը: Մինչեւ այսօր, դատարանները վճիռ չեն կայացուցած դիմագրաւելու Ամուլսարի ոսկիի հանքի ահռելի բնապահպանական ու մարդկային վտանգները:

Կը բարձրանայ հակայեղափոխական սահմանադրապաշտներուն աղմուկը: Ինչպէ՞ս կարելի է մտածել դատարանի, ուրեմն՝ արդարութեան դուռները փակել փողոցով: Հարցնեմ. սահմանադրակա՞ն էր արդեօք փողոցները «գրաւելով» Թաւշեայ Յեղափոխութիւն կատարելը: Չէ՞ որ յեղափոխութիւնն ինքը հակասահմանադրական է: Այսօր կ'ուզեմ որ հակայեղափոխականները յստակ ու մեկին արտայայտութեամբ տառացիօրէն յայտարարեն. «Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը հակասահմանադրական է»: Կրնա՞ն:

Եթէ արդարութիւնը ունի իր կայուն սակագինը, այսինքն՝ կարելի է զայն գնել, եթէ արդարութեան պահապանները հարստացած են արդարութեան բանեցումով, եթէ արդարութեան անունով խախտուած է արդարութիւնը, եթէ, մէկ խօսքով՝ չկայ արդարութիւն, ուրեմն՝ չկայ սահմանադրութիւն, փողոցը կրնայ դառնալ միջոց մը արդարութիւնը վերականգնելու եւ սահմանադրութիւնը վերադարձնելու:

Իսկ այս բոլորին մէջ մէկ կէտ մը շատ քիչ արծարծուեցաւ. Փաշինեան տակաւին կարող է շարժել փողոցը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ

Վեթինկ՝ կը նշանակէ բազմաթիւ դատաւորներ պիտի մնան «անգործ» ու անոնց փոխարինեն նորերը:

Անցումային արդարադատութիւն՝ կը նշանակէ նոր ենթականերու մուտք դատական ասպարէզ եւ հիներու մեկուսացում:

Դատական կազմը կը զգայ իր գոյութեան վտանգը:

Մայիս 24-ին կը հրաժարի Բարձրագոյն Դատական Խորհուրդի (ԲԴԽ) նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան՝ խորհրդային շրջանի մնացորդ մը:

Մայիս 27-ին, Աջափնեակ նստավայրի վարչական շէնքին մէջ կը գումարուի դատաւորներու դոնփակ արտահերթ ընդհանուր ժողով, մասնակցութեամբ 135 դատաւորներու: Ընդհանուր բնոյթ կրող եւ միջին ճամբայ բռնած ընդհանրական խօսքերէ ետք, պաշտօնական յայտարարութիւնը կը վերջանայ այսպէս. «Դատաւորների ընդհանուր ժողովը արձանագրում է, որ ԲԴԽ անգործութիւնը չի արտայայտում դատաւորների անհատական կամքը, եւ այդ մարմինը գործնականում չի երաշխաւորում դատաւորների անկախութիւնը»: Անկախ այն հանգամանքէն, որ այսպիսով պատասխանատուութիւնը նետած կ'ըլլան ուրիշ մարմինի մը վրայ, դատաւորները ընդունած կ'ըլլան անկախութեան երաշխաւորութեան պակասը: Իրազեկ Քաղաքացիների Միաւորում հասարակական կազմակերպութեան համակարգող Դանիէլ Իոաննիսեան, Ֆէյսպուքի գրառումով նոյն օրը կ'արձագանգէ. «Դատաւորների ընդհանուր ժողովը, հէնց նոր, փաստացի, ԲԴԽ-ին անվստահութիւն յայտնեց ու որոշակիօրէն սատարեց գալիք դատաիրաւական բարեփոխումները»:

Յունիս 3-ին, Քոչարեանի նկատմամբ անձեռնմխելիութեան հիմքով քրէական հետապնդումը չդադրեցնելու վերաբերեալ Առաջին Ատեանի Դատարանի որոշումին դէմ պաշտպանի կողմէ բերուած բողոքը քննող Վերաքննիչ Քրէական Դատարանի նախագահ Վազգէն Ռշտունի կը յայտնէ ինքնաբացարկ: Այսինքն, գործին քննութիւնը պիտի շարունակուի՝ ուրիշ դատաւորի մը կողմէ:

Քանի մը քայլ մը եւս դէպի առաջ:

Ա.

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع
TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1844 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ՅՈՒՆԻՍ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. Դիկ. عدد رقم ١٨٤٤ الخميس ٢٧ يونيه ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՄՈՒԼՍԱՐ

Ամուլսարի հարցով ո՞ւր կանգ առած էինք վերջին անգամ: Փետրուար 7-ի «Խմբագրական»-էն անցած է աւելի քան չորս ամիս: Չէ փոխուած այն՝ որ շնորհիւ Ամուլսարի պահապան աքթիւիսթներուն, 2018 Յունիս 22-էն սկսեալ, դէպի հանք տանող ճանապարհները կը մնան փակ:

Փետրուար 4-ին, Ամուլսարի պահապանները՝ Ռեստարտ ուսանողական-երիտասարդական նախաձեռնութեան հետ, կ'արժանանան Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կեդրոն հասարակական կազմակերպութեան եւ Բաց հասարակութեան հիմնադրամներ-Հայաստանի համատեղ նախաձեռնութեամբ սահմանուած՝ Ամալեա Կոստանեանի անուան ամէնամեայ մրցանակին:

Ամուլսարի պահապաններուն պարգեւատրեց իրաւապաշտպան, լրագրող եւ հրապարակախօս Զարուհի Յովհաննիսեան, նշելով որ մրցանակը կը յանձնուի խումբի մը՝ որ «յետյեղափոխական շրջանում ստանձնեց պատասխանատուութիւն խաղաղ անհնազանդութեան պայքարի ճանապարհով բարձրաձայնելու մարդու իրաւունքների կարեւորագոյն՝ առողջ միջավայրում ապրելու իր իրաւունքի մասին»:

Փետրուարի կէսերուն, խումբ մը սփիւռքահայեր 5000 տոլլար կը նուիրեն Ամուլսարի պահապաններուն:

Փետրուար 21-ի նիստին, կառավարութիւնը որոշում կ'ընդունի պետական պիւտճէէն 396 հազար տոլլարի համարժէք դրամ յատկացնել, Հայաստանի քննչական կոմիտէին՝ Earth link & Advanced Resources Development (ELARD) միջազգային հաւատարմագրուած ընկերութեան հետ պայմանագիր կնքելու եւ Ամուլսարի հետաքննութեան գործընթացքը կազմակերպելու նպատակով:

Բնապահպան եւ իրաւաբան Նազելի Վարդանեան դժգոհ է այս համաձայնութենէն: *Lragir.am*-ի հետ Փետրուար 22-ին ունեցած զրոյցին ընթացքին կ'ըսէ. «Դա լիբանանեան կազմակերպութիւն է, որը փորձ չունի մետաղական հանքերի ոլորտում, հիմնականում նաւթային ոլորտում են ուսումնասիրութիւններ արել: Լեռնային գօտում, մետաղական հանքերի վերաբերեալ որեւէ փորձ չունեն, հետեւաբար, ես չգիտեմ, թէ ինչ կարող է անել այդ ընկերութիւնը: Մեր ձեռքին կան չորս շատ փորձառու, աշխարհում ճանաչուած ընկերութիւնների եզրակացութիւններ թթուային դրենաժի վերաբերեալ: Զորսն էլ յստակ նոյն բանն են ասում՝ այդ վտանգն այնքան մեծ է, որ ամբողջ Հայաստանի այդ հատուածի ջրային աւազանը, այդ թւում՝ Սեւանը, աղտոտուելու են»:

Փետրուարի 26-27-ին, Պարսելոնայի մէջ տեղի ունեցած Mobile Social Congress միջազգային համաժողովին, Աննա Շահնազարեան կը ներկայացնէ Ամուլսարի պաշտպանութեան շարժումը՝ ուղղուած ոսկիի հանքավայրի կասեցումին:

EVN Report-ի մէջ Մարտ 23-ի յօդուածով մը, նշելով հանքարդիւնաբերութեան ահռելի վտանգները փոքրատարած Հայաստանին համար, Վարդան Մկրտիչեան կը յիշեցնէ. «Աւելի վաղ, 2014 թ. Նոյեմբերին Հայաստանի Էներգետիկայի եւ Բնական Պաշարների Նախարարութիւնը հաստատեց Ամուլսարի հանքավայրի շահագործման թոյլտուութիւնը, չնայած բաւարար հետազօտութիւններ չէին իրականացուել՝ պարզելու Ջերմուկի եւ Սեւանայ լճի ջրի որակի վրայ հանքավայրի հնարաւոր ազդեցութիւնը»:

Ամուլսարի հանքի սեփականատէր Lydian ընկերութիւնը կը սկսի ազդանշաններ յղել կառավարութեան՝ գայն դատի տալու սպառնալիքով: *Lragir.am*-ի հետ Մարտ 12-ին ունեցած զրոյցին մէջ, Յանուն Մարդկային Կայուն Զարգացման հասարակական կազմակերպութեան ղեկավար՝ բնապահպան Կարինէ Դանիէլեան կը շեշտէ այս վտանգը. «Այնպիսի ծուղակի մէջ է ընկել Հայաստանը Ամուլսարի հետ կապուած, որ ես դժուար եմ լուծումը տեսնում: Այն, որ հանքավայրը չպէտք է շահագործուի, ես դրանում չեմ կասկածում, որովհետեւ վտանգներն ու վնասները երեւի մաքսիմումի են հասցուած մինչ այդ մեր ունեցած հանքերի հետ համեմատած: Ամուլսարը ռիսկերի գագաթնակէտն է: Բայց միւս կողմից, պայմանագիրը, որը կնքուել է շահագործող ընկերութեան հետ, շրջակայ միջավայրի վրայ ազդեցութեան այն գնահատումը, որն արուել է, այնպէս է նրանց ձեռքերը բացել, որ իրենք իրօք իրաւունք ունեն դիմելու միջազգային դատարան: Յետոյ իրենք սոցիալական ծրագրեր են իրականացրել, որքանով ես հասկանում եմ, իրենց յետեւում կանգնած են մեծ քաղաքական ուժեր, դժուար է լինելու»:

Ամուլսարի աշխոյժ աքթիւիսթներէն՝ Թեհմինէ Ենոքեան, Մարտ 25-ին կը տարածէ մանրամասն տեղեկատուութիւն՝ թէ ինչպէս Lydian-ի պաշտօնատարները դիմած են կեղծաւորութեան եւ մեքենայութիւններու.

«2018 թ. Օգոստոսին ֆէյսբուք սոցիալական ցանցում Ամուլսարի շահագործման ջատագովութեամբ զբաղուող մի օգտատէր՝ «Vahagn Hovhannisyan» անունով (այժմ արդէն ջնջուած է), սկսեց տարածել իմ տունը, ինձ ու իմ տուն մտած անձանց պատկերող գաղտնիաբար արուած լուսանկարներ՝ այնպիսի մեկնաբանութիւններով, որոնք փաստացի ոչ միայն վարկաբեկիչ էին, այլ ներխուժում էին իմ անձնական կեանք ու տարածք (թէ այլ անձանց մասին այս օգտատէրը ինչ գրպարտութիւններ եւ վիրաւորանքներ էր տարածում, այլ քննարկման հարց է): Լուսանկարներից մէկը պատկերում էր Բնապահպանութեան եւ Ընդերքի Տեսչական Մարմնի ղեկավար Արթուր Գրիգորեանի պետհամարանիշներով մեքենան իմ տան դիմաց, իսկ նա Ջերմուկ համայնքի հետ աշխատանքային խմբում նրանց ներգրաւուածութիւնն ապահովելու նպատակով Յուլիսի 17-ին եկել էր Գնդեվազ գիւղ, յետոյ՝ Ջերմուկ քաղաք, եւ համայնքի անդամների հետ հանդիպումներից մէկի համար ես տրամադրել էի իմ տան տարածքը: Գաղտնի արուած լուսանկարի մեկնաբանութիւնները բոլորովին խեղաթիւրում էին իրականութիւնն ու վարկաբեկում ինձ:

«Պարզուեց, որ իմ տունը մշտապէս եղել է գաղտնի լուսանկարող ինչ-որ սարքի ↳ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՑԱԽԻՆ ՀԱՆԳԻ՛ՍՏ ԹՈՂԷՔ.
ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

Ժողովուրդ օրաթերթը գրում է. «Երբ յետյեղափոխական Հայաստանում առաջին անգամ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանն այցելել էր Արցախ, օրուայ տպաւորութիւններով Արցախի իշխանութիւնները միմեանց հետ զրուցելիս ասել էին, թէ առաջին անգամ իրենց զգացին իբրեւ երկրի ղեկավարներ: Սա, բնականաբար, չէր կարող դուր գալ նախկին իշխանութիւններին, դրա համար էլ արուեց հնարաւորը Արցախի եւ Հայաստանի հանրապետութիւնների ղեկավարներին միմեանց դէմ լարելու համար:

Լարուածութիւնն, իհարկէ, ժամանակի ընթացքում տարբեր դրսեւորումներ ունեցաւ, եւ բանն այնտեղ հասաւ, որ երկու հանրապետութիւնների առաջնորդները սկսեցին միմեանց հետ խօսել հրապարակաւ՝ յայտարարութիւններով: Այս երեւոյթը մտահոգել է նաեւ արցախցիներին, որտեղ եւս երկփեղկուածութիւն է. մի մասը խմբուել է նախկին իշխանութիւնների շուրջ, մի մասն էլ՝ նոր: Եւ որպէսզի բալանս պահուի, Բակօ Սահակեանը մի շարք պաշտօնանկութիւններ ու փոխատեղումներ է արել: Վիտալի Բալասանեանը, որը համարւում է նախկին իշխանութիւնների կողմնակիցը, ազատուել է Արցախի Անվտանգութեան Խորհրդի Քարտուղարի (ԱԽՔ) պաշտօնից, իսկ Արթուր Աղաբէկեանը, որը Արցախի նախկին վարչապետ Արա Յարութիւնեանի (Նիկոլ Փաշինեանի՝ Արցախի նախագահի նախընտրելի թեկնածու) կողմնակիցն է, եւս ազատուել է Բակօ Սահակեանի խորհրդականի պաշտօնից: Այսպիսով, Արցախի նախագահ Բակօ Սահակեանը փորձել է բոլոր կողմերին ցոյց տալ, որ անկաշկանդ է գործում, եւ հին ու նոր իշխանութիւնները չեն կարող ազդել իր որոշումների վրայ: Մնում է՝ իրապէս բոլոր կողմերը գիտակցեն իրավիճակի լրջութիւնը եւ մի կողմ դնելով իրենց զգացմունքներն ու վերլուծութիւնները՝ հանդէս գան միասնականութեան դիրքերից: Արցախն ու Հայաստանը անբաժանելի են:

ԳԱՀԻՐԷ

ՀԵՆՐԻ ՄՈՐԿԵՆԹԱՈՒԻ ԳԻՐՔԻՆ ԱՐԱԲԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ

Գահիրէի մէջ վերջերս վերահրատարակուեցաւ Հենրի Մորկենթաուի Հայոց ցեղասպանութիւնը վաւերագրող հանրայայտ գիրքին արաբերէն թարգմանութիւնը՝ *Քաթլ օմմա* (Ազգի մը սպանութիւնը) խորագիրով (126 էջ), հրատարակիչ՝ Մշակոյթի եւ Գիտութեան Ռուս-Եգիպտական Հիմնարկ, թարգմանութիւն՝ Ալեքսանդր Քէչիշեան:

Գիրքը առաջին անգամ լոյս տեսած է 1990-ին, Հալէպ, հրատարակութիւն՝ Տար Օսամա (134 էջ):

Վերահրատարակութեան առիթով, Ռուս-Եգիպտական Հիմնարկի տնօրէն Հուսէյն Ալ-Շաֆ'ի կ'ըսէ.

«Ընթերցողներուն ներկայացուող այս գիրքը դատապարտութեան կանչ մըն է՝ ընդդէմ բռնութեան, ազգային ցեղապաշտութեան եւ շահագործութեան: Անիկա պաշտպանութիւն մըն է ճնշուած ժողովուրդներուն, յատկապէս պաղեստինցիներուն եւ հայերուն, որոնք սիոնական ուժերու եւ թրքական մոլեռանդութեան կողմէ ենթարկուեցան պատմական եղծանութեան՝ իր ամենադաժան ձեւերով, ինչպէս կը մանրամասնէ այս կարեւոր գիրքը»:

ԵԱԳՈՒՊ ԹԱԴԷՈՍ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Երաժշտահան, ջութակահար եւ դերասան Եագուպ Թադէոս ծնած է 1910 Ապրիլ 15-ին: Ունի լիբանանեան արմատներ:

Բուն անունն է՝ Յակոբ Թադէոս Աստուրեան: Զարմիկն է Եգիպտոսի ախոյեան կռփամարտիկ Հայկ Խաստուրեանի(1):

Իր եղբայրը՝ Ժորժ, եղած է Աղեքսանդրիոյ ծանօթ ուտահարներէն մէկը(2):

ԱՀեպպու երգը *Ռուսասա ֆիլ քալպ* ֆիլմին մէջ: Ձախին՝ Եագուպ Թադէոս, աջին՝ Մոհամմատ 'Ապտէլ Ուահապ:

Աշակերտած է ջութակահար Արմենակին:

1930-ականներուն, ուտահար, երգիչ եւ երաժշտահան 'Ապտէլ Ռաուֆ 'Իսայի հետ Աղեքսանդրիայէն կու գայ Գահիրէ եւ կը նուագէ պարուհի եւ դերասանուհի Պատի'ա Մասապնիի երաժշտախումբին մէջ(3):

1930-ականներուն սկիզբը մաս կազմած է Արեւելեան Երաժշտութեան Հիմնարկութեան նուագախումբին, զոր կը ղեկավարէր Մուսթաֆա Ալ-'Աքքատ(4):

1930-ականներուն՝ Զաքարէյա Ահմատի եւ Ռիատ Ալ-Սունպաթիի հետ, եղած է Սամմար Ալ-Լայլ խումբին հիմնադիրը(5):

Եագուպ Թադէոս մասնակցած է Ֆարիտ Ալ-Աթրաշի առաջին մեներգային կենդանի սփռումին եգիպտական ռատիոյով: Այս երգն է՝ *Պահէպպ մըն ղէյր ամալ* (Կը սիրեմ առանց յոյսի), երաժշտութիւն՝ Ֆարիտ Ալ-Աթրաշ, խօսք՝ Եուսէֆ Պետրոս (հա՞յ մը): Այսպէս, Պիճատ Սալամա կը տեղեկացնէ, որ Ֆարիտ Ալ-Աթրաշ «[հ]րաւիրեց երաժշտախումբ մը եւ ամենահռչակաւոր նուագողները, ինչպէս՝ Ահմատ Ալ-Հեֆնաուի, Եագուպ Թադէոս եւ ուրիշներ: Խումբի արեւելեան նուագարաններուն աւելցուց արեւմտեան նուագարաններ եւ ձայնագրեց իր առաջին երգը (*Պահէպպ մըն ղէյր ամալ*), որուն յաջորդեց նաեւ երկրորդը: Ձայնագրութենէն ետք կրեց դրամական կորուստներ»(6): Համաձայն Նապիլ Հանաֆի Մահմուտին, երգին կատարում-սփռումը տեղի ունեցած է 1936 Մարտին(7):

1940-ին, *Եոմ սա'իտ* (Երջանիկ օր) ֆիլմին մէջ կը հնչէ Եագուպ Թադէոսի ջութակը: *Եոմ սա'իտը* Մոհամմատ 'Ապտէլ Ուահապի յաջորդական երգային ֆիլմերէն մէկն է: «1940 թուականին արտադրուած *Եոմ սա'իտը* կը հանդիսանայ միակ ֆիլմը՝ ուր ստանձնելով երիտասարդ երաժիշտի դերը, պիտի փայլէր 'Ապտէլ Ուահապի աստղը երգային աշխարհին մէջ», կը գրէ Մահմուտ Քասէմ(8):

Սիրային-երգային ֆիլմին արտադրիչն է՝ Ֆիլմ 'Ապտէլ Ուահապ, բեմադրիչը՝ Մոհամմատ Քարիմ, հեղինակները՝ Մոհամմատ Քարիմ (սենարիօ եւ երկխօսութիւն), 'Ապտէլ Ուարէս 'Օսր (պատմութիւն, սենարիօ եւ երկխօսութիւն), դերակատարները՝ Մոհամմատ 'Ապտէլ Ուահապ, 'Ալուէյա Կամիլ, Ֆաթմա Մահկուպ, Ֆաթէն Համամա (7 տարեկան), Ֆարտուս Մոհամմատ, Ֆուատ Շաֆիք եւ ուրիշներ: Առաջին ցուցադրութիւն՝ 15 Յունուար 1940(9):

Ֆիլմը ձեւակերպուած է 'Ապտէլ Ուահապի համար, աւելի ճիշդ՝ 'Ապտէլ Ուահապ ձեւակերպած է ինքն իր համար, որպէսզի կարողանայ այնտեղ դերակատարել իր յօրինած ու երգած երգերը՝ առաւելագոյն քանակութեամբ: Կը կատարէ եօթը մեներգներ(10), որոնցմէ *Ալ-Սեպա ուալ կամալին* (Երիտասարդութիւն եւ գեղեցկութիւն) մէջ հնչող մենանուագ ջութակը ձայնագրած է Յակոբ Թադէոս(11): Թադէոսի անունը, բոլոր նուագողներուն նման, չէ յիշատակուած անուանաթերթին վրայ, քանի որ 1940-ին այդպիսի մանրամասնութիւններ չէին արձանագրուէր նոյնիսկ միջազգային ֆիլմերուն մէջ:

'Աշէք ալ-ռուհ երգը *Ղազլ ալ-պանաթ* ֆիլմին մէջ: Ձախին՝ Եագուպ Թադէոս:

1944-ին, առաջին անգամ ըլլալով կարճ ելոյթով կը պատկերահանուի *Ռուսասա ֆիլ քալպ* (Գնդակ մը սիրտին մէջ) ֆիլմին մէջ, որ դարձեալ 'Ապտէլ Ուահապի ֆիլմ մըն է, արտադրիչ՝ Ֆիլմ 'Ապտէլ Ուահապ, բեմադրիչ՝ Մոհամմատ Քարիմ, հեղինակներ՝ Թաուֆիք Ալ-Հաքիմ (պատմութիւն եւ երկխօսութիւն), Մոհամմատ Քարիմ (սենարիօ), դերակատարներ՝ Մոհամմատ 'Ապտէլ Ուահապ, Ռաքիա Իպրահիմ, Սերակ Մունիր, Էլհամ Հուսէյն, 'Ալի Ալ-Քասսար, Մոհամմատ 'Ապտէլ Քատտուս, Զէյնապ Սետքի, 'Ապտէլ Ուարէս 'Ասսար եւ ուրիշներ: Առաջին ցուցադրութիւն՝ 27 Մարտ 1944:

Ֆիլմը կը բովանդակէ ինը երգեր, որոնց մեծամասնութիւնը կը մեներգէ 'Ապտէլ Ուահապ(12): Թադէոս ելոյթ կ'ունենայ *Աhեպպու մահմա աշուֆ մեննու* (Կը սիրեմ ինչ որ ալ տեսնեմ իրմէ) երգին մէջ, երաժշտութիւն՝ 'Ապտէլ Ուահապ, խօսք՝ Հուսէյն Ալ-Սայէտ: Երգը կը տեւէ 6.10 վայրկեան, որմէ 1.40 վայրկեանը պատկերահանուած է Թադէոս՝ իր ջութակի նուագով: Թադէոսի անունը, իբրեւ փոքրագոյն ելոյթ, չէ նշուած անուանաթերթին վրայ:

Ուակիհ Նատա կը նշէ, որ այդ շրջանին Թադէոս մասնակցած է 'Ապտէլ Ուահապի գրեթէ բոլոր երգահանդէսներուն եւ ձայնագրութիւններուն(13): Օրինակ, *Մեն ալ-շարք* (Արեւելքէն) (1943) եւ *Ալ-Մա'ատի* [Գահիրէի թաղամասի անուանումը] (1946) երգերու ձայնագրութեան(14): Մահմուտ Ղազալա նոյնիսկ կը նշէ՝ որ Թադէոս եղած է 'Ապտէլ Ուահապի երաժշտախումբին գլխաւորը (ռա'իս)(15):

Երաժշտախումբի գլխաւորներէն մէկը ըլլալը կը փաստէ տարածուած տեսագրութիւն մը: Եգիպտական սինեմայի դասական մըն է *Ղազլ ալ-պանաթ* (Աղջիկներու սիրախաղ) ֆիլմը (1949)՝ Նակիպ Ալ-Ռիհանիի, Լայլա Մուրատի, Եուսէֆ Ուահպիի եւ Անուար Ուակտիի դերակատարութեամբ: Ֆիլմը կը բովանդակէ եգիպտական երաժշտութեան ամենահռչակաւոր երգերէն մէկը՝ *'Աշէք ալ-ռուհ*, երաժշտահան ու կատարող՝ 'Ապտէլ Ուահապ: Երգը ամբողջութեամբ տեսագրուած է նուագախումբի եւ երգչախումբի կատարումով, իսկ 'Ապտէլ Ուահապ հանդէս կու գայ իբրեւ նուագավար, մեներգիչ եւ ուտահար: Մեծ նուագախումբի առաջին շարքին կեդրոնը նստած է Եագուպ Թադէոս, իսկ քամերան քանիցս իր եւ իր քովը նստած ջութակահարին դէմքերը կ'առանձնացնէ յատուկ մեծացումով:

Թադէոս եղած է բազմակողմանի երաժշտահան: Յօրինած է սուրիացի երգչուհի Զաքէյա Համտանի *Մարրա պըլ-հայի ուա հայա* (Անցաւ թաղամասէն եւ բարեւեց) եւ *Քուլլահու ֆա'էննի* երգերուն, Նուր Ալ-Հոտայի *Աքպալթա եա Ռամատան* (Եկար, ով Ռամատան) (խօսք՝ Նեզար Ալ-Հորր) երգի երաժշտութիւնները(16): Հեղինակած է նաեւ՝ *Անա քալպաք* (Ես քու սիրտդ եմ) երգը (խօսք՝ Զաղլուլ Ալ-Տամուր), Փեշրէֆ Պեսթենկեար (տպագրուած ժողովածուի մը մէջ), Թաքսիմներ ջութակի համար, եւ այլն:

Իբրեւ դերասան, 1946-ին կը խաղայ իր առաջին ֆիլմը՝ *Ալ-Մուսիքար* (Երաժիշտը), մինչեւ 1953 դերակատարելով 10 եգիպտական ֆիլմերու մէջ, առանց սակայն կարեւոր հետք մը ձգելու սինեմայի բնագաւառին մէջ:

1950-ականներու երկրորդ կէսին (կամ 1960-ականներուն սկիզբը) կը մեկնի Պէյրութ, ուր իբրեւ երաժիշտ կը գործէ տեղւոյն ձայնասփիւռին մէջ, որուն երաժշտական բաժինը կը վարէր Թաուֆիք Ալ-Պաշա(17):

Պէյրութի ձայնասփիւռին համար կը պատրաստէ, կը վարէ եւ կը ձայնագրէ Հալիմ Ալ-Ռումիի *Մաճնուն Լայլա* օփերէթը, մշակում՝ Էմիլ Ղոսն, կատարողներ՝ Հալիմ Ալ-Ռումի (Քէյս) եւ Նազէք (Լայլա)(18):

1967-ին Եգիպտոսի մէջ կը խաղայ իր վերջին ֆիլմը՝ *Կարիմա ֆիլ հայ ալ-հատէ'* (Ոճիր՝ հանդարտ թաղամասին մէջ), ուր տիտղոսաթերթին վրայ նոյնիսկ չէ յիշատակուած իր անունը:

Կեանքին վերջին տարիները կ'անցընէ Մոնթրէալ(19):

Կը մահանայ 1970 Յունուար 1-ին:

'Աշէք ալ-ռուհ երգը *Ղազլ ալ-պանաթ* ֆիլմին մէջ: Նուագախումբին առաջին շարքը, կեդրոնը (ձախէն չորրորդը)՝ Եագուպ Թադէոս:

Եագուպ Թադէոսի մնայուն հռչակը, արդարեւ, կը մնայ իբրեւ արեւելեան ջութակահար եւ երաժշտահան:

(Շար. 1)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. «Եգիպտահայ արուեստագէտ մը. Եագուպ Թադէոս», *Արեւ*, 16 Յունուար 1947, ԼԲ. տարի, թիւ 8537, էջ 2:

2. Ուակիհ Նատա, «Մահմուտ Ալ-Շերիֆ զաուկ Քաուքապ Ալ-Շարք» (*արաբերէն*՝ Մահմուտ Ալ-Շերիֆ՝ Օմ Քուլսումի ամուսինը), *Տոնիա ալ-ուաթան*, 4 Օգոստոս 2012, https://pulpit.alwatanvoice.com/articles/ 2012/08/04/267352.html:

3. Ուակիհ Նատա, «'Ապտէլ Ռաուֆ 'Իսա ուա տոնիա ալ-աման» (*արաբերէն*՝'Ապտէլ Ռաուֆ 'Իսա եւ հաւատարմութեան աշխարհը), *Շապապ Մասր*, 28 Դեկտեմբեր 2018, http://www.shbabmisr. com/mt~144551:

4. «Եագուպ Թադէոս», *elcinema.com*, https://elcinema.com/person/1034330/ (արաբերէն):

5. «Ալ-Մուսիքար Հալիմ Ալ-Ռումի՝ հայաթիհի ուա էնկազաթիհի ֆի քիթապ» [*արաբերէն*՝ Երաժիշտ Հալիմ Ալ-Ռումի, կեանքը եւ նուաճումները գիրքի մը մէջ], *Ալ-Ճարիտա*, Պէյրութ, 17 Հոկտեմբեր 2017, http://www.aljarida.com/articles/1508171281863297400/:

«Քալիմաթ Ալ-Ապպ ալ-փրոֆեսոր Ժորժ Հուպայքա, ռա'իս ճամէ'աթ Ալ-Ռուհ Ալ-Քոտոս Ալ-Քասլիք ֆի թախլիտ զեքրա Հալիմ Ալ-Ռումի» [*արաբերէն*՝ Քասլիքի Սուրբ Հոգի համալսարանի տնօրէն՝ փրոֆեսոր Հայր Ժորժ Հուպայքայի խօսքը, Հալիմ Ալ-Ռումիի յիշատակի տօնակատարութեան], *USEK*, https://www.usek.edu.lb/Content/ Assets/20171012RoumiSpeech-025003.pdf:

«Հալիմ Ալ-Ռումի հալլա մուքարաման ֆի ճամէ'աթ Ալ-Ռուհ Ալ-Քոտոս» [*արաբերէն*՝ Հալիմ Ալ-Ռումի կը պատուըուի Սուրբ Հոգի համալսարանին մէջ], *Ալ-Ախպար*, Մոնթրէալ, 18 Հոկտեմբեր 2017, թիւ 903, էջ 15:

6. Պիճատ Սալամա, *Ֆարիտ Ալ-Աթրաշ. մալէք ալ-'ուտ* (*արաբերէն*՝ Ֆարիտ Ալ-Աթրաշ. ուտի արքան), Քընուզ Լըլ-Նաշր Ուալ-Թաուզի', 2013, էջ 5:

7. Նապիլ Հանաֆի Մահմուտ, *Ֆարիտ Ալ-Աթրաշ ուա մակտ ալ-ֆիլմ ալ-ղենա'ի* (*արաբերէն*՝ Ֆարիտ Ալ-Աթրաշ եւ երգային ֆիլմի փառքը), Գահիրէ, Քուսուր Ալ-Սաքաֆա, 2016:

8. Մահմուտ Քասէմ, «Ալ-Ֆիլմ ալ-ղենա'ի ֆիլ սինեմա ալ-մասրէյա» (*արաբերէն*՝ Երգային ֆիլմը եգիպտական սինեմայի մէջ), Գահիրէ, Ուըքալաթ Ալ-Սահաֆա Ալ-'Արապէյա, 2018:

9. «Ֆիլմ *Եոմ սա'իտ* (1940)», *elcinema.com*, ↳ 4

ԽՈՀԵՐ

ՄԻՀՐԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ԵՒ ՕՖՇՈՐԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

ՓԱՆԱՄԱՅԻ ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

2016 Ապրիլի գեղեցիկ առաւօտ մը, աշխարհը կ՚արթննար Փանամայի Փաստաթուղթերու գայթակղութեամբ: Հետաքննող Լրագրողներու (ICIJ) ցանցը, աշխարհի տարբեր վայրեր կը հրապարակէր օֆշորային ցնցող գաղտնիքներ:

Աշխարհի ամենագրաւիչ ուրքային դրախտի երկիրներէն մէկն է Փանաման: Այնտեղ գտնուող Mossack Fonseca իրաւաբանական ընկերութենէն արտահոսք կատարուած էր 11,5 միլիոն փաստաթուղթեր, որոնք կը բովանդակէին 170 երկիրներու մէջ գտնուող 130 հազար անձերու դրամական գաղտնի հաշիւները, ներառեալ՝ 29 առաջաւոր միլիառատէրեր, Հոլլիուուտի աստղեր, շուրջ 150 քաղաքական գործիչներ, քանի մը տասնեակ պետական առաջնորդներ:

Աւելորդ է յիշեցնել՝ որ օֆշորային գօտիները ներգրաւուած են դրամի լուացումով, կրողներն են ստուերային տնտեսութեան՝ ներառնելով զէնքի եւ թմրեցուցիչներու տիրակալ առեւտրական գործունէութիւններ:

Փանամայի արտահոսքին ետեւը գտնուող իրական ուժերը մինչեւ այսօր կը մնան անյայտ: Ճոն Տօու ծածկանունով անյայտ անձի մը կը վերագրուի արտահոսքին հեղինակութիւնը, բայց ոչ ոք գիտէ թէ ով է ան եւ ինչ միջոցներով կրցած է ձեռք անցընել տուեալները:

Ռուսական պետական հսկողութեան տակ գտնուող RT հեռատեսիլի կայանը, 2018 Յունուարին կը ցուցադրէ իր պատրաստած երկմասանի վաւերագրական ֆիլմը՝ *The Panama Chronicles* (Փանամայի քրոնիկները):

Համաձայն վաւերագրականին, կը հետաքննուին ու կը հրապարակուին արտահոսուած տեղեկութիւններուն շուրջ 5 տոկոսը միայն, դիտաւորեալ թաքցընելով 95 տոկոսը: 5 տոկոսի ընտրութիւնը կը վկայէ՝ թէ նախատեսուած էին յատուկ թիրախներ:

Ինչո՞ւ ռուսական հեռատեսիլը հետաքրքրուած էր վաւերագրել Փանաման: Պարզապէս որովհետեւ այս հարցին կապակցութեամբ լայնօրէն յիշատակուեցաւ Վլատիմիր Փութինի անունը, իրեն եւ իր մերձաւորներուն վերագրուելով երկու միլիառ տոլլարի օֆշորային հարստութիւն: Վաւերագրականը իրաւացիօրէն կը շեշտէ՝ որ Փաստաթուղթերու հրապարակուած մասին մէջ Փութինի անունը երբեք չէ գտնուած եւ լոյս տեսած է ոչ մէկ հետաքննութիւն: Յիշատակուած է, սակայն, Փութինի մտերիմ բարեկամ՝ երաժիշտ Սերկէյ Ռոլտուկինի անունը, եւ անկէ ծնած են պատումնային բնոյթի եզրակացութիւններ Փութինի մասին: Վաւերագրականը կը մէջբերէ Փութինի ինքնապաշտպանական ելոյթը, ուր թիկունք կը կանգնի նաեւ իր բարեկամ Ռոլտուկինին, նշելով՝ որ ան դրամները վաստակած է պիզնէսի արդար ճանապարհով: Փութին եւ վաւերագրականը խնդիր չունին օֆշորային գոյութեան հետ՝ կը բաւէ որ այնտեղ տեղադրուած դրամը ձեռք բերուած ըլլայ մաքուր ընթացքով:

Զուտ իմ անձնական վարկածս է ասիկա. կրնա՞յ ըլլալ Փութինի անունը գոյութիւն ունեցած ըլլայ 95 տոկոս չհրապարակուած նիւթերուն մէջ, եւ Փաստաթուղթերուն վրայ վերահսկողութիւն ունեցողները համաձայնած ըլլան Փութինի հետ չհրապարակել հետաքննութիւն՝ փոխան որոշ պահանջներու: Ասիկա, կը կրկնեմ, վարկած մըն է լոկ:

Բայց Փութինը միակը չէ: Նոյնպէս առանց հետաքննութեան, լայնօրէն կ՚արծարծուի Չինաստանի նախագահ Շի Ծինփնկի անունը՝ կապուած իր ազգականներէն մէկուն անունին հետ: Սուրիոյ նախագահ Պաշար Ալ-Ասատի անունը եւս չի գտնուիր Փաստաթուղթերուն մէջ, բայց իր զարմիկ՝ Ռամի Մախլուֆի անունի գոյութեան առիթով կը շեշտուի Ալ-Ասատը:

Հրապարակուած մասին մէջ չկան ԱՄՆ-ի առաջնորդներու անուններ, իրաւացիօրէն կը նշէ վաւերագրականը: Բայց չկան նաեւ հրեայ առաջնորդները:

Վաւերագրականը կ՚եզրակացնէ՝ որ արտահոսքի գլխաւոր նպատակը եղած է սեւցնել ԱՄՆ-ի թշնամիներուն անունները, թէեւ չի հերքեր նաեւ այն կարելիութիւնը՝ որ Փանամայի դրամները փոխադրուած ըլլան ԱՄՆ-ի ուրքային դրախտի վայրերը, որոնց քանակն ու ազդեցութիւնը բաւական մեծ է:

Խաղը շատ մեծ է իմանալու համար արտահոսքին ետեւը կանգնած ուժը եւ բուն պատճառը: Բայց, մեզի նման հասարակ քաղաքացիներուս համար, գէթ հրապարակուած մասը անգնահատելի աղբիւր մըն է իրազեկ դառնալու օֆշորային ճշգրիտ մեքենայութիւններուն:

ՄԻՀՐԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Հայերը չեն կրնար դուրս մնացած ըլլալ օֆշորներէն: Հետաքննող լրագրողներուն կը թելադրուի մէկը՝ *միայն* մէկը:

Գաղտնազերծելով Փանամայի Փաստաթուղթերը, երկու հայ հետաքննող լրագրողներ՝ Քրիստինէ Աղալարեան եւ Էդիկ Բաղդասարեան, կը բացայայտեն՝ որ Հայաստանի Արդարադատութեան Նախարարութեան Դատական Ակտերի Հարկադիր Կատարման (ԱՆ ԴԱՀԿ) ծառայութեան պետ Միհրան Պօղոսեան բաժնետէր է Փանամայի մէջ գրանցուած երեք ընկերութիւններու՝ Sigtem Real Estates Incorporated, Hopkinten Trading Incorporated եւ BANGIO INVEST S.A.:

Ապա լրագրողները մանրամասն վաւերագրութիւններով կը գաղտնազերծեն Պօղոսեանի դրամական ահռելի աղբիւրները:

Հետաքննական յօդուածը կը վերջանայ հետեւեալ մեկնաբանութեամբ. «Դատելով իր բիզնէսին առնչուող հարցերին տուած մշտական նոյն պատասխանից, թէ ինքը բիզնէս չունի, այժմ էլ այս փաստաթղթերը հրապարակելուց յետոյ Միհրան Պօղոսեանն ասելու է, թէ բիզնէս չունի: Որեւէ պետական կառոյց նրանով չի զբաղուելու, այս փաստաթղթերն «առոչինչ» են, քանի որ նա համարւում է նախագահ Սերժ Սարգսեանի հովանաւորեալը» (Քրիստինէ Աղալարեան, Էդիկ Բաղդասարեան, «Պանաման նուաճած հայ գեներալը. Միհրան Պօղոսեանի օֆշորային ընկերութիւնները եւ հաշիւները շուէյցարական բանկերում», *Հետք*, 4 Ապրիլ 2016, https://hetq.am/hy/article/66918):

Փանամայի առիթով ուժեղօրէն արծարծուեցաւ Իլհամ Ալիեւի անունը՝ իբրեւ օֆշորային մեծ սեփականատէր: Պօղոսեան անմիջապէս կը հրաժարի ծառայութեան պետի պաշտօնէն, հայրենասիրաբար յայտարարելով՝ որ ինք չի փափաքիր իր անունը տեսնել Ալիեւի քովը: Աւազակութիւնը հայրենասիրութեամբ քօղարկելու աւանդական միջոց մը:

Մէկ ամիս ետք՝ 2016 Մայիսին, Հայաստանի Յատուկ Քննչական Ծառայութիւնը (ՀՔԾ) Պօղոսեանի հանդէպ գործ կը յարուցէ Քրէական Օրէնսգիրքի 310-րդ յօդուածի յատկանիշներով՝ ձեռնարկատիրական գործունէութեան ապօրինի մասնակցելու համար:

2017 Յունուար 24-ին, ՀՔԾ-ն կը կարճէ վարոյթը, պատճառաբանելով. «Յատուկ Քննչական Ծառայութեան կողմից իրականացուած քննչական գործողութիւնների արդիւնքում ձեռք բերուած փաստական տուեալներով չի հիմնաւորուել Դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայութիւնում պետական յատուկ ծառայողի կողմից անօրինական ձեռնարկատիրական գործունէութեան մասնակցելու հանգամանքը, ուստի որոշում է կայացուել քրէական գործով վարոյթը կարճել»:

*Հետք*ի հետաքննող երկու լրագրողները չէին սխալած:

2017 Ապրիլ 2-ին Միհրան Պօղոսեան «կ՚ընտրուի» Ազգային Ժողովի պատգամաւոր՝ Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութեան (ՀՀԿ) թիւ 1 ընտրատարածքի տարածքային ընտրական ցուցակով:

Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը կը խանգարէ Պօղոսեանի անդորրութիւնը՝ թէեւ բաւական ուշացումով:

2019 Ապրիլ 15-ին, ՀՔԾ-ն Պօղոսեանին մեղադրանք կ՚առաջադրէ եւ կալանաւորումի միջնորդութիւն կը ներկայացնէ Քրէական Օրէնսգիրքի 179-րդ յօդուածի 3-րդ մասի 1-ին կէտով եւ 308-րդ յօդուածի 2-րդ մասով՝ հանրօրէն վտանգաւոր այն արարքներուն համար, ըստ որուն, օգտագործելով պաշտօնական դիրքը, վատնումի եղանակով յափշտակած է առանձնապէս խոշոր չափերով գոյք եւ չարաշահած իր պաշտօնական լիազօրութիւնները:

Բայց ո՞ւր է պարոն Պօղոսեանը: Մէկ տարի պիտի չսպասէր կալանաւորուելու համար:

Յաջորդ օրը՝ Ապրիլ 16-ին, բնականաբար, Պօղոսեանի գրասենեակը պիտի յայտարարէր՝ որ ամբողջ քրէական գործը շինծու է, իսկ Պօղոսեան կը գտնուի Մոսկուա, հետեւեալ հասցէով՝ Մոսֆիլմովսկայա 70 շէնք, 1-ին կորպուս, բն. 139:

Ապրիլ 20-ին, Մոսկուայի մէջ Ռուսաստանի իրաւապահները կը ձերբակալեն Պօղոսեանը:

Ապրիլ 21-ին, ՀՔԾ-ն կը հաստատէ՝ որ Պօղոսեան ձերբակալուած է Մոսկուայի մէջ Ռուսաստանի իրաւապահներուն կողմէ եւ այժմ ընթացքի մէջ է արտայանձնումի գործընթացքը:

Ապրիլ 23-ին հայկական կողմը կը յայտարարէ՝ որ Ռուսաստանի դատարանը բաւարարած է Պօղոսեանը 40 օրով կալանաւորելու միջնորդութիւնը, Հայաստանին յանձնելու հարցը քննարկելու նպատակով:

Ապրիլ 24-ին, ռուսական *Ռուսնա* պարբերականին հետ ունեցած զրոյցին, Պօղոսեանի փաստաբան Միխայիլ Եամչիցքի կ՚ըսէ՝ որ Պօղոսեան բոլոր հիմքերը ունի Ռուսաստանէն քաղաքական ապաստան խնդրելու. «Միջնորդութիւնը արդէն ներկայացուած է եւ համապատասխան ձեւով ձեւակերպուած: Քաղաքական ապաստան տրամադրելու հարցով որոշումը կը կայացնէ Ռուսաստանի նախագահի վերահսկողութեամբ գործող յանձնաժողովը: Իմ կարծիքով՝ ասոր հիմքերը կան: Միհրան Պօղոսեանը իր հայրենիքին մէջ կը հետապնդուի քաղաքական նկատառումներով»:

Մայիս 29-ին, *Irakanum.am* կը տեղեկացնէ՝ որ Ռուսաստանը բաւարարած է Միհրան Պօղոսեանի միջնորդութիւնը եւ զայն շնորհած քաղաքական ապաստան: Պօղոսեան այլեւս չի յանձնուիր հայ իրաւապահներուն:

Յունիս 11-ին, մամուլի ասուլիսի ընթացքին, Հայաստանի մէջ Ռուսաստանի դեսպան Սերկէյ Քոփիրքին կ՚ըսէ՝ որ դեսպանատունը տեղեկութիւն չունի Ռուսաստանը Միհրան Պօղոսեանին ժամանակաւոր ապաստան տալու մասին:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ

Գաղտնիք չէ օֆշորային գօտիներու քրէական իրավիճակը՝ իբրեւ հսկայ չափերով դրամի լուացումի օրինականացուած կեդրոններ: Օրինականացուած, որովհետեւ անոնք հիմնուած են ու կը գործեն մեծ պետութիւններու եւ անոնց գաղտնի գործակալութիւններու գիտութեամբ եւ թոյլտուութեամբ:

Հակառակ ասոր, իւրաքանչիւր առարկայական արտահոսք՝ անունով, վայրով եւ թիւերով, յատուկ գրաւչութիւն մը տուած կ՚ըլլայ երեւոյթին:

Դժուար է հաւատալ՝ որ Mossack Fonseca-ի նման հսկայ ընկերութենէ մը կատարուած արտահոսքը ըլլայ անհատական-լրագրողական նախաձեռնութեան արդիւնք:

Հակառակ որ Հետաքննող Լրագրողները կը հովանաւորուին աշխարհի ամենաձեռնավար դրամատէրերէն մէկուն կողմէ՝ Ճորճ Սորոս, անոնց կատարած հետաքննական աշխատանքները, արդարեւ, շատ կարեւոր են, իսկ անոնց արդիւնքներէն կ՚օգտուինք ամէն օր: Հետաքննութիւնները 100 տոկոս իրողութիւններ են: Խնդիրը ուրիշ տեղ է: Դրամական տուչութիւնը գալով մասնաւոր կէտէ մը, չերթար այնտեղ՝ ուր պիտի բացայայտուին, օրինակ, իսլամական ծայրայեղական խումբերը մատակարարող արեւմտեան քաղաքակիրթ դրամատէրերուն եւ պետութիւններուն անունները, կամ թմրեցուցիչներու եւ զէնքերու պիզնէսի ետեւը կանգնած արեւմտեան եւ ամերիկեան բարձրաստիճան պաշտօնակատարները եւ պիզնէսի սեփականատէրերը: Հիմա ի՛նչ ընել. չկարդա՞լ հայերէն *Հետք*ը՝ Հետաքննող Լրագրողներուն օրկանը, ուր հետեւողականօրէն կը բացայայտուին Հայաստանի օլիկարքներուն չարաշահումները:

Հայաստան փորձեց դատի կանչել Միհրան Պօղոսեանը: Պօղոսեան զոհ մըն է, այն առումով՝ որ ի վերուստ թելադրուած հայաստանեան անձի մը ընտրութիւնը ինկաւ իր վրայ, մինչդեռ անկարելի է համոզուիլ՝ որ ինք եղած է միակ հայը: Միաժա-

4

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ
ԳՐԱԻՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ
Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019,
Պըլըքտանեան Սրահ
Կոմիտաս վարդապետի
ծննդեան
150-ամեակին նուիրուած
հանդիսութիւն:
Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՅԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՅ
ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԴԷՊԻ «ԷՅՆ ՍՈԽՆԱ»
«DOME MARINA HOTELS AND RESORT»
Ուրբաթ, 5 Յուլիսէն մինչեւ
Չորեքշաբթի, 10 Յուլիս 2019
(Վեց օր, հինգ գիշեր)
Երթուղարձ բարեխառնեալ օդօպիւսով,
կեցութիւն, նախաճաշ եւ ընթրիք
Մանրամասնութիւններուն եւ արձանագրութեան
համար դիմել հեռաձայնելով՝
Պր. Սիմոն Չամքէրթէնեանի՝ 01222780780

ՅՄԸՄ-ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ
ՊԱՍՔԷԹ-ՊՈԼԻ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՄՐՑԱՇԱՐՔ
Նուիրուած՝
ԱՍՊՆՋԱԿԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՅՈՒԼԻՍ **23**-Ի
ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ **67**-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ
ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԳԵՐՇ. Տ. ԱՇՈՏ Ս. ԵՊՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆԻ
ԲԱՐԵԽՆԱՄ ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅՈՑ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ՏԻԳՐԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ
ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԱՂԵՔՍ. ՊԱՏ. ԹԵՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ
Որոնք կը նուիրեն նաեւ մրցաշարքին բաժակը ի յիշատակ
իրենց հօր՝ միութեանս նախկին պատուոյ նախագահ՝
Ողբ. ՎԱՀԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆԻ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

1 ԱՄՈՒԼՍԱՐ

կիզակէտում, որովհետեւ սա իմ եւ իմ տան գաղտնի լուսանկարներից միակը չէր, որը դարձել էր սոցիալական ցանցերում ակտիւօրէն քննարկուող թեմա:

«...Իմ բողոքի քննութիւնը բացայայտեց, որ Ամուլսարի ոսկու ծրագրի հարցում սոցիալական ցանցերում ակնյայտօրէն Լիդիան Արմենիային սպասարկող օգտատէրերի, իսկ փաստացի՝ կեղծ օգտատէրերի (ֆէյքերի) միջոցով հանրային կեղծ կարծիք ստեղծելու ՓԻԱՌ [PR] գործողութիւնների յետեւում կանգնած են Լիդիան Արմենիայի աշխատակիցները եւ ամենայն հաւանականութեամբ՝ հէնց ինքը՝ ընկերութիւնը»:

Մարտ 29-ին, ELARD փորձագիտական խումբը կ'այցելէ Ամուլսար, իր աշխատանքը կատարելու նպատակով:

Global Justice-ի War on Want կազմակերպութիւնը Հայկական Բնապահպանական Ճակատ կամաւորական կազմակերպութեան կը յայտնէ՝ որ պատրաստ է աջակցելու Ամուլսարի հարցի կապակցութեամբ իրաւարարութեան դէմ պայքարին: Եթէ Lydian որոշէ դիմել ներդրումային վէճերու լուծումի կեդրոն, ան կը միանայ հայաստանեան պայքարին:

Ապրիլ 17-ին, Վարչական Դատարանին մէջ տեղի կ'ունենայ արդէն չորրորդ տարին շարունակուող հերթական դատական նիստը՝ Ամուլսարի գործով գնդեվազցիներուն հայցը ընդդէմ Բնապահպանութեան եւ Էներգետիկայի նախարարութիւններուն: Քննարկումներէ ետք, դատաւորը ժամանակ տուաւ պատասխանող կողմին նոր հարցեր առաջադրելու վերաբերեալ: Յաջորդ դատական նիստը կը նշանակուի Մայիս 20-ին:

Ապրիլ 23-ին, *Սիվիլ Նէթ* լրագրող Թաթուլ Յակոբեան հարցազրոյց կը վարէ Նիկոլ Փաշինեանի հետ, ուր վարչապետը կ'անդրադառնայ Ամուլսարի հարցին. «Ինչո՞ւմ էր Ամուլսարի խնդիրը: Երբ որ ես վարչապետ ընտրուեցի, դրանից յետոյ ես հրաւիրեցի կառավարութեան մասնագէտներին՝ նրանք ովքեր իրաւասու են, եւ ես նրանց հարց տուեցի՝ թէ դուք արդեօք երաշխաւորո՞ւմ էք որ ահա այս Շրջակայ Միջավայրի վրայ Ազդեցութեան Գնահատականը (ՇՄԱԳ) 100 տոկոսանոց համապատասխանում է իրականութեանը: Ինձ չի հետաքրքրում այդ փաստաթուղթը ինչ հանգամանքներում, պայմաններում է ստեղծուել, ինձ հետաքրքիր են նրա բովանդակութիւնը: Եւ երբ որ մեր պատասխանատուները ասեցին որ մենք չենք կարող երաշխաւորել, ես հասկացայ որ չունեմ անհրաժեշտ տուեալներ որոշում կայացնելու համար, որովհետեւ ես երկրաբան չեմ, բնապահպան չեմ, եւ որքան շատ կարծիքներ կան, շատ դժուար է կողմնորոշուել, եւ այդ կարծիքները հակասում են: Հիմա մենք ի՞նչ ճանապարհով գնացինք: Այնպէս ստացուեց, սկզբից ես ինքս գնացի Ջերմուկ եւ առաջարկեցի կողմերին որ մենք այս ամբողջ պրոցէսը դադարեցնենք, մի պահ պաուզա վերցնենք, հրաւիրենք միջազգային անաառարկելիօրէն հեղինակաւոր փորձագէտի, որը կը գայ մի քանի ամիս կ'աշխատի, կը տայ եզրակացութիւն, այդ եզրակացութիւնով մենք կ'առաջնորդուենք: Նրանք չհամաձայնուեցին: Յետագայում յարուցուեց քրէական գործ, նշանակուեց փորձաքննութիւն: Կառավարութիւնը պիւտճէից աւելի քան 300 հազար դոլար վճարում էր միջազգային հեղինաւոր կազմակերպութեանը որը այդ մրցոյթում յաղթել է, եւ երբ փորձաքննութիւնը իր եզրակացութիւնը տայ, մենք այդ եզրակացութեամբ էլ կ'առաջնորդուենք: Եթէ փորձաքննութիւնը կը տայ որ այդ նախագիծը անվտանգ է կամ կառավարելի է Սեւանի եւ Ջերմուկի ջրերի համար, մենք կ'ապահովենք այդ նախագծի յետագայ իրագործումը, եթէ կը պարզուի որ այդտեղ կան անկառավարելի ռիսկեր, նախագիծը կը փակուի»:

Մայիս 11-ին տեղի կ'ունենայ ինքնաշարժներու երթ՝ Ջերմուկ-Արենի-Ջերմուկ, որոնց կը միանայ Երեւանէն եկած երթը: Երեկոյեան, Ջերմուկի մէջ տեղի կ'ունենայ մեծ հանրահաւաք, որուն ընթացքին Ջերմուկ համայնքի բնակիչները՝ մօտաւորապէս 3000 ստորագրութեամբ, երկար նամակ մը կը պատրաստեն կառավարութեան եւ Ազգային Ժողովին, ուր կը նշեն Ամուլսարի հանքի շահագործումին շուրջ ունեցած իրենց դժգոհութիւնները:

Մայիս 20-ին, Վարչական Դատարանին մէջ տեղի կ'ունենայ գնդեվազցիներուն հայցը ընդդէմ Բնապահպանութեան եւ Էներգետիկայի նախարարութիւններուն հերթական դատական նիստը:

Հետեւելով դատարանները փակելու Փաշինեանի կոչին, Մայիս 20-ին, Ամուլսարի պահապանները կը փակեն Եղեգնաձորի դատարանին մուտքը:

Մայիս 24 թուակիր հրապարակումով, Մարդու Իրաւունքներու Պաշտպաններու Դիտորդական Առաքելութիւնը (The Observatory for the Protection of Human Rights Defenders) իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ Ամուլսարի պաշտպաններուն դէմ ուղղուած դատական հետապնդումներուն եւ զրպարտիչ արշաւանքին կապակցութեամբ՝ լրագրող Թեհմինէ Ենոքեանին, Հայկական Բնապահպանական Ճակատի անդամ Անի Խաչատրեանի, փաստաբան եւ Հայաստանի Անտառներ հասարակական կազմակերպութեան տնօրէն Նազելի Վարդանեանի, Հայկական Բնապահպանական Ճակատի անդամ Լեւոն Գալստեանի, ինչպէս նաեւ Շիրակ Բունիաթեանի եւ Էդմոն Աղաբէկեանի դէմ:

Մայիս 31-ին, Քննչական Կոմիտէն կը ստանայ ELARD ընկերութեան կողմէ պատրաստուած նախնական փորձաքննութեան արդիւնքները, կազմուած 150 էջերէ: Կառավարութիւնը կը խոստանայ զայն թարգմանել եւ հրապարակել մինչեւ Յունիսի վերջ:

Յունիս 6-ին, Lydian International-ի տնօրէն Ժօաօ Քարելիօ կը հրաժարի իր պաշտօնէն:

Ա.

2 ԵԱԳՈՒՊ ԹԱԴԷՈՍ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆ

https://elcinema.com/work/1006804/ (արաբերէն):

10. Մահմուտ Քասէմ, նշ. աշխ.ը:

11. «Եագուպ Թադէոս», *elcinema.com,* https:// elcinema.com/ person/1034330/ (արաբերէն): Ինչպէս նաեւ դիտելով երգին տեսագրութիւնը:

12. Մահմուտ Քասէմ, նշ. աշխ.ը:

13. Ուակիհ Նասա, «Մահմուտ Ալ-Շերիֆ զաուկ Քաուքապ Ալ-Շարք»:

14. «Եագուպ Թադէոս», *elcinema.com*:

15. Մահմուտ Ղազալա, *Թաուֆիք Ալ-Պաշա եաքազաթ ալ-մուսիքա* (*արաբերէն*՝ Թաուֆիք Ալ-Պաշա՝ երաժշտութեան զարթօնքը), Մանշուրաթ Մեկալլաթ Ալ-Թանմէյա, 1998, էջ 23:

16. «Զաքէյա Համտան», *ՈւիքիՓետիա* (արաբերէն), https://ar.wikipedia.org/wiki/%D8%B2% D9%83%D9%8A %D8 %A9_%D8%AD%D9%85%D8%AF%D8%A7%D9%86:

17. «Թաուֆիք Ալ-Պաշա, ռակուլ կա'ալա ալ-մուսիքա մակարրաթ ուա քաուաքէպ թասպահ ֆի տամմիհա» [*արաբերէն*՝ Թաուֆիք Ալ-Պաշա՝ մարդ մը, որ երաժշտութիւնը վերածեց իր արեան մէջ հոսող ծիր կաթիններու եւ մոլորակներու], *Ալ-Ճայշ*, Յունուար 2006, թիւ 247, https://www.lebarmy. gov. lb/ar/:

«Ալ-Մուսիքար ալ-ռաֆիք Թաուֆիք Ալ-Պաշա» [*արաբերէն*՝ Երաժիշտ ընկեր՝ Թաուֆիք Ալ-Պաշա], *Syrian Social National Information Network,* 15 Սեպտեմբեր 2010, https://www.ssnp. info/index. php? article=56158&print=true:

18. Նապիլ Ալ-Լաու, «Հալիմ Ալ-Ռումի, Սունպաթի Լուպնան» [*արաբերէն*՝ Հալիմ Ալ-Ռումի՝ Լիբանանի Սունպաթին], *Ալ-Հայա ալ-մուսիքէյա,* հանդէս, Դամասկոս, 2007, թիւ 43, էջ 244:

19. «Ժանին Թուղաննի մա'ա ալ-Թուրքէյա Փինար Էյլէն» [*արաբերէն*՝ Ժանին կ'երգէ թրքուհի Փինար Էյլէնի հետ], (տեսնել Եագուպ Թադէոսին անձամբ ծանօթացած Քայս Ալ-'Արապիի աւելցուցած ծանօթագրութիւնը), *Էլաֆ*, առցանց օրաթերթ, 4 Մարտ 2008, https://elaph.com/Web/Music/2008/3/309318.html:

3 ՄԻՀՐԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ ԵՒ ՕՖՇՈՐԱՅԻՆ ԽՆԴԻՐԸ

մանակ, Պօղոսեան հրէշ մըն է՝ որ օֆշորային գօտիին մէջ կը պահէ իր դրամական գործարքները, կը խուսափի տուրքերէ եւ Հայաստանին կը հասցնէ դրամական կարեւոր վնասներ: Զո՞հ թէ հրէշ:

Հայաստան դատի կու տայ Պօղոսեանի անձը՝ անհատը, անզօր ըլլալով մօտենալու այդ անձը արտադրած օֆշորային համակարգին: Նոյնիսկ եթէ Պօղոսեան ստանայ ամենաուժեղ պատիժը, համակարգը պիտի մնայ անխախտ եւ պիտի արտադրէ ուրիշներ: Ի՞նչ ընել. դատի չտա՞լ:

Մոսկուան խանգարեց դատի գործադրութեան կարելիութիւնը եւ քաղաքական ապաստան տուաւ Պօղոսեանին: Ռոլտուկինի հետ խնդիր չտեսնող Ռուսաստանը պաշտպանեց ուրիշ օֆշորային գաւթող մը եւ ակամայաբար ընդունեց՝ որ օֆշորային հարցով դատավարութիւնը քաղաքական հետապնդում է: Ի՞նչ ընել. բողոքե՞լ Ռուսաստանի դէմ: Բողոքելով՝ պիտի փակուի՞ն օֆշորները, հիմքը ամբողջ ողբերգութեան:

Որքան իրաւացի էր Մարքս՝ երբ կը խօսէր հորիզոնական համակեցութեան անհրաժեշտութեան մասին, համաշխարհային տարողութեամբ:

دار شوشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1845 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒԼԻՍ 2019 ՀԱՏԸ ՉԵՌՔԷ 75 Ե. Դհկ. عدد رقم ١٨٤٥ الخميس ١١ يوليه ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԶՄԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

ԱՄՈՒԼՍԱՐ

Յունիս 22-ին ճիշդ մէկ տարի եղաւ՝ որ բնապահպանները փակելով Ամուլսարի ոսկիի աղէտաբեր հանքը տանող ճանապարհները, կասեցուցին շինարարական աշխատանքները: Արդէն մէկ տարի է՝ ճանապարհները կը մնան փակ:

Առաջին տարելիցին առիթով, Յունիս 29-ին, Ջերմուկի Արմենիա առողջարանի բակը տեղի կ'ունենայ մեծ նուագահանդէս, գլխաւոր մասնակցութեամբ երգիչ Ներսիկ Իսպիրեանի:

Ինչպէս ծրագրուած էր, լիբանանեան Elard ընկերութիւնը Մայիսի վերջ Քննչական Կոմիտէին կը ներկայացնէ իր փորձագիտական քննութեան նախնական եզրակացութիւնները: Կոմիտէն կը տեղեկացնէ՝ որ փորձաքննութիւնը այժմ կը թարգմանուի հայերէնի եւ շուտով պիտի ներկայացուի հանրութեան: Յուլիս 9-ին, Կոմիտէն կը յայտարարէ, որ լրացուցիչ հարցադրումներ առաջադրած է Elard-ին եւ պահանջած յաւելեալ մեկնաբանութիւններ, որոնց պատասխանները պիտի ստանայ Յուլիսի վերջ:

Կառավարութիւնը նեղ կացութեան մէջ կը գտնուի: Եթէ եզրակացութիւնները աննպաստ են Ամուլսարը շահագործող Lydian ընկերութեան համար, վերջինս պատրաստ է դիմելու «միջազգային» դատարաններ եւ անցնելու յարձակողական գործողութիւններու: Եթէ ի նպաստ է Lydian-ի, բնապահպանները երբեք պիտի չհեռանան վայրէն (շատ իրաւացիօրէն) եւ կառավարութիւնը պիտի ստիպուի անցնիլ ոստիկանական բռնի գործողութեան:

ԱԲՈՎԵԱՆ՝ ՕԼԻԿԱՐՔՆԵՐՈՒ ԲՈՅՆԸ

Յունիս 9-ին տեղի ունեցաւ Աբովեան քաղաքի Տեղական Ինքնակառավարման Մարմիններու (ՏԻՄ) ընտրութիւնները: Արդար ընտրութիւններով յաղթեց գործող քաղաքապետ Վահագն Գէորգեան, ընդդէմ Քաղաքացիական Պայմանագիր կուսակցութեան առաջադրած Գրիգոր Գուլեանին:

Գէորգեան կը հանդիսանար Սերժ Սարգսեանի մարդը: Մինչեւ այսօր անոր կ'աջակցի Հայաստանի գլխաւոր օլիկարք Գագիկ Ծառուկեան՝ Բարգաւաճ Հայաստան Կուսակցութեան (ԲՀԿ) ընդմէջէն: Աւելին: Ինչպէս յաճախ կ'ըսուի՝ Աբովեան քաղաքը կը պատկանի Ծառուկեանին:

Ժողովրդավար ընտրութիւններով կը վաստակի օլիկարքականութիւնը: Դրամը կը հանդիսանայ լիպերալ ժողովրդավարութեան օրէնքներէն մէկը:

ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ՝ ՕՐԷՆՔԷ ՎԵՐ

Յունիս 12-ին, Քննչական Կոմիտէն, ԲՀԿ-ի ղեկավար Գագիկ Ծառուկեանին իբրեւ վկայ կը հրաւիրէ հարցաքննութեան՝ Աբովեան քաղաքի Քաղաքացիական Պայմանագիր Կուսակցութեան թեկնածու Գրիգոր Գուլեանի նախընտրական աշխատակազմի պետին ինքնաշարժը հրկիզուելու առիթով յարուցուած քրէական գործի նախաքննութեան շրջանակներուն մէջ:

Ծառուկեան վիրաւորական կը համարէ հարցաքննութեան համար ծանուցագիր ստանալը, կը պատռէ զայն եւ որոշեալ օրը չի ներկայանար դատարան, պատճառաբանելով, որ գործը «սարքուած» սադրանք մըն է իր դէմ եւ բոլորն ալ գիտեն բուն գործիչները: Եթէ այդպէս է, ինչո՞ւ Ծառուկեան չի ներկայանար հարցաքննութեան եւ չի մատնանշեր բոլորին ծանօթ աւազակին անունը:

Յունիս 19-ին, երբ Խորհրդարանին մէջ *Ազատութիւն* ռատիոկայանի թղթակից Ռուզաննա Ստեփանեան Ծառուկեանին կը յիշեցնէ օրէնքին ենթարկուելու պարտականութիւնը, օլիկարքը զայրանալով կը պատասխանէ. «Հէնց դու քո ցեղով գնա՛ օրէնքին ենթարկուի»:

Այս է Ծառուկեանը՝ իր բուն էութեամբ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴԵՍՊԱՆՆ ՈՒ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԿԱԼԱՆԱՒՈՐՈՒՄԸ

Յունիս 13-ին, Հայաստանի մէջ Ռուսաստանի դեսպան Սերկէյ Քոփիրքին կ'այցելէ Երեւանի Պլազա պիզնէս կեդրոնը գտնուող Քոչարեանի գրասենեակը եւ tête à tête կը հանդիպի անոր հետ:

Ռուսաստանի Դեսպանատունը կը տարածէ յայտարարութիւն՝ ըստ որուն դեսպանը Քոչարեանին հանդիպած է հասարակական-քաղաքական գործիչներու եւ գործարարներու հետ իր պարբերական հանդիպումներու շրջանակին մէջ:

Ուրիշ տեղեկութիւններ չեն հրապարակուիր եւ մամուլը կը սկսի իր մեկնաբանութիւնները տալ: Շատ բնական է՝ որ այս գաղտնապահութեան պայմաններուն մէջ, գիտակից մարդիկ յայտնեն իրենց կասկածներն ու մտահոգութիւնները:

Յունիս 18-ին, Սահմանադրական Դատարանի նախագահ կ'ընտրուի Վահէ Գրիգորեան՝ Հրայր Թովմասեանի փոխարէն, բայց վերջինս կը մերժէ հրաժարական տալ (տես ստորեւ):

Անմիջապէս յաջորդ օրը՝ Յունիս 19-ին, ՍԴ նախագահ Հրայր Թովմասեան կ'ընդունի Սերկէյ Քոփիրքինին, ըստ պաշտօնական յայտարարութեան՝ վերջինիս նախաձեռնութեամբ: Հանդիպումին կը յաջորդէ դարձեալ ձեւական- դիւանագիտական կարճ յայտարարութիւն մը: Հանդիպումին բուն բովանդակութիւնը, բնականաբար, պիտի մնար անյայտ:

Յիշեցնենք՝ որ Մայիս 20-ին, դատաւոր Դաւիթ Գրիգորեան ՍԴ ուղարկած է Քոչարեանի եւ միւսներուն գործը՝ Մարտ 1-ի առիթով սահմանադրական կարգի տապալումի յօդուածի սահմանադրականութիւնը որոշելու համար: Յունիս 25-ին, Վերաքննիչ Քրէական Դատարանի դատաւոր Արմէն Դանիէլեան բեկանած է ՍԴ դիմելու եւ գործի վարոյթը կասեցնելու մասին Երեւանի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանի որոշումը եւ որոշած քրէական գործը ուղարկել նոյն դատարան՝ նոր քննութեան: Որոշած է նաեւ՝ Քոչարեանի նկատմամբ որպէս խափանումի միջոց ընտրուած անձնական երաշխաւորութիւնը (Արցախի հին ու նոր նախագահներ Արկադի Ղուկասեանի եւ Բակօ Սահակեանի կողմէ տրուած) վերացնել եւ իբրեւ խափանումի միջոց կիրարկել կալանաւորումը:

Կարելի՞ է այս բոլորը կապել իրարու: Դիւանագիտութեան մէջ պատահականութիւններ տեղի չեն ունենար: Կը պակսին, սակայն, ճշգրիտ տեղեկութիւնները:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ԵՒ ՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿ

Յունիս 18-ին, Հայաստանի Խորհրդարանը 99 կողմ 22 դէմ ձայնով ՍԴ-ի նախագահ ընտրեց փաստաբան Վահէ Գրիգորեան, որ պէտք է փոխարինէ Հրայր Թովմասեանին:

Ինչպէս նշեցինք, Յունիս 19-ին, տեղի կ'ունենայ Թովմասեան-Քոփիրքին հանդիպումը: Թովմասեան կը ներկայանայ ՍԴ նախագահի հանգամանքով:

Յունիս 20-ին, Ազգային Ժողովին մէջ երդում տալով՝ Գրիգորեան կը ստանձնէ նոր պաշտօնը, միաժամանակ կը բացատրէ այն սահմանադրական ճգնաժամը՝ որ գոյութիւն ունի նախորդ իշխանութիւններուն ժամանակ ձեւաւորուած օրէնսդրական բացերուն պատճառով:

Իր կողմէն իրաւական կէտեր յառաջ բերելով՝ Թովմասեան կը մերժէ հրաժարական տալ: Յունիս 28-ին, Թովմասեան եւ ՍԴ-ի 7 դատաւորներ կը յայտարարեն՝ որ ՍԴ-ն բնականոն կերպով պիտի շարունակէ իր աշխատանքները, այսպէսով մարտահրաւէրի ձեռնոց նետելով Հայաստանի նոր իշխանութիւններուն դէմ:

Կը մոռցուի հասարակական օրինականութիւնը: Թովմասեան քրէաօլիկարքութիւնը մարմնաւորող ՀՀԿ-ի անդամ է եւ եղած է ՀՀԿ խմբակցութեան անդամ Խորհրդարանին մէջ, մինչդեռ Գրիգորեան կը հանդիսանայ Մարտ 1-ի գործով զոհուածներու իրաւայաջորդներու ներկայացուցիչը, այն Մարտ 1-ը՝ որ գործադրուեցաւ ՀՀԿ-ի լուռ հաւանութեամբ եւ աջակցութեամբ: Գրիգորեան եղած է նաեւ Հիւսիսային Պողոտայի սեփականազրկուած բնակիչներու իրաւունքներուն պաշտպան-փաստաբանը, եւ այս պատճառով իր դէմ յարուցուելով կեղծ քրէական գործ՝ կալանաւորուած է քանի մը ամիս, դառնալով ակնյայտ քաղբանտարկեալ: Յանձին Գրիգորեանի եւ Թովմասեանի (իր հետ ունենալով 7 դատաւորները), գործ ունինք ☞ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՐՑՈՒԱԾՆԵՐԻ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑ ԵՒ ԹԱՓԱՆՑԻԿ Է ՀԱՄԱՐՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

ԵՐԵՒԱՆ, 9 ՅՈՒԼԻՍ, ԱՐՄԵՆՊՐԷՍ: Միջազգային Հանրապետական Ինստիտուտի սոցիոլոգիական հարցման մասնակիցների մեծամասնութիւնը բաց եւ թափանցիկ է գնահատել Հայաստանի վարչապետի աշխատակազմի աշխատանքը:

Ինչպէս հաղորդում է *Արմենպրէսը*, թափանցիկ ու բաց լինելու առումով Հայաստանի վարչապետի աշխատակազմի աշխատանքը շատ բարենպաստ է համարել հարցման մասնակիցների 37 տոկոսը, աւելի շուտ բարենպաստ՝ 35 տոկոսը, աւելի շուտ ոչ բարենպաստ՝ 16 տոկոսը, շատ անբարենպաստ՝ 5 տոկոսը:

Հարցման արդիւնքների համաձայն՝ վարչապետի աշխատակազմի աշխատանքն ընդհանուր առմամբ բարենպաստ է համարել 72 տոկոսը, անբարենպաստ՝ 24 տոկոսը: ☞ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՄԻԵԴ ՎՃԻՌՆԵՐՈՎ ՀԱՏՈՒՑԵԼ Է 1 ՄԻԼԻՈՆ 360 ՀԱԶԱՐ ԵՒՐՕ

Մարդու Իրաւունքների Եւրոպական Դատարանը (ՄԻԵԴ) Հայաստանի վերաբերեալ վճիռ է կայացրել 111 գործով: Հայաստանը հատուցել է 1 միլիոն 360 հազար եւրօ: Այս մասին Ազգային Ժողովում ասաց արդարադատութեան փոխնախարար Արտակ Ասատրեանը՝ պատասխանելով Իմ Քայլը խմբակցութեան պատգամաւոր Յովհաննէս Յովհաննիսեանի հարցին:

Յովհաննիսեանը հետաքրքրուեց, թէ ներկայում ՄԻԵԴ-ում գտնուող գործերի գումարային հնարաւոր փոխհատուցման ծաւալը որքան է, այսինքն՝ այն հնարաւոր գումարի չափը, որը Հայաստանը կարող է փոխհատուցել, եւ թէ որ գործերով է հիմնականում փոխհատուցում կատարուելու: ☞ 3

ԵԱԳՈՒՊ ԹԱԴԷՈՍ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Ստորեւ, իր խաղացած ֆիլմերուն նկարագրութիւնը:

1. *Ալ-Մուսիքար* (Երաժիշտը) (1946)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Անյայտ:

Բեմադրիչ՝ Ալ-Սայէտ Զիյատա:

Հեղինակ՝ Իպրահիմ Ռամզի:

Դերակատարներ՝ Լոր Տաքքաշ (Սաֆէյա), Մուխթար Եօսրի [Եագուպ Թադէոս] (Խաթէր), Տաուլաթ Ապիատ (Պահիկա), Ահմատ 'Ալլամ (Ֆաուզի փաշա), Սայէտա Հասան (Ֆարհ Նաս), Ալ-Սայէտ Պեոէյր, Մոհամմատ Թաուֆիք, Սա'իտ Ապու Պաքր:

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 5 Սեպտեմբեր 1946, Գահիրէ:

Նիւթ՝ Սաֆէյայի հօր նահատակութենէն ետք, անոր խնամատարութիւնը ստանձնած է հօրը հօրեղբօրորդին՝ Ֆաուզի: Սաֆէյա յաճախ կ'այցելէ մօրաքրոջ Պահիկայի խրճիթը, հանդիպելու անոր երաժշտութեան ուսուցիչին՝ Խաթէրին: Սաֆէյա եւ Խաթէր կը սիրահարուին: Բայց Ֆաուզի կ'ուզէ ամուսնանալ Սաֆէյայի հետ: Ծնչելու համար, կ'որոշէ Սաֆէյան զրկել ժառանգութենէ՝ եթէ մերժէ ամուսնութիւնը: Սաֆէյա կը տատանուի խնամատարութեան երախտագիտութիւնը հատուցելու եւ իրական սիրոյ միջեւ(20):

Ծանօթ.՝ «Ֆիլմը կատարեալ ձախողութիւն մը արձանագրեց», կը պատմադրէ 'Ապտէլ Ֆատիլ Թահա, որ անձամբ հանդիպելով գլխաւոր դերակատարուհի Լոր Տաքքաշի հետ, յետագային կ'արձանագրէ. «Ողբացեալը [Լոր Տաքքաշ, Հ.Ա.] ըստ ինծի, որ ֆիլմի ձախողութեան պատճառը սենարիոյի անկապուածութիւնն էր, որուն եթէ աւելցնենք թեքնիք աշխատողները, դերասանները եւ բեմադրիչը՝ որոնք սինեմայի միջավայրին համար նորեկներ էին, ուրեմըն բնական կը դառնար անոր ձախողութիւնը»(21):

Իր առաջին ֆիլմին համար Թադէոս հանդէս կու գայ ծածկանունով՝ Մուխթար Եօսրի(22): Փորձած է ստեղծել նոր ինքնութիւն մը իբրեւ դերասան՝ իր առաջին խաղարկային ֆիլմին համար: Յետագային կը գործածէ իր հռչակուած անունը՝ Եագուպ Թադէոս, թէեւ երբեք գլխաւոր հերոսի դեր չի ստանձներ:

Ֆիլմը չէ պահպանուած:

* * *

2. *Սահէպ պալին* (Բազմերես մարդը) (1946)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Սթուտիօ Ալ-Ահրամ:

Բեմադրիչ՝ 'Ապպաս Քամէլ:

Հեղինակ՝ 'Ապպաս Քամէլ (պատմութիւն, սենարիօ եւ երկխօսութիւն):

Դերակատարներ՝ Պեշարա Ուաքիմ, Միմի Շաքիպ, Մահմուտ Ալ-Մելէկի, Ֆարտուս Մոհամմատ, Շուքուքու, Նելլի Մազլում, Սո'ատ Մաքքաուի, Իսմա'իլ Եասին, Եագուպ Թադէոս:

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 23 Դեկտեմբեր 1946, Սինեմա Լիւքս:

Նիւթ՝ Հարուստ Շուման փաշա կը յայտնաբերէ՝ որ կը գտնուի իրեն շատ նմանող պաստառագործ (մունակկէտ) մը 'Ապպաս անունով: Վերջինս, աղքատութեան պատճառով դարձած է կեանքի հանդէպ ոխակալ: Իսկ Շուման ձանձրացած է հարուստներու կեանքէն, որ իրեն դրած է ընկերային կարգապահութեան եւ հարկադրանքներու առջեւ: Շուման եւ 'Ապպաս կը համաձայնին փոխանակել իրենց դիրքերը:

Շումանի ինքնութիւնը ընդունած 'Ապպաս կը սիրահարուի Շումանի տան աղախիններէն մէկուն: Բնականաբար, հարուստ տնեցիները կը մերժեն այս յարաբերութիւնը: 'Ապպաս կը փորձէ իրենց բացատրել իր ով ըլլալը, բայց ոչ ոք կը հաւատայ իրեն եւ կը մեղադրուի խելագարութեան մէջ: Իսկ Շուման չկրնալով համակերպիլ աղքատ կեանքին, կը կորսընցընէ յիշողութիւնը եւ կ'ապրի թափառական կեանք մը:

Կատակերգական իրադարձութիւններէ ետք, երկուքը կը հանդիպին իրարու եւ իւրաքանչիւրը կը վերադառնայ իր տեղը: Կատակերգական մթնոլորտի մէջ կը բացայայտուի եղելութիւնը եւ 'Ապպաս արդէն կը կարողանայ ամուսնանալ աղախինին հետ(23):

Ծանօթ.՝ Զյաջողելով ձեռք ձգել ֆիլմը, Թադէոսի դերը կարելի չեղաւ բացայայտել: Ըստ աղբիւրի մը, Թադէոս ստանձնած է փաշային երաժիշտ զաւակին դերը(24):

* * *

3. *Պայա'աթ ալ-եանասիպ* (Վիճակախաղ վաճառող աղջիկը) (1947)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Աֆլամ Ղարամ Շիպա:

Բեմադրիչ՝ 'Ապտէլ Ֆաթթահ Հասան:

Հեղինակներ՝ 'Ապտէլ Ֆաթթահ Հասան (սենարիօ), 'Ապտէլ 'Ազիզ Սալամ (պատմութիւն եւ երկխօսութիւն):

Պայա'աթ ալ-եանասիպ ֆիլմին ազդը, ուր կ'երեւի Եագուպ Թադէոսի անունը:

Դերակատարներ՝ Ռակա' 'Ապտօ (Ռակա'՝ երաժիշտ), Ղարամ Շիպա (Ղարամ՝ վիճակախաղ վաճառող աղջիկ), Լուլա Սետքի, Մարի Մունիպ, Իսմա'իլ Եասին, Մահմուտ Շքուքու, Մանսի Ֆահմի, Սալահ Նազմի, 'Ապտէլ Համիտ Զաքի, Եագուպ Թադէոս, Մուխթար 'Օսման:

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 8 Սեպտեմբեր 1947, Սինեմա Օփերա, Գահիրէ:

Նիւթ՝ Յայտնի երաժիշտ Ղարամ կը հանդիպի վիճակախաղ վաճառող աղջկան՝ Ռակա'ին, եւ մեղքընալով անոր՝ կը գնէ քանի մը վիճակախաղի թուղթեր: Հեռանալէն ետք կը նկատէ որ դրամներէն մաս մը անհետացած է: Յանկարծ կը տեսնէ վաճառողուհին, որ եկած է վերադարձնելու կորսուած գումարը: Ղարամ կը կարեկցի աղջկան, միաժամանակ հիանալով անոր վրայ: Զինք կ'առաջարկէ դառնալ իր տան սպասուհին: Ռակա' կ'ընդունի:

Ղարամի տանը կը բնակի մօրաքրոջ աղջիկը, որ կը նկատէ բոլոր տնեցիներուն սէրը սպասուհիին հանդէպ, այլեւ Ղարամի հակումը դէպի իրեն: Զարմուհին կը զգայ՝ որ պիտի կորսնցնէ Ղարամի հետ միանալու կարելիութիւնը, եւ կ'որոշէ իր սիրահարին հետ սադրանքի միջոցով խզել անոնց կապը:

Երաժիշտը կը յայտնաբերէ սպասուհիին գեղեցիկ ձայնը եւ անոր կը սորվեցնէ երգի եւ երաժշտութեան սկզբունքները որպէսզի նախապատրաստէ մուտքը երգային ասպարէզ:

Սադրանքը կը յաջողի եւ Ղարամ կը հեռանայ Ռակա'էն: Զարմուհին կը փորձէ միանալ Ղարամին սակայն վերջինս կը յայտնաբերէ զարմուհիին սիրահարը եւ ստախօսութիւնը, որուն հետեւանքով երեւան կու գան սադրանքները եւ կը պարզուի իրողութիւնը: Ղարամ կը վերադառնայ Ռակա'ին՝ որ արդէն դարձած է երգչուհի, եւ կ'որոշէ ամուսնանալ հետը եւ զինք մտցնել երգի աշխարհ(25):

Ծանօթ.՝ Զյաջողելով ձեռք ձգել ֆիլմը, Թադէոսի դերը կարելի չեղաւ բացայայտել:

* * *

4. *Մանտիլ ալ-Հէլու* (Գեղեցկուհիին քօղը) (1949)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Նահաս Ֆիլմ:

Բեմադրիչ՝ 'Ապպաս Քամէլ:

Հեղինակ՝ 'Ապպաս Քամէլ (հեղինակ, սենարիօ եւ երկխօսութիւն):

Դերակատարներ՝ Թահէյա Քարիօքա ('Ազիզա եւ Քաթր Ալ-Նատա), 'Ապտէլ 'Ազիզ Մահմուտ (Օսթա 'Ազզուզ՝ կօշկակար), Սո'ատ Մաքքաուի (Պելիա՝ 'Ազզուզի քոյրը), Մահմուտ Ալ-Մելէկի (Նա'իմ Ալ-Մըսթըխապպի՝ սափրիչ-վարսայարդար), Մարի Մունիպ ('Ազիզայի մայրը), Իսմա'իլ Եասին (Օսթա Հասսունա՝ ֆէսի վարպետ (թարպուշճի)), Ֆուատ Շաֆիք (Շեթա պէյ՝ միլիոնատէր), Հասան Ֆայէք (Ապուլ Ֆաթհ՝ Ուահիտ Ալ-Քարն քապարէի տնօրէն), Հասան Քամէլ (Քոտաք Ակֆա՝ լուսանկարիչ), Մահմուտ Ռետա (Կոհար՝ գոհարավաճառ), Էլիաս Մուստաֆա (Ֆահիմ՝ սափրիչ-վարսայարդար), Եագուպ Թադէոս (Հալիմ՝ սափրիչ-վարսայարդար), 'Ազիզա Մոհամմատ (Օմմ Ուակտի), Մոհսէն Հասանէյն ('Ապպաս՝ սրճարար):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 7 Նոյեմբեր 1949, Սինեմա Լիւքս, Աղեքսանդրիա:

Եագուպ Թադէոս *Մանտիլ ալ-Հէլու* ֆիլմին մէջ:

Նիւթ՝ 'Ազզուզ կ'ապրի իր քրոջ Պելիայի (Պիլլիա) հետ, որ նշանուած է Հասսունայի հետ: 'Ազզուզ միշտ կը փորձէ յետաձգել քրոջ ամուսնութիւնը, մինչեւ որ գտնէ իր հարսնացուն: Ան պատահմամբ կը ծանօթանայ 'Ազիզայի հետ եւ երկուքը կը սիրահարուին ու կը նշանուին:

Նա'իմ, Հալիմ եւ Ֆահիմ միասնաբար կը վարեն սափրիչ-վարսայարդարի խանութ մը: Նա'իմ կը սիրէ 'Ազիզային, որ կը բնակի խանութին դիմացը: Նա'իմ ունի չորս կին եւ պատրաստ է ամուսնալուծել անոնցմէ մէկը՝ 'Ազիզայի հետ ամուսնանալու համար:

'Ազզուզ եւ 'Ազիզա պիտի ամուսնանան: Ամուսնութեան օրը, 'Ազզուզ կ'երթայ Նա'իմի խանութը սափրուելու: Որոշած ըլլալով խափանել ամուսնութիւնը, Նա'իմ կը դիմէ դաւադրական քայլի: Ուահիտ Ալ-Քարն անունով քապարէին մէջ կը գործէ Քաթր Ալ-Նատա անունով պարուհի մը՝ որ յար եւ նման է 'Ազիզային: Նա'իմ կ'ըսէ 'Ազզուզին՝ որ 'Ազիզա վատահամբաւ աղջիկ մըն է, եւ ցոյց կու տայ հանդէսի մը մէջ հրատարակուած Քաթր Ալ-Նատա պարուհիին լուսանկարը: Հաւատալով որ Քաթր Ալ-Նատա նոյն ինքը 'Ազիզան է, 'Ազզուզ կ'երթայ քապարէն, զինք կը խայտառակէ բոլորին առջեւ եւ պատռելով իր առջեւ կը նետէ իրենց համատեղ լուսանկարը: Մեկնելէն ետք, Քաթր Ալ-Նատա կը դիտէ պատռուած լուսանկարը, կը հասկնայ իրականութիւնը եւ կը փորձէ իր նմանութիւնը շահագործել մեծ գողութեան մը համար:

Մանտիլ ալ-Հէլու, ձախէն աջ՝ Էլիաս Մուստաֆա, Մահմուտ Ալ-Մելէկի, Եագուպ Թադէոս եւ Հասան Ֆայէք:

Սիրահարուած ըլլալով Քաթր Ալ-Նատային, մեծահարուստ Շեթա պէյ կը պատրաստուի գոհարավաճառ Կոհարէն գնել թանկարժէք ադամանդ մը եւ նուիրել անոր: Բայց կը խնդրէ Կոհարէն, որ Քաթր Ալ-Նատային չտեղեկացնէ իր մտադրութիւնը: Տեղեակ չըլլալով Շեթա պէյի մտադրութենէն, Քաթր Ալ-Նատա կ'որոշէ գողնալ ադամանդը:

Քապարէի տնօրէն Ուահիտի հետ Քաթր Ալ-Նատա կ'այցելէ 'Ազիզայի բնակարանը եւ կը համոզէ զինք որ մէկ գիշեր մը իրեն փոխարինէ իբրեւ քապարէի պարուհի: Տեսնելով այս այցելութիւնը, Նա'իմ կ'որոշէ իմանալ ամբողջ պատմութիւնը: Այս պատճառով, Ֆահիմը կը ղրկէ հետապնդելու Քաթր Ալ-Նատային, իսկ Հալիմը՝ 'Ազիզային:

Քաթր Ալ-Նատա կը հեռաձայնէ Կոհարին, ըսելով որ այս գիշեր պիտի այցելէ իրեն, որպէսզի տեսնէ այն ադամանդը՝ զոր շուտով պիտի գնէ Շեթա պէյ: Կը հեռաձայնէ լրագրողներուն, որպէսզի գիշերը ներկայ գտնուին քապարէ եւ գրեն իր ներկայացնելիք նոր պարին մասին: Անանուն կը հեռաձայնէ նաեւ ոստիկանութեան, որ իբր այս երեկոյ Քաթր Ալ-Նատա պիտի ներկայացնէ անպատկառ պար մը: Այսպէս, լրագրողներն ու ոստիկանութիւնը

➪ 4

ԶԱՀԱԿԻՐԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆԵՐԸ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ՄԷՋ

Կը փափաքինք տեղեկացնել մեր սիրելի ընթերցողներուն, որ արդէն կարելի է *Զաւհակիրի* թուայնացած հաւաքածոները ազատօրէն կարդալ ու բեռնել՝ այցելելով Internet Archive կայքէջը: Այնտեղ տեղադրուած են *Զաւհակիրի* նոր շրջանի բոլոր թիւերը՝ 1963-էն սկսեալ, ինչպէս նաեւ անոր երեք յաւելուածները՝ *Մարզական-երիտասարդական* (1966-1972), *Ծիծեռնակ* երաժշտական եռամսեայ (2001-2008) եւ ներկայ յաւելուած-գիրքերու մատենաշարը (2016-էն մինչեւ այսօր):

Կարելի է այցելել կայքէջը՝ https://archive.org/, եւ ապա որոնել (search)՝ «Զաւհակիր»: Կամ գործածել հետեւեալ ուղիղ յղումը՝ https://archive.org/search.php?query=Զաւհակիր:

Պիտի գնահատէինք, եթէ կայքէջին միջոցով ընթերցողները արձանագրէին իրենց կարծիքներն ու տպաւորութիւնները:

ԱՐՑԱԽ

ԱՐՑԱԽ՝ ՓՈՐՁ ՁԵՒԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Յունիս 5-ին, Նիկոլ Փաշինեան դարձեալ կ՚ընէ իր յաջորդական ըմբոստ յայտարարութիւնը, նշելով՝ որ Ղարաբաղի Հարցի բանակցային գործընթացքին վերաբերեալ փաստաթուղթերը *ինքը* փոխանցած է Արցախի իշխանութիւններուն, որմէ առաջ անոնք ընդհանրապէս տեղեակ չեն եղած՝ թէ անցեալին ինչ բանակցուած է. «Հինգ անգամ հարցրել եմ՝ տեղեա՞կ էք ինչ ա բանակցուել, ինչ ա պայմանաւորուել, իրանք տեղեակ չեն եղել: Եւ իրանք դրանից յետոյ գնում են իրենց օգնականների սոցիալական ցանցերում նոյնիսկ անձամբ գրում են՝ էս ապազգային իշխանութիւնը, հակազգային իշխանութիւնը հողեր է յանձնում, ինչի համար են դա անում»: Այսինքն, կան դաւադիրներ՝ որոնք կ՚ուզեն արատաւորել Հայաստան-Արցախ յարաբերութիւնները:

Բակօ Սահակեան նեղուած է: Ան կը յայտարարէ՝ թէ Ազրպէյճանի հետ բանակցութիւններէն առաջ եւ վերջ, Հայաստանի իշխանութիւնները Արցախի ղեկավարութեան տեղեակ կը պահէին քննարկուող հարցերուն եւ վերջին զարգացումներուն մասին:

Ոչ աւելի, ոչ պակաս՝ տեղեակ կը պահէին:

Գալով դաւադիրներու կէտին, Սահակեան կը պատասխանէ. «Եթէ կան դաւադիրներ, նրանք պատժուելու են, եւ եթէ որեւէ մէկին յայտնի են կոնկրէտ անձինք եւ նրանց դաւադրութեան ապացուցուած փաստեր, ապա թող մեզ տեղեկացնեն, եւ մենք համապատասխան քայլեր կը ձեռնարկենք»:

Հինգ-վեց օր ետք, Բակօ Սահակեան կը սկսի ստորագրել ղեկավար պաշտօնեաներու հեռացումներու եւ փոխարինումներու հրամանագիրներ: Յունիս 10-ին Արթուր Աղաբէկեանը կ՚ազատէ Արցախի նախագահի խորհրդականի պաշտօնէն, Յունիս 11-ին Վիտալի Բալասանեանը՝ Արցախի Անվտանգութեան Խորհուրդի քարտուղարի պաշտօնէն, Լեւոն Մնացականեանը՝ Արտակարգ Իրավիճակներու Պետական Ծառայութեան տնօրէնի պաշտօնէն (փոխարէնը նշանակելով Վլադիկ Խաչատրեանին), Իգոր Գրիգորեանը՝ Արցախի ոստիկանութեան պետի պաշտօնէն (փոխարէնը նշանակելով Լեւոն Մնացականեանին), Յունիս 17-ին Վարդան Բալայեանը՝ Արցախի Պաշտպանութեան Բանակի հրամանատարի տեղակալի պաշտօնէն, Յունիս 26-ին Արշաւիր Ղարամեանը՝ Արցախի Նախագահի յատուկ յանձնարարութիւններու գիծով ներկայացուցիչի պաշտօնէն, զայն նշանակելով Անվտանգութեան Խորհուրդի քարտուղար, Յուլիս 1-ին Իգոր Գրիգորեանը՝ Արցախի նախագահի խորհրդական-Արցախի նախագահի յատուկ յանձնարարութիւններու գիծով ներկայացուցիչի պաշտօնէն, նշանակելով Արցախի Քննչական Կոմիտէի նախագահ, Յուլիս 3-ին Ստեփան Գրիգորեանը կը նշանակէ Արցախի բանակի հրամանատարի տեղակալ:

Այս բոլորը կապ ունի՞ «դաւադիր»-ներու դէմ խոստացուած պայքարին: Հազիւ թէ: Ուժային ռազմավարութիւն է՝ որուն ծալքերը անյայտ կը մ՞ան մեզի: Իշխանութիւնը չկորսնցնելու փո՞րձ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ ԵՒ ԱՌԱԾՆԵՐ

Ագռաւի ճուտը իր մօր համար ազիզ է:

Ագռաւին ասին ծիռտ դեղ ա, էն էլ գանց ծովի մէջ ծռտեց:

Ախպօր տղայ ջան տղայ, քուրոր տղայ չան տղայ:

Աղուէսի վկան իրա պոչն ա:

Ամառուայ անձրեւին, ձմեռուայ արեգակին մի հաւատայ:

Ամէն ինչի մէրը ձագ կը բերէ, արաղի ձագը մէր կը բերէ:

Աշխարհն աղով, աղն էլ համով:

Աշխարհքի բերան, ջուալի բերան:

Աշնան գինին, գարնան՝ ջուրը,

Արինը ջուր չի դառնայ:

Բաղնիք մտնողը պիտի քրտնի:

Բերան կայ հաց չկայ, հաց կայ բերան չկայ:

Բերդն իր միջից կը քանդուի:

Գարնան գառն ա գովական, աշնան հաւը:

Գեղ կանգնի գերան կը կոտրի:

Գեղի շունը քաղաք մտնէ պոչը սխմած կը քալէ:

1 ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՄԻԵԴ ՎՃԻՌՆԵՐՈՎ ՀԱՏՈՒՑԵԼ Է 1 ՄԻԼԻՈՆ 360 ՀԱԶԱՐ ԵՒՐՕ

«Այս պահի դրութեամբ ունենք Հայաստանի վերաբերեալ կայացուած 111 գործով վճիռներ, որոնցից 107-ով Եւրոպական Դատարանն առնուազն մէկ խախտում արձանագրել է, իսկ 4-ով որեւէ խախտում չի արձանագրուել: Այս պահին Հայաստանը ՄԻԵԴ-ում կայացուած վճիռների հիման վրայ հատուցել է մօտ 1 միլիոն 360 հազար եւրոյի չափով գումար: Ընդհանուր առմամբ, Հայաստանից պահանջուել է 21,5 միլիոնի կարգի գումար, բայց կառավարութեան առարկութիւնների արդիւնքում չափը նուազեցուել, դարձուել է 1 միլիոն 360 հազար եւրօ՝ ընդհանուր այս 111 գործերի համատեքստում», - ասաց փոխնախարարը:

Նա կարեւորեց ՄԻԵԴ-ում կայացուած վճիռների պատճառը հաշուի առնելը: Ասատրեանը նկատեց, որ որոշ վճիռներով պայմանաւորուած, ՄԻԵԴ հասած խնդիրների համար երբեմն որեւէ ձեւով հնարաւոր չէ դատաւորին մեղադրել, քանի որ նրանց կայացրած վճիռների պատճառներն օրէնսդրական թերի կարգաւորումներն են եղել: «Այստեղ պէտք է հասկանալ, թէ դատաւորը ինչ դիտաւորութիւն է ունեցել անձի իրաւունքների խախտման կոնտեքստում եւ դրա արդիւնքում քննարկել՝ արդեօք կոպիտ դիտաւորութիւն կամ խախտում կայ: Դրա արդիւնքում կարելի է ներկայացնել համապատասխան կարգապահական պատասխանատուութեան ենթարկելու միջնորդութիւն», - նշեց փոխնախարարն ու վստահեցրեց, որ դա պարբերաբար քննարկւում է եւ իրենց հսկողութեան տակ է գտնւում:

ԽՈՀԵՐ

ՆԵՐՍԻ ՄԱՐԴԸ՝ ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՔԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Յունիս 22-ին, Երեւանի մէջ, 83 տարեկանին կը մահանայ ճազ եւ դասական երաժշտահան եւ դաշնակահար Ստեփան Շաքարեան:

Կարեւոր դէմք մըն է ան հայ երաժշտական մշակոյթի աշխարհին մէջ: Կարեւոր՝ իբրեւ մտաւոր զգացողութեան եւ յուզական բանականութեան տէր անհատականութիւն: Այլեւ, իբրեւ ներսէն բխող ըմբռնողութեան տիրապետող անձ, այդ ներսը ըլլալով միջավայրի կենդանի փորձառութիւնն ու հասկացողութիւնը:

Ան չդիմեց «միջազգային» արդիապաշտ հիմնարկներու պատրաստ ուղղութիւններուն: Ան չփորձեց անոնցմէ ստանալ իր գեղարուեստական կեցութեան իմաստը եւ յարմարուելով անոնց՝ դառնալ «միջազգային», իմանալով՝ որ «միջազգային» կոչուած խաբուսիկ բառը կը նշանակէ հաճոյակատար ըլլալ քանի մը արեւմտեան հիմնարկներու, որոնք ունին բացառիկ ուժ եւ իշխանութիւն իրենց պարտադրած մշակոյթը դարձնելու «միջազգային» եւ ներկայացնելու իբրեւ համընդհանուր ուղղութիւն:

Հայաստանն ալ իր կարգին, ինչպէս յայտնի դարձաւ վերջին տասնամեակին, միջազգայինէն կամ դուրսէն հաւանութիւն ստացած արուեստագէտները «պետականացուց», անոնց տալով լրատուամիջոցային ծաւալումի բոլոր կարելիութիւնները: Անշուշտ, մէկ պայմանով՝ որ գովերգեն իշխանութիւնները:

Երբեւէ լսա՞ծ էք՝ որ Շաքարեան մտած ըլլայ իշխանական եւ կուսակցական խաղերու եւ խաղադրոյքներու մէջ: Երբեւէ լսա՞ծ էք՝ որ իր լինելութեան համար դիմէ Սփիւռքահայ կուսակցութիւններուն, կամ փառաբանէ մեծահարուստները (յիշենք Ծառուկեանի ոտքը պագնող արուեստագէտները)՝ անոնցմէ ստանալու համար անձնական շահեր եւ վերադիր իմաստներ: Պատասխանը ժխտական է:

Շաքարեան՝ չըլլալով այս բոլորը, մնաց ինքը՝ ինչպէս որ կայ: Դրամատիրական ժամանակակից աշխարհին մէջ շատ դժուար է մնալ ինքն իր մէջ: Իսկ այդպէս մնալով՝ անհնար է դառնալ ամբոխի արուեստագէտը, զանգուածային լրատուամիջոցներու աստղային դէմքը: Այս բոլորը՝ ի նպաստ իրեն: Արուեստը շահեցաւ Շաքարեանի ինքնակեցութեամբ:

Իր երաժշտութիւնը բնոյթով միջազգային է, եթէ այդ բառը ընդունինք իր խորքային իմաստով, այսինքն՝ իբրեւ համակեցութիւն *բոլորի* համար: Իր երաժշտութիւնը, նաեւ, չէ ուղղուած երաժշտական բարձր դասակարգի, այսինքն՝ զայն ըմբռշխնելու համար պէտք չկայ բարդ կառուցուածքներ վերլուծել, արդիապաշտ բանաձեւեր իմանալ կամ տիրապետել արուեստի կանխադիր օրէնքներու:

Կազմաւորուած ու մեծապէս արտադրած խորհրդային շրջանին, ան չկրցաւ իր տեղը գտնել անկախացած Հայաստանի շուկայական յարձակողական յարաբերութիւններուն մէջ, մաս կազմել մշակութային-ուժային սովորական խաղերուն: Իր երաժշտութիւնը միշտ մնաց ներքին համոզումներու եւ թափանցող զգացումներու ոլորտին մէջ: Ան մինչեւ վերջ մնաց՝ *արուեստագէտ*:

74 տարեկան էր երբ պետութիւնը իրեն շնորհեց Հայաստանի Վաստակաւոր Արուեստագէտի կոչում, 82 տարեկան էր երբ դարձաւ Հայաստանի Ժողովրդական Արուեստագէտ:

Մահուան առիթով, Հայաստանի Հանրային հեռատեսիլի առաջին կայանը կը ցուցադրէ նախապէս պատրաստուած *Մոհիկանը. Ստեփան Շաքարեան* խորագիրով հաղորդումը, ուր երաժշտահանը հաճելի ոճով կը պատմէ իր կենսագրութենէն դրուագներ եւ կը ներկայացնէ իր ուրոյն գաղափարները երաժշտութեան մասին:

Կենսունակութեամբ լեցուն՝ զերծ ինքնագովաբանականհայրենասիրական մեծախօսութենէ (բան մը՝ որ հազուադէպ է այսօր), ան կ՚արտայայտէ իր վերապահումը կրթութեան նկատմամբ.

«Իմ տղաս ինձ մօտ էր սովորում: Նա երաժշտական դպրոց չի գնացել: Գնաց, տեսայ որ սխալ է դպրոցը, ես պիտի պարապեմ իրեն ուրիշ ձեւով, այսինքն՝ նորից, ոնց որ ես էի պարապում՝ անցեալը, ներկան դէպի ապագայ»:

Կամ հետեւեալը. «Ես շատ կարեւորութիւն եմ տալիս ինքնաուսուցման: Որովհետեւ կրթութիւնը դա մի քիչ քերականութիւն է, իսկ ինքնաուսուցումը [հանդիսանում է] անցեալը, ներկան, դէպի ապագան, երաժշտութիւնը քո մէջ համահունչ [է դառնում], կողմնորոշւում է»:

Հասկնալի է, որ խօսքը ոչ թէ Հայաստանի, այլ ամէնուրեք հաստատուած հիմնահոսանքային կրթութեան մասին է, որ կ՚արտադրէ մասնագէտ երաժիշտներ, բայց ոչ արուեստագէտներ:

Հաղորդումին ընթացքին ան կ՚ըսէ նաեւ. «Ես ծնուել եմ Բաքու քաղաքում: Մարդ մի տեղ պիտի՛ ծնուի»...:

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՐՑՈՒԱԾՆԵՐԻ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑ ԵՒ ԹԱՓԱՆՑԻԿ Է ՀԱՄԱՐՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ԱՇԽԱՏԱԿԱԶՄԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

1 ՄՀԻ հարցումն իրականացրել է Դոկտոր Ռասա Ալիշաուսկենէն Բալթիկ Սըրվէյ/Դը Գելլափ կազմակերպութիւնից: Տուեալների հաւաքագրումը Հայաստանում իրականացրել է Հայկական Սոցիոլոգիական Ասոցիացիան: Տուեալները հաւաքագրուել են ողջ երկրում 2019 թուականի Մայիսի 6-ից Մայիսի 31-ն ընկած ժամանակահատուածում հարցուողների տներում դէմ առ դէմ հարցազրոյցների միջոցով: Ընտրանքը բաղկացած է Հայաստանի 18 տարեկան եւ բարձր, ընտրելու իրաւունք ունեցող 1200 մշտական բնակիչներից: Ընտրանքը ներկայացուցչական է ըստ ընդհանուր բնակչութեան տարիքի, սեռի եւ բնակութեան վայրի: Ընտրանքի սխալը նշանակալիօրէն չի գերազանցում ողջ ընտրանքի 2.5 տոկոսը: Հարցումը ֆինանսաւորուել է ԱՄՆ Միջազգային Զարգացման Գործակալութեան կողմից:

2 ԵԱԳՈՒՊ ԹԱԴԷՈՍ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆ

պիտի վկայեն իր ներկայութիւնը քապարէի մէջ:

Գիշերը, Քաթր Ալ-Նատա կ՚երթայ Կոհարի մօտ, կը հարուածէ գլխուն եւ կը գողնայ ադամանդը, սակայն պայուսակէն կ՚իյնայ ՚Ազզուզի եւ ՚Ազիզայի պատուած լուսանկարը:

Շեթա պէյ կու գայ քապարէ, անսպասելիօրէն ՚Ազիզան (իբրեւ Քաթր Ալ-Նատա) կը տանի իր պալատը եւ հրաւիրեալներուն առջեւ կը յայտարարէ իր նշանադրութիւնը Քաթր Ալ-Նատայի: Խուսափելու համար անելանելի կացութենէն, ՚Ազիզա հիւանդ ձեւացնելով կը փոխադրուի հիւանդանոց:

Նա՚իմ՝ որ Ֆահիմի եւ Հալիմի միջոցով գաղտագողի տեղեակ էր ամէն բանէ, կը փորձէ շահագործել կացութիւնը եւ կը ստիպէ Քաթր Ալ-Նատային օգնել իրեն, որմէ ետք կը սպառնայ ՚Ազիզային կա՛մ ամուսնանալ հետը եւ կա՛մ ենթարկուիլ բանտարկութեան:

Ոստիկանութեան օգնութեամբ, ՚Ազիզա կը յաջողի ստանալ Քաթր Ալ-Նատայի եւ Նա՚իմի խոստովանութիւնները, որոնք անմիջապէս կը ձերբակալուին: Ադամանդը կը վերադառնայ Շեթա պէյին, որ զայն կը նուիրէ ՚Ազիզային: ՚Ազզուզ եւ ՚Ազիզա, Հասսունա եւ Պելիա կ՚ամուսնանան(26):

Ծանօթ.՝ Եագուպ Թադէոս ստանձնած է օգնական դեր՝ Մահմուտ Ալ-Մելէկիի օժանդակ դերին (supporting role):

(Շար. 2)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

20. «Ֆիլմ *Ալ-Մուսիքար* (1946)», *elcinema.com,* https://elcinema.com/work/1816002/ (արաբերէն), ինչպէս նաեւ այնտեղ տեղադրուած լրագիրներու անթուակիր (պէտք է ըլլան 1946 թուական) կտրօնները՝ https://elcinema.com/work/1816002/gallery/124170223 եւ https://elcinema.com/work/1816002/gallery/124084272:

Ուակիհ Նատա, «Պաթալա լըմարրա ուահետա ֆիլ-սինեմա» (*արաբերէն*՝ Սինեմայի հերոսուհի՝ մէկ անգամուայ համար), *Տոնիա ալ-ուաթան*, 2 Սեպտեմբեր 2012, https://pulpit.alwatanvoice.com/articles/2012/09/02/269992.html:

21. Ապտէլ Ֆատիլ Թահա, «Լոր Տաքքաշ ուսթազաթ ֆանն ալ-ղենա՚ ալ-քլասիքի» (*արաբերէն*՝ Լոր Տաքքաշ՝ դասական երգեցողական արուեստի վարպետը), *Ալ-Քուտս ալ-՚արապի*, 27 Յուլիս 2006, թիւ 5338, էջ 14:

22. Ուակիհ Նատա, նշ. յօդ.ը:

23. Մահմուտ Քասէմ, *Մաուսու՚աթ ալ-աֆլամ ալ-՚արապիյա* (*արաբերէն*՝ Արաբական ֆիլմերու հանրագիտարան), Բ. հատոր, London: E-Kutub Ltd, Դեկտեմբեր 2017, էջ 123-124:

«Ֆիլմ *Սահէպ պալին* (1946)», *elcinema.com*, https://elcinema.com/work/1006179/ (արաբերէն):

24. «Եգիպտահայ արուեստագէտ մը. Եագուպ Թադէոս»:

25. Մահմուտ Քասէմ, *Մաուսու՚աթ ալ-աֆլամ ալ-՚արապիյա* (*արաբերէն*՝ Արաբական ֆիլմերու հանրագիտարան), Ա. հատոր, London: E-Kutub Ltd, Դեկտեմբեր 2017, էջ 252-253:

«Ֆիլմ *Պայա՚աթ ալ-եանասիպ* (1947)», *elcinema.com*, https://elcinema.com/work/1013462/ (արաբերէն):

26. Ֆիլմի դիտարկում:

Մահմուտ Քասէմ, *Մաուսու՚աթ ալ-աֆլամ ալ-՚արապիյա* (*արաբերէն*՝ Արաբական ֆիլմերու հանրագիտարան), Բ. հատոր, London: E-Kutub Ltd, Դեկտեմբեր 2017, էջ 569-570:

«Ֆիլմ *Մանտիլ ալ-հէլու* (1949)», *elcinema.com*, https://elcinema.com/work/1170895/ (արաբերէն):

1 ԲԱԶՄԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

երկու հակադիր համակարգներու մասին՝ յեղափոխական եւ հակայեղափոխական: Հիմա թող հակայեղափոխականութիւնը նկատուի օրինական:

Յուլիս 4-ին, Թովմասեան լրագրողներուն կը յայտարարէ. «Սահմանադրական դատարանում ճգնաժամ չկայ: Ես ՍԴ նախագահն եմ»: Այսքան պարզ:

Ո՞ւր կը գտնուի ճգնաժամը: ՍԴ՞-ն է որ ճգնաժամ կ՚ապրի, թէ՞ ՍԴ-ի հին համակարգը՝ որ իր վերջին ճիգերը կը գործադրէ պահպանելու իր գոյութիւնը:

Վերջին հարցում մը: Կարելի չէ՞ դատական համակարգի գոյութիւնը առանց ՍԴ-ի: Յիշենք Քոչարեանի պարագան: Փորձ մը եղաւ իր գործը տեղափոխել ՍԴ՝ յոյս ունենալով ՍԴ-ի վճիռով կասեցնել դատավարութեան ընթացքը: Դատարանի կողմէ կարելի եղաւ փոխանցումը կասեցնել եւ շարունակել դատավարութիւնը: Յիշենք նաեւ Ֆրանսայի ՍԴ-ի վճիռը՝ որ Հայոց ցեղասպանութեան ժխտումը քրէականացնող օրէնքը համարեց հակասահմանադրական: Մենք՝ հայերս, ընդունեցի՞նք այս վճիռը:

ՍԴ-ը վերջնականացումներու վայրն է, ուր քանի մը դատաւորներ՝ աւելի բարձր քան նոյն ինքը դատաւոր հասկացողութիւնը, պիտի տան մեկին ու անվիճանցելի վճիռներ՝ դատականութեան հիմնարկայնացումի պաշտպանողական քօղին տակ: ՍԴ-ն ժամ խաղալիք մըն էր հին իշխանութեան ձեռքը, անիկա պիտի մնայ իշխանութեան օղակներէն մէկը՝ Փաշինեանի համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԱՄՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստան-ԱՄՆ յարաբերութիւնները նոր չեն: Կը բաւէ յիշել, որ 2015 Մայիսին, երբ ցեղասպանութեան 100-ամեակին առիթով Սերժ Սարգսեան կ՚այցելէր Ուաշինկթոն, Հայաստան-ԱՄՆ կը ստորագրեն առեւտուրի եւ ներդրումներու մասին համաձայնագիր: Զնշելու համար ուրիշ բազմաթիւ մեծ ու փոքր համաձայնագիրներու ստորագրութիւններ տարբեր մակարդակներով:

2018 Հոկտեմբերին տարածաշրջան ժամանեց ԱՄՆ Նախագահի Ազգային Անվտանգութեան հարցերու խորհրդական Ճոն Պոլթոն: *Ազատութիւն ռատիոկայանի* հետ ունեցած հարցազրոյցին, ան բառացիօրէն ըսաւ. «Եւ ինչպէս ասացի վարչապետին՝ եթէ խնդիրն այն է, որ ընտրութիւն պէտք է կատարես ռուսական եւ ամերիկեան ռազմական տեխնիկա գնելու միջեւ, մենք կը նախընտրէինք վերջին տարբերակը: Մենք կարծում ենք, որ մեր տեխնիկան ամէն դէպքում աւելի լաւն է, քան ռուսականը: Այնպէս որ, ուզում ենք դիտարկել այդ հնարաւորութիւնը»: Խօսք մը, որուն Հայաստանը պաշտօնապէս պիտի պատասխանէր՝ թէ այս առումով ճշգրիտ առաջարկ տեղի չէ ունեցած: Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, Պոլթոնի յայտարարութիւնը՝ գէթ իբրեւ այդպիսին, աննախադէպ էր:

2019 Ապրիլին արդէն կը խօսուէր Հայաստանի եւ Ազըրպէյճանի Արտաքին Գործոց նախարարներու հնարաւոր հանդիպումի մասին Ուաշինկթոնի մէջ:

Մայիս 7-ին, ԱՄՆ Պետքարտուղարի փոխտեղակալ Ճորճ Քենթ, Երեւանի մէջ դարձեալ կը յիշեցնէ ամերիկեան սպառազինութեան հարցը. «Դուք լսել էք, թէ ինչ է ասել դեսպան Բոլթոնը, երբ Հոկտեմբերին այցելել էր Հայաստան: Ինչպէս արդէն նշեցի, նորութիւններ չկան նրա հրապարակային բարձրաձայնած հնարաւորութեան մասին»: Նորութիւններ չկան, բայց հնարաւորութիւնը կայ:

Նոյն օրը, լրագրողի հարցումին՝ թէ ի՞նչ տեղեկութիւն կայ հայ-ամերիկեան ռազմաթեքնիքական գործակցութեան մասին եւ արդեօ՞ք ԱՄՆ-ի կողմէ առաջարկ կատարուած է, Պաշտպանութեան Նախարար Դաւիթ Տօնոյեան կը պատասխանէ. «Ոչ այդպէս, բայց կայ որոշակի քննարկում»:

Նաեւ յարաբերութիւններու այլ ամբարձումներ՝ որոնց մասին անդրադառնալը հեռու կը տանի մեզի:

Արդարեւ, Յունիս 20-ին, Ուաշինկթոնի մէջ տեղի կ՚ունենայ Զօհրաբ Մնացականեանի եւ Էլմար Մամետիարովի հանդիպումը, ԵԱՀԿ Մինսքի խումբի համանախագահներու մասնակցութեամբ: Թէ՛ Մամետիարով եւ թէ՛ Մնացականեան առանձին հանդիպումներ կ՚ունենան Պոլթոնի հետ:

Ասիկա արտաքին գործոց նախարարներուն առաջին հանդիպումը չէ Ուաշինկթոնի մէջ: Նախադէպը տեղի ունեցած է 2009 Մայիսին, երբ պետքարտուղար էր Հիլարի Քլինթոն: Բայց առաջին անգամ է՝ որ նման հանդիպում տեղի կ՚ունենայ Հայաստան-ԱՄՆ յարաբերութիւններու գէթ խօսքային աչքառու վերելքէ ետք:

ՍԱՀԱԿ ԵՊՍ. ՄԱՇԱԼԵԱՆ Կ՚ԸՆՏՐՈՒԻ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՏԵՂԱՊԱՀ

Երկար ձգձգումներէ ետք, Յուլիս 4-ին տեղի կ՚ունենայ Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանի տեղապահի ընտրութիւնը: Ներկայացուած երկու թեկնածուներն էին՝ Արամ արք. Աթէշեան եւ Սահակ եպս. Մաշալեան: Մաշալեան կը ստանայ 13, իսկ Աթէշեան՝ 11 ձայն:

Պոլսոյ Պատրիարքարանին ցոյց տուած երկար դիմադրութիւնը՝ Էրտողանի իշխանութեան կողմէ պաշտպանուած եւ մեծ հարստութիւններու տիրացած Աթէշեանին, անգամ մը եւս ցոյց կու տայ պոլսական այս հիմնարկին բանիմացութիւնը եւ ազատ կամքի դրսեւորումի գիտակցութիւնը: Ընտրութիւն մըն էր դրամի եւ հաւատքի միջեւ:

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԲՈՂՈՔԱՑՈՅՑ

Յուլիս 3-6-ին, պաշտօնական այցով Կիպրոս կը գտնուէր Հայաստանի Ազգային Ժողովի նախագահ Արարատ Միրզոյեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը, որուն կը միանար նաեւ Հայաստան-Կիպրոս միջխորհրդարանական բարեկամական խումբի նախագահ Մխիթար Հայրապետեան: Յուլիս 5-ին անոնք կ՚այցելեն փակուած Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը:

Այս այցելութեան առիթով կիպրահայերը, ինչպէս նաեւ ԱՄՆ-էն եւ Եւրոպայէն ժամանած մելգոնեանցիներ, կը կազմակերպեն բողոքացոյց՝ ընդդէմ դպրոցի փակումին: Ցուցարարները կը նշեն՝ որ Հայաստանի Յեղափոխութենէն ետք կ՚ակնկալուի նաեւ յեղափոխութիւն Սփիւռքի մէջ եւ կարելի չէ թոյլատրել Սպիտակ Եղեռնի իրականացումը: Ցոյցին կը մասնակցին նաեւ կիպրացիներ:

Այս առիթով, Յուլիս 9-ին, Եւրոպայի Հայերի Համագումարը կու գայ բաւական ուժեղ յայտարարութեամբ՝ *Սփիւռքում աչքի լոյսի պէս պիտի պահել ու պահպանել ազգային կրթական բոլոր հաստատութիւնները*, յառաջ մղելով ընդհանուր Սփիւռքի ժողովրդավարութեան անյետաձգելի պահանջը՝ Հայաստանի Թաւշեայ Յեղափոխութեան օրինակով:

Ա.

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, - ԹԻՒ 1846 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒԼԻՍ 2019 | ՅԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. Դհկ. | عدد رقم ١٨٤٦ الخميس ٢٥ يوليه ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՅԼԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՀԱՄԱՀԱՐԹԵՑՈՒՄ

Յունիս 25-ին, Հայաստանի Ազգային ժողովը 73 կողմ եւ 32 դէմ ձայներով ընդունեց տուրքային օրէնսգիրքի փոփոխութիւններուն ծրարը: Անոր համաձայն՝ անցում պիտի կատարուի եկամտային տուրքի համահարթեցուած (flat) դրոյքաչափի:

Աւելորդ է ըսել, որ համահարթեցուած տուրքային համակարգը հարուստներու ի նպաստ քաղաքականութիւն մըն է: Հայաստանի մէջ հարուստները գոհ են այս օրէնքէն:

Ինչո՞ւ այսպէս եղաւ: Դժուար է պատասխանել: Փաշինեանի 100 տոկոս դրամատիրական քաղաքականութիւնը կրնայ ըլլալ պատճառը: Բայց կատարուածը համոզումի՞ հարց է՝ թէ պարտադրանքի: Կրնայ ըլլալ տակաւին գործունեայ հին օլիկարքները եւ մասնաւոր շահերու խումբերը ունեցած ըլլան իրենց ազդեցութիւնը:

Իսկ ինչպէ՞ս էր տուրքային համակարգը Փաշինեանէն առաջ: Ան եղած է աստիճանական (progressive): Ուրեմն, այս առումով Սերժ Սարգսեան մտահոգուա՞ծ էր հասարակական հաւասարութեամբ: Տեսականօրէն՝ այո: Գործնականօրէն՝ ոչ, քանի որ նախկին համակարգը ուժեղօրէն կը կիրարկէր տուրքային այնպիսի միջոցներ, որոնք ահռելի կը ծանրաբեռնէին սահմանափակ եկամուտի տէր անձերը, ինչպէս կը բացատրէ Վահրամ Սողոմոնեան. «Սկզբում նրանք [ՀՀԿ կառավարութիւնը], միացնելով եկամտահարկը պարտադիր սոցիալական վճարին եւ դա անուանելով եկամտային հարկ, դանդաղ բարձրացրել են եկամտային հարկի դրոյքը, իսկ այնուհետեւ աւելացրել են կենսաթոշակային վճարը, որն, ի դէպ, կրկին մասամբ վճարւում է բիւջէից, մեր՝ հարկատուներիս հաշուին: Եթէ սրան գումարւում է սպառման աւելի բարձր հարկումը, ապա մենք ստեղծում ենք մի համակարգ, որում քիչ ստացողները վճարելու են հարկ, եկամտահարկ՝ չհաշուած կենսաթոշակային վճարն ու մնացեալ բեռը), եւ քաղաքացու գրպանում աւելի քիչ փող է մնալու: Ներկայ պայմաններում ցածր եկամուտ ունեցողները վաստակածի կէսից աւելին որպէս հարկ են վճարում, քանի որ ամբողջ վաստակը սպառում են: ՀՀԿ կառավարութեան 2016-17 թթ. հարկային ռեֆորմը եւս մէկ փորձ էր թէեւ պրոգրեսիւ համակարգով, բայց աւելի ծանրացնելու միջին եւ միջինից բարձր եկամուտ ստացողների եկամտահարկի բեռը, սակայն խիստ քննադատութեան (այդ թւում Եւրոպական բիզնէս ասոցիացիայի կողմից) արդիւնքում մի քիչ շտկուեց, որպէսզի գոնէ 279.000 դրամից պակաս ստացողների համար հարկային բեռի աւելացում չլինի: Անշուշտ, պէտք է արձանագրել, որ բարձր աշխատավարձ ստացող միջին խաւի ներկայացուցիչների հարկային բեռը մեծ է, բայց այդ բեռն անհամեմատելի է ցածր աշխատավարձ ստացողների հարկերի եւ ծախսերի ծանրութեան հետ:» (Վահրամ Սողոմոնեան, «Ո՞րն է սիրոյ եւ համերաշխութեան հարկային համակարգը», *Քաղաքական դիսկուրս*, 15 Հոկտեմբեր 2018, http://diskurs.am/2018/10/1037/:)

Ո՛չ Սարգսեան, ո՛չ ալ Փաշինեան՝ երկու բոլորովին տարբեր դրդապատճառներով, տուրքի միջոցով չփորձեցին ստեղծել հասարակական համեմատական հաւասարութիւն:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ

Յուլիս 3-ին, *Առաջին լրատուականի* «Հոծ գիծ» հաղորդաշարին, Ժառանգութիւն Կուսակցութեան փոխնախագահ Նարինէ Դիլբարեան կը ներկայացնէ կուսակցութեան պաշտօնական մօտեցումը. «Սահմանադրութիւնը՝ որի հիման վրայ ձեւաւորուել է սոյն Սահմանադրական Դատարանը, ժողովրդի քուէին չի արժանացել, այսինքն, ըստ էութեան, կարելի է ասել՝ նա կեղծ է, եւ [...] հաւանութեան չարժանացած փաստաթղթի վրայ ընտրուած Սահմանադրական Դատարանը չի կարող երաշխաւորը լինել պետութեան արդարադատութեան»:

ՍԴ-ի ՀՀԿ-ական նախագահ Հրայր Թովմասեան կառչած է իր աթոռին: Անիկա 2015-ի սահմանադրութիւնը գրողներէն մէկն է, այն սահմանադրութիւնը՝ որ ձեւակերպուած էր Սերժ Սարգսեանի յաւերժութեան համար:

ՍԴ-ն այն դատարանն է, որ տարբեր անձնակազմերով՝ բայց միշտ միեւնոյն համակարգային ուղղուածութեամբ, վաւերացուցած է յաւերժ կեղծուող ընտրութիւնները եւ հանրաքուէները, ներառեալ վերջին սահմանադրութեան ծիծաղելի հանրաքուէն: ՍԴ-ն կրնար կանխել 2008 Մարտ 1-ը՝ եթէ չվաւերացնէր Փետրուարի կեղծուած ընտրութիւնները: Թովմասեան կը հանդիսանայ մարտ մէկեան տրամաբանութեան շարունակողը, նոյնիսկ եթէ անիկա աթոռ չէր զբաղեցնէր այն ժամանակ:

Ամէն բանէ առաջ, թող կատարուին այս շեշտադրութիւնները, որոնցմէ ետք միայն քննարկելի եւ ի հարկին քննադատելի կրնան ըլլալ Փաշինեանի առաջարկները եւ քայլերը նոր ՍԴ կազմելու առնչութեամբ: Թող շեշտադրուի 2013-ին, Երեւանի Մարդու Իրաւունքներու Պաշտպանի զեկոյցին (*ՀՀ Մարդու Իրաւունքների Պաշտպանի արտահերթ զեկոյց արդար դատաքննութեան իրաւունքի վերաբերեալ*) բովանդակութիւնը՝ որ կը յայտնաբերէր դատական իշխանութիւններուն նուիրապետական *համակարգուած* փտածութեան գերաստիճանը (տես՝ *Ջահակիր*, 13 Յունիս 2019, նոր շրջան, թիւ 1843), համակարգ մը՝ որուն գլուխը կանգնած էր ՍԴ-ն: Այս բոլորը կ'ուզենք դիտաւորեալ մոռացութեան մատնել: ՍԴ-ն այսօր կը կազմէ Հայաստանի հակայեղափոխական վտանգաւոր օղակներէն մէկը:

Դատական կազմը *պէտք է* վերափոխուի: Ընդդիմութեան ջանքերը պէտք է ընթանան այն ուղղութեամբ՝ որ փոխուելէն ետք Փաշինեան չյաջողի անձնական ուժի կեդրոն ստեղծել այնտեղ: Բայց խանգարել *ինքնին* փոփոխութիւնը եւ խոչընդոտել զայն, պարզապէս անընդունելի է:

ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ՝ ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՊԱՀԱՊԱՆ

Յուլիս 7-ին տեղի կ'ունենայ Հայաստանի առաջին օլիկարք ֆէյսպուքեան էջին վրայ կը գրէ. «Դրուեց հայկական աւանդական մի նոր ընտանիքի ձեւաւորման հիմքը: Մաղթում եմ, որպէսզի մեր երիտասարդ զոյգի միութիւնն ամուր ու յարատեւ լինի՝ խարսխուած երջանկութեան, հաւատարմութեան, հանդուրժողականութեան, անսահման նուիրումի ու ազգային արժէքների պահպանման վրայ: Աստուած պահապան մեզ բոլորիս»:

Այս տողերը գրողը այն անձն է՝ որ Հայաստանի մէջ ունի քագինոներու մենաշնորհը, որուն միջոցով ընտանիքներ կը քանդուին, անհատականութիւններ կը յանգին, մարդիկ կ'օտարանան հասարակութենէն:

ԿՈՆՍՏԱՆՏԻՆ ՕՐԲԷԼԵԱՆ՝ ԹԱԼԱՆՈՒԱԾ

Ո՞վ կը յիշէ Երեւանի Օփերայի թատրոնի կարգ մը աշխատողներու բարձրացուցած աղմուկը Մարտ-Ապրիլին, երբ Մշակոյթի Նախարարի տեղակալ Նազենի Ղարիբեանի որոշումով՝ թատրոնի գեղարուեստական ղեկավար եւ տնօրէն Կոնստանտին Օրբէլեան կը զրկուի տնօրէնի պաշտօնէն, շարունակելով մնալ գեղարուեստական ղեկավար: Աղմուկը կը տեւէ լոկ քանի մը օր, որուն ընթացքին Օրբէլեան կը սպառնայ՝ թէ իր նուիրած թանկարժէք դաշնակները պիտի հեռացնէ Օփերայէն եւ նուիրէ նոյնանուն հօրեղբօր անուան դպրոցին: Ամէն բան շուտով կը մոռցուի, Օրբէլեան դաշնակները չի հեռացներ Օփերայէն եւ մեծ հաճոյքով կը շարունակէ իր պաշտօնը իբրեւ լոկ գեղարուեստական ղեկավար:

Վերջերս, նորէն կը յիշուի իր անունը, այս անգամ իբրեւ թալանուած անձ: Նոթարական խաբէութեամբ Հայաստանի մէջ իրմէ թալանուած է 600 հազար ամերիկեան տոլլար: Քանի՞: 600 հազար տոլլա՞ր:

ԱՐԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ՝ ՆՊԱՍՏԱՄԱՏՈՅՑԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՂ

2016-ին ԱՄՆ-ի մէջ կը ցուցադրուի վաւերագրական ֆիլմ մը՝ *They Shall Not Perish: The Story of Near East Relief* (Անոնք պիտի չկորսուին. Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի պատմութիւնը) խորագիրով:

Մարդու իրաւունքներու ակթիւիսթ եւ հետախոյզ ☞ 3

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ ԳԵՐԽՆԴԻՐ Է ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԱՌՈՂՋԱՑՈՒՄԸ. ԼԵՆԱ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

Հայաստանի իշխանութիւնը չի հրաժարիր դատական համակարգի առողջացումի գործընթացէն, լրագրողներուն ըսած է Ազգային ժողովի փոխնախագահ Լենա Նազարեան՝ անդրադառնալով Վենետիկի Յանձնաժողովի փաստաթուղթին մէջ տեղ գտած ձեւակերպումներուն, զորս հրապարակած էր արդարադատութեան նախկին նախարար Արփինէ Յովհաննիսեան:

«Վեթինկը մի գործիք է, որը ստուգում է պաշտօնեայի համապատասխանութիւնը տուեալ պաշտօնին՝ որոշակի չափանիշներով: Հիմա մշակւում են այդ չափանիշները, եւ օրէնսդրական փոփոխութիւններ են տեղի ունենալու: Հիմա արդէն Արդարադատութեան նախարարութիւնում մշակւում են այդ փոփոխութիւնները, եւ Սեպտեմբերին ԱԺ-ում դա կը քննարկենք ու կ'ընդունենք: Եւ դրանց հիման վրայ էլ տեղի կ'ունենայ այդ ստուգման գործընթացը: Հիմա դրա անունը կը դնենք «վեթինկ», թէ բարեվարքութիւն, կամ այլ բան, դա նշանակութիւն չունի: Մեր յանձնառութիւնը՝ դատական համակարգը բարեփոխելու եւ առողջացնելու, ամբողջութեամբ ուժի մէջ է, եւ մենք դա իրականացնելու ենք», - ըսած է Լենա Նազարեան: ☞ 3

ԵԻՐԱԴԱՏԱՐԱՆԻ ՎՃՌՈՎ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՊԷՏՔ Է 1,6 ՄԻԼԻՈՆ ԵԻՐՕ ՎՃԱՐԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԵՈՒՐԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻՆ

Մարդու Իրաւունքների Եւրոպական Դատարանի (ՄԻԵԴ) վճռով Հայաստանը պէտք է 1 միլիոն 608 հազար եւրօ վճարի Հայաստանի քաղաքացի Եուրի Վարդանեանին: Սա աւելին է, քան մինչեւ օրս Հայաստանի դէմ Եւրադատարանի կայացրած բոլոր վճիռներով փոխհատուցումների հանրագումարը: ☞ 4

ԵԱԳՈՒՊ ԹԱԴԷՈՍ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

5. *Պենթ ալ-’օմտա* (Գիւղապետին աղջիկը) (1949)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Աֆլամ Ռէժանս – Les Films régence:

Բեմադրիչ՝ ’Ապպաս Քամէլ:

Հեղինակ՝ ’Ապպաս Քամէլ (հեղինակ եւ սենարիօ):

Դերակատարներ՝ Հակար Համտի (’Ազիզա՝ Քամալին կինը), Քամալ Ալ-Շեննաուի (’Ատէլ, բժիշկ՝ ’Ազիզային ամուսինը), Հոտա Շամսէլ Տին (Լոլա՝ պարուհի), ’Ապտէլ Ղանի Ալ-Սայէտ (’Ապտէլ Մաուկուտ), Տորրէյա Ահմատ, ’Ապտէլ Համիտ Զաքի (գիւղապետ), Մոհամմատ Քամէլ (Նուր՝ հիւանդապահ), Եագուպ Թադէոս (լուսանկարիչ), Լուլա ’Ապտօ, ’Ալէյա Ֆաուզի:

Պենթ ալ-’օմտա, աջին՝ Եագուպ Թադէոս:

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 28 Նոյեմբեր 1949, Սինեմա Քորսալ, Գահիրէ:

Նիւթ՝ Բժիշկ ’Ատէլ Գահիրէի մէջ համերաշխօրէն կ’ապրի իր կնոջ՝ գիւղապետ հօրեղբօր դստեր ’Ազիզայի հետ: ’Ազիզա նուիրուած է ամուսինին եւ տնային գործերուն իսկ ’Ատէլ գիտակից է տնային պարտականութիւններուն նկատմամբ:

Պարուհի Լոլա կը բնակի ’Ատէլի բուժարանի (քլինիք) շէնքին մէջ: Ձեւացնելով ոտքի ճեղքուածք մը, Լոլա կ’այցելէ ’Ատէլի բուժարանը եւ իր գեղեցկութեամբ ու հմայքով կը յաջողի գրաւել զինք:

’Ատէլին կը հրաւիրէ իր քապարէն, ուր Լոլա կը կատարէ իր պարը:

Ակումբին մէջ, զուարճութեան պահուն լուսանկարիչ մը կը լուսանկարէ զանոնք: Յաջորդ օրը լուսանկարիչը կ’երթայ ’Ատէլի բնակարանը լուսանկարը յանձնելու, բայց գտնելով ’Ազիզան կը յանձնէ անոր եւ կը ստանայ իր վարձքը: ’Ազիզա կը տեսնէ լուսանկարը՝ ուր ’Ատէլ եւ Լոլա կը զուարճանան միասին: Հասկնալով կացութիւնը, կ’այցելէ Լոլային, որ արհամարհանքով կը վերաբերի հետը՝ զինք անուանելով անճաշակ գիւղացի:

’Ազիզա կը շարունակէ անտեղեակ ձեւացնել եւ կ’այցելէ գիւղը՝ իր ծնողքին: Կը հեռաձայնէ տունը: Հեռաձայնը կը վերցնէ Լոլան: ’Ազիզա կը վճռէ յետագայ քայլերը:

Վերադառնալով գիւղէն, կրկին կ’այցելէ Լոլային: Նախ կը սպառնայ հրացանով, եւ ապա մտերմանալով հետը՝ միասին կ’որոշեն ծուղակը ձգել ’Ատէլին: Քապարէի մը մէջ, Լոլայի փոխարէն կը պարէ ’Ազիզա՝ Սալոմէ անունով: ’Ատէլ, որ ներկայ էր այնտեղ, ուժեղ հակում կը ցուցաբերէ Սալոմէին նկատմամբ: Լոլա եւ ’Ազիզա-Սալոմէ կը կարգադրեն, որ ’Ատէլ այցելէ Լոլայի բնակարանը որպէսզի հանդիպի Սալոմէին:

Սալոմէ կը հրահրէ ’Ատէլի զգացումները, մինչեւ որ վերջինս կը սիրահարուի իրեն:

Լոլայի բնակարանին մէջ կարգադրուած երկրորդ հանդիպումի մը ընթացքին, Սալոմէ կը պահանջէ ’Ատէլէն որ ամուսնալուծուի կնոջմէն եւ ամուսնանայ հետը: ’Ատէլ կ’ընդունի առաջարկը եւ կը վերադառնայ իր բնակարանը այս պահանջքը կատարելու համար: Այնտեղ, իրեն կը դիմաւորէ ’Ազիզա՝ Սալոմէի հմայքով, եւ կը բացայայտէ խաղը: ’Ատէլ կ’ընդունի իր սխալը եւ երկուքը կը վերադառնան իրենց նախկին հանդարտ կեանքին(27):

Ծանօթ.՝ Լուսանկարիչի դերով Թադէոս կ’ունենայ երեք շատ կարճ ելոյթներ, ի տարբերութիւն նախորդէն՝ ուր ան պարբերաբար կը յայտնուէր ողջ տեւողութեան: Ֆիլմի ֆինալային պարին կ’ուղեկցի մենանուագ ջութակի հրաշալի մեղեդին: Կատարողին անունը անյայտ է: Կարելի՞ է ենթադրել՝ որ անիկա Թադէոսն է:

* * *

6. *Մուղամմարաթ Խատրա* (Խատրայի արկածախնդրութիւնները) (1950)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Աֆլամ Ռէժանս – Les Films régence եւ Աֆլամ Ալ-Մահիրի:

Բեմադրիչ՝ Ալ-Սայէտ Զիյատա:

Հեղինակ՝ Ալ-Սայէտ Զիյատա (պատմութիւն, սենարիօ եւ երկխօսութիւն)

Մուղամմարաթ Խատրա, ձախէն աջ՝ Անուար Հասսունա, Եագուպ Թադէոս եւ Միմի Շաքիպ:

Դերակատարներ՝ Տորրէյա Ահմատ (Խատրա՝ Ֆարէսի եղբայրը), Քամալ Ալ-Շեննաուի (Քամալ՝ երաժշտութեան ուսուցիչ), Միմի Շաքիպ (Էլհամ), Իսմա’իլ Եասին (Ֆարէս՝ Խատրայի եղբայրը), ’Ալի Ալ-Քասսար (սպասաւոր), Անուար Հասսունա (Հասսունա՝ աւազակ), Եագուպ Թադէոս (Միմի՝ աւազակ), Իպրահիմ Ժաքլա (Էտրիս՝ դռնապան), Զաքի Իպրահիմ (Քամալին հայրը), Հուսէյն ’Իսա, ’Ապտէլ Համիտ Զաքի, ’Ապտէլ Համիտ Պատաուի (Հակկ ’Ապտալլահ Ալ-Քորաշաթի՝ Խատրայի եւ Ֆարէսի հայրը):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 28 Դեկտեմբեր 1950, Սինեմա Քոզմօ, Աղեքսանդրիա:

Նիւթ՝ Գիւղացի Հակկ ’Ապտալլահ Ալ-Քորաշաթի հաւաքած է երեք կարաս ոսկի դրամ՝ որ կը կազմէ իր ամբողջ հարստութիւնը: Զգալով կեանքին վերջալոյսը, կը մտածէ հարստութիւնը փոխանցել մտաւոր տկարութիւն ունեցող որդիին՝ Ֆարէսին, եւ դստեր՝ Խատրային: Վախնալով որ անոնք չկարողանան կեանքը տնօրինել իր մահէն ետք, կ’որոշէ դիմել Գահիրէ բնակող ողբացեալ եղբօր զաւակներուն, որոնց հետ կապը շատոնց կորսնցուցած էր: Լրագիրի մը մէջ կը գտնէ Էլհամ Ալ-Քորաշաթի անունը՝ իր

Եագուպ Թադէոս *Մուղամմարաթ Խատրա* ֆիլմին մէջ:

վիլլայի հասցէով, եւ կարծելով որ եղբօր դուստրն է, մարդ կ’ուղարկէ զայն գիւղ հրաւիրելու համար:

Իրականութեան մէջ, Էլհամ Թղթախաղ ծախող աղքատի մը դուստրն է, որ որդեգրած է Ալ-Քորաշաթի փաշայի ազգանունը, եւ երկու ընկերներու հետ՝ Միմի եւ Հասսունա, կը զբաղի հարուստները թալանելով: Ան զեխ կեանք մը կը վարէ իր վիլլային մէջ: Որոշելով տիրել ’Ապտալլահի դրամներուն, Էլհամ անմիջապէս կ’երթայ գիւղ, իր հետ տանելով Միմի եւ Հասսունա՝ իբրեւ իր հարազատ եղբայրները: ’Ապտալլահ ցոյց կու տայ կարասներուն տեղը եւ կը մահանայ:

Խատրա եւ Ֆարէս կը տեղափոխուին Գահիրէ՝ Էլհամի վիլլան, իրենց հետ տանելով երեք կարասները: Կը պարզուի, որ Խատրա կարասներուն մէջ դրած է ցորեն, եգիպտացորեն եւ ֆուլ, իսկ ոսկիներով կարասները պահած է գաղտնի տեղ մը: Հակառակ Էլհամի ջանքերուն, Խատրա կը մերժէ հաղորդել տեղը: Նոյնիսկ Ֆարէս անտեղեակ կը մնայ:

Էլհամ եւ իր աւազակախումբը կը համոզեն երաժշտութեան ուսուցիչ Քամալին մօտենալ Խատրային, ձեւացնել որ կը սիրէ իրեն եւ իմանալ կարասներուն տեղը: Քամալ կը համաձայնի, բայց սիրահարուելով Խատրային չի կրնար կատարել խոստումը:

Էլհամ կը դիմէ զանազան միջոցներու՝ «Զար», հարբեցողութիւն, որոնք բոլորն ալ կը մնան անարդիւնք: Քամալ կը բողոքէ կատարուածներուն դէմ: Էլհամ կը վտարէ զինք:

Քամալ կը յաջողի զգուշացնել Խատրան՝ որ Էլհամի նպատակն է գողնալ հարստութիւնը: Ան խորհուրդ կու տայ այդ դրամով հող գնել եւ զբաղիլ հողագործութեամբ:

Էլհամ պարանով կը կապէ Խատրան ու Ֆարէսը եւ կը հրամայէ զանոնք սպաննել՝ եթէ մինչեւ գիշեր չխօսին: Էտրիս դռնապանը կը լսէ որոշումը եւ կը տեղեկացնէ Քամալին: Քամալ կը տեղեկացնէ ոստիկանութեան, կ’երթայ վիլլան եւ ոստիկաններու օգնութեամբ կ’ազատէ զանոնք:

Քամալին հայրը կը տեղեկացնէ, որ Ալ-Քորաշաթի փաշա ունեցած է միայն մէկ որդի՝ Քամալ, որուն խնամած է հօրը մահէն ետք: Ուրեմն, Քամալ կը հանդիսանայ Խատրայի հօրեղբօր որդին: Խատրա եւ Քամալ կ’որոշեն երթալ գիւղ եւ ամուսնանալ(28):

Ծանօթ.՝ Եագուպ Թադէոս միշտ կը մնայ երկրորդական դերի մէջ՝ իբրեւ Միմի Շաքիպի ուղեկցողօգնական դերասան: Վերջին հանդիսութեան՝ ուր պէտք էր գինովցնել Խատրան, Թադէոս մուտք կը գործէ կարճ, բայց բաւական ազդեցիկ պարով մը, բացայայտելով արագ ու առոյգ շարժումի իր կարողութիւնը, բան մը՝ որ կը մնայ իւրայատուկ իր ամբողջ ֆիլմերուն մէջ:

* * *

7. *Խատրա ուալ-Սինտպատ ալ-քեպլի* (Խատրա եւ Սինտիպատը) (1951)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Ալ-Սայէտ ուա Մահրուս Զիյատա Ընկերութիւն:

Բեմադրիչ՝ Ալ-Սայէտ Զիյատա:

Հեղինակներ՝ Մահրուս Զիյատա (պատմութիւն), Ալ-Սայէտ Զիյատա (սենարիօ եւ երկխօսութիւն):

Խատրա ուալ-Սինտպատ ալ-քեպլի, ձախին՝ Եագուպ Թադէոս, աջին՝ Քամալ Ալ-Շեննաուի

Դերակատարներ՝ Տորրէյա Ահմատ (Խատրա՝ Սինտիպատի դուստրը), Քամալ Ալ-Շեննաուի (Ֆուատ), Հասան Ֆայէք (Սինտիպատ՝ Խատրայի հայրը), Մահմուտ Շքուքու (Ֆահլաուի՝ սպասաւոր), Մահմուտ Ալ-Մելէկի (Զաքի պէյ՝ Մոհսէնի եղբօրորդին), Զուզու Շաքիպ (Ֆիֆի՝ Կալալի քոյրը), ’Ապպաս Ֆարէս (Մոհսէն՝ Զաքի պէյի հօրեղբայրը եւ Լոլայի հայրը), ’Ալի Ալ-Քասսար (’Ամմ Պաշիր՝ սպասաւոր), ’Օմար Ալ-Կիզաուի (’Օմար՝ Խատրայի եղբայրը), Նապաուէյա Մուսթաֆա, Լիզ եւ Լին (պարուհիներ), Ռիատ Ալ-Քասապկի (Ապու Հըտուտ՝ աւազակախումբի անդամ), ’Աֆաֆ Շաքէր (Լոլա՝ Մոհսէնի դուստրը), Եագուպ Թադէոս (Օսթա Մոհամմատ՝ վարսաւիր), Սամի Նա’սան (Նապիլ, ծանօթ Պեթհովէն մականունով՝ սպասաւոր), Հուսէյն Իպրահիմ (Օմմ Հովէն՝ սպասուհի), Հասան Աթլա (Քոթլա՝ սպասաւոր), Հուսան Ալ-Եամանի (Նայլոն՝ սպասաւոր), Սաֆա Ալ-Կամիլ (Կամիլ՝ սպասաւոր), Քամէլ Ալ-Շապասի, ’Ապտու Եուսէֆ (դռնապան), Ահմատ Ապու ’Ապէյա, Մահմուտ Ալ-Ռաշիտի, Կալալ Սատէք (Կալալ՝ երգիչ, Ֆիֆիի եղբայրը):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 2 Դեկտեմբեր 1951, Սինեմա Քոզմօ, Աղեքսանդրիա:

Նիւթ՝ Զաքի պէյ կը ստէ հարուստ հօրեղբօր՝ Մոհսէնին, ըսելով որ Պրազիլ բնակող իր դուստրը մահացած է: Մոհսէն կը խելագարուի, որուն հետեւանքով Զաքի պէյ կը յաջողի դատարանի վճիռ

➪ 3

2 ԵԱԳՈՒԲ ԹԱԴԷՈՍ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆ

ստանալ իբրեւ Հօրեղբօր խնամատար: Իր նպատակն է տիրանալ անոր վիլլային եւ հարստութեան:

Վիլլայի սպասաւորը՝ Ֆահլաուի, հեռագիր կը ղրկէ Մոհսէնի քարտուղար եւ գործակալ Ֆուատին, տեղեկացնելով կացութիւնը: Ֆուատ գործով կը գտնուէր 'Էզպէթ Ապու Ռաս եւ անմիջապէս երկաթուղիով կը վերադառնայ Գահիրէ: Երկաթուղիին մէջ կը հանդիպի գիւղացի Խատրային եւ իր խելագար հօրը՝ Սինտի-պատին, եւ կ'առաջարկէ անոնց այցելել իրեն եւ միասին երթալ այն հոգեբուժին՝ որ կը բուժէ Մոհսէնը:

Զաքիի դատական արտօնութեան դէմ կրնայ կանգնիլ միայն Մոհսէնի դուստրը՝ Լոլա, որ կը բնակի Պրագիլ: Ֆուատի խնդրանքով, ան կը համաձայնի ժամանել Գահիրէ: Լսելով անոր գալստեան օրն ու ժամը, Զաքի կը համաձայնի իր աւազակախում-բին հետ առեւանգել զինք:

Մինչ Ֆուատ կը մեկնի օդակայան, Խատրա եւ հայրը կը հասնին վիլլան՝ հանդիպելու Ֆուատին: Կարծելով որ Լոլան է, աւազակա-խումբը կ'առեւանգէ Խատրան եւ հայրը: Կառչելով ինքնաշարժին ետեւը, սպասաւոր Պաշիր գացած էր մինչեւ առեւանգումի վայրը, միշտ կարծելով՝ որ առեւանգուողը Լոլան է:

Լոլա չի կրնար ժամանել Գահիրէ եւ հեռագիրով կը տեղեկացնէ Ֆուատին՝ որ պիտի գայ տասը օր ետք: Վերադառնալով վիլլան, Պաշիրէն կը տեղեկանայ առեւանգումին մասին եւ ոստիկա-նութեան հետ կը մեկնին վայրը: Այնտեղ տեսնելով Խատրային, Ֆուատ կը հասկնայ թիւրիմացութիւնը եւ կ'ուզէ կացութիւնը օգտագործել ի նպաստ իրենց: Խատրային կը համոզէ, որ ստանձնէ Լոլային ինքնութիւնը, մինչեւ վերջինիս ժամանումը:

Աւազակախումբին ձեռքով Զաքի երեք անգամ կը փորձէ սպաննել Խատրան, բայց կը ձախողի:

Ի վերջոյ, վիլլայի հասցէին կը ժամանէ Խատրայի եղբայրը՝ 'Օմար, միամտաբար փնտռելու Խատրային եւ հօրը: Զաքի կը հասկնայ՝ որ Խատրա Մոհսէնի դուստրը չէ եւ կը սպառնայ զինք յանձնել ոստիկանութեան: Այդ պահուն, Ֆուատի հետ ներս կը մտնէ Պրազիլէն նոր ժամանած Լոլան եւ կը վերականգնուի Մոհսէնի յիշողութիւնը: Ֆուատ եւ Խատրա կ'ամուսնանան(29):

Ծանօթ.՝ Թադէոսի ստանձնած Օսթա Մոհամմատ վարսաւիրի դերը կը հանդիսանայ եգիպտական ֆիլմերու այն փոքր դերերէն, որոնք ստեղծուած են կատակերգական հպում մը աւելցնելու միտումով: Առաջին անգամ կը յայտնուի երբ կը յարդարէ Ֆիֆիի մազերը Մոհսէնի վիլլային մէջ, որմէ ետք դուրս կ'ելլէ վիլլայէն եւ կը հանդիպի հասցէն փնտռող Խատրային ու հօրը: Մոհամմատ կը սիրահարուի Խատրային, որմէ կը ստանայ ուժեղ կափոց մը: Խատրա՝ որ տակաւին չէր ստանձնած Լոլայի ինքնութիւնը, Մո-համմատին կը յայտնէ իր իսկական անունը: Վարսաւիրը կը դառ-նայ միակ անձը՝ Ֆուատէն զատ, որ իրազեկ կ'ըլլայ Խատրայի բուն ինքնութեան:

Վարսաւիրի պաշտօնով Մոհամմատ ներկայ կը գտնուի Զաքիի կազմակերպած ընդունելութեան՝ ի պատիւ Լոլա-Խատրային: Մո-համմատ կը տեսնէ Խատրան եւ, արդէն սիրահարուած, կ'ուզէ ան-պայման մօտենալ իրեն, առանց իմանալու՝ որ ան կը ներկայացնէ Լոլան: Ֆուատ կը յաջողի քանի մը անգամ զինք հեռացնել ընդունարանէն, յառաջացնելով քանի մը երգիծական պահեր:

Ապա, վիլլայի մուտքին Մոհամմատ կը հանդիպի գիւղացի 'Օմարին եւ կը յայտնէ իր սէրը Խատրային հանդէպ:

Եթէ *Մանտիլ ալ-Հէլու*ին(1949) մէջ լուսանկարիչի փոքրագոյն դերը պատմութեան համար ունէր գործնական նշանակութիւն՝ քանի մը անհրաժեշտ կէտեր ու կապեր ստեղծելու համար, *Խատրա ուալ-Սինտպատ ալ-քեպլ*ին մէջ վարսայարդարի դերը երգիծական զարդարանք մըն է լոկ: Բայց, գեղեցիկ զարդարանք մը, ուր արժէքը կը գտնուի ինքն իր մէջ:

(Շար. 3)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

27. Ֆիլմի դիտարկութիւն:

Մահմուտ Քասէմ, *Մաուսու'աթ ալ-աֆլամ ալ-'արապէյա* (*արաբերէն*՝ Արաբական ֆիլմերու հանրագիտարան), Ա. հատոր, London: E-Kutub Ltd, Դեկտեմբեր 2017, էջ 241:

«Ֆիլմ *Պենթ ալ-'օմտա* (1949)», *elcinema.com,* https://elcinema.com/work/1451191/ (արաբերէն):

28. Ֆիլմի դիտարկութիւն:

Մոհամմատ Հարպի Ալ-Քոմի, *Արշիւ ալ-սինեմա ալ-մասրէյեա* [*արաբերէն*՝ Եգիպտական սինեմայի դիւանը], հատոր առաջին (1950-1951), Գահիրէ, անթուակիր, Յաւելուած *Սինեմա օն լայն* հանդէսին, էջ 43:

«Ֆիլմ *Մուղամարաթ Խատրա* (1950)», *elcinema.com,* https://elcinema.com/work/1001570/ (արաբերէն):

29. Ֆիլմի դիտարկութիւն:

Մոհամմատ Հարպի Ալ-Քոմի, նշ. աշխ.ը, էջ 87-88:

«Ֆիլմ *Խատրա ուալ-Սինտպատ ալ-քեպլի* (1951)», *elcinema.com,* https://elcinema.com/work/1002887/ (արաբերէն):

1 ԱՅԼԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

լրագրող Արա Մանուկեան համարձակութիւն կ'ունենայ տեսասալիկը վաճառող *Amazon*-ի էջին վրայ, 2019 Յուլիս 12 թուակիր գրու-թեամբ արձանագրել իրականութիւնը: Ահա-ւասիկ բնագիրին թարգմանութիւնը.

«Ասիկա Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամա-տոյցի յաջողութեան պատմութիւնն է: Դժբախտաբար, անիկա չի ներկայացներ Հայոց Ցեղասպանութեան ընթացքին, ինչպէս նաեւ անկէ առաջ եւ յետոյ պատահած իրական դէպ-քերուն ճշգրիտ պատմութիւնը: Ան չի պատ-մեր պատմական ճշմարտութիւնները Մերձա-ւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի հիմնադիր-ներուն մասին, որոնք աջակցած են Երիտ-թուրքերուն՝ Հայոց Ցեղասպանութիւնը գոր-ծադրող ուժին: Ան չի պատմեր՝ թէ ինչպէս Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը գոր-ծիք մըն էր կազմակերպութեան հիմնադիր-ներուն ձեռքը, իր լրումին հասցնելու հայ ժողովուրդին ոչնչացումը՝ հանքային պա-հանջարկ ունեցող հարուստ տեղամասերէն:

«Վաւերագրականի աւարտին կը նշուի ԱՄՆ Նաւատորմի ծովակալ Պրիսթոլի դաւա-ճանումը հայ ժողովուրդին: Ան գործակցած է Մուսթաֆա Քէմալի հետ, այն թուրք առաջնորդին՝ որ 1919-ին թրքական դատարա-նի մը կողմէ դատապարտուած էր մահուան, հայ ժողովուրդը կոտորելու մեղադրանքով:

«Հարցազրոյցին մասնակցողները կը պնդեն՝ որ նաւթի նոր յայտնագործութիւնը տարածա-շրջանի մէջ եւ տնտեսական առեւտուրը նորակազմ Թուրքիոյ հետ պատճառ հանդիսա-ցան Ուաշինկթոնի քաղաքականութեան այս փոփոխութեան: Բայց կ'անտեսեն այն հան-գամանքը որ Թուրքիոյ մէջ նաւթը, որուն մեծ մասը այդ ժամանակ կը գտնուէր հայ-կական բնակավայրերու վրայ եւ կը կազմէր աշխարհի մատչելի նաւթի պահեստի 1/6-րդը, Ուաշինկթոնի ուշադրութեան արժանացած էր Հայոց Ցեղասպանութենէն շատ առաջ: Այն նոյն անձերը՝ որոնք կ'աջակցէին Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցին կամ կապուած էին անոր հետ, յատկապէս Նիւ Եորքի պան-քային սեփականատէր Ճաքոպ Հ. Շիֆ, 1907-ին ֆինանսաւորած են հայկական բնակավայ-րերու երկրախուզութիւնն ու հետազօտու-թիւնը: Իր վարձակալած մասնագէտը կը կոչուէր Ճէյմս Ու. Քոլթ՝ որ աշխատած է նաեւ Ճ. Փ. Մորկանի համար, տոքթոր Գարեգին Փասթրմաճեան անունով հայու մը հետ կը կազմէ ծրագիր մը՝ թէ ինչպէս կարելի է հան-քային հարստութիւնը եւ հարուստ գիւղա-տնտեսական բերքը շահագործել արեւմտեան շուկաներուն մէջ: Այս ծրագիրը՝ որուն մա-սին բանակցութիւններ տեղի ունեցած են Օսմանեան Կայսրութեան Սուլթանին հետ, յետագային պիտի ճանչցուէր իբրեւ Չեսթըրի Համաձայնութիւն (Chester Concession): Անոր գլուխը եւ շարժիչ ուժն էր ԱՄՆ Նաւատորմի թոշակառու ծովակալ Քոլպի Մ. Չեսթըր: Ասիկա նոյն Քոլպի Մ. Չեսթըրն է, որուն որ-դին՝ Արթուր Թ. Չեսթըր, նոյնպէս Նաւատոր-մի թոշակառու մը, Հայոց Ցեղասպանութեան ընթացքին գտնուած է Երիտթուրքերուն կող-մը: Այս նոյն Արթուր Թ. Չեսթըր պիտի աշխատակցէր Մուսթաֆա Քէմալի՝ Երիտ-թուրքերու մեղադրեալ եւ մահուան դատա-պարտուած առաջնորդին հետ, որպէսզի «քա-ղաքացիական պատերազմ»-ին միջոցով իրա-կանացուէր ԱՄՆ-ի աջակցութիւնը վայելող իշխանափոխութիւնը եւ ստեղծուէր «արդիա-կան» Թուրքիան: Այս շարժումին զինաւորու-մը կու գայ Ռուսաստանէն՝ 200 հազար սպան-իական Մաուսըր սուիններով հրացաններու եւ 400 միլիոն գնդացիրներու տեսքով, որոնք գնուած ու պահուած էին Ռուսաստանի մէջ՝ շնորհիւ 1915 Դեկտեմբերին կատարուած գործարքի մը, զոր միջնորդած են Շիֆը եւ Մորկանի ներկայացուցիչ Ճէյմս Ու. Քոլտը:

«Պէտք է նշել նաեւ, որ նախքան Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի հայ ժողովուրդի փրկիչ դառնալը, ԱՄՆ-ի նախկին նախագահ Թէոտոր Ռուզվելթ ընդդիմացած է Մերձաւոր Արեւելքի Հիմնարկութեան կազմաւորումին դէմ, պատճառաբանելով՝ որ ամերիկացի միս-իոնարները անկարող էին հայերը պաշտպանել թուրքերէն, անտեսելով Քլեւլընտ Տոճի պնդումները՝ թէ միսիոնարները ազդեցու-թիւն ունին թուրքերուն վրայ եւ կրնան կասեցնել հայերուն հասնելիք վնասը:

«Ռուզվելթ կը մղէր ԱՄՆ-ին պատերազմ յայտարարել Օսմանեան Կայսրութեան դէմ եւ ռազմապէս օգնել իրենց տուները վերադար-ձած կամ վերադառնալու սպասող հայերը, որպէսզի կարողանան յետագային պաշտ-պանել ինքզինքնին: Ռուզվելթ անսպասելի-օրէն կը վախճանի 1919 Յունուար 6-ին: Մահուան պատճառը կ'ըսուի ըլլալ արիւնի գունդի մը խցումը երակէն, որ մտնելով թո-քին մէջ զինք կը սպաննէ քնացած ժամանակ:

«Կը փափաքիմ աւելցնել պատմական իրողութիւն մը եւս որ փաստագրուած է Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր 1919-ին կայացած սենաթորական լսումի մը բնագիրին մէջ: ԱՄՆ-ի եւ նորանկախ Հայաստանի հայ ղեկավարութիւնները կը խնդրեն Սենաթէն, որ իր համաձայնութիւնը տայ հայերուն՝ ԱՄՆ-էն հաւաքել 40 հազար հայ կամաւորներ եւ ղրկել Հայաստան, որպէսզի ամրանայ հայկական բանակը եւ Հայաստան կարողանայ պաշտպանուիլ Թուրք Ազգային Շարժումէն, զոր կ'առաջնորդէր ցեղասպանական յանցա-գործ եւ Արդի Թուրքիոյ հիմնադիր Մուս-թաֆա Քէմալ: Խնդրանքին Սենաթ կը պա-տասխանէ 1920 Մայիսին, առարկելով որ ԱՄՆ չ'ուզեր ներգրաւուիլ:

«Իմ յիշած վերոյիշեալ բոլոր հարցերը՝ պատմական փաստաթուղթերով ամրագրուած, կը գտնուին նոր հրապարակուած գիրքին մէջ՝ *Betrayal: The Promise Never Kept: Genocide and The West Secret War for Oil* (Դաւաճա-նութիւն. երբեք չպահուած խոստումը. Ցե-ղասպանութիւնը եւ Արեւմուտքին գաղտնի նաւթային պատերազմը)»:

Արա Մանուկեան կ'արծարծէ հարցեր՝ որոնց մասին նոյնիսկ Հայկական հիմնա-հոսանքը կը նախընտրէ լռել: Այսինքն, Ցե-ղասպանութիւնը դիտել նաեւ իբրեւ դրամա-տիրական տարածական վերաբաշխումի օղակ մը: *Ջահակիր*ի Յաւելուած Դ.ը այս գաղա-փարին շուրջ կը դառնար, առանց իրազեկ ըլլալու, սակայն, Մանուկեանի վերոյիշեալ տեղեկութիւններուն:

Ա.

ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ ԳԵՐԽՆԴԻՐ Է ԴԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԱՌՈՂՋԱՑՈՒՄԸ. ԼԵՆԱ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

1

Նշենք, որ ըստ հրապարակուած փաստա-թուղթի՝ «Համաձայնութիւն ձեռք բերուած է, որ բոլոր պաշտօնավարող դատաւորները ընդհանուր վեթինկը ոչ անհրաժեշտ, ոչ ալ օգ-տակար կ'ըլլայ:

Հարցին, թէ արդեօք սա կը նշանակէ, որ Հայաստանի իշխանութիւնները կը հրաժարին վեթինկէն, Լենա Նազարեան պատասխանած է. «Ես ընդհանրապէս չեմ ուզում մեկնաբա-նել այդ փաստաթուղթը, չգիտեմ դա ինչ փաս-տաթուղթ է, սեւագիր է, թէ ոչ: Ես ընդամէնն ուզում եմ վերահաստատել մեր յանձնա-ռութիւնը դատական համակարգը բարեփո-խելու, առողջացնելու ուղղութեամբ»:

ՃԱՌԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ԳԱՅԻՐԷ

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ-ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը տեղեկացնենք յարգոյ հասարակութեան եւ ազնիւ ծնողներուն, Վարժարանիս 2018-2019 ուսումնական տարեշրջանի Գ. Երկրորդականի Պետական քննութեանց արդիւնքները:

Ստորեւ կու տանք ցանկը համապատասխան նիշերով:

Գրական Ճիւղ

Ռիթա Սիմոն Չամքէրթէնեան	95.0 %
Ալեքսան Ժորժ Ջերտելեան	91.4 %
Ժիրայր Յակոբ Գարակէօզեան	80.4 %

Գիտական Ճիւղ

Նաթալի Գէորգ Կոտոլոշեան	86.2 %
Ժօել Իսքանտր Շաքարճեան	77.8 %

Թուաբանական Ճիւղ

Լիլիթ Յակոբ Սայեան	77.4 %

Վարժարանի Տնօրէնութիւնը եւ ուսուցչական կազմը ջերմօրէն կը շնորհաւորեն յարգելի ծնողները եւ աշակերտները իրենց յաջողութեան առթիւ:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ-ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ուրախութեամբ կը տեղեկացնենք յարգոյ հասարակութեան եւ ազնիւ ծնողներուն, Վարժարանիս 2018-2019 ուսումնական տարեշրջանի Գ. Պատրաստականի Պետական քննութեանց արդիւնքները:

Ստորեւ կու տանք ցանկը համապատասխան նիշերով:

Գ. Պատրաստական

Ճորճ Հանի Հէլմի	98.1%
Մարի Անտօնի Էլ Խուրի	97.2%
Սեւան Արմէն Պալթայեան	96.8%
Նունէ Ճորճ Թորոսեան	96.5%
Լիանորա Լեւոն Նիկոլեան	96.1%
Սիլվիա Մակտի Պարէհ	95.5%
Րօնալտ Ճորճ Ատլի	94.9%
Մարիամ Այման Սամիր	94.2%
Արմէն Կարպիս Մինասեան	93.9%
Միեր Արա Քէօհնէլեան	93.2%
Սասուն Գառնիկ Կրպոյեան	90.2%

Ջերծ Արաբական Նիւթերէ

Անդրանիկ Յակոբ Յակոբեան	98.4%
Քրիստ Ռուբիկ Քէլլեան	87.8%

Վարժարանի Տնօրէնութիւնը եւ ուսուցչական կազմը ջերմօրէն կը շնորհաւորեն յարգելի ծնողները եւ աշակերտները իրենց յաջողութեան առթիւ:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԹԵՐԹԸ ԸՆԿԵՐՆ Է ՀԱՅ ՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ ԵՒ ԱՌԱԾՆԵՐ

Գարնան գառն ա գովական, աշնան հաւը:

Գողը գողից գողացաւ, աստուած վերից զարմացաւ:

Դեռ էշը չառած, փալանն է կարում:

Լեզուն չլնի, ագռաւները աչքերը կը հանեն:

Ծառի տակ պառկողին՝ բերանդ տանձ չի ընկնի:

Հարսն եկաւ, հարսնիքը պրծաւ:

Ձեռը ձեռք կը լուանայ, երկու ձեռքը՝ երես:

Մեկ ծաղկով գարուն չի գայ:

Մարդ ու կնիկ կռուեցին, կատուն թոնիրը գցեցին:

Մի ձեռը, որ չես կարայ կտրես, պաչի դիր գլխիդ:

Շատ ծիծաղը լաց կը բերի:

Ոտին տեղ արեց, ոռին է տեղ անում:

Ուշ արի նուշ արի:

Սոված հաց կը տեսնի երազում, ծարաւը ջուր:

Քաղցր լեզուն օձը ծակէն կը հանի:

Քեզ համար քուն ես քնում, ուրիշի համար երազ տեսնում:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019,

Պըլըքտանեան Սրահ

Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ԵԻՐԱԴԱՏԱՐԱՆԻ ՎՃՌՈՎ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՊԷՏՔ Է 1,6 ՄԻԼԻՈՆ ԵՒՐՈ ՎՃԱՐԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԵՈՒՐԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻՆ

Երեւանաբնակ 83-ամեայ Վարդանեանի իրաւունքների խախտումը դատարանը ճանաչել էր դեռ 2016-ին՝ արձանագրելով, որ նա զրկուած է եղել արդար դատավարութեան եւ սեփականութիւնը պաշտպանելու իրաւունքից: Ստրասբուրգեան ատեանի այսօրուայ որոշումը վերաբերում է միայն փոխհատուցմանը:

Դիմումատուի ընտանիքն ապրել է Բուզանդի 13 հասցէում՝ 1385 քառակուսի մետր տարածքով տանը: Ռոբերտ Քոչարեանի նախագահութեան օրօք հանրային գերակայ շահի անուան տակ Եուրի Վարդանեանի տունը փոխանցուել է պետութեանը:

2016-ի որոշման մէջ եւրոպական դատարանը շեշտել էր, որ Հայաստանի վճռաբեկ դատարանի նախագահ Արման Մկրտումեանն օբիեկտիւ դիրքորոշում չի ցուցաբերել՝ այդպիսով խախտելով մարդու արդար դատաքննութեան իրաւունքը: Հայաստանեան իրաւապաշտպանները սա աննախադէպ էին համարել՝ նկատելով, որ ՄԻԵԴ-ը հազուադէպ է ընդգծուած կարծիք յայտնում կոնկրէտ դատաւորի մասին:

Թաւշեայ Յեղափոխութիւնից յետոյ Մկրտումեանը հրաժարական տուեց:

Հ.Բ.Ը.ՄԻՈՒԹԻՒՆ - Գահիրէ

ՍԱԹԵՆԻԿ Ճ. ՉԱԳԸՐ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ ԿՐԹԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ 2019- 2020 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Գահիրէի Հ.Բ.Ը.Մ.ի Սաթենիկ Ճ. Չագըր Հիմնադրամը 2019-2020 տարեշրջանին եւս կրթաթոշակ պիտի յատկացնէ արժանաւոր ուսանողներու, որոնք կրնան անձամբ ներկայանալ Հ.Բ.Ը.Մ.ի Հելիոպոլսոյ գրասենեակը, լեցնելու համար յատուկ հարցաթերթիկը, իրենց հետ ունենալով 1 լուսանկար, ծննդեան վկայականի պատճէն, դիմումնագիր մը և վերջին երկու տարիներու իրենց վիճակացոյցները:

Աղեքսանդրիոյ թեկնածուները՝ պարտին իրենց դիմումնագրերը ներկայացնել Աղեքսանդրիոյ Հ.Բ.Ը.Մ.ի գրասենեակը:

Սաթենիկ Ճ. Չագըր Հիմնադրամէն արդէն իսկ կրթաթոշակ ստացողները պարտին ղրկել նախորդ տարեշրջանին ա. և բ. կիսամեայի կամ տարեվերջի քննութեանց արդիւնքները, անմիջապէս որ զանոնք ստանան իրենց յաճախած կրթական հաստատութիւններէն:

Բոլոր տեսակի դիմումնագրերը (նոր և վերանորոգելի) ընդունելու վերջին պայմանաժամն է՝ Գահիրէի և Աղեքսանդրիոյ համար՝ 30 Սեպտեմբեր 2019:

Ծ.Ն. Յաւելեալ մանրամասնութիւններու համար հեռաձայնել 22916444 - 24151127-24152478:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ.Բ.Ը.ՄԻՈՒԹԻՒՆ - Գահիրէ

ՍԱԹԵՆԻԿ Ճ. ՉԱԳԸՐ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չագըր Հիմնադրամը, 2018-2019 տարեշրջանին համար, դրամական մրցանակներ պիտի տրամադրէ եգիպտահայ համայնքին պատկանող բոլոր այն ուսանողներուն, որոնք փայլուն արդիւնքներ բերած են որեւէ կրթական հանգրուանի աւարտական քննութիւններուն:

Այսպէս, մրցանակներ պիտի տրամադրուին աւարտական կարգերու՝ պետական կամ համազօր քննութիւններու ներկայացող բոլոր այն աշակերտներուն, որոնք 90% եւ աւելի արդիւնք բերած են: Դրամական մրցանակները իւրաքանչիւր կրթական հանգրուանի համար են եւ պիտի տրամադրուին հետեւեալ ձեւով.

Պատրաստականի աւարտական դասարան	Ե.Ո. 500.-
Երկրորդականի աւարտական դասարան	Ե.Ո. 1000.-
Համալսարանի աւարտական տարի	
Ա- Շատ լաւ արդիւնք	Ե.Ո. 1500.-
Բ- Գերազանց արդիւնք	Ե.Ո. 2000.-
Մագիստրական աստիճանի աւարտին	Ե.Ո. 2500.-
Դոկտորական աստիճանի աւարտին	Ե.Ո. 5000.-

Գահիրէի դիմորդները իրենց ձեռք բերած կրթական արդիւնքը հաստատող փաստաթուղթը եւ անկէ պատճէն մը, պարտին ներկայացնել ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի գրասենեակը:

Աղեքսանդրիոյ դիմորդները պարտին նոյները ներկայացնել Աղեքսանդրիոյ ՀԲԸՄ-ի վարչութեան:

Բոլոր դիմումները ընդունելու վերջին պայմանաժամն է 30 Սեպտեմբեր 2019:

Մրցանակներու յանձնումը պիտի կայանայ հանդիսաւոր իրադրութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1847 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. Ղրշ. عدد رقم ١٨٤٧ الخميس ٨ أغسطس ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ, ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ ԵՒ ՄԱՐՏ 1

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ 7-ՐԴ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԽԱՂԵՐ

Օգոստոս 6-ին, Ստեփանակերտի մէջ հանդիսաւոր բացումը կատարուեցաւ Համահայկական 7-րդ Ամառնային Խաղերուն, որ պիտի շարունակուի մինչեւ Օգոստոս 17: Անոր կայացումը Արցախի մէջ որոշուած էր շատոնց՝ Սերժ Սարգսեանի իշխանութեան ժամանակ:

Ժամանակին, իբրեւ մեկնաբանական նմոյշ, *Ջահակիր* ընդունած էր Համահայկական 6-րդ Խաղերու համահայկականութեան հարցը (*Ջահակիր*, 5 Հոկտեմբեր 2017, թիւ 1799): Կը նշէր՝ որ խաղերուն բնաբանը ձեւակերպուած էր մէկը (մէկ հայը) միւսին (միւս հայուն) յաղթելու սկզբունքով: Բոլոր լրագրական թղթակցութիւնները կը դառնային այս կէտին շուրջ՝ թէ ո՛վ յաղթեց որուն: Գաղութային մամուլները հպարտութեամբ կ'արձանագրէին *իրենց* մարզիկներուն յաղթանակը՝ *ուրիշ* մարզիկներու դէմ, այս երկուքը (յաղթական մենքը եւ պարտուող ուրիշը)՝ ենթադրաբար ըլլալով համահայկականութեան ծիրին մէջ: Կը յառաջանար խզում *մենք*ի եւ *ուրիշ*ի միջեւ: Ոչ մէկ փորձ կը կատարուէր ներքին կապ գտնելու այս երկուքին միջեւ՝ բացի «համահայկական» բառի ուղղահայեաց գործածութենէն: Կը վստահեցնեմ, մամուլն ու գաղութները միեւնոյն սկզբունքը պիտի գործադրեն ներկայ խաղերուն առնչութեամբ: Այս առումով, բան մը չէ փոխուած:

Փոխուած է, արդարեւ, իշխանական պատումը: Պարզ օրինակ մը: 2005-ին, Համահայկական 6-րդ Խաղերու բացումին, Սերժ Սարգսեան յայտարարած էր. «Օլիմպիական խաղերն էլ, անշուշտ, հիմնուած են առողջ մրցակցութեան, արդար պայքարի եւ ամենաուժեղի յաղթանակի կանխադրոյթի վրայ, որտեղ ամենակարեւոր սկզբունքը մասնակցութիւնն է եւ ոչ թէ յաղթանակը»: Երկու զիրար բացառող նախադասութիւններ՝ որոնց հիմքը առաջինն է, այսինքն՝ մրցակցութիւնը, պայքարը եւ ամենաուժեղի յաղթանակը: Այս երեք կէտերու անշրջանցելի գերակայութեան պարագային, ինչպէ՞ս կարելի է մասնակցութիւնը գերադասել յաղթանակէն: Ընդունելով ամենաուժեղ հայու գոյութիւնը, ընդունած կ'ըլլանք նաեւ նուազ ուժեղն ու տկարը, եւ այս նուիրապետական սանդուխին մէջ փայլեցուցած վերինը եւ մեկուսացուցած վարինը: Անհամադիպակաց վերն ու վարը չեն կրնար կազմել համահայկականութիւն: Մրցակցութիւնը կ'անջատէ ու կը հեռացնէ:

Փաշինեան՝ իշխանութեան գալէն ետք, չէ գործածած համահայկական կարգախօսներ: Ընդհակառակը, նախկին Սփիւռքի նախարար Մխիթար Հայրապետեանի միջոցով հշտած է գաղութներու տեղական առանձնայատկութիւններուն կարեւորութիւնը:

Համահայկական Խաղերը 20 տարուայ պատմութիւն ունի: Վերտառութիւնը փոխելը պիտի յառաջացնէր գերիշխող պահպանողական մամուլին աւելորդ ըմբոստութիւնը: Կը մնար պահել «համահայկական» անունը, փորձելով անոր տալ իմաստային զանազան շերտեր, որոնք կազմալուծելով բառային ուղղահայեաց սեւեռումը՝ պիտի կատարէին մեղմացումներ եւ հորիզոնաբար տարածէին բովանդակային յագեցուածութիւնը:

Այս առումով, 7-րդ Խաղերուն ընդառաջ փոխուեցաւ իշխանակ[illegible] պատումը: Օգոստոս 5-ի հանրահաւաքը՝ որ նպատակա[illegible]ղղուած էր դէպի Խաղերը, ի յայտ բերաւ տուեալ նիւթի զանազան կողմերը:

ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ՝ ԽԱՂԵՐՈՒ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

Խաղերու բացումէն մէկ օր առաջ՝ Օգոստոս 5-ին, Ստեփանակերտի Վերածնունդ հրապարակ[illegible]ն վրայ, արցախեան ժողովուրդը հրաւիրուած էր ներկայ գտնուելու պաշտօնական հանրահաւաքի: Հանրահաւաքը ձեւականօրէն կը կայանար Խաղերէն անկախ, թէեւ իմաստային առումով խորապէս կապուած էր անոր հետ:

Ելոյթ կ'ունենայ Արցախի նախագահ Բակօ Սահակեան: Իր կարճատեւ ամբողջ ելոյթի տեւողութեան հարիւրաւոր մարդիկ սուլեցին իր դէմ, վանկարկելով՝ «Բակօ, հեռացիր»: Ան հազիւ կրցաւ կցկտուր կերպով աւարտել իր խօսքը:

Կրնա՞նք ըսել, որ Արցախի ներկայ իշխանութիւնը՝ որ կը ներկայացնէ Քոչարեան-Սարգսեան քլիքի հաւատարիմ շարունակութիւնը, կ'ապրի իր վերջին պահերը, եւ դրական փոփոխութիւնը՝ մօտալուտ նախագահական եւ խորհրդարանական ընտրութիւններուն միջոցով, դարձած է բաղձալի կարելիութիւն մը:

Աւելի քան մէկ ժամ տեւած ելոյթ մը կ'ունենայ Նիկոլ Փաշինեան, ուր կ'արտայայտէ տարբեր միտքեր:

Համահայկական տրամաբանութիւնը կը հիւսէ վեց համաձայնութիւններու (կոնսենսուս) շուրջ.

1. Բռնութեան բացառում եւ վերացում ներհայկական հարցերը լուծելու համար, բացի, բնականաբար, յանցագործութիւնները կանխելու եւ բացայայտելու համար կիրարկուող օրինական ուժի բանեցումը:

2. Ժողովուրդը իբրեւ իշխանութեան ձեւաւորումի աղբիւր: Այս առումով վարչապետը յատուկ կը շեշտէ Արցախի գալիք ընտրութիւններու կայացումին անհրաժեշտութիւնը ժողովրդավարական միջավայրի մէջ:

3. Հայութեան ինքնիշխանութիւնը բարձրագոյն արժէք է, իսկ բոլոր այն մարդիկ՝ որոնք հանդէս կու գան իբրեւ օտար երկիրներու շահերու ներկայացուցիչներ, պիտի ստանան իրենց հակազդեցութիւնը:

4. Թէ՛ Հայաստանը եւ թէ՛ Արցախը պէտք է զերծ ըլլան փտածութենէ:

5. Ներազգային յարաբերութիւնները պէտք է հիմնուած ըլլան օրէնքի եւ իրաւունքի հաւասարութեան վրայ: Վարչապետը կ'աւելցնէ. «Արտաքին կամ ներքին ազդեցութիւնների տրուող դատարանների գոյութիւնն սպառնալիք է ազգային անվտանգութեանը: Հայաստանում եւ Արցախում դատարանները պէտք է լինեն անկախ: Տնտեսութեան, քաղաքականութեան մէջ եւ հանրային կեանքի որեւէ բնագաւառում արտօնեալ խաւի, շրջանակների, անհատների առկայութիւնը պէտք է բացառել»:

6. «Ամենագլխաւոր կոնսենսուսը՝ Արցախի հարցի կարգաւորման բանակցային գործընթացի նպատակը պէտք է լինի Արցախի ժողովրդի ինքնորոշման եւ անվտանգութեան համար մղուած Արցախեան ազատամարտի արդիւնքների պաշտպանութիւնը»:

Այսպէս, համահայկականէն անցում կատարուած կ'ըլլայ ներհայկական հասկացողութիւնը՝ առանց գործածելու այս բառը, եւ փորձ կատարուած կ'ըլլայ ներհայկականութիւնը բխեցնել առօրեայ իրականութեան պահանջներէն, այլ ոչ թէ հիմնել ցնորական մեծ պատումներու վրայ:

Փաշինեան նաեւ տուաւ համահայկականութեան ուրիշ ըմբռնումներ եւս: Օրինակ, շեշտեց համահայկական յեղափոխութեան կարեւորութիւնը, ուր, անուղղակիօրէն կ'ակնարկէր Արցախի տակաւին չյեղափոխուած իրականութիւնը եւ Սփիւռքի երբեք չփոխուելիք կացութիւնը:

Այսպէս, ձգտելով համահայկականութեան տալ ներհայկական եւ գործնապաշտ իմաստներ, Հայաստանի նոր իշխանութիւնները կը փորձեն հարցերը ներկայացնել իրապաշտ դիտանկիւններէ:

ՄԱՐՏ 1

Փաշինեանի ելոյթէն եւ Խաղերու բացումէն անմիջապէս ետք՝ Օգոստոս 7-ին, ռուսերէն BBC-ն կը

4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԹՈՒՐ ՎԱՆԵՑԵԱՆՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԱՒ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՐՄԱՆՈՂ ՈՒԺԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆԸ

Ազգային Անվտանգութեան Ծառայութեան տնօրէն Արթուր Վանեցեանն անդրադարձաւ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի այն յայտարարութեանը, թէ կան ուժեր, որոնք փորձում են հակասութիւններ սերմանել Հայաստանի եւ Արցախի միջեւ՝ նշելով, որ, եթէ լինեն անձինք, ովքեր այս համատեքստում ենթակայ կը լինեն քրէական պատասխանատուութեան ենթարկելու, ապա, անկախ զբաղեցրած պաշտօնից, կ'ենթարկուեն պատասխանատուութեան:

«ԱԱԾ-ն անընդհատ, առանց մէկ րոպէ դադարի իրականացնում է իր առջեւ դրուած խնդիրները: Այսինքն՝ մենք աշխատում ենք 24 ժամ ռեժիմով եւ մշտապէս իրականացնում ենք մեզ օրէնքով տրուած լիազօրութիւնների շրջանակում բոլոր գործողութիւնները, որպէսզի ապահովենք Հայաստանի, ինչպէս նաեւ Արցախի Հանրապետութեան անվտանգութիւնը: Եթէ կը լինեն քրէական պատասխանատուութեան ենթարկելու անձինք, անկախ նրանց զբաղեցրած պաշտօնից, դիրքից, նրանք բոլորը անխտիր կ'ենթարկուեն պատասխանատուութեան», - *Արմենպրէս*ի փոխանցմամբ՝ ասաց Արթուր Վանեցեանը:

ՀՈՒՐՂԱՏԱ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԹԱԼԱՆԷ ՀՈՒՐՂԱՏԱՅԻ ՀԱՅ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ

Յուլիս 25-ին, Հուրղատա-Երեւան թիւ OTF 3703 թռիչքի չեղարկումին հետեւանքով, Հուրղատայէն անկարող կ'ըլլան մեկնիլ հարիւրաւոր Հայաստանի քաղաքացիներ, որոնք իրենց ամառնային արձակուրդը կ'անցընէին Կարմիր Ծովու հովանիին տակ:

Օդանաւը կը պատկանի յունական Orange to Fly օդանաւային փոխադրութեան ընկերութեան: Վերջինս ջնջած է թռիչքը, որովհետեւ հայկական A&R զբօսաշրջիկային ընկերութիւնը չէ կատարած իր դրամական պարտականութիւնները:

Յուլիս 26-ին խնդիրը կը հասնի մինչեւ Հայաստանի փոխվարչապետ Տիգրան Աւինեանի գրասենեակը, որ կը խոստանայ լուծումներ գտնել:

Հայաստանի կառավարութիւնը կ'որոշէ 47 միլիոն 198 հազար դրամ յատկացնել վերադարձի ծախսերը հոգալու համար: Հայաստանի դեսպանութիւնը Եգիպտոսի մէջ կը յայտարարէ՝ որ բոլոր այն զբօսաշրջիկները, որոնք Հուրղատա կը գտնուին A&R ընկերութեան միջոցով, ջնջեն իրենց արձակուրդը եւ վերադառնան տուն:

4

ԵԱԳՈՒՊ ԹԱԴԷՈՍ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

8. *Խատտ ալ-կամիլ* (Գեղեցկուհիին այտը) (1951)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Աֆլամ ’Ապտէլ ’Ազիզ Մահմուտ:

Բեմադրիչ՝ ’Ապպաս Քամէլ:

Հեղինակ՝ ’Ապպաս Քամէլ (հեղինակ, երկխօսութիւն եւ սենարիօ):

Խատտ ալ-կամիլ, ձախին՝ Մարի Մունիպ, աջին՝ Եագուպ Թադէոս:

Դերակատարներ՝ ’Ապտէլ ’Ազիզ Մահմուտ (’Ապտէլ Մոն’էմ՝ անսանաբոյժ, ’Ապտէլ Ռահիմի աւագ որդին), Սամիա Կամալ (’Ազիզա Մայմուն՝ պարուհի, Մայմունի դուստրը), Սո’ատ Մաքքաուի (Նակէյա՝ ’Ապտէլ Ռահիմի դուստրը), Մարի Մունիպ (Միմի՝ ’Ապտէլ Ռահմանի կինը), Հասան Ֆայէք (Մայմուն՝ քապարէի սեփականատէր, ’Ազիզայի հայրը), Մահմուտ Շքուքու (Համմուտա), Ֆուատ Շաֆիք (’Ապտէլ Ռահման՝ ’Ապտէլ Ռահիմի եղբայրը), Զոմորրոտա (Զիզի), Ալ-Սայէտ Պետէյր (’Ապտէլ Մաուկուտ՝ ’Ապտէլ Ռահիմի որդին), Մոհամմատ Ալ-Թապ’էի (’Ապտէլ Ռահիմ՝ գիւղապետ), ’Օմար Ալ-Կիզաուի (Տանտարաուի), Եագուպ Թադէոս (Հասսունա՝ ’Ապտէլ Ռահմանի որդին), Մալաք Ալ-Կամալ, Միմի ’Ազիզ, ’Ազիզա Զամպալէք (Ալմազ՝ Միմիի քոյրը):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 27 Դեկտեմբեր 1951, Սինեմա Լիւքս:

Նիւթ՝ Հարաւային Եգիպտոսի Քաֆր Ալ-Ռահիմէյայի գիւղապետն է ’Ապտէլ Ռահիմ, որ կ’ատէ երաժշտութիւնը եւ կը մերժէ նոյնիսկ ռատիոյով երաժշտութիւն ունկնդրել: Ան կ’ապրի որդիին՝ ’Ապտէլ Մաուկուտի, եւ դստեր՝ Նակէյայի հետ: Իր աւագ որդին՝ ’Ապտէլ Մոն’էմ, անասնաբոյժ է եւ կ’ապրի Գահիրէ: ’Ապտէլ Մոն’էմի մօտ կ’աշխատի Համմուտա, որ կը փափաքի ամուսնանալ Նակէյայի հետ: ’Ապտէլ Ռահիմ համաձայն է ամուսնութեան:

’Ապտէլ Մոն’էմ մէկ ամսուայ արձակուրդով կը մեկնի իր գիւղը: Ան կը սիրէ երգել: Բարեկամներով գիշերը կը հաւաքուին Տանտարաուիի մօտ եւ կը սկսի երգել:

Գիւղին մէջ կը վթարուի պարուհի ’Ազիզայի եւ իր հօր՝ Մայմունի ինքնաշարժը: ’Ազիզա կը լսէ ’Ապտէլ Մոն’էմի երգը եւ իրեն կ’առաջարկէ հետը Գահիրէ երթալ ու քապարէին մէջ երգել իր նոր պարին հետ: ’Ապտէլ Մոն’էմ կը մերժէ, թէեւ կը սիրահարուի պարուհիին: Մինչեւ ինքնաշարժին նորոգումը, ’Ազիզա եւ Մայմուն գիշերը կ’անցընեն ’Ապտէլ Մոն’էմի բնակարանը: ’Ապտէլ Մոն’էմ կը թաքցնէ իր ինքնութիւնը եւ կը ներկայանայ իբրեւ տան սպասաւորը՝ Համմուտա: Առաւօտեան ’Ազիզա եւ Մայմուն կը մեկնին:

Գահիրէի մէջ կ’ապրի ’Ապտէլ Ռահիմի եղբայրը՝ ’Ապտէլ Ռահման, իր կնոջ՝ Միմիի եւ դստեր՝ Զիզիի հետ: Զիզի նշանուած է ’Ապտէլ Մոն’էմի հետ: ’Ապտէլ Ռահման կը գտնուի սնանկութեան եզրին: Ինք եւ տիկինը՝ Միմի, կ’ուզեն ոչ միայն Զիզին չուտով ամուսնացնել ’Ապտէլ Մոն’էմի հետ, այլեւ իրենց որդին՝ Հասսունա, ամուսնացնել Նակէյայի հետ, Միմիի քոյրը՝ Ալմազ, ’Ապտէլ Ռահիմի հետ, իսկ Ալմազի դուստրը՝ ’Ապտէլ Մաուկուտի հետ, որպէսզի տիրանան անոնց ունեցած 700 ֆետաններուն:

Նոյն գիշերը ’Ապտէլ Մոն’էմ կը վերադառնայ Գահիրէ, փորձելու համար ’Ազիզայի սիրտը: Միշտ ներկայանալով իբրեւ Համմուտա, նախ կ’այցելէ իր բնակարանը, ապա ’Ազիզա կու գայ անասնաբուժարան: Այստեղ, ’Ապտէլ Մոն’էմ կը ներկայանայ իբրեւ բուժարանի պաշտօնեայ, իսկ Համմուտան կը ներկայացնէ իբրեւ անասնաբոյժ:

’Ազիզա գիշերը հրաւիրուած է պարելու Միմիի կազմակերպած ընդունելութեան: Միմի հրաւիրած է ’Ապտէլ Ռահիմը, որպէսզի զայն ծանօթացնէ Ալմազի հետ: Մոն’էմ-Համմուտա կ’ընդունի ’Ազիզայի հետ երթալ ընդունելութեան եւ ծպտուած երգել: Հայրը կ’ատէ երգ-երաժշտութիւնը, եւ տեսնելով երաժշտական մթնոլորտը, վստահաբար պիտի մերժէ ամուսնանալ Ալմազի հետ: Այդպէս ալ կը պատահի: Բաց սատի, ’Ապտէլ Ռահիմ կը լսէ Միմիի խօսակցութիւնը՝ թէ ինչպէս կ’ուզէ տիրանալ իր ունեցած 700 ֆետաններուն, եւ սարսափած կը փախչի:

Մոն’էմ-Համմուտա միշտ կը մերժէ ’Ազիզայի հետ երգել քապարէի մէջ:

Բացայայտելով ’Ազիզայի եւ ’Ապտէլ Մոն’էմի յարաբերութիւնը եւ վերջինին կեղծ ինքնութիւնը, Միմի կը տեղեկացնէ ’Ազիզային՝ որ ’Ապտէլ Մոն’էմ սպասաւոր չէ, այլ կը հանդիսանայ ’Ապտէլ Ռահիմի որդին եւ նշանուած է Զիզիի հետ, եւ կը խնդրէ ’Ազիզայէն երթալ ’Ապտէլ Ռահիմի մօտ, բացատրել իր որդիին կեղծ հնարքը եւ փրկել ամուսնութիւնները: Սակայն ’Ազիզա գաղտագողի կը լսէ Միմիի եւ Ալմազի սարքելիք դաւադրութիւնը ’Ապտէլ Ռահիմի դէմ եւ կը տեղեկացնէ ոստիկանութեան: Ալմազ աննկատօրէն կը մտնէ ’Ապտէլ Ռահիմի պանդոկին սենեակը, կը հանուի եւ կը սպառնայ իրեն խայտառակել՝ եթէ չստորագրէ 10 հազար ոսկիի չէք մը: Ոստիկանները կը ձերբակալեն Ալմազը: ’Ապտէլ Ռահիմ կը տեղեկանայ՝ որ իրեն ազատողը ’Ազիզան է, եւ կ’ընդունի անոր ամուսնութիւնը ’Ապտէլ Մոն’էմի հետ(30):

Ծանօթ.՝ Ֆիլմի անուանաթերթին վրայ Թադէոսի անունը չէ յիշատակուած, իսկ իր դերը բաւական կարճ է ու անցողիկ:

* * *

9. *Հատրըթ ալ-մոհթարամ* (Յարգելի պարոն) (1952)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Աֆլամ Շարլ Նահաս:

Բեմադրիչ՝ ’Ապպաս Քամէլ:

Հեղինակ՝ ’Ապպաս Քամէլ (հեղինակ, երկխօսութիւն եւ սենարիօ):

Դերակատարներ՝ Քարէմ Մահմուտ (Հասսունա՝ Այուպի որդին), Զահրաթ Ալ-’Օլա (’Ազիզա), Մոհամմատ Ալ-Թապ’էի (’Ապտէլ Ռահիմ՝ ’Ապտէլ Մաուկուտի հայրը), Ալ-Սայէտ Պետէյր (’Ապտէլ Մաուկուտ՝ ’Ապտէլ Ռահիմի որդին), Մարի Մունիպ (Օմմ ’Ազիզա կամ Տաուլաթ՝ ’Ազիզայի մայրը), Սո’ատ Մաքքաուի (Նակէյա), Սուլայման Նակիպ (Այուպ՝ Հասսունայի հայրը), Մահմուտ Ալ-Մելէկի (Շաուքաթ), Մահմուտ Շքուքու (Համմուտա՝ գեղագիր), Մոնա Ֆուատ (Մոնա), Եագուպ Թադէոս (Սանատ՝ վարսաւիր), ’Օմար Ալ-Կիզաուի (Տանտարաուի), Սա’իտ Ապու Պաքր (Կամիլ), Քիթի (Կամիլի կինը՝ պարուհի), Միմի ’Ազիզ (Սոֆոկլէսի կինը), Փեթրօ Թանիոս (Սոֆոկլէս՝ գինետան յոյն սեփականատէր), Լիզ (Մարիա՝ Սոֆոկլէսի դուստրը), Լին (Ասփաքիա՝ Սոֆոկլէսի դուստրը):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 25 Օգոստոս 1952, Սինեմա Լիւքս:

Նիւթ՝ Օմմ ’Ազիզա իր տան խանութը վարձած է քէպապճի Այուպին եւ իր որդի Հասսունային: Օմմ ’Ազիզայի դուստրը՝ ’Ազիզա, եւ Հասսունա սիրահարուած են: Օմմ ’Ազիզա կ’ուզէ ամուսնանալ Այուպին հետ, եւ այս պատճառով իրեն փոխ տուած է 500 ոսկի՝ փոխան մուրհակի, եւ եօթը ամիս չէ վերցուցած խանութին վարձքը:

Համոզուելով, որ Այուպ նպատակ չունի հետը ամուսնանալ, կը դիմէ վարսաւիր Սանատին: Վերջինս երկդիմի անձնաւորութիւն մըն է, որ մէկ կողմէն՝ կը խոստանայ Այուպին բարեխօսել Օմմ ’Ազիզայի մօտ, միւս կողմէն՝ Օմմ ’Ազիզայի մօտ կը վատաբանէ Այուպը: Հաւատալով Սանատին, իր ձեռքը եղած մուրհակի ուժով, Օմմ ’Ազիզա գրաւի տակ կը դնէ խանութին գոյքը եւ կը վտարէ Այուպն ու Հասսունան:

Գեղագիր Համմուտա կ’առաջարկէ Հասսունային դրամական փոխառութիւն խնդրել գինետան յոյն սեփականատէր Սոֆոկլէսէն, սակայն կը պարզուի որ ինք եւս դրամական կարօտեալ վիճակի մէջ կը գտնուի: Փոխարէնը, Սոֆոկլէս կ’առաջարկէ կազմել երգի-պարի խումբ մը, ուր պիտի երգէ Հասսունա եւ պիտի պարեն Սոֆոկլէսի երկու դուստրերը՝ Մարիա եւ Ասփաքիա: Կը համաձայնին, եւ գինետունը կ’անուանեն՝ «Օփերա Սոֆոկլէս»:

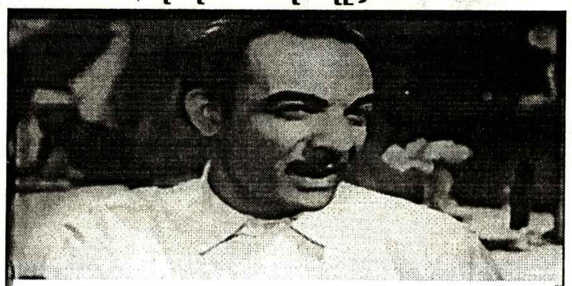

Եագուպ Թադէոս *Հատրըթ ալ-մոհթարամ* ֆիլմին մէջ:

Հասսունա նամակ կը գրէ Հարաւային Եգիպտոսի Ալ-Ռահիմէյայի գիւղապետ ’Ապտէլ Ռահիմին, խնդրելով դրամական օգնութիւն ծրագիրին համար: ’Ապտէլ Ռահիմ ձեռքի տակ ունէր հարիւր ծրագիրներու խնդրագիրներ: Դիմելով վիճակահանութեան, ընտրութիւնը կ’իյնայ Հասսունային: Իր հետ վերցնելով որդին՝ ’Ապտէլ Մաուկուտ, երկաթուղիով կ’ուղեւորուի դէպի Գահիրէ, զամբիւղի մէջ վերցնելով 10 հազար ոսկի:

Երկաթուղիին մէջ կը հանդիպի աւազակ Շաուքաթին, իր ընկերուհի Մոնային եւ սպասուհի Նակէյային: Խօսելով ’Ապտէլ Ռահիմի հետ, կը տեղեկանան իր քովը գտնուող 10 հազար ոսկիին մասին: Կը համոզեն, որ Գահիրէի մէջ ինք եւ որդին իջեւանեն իրենց բնակարանը: Բնակարանին մէջ, գիշերը կը փորձեն դրամը գողնալ զամբիւղէն, բայց ’Ապտէլ Ռահիմ զայն փոխադրած եւ կապած էր իր մէջքին:

Աւազակախումբին կը միանան քապարէի տնօրէն Կամիլ եւ իր կինը՝ պարուհի Քիթի:

Հանդիպելով Հասսունայի եւ Սոֆոկլէսի հետ, ’Ապտէլ Ռահիմ հաւանութիւն կու տայ ծրագիրին, պայմանով որ Շաուքաթ ըլլայ իր խորհրդատուն: Վերջինս տակաւին կ’ուզէ անպայման տիրանալ դրամին:

Օմմ ’Ազիզայի վերաբերմունքը կը փոխուի Հասսունայի նկատմամբ եւ կ’արտօնէ անոր ամուսնութիւնը ’Ազիզայի հետ:

Ան կը հիւրընկալէ ’Ապտէլ Ռահիմը եւ կը փորձէ մերձենալ անոր, չարժելու համար Այուպի խանդը: Եւ կը յաջողի:

Շաուքաթ եւ իր աւազակախումբը կ’առեւանգեն ’Ապտէլ Մաուկուտը: Նկատելով, որ Նակէյա սիրահարուած է ’Ապտէլ Մաուկուտին, զինք եւս կը կապեն: Կը պահանջեն ’Ապտէլ Ռահիմէն վճարել 10 հազար ոսկի, այլապէս պիտի սպաննեն որդին: Օմմ ’Ազիզա կը դիմէ Այուպի օգնութեան: Այուպ կը խոստանայ օգնել, պայմանով որ Օմմ ’Ազիզա լքէ ’Ապտէլ Ռահիմը:

Աւազակախումբը կ’որոշէ ծուղակը ձգել ’Ապտէլ Ռահիմին: Ձեւացնելով որ կ’ուզէ օգնել Նակէյային, Քիթի ազատ կ’արձակէ զինք, որպէսզի ’Ապտէլ Ռահիմին տեղեկացնէ առեւանգուած զաւակին վայրը եւ գայ այստեղ: Միաժամանակ, Կամիլ կը հեռաձայնէ ոստիկանութիւն՝ ըսելով որ իր գրասենեակէն գողցուեցաւ 10 հազար ոսկի: Մինչ Այուպ եւ ’Ապտէլ Ռահիմ կը հասնին վայրը, ոստիկանները կը ձերբակալեն անոնց եւ ’Ապտէլ Մաուկուտին:

Կը բացայայտուին իրական աւազակները, իսկ Այուպ կ’ամուսնանայ Օմմ ’Ազիզայի հետ, Հասսունա՝ ’Ազիզայի, եւ ’Ապտէլ Մաուկուտ՝ Նակէյայի(31):

Ծանօթ.՝ Եագուպ Թադէոս ստանձնած է տիպարները իրարու կապող միջանկեալ օղակի չարժուն դերը, միշտ մնալով երկրորդական սահմաններու մէջ:

(Շար. 4)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

30. Ֆիլմի դիտարկութիւն:

Մոհամմատ Հարպի Ալ-Քոմի, նշ. աշխ.ը, էջ 94:

«Ֆիլմ *Խատտ ալ-կամիլ* (1951)», *elcinema.com*, https://elcinema.com/work/1002379/ (արաբերէն):

31. Ֆիլմի դիտարկութիւն:

Մոհամմատ Հարպի Ալ-Քոմի, *Արշիւ ալ-սինեմա ալ-մասրէյեա* [*արաբերէն*՝ Եգիպտական սինեմայի դիւանը], հատոր երկրորդ (1952-1953), Գահիրէ, 1 Օգոստոս 2002, Յաւելուած *Սինեմա օն լայն հանդէսին*, էջ 29-30:

«Ֆիլմ *Հատրըթ ալ-մոհթարամ* (1952)», *elcinema.com*, https://elcinema.com/work/2034126/ (արաբերէն):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՍ ՈՒԶՈՒՄ ԵՄ ԸՆԴԳԾԵԼ, ԹԷ ՄԵԶ ԻՆՉՊԻՍԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ Է ՊԷՏՔ. ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆ

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը Յուլիսի 22-ին մասնակցեցաւ ռազմաուսումնական հաստատութիւնների շրջանաւարտների դիպլոմների յանձնման արարողութեանը: Շնորհաւորելով ու ուղերձ յղելով շրջանաւարտներին՝ վարչապետն ասաց, որ ուզում է խօսել խաղաղութեան խնդրի մասին:

«Հայաստանի Հանրապետութիւնը խաղաղասիրական պետութիւն է: Եւ խաղաղութեան հիմնական երաշխիքը մեր զինուած ուժերն են, մեր բանակը: Բայց ես ուզում եմ ընդգծել, թէ մեզ ինչպիսի խաղաղութիւն է պէտք: Զինական զինուորական ռազմավարութիւնն արձանագրում է՝ տաղանդաւոր գեներալները յաղթում են առանց պատերազմի: Մեզ ահա այսպիսի խաղաղութիւն է հարկաւոր: Մեզ հարկաւոր են այնպիսի Զինուած Ուժեր, այնպիսի պետութիւն ու հասարակութիւն, որ բոլոր պոտենցիալ հակառակորդները հասկանան, որ մեզ հետ կռուի բռնուելն իմաստ չունի, որ մեզ հետ կռուի բռնուելու հետեւանքը մէկն է՝ մեր բոլոր թշնամիների ու հակառակորդների պարտութիւնը, Հայաստանի, նրա ժողովրդի, Զինուած Ուժերի անվերապահ յաղթանակը: Եւ մենք բոլորս, անկախ նրանից, ինչ համազգեստ ենք կրում, այս յաղթանակների նուիրուած զինուորն ենք: Մեզնից իւրաքնաչիւրը պէտք է ծառայի այդ առաքելութեանը», - ասաց նա:

ՎԵՐՋԻՆ 15 ԱՄՍՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԸ ԿՐՃԱՏՈՒԵԼ Է ՇՈՒՐՋ 118.6 ՄԻԼԻՈՆ ԴՈԼԱՐՈՎ

Տնտեսական զարգացման նախաձեռնութիւնների կենտրոնն անդրադարձել է Հայաստանի արտաքին պետական պարտքի դինամիկային 2018 Ապրիլ-2019 Յունիս ամիսների ընթացքում:

Վերջին 15 ամսուայ ընթացքում Հայաստանի արտաքին պետական պարտքը կրճատուել է շուրջ 120 (118.6) մլն ԱՄՆ դոլարով կամ 2.1%-ով: Դիտարկուող ժամանակահատուածում Հայաստանի կենտրոնական բանկի արտաքին պարտքը կրճատուել է 85.4 մլն ԱՄՆ դոլարով, իսկ Հայաստանի կառավարութեան արտաքին պարտքը՝ 32.9 մլն ԱՄՆ դոլարով: 15 ամիսների ընթացքում արտաքին աղբիւրներից պետական բիւջէի պակասուրդի ֆինանսաւորման նպատակով ներգրաւուել է 77.9 մլն ԱՄՆ դոլար, իսկ վարկերի եւ փոխառութիւնների մարումը կազմել է 78.8 մլն ԱՄՆ դոլար: Ստացւում է, որ վարկերի եւ փոխառութիւնների գծով զուտ մուտքը կազմել է շուրջ 300 հազար ԱՄՆ դոլար:

ՍԻՎԻԼԻԹԱՍԻ ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆԸ

Սիվիլիթաս հիմնադրամի տնօրէն կը նշանակուի Աբօ Պօղիկեան:

Սիվիլիթաս հիմնուած է 2008-ին, իսկ անոր ամենակարեւոր ծրագիրներէն մէկը կը հանդիսանայ Սիվիլնէթ լրատուամիջոցային հարթակը, որուն փայլուն լրագրողներէն մէկը՝ Թաթուլ Յակոբեան, վերջերս այցելած էր Գահիրէ:

Աբօ Պօղիկեան 1980-ին եղած է Լոս Անճելոսի *Ասպարէզ* օրաթերթի գլխաւոր խմբագիր, 1990-ին՝ մեկնելով Հայաստան, հիմնած է *Երկիր* օրաթերթը եւ ստեղծած ՀՅԴ մամուլի դիւանը, 2008-ին՝ վերադառնալով Լոս Անճելոս, կրկին ստանձնած է *Ասպարէզ*ի խմբագրապետութիւնը:

Պօղիկեան Սիվիլիթաս հիմնադրամի տնօրէնի պաշտօնը պիտի ստանձնէ Սեպտեմբեր 1-ին:

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՊՔՈՒՄ ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱԼԻՍ ԵՆ ՏՂԱՆԵՐԻՆ

Հայաստանի մարզերում կրթութիւն ստանալու հնարաւորութեան պարագայում նախապատուութիւնը տրւում է տղաներին:

*Արմենպրէս*ի հաղորդմամբ՝ այս մասին ասաց Աշխատանքի եւ Սոցիալական Հարցերի փոխնախարար Ժաննա Անդրէասեանը՝ ամփոփելով 10 մարզային այցելութիւնների արդիւնքները:

Նրա խօսքով՝ Հայաստանի մարզերում կրթական ոլորտում մի շարք խնդիրներ կան՝ սկսած աղջիկ երեխաների սեռադաստիարակութիւնից, մինչեւ գիւղաբնակ աղջիկների մասնագիտական կրթութիւն ստանալը:

«Կրթութիւն ստանալու ժամանակ, ինչպէս աշխատանքի ընդունման հարցում նախապատուութիւնը տալիս են տղային՝ այսպիսով, խտրականութիւն դնելով աղջկայ եւ տղայի միջեւ: Հայաստանի շատ դպրոցներում բացակայում են գենդերազգայուն դասագրքերն ու կրթական միջավայրը», - նշեց Անդրէասեանը:

ԽՈՀԵՐ

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Մասնագէտներուն ծանօթ է Վարդավառ տօնին Մշոյ Ս. Կարապետ վանքը կատարուող տարեկան ուխտագնացութիւնը, որ սկսած էր քրմական շրջանէն (այնտեղ կը գտնուէին Գիսանէի եւ Դեմետրի մեհեանները) եւ շարունակուած մինչեւ Մեծ Եղեռնը: Այնտեղ կը հաւաքուէին Մուշէն, Մշոյ դաշտէն, Բաղէշէն, Սասունէն, Էրզրումէն, Քղիէն, Տիգրանակերտէն, Խարբերդէն, Կարինէն, Մոզդոկէն, Աստրախանէն, Ղրիմէն, Նոր Նախիջեւանէն, Շիրակէն, Պարսկաստանէն, Ռումանիայէն եւ բազմաթիւ այլ վայրերէ ժամանած ուխտաւորներ: Ուխտագնացութիւնը եւ տօնախմբութիւնը համահայկական էին իրեն էութեամբ: Բնականաբար, այդ ժամանակ տակաւին «համահայկական» բառը չէր գործածուէր:

Տարօրինակօրէն, «համահայկական» բառը սկսաւ ընդարձակօրէն գործածուիլ՝ երբ համահայկականութիւնը դարձած էր անկարելի եղելութիւն մը: Կարելի է պատճառաբանել, որ այդ անկարելիութիւնը կարելի դարձնելու միտումով սկսաւ գործածուիլ այս բառը: Կը նշանակէ՝ որ ուժեղօրէն կը գիտակցուի համահայկականութեան բացակայութիւնը: Լաւ է՝ եթէ իրապէս գիտակցուի: Աւելի լաւ պիտի ըլլայ՝ եթէ փորձ կատարուի վերացնել անոր պատճառները: Իսկ ի՞նչ են պատճառները: Կրնա՞յ ըլլալ չենք գիտեր: Ամէն մարդ գիտէ՝ բայց անուանումը արգիլուած է: Ամենէն ծիծաղելին ու վտանգաւորը այն է, որ բաժանումը կը քօղարկուի դրամատիրութեան կողմէ ամենէն փայփայուած բառով՝ «մրցակցութիւն»: Մրցակցութիւնը, անշուշտ, կը բաժնէ: Ան ոչ միայն կը բաժնէ, այլ կ'ընթանայ մրցակիցը պարտադրաբար ստորադասելու ուղիով: Մրցակցութիւնը կ'օտարացնէ ու կը հեռացնէ մարդոց, կ'ամրապնդէ ներխմբային զինուորագրութիւնը եւ արտախմբային ատելութիւնը: Եկէք ինքզինքնիս չխաբենք՝ որ համահայկականութիւնը կարելի բան մըն է այսօր: Եւ կրկնակի չխաբենք՝ մասնատուածութիւնը գեղագիտականացնելով մրցակցութեան կեղեքիչ ու ճնշող բառիմաստով:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ հայերը բաժնուած չըլլան անհանդիպակաց քաղաքական ու կրօնական խումբերու:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ Սփիւռքի կառոյցները հիմնուած ըլլան մասնակցային ժողովրդավարութեան սկզբունքի վրայ: Օրինակ, դպրոցներ չփակուին մէկ-երկու ղեկավարի որոշումով: Ղեկավարներ չնշանակուին ցկեանս կարգավիճակով: Հասարակութիւնը չվերածուի անձայն հօտի:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ Սփիւռքը իր հիմնական հիւսուածքին մէջ ընդունի արմատական քննադատութիւնը: Սփիւռքը՝ իր գոյութեան համար ազատ խօսքի պատրանքը տալու համար, կ'ընդունի լոկ վաւերացուած ու անվնաս նիւթերու քննադատութիւնը՝ գերազգային կամ կեղծ ազգայինի հիմքի վրայ, վերացական լուծումներու առաջարկութիւններով:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ հայութիւնը իր հիմնական ըմբռնումին մէջ ընդունի եգիպտահայ Հոկտեմբեր շարժումը, լիբանանեան Երիտասարդ Հայ եւ Նոր Գրականութիւն շարժումները, ԱՍԱԼԱ-ն եւ շատ ու շատ ուրիշներ՝ որոնց դէմ մղուած էր ներհայկական կրքոտ պայքար:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ այդ ծիրին տակ գրուած մամուլի բնութագրութիւն մը չմիտի լուծել անձնական վրէժներ, չպարտադրէ դիտաւորեալ անտեսումներ, չկատարէ մամուլի արհեստական համահարթեցումներ եւ կողմնակցական դասակարգումներ:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ Ամերիկայի անգլերէն լեզուով հայագիտական կեդրոնները քիչ մը, շատ քիչ մը, հետաքրքրուած ըլլան Սփիւռքի ներքին ծալքերով, փոխանակ ամէն բան, ներառեալ Ցեղասպանութիւնը, տեղաւորելու արեւմտեան արդիական եւ յետարդիական տեսութիւններու պատրաստ ծրարումներու մէջ:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ Վահէ Օշականի նման հանճարները քննադատող մը չդառնայ մշակութային ուղղութիւններ չափագրող եւ մրցանակներ սահմանող ղեկավար պատասխանատու:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ մեծանուն ղեկավար մը պաշտօնապէս չշեշտէ հայերէն լեզուի անկարեւորութիւնը, կարեւոր համարելով լոկ հայկական զգացումը: Համահայկականութիւնը նաեւ այն է՝ որ այս յայտարարութիւնը դառնայ համահայկական գայթակղութեան աղբիւր:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ երկրագունդի հարցերը լուծողը հետաքրքրուած ըլլայ նաեւ «մանր» հարցերով: Օրինակ, գաղութային դրամի գողութիւնները, շահարկումները եւ չռայլումները դարձնէ համընդհանուր խնդիր:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ հայ վերնախաւը դադրի օտարի հոգեբանութենէն, մերժէ հայկական արժէքները ընդունիլ օտարի գնահատանքէն, հրաժարի հայկական մշակոյթը օտարին ծանօթացնողը գնահատել տասնապատիկ աւելի բարձր՝ քան բուն հայկական մշակոյթը կերտողը (*ծանօթացնողը* գնահատել աւելի բարձր քան *կերտողը*):

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ ֆրանսահայը ինքզինքը գերադաս չնկատէ եգիպտահայէն, եգիպտահայը ինքզինքը չհեռացնէ արժէնթինահայէն:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ մարդկային յարաբերութիւնները չկանխորոշուին դրամի միջնորդութեամբ, այլ ընդունին համակեցութեան սկզբունքը:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ հիւանդը չանտեսուի հասարակութեան կողմէ եւ, բացի նիւթականէն, արժանանայ բարոյական մշտական աջակցութեան:

Համահայկականութիւնը այն է՝ որ ծերն ու անկարողը չվերածուին աւելորդ բեռի եւ չմեկուսացուին հիմնական կեանքէն:

Համահայ մտաւորականը այն է՝ որ չի գովաբաներ իր իշխանաւորը, կը մերժէ սովորապաշտութիւն դարձած սփիւռքեան անորակ ձեռնարկը ներկայացնել իբրեւ աննախադէպ յաջողութիւն, համահայկական մատենագիտական «առարկայական» ցանկերու մէջ չի հրաժարիր յիշատակել այն հրատարակութիւնները՝ որոնք տրամաչափօրէն հակառակ են համահայկականութեան իր անձնական բնութագրութեան, փտացած ուժը չի վերածեր ազգային-գաղութային հերոսի՝ փոխան դրամական վարձատրութեան, դրամատէրը չի կերպարանափոխեր մտաւորականի:

Համահայ պատմաբանը այն է՝ որ չի կեղծեր հայոց պատմութիւնը՝ բոլոր հայկական յաղթանակները վերագրելով հայ ցեղի բացառիկութեան, իսկ պարտութիւնները՝ դաւաճանական տեսութիւններու:

Համահայ ուսուցիչը այն է՝ որ չի պայքարիր իր աշակերտին դէմ, երբ վերջինս կը սկսի փաստել իր գերազանց կարողութիւնը:

Համահայ ընտանիքը այն է՝ որ ծնողքը չ'անտեսեր զաւակին կարողութիւնները եւ խորապէս կ'ապրի անոր մտահոգութիւններով:

Համահայկականութեան գլխաւոր բացականերէն մէկն է աղքատը: Աղքատը տեղ չունի համահայկականութեան մէջ: Երբեք համահայերը աղքատի հարցերով չեն հետաքրքրուած: Աղքատը հայրենասիրութեան եւ ազգայնապաշտութեան նիւթ չի կրնար մատակարարել: Սփիւռքի մէջ աղքատը միշտ ենթական է հայրենասէր ղեկավարին: Մինչ հսկայական դրամներ կը ծախսուին Սփիւռքահայ խմբակի մը կեցութիւնը յաւերժացնելու եւ կեղծ հայրենասիրութիւն վաճառելու կամ աննշան ու

➩ 4

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ
Կիրակի, 18 Օգոստոս 2019-ին
Առաւօտեան ժամը 10:00-ին
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
Եկեղեցւոյ մէջ.
Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ պիտի մատուցուի
Հանրաշարժի սպասարկութեան ժամանակացոյց
Իսմաալէյա հրապարակէն ժամը 8:40-ին
Այծեմնիկ Հանգստեան Տան առջեւէն ժամը 8:50-ին
Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

3 ➩

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ

անօգուտ գործի մը համահայկական դիմակ տարածելու համար, ոչ մէկ փորձ կը կատարուի աղքատը նպաստ ընկալէ տարբեր վիճակի մը հասցնելու ուղղութեամբ: «Ի՞նչ կ'ուզեն աղքատները ասկէ աւելի. մեր շնորհիւ է որ անոնք նպաստ կը ստանան», արտայայտութիւնը եւ անոր տարբերակները հարիւրաւոր անգամներ լսած եմ, միեւնոյն այն անձերուն կողմէ, որոնք ամէն օր կը ներկայանան համահայկականութեան անունով: Սփիւռքահայ մեծահարուստ ղեկավար մը ժամանակին ինծի ըսած է. «Աղքատը գործ չունի մեզի հետ:» Ուրիշ մը գանգատած է. «Ինչո՞ւ աղքատներուն կը պաշտպանես: Անոնք ամէն ամիս նպաստ կը ստանան մեզմէ: Թող սուս ըլլան ու տեղերնին նստին»: Աղքատը տեղ չունի հայկական ակումբներուն մէջ, քանզի անիկա չունի սպառողականութեան պարտադրանքներուն ենթարկուելու նիւթական կարողութիւնը: Աղքատը, որ անկարող է վճարել համահայկական խաղերու երթեւեկութեան եւ կեցութեան ծախսերը, դուրս կը մնայ համահայկականութենէն:

Ինչպէ՞ս կարելի է համահայկականութիւն գոյանացնել, երբ կան հայ գերմեծահարուստներ, մեծահարուստներ, միջին եւ աղքատ դասակարգեր՝ որոնք գրեթէ իրարու չեն կրնար հանդիպիլ գործնականօրէն: Հայերուն միջեւ դասակարգային ահռելի բեւեռացումները կը քանդեն համահայկականութեան որեւէ հնարաւորութիւն:

Համահայկականութիւնը կը գտնուի նաեւ, եւ յատկապէս, մարդու մէջ: Համահայ մարդը այն է՝ որ կը դիտէ իր շուրջը եւ կը ձգտի շուրջիններ ներգրաւել իր յոյզերուն ու միտքերուն մէջ: Համահայ մարդը այն է՝ որ ներդաշնակ է ինքն իր հետ, կ'ապրի կենդանի փորձառութեամբ եւ հեռու է վերադիր ցնորքներէ: Համահայ մարդը այն է՝ որ ընդունակ է համերաշխել խօսքն ու գործը:

Համահայկականութիւնը նաեւ ուրիշներու՝ ոչ-հայերու, ընդունումն է: Համահայկական կ'ըլլանք երբ հրաժարինք ազգային բացառիկութեան հռետորաբանութիւններէն, սիրենք, հասկնանք եւ ըմբռնենք ուրիշ ազգերն ու ցեղերը:

Այս բոլորը չի նշանակեր, որ համահայկականութեան մէջ անպայմանօրէն յիշեալ կէտերը պէտք է տառացիօրէն ընդգրկուած ըլլան: Բնաւ այդպէս չէ: Համահայկականութիւնը շատ ընդարձակ հասկացողութիւն մըն է, որ պէտք է վանողականութենէ դառնայ ներառական: Միայն համատարած ներառականութեան պարագային է՝ որ այս բառը կրնայ ունենալ գաղափարական եւ գործնական իմաստ ու նշանակութիւն: Եկէք չըսենք՝ որ մենք, հայերս, ներառական ենք այսօր: Անկասկած, ներառականութեան կարեւոր տարրեր գոյութիւն ունէին Վարդավառի ուխտագնութեան մէջ: Ոչ մէկ միութիւն կամ կազմակերպութիւն նպատակ ունի այսօր վերականգնել այդ տարրերը՝ ժամանակակից վերափոխումներով:

Եկէք չգործածենք բառ մը՝ որուն գործադրութեան չենք տիրապետեր: Եկէք ընդունինք հայութիւնը ինչպէս որ կայ, ինչպէս որ կայ *մարդը* ընդհանրապէս: Ընդունելով սակայն, հայկական հարցերուն լուծումները պիտի փնտռենք այլուր, բոլորովին ուրիշ բնաբաններու մէջ: Պիտի կորսնցնենք հայրենասիրական հռետորաբանութեան կարեւոր եւ դիւրին կարգախօսներէն մէկը, բայց պիտի դառնանք իրականութիւններու հետ առնչուելու եւ հարցերուն գործնական լուծումներ պարգեւելու ընդունակ գործունեայ անձեր:

1 ➩

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԹԱԼԱՆԷ ՀՈՒՐՂԱՏԱՅԻ ՀԱՅ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԸ

Կառավարութիւնը կը համաձայնի յունական SpotAir ընկերութեան հետ, որ Յուլիս 26, 29-ին եւ Օգոստոս 1-ին կ'իրականացնէ երեք թռիչքներ, Հայաստան տեղափոխելով բոլոր զբօսաշրջիկները:

Կը յարուցուի քրէական գործ Հայաստանի քրէական օրէնսգիրքի 178-րդ 3-ի մասի 1-ին կէտի յատկանիշներով (առանձնապէս խոշոր չափերով խարդախութիւն):

1 ➩

ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔ, ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ ԵՒ ՄԱՐՏ 1

հրատարակէ հետաքննական ցնցող յօդուած մը, հմուտ լրագրող Գրիգոր Աթանէսեանի ստորագրութեամբ, խորագիր ունենալով՝ *Ո՞վ 2008-ին Երեւանի մէջ կրակած է ցուցարարներուն վրայ. հետաքննութիւնը կը մատնանշէ Ղարաբաղի ջոկատը* (https://www bbc.com/ russian/features-48958033): Յօդուածին հայերէն թարգմանութիւնը կարելի է գտնել ամէնուրէք համացանցին մէջ:

Աթանէսեան կը գործածէ իր ձեռքը անցած (կամ դիտաւորեալ իրեն յանձնուած) քննչական փաստաթուղթեր: Համաձայն այս փաստաթուղթերուն, ցուցարարներու սպանութեան հրամանը տուած է գեներալ-մայոր Սամուէլ Կարապետեան (Օգանովսկի)՝ Քոչարեան-Սարգսեանի հովանաւորութեամբ եւ թոյլատրութեամբ: Աթանէսեան կը գրէ.

«Հարցաքննութեան ընթացքին քննիչները կը պնդէին, որ գեներալ-մայոր Սամուէլ Կարապետեան (յայտնի է նաեւ Օգանովսկի անունով) ղեկավարած է ցուցարարներուն սպանութիւնը:

«2008-ին, Կարապետեան հրաման արձակեց Երեւան տեղակայուած ղարաբաղեան ստորաբաժանումներուն: Ան այս փաստը հաստատեց 2018 Օգոստոս 15-ի հարցաքննութեան ընթացքին, ուր հրաւիրուած էր վկայի կարգավիճակով:

«Հարցաքննութիւնը տեւեց չորս ժամ: BBC-ի տրամադրութեան տակ կը գտնուի արձանագրութեան պատճէնը: Հարցաքննութեան պահուն ան կը վարէր ԼՂՀ պաշտպանութեան նախարարի տեղակալի պաշտօնը, որմէ կը հրաժարի 2019 Ապրիլին»:

Լրագրողը կ'աւելցնէ.

«Ըստ քննիչներուն, Կարապետեան իր ենթականերէն կը կազմէ 20 հոգիէ բաղկացած յատուկ խումբ մը, որ կը տեղակայուի Մարշալ Բաղրամեան պողոտան գտնուող նախագահի նստավայրի ներքնայարկը:

«Այնտեղ, խումբի անդամները «քանի մը ու․ գամ կ'այցելեն նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանին ու [ընտրուած նախագահ] վարչապետ Սերժ Սարգսեանին», - կ'ըսէ քննիչը Կարապետեանի հարցաքննութեան ընթացքին:

«Քննութեան համաձայն, խումբի բոլոր անդամները պատրաստակամութիւն կը յայտնեն «կրակել մարդոց վրայ», եթէ կայ հրաման, եւ ճիշդ այս խումբն է, որ Մարտ 1-ին կը գնդակահարէ ցուցարարները»:

BBC-ի տրամադրութեան տակ գտնուող քննչական փաստաթուղթերուն մէջ կը յայտնուին նաեւ երկու ազդեցիկ օլիկարքներու անուններ՝ Գագիկ Ծառուկեան եւ Սամուէլ Ալեքսանեան, որոնք դրամով եւ մթերքով ապահոված են Արցախէն բերուած զինուորներու կեցութիւնը.

«Հետաքննական գործողութիւններուն ընթացքին, Յատուկ Քննչական Ծառայութեան (ՀՔԾ) աշխատակիցները կը բացայայտեն՝ որ Ծառուկեան եւ Ալեքսանեան աշխատավարձքով եւ սնունդով ապահոված են 2008 Փետրուար-Մարտ ամիսներուն Երեւան տեղափոխուած ղարաբաղեան զինծառայողներուն:

«Քննիչը կը պնդէ, որ Ծառուկեանի ներկայացուցիչը այցելած է նախագահական ներքնայարկը տեղակայուած՝ Կարապետեանի հրամանատարութեան տակ գտնուող զինծառայողներուն, եւ գումարներ յանձնած անոնց»:

Բնականաբար, լրագրական «անաչառութեան» համար, Աթանէսեան պիտի գրէր՝ որ Կարապետեան, Ծառուկեան եւ Ալեքսանեան, ըլլայ հետաքննութեան մէջ, կամ լրագրողի անձնական հեռախօսազրոյցի ընթացքին, մերժած են բոլոր մեղադրանքները: Իմաստը, սակայն, աւելի քան յստակ է:

Հետաքրքրական է BBC-ի գործօնը այստեղ: Աթանէսեան ծանօթ լրագրող մըն է, որ վերջերս միացած է BBC-ի կազմին: Եթէ այս նոյն տեղեկութիւնները հրապարակէր հայկական լրատուամիջոց մը, պիտի դառնար ուժեղ նետաձգութեան թիրախ: BBC-ն՝ պաշտպանողական հովանաւորութիւն մը շնորհեց Մարտ 1-ին:

Նոյն օրը՝ Օգոստոս 7-ին, Հայաստանի Ազգային Անվտանգութեան Ծառայութեան (ԱԱԾ) տնօրէն Արթուր Վանեցեան հանդէս կու գայ ուրիշ ցնցող յայտարարութեամբ՝ թէ վերականգնուած են Մարտ 1-ի գործով ԱԱԾ-էն անհետացած փաստաթուղթերը:

Յիշենք, որ Մայիս 8-ին՝ Ազգային Պատկերասրահի մամուլի ասուլիսի ընթացքին, Փաշինեան յայտարարած էր, որ «նախորդ իշխանութիւնները հեռանալուց առաջ Ազգային Անվտանգութեան Ծառայութիւնից նիւթեր են ոչնչացրել»:

Եւ ահաւասիկ, Օգոստոս 7-ին, լրագրողներու հետ ունեցած ճեպազրոյցին, Վանեցեան կ'ըսէ. «Փաստաթղթերի անհետացման հետ կապուած իրականացուել է ծառայողական քննութիւն Ազգային Անվտանգութեան Ծառայութիւնում, փաստաթղթերի մեծ մասը վերականգնուել է եւ փոխանցուել է Յատուկ Քննչական Ծառայութիւն (ՀՔԾ) եւ միացուել է Մարտի 1-ի գործի քննութեանը...: Շատ հետաքրքիր փաստաթղթեր կային, որոնց վերաբերեալ առաջիկայում կարծում եմ նախաքննութիւն իրականացնող մարմինը կը յայտարարի»:

BBC-ի եւ ԱԱԾ-ի միաժամանակեայ յայտնութիւնները կ'ընթանան հակայեղափոխական ուժերու յստակ հակակշռութեան տակ: Խօսքը Սահմանադրական Դատարանի (ՍԴ) մասին է:

Յիշեցնենք՝ որ Մայիս 20-ին, դատաւոր Դաւիթ Գրիգորեան ՍԴ ուղարկած է Քոչարեանի եւ միւսներուն գործը՝ Մարտ 1-ի առիթով սահմանադրական կարգի տապալումի յօդուածի սահմանադրականութիւնը որոշելու համար: Յունիս 25-ին, Վերաքննիչ Քրէական Դատարանի դատաւոր Արմէն Դանիէլեան բեկանած է ՍԴ դիմելու եւ գործի վարոյթը կասեցնելու մասին Երեւանի ընդհանուր իրաւասութեան դատարանի որոշումը եւ որոշած քրէական գործը ուղարկել նոյն դատարան՝ նոր քննութեան: Այսինքն, օրինականօրէն շրջանցած է ՍԴ-ի ազդեցութիւնը: ՍԴ-ականներուն կը մնար դիմել արտաքին ուժերու օգնութեան:

Յուլիս 18-ին, ՍԴ կայքը կը հրապարակէ՝ որ Քոչարեանի գործով խորհրդատուական կարծիք ստանալու նպատակով Մարդու Իրաւունքներու Եւրոպական Դատարանին (ՄԻԵԴ) եւ Վենետիկեան Յանձնաժողովին դիմելու կապակցութեամբ դատարանը որոշած է կասեցնել վարոյթները՝ մինչեւ պատասխաններ ստանալը:

Դարձեալ Օգոստոս 7-ին՝ ճիշդ այն օրը, երբ Աթանէսեան եւ Վանեցեան կը հրապարակէին իրենց յօդուածներն ու յայտարարութիւնները, ՍԴ-ն կը տարածէ հաղորդագրութիւն՝ ուր կը հաստատէ, թէ ՄԻԵԴ ստացած է Քոչարեանի գործով ՍԴ-ի դիմումը եւ զայն պիտի քննարկէ առաջնահերթութեան կարգով:

Քոչարեան-Սարգսեանի կազմած ՍԴ-ն մինչեւ վերջ որոշած է պայքարիլ՝ քօղարկելու համար մարտ մէկեան ողբերգութիւնը:

Ա.

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ القاهرة ج.م.ع

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.:(202)24530327,Fax:(202)24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

Հիմնուած 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ - ԹԻՒ 1848 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ 2019 ՀԱՏԸ ՉԵՌՔԷ 75 Ե. Ղիկ. عدد رقم ١٨٤٨ الخميس ٢٢ أغسطس ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՄՈՒԼՍԱՐԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Բաւական երկարաձգումներէ ետք, Օգոստոս 14-ին, Հայաստանի Քննչական Կոմիտէն իր կայքէջին վրայ կը հրապարակէ լիբանանեան ELARD ընկերութեան փորձաքննութեան եզրակացութիւնը Ամուլսարի ոսկիի հանքին վերաբերեալ (295 էջ):

Հիմնականաբար, ELARD մանրամասն ուսումնասիրած է հանքը շահագործող Lydian Armenia ընկերութեան նախապէս ներկայացուցած պաշտօնական փաստաթղթային զանազան տուեալները, ուր գտած է թերութիւններ եւ բացթողումներ, ինչպէս նաեւ անընդունելի մեթոտներու կիրառութիւններ, որոնց պատճառով թերագնահատուած կամ վերցած են իրական վտանգները:

Ջահակիր կը քաղէ քանի մը հատուած.

«Պոմպային փորձարկումներ չեն անցկացուել, որը լուրջ բացթողում է հիդրաւլիկ յատկանիշների բնութագրման ոլորտում»:

«Ընդհանուր առմամբ, տեղական համայնքների համար [...] աղբիւրների կարեւորութիւնը հաշուի առնելով, այդ թւում՝ անասնապահների եւ ֆերմէրների համար, ինչպէս նաեւ հաշուի առնելով հանքի բացահանքերից այդ աղբիւրների վրայ ազդեցութեան պոտենցեալը, աղբիւրների հոսքի բնութագրումը ոչ պատշաճ է»:

«Հիմնական գետերի հոսքի մասին հասանելի երկարաժամկէտ տուեալները շատ սահմանափակ են»:

«Մի քանի ակնյայտ բացեր կան Որոտանի կիրճի մօտակայքում գտնուող շարունակական հոսքի մոնիթորինգի վայրում»:

«Ստորգետնեայ ջրերի ներկայ եւ ապագայ նմուշառման վայրերի կարգավիճակը յստակ չէ [...]: Հաշուետուութիւնով բացատրուած չէ, թէ ինչու են այդքան քիչ աղբիւրներ մոնիթորինգի ենթարկուել Ամուլսար լեռան եւ Դատարկ Ապարների Լցակոյտի (ԴԱԼ) մօտակայքում՝ հաշուի առնելով դրանց կարեւորութիւնն ընտանի կենդանիների համար»:

«Ընդհանուր առմամբ նմուշառման տուեալները չափազանց ցածր են եղել ջրի որակը բնութագրելու համար»:

«Զգալի անհամապատասխանութիւն է նկատւում զեկոյցում մոդէլի չափաբերման մասում՝ կապուած մոդէլի մէջ ընդգրկուած գետերի ջրհաւաք աւազաններում»:

«Լուծոյթների տեղափոխման ուղղու սիմուլեացիաները, որոնք հիմնւում են բացահանքերից ներթափանցող հոսքերի գնահատման վրայ, թերագնահատում են ստորգետնեայ ջրերի եւ մակերեւութային ջրերի վրայ պոտենցիալ ազդեցութիւնները»:

«Թթուածնի դիֆուզիայի մոդելաւորման նկարագրութիւնը անհասկանալի է եւ գնահատման համար ոչ բաւարար»:

«Տիգրանես-Արտաւազդես-Արշակ բացահանքի ներթափանցման մոդելաւորման հոսքերը (արտահոսք, ետլիցքի միջոցով ինֆիլտրացիա, ներթափանցում ստորգետնեայ ջրեր) զգալիօրէն թերագնահատուած են»:

«Պասիւ մաքրման համակարգ օգտագործող համակարգի դիզայնը գործընթացում չափազանց վաղ է ընտրուել, եւ այն ճկունութեան հնարաւորութիւն չի ընձեռնում ջրի մաքրման այդքան բարդ համակարգի հետ աշխատելու համար»:

«Փորձարկումը չի նախատեսուել գնահատելու համար, թէ ինչպիսին է լինելու տարրալուացման լուծոյթի ջրի որակը շահագործումից 10 տարի յետոյ շարունակաբար վերամշակուելուց յետոյ, եւ այն չի կարող օգտագործել այդ նպատակով մի շարք պատճառներով»:

«Սեյսմիկ վտանգի ռիսկը բարձր է Ծրագրի տարածքի համար: [...] Ծրագրի հետազօտման տարածքում առկայ խզուածքները հաշուի չեն առուել սեյսմիկ ռիսկերի վերլուծութեան համար»:

«Յստակ կերպով նշուած է, որ Ծրագիրը պէտք է զգալիօրէն փոխի գիւղական լանդշաֆտը, որտեղ տեղացիները հողի աւանդական մշակում են իրականացնում, սակայն Ծրագիրը ջանքեր չի գործադրում ուսումնասիրելու եւ գոնէ տնտեսական առումով կարեւոր բոյսերի եւ մշակաբոյսերի վայրի ցեղատեսակների գենետիկ բազմազանութիւնը Ամուլսարում ex situ պահպանելու համար»:

«Կենսաբազմազանութեան կառավարման պլանում բացակայում են գործնական մասը եւ միջոցները մանրամասն ներկայացնող քարտէզը, դրանց տեղակայուածութիւնը, ինչպէս կիրառել եւ ով է կիրառման պատասխանատուն, եւ ընդհանուր առմամբ ինչպէս են այդ միջոցները նուազեցնում իւրաքանչիւր ընկալիչի ազդեցութիւնը (քանակական գնահատումը)»:

«Ծրագրի ուսումնասիրուող տարածքի երկրաբանութեան վերաբերեալ ելակէտային տուեալները թերի են, եւ ողջ տարածքի երկրաբանութեան վերաբերեալ մեկնաբանութիւնները եւ հայեցակարգումը (կոնցեպտուալիզացիան) չափազանց պարզեցուած են»:

«Ելակէտային տուեալները բացակայում են Ստորգետնեայ ջրերի ուսումնասիրութեան տարածքում շատ աղբիւրների վերաբերեալ»:

«Հանքի թթուային դրենաժը սահմանափակելու մեթոդները գիտականօրէն հիմնաւորուած են, սակայն դրանք չեն կարող ամբողջովին կանխել դրենաժի առաջացումը»:

«Թթուային դրենաժի ամենամեծ ծաւալը, ամենայն հաւանականութեամբ, Հանքի բացահանքերում կարող է գոյանալ փակումից յետոյ»:

Զեկոյցին մէջ կան նաեւ այլ եզրակացութիւններ՝ որոնք դրական են Lydian-ի համար, օրինակ այն կէտը՝ որ շնորհիւ ընկերութեան ճիշդ հաշուարկումներուն, վտանգ չկայ Արփայ-Սեւանին, եւ բազմաթիւ այլ երեւոյթներ: Բայց բնութեան աւերումին մասնակի (եթէ իրապէս մասնակի է) կարելիութիւնը՝ վերոյիշեալ կէտերուն մէջ, արդեօք անիմաստ չի՞ դարձներ միւս կէտերը, մանաւանդ Հայաստանի նման փոքր տարածութեան մը համար: Այս բոլորը՝ եթէ զեկոյցը կատարուած է առանց կողմերու ճնշումին:

Քանի մը յիշեցում:

1950-ականներուն՝ խորհրդային շրջանին, մասնագէտներ ուսումնասիրած են Ամուլսարի ոսկիի հարցը եւ բացասական գնահատական տուած հանքի կայացումին նկատմամբ, որուն հետեւանքով ծրագիրը չէ իրագործուած:

2017-ին, *Paradiplomacy.tv* հեռատեսիլի առցանց կայանը կ'արտադրէ 40 վայրկեան տեւողութեամբ վաւերագրական ֆիլմ մը՝ *Ամուլսար. պետութեան բնանտարբերութիւն*, ուր կը բացայայտէ հնարաւոր ողբերգութեան ամբողջ տարողութիւնը:

2018 Յունիս 30-ին, *PARA TV* կը հրապարակէ տեսագրութիւն մը՝ *Ամուլսար. խնդրայարոյց հանքավայր* (4 ու կէս վայրկեան), ուր կը շեշտէ ջուրերու աղտոտումի անխուսափելիութիւնը:

2018 Յունիսին, Յարութ Պրոնոզեանի (ամերիկահայ քիմիական բնապահպանական ճարտարագէտ՝ որ 2014-էն ի վեր կը պայքարի Ամուլսարի դէմ) նախաձեռնութեամբ երկու փորձագէտներ՝ Անն Մաէյթ եւ Անտրէ Սոպոլեւսքի կը ներկայացնեն իրենց դաշտային հետազօտութեան արդիւնքը Ամուլսարի մասին, շեշտելով՝ որ «Ամուլսարի նախագիծը ունի մի քանի սերունդների կեանքի տեւողութեամբ թթուային դրենաժ առաջացնելու մեծ ռիսկ: Թթուային դրենաժը վտանգի կ'ենթարկի Արփայ, Դարբ եւ Որոտան գետերն ու տարածքի բնական միջավայրը»:

Նաեւ բազմաթիւ տեղական մասնակի գրանցումներ՝ ջուրի եւ ձուկերու ներկայ աղտոտումներու մասին, որոնք հրապարակուած են մամուլի մէջ:

Ամենակարեւորը: Կը գտնուի՞ աշխարհի մէջ հանք մը՝ ներառեալ Հայաստանի մեծաքանակ հանքերը, որ վնաս չէ հասցուցած տարածքին եւ մարդկային առողջութեան:

Կառավարութեան կը մնար կայացնել երկու որոշումներէն մէկը.

1. Առաւելագոյնի հասցնելով վտանգներուն մեկնաբանութիւնը՝ ընդունիլ Ամուլսարի բնապահպանական վտանգները եւ դիմակայել դրամատիրական վերնախաւը պաշտպանող միջազգային դատարանները՝ որոնց կրնայ դիմել Lydian, ինչպէս

4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Է ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐԻ ԲԱՐԵՎԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳՈՒՄ

Արդարադատութեան նախարարութիւնը իրաւական ակտերի հրապարակման միասնական հարթակում (https:// www. e-draft.am/projects/ 1852 /justification), հանրային քննարկման է ներկայացրել «Դատական օրէնսգիրք» եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրէնքներում փոփոխութիւններ եւ լրացումներ կատարելու մասին եւ յարակից օրէնքների նախագծերի փաթեթը:

Նախարարութեան հաղորդագրութեան համաձայն՝ նախագծերի ընդունման արդիւնքում ակնկալւում է ներդնել դատաւորների բարեվարքութեան գնահատման հաւասարակշռուած կառուցակարգ, որը մի կողմից թոյլ կը տայ արդիւնաւէտ պայքար մղել դատական իշխանութիւնում կոռուպցիայի, հովանաւորչութեան, անձնական կապերով առաջնորդուելով դատական ակտ կայացնելու, մարդու իրաւունքների հիմնարար խախտումները կոծկելու դէմ, միւս կողմից՝ հնարաւորութիւն կ'ընձեռի չխաթարել դատական համակարգի անկախութիւնը եւ կայունութիւնը, քանի որ ողջ գործընթացի հիմնական պատասխանատուն լինելու է հէնց դատական իշխանութեան անկախութեան պահպանման սահմանադրական առաքելութեամբ օժտուած՝ Բարձրագոյն Դատական Խորհուրդը, իսկ Սահմանադրական Դատարանի դատաւորների դէպքում՝ Սահմանադրական Դատարանը:

Նախագծերով, ի թիւ այլ կարգաւորումների, նախատեսւում է Կոռուպցիայի կանխարգելման յանձնաժողովին գոյքի, եկամուտների եւ շահերի յայտարարագիր չներկայացնելու, գոյքի փոփոխութիւնը հիմնաւորող պատշաճ նիւթեր չներկայացնելու հիմքերով դատաւորի նկատմամբ յարուցել կարգապահական

4

ԵԱԳՈՒՊ ԹԱԴԷՈՍ՝ ԵՐԱԺԻՇՏ ԵՒ ԴԵՐԱՍԱՆ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

10. *Անա ուա Հապիպի* (Ես եւ սիրուհիս) (1953)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Շերքաթ Աֆլամ Ալ-Քաուաքէպ:

Բեմադրիչ՝ Քամէլ Ալ-Թելմեսանի:

Հեղինակներ՝ Մունիր Մուրատ (պատմութիւն), Ալ-Սայէտ Պետէյր (երկխօսութիւն), Քամէլ Ալ-Թելմեսանի (սենարիօ):

Դերակատարներ՝ Շատիա (Շատիա՝ երգչուհի), Մունիր Մուրատ (Մունիր՝ երգիչ), Զէյնաթ Սետքի ('Ատալաթ, Շատիայի մօրաքոյրը՝ թատրոնի տնօրինուհի), Մոհամմատ Ալ-Թապ'էի (Զահրան), 'Ապտէլ Սալամ Ալ-Նապուլսի (Սալուա՝ Ալի Սալուա'՝ թատրոնի հովանաւոր), Մայ Մտաուար, 'Ապտէլ Մոն'էմ Իսմա'իլ (չաուիշ), Սանա' Կամիլ, 'Ապտէլ Ղանի Ալ-Նակտի, Ռիատ Ալ-Քասապկի (տանտէր), 'Ապտէլ 'Ալիմ Խաթթապ, 'Ապտէլ Համիտ Զաքի (Ալ-Կամիլ թատրոնի տնօրէն), Եագուպ Թադէոս (թատրոնի բեմադրիչ), Շաֆիք Նուր Ալ-Տին (նպարավաճառ), 'Ատէլ 'Ապպաս (Պոնտոք՝ լրագրավաճառ), Ռակա' (պարուհի), 'Աուաթէֆ (պարուհի), Զէյնաթ 'Էլուի (պարուհի), Մութաուէ' 'Էուէյս (ֆուլ վաճառող), Մոհամմատ Սոպհի (պէօրէկ վաճառող), Մոհամմատ Շաուքի (զովացուցիչ վաճառող), Թաուֆիք Ալ-Տեքն (խանութի տնօրէնի օգնական):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 30 Մարտ 1953, Սինեմա Քոզմօ, Աղեքսանդրիա:

Անա ուա Հապիպի, ձախին՝ 'Ապտէլ Սալամ Ալ-Նապուլսի, աջին՝ Եագուպ Թադէոս:

Նիւթ՝ Մունիր եւ Զահրան՝ իրենց ձիուն Կէլկէլի հետ, կ'ապրին վարձու սենեակի մը մէջ: Երեքը միասին, Ռոտ Ալ-Ֆարակ ժողովրդական թաղամասի Ալ-Կամիլ թատրոնին մէջ կը կատարեն երգային-պարային թիւ մը, որուն եկամուտը չի բաւեր վճարելու սենեակին, նպարավաճառին եւ ֆուլին ծախսերը: Մունիրի երազն է հանդիպիլ հռչակաւոր երգչուհի Շատիային եւ երգել հետը:

Շատիա կ'երգէ մեծ թատրոնի մը մէջ, որուն տնօրինուհին է իր մօրաքոյրը՝ 'Ատալաթ, իսկ դրամական հովանաւորը՝ Սալուա', որ ի զուր կը փորձէ ամուսնանալ Շատիայի հետ: Շատիա կը հանդիսանայ թատրոնին գեղարուեստական ողնասիւնը. անոր շնորհիւ է որ թատրոնը ոտքի կանգնած է:

Թատրոնը պէտք ունի Շատիային ուղեկցող երգիչ մը: 'Ատալաթ կը պնդէ երգիչը փնտռել ժողովրդական թաղամասի մէջ եւ այս պատճառով կ'այցելեն Ալ-Կամիլ թատրոնը: Սալուա'՝ որ կ'ուզէր երգիչը ընտրել բարձրակարգ թաղամասէ, արհամարհանքով կը վերաբերի Մունիրին հետ: Դիտելով Մունիրի ելոյթը՝ Շատիա կը հաւանի իրեն:

Ելոյթին ընթացքին, սակայն, Մունիր կը ծաղրէ Սալուա'ին, որ զայրացած կը մտնէ Ալ-Կամիլ թատրոնի տնօրէնին մօտ եւ կը պահանջէ կամ հեռացնել Մունիրը եւ կամ վճարել 10 հազար ոսկի: Տնօրէնը աշխատանքէն կը հեռացնէ Մունիրը եւ Զահրանը:

Հեռանալով թատրոնի վայրէն, 'Ատալաթ կը պնդէ Մունիրը ընդունիլ իրենց թատրոնը, հակառակ Սալուա'ի կամքին: Շատիա, 'Ատալաթ եւ Սալուա' կը վերադառնան Ալ-Կամիլ թատրոնը, բայց Մունիր արդէն վերջնականապէս հեռացած էր այնտեղէն:

Չկրնալով վճարել վարձքը՝ Մունիր եւ Զահրան կը ճամբուին սենեակէն: Շատիա, 'Ատալաթ եւ Սալուա' կը հասնին Մունիրին բնակարանը, երբ Զահրանի եւ ձիուն հետ հեռացած էր անկէ:

Մունիր եւ Զահրան կը ստիպուին հինգ ոսկիով ձին պատանդ ձգել յոյն հարուստի մը մօտ: Գումարը վճարելով տանտիրոջ, կը վերադառնան նոյն սենեակը, բայց Զահրան կ'որոշէ երթալ իր գիւղը եւ աշխատիլ այնտեղ: Մունիր կը մնայ մինակ:

Մունիր կը յաջողի ներխուժել Շատիայի թատրոնը եւ բոլորին անակնկալի բերել իր երգային ելոյթով Շատիայի հետ: Յաջողութիւնը այնքան մեծ կ'ըլլայ, որ 'Ատալաթ կ'ընդունի զինքը իբրեւ գլխաւոր մեներգիչ ամսական 150 ոսկիով: Մունիր կը փոխադրուի շքեղ բնակարան մը, իր մօտ կը կանչէ Զահրանը եւ զինք կը նշանակէ իր քարտուղարը, ինչպէս նաեւ ձին կ'ազատէ պատանդէ:

Սալուա' կը նախանձի Մունիրի յաջողութիւններէն եւ Մունիրի ու Շատիայի մշակուող ջերմ յարաբերութենէն, քանի որ ինք կ'ուզէր անպայման ամուսնանալ Շատիայի հետ՝ տիրելու համար ամբողջ եկամուտին եւ փակելու պարտքերը: Թատրոնի բեմադրիչը (Եագուպ Թադէոս) կ'որոշէ թիկունք կանգնիլ Սալուա'ին եւ ծուղակ կազմակերպել Մունիրին դէմ:

Բեմադրիչը կ'իմանայ՝ որ գիշերը Շատիա պիտի ընթրէ Մունիրի բնակարանը: Նախքան Շատիայի ժամանելը, այնտեղ կը ղրկէ թատրոնէն երեք աղջիկներ՝ որոնք իբր սիրահարուած են Մունիրին: Կը ժամանեն Շատիա եւ 'Ատալաթ, իսկ աղջիկները կը պահուըտին սենեակի մը մէջ: Կու գան երեք տղաք՝ որոնք կը ներկայանան իբրեւ աղջիկներուն ամուսինները եւ զանոնք կը գտնեն սենեակին մէջ: Բնականաբար, Մունիր եւ Զահրան կը վտարուին թատրոնէն:

Մունիր եւ Զահրան կը կատարեն իրենց վերջին ելոյթը թատրոնին մէջ: Երգ-պարի տեսարանի մը մէջ կը ներկայացնեն Եգիպտոսի 1952 Յուլիս 23-ի յեղափոխութիւնը, պայքարը հին ուժերու փտածութեան դէմ, նոր աշխատանքային հնարաւորութիւնը եւ հայրենիքի փայլուն ապագան: Կը զարթնին Սալուա'ի հայրենասիրական զգացումները, կ'ընդունի իր սխալը եւ Շատիան կ'ամուսնացնէ Մունիրին(32):

Ծանօթ.՝ Եագուպ Թադէոս՝ դարձեալ փոքր դերով, կը ներկայացնէ նախայեղափոխական Եգիպտոսի փտածութիւնը, որուն դէմ կը պայքարի նոր իշխանութիւնը:

* * *

11. *Կարիմա ֆիլ հայ ալ-հատէ'* (Ոճիր՝ հանդարտ թաղամասին մէջ) (1967)

Տեսակ՝ Սեւ-ճերմակ:

Արտադրիչ՝ Շերքաթ Ալ-Քահերա Լըլ-Էնթակ Ալ-Սինեմա'ի:

Բեմադրիչ՝ Հոսամ Ալ-Տին Մուսթաֆա:

Հեղինակներ՝ 'Ապտէլ Մոնաէֆ Մահմուտ (պատմութիւն), Հասան Ռամզի (սենարիօ եւ երկխօսութիւն), Ալ-Սայէտ Զիյատա (սենարիօ եւ երկխօսութիւն):

Դերակատարներ՝ Նատիա Լոթֆի (Ծինա), Ռուշտի Ապազա (Ահմատ 'Էզզաթ՝ Եգիպտոսի գաղտնի գործակալութեան սպայ), Զուզու Նապիլ ('Ազիզա), Սոհէր Ալ-Մորշետի (Սո'ատ՝ Ահմատ 'Էզզաթի կինը), Սանա' Մազհար ('Ալէյա՝ Մահմուտի կինը), Զէյն Ալ-'Աշմաուի (Էլիահու Պեթ-Զուրի՝ սիոնական Շթերն հրոսակախումբի անդամ), Ռաշուան Թաուֆիք (Էլիահու Հաքիմ՝ սիոնական Շթերն հրոսակախումբի անդամ), 'Ալի Կաուհար (Տէյվիտ՝ անգլիացի զօրավար), Մոհամմատ Սոպհի, Սամիր Ուալէյ Ալ-Տին, 'Օլա Ռամի (Հոտա՝ Ահմատ 'Էզզաթի եւ Սո'ատի երեխայ դուստրը), Ալ-Ամին 'Ապտալլահ (Ալ-Ամին 'Ապտալլահ՝ ոստիկան), Նազիմ Շա'րաուի (Եգիպտոսի գաղտնի գործակալութեան սպայ), Քամալ Ալ-Զէյնի (Մահմուտ՝ 'Ալէյայի ամուսինը), Եագուպ Թադէոս (ոստիկանութեան սպայ՝ Ահմատ 'Էզզաթի օգնականը):

Առաջին ցուցադրութիւն՝ 25 Սեպտեմբեր 1967:

Նիւթ՝ Ֆիլմին դէպքերը իրական են եւ կը ներկայացնեն Լորտ Մոյնի սպանութիւնը Գահիրէի մէջ սիոնական հրոսակախումբի կողմէ 1944-ին:

Սիոնական Շթերն հրոսակախումբը ունի իր ճիւղաւորումը Գահիրէի մէջ, որուն ղեկավարուհին է՝ 'Ազիզա: Անդամուհիներէն է Ծինա, որ պարուհի կ'աշխատի քապարէի մէջ, իսկ քապարէն կը գործածուի Շթերնի գործունէութիւններուն համար:

Շթերնի անդամներ Էլիահու Հաքիմ եւ Էլիահու Պեթ-Զուրի յատուկ պատգամով կը ժամանեն Գահիրէ եւ կը յաջողին Նոյեմբեր 1944-ին սպաննել Միջին Արեւելքի պետական նախարար՝ Լորտ Մոյն, տարածաշրջանի ամենաբարձր բրիտանացի պաշտօնատարը: Սպանութիւնը կը հետապնդէր ճնշում բանեցնել անգլիացիներուն վրայ, ապահովելու համար անոնց շուտափոյթ հեռացումը Պաղեստինէն, ինչպէս նաեւ աշխարհին ցոյց տալ Եգիպտոսը իբրեւ անկարգ երկիր:

Կարիմա ֆիլ հայ ալ-հատէ', ձախին՝ Եագուպ Թադէոս, աջին՝ Ռուշտի Ապազա:

Ալ-Ամին 'Ապտալլահ կը յաջողի ձերբակալել Հաքիմն ու Պեթ-Զուրը:

Գաղտնի գործակալութեան սպայ Ահմատ 'Էզզաթ կը ստանձնէ հարցին հետապնդումը, օգնական ունենալով եգիպտացի ոստիկան սպայ մը (Եագուպ Թադէոս): Ահմատ կը բնակի կնոջ՝ Սո'ատի, եւ դստեր հետ:

Հնարք մը բանեցնելով, Ահմատ կը ծանօթանայ քապարէի պարուհի Ծինային, ինքզինքը ներկայացնելով Ֆուատ Ռաթէպ անունով եւ իբրեւ անշարժ գոյքի սեփականատէր: Սիրահարուած ձեւացնելով, Ահմատ կը սկսի ամէն օր երթալ քապարէ եւ ժամանակ անցընել Ծինայի հետ:

Յարաբերութիւնները խորացնելէ ետք, Ահմատ կը համոզէ Ծինային գիշերը անցընել վերջինիս վիլլան: Ան նպատակ ունի այնտեղ գտնել սիոնական հրոսակախումբին որոշ թելերը: Պահ մը առանձնանալով, կը յաջողի խուզարկել պահարանին դարակները եւ գտնել լրտեսական գործողութիւններուն յատուկ գաղտնի քիմիական հեղուկ մը, որ կը հաստատէ իր կասկածը Ծինայի նկատմամբ:

Կնոջական բամբասանքի եւ խանդի հետեւանքով, հրոսակախումբը կը յայտնաբերէ իրողութիւնը եւ կը բացայայտէ Ֆուատի ինքնութիւնը: Անդամները կ'առեւանգեն Ահմատի դուստրը եւ մահուան սպառնալիքի տակ կը պահանջեն ազատ արձակել երկու բանտարկեալները եւ զանոնք ուղարկել Եւրոպա:

Եգիպտական գաղտնի գործակալութիւնը կը յաջողի մոլորեցնել հրոսակախումբը՝ ձեւացնելով որ երկու բանտարկեալները արդէն ղրկուած են արտասահման: Հետեւելով հեռախօսազանգերու հետքերուն, եգիպտացի գործակալները կը յաջողին գտնել դստեր վայրը եւ կը ձերբակալեն բոլորին(33):

Ծանօթ.՝ Եագուպ Թադէոսի անունը յիշատակուած չէ անուանաթերթին վրայ: Ան շատ կարճ ելոյթներ կ'ունենայ իբրեւ Ռուշտի Ապազայի ուղեկիցը:

Ֆիլմը ցուցադրուած է 1967 Սեպտեմբերին, այսինքն՝ Իսրայէլի կողմէ Եգիպտոսի կրած պարտութենէն երեք ամիս ետք: Յետադարձ հայեացքով ներկայացնելով եգիպտական յաջող գործողութիւն մը սիոնական շարժումի դէմ, ֆիլմը նպատակ ունի վերականգնել հայրենասիրական զգացումները:

* * *

Եագուպ Թադէոսի ներքին արժէքը կը մնայ իբրեւ արեւելեան ջութակահար եւ երաժշտահան: Այստեղ է՝ ուր ան արտայայտուած է իր գիտելիքային ամբողջ տարողութեամբ: Թէեւ, սինեմայի արտադրութիւնը՝ իր արդիւնաբերական հզօրութեամբ, արժէքային փայլք մը տուած է Թադէոսի դերասանական գործունէութեան: Հայերը նախընտրած են այդ փայլքը: Եգիպտահայ հիմնահոսանքը՝ իր մամուլով, ակումբներով եւ կուսակցութիւններով, ինքզինքը միշտ նոյնացնելով եւրոպական-արեւմտեան մշակոյթի հետ, արմատապէս հեռացած է եգիպտական-արեւելեան երաժշտութենէն, հետեւաբար, եթէ երբեւէ պիտի փորձէր նոյնիսկ անցողակի ու համեմատական արժէք մը փնտռել Թադէոսի մօտ, ընտրութիւնը պիտի ըլլար սինեմայի փայլքը(34):

(Վերջ 5)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

32. Ֆիլմի դիտարկութիւն:

Մոհամմատ Հարպի Ալ-Քոմի, նշ. աշխ.ը, էջ 59:

«Ֆիլմ *Անա ուա Հապիպի* (1953)», *elcinema.com*, https://elcinema.com/work/1010074/ (արաբերէն):

33. Ֆիլմի դիտարկութիւն:

«Ֆիլմ *Կարիմա ֆիլ հայ ալ-հատէ'* (1967)», *elcinema.com*, https://elcinema.com/work/1481771/ (արաբերէն):

34. Տե՛ս՝ «Եգիպտահայ արուեստագէտ մը. Եագուպ Թադէոս»: Յօդուածին շարժառիթը Թադէոսի նոր ֆիլմն է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՉ ԵՄ ԱՆՈՒՄ՝ ՌՈԲԵՐՏ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻՆ ՊԱՏԺԵԼ ԲՈԼՈՐ ՅԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Առաջին լրատուականի զրուցակիցն է Արցախի Միացեալ Հայաստան կուսակցութեան նախագահ, Մարտական Խաչի ասպետ Վահան Բադասեանը:

- Պարոն Բադասեան, BBC-ի ռուսական ծառայութիւնը անդրադարձել է Մարտի 1-ին, եւ յօդուածում նշւում է, որ ցուցարարների ուղղութեամբ կրակ բացելու գործողութիւնը ղեկավարել է Արցախի գեներալ-մայոր Սամուէլ Կարապետեանը՝ Օգանովսկին: Ինչքանո՞վ էք այս տեղեկատւութիւնն արժանահաւատ համարում:

- Այն, որ Հայաստանի յետընտրական պրոցէսների համար արցախցիներին էին տանում՝ դա հարիւր տոկոս է, հերքելի ոչինչ չկայ, տանում էին մեծաքանակ մարդկանց:

Ես նոյնիսկ դիմել եմ դատախազութիւն, ներկայացրել եմ հաղորդագրութիւն յանցագործութեան մասին՝ առ այն, որ Արցախի նախկին նախագահ Արկադի Ղուկասեանը եւ Բակօ Սահակեանը պաշտօնական Երեւանի՝ Ռոբերտ Քոչարեանի ու յետագայում Սերժ Սարգսեանի հրամանով Արցախից ուղարկում էին սեփական մարդկանց, որպէսզի այնտեղ ուժ կիրառեն: Իսկ թէ ով է կրակել՝ պէտք է քննութիւնը պարզի:

Այո՛ միշտ Օգանովսկին է ղեկավարել, դա բոլորս գիտենք, ու քննութիւնը դա պէտք է պարզի:

- Ո՞րն էր Օգանովսկիի կոնկրէտ դերակատարութիւնը:

- Ինքն էր ղեկավարում տանել-բերելը, գործողութիւններ կատարելը: Դա միայն ես չէ, որ գիտեմ, դա գիտի նաեւ Նիկոլ Փաշինեանը, Սասուն Միքայէլեանը, այն ժամանակուայ պատգամաւոր Մալխասեանը, իրենք անձամբ տեսել են: Հայաստանի այսօրուայ թօշակի անցած կամ գործող ոստիկանները եւս գիտեն այդ մասին, ինքն էլ շատ լաւ գիտի, այստեղ Արցախում եւս բոլորը շատ լաւ գիտեն այդ մասին, գաղտնիք չկայ:

- Եթէ քննութեամբ դա հաստատուի, ի՞նչ հետեւանքներ կը լինեն, ըստ Ձեզ:

- Որեւէ յատուկ հետեւանք չի լինի, գնահատական կը տրուի, ու ամէն մէկն իր պատիժը կը կրի: Ով հրահանգ է տուել՝ դա պէտք է պետական յանցագործութիւն դիտարկել, իսկ ով կատարել է՝ յանցագործութիւն: Իսկ թէ կոնկրէտ ով է այդ տասը մարդուն սպանել, բոլորը գիտեն. զոհուել են ոստիկաններ, քաղաքացիական մարդիկ:

Եղել են սադրիչներ, որոնք խանութներ են ջարդել ու ցոյց տուել՝ իբր ցուցարարները թալանչի են: Խառը յանցագործութիւններ են կատարուել, ինչը մանրակրկիտ քննութիւն է պահանջում: Ես կ՚առաջարկէի դատախազութեանը՝ օգտուեն համացանցում առկայ՝ Մարտի 1-ի յանձնաժողովի տեսանիւթերից, ամէն մէկն այդպիսով իր գնահատականն ու պատիժը կը ստանայ:

- Օգանովսկին թէպէտ հրաժարական է տուել, բայց Արցախի ուժայիններում շատ մարդիկ կան, որոնք այդ գործողութիւններին մասնակից են եղել, շարունակում են պաշտօնավարել: Սա ինչքանո՞վ է օրինաչափ:

- Անթոյլատրելի եւ անբարոյական է, որ այդ գործում ներգրաւուած տարբեր չափի յանցագործները շարունակեն պաշտօնավարել: Այդ պատճառով էլ չեչտում եմ՝ գնահատականը պէտք է շուտ տրուի:

Ես դրա համար էլ կոչ եմ անում՝ Ռոբերտ Քոչարեանին պատժել բոլոր յանցագործութիւնների համար, բոլոր նախագահներին չեմ ասում անպայման նստեցնել, բայց պէտք է գնահատական տրուի բոլորին: Մինչեւ այդ գնահատականը չտրուի՝ նոր կառավարութիւնը չի կարողանալու յստակ ծրագիր մշակել, թէ ինչ պէտք է անի այդ ուղղութիւններով:

Խօսքը վերաբերում է տնտեսական լծակների յետբերման ուղղութեանը, Հայաստանի ինքնիշխանութեան վերականգմանը, ԵԱՏՄ-ի, գազային պայմանագրերի վերականգմանը, կապի ծառայութիւններին, նաեւ տնտեսական ու կենցաղային բոլոր ուղղութիւններին, արտաքին քաղաքականութեան բոլոր ուղղութիւններին՝ Արցախի հարց, Ցեղասպանութիւն, արտաքին պարտք: Բոլոր հարցերը կապուած են միմիայն քաղաքական գնահատական տալու հետ:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀԱՆԴԻՊԵԼ Է ՄԱՐՏԻ 1-Ի ԶՈՀԵՐԻ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐԻՆ

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանն Օգոստոսի 12-ին կառավարութիւնում հանդիպել է Մարտի 1-ի զոհերի հարազատներին՝ Գոռ Քլոյեանի իրաւայաջորդ Սարգիս Քլոյեանին, Արմէն Ֆարմանեանի իրաւայաջորդ Վաչագան Ֆարմանեանին, Տիգրան Աբգարեանի իրաւայաջորդ Ռուզաննա Յարութիւնեանին, Տիգրան Խաչատրեանի իրաւայաջորդ Յովսէփ Խաչատրեանին, Սամուէլ Յարութիւնեանի իրաւայաջորդ Էդիկ Յարութիւնեանին, Դաւիթ Պետրոսեանի իրաւայաջորդ Ջեմմա Վարդումեանին եւ Գրիգոր Գէորգեանի իրաւայաջորդ Վարդուհի Բաղդասարեանին:

Դիմելով նրանց՝ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը նշել է. «Ցանկանում եմ անդրադառնալ կառավարութեան վերջին նիստում ընդունուած որոշմանը՝ Մարտի 1-ի տուժողների իրաւայաջորդներին դրամական աջակցութիւն տրամադրելու վերաբերեալ: Ուզում եմ յստակ արձանագրել՝ սա ընդամէնը աջակցութիւն է եւ որեւէ կերպ չպէտք է ընկալուի որպէս փոխյատուցում, քանի որ Հայաստանի քաղաքացու կեանքը գին չունի: Իմ սկզբունքային դիրքորոշումն այն է, որ այս հարցի վերջնական լուծումը պէտք է որոշուի Մարդու Իրաւունքների Եւրոպական դատարանում: Այս որոշումը միջանկեալ քայլ է, որն արձանագրում է Հայաստանի կառավարութեան քաղաքական դիրքորոշումը: Յետագայ գործընթացները պէտք է շարունակուեն եւ տեղի ունենան ՄԻԵԴ վճռի համատեքստում»:

Մարտի 1-ի զոհերի հարազատները նշել են, որ Թաւշեայ Յեղափոխութիւնից յետոյ մեծ յոյսեր են կապում վարչապետի, կառավարութեան

↳ 4

ԽՈՀԵՐ

ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ-ՊՐԵՔՍԻԹԱԿԱՆ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ ԱԻԱԳԵԱՆ

«Ինչո՞ւ այսքան շատ պրեքսիթական քաղաքական գործիչներ ջերմութիւն կը ցուցաբերեն այս հայ օլիկարքին հանդէպ»: Ասիկա Թոմաս Ռօուլէյի հետաքըրքրական յօդուածին խորագիրն է, հրապարակուած *openDemocracy*-ի մէջ, Մայիս 14-ին (Thomas Rowley, 'Why are so many Brexiteer politicians cosying up to this Armenian oligarch?,' *openDemocracy*, 24 May 2019, https://www.opendemocracy.net/en/odr/why-are-so-many-brexiteer-politicians-cosying-armenian-oligarch/):

openDemocracy կը բացայայտէ՝ որ Ծառուկեանի Բարգաւաճ Հայաստան Կուսակցութիւնը (ԲՀԿ) օգտագործած է Մեծն Բրիտանիոյ քաղաքական նուիրատուութեան օրէնսդրութեան մէջ գտնուող սողանցքը, որպէսզի հրաւիրէ աւելի քան մէկ տասնեակ Եւրոսքեփթիք Պահպանողականներ՝ Երեւանէն դուրս տեղակայուած իր շքեղ Մուլթի Կրանտ պանդոկին եւ քազինոներու համալիրին մէջ: Այս քաղաքական գործիչները կը ներկայացնեն կուսակցութեան ազատ-շուկայական, Եւրոսքեփթիք թեւը:

2017 թուականէն սկսեալ, ԲՀԿ հրաւիրած է 15 բրիտանացի Պահպանողական Եւրոսքեփթիք անձնաւորութիւններ՝ Լորտերու Պալատի անդամներ, Ազգային Ժողովի պատգամաւորներ եւ այլ քաղաքական գործիչներ: Անոնց մեծամասնութեան ճանապարհածախսը եւ կեցութիւնը հոգացած է ԲՀԿ:

Թոմաս Ռօուլէյ կը թուէ օրինակներ:

2017 Սեպտեմբերին, Եւրոսքեփթիքներու, պատգամաւորներու եւ այլ գործիչներու ութ հոգինոց պատգամաւորութիւն մը, ներառեալ Թիսայտի (Teesside) քաղաքապետ Պէն Հաուչէն, կը ճամբորդեն Երեւան, մասնակցելու Ծառուկեանի հիւրանոցին եւ քազինոյի համալիրին մէջ կայացած *Պահպանողականութիւնը եւ յառաջդիմութիւնը* վերտառութեամբ համագումարին:

Համագումարին, նախկին պատգամաւոր Ճէյմս Ուարթոն՝ որ սեփական օրէնսդրական ընկերութեան մը մէջ կը պաշտօնավարէ իբրեւ Պրեքսիթի խորհրդատու, Ծառուկեանն ու իր կուսակցութիւնը կ՚անուանէ «վստահելի գործընկերներ»: Լորտ Քալլանան՝ Եւրամիութենէն Դուրս Գալու բաժանմունքի ապագայ պետնախարարը, կ՚արտասանէ ճառ մը՝ ուր կը փառաբանէ Ծառուկեանի վայելած ժողովրդականութիւնը Հայաստանի մէջ: Պարոնուհի Փիտտէս կ՚ըսէ՝ որ Ուեսթմինսթըր Պալատին մէջ նախապէս հանդիպած է Ծառուկեանին եւ ըմբռնած՝ որ անոնք այդ պահէն սկսեալ պիտի դառնան գործընկերներ:

Ծառուկեանի եւ Պահպանողական Կուսակցութեան յարաբերութիւնները կը հասնին մինչեւ երկրորդի նախկին ներկայացուցիչները Եւրոպայի մէջ: Պահպանողական Կուսակցութեան եւրոպական գործընկերը՝ Եւրոպայի Պահպանողականներու եւ Բարենորոգիչներու Դաշինքը (ACRE), 2015-էն սկսեալ ԲՀԿ-ն ցուցակագրած է իբրեւ իր անդամներէն մէկը:

2017 Մարտին, Լորտ Քալլանան եւ պատգամաւոր Անտրու Պինկհամ կը միանան ACRE-ի պատուիրակութեան, մասնակցելու ԲՀԿ-ի կողմէ կազմակերպուած համագումարի մը:

2017 Դեկտեմբերին, Ծառուկեանի համալիրին մէջ տեղի կ՚ունենայ ուրիշ համագումար մը՝ *Yerevan Summit*, համագործակցութեամբ ACRE-ի: Այս առիթով կրկին Երեւան կու գայ Ճէյմս Ուարթոն, որուն կը միանայ Պրեքսիթի արարիչ Տանիէլ Հաննան: Համագումարը ականատես կ՚ըլլայ ACRE-ի տարեկան հանդիպումին:

2017-ին, ԲՀԿ 121,043 եւրօ կը նուիրէ ACRE-ին:

2017 Յունիսին, Ծառուկեան կը մեկնի Լոնտոն եւ ներկայ կը գտնուի Խորհրդարանի պետական բացումին: Բացումէն ետք, Պահպանողականներուն յարող Քարլթոն Ակումբին (Carlton Club) մէջ կը մասնակցի ընթրիքի՝ իբրեւ ACRE-ի փոխ-նախագահ եւ խորհրդարանի պրեքսիթեան Եւրոպական Հետախուզական Խումբի անդամ Սըր Ճէօֆրի Քլիֆթօն-Պրաունի հիւրը:

Յօդուածը կը մէջբերէ Աշխատաւորական Կուսակցութեան պատգամաւոր Պէն Պրատշօուի կարծիքը այս բոլորի մասին. «Այն փաստը՝ որ այս հակաեւրոպական քաղաքական գործիչները կանոնաւորապէս կը վայելեն Հայաստանի ամենահարուստ մարդոցմէ մէկուն հիւրասիրութիւնը, լուրջ հարցեր կը բարձրացնէ Մեծն Բրիտանիոյ մէջ ունեցած իրենց գործողութիւններուն եւ շարժառիթներուն նկատմամբ»:

Նոյնը պիտի ձեւակերպենք մենք՝ հայերս. «Այն փաստը՝ որ Հայաստանի ամենահարուստ մարդոցմէ մէկը կանոնաւոր կերպով կը հիւրընկալէ հակաեւրոպական քաղաքական գործիչները, լուրջ հարցեր կը բարձրացնէ Հայաստանի մէջ եւ անկէ դուրս ունեցած իր գործողութիւններուն եւ շարժառիթներուն նկատմամբ»:

Յստակօրէն, բրիտանացի պահպանողական-պրեքսիթականները կարեւոր օղակներ են Ծառուկեանի արտաքին պլգնէսներուն եւ օֆշորային գործողութիւններուն համար:

Հարցում: Ինչպէ՞ս կրնան Հայաստանի նոր իշխանութիւնները պայքարիլ նման հսկաներու դէմ, որոնք միշտ պատրաստ են յենուելու արտաքին ուժերու վրայ՝ պաշտպանելու համար իրենց շահերը, շահեր՝ զորս խեղաթիւրելով կը ներկայացնեն իբրեւ պետական-ազգային շահեր:

Այս պարագային, պրեքսիթականները հսկայ իշխանութիւն մը կը ներկայացնեն Եւրոպայի մէջ: Կը բաւէ՝ որ անոնք յաջողեցան ազդել բրիտանացի հասարակութեան վրայ, քուէարկելու ի նպաստ Պրեքսիթին: Ծառուկեանի ազդեցութեան դիմադրութիւնը, ի միջի այլոց, դիմադրութիւն մըն է պրեքսիթականներուն:

Ասիկա միայն մեր գիտցածն է: Մեր չգիտցածները աւելի են քան գիտցածները:

ՁԱՅՆԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019, Պըլըքտանեան Սրահ

Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

Հ.Բ.Ը.ՄԻՈՒԹԻՒՆ - Գահիրէ

ՍԱԹԵՆԻԿ Ճ. ՉԱԳԸՐ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չագըր Հիմնադրամը, 2018-2019 փարեշրջանին համար, դրամական մրցանակներ պիտի փրամադրէ եգիպտահայ համայնքին պատկանող բոլոր այն ուսանողներուն, որոնք փայլուն արդիւնքներ բերած են որեւէ կրթական հանգրուանի աւարտական քննութիւններուն:

Այսպէս, մրցանակներ պիտի փրամադրուին աւարտական կարգերու՝ պետական կամ համազօր քննութիւններու ներկայացող բոլոր այն աշակերտներուն, որոնք 90% եւ աւելի արդիւնք բերած են: Դրամական մրցանակները իւրաքանչիւր կրթական հանգրուանի համար են եւ պիտի փրամադրուին հետեւեալ ձեւով.

Դպրաստականի աւարտական դասարան	Ե.Ո. 500.-
Երկրորդականի աւարտական դասարան	Ե.Ո. 1000.-
Համալսարանի աւարտական փարի	
Ա- Շատ լաւ արդիւնք	Ե.Ո. 1500.-
Բ- Գերազանց արդիւնք	Ե.Ո. 2000.-
Մագիստրական ասփիճանի աւարփին	Ե.Ո. 2500.-
Դոկտորական ասփիճանի աւարփին	Ե.Ո. 5000.-

Գահիրէի դիմորդները իրենց ձեռք բերած կրթական արդիւնքը հաստատող փաստաթուղթը եւ անկէ պատճէն մը, պարտին ներկայացնել ՀԲԸՄ-ի Գահիրէի գրասենեակը:

Աղեքսանդրիոյ դիմորդները պարտին նոյները ներկայացնել Աղեքսանդրիոյ ՀԲԸՄ-ի վարչութեան:

Բոլոր դիմումները ընդունելու վերջին պայմանաժամն է 30 Սեպտեմբեր 2019:

Մրցանակներու յանձնումը պիտի կայանայ հանդիսաւոր իրադրութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՀԱՆԴԻՊԵԼ Է ՄԱՐՏԻ 1-Ի ԶՈՀԵՐԻ ՀԱՐԱԶԱՏՆԵՐԻՆ

3 ☞

գործունէութեան հետ եւ համոզմունք են յայտնել, որ երկրում ընթացող փոփոխութիւնները հնարաւորութիւն կը տան օբիեկտիւ քննութիւն իրականացնել եւ լիարժէք բացայայտել Մարտի 1-ի գործը:

Վարչապետը եւ Մարտի 1-ի զոհերի հարազատները մտքեր են փոխանակել Մարտի 1-ի քննութեան ընթացքի, զոհերի յիշատակին նուիրուած յուշարձանի կառուցման ուղղութեամբ տարուող աշխատանքների շուրջ:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Է ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐԻ ԲԱՐԵՎԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԿԱՌՈՒՑԱԿԱՐԳՈՒՄ

1 ☞

վարոյթ, ընդլայնել Կոռուպցիայի Կանխարգելման Յանձնաժողովի լիազօրութիւնները, Հայաստանի մասնակցութեամբ միջազգային դատարանի կամ այլ միջազգային ատեանի կայացրած ակտի ուսումնասիրութեան արդիւնքում առերեւոյթ կարգապահական խախտման յատկանիշներ պարունակող արարքի յայտնաբերումը դարձնել կարգապահական վարոյթ յարուցելու առիթ, դատաւոր դառնալու նուազագոյն տարիքային շեմը 28 տարեկանից իջեցնել 25 տարեկանի:

Նախատեսւում է նաեւ ներդնել Սահմանադրական Դատարանի դատաւորների վաղ կենսաթոշակի անցնելու սխեմա՝ «նպատակ ունենալով հնարաւորութիւն ընձեռել կենսագործելու 2015 թուականի փոփոխութիւններով Սահմանադրութեամբ նախատեսուած ՍԴ կազմաւորման մոդելը»:

ԱՄՈՒԼՍԱՐԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

1 ☞

նաեւ դիմակայել ժառանգուած նէօլիպերալիզմի պարտադրանքը ընդհանրապէս:

2. Նուազագոյնի հասցնելով վտանգներուն մեկնաբանութիւնը՝ յայտարարել որ ELARD-ի մատնանշած բացթողումները սրբագրելի են եւ թոյլատրել հանքի շահագործումը, դիմակայելով աքթիւիսթները եւ բնակիչները:

Ինչպէս արդէն սովորութիւն դարձաւ յետյեղափոխական Հայաստանի համար, ելակէտային խնդիրներու պատասխանը կու տայ վարչապետը՝ անձամբ ընդունելով ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Օգոստոս 19-ի առաւօտեան, վարչապետը իր նստավայրին մէջ հանդիպում կ'ունենայ Ամուլսարի յարակից բնակավայրերու բնակիչներու, աւագանիի, համայնքապետի եւ ուսուցչական կազմի, ինչպէս նաեւ Ջերմուկի զբօսաշրջիկային պիզնէսով զբաղող մարդոց հետ: Հանդիպումը կ'անցնի առանց արդիւնքի:

Միաժամանակ, բանակցող խումբին թիկունք կանգնելու նպատակով, աքթիւիսթներ բողոքացոյց կը կատարեն Բաղրամեանի վրայ, փորձելով փակել ճանապարհը: Ոստիկանութիւնը կը դիմէ անտեղի եւ անիմաստ բռնութեան:

Նոյն օրուայ երեկոյեան, 1 ժամ 24 վայրկեան տեւած ֆէյսպուքեան կենդանի ելոյթով, Փաշինեան կ'եզրակացնէ՝ որ ELARD-ի նշած թերութիւնները կառավարելի են եւ Lydian պատրաստակամութիւն յայտնած է լուծել զանոնք: Ուրեմն, համաձայն քաղաքական որոշումին, Ամուլսարը պիտի շահագործուի:

Բնապահպանները, աքթիւիսթները եւ տեղի բնակիչները շատոնց արդէն որոշած էին՝ թէ անկախ փորձաքննութեան եզրակացութենէն եւ Փաշինեանի որոշումէն, երբեք պիտի չբանան հանք տանող ճանապարհները եւ պիտի չթողուն աշխատանքներուն վերսկսումը: Այդպէս ալ կը վարուին, առ այժմ: Ոստիկանութիւնը՝ որ Փաշինեանի քաղաքական որոշումով, աւելի քան մէկ տարի թողած էր աքթիւիսթներուն փակ պահել Ամուլսարի ճանապարհները, ի՞նչ դիրք պիտի գրաւէ յետայսու: Աքթիւիսթները, իրաւացիօրէն, դիւրութեամբ պիտի չզիջին իրենց դիրքերը: Եթէ Փաշինեան չդիմէ ոստիկանական գործողութեան եւ ճանապարհները շարունակուին փակ մնալ, կը նշանակէ որ իր որոշումը դիւանագիտական քայլ մըն էր լոկ: Այլապէս, աքթիւիսթ-իշխանութիւն յարաբերութիւնը անխուսափելիօրէն պիտի դառնայ բախումնային:

Հակայեղափոխական ներկայացուցիչներ՝ ներառեալ Սփիւռքէն հատուած մը, որոնց համար աքթիւիզմը եւ վարէն բխած դիմադրութիւնները եղած են հաճելի բացակայութիւն մը, այլեւ յարձակումի թիրախ, յանկարծ դիրք կը բռնեն ի նպաստ աքթիւիզմին՝ առանց համարձակելու գործածել այս բառը: Նպատակը հանքի վերացումը չէ, այլ հարուածումը Փաշինեանի անձին, մոռնալով հարցնել՝ թէ ի՞նչ է տարբերութիւնը Փաշինեանի եւ Ամուլսարի օգտագործումը սրտաբաց ընդունած նախորդ իշխանութեան: Պատասխանը պարզորոշ է: Նախորդը համակարգ մըն էր՝ ուր գործարար վերնախաւն ու իշխանութիւնը կը գտնուէին սերտաճ յարաբերութեան մէջ, կաշառքներով եւ մեծ նուէրներով սնելով իրարու: Լսա՞ծ ենք՝ որ Փաշինեան պիզնէսներ ունենայ, կամ պիզնէսի համար կաշառք ընդունած ըլլայ, կամ իր դիրքով յառաջ մղած ըլլայ բարեկամ գործարար մը: Պատասխանը դարձեալ յայտնի է բոլորին: Բայց Փաշինեան, եթէ յաջողեցաւ քանդել իշխանութիւն-գործարար սերտաճութիւնը, իր դրամատիրական քաղաքականութեան պատճառով (կրնայ ըլլալ ուրիշ ելք չունի՝ Հայաստանի վրայ ռուսական տնտեսական կայսերական տիրակալութեան պայմաններուն տակ) չկրցաւ ձերբազատուիլ օլիկարքներու գերազդեցութենէն: Ամուլսարի պարագային, առ այժմ, նէօլիպերալիզմը՝ որուն դէմ Փաշինեան չյայտարարեց կամ չկրցաւ յայտարարել արմատական պայքար, բարձրացուց իր ձայնը: Նախկինէն ժառանգուած ահռելի բեռ մը կայ այստեղ:

Ջահակիր երկիցս գրած է (թիւ 1811-1812, 1820-1821)՝ որ Lydian-ի հետ կապ ունի Հայաստանի ներկայ օլիկարք նախագահ Արմէն Սարգսեան, որ իր կարգին մտերիմ յարաբերութիւններով կապուած է բրիտանական արքայական ընտանիքին հետ եւ գործարարական հսկայ գործարքներ իրականացուցած Անգլիոյ մէջ:

Համաձայն նախագահի պաշտօնական կայքէջին, ներկայ դէպքերուն ժամանակ՝ Օգոստոս 20-ին, Սարգսեան կը գտնուէր իր նախասիրած վայրը՝ Անգլիա, ուր հանդիպում կ'ունենար էմիրաթեան շէյխերէ բաղկացած Mubadala անդրազգային ընկերութեան Գլխաւոր Գործադիր Տնօրէն Խալտուն Խալիֆա Ալ-Մուպարաքի հետ: Վերջինս գնած է Manchester City ֆութպոլի ակումբը (անոր սեփականատէրն է), իսկ Mubadala-ի գլխաւոր գործունէութիւններէն մէկը կը հանդիսանայ հանքարդիւնաբերութիւնը (Minas de Aguas Teñidas (MATSA); Sociedad Minera de Santander – Minesa): Մուպարաք-Սարգսեան կը քննարկեն Հայաստանի մէջ տնտեսական համագործակցութեան կարելիութիւնը, պաշտօնապէս չեշտելով բարձր թեքնոլոճիի ներդրումը Հայաստան: Ասիկա առաջին հանդիպումը չէր: Յունուարին, ԱՄԷ-ի մէջ տեղի ունեցած է երկուքին հանդիպումը, որուն յաջորդած է միեւնոյն յայտարարութիւնը: Անշուշտ, երկու հանդիպումներուն ալ «հանքարդիւնաբերութիւն» բառը պիտի չգործածէին:

Կը մնայ կարեւոր հարց մը: Իրապէ՞ս Lydian կրնայ դիմել արտասահմանի միջնորդական դատարան: Ի՞նչ են Հայաստանի եւ Lydian-ի միջեւ ստորագրուած պայմանագրային հիմքերը՝ նման քայլի դիմելու համար: Եթէ դիմէ, Հայաստան չի՞ կրնար այնտեղ պայքարիլ օրինական հիմքերու վրայ՝ ցոյց տալով Lydian-ի պայմանագրային խախտումները: Դատարանային այս վտա՞նգն է ճնշումը, թէ մեզի անյայտ օլիկարքային ներքին ու արտաքին ցանցերու լռելեայն սպառնալիքները: Վերջապէս, եթէ վերջնակէտին Հայաստան տուգանքուի, հայրենասէր գերհարուստներով ողողուած ու տոգորուած պաշտօնական Սփիւռքը չի՞ կրնար այդ գումարը հայթայթել:

Ինչեւէ: Օգոստոս 20-ին, Հայաստանի ՍԴՀԿ-ն հանդէս կու գայ պաշտօնական յայտարարութեամբ, նշելով. «Նոր հանքերին՝ ո՛չ»: Քաղաքացու Որոշում կուսակցութիւնը իր յայտարարութեան մէջ կ'եզրակացնէ. «Դէմ ենք հանքի շահագործմանը: Ամուլսարը մնալու է սար»:

Ամուլսարի հարցը ստացաւ նոր թափ: Խառնուեցան նաեւ քաղաքականապէս շահարկող խումբեր:

Ծրագրուած են լայնածաւալ հաւաքներ եւ բողոքացոյցեր: Յոյսով եմ, որ այս միջոցառումները կը մնան մաքուր եւ անաղարտ՝ ինչպէս եղած են միշտ, եւ այս վարէն վեր ընթացող ճնշումը կը հասնի գործնական արդիւնքի:

1849:1644.qxd 07/09/19 21:14 Page 1

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1948

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.:(202)24530327,Fax:(202)24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ- ԹԻՒ 1849 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 775 Ե. Դհկ.. عدد رقم ١٨٤٩ الخميس ٥ سبتمبر ٢٠١٩

ԱՄՈՒԼՍԱՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ
«ՈՐՏԵՂԻ՞Ց Է ՁԵՐ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ, ՈՐ ԹՈՒԵԱԼՆԵՐԸ ԹԱՔՑՈՒԱԾ ՉԵՆ»

Օգոստոսի 29-ին տեղի ունեցաւ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի, Ազգային Ժողովի Իմ Քայլը եւ Բարգաւաճ Հայաստան խմբակցութիւնների, կառավարութեան, Ամուլսարը շահագործող Lydian Armenia ընկերութեան եւ Ամուլսարի հանքի շահագործման ծրագիրը գնահատող ELARD ընկերութեան փորձագիտական խմբի ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ տեսակոնֆերանսը:

Քննչական Կոմիտէի (ՔԿ) պատուէրով ELARD ընկերութեան կողմից իրականացուած փորձաքննութիւնը, որի համար պետութիւնը 400 հազար դոլար էր վճարել, արուել էր ՔԿ-ում քննուող՝ շրջակայ միջավայրի աղտոտման մասին տեղեկութիւնները պաշտօնատար անձանց կողմից դիտաւորութեամբ թաքցնելու դէպքի առթիւ յարուցուած քրգործի շրջանակներում:

Քննիչ Եուրա Իւանեանը, ով գլխաւորում է Ամուլսարի գործով քննչական խումբը, ELARD-ի փորձաքննութիւնը ներկայացնելիս հաւաստիացնում էր, որ փորձաքննութեան արդիւնքները ցոյց են տուել, որ Ամուլսարի հանքի բնապահպանական ռիսկերը կառավարելի են: ELARD-ի փորձաքննութեան արդիւնքները ներկայացնելով որպէս «դրական», քննիչ Իւանեանը յայտնել էր քրէական գործը կարճելու մտադրութեան մասին:

Մինչդեռ, Օգոստոսի 29-ին տեղի ունեցած տեսակոնֆերանսի ժամանակ փորձաքննութիւնն իրականացրած ընկերութեան ներկայացուցիչները՝ պատասխանելով վարչապետի հարցերին, եւս մէկ անգամ ընդգծեցին այն, ինչ առանց այդ էլ գրուած էր հրապարակուած փորձաքննութիւնում. Lydian-ի ներկայացրած ՇՄԱԳ-ը (Շրջակայ Միջավայրի վրայ Ազդեցութեան Գնահատում) թերի է, անհրաժեշտ ուսումնասիրութիւնների մի մասը չի կատարուել կամ կատարուել է ոչ լիարժէք, եւ Ամուլսարի հանքի շահագործման իրական հետեւանքները հասկանալու եւ գնահատելու համար անհրաժեշտ է իրականացնել նոր ՇՄԱԳ:

Քննիչ Իւանեանի վերոյիշեալ եզրակացութիւնները, ըստ էութեան, մեծապէս հիմնւում են ոչ թէ փորձաքննութեան, այլ դրան կից յուշագրի (մեմորանդում) վրայ, որը ELARD-ը, պարզուել է, ներկայացրել է նոյն Քննչականի յանձնարարութեամբ: Յուշագրում տեղ գտած ռիսկերը մեղմելու առաջարկութիւնները ընդհանուր բնոյթ են կրում, չեն կարող համարուել Lydian-ի ներկայացրած ՇՄԱԳ-ի փորձաքննական եզրակացութեան մաս: Այսինքն՝ չեն կարող հիմք հանդիսանալ տուեալների թաքցնելու վերաբերեալ Քննչականում քննուող քրէական գործի կարճման կամ Ամուլսարի հանքի վտանգները կառավարելի համարելու համար:

Վարչապետ Փաշինեանը տեսակոնֆերանսի ընթացքում հարց ուղղեց քննիչ Իւանեանին՝ ինչի վրայ է հիմնւում նրա եզրակացութիւնը, որ տուեալները չեն թաքցուել:

Փաշինեանի եւ Իւանեանի միջեւ հարցուպատասխանի համառօտ սղագրութիւնը՝ ստորեւ.

Նիկոլ Փաշինեան - Պարո՛ն Իւանեան, այստեղ հետեւեալ հարցն է ծագում. եթէ ELARD-ն արձանագրում է, որ տուեալները թերի են եւ այլն, այդ դէպքում ո՞նց ենք մենք եզրակացրել, որ բնապահպանական ռիսկերի մասին տուեալներ չեն թաքցուել կամ առնուազն ամբողջական են:

Եուրա Իւանեան - Պարո՛ն վարչապետ, վերլուծուել են այդ տուեալները, հանգամանքները: Եւ, ըստ էութեան, խնդիրը դրուել է հետեւեալ կերպ, որ բնապահպանական... տուեալները թէեւ եղել են թերի կամ ոչ լիարժէք, սակայն, ըստ էութեան, կոնցեպտը եղել է հետեւեալը. կ՚առաջանա՞ն արդեօք աղտոտումներ, կ՚առաջանա՞ն արդեօք վնասակար հետեւանքներ, եւ կոնկրէտ ի՞նչ տուեալներ պէտք է թաքցուէին, որը որ պէտք է յանգեցնէր նման հանգամանքների: Ըստ էութեան, ինչպէս վերլուծութիւնը ցոյց տուեց ամբողջ այդ քրէական գործի ձեռք բերուած ապացոյցների, այն ամբողջ տեղեկութիւնները, որ գնահատել են, ուսումնասիրել են փորձագէտները, դրանք ի սկզբանէ յայտնի են եղել եւ ի սկզբանէ էլ բոլոր ուսումնասիրութիւնները, տուեալները տրամադրուած են եղել...: Միեւնոյն ժամանակ գնահատուել է հետեւեալ կերպ, որ... փորձաքննութեան դրական եզրակացութիւն տուող սուբիեկտը, ինքը համապատասխան եզրակացութիւնը ուղարկել է տարբեր կառոյցներ եւ ստացել համապատասխան եզրակացութիւն: Այդ առումով դրական եզրակացութիւնը կազմուել է տարբեր մարմիններից ստացուած եզրակացութիւնների հիման վրայ: Եւ դիտաւորութիւնը տուեալ հանգամանքում, տուեալ թաքցնելու կամ տուեալ չբացայայտելու չկայ, որեւէ ձեւով նման փաստական տուեալ քրէական գործով ձեռք չի բերուել:

Փաշինեան - Եթէ հիմա մեր հրաւիրած փորձագէտն ասում է, որ այդ տուեալները թերի են, մենք էլ քրէական գործ ենք յարուցել այն փաստի կապակցութեամբ, որ տուեալների առնուազն մի մասը թաքցուած է, հետեւաբար, որտեղի՞ց է ձեր եզրակացութիւնը, որ տուեալները թաքցուած չեն:

Իւանեան - Պարոն վարչապետ, որեւէ տուեալ չի թաքցուել, ըստ էութեան, բոլոր ուսումնասիրութիւններն ու հետազօտութիւնները ներկայացուել են եւ դրա հիման վրայ եզրակացութիւններ են արուել: Հիմա տուեալների թերիութիւնը քրէական գործի այլ ապացոյցների համադրութեամբ չի կարող գնահատուել որպէս թաքցուել եւ առաւել եւս յանցակազմի կարեւոր տարր է համարւում դիտաւորութիւնը, որպէսզի առաջանայ տուեալ յանցակազմը, պէտք է նաեւ դիտաւորութիւն լինի...

Փաշինեան - Չէ, այդ հարցը բաժանենք երկու մասի. թաքցրե՞լ են, թէ՞ չեն թաքցրել, երկրորդ մասն էլ՝ դիտաւորութեա՞մբ են դա արել, թէ՞ ոչ: Եթէ ամբողջական չի, բա մնացած տուեալներն ո՞ւր են: Ուրեմն ինչ որ մի տեղ են, որտեղ... այդտեղ չեն:

Իւանեան - Խօսքը վերաբերում է շրջակայ միջավայրի քիմիական աղտոտման վերաբերեալ տեղեկութիւններին: Ըստ էութեան նման տեղեկութիւններ չեն թաքցուել եւ նման տեղեկութիւններ չի եղել տուեալ անձանց մօտ կամ պաշտօնատար անձանց մօտ, որպէսզի նրանք էլ թաքցնէին:

Փաշինեան - Հիմա, կը ներէք, եթէ ELARD-ը ասում է, որ գոլորշիացման տուեալները չափագանցուած են, ի՞նչ բարդ է ստուգել՝ գոլորշիացման տուեալները չափազանցուա՞ծ են, թէ՞ չափազանցուած չեն: Եթէ չափազանցուած չեն, ուրեմն՝ ամէն ինչ նորմալ է: Եթէ չափազանցուած են, նշանակում է՝ ինչ որ մէկը դիտաւորեալ... լաւ, ինչ որ մէկը չափազանցրել է: Սա պէտք է արձանագրել: Միւս հարցը. ինչո՞ւ է չափազանցրել չափազանցնողը: Թաքցնել չի նշանակում միայն պակասացնել: Տուեալ դէպքում թաքցնել նշանակում է նաեւ աւելացնել: Երկրորդը՝ ինչո՞ւ է նա դա արել: Այստեղից պէտք է յայտնի դառնար կամ չդառնար դիտաւորութիւնը:

Իւանեան - ELARD-ն արձանագրում է, որ տուեալն, օրինակ, հէնց այդ ջրի գոլորշիացմանը, դա փորձագիտական եզրայանգում է, որպէսզի, մենք կարողանանք... սակայն, ըստ էութեան, չկայ որեւէ հետեւանք, տուեալ գոլորշիացման չափը, առաւելագոյն չափը կամ նուազագոյն չափը հաստատուած չէ, ըստ էութեան, չկայ չափանիշ: Եւ տուեալների թերիութիւնը կամ եթէ փորձաքննութեան եզրակացութեամբ պարզուեց, որ որոշակի տուեալներ թերի են կամ... չեն կատարուել, սակայն, ըստ էութեան, այնուամենայնիւ, շրջակայ միջավայրի քիմիական աղտոտման, որ կը լինեն ասենք տեղեկութիւններ, տուեալներ, որոնք որ կը վկայեն, որ շրջակայ միջավայրը աղտոտուել է, աղտոտւում է, կամ նման սպառնալիք կայ նման տեղեկութիւններ չեն թաքցուել, նման տեղեկութիւններ նախ պաշտօնատար անձինք չեն ունեցել եւ հետեւաբար...

Փաշինեան - Եթէ մենք չենք հետազօտել, տուեալն ամբողջութեամբ չենք դրել, դա էլ է թաքցնելու ձեւ: Հօ պարտադիր չէ, որ մենք վերցնենք, յետոյ նոր դնենք թղթի տակ: Եթէ մենք ի սկզբանէ դա չենք վերցնում, դա էլ է թաքցնել, ինչ տարբերութիւն:

Յիշեցնենք նաեւ, որ Infocom.am կայքն Օգոստոսի 29-ին

↳ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՕՐԷՆՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ ՄՇԱԿՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՁԵՒԱՒՈՐՈՒԵԼՈՒ Է ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲ

Ազգային Ժողովի գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի, սփիւռքի, երիտասարդութեան եւ սպորտի հարցերի մշտական յանձնաժողովում քննարկումներ են ընթանում Հայրենադարձութեան մասին օրէնքի շուրջ: Ֆէյսբուքի իր էջում այս մասին գրել է Ազգային Ժողովի գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի, սփիւռքի, երիտասարդութեան եւ սպորտի հարցերի մշտական յանձնաժողովի նախագահ Մխիթար Հայրապետեանը:

«Այսպէս, Օգոստոսի 30-ին Երեւանի Պետական Համալսարանի Սփիւռքագիտութեան ամբիոնի վարիչ Արման Եղիազարեանի, Սփիւռքի գործերի գլխաւոր յանձնակատարի գրասենեակի Հայրենադարձութեան բաժնի պետ Յովհաննէս Ալեքսանեանի եւ Repat Armenia-ի գործադիր տնօրէն Վարդան Մարաշլեանի հետ քննարկեցինք նախատեսուող օրէնքի հիմնական հասկացութիւնները, օրէնսդրական կարգաւորման անհրաժեշտութիւն ունեցող ուղղութիւնները՝ ազդարարելով համատեղ աշխատանքի մեկնարկը:

↳ 4

«ՄԻՀՐԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆԸ ՉԱՐՏԱՅԱՆՉՆԵԼԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄ Է». ԱՐԱ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Միջազգային իրաւունքի մասնագէտ Արա Ղազարեանի կարծիքով, Ռուսաստանը մերժելով արտայանձնել նախկին իշխանութեան ներկայացուցիչ, մեղադրեալ Միհրան Պօղոսեանը առանց որեւէ իրաւական պատճառաբանութեան, կայացուցած է ոչ թէ իրաւական այլ քաղաքական որոշում եւ այդպիսով խսկ ցոյց տուած, որ ոչ բարեխիղճ ձեւով կը կիրառէ այն պայմանագիրը, որ վկայակոչած է մերժման գիրին մէջ:

«Պարզ է, որ սա քաղաքական որոշում է՝ Միհրան Պօղոսեանին չտալը: Որով-

↳ 4

1849:1644.qxd 07/09/19 21:14 Page 2

ԹԱՒՇԵԱՑ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՄԻՆՉԵՒ Ո՞ՒՐ

Հ. Ա.

Յեղափոխութիւնը՝ Թաւշեայ անուանումով, դարձաւ իրականութիւն: Յեղափոխութեան համար՝ տուեալ ժամանակաշրջանին, անխուսափելի էր մեծ պատումը: Անիկա անհրաժեշտ է նաեւ այսօր, երբ հակայեղափոխական տարրերը իրենց աղմուկով պարբերաբար կ՚ապականեն մթնոլորտը, միշտ ի մտի ունենալով՝ որ հակայեղափոխութիւնն ու ընդդիմութիւնը (Լուսաւոր Հայաստան, Քաղաքացիական Որոշում, Սասնայ Ծռեր) բոլորովին տարբեր բաներ են:

Արդարեւ, արդէն ժամանակն է ընդհանրութենէ անցնիլ մասնակիութեան, փորձելու համար տեսնել՝ ո՞ւր հասած է յեղափոխութիւնը եւ ո՞ւր չէ հասած, ո՞վ ուզած է իր մէջ ընդունիլ փոփոխութիւնը եւ ո՞վ դիմադրած է գայն:

ՎԵՐՋ ԻՇԽԱՆԱԿԱՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

Ֆէյսպուքեան Յուլիս 26 թուակիր անգլերէն գրառումին մէջ, յայտնի լրագրող եւ աքթիւիսթ Արա Մանուկեան կը յիշեցնէ.

«Տասը տարի առաջ հրաժեշտ տուինք ընկերոջս՝ Նազարէթ Պէրպէրեանին:

«Նազարէթը գործարար մըն էր Լա Քանատայէն (CA), որ Հայաստանի մէջ բացած էր գորգի գործարան մը (աշխատցնելով հարիւրաւոր մարդոց), ներգրաւուած էր Արցախի ժողովուրդին օգնութիւն հայթայթելով, յատկապէս Լաչինի եւ Քելպաճարի բնակիչներուն:

«Ան սկսած էր Երեւանի կեդրոնը կառուցել 5-աստղանի պանդոկ մը: Նազարէթ խնդիրներ ունեցաւ դրացի շէնքի սեփականատիրոջ՝ Լեւոն Սարգսեանի հետ, որ կը հանդիսանար Հայաստանի նախկին դեսպանը Միջին Արեւելքի երկիրներու մէջ եւ կեղծարարութեամբ ընտրուած Հայաստանի նախագահին եղբայրը: Նազարէթ մերժած էր պանդոկին համար գործընկեր ընդունիլ Լեւոնը:

«Նազարէթ կ՚ուխտէ՝ որ Լեւոնը երբեք իր ոտքը չդնէ պանդոկը: Ան 11-րդ յարկի պատշգամին կը տեղադրէ ձողեր, որպէսզի Լեւոնը ազատօրէն գալէ դէպի Նազարէթի պատշգամը եւ ապա շէնքը:

«Շուրջ մէկ ամիս ետք՝ Ապրիլ 25-ին, Նազարէթը կ՚առեւանգուի: 2009 Մայիս 15-ին ոստիկանութիւնը կը գտնէ իր մարմինը Սեւանայ Լիճ տանող ճանապարհին վրայ գտնուող ծանծաղ գերեզմանի մը մէջ: Երկու օր ետք ես գննեցի դիակը: Անճարակ դիահերձում մը Նազարէթի դէմքը անճանաչելիութեան աստիճան աղաւաղած էր: Դիակը թարմ էր եւ կարծէք խոզանակուած էր քլորով: Դիակը յստակօրէն ցոյց կու տար՝ որ ան մահացած էր իմ առաջին գննումէս ընդամէնը քանի մը օր առաջ: Իմ առաջին գննումէս քանի մը օր ետք, դիակը սեւցաւ եւ սկսաւ սմքիլ, թէեւ ոստիկանութիւնը կը պնդէր՝ որ անիկա կը պահուէր սառնարանի մէջ:

«Ոստիկանութեան տեղեկագրութիւնը նշեց՝ որ կասկածեալները պնդեցին գինք սպաննած ըլլալ Ապրիլ 25-ին (մեր ունեցած փաստը ցոյց կու տայ՝ որ ասիկա սուտ մըն է):

«Միայն աւելի ուշ ըմբռնեցի ոստիկան հետաքննողի բազմաթիւ սուտերը եւ սխալ տեղեկութիւնները եւ հասկցայ Նազարէթի ունեցած խնդիրը:

«Հասայ եզրակացութեան՝ զոր հաստատեց նաեւ ականատես մը, որ այս ոճիրին ետեւը կը գտնուէր բարձրաստիճան պաշտօնատար մը՝ Լեւոն Սարգսեան:

«Յոյսով եմ, որ նոր Հայաստանի մէջ՝ ուր օրէնքի գերակայութիւնը բան մը կը նշանակէ, Նազարէթի ոճիրը պիտի լուծուի եւ ներգրաւուած բոլոր անձերը պիտի դիմակայեն արդարութիւնը»:

Դատավարութիւն կը կայանայ թէ ոչ՝ ուրիշ հարց, բայց Թաւշեայ Յեղափոխութիւնը անկարելի դարձուց բարձր պաշտօնատարներու հովանաւորութեամբ կատարուող ոճիրները: Յեղափոխութիւնը, այստեղ, լիապէս յաջողեցաւ:

ՌՈՒԲԷՆ ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

Նախայեղափոխական Հայաստանի մէջ, արուեստագէտ, արուեստաբան եւ անկախ համադրող Ռուբէն Արեւշատեանի գործունէութիւնը պիտի անուանէի այլընտրանքային: Արուեստի Քննադատներու Հայաստանի Ազգային Ասոցիացիայի (AICA-Հայաստան) նախագահ, Ժամանակակից Արուեստի Ինստիտուտի դասախօս, Հայ-Արտ Մշակութային Կեդրոնի տնօրէն, Հայաստանի Բաց Համալսարանի արուեստի պատմութեան դասախօս, *Red Thread* ել-հանդէսի խմբագրական կազմի անդամ, Սեւանի գրողներու հանգստեան տան վերականգնումի նախագիծի (Getty Foundation) գիտական ղեկավար, բազմաթիւ անկախ ծրագիրներու համադրող, եւ այլն: Հրատարակած է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ ժամանակակից արուեստի, ճարտարապետութեան եւ տեսութեան մասին, կեդրոնանալով յետընկերվարական քաղաքային եւ մշակութային փոխակերպութիւններուն վրայ:

Նկատի ունենալով թէ՛ պաշտօնավարութեան ու գործունէութեան վայրերը եւ թէ՛ ուսումնասիրութեան ուղղուածութիւնը, այլընտրանքային հասկացողութիւնը մեծապէս կը պատշաճի իրեն:

Մշակութային առումով, Թաւշեայ Յեղափոխութենէն կ՚ակընկալուէր այլընտրանքայինը դարձնել հիմնահոսանք: Բայց, ինչպէս յաճախ պարզուեցաւ, հին հիմնահոսանքը՝ իր «թայֆայականութեամբ», ինչպէս կ՚անուանէ հայաստանցին, տակաւին չէ ազդուած Յեղափոխութենէն: Փոփոխութիւնը չէ հասած անոնց:

Այսպէս, Յեղափոխութենէն քիչ ետք՝ Սեպտեմբեր 2018-ին, Արեւշատեան կը նշանակուի Ալեքսանդր Թամանեանի անուան Ճարտարապետութեան Ազգային Թանգարան-Ինստիտուտի տնօրէնի պաշտօնակատար, մինչեւ ընտրութիւններու իրականացումը: Թանգարանը, ի տարբերութիւն Արեւշատեանի վերոյիշեալ աշխատատեղիներէն, պետական է: Այլընտրանքէ անցումը հիմնահոսանքի՝ դարձաւ իրականութիւն: Իրականութիւնը, սակայն, տեւեց կարճ:

Հայաստանի Քաղաքաշինութեան Կոմիտէի ղեկավարը սկսաւ բացայայտ հակառակութիւն դրսեւորել Արեւշատեանի նկատմամբ: Թանգարան ղրկեց վերստուգիչ քննութիւն անցընող խումբ, որ համաձայն Արեւշատեանի ֆէյսպուքեան գրառումին՝ «պառալիզուած պահեց թանգարանի աշխատակազմը, խափանեց ծրագրային ցուցահանդէսի ժամկէտներն ու աշխատակազմի ներսում առաջացրեց լարուած իրավիճակ», վերջապէս բացասական կարծիք յայտնելով տնօրէնի պաշտօնակատարի մասին:

Այս փորձութիւնը անցընելէ ետք, Արեւշատեան յաջողեցաւ Թանգարանին մէջ իրականացնել յղացքային փոփոխութիւններ՝ տարածքի վերակազմութիւն, տրամասացային հարթակներու ստեղծում, բանակցութիւններ ճարտարապետներու դիւանները ձեռք ձգելու համար, լայն արձագանգ գտած միջազգային գիտաժողով, ցուցահանդէսներ, «Վաղուայ քաղաքը» նախագիծ, հայկական արդիականութեան յղացքի քննարկում, եւ այլն:

Կոմիտէն կ՚որոշէ Օգոստոս 2-ին կայացնել տնօրէնի մրցոյթը: Արեւշատեան չի ներկայանար մրցոյթին, իրազեկ ըլլալով՝ որ մրցոյթը բանեցուած է այնպէս, որ տնօրէնի պաշտօնին տիրանայ կանխապէս որոշեալ անձը: Այդպէս ալ կ՚ըլլայ:

Ահաւասիկ Յեղափոխութեան վերիվայրումներու օրինակ մը: Նախապէս անկարելի կարելիութիւն մը՝ որ գործադրուեցաւ, գործադրութիւն մը՝ որ տապալեցաւ:

ՏԻԳՐԱՆ ՊԱՍԿԵՒԻՉԵԱՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

2019 Ապրիլ 1-ին, Հայաստանի հեռուստառադիոընկերութեան խորհուրդի նախագահի թափուր տեղի համար յայտարարուած մրցոյթին ընտրուեցաւ Արա Շիրինեան: Ընկերութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամն է, որ նախագահը կու գայ ընտրութեամբ: Կարեւոր քայլ մը: Շիրինեան՝ նոր գաղափարներու տէր անհատականութիւն մը, իր առջեւ կը գտնէ հինէն արմատացած վարչական մեքենայ մը, իր չընտրուած տնօրէններով եւ պատասխանատուներով: Փոփոխութիւններ կը փորձէ կատարել՝ առանց կարողանալու հասնիլ արմատական վերափոխութեան:

Ապրիլէն, խորհուրդի նախագահի խորհրդականի պաշտօնին կը նշանակէ բանաստեղծ, արձակագիր, սինեմայի բեմադրիչ եւ սենարիսթ Տիգրան Պասկեւիչեան: Ան ծանօթ է *Հայաստանի կորսուած գարունը* վաւերագրական հրաշալի ֆիլմով՝ նուիրուած Մարտ 1-ի իրադարձութեան: Անշուշտ, ընդդիմադիր ըլլալը բաւարար չէ խորհրդական դառնալու: Բայց կարեւոր է կարդալ իր բանաստեղծութիւնները *Ինքնագիր* եւ *Գրանիշ* գրական հանդէսներուն մէջ, դիտել իր տեսագրութիւնները *ԲունTV*-ին մէջ, իրազեկ դառնալու իր ոչ-սովորապաշտ համոզումներուն:

*Ինքնագիր*ի մէջ հրատարակուած բանաստեղծութիւն մը կը կրէ հետեւեալ խորագիրը՝ *www.dzandzruit.am*: Ահաւասիկ անոր սկիզբը. «Զանձրոյթը նման է ռազմավարական / հետազօտութեան / եւ շատ չի տարբերւում / ինտեգրացիայի մասին դասախօսութիւնից: // Զանձրոյթը նման է / պաշտօնական ընդունելութեան հրաւիրուած / դեսպանի տիկնոջ: // Զանձրոյթը նման է դատաւորի, / որը լաւ գիտի բոլոր օրէնսգրքերը, / բայց չունի խիղճ»:

Բիւրեղապաշտներուն համար ոչ հաճելի բանաստեղծութիւն մը, որ, սակայն, կը ներփակէ բառա-իմաստային բազմաթիւ ծալքեր՝ այլազանօրէն մեկնաբանելի: Դարձեալ պիտի անուանէի՝ այլընտրանքային:

Նշանակումէն 75 օր ետք՝ Յուլիս 17-ին, կը ներկայացնէ իր հրաժարականը: Ինչո՞ւ: Շիրինեանին ուղղուած երկար *Բաց նամակ*ին մէջ կը նշէ փոփոխութեան անկարելիութիւնը. «Մի խօսքով, առաջարկդ ընդունեցի եւ չեմ ափսոսում այն 75 օրերը, որոնք անց եմ կացրել Հանրայինում՝ ժամանակիս մեծ մասը վատնելով ինտրիգներ վերծանելու եւ կանխարգելելու, իսկ փոքրը՝ ստեղծագործական աշխատանքի վրայ: Չեմ ափսոսում, որովհետեւ երբեւէ առիթ չէի ունենալու ներսից տեսնելու եւ հասկանալու, թէ ինչ են ստեղծել քոչարեան-սարգսեանական իշխանութիւնները եւ թէ Հանրայինն ինչպէս է բազմաչերտ պարսպով մեկուսացուել՝ ըստ էութեան դառնալով հակահանրային»:

Ապա, չեշտելով պաշտօնատարները ընտրութեան միջոցով նշանակուելու անհրաժեշտութիւնը՝ որուն իրաւունքը ունի Շիրինեան, կը մեղադրէ նախագահը այդ քայլէն խուսափելու համար, որ, իր կարգին, կը խանգարէ արմատական փոփոխութիւններու ներմուծումը եւ կը նպաստէ պահպանել հին անուանակարգային (նոմենքլաթուրային) համակարգը:

Նազարէթ Կարոյեան, Ֆէյսպուքի Յուլիս 17 թուակիր գրառումին մէջ կը նշէ. «Եթէ Թաւշեայ Յեղափոխութիւնն ↳ 3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Լոյս տեսաւ եգիպտահայ թատերագիր Երօս Վարդազի (Վարուժան Գազանճեան) կատակերգութիւնը՝ *Պատուանշան մըն ալ քեզի եւ կամ մի շքանշան էլ քեզ*, կատակախաղ երկու արար, առցանց հրատարակութիւն, Հայերէն Մատենաշար, թիւ 2, 2018, 280 էջ: Անիկա առաջին անգամ հրապարակուած էր Իշխան Ջիֆթճեանի *Հայերէն blog*-ին մէջ, 2017 Օգոստոս 22-ին: Հատորը կարելի է բեռնել այստեղ՝ https://hay-erenblog.wordpress.com/2019/ 08/13/:

Ջիֆթճեանի ղեկավարած Հայերէն Մատենաշարի առաջին հրատարակութիւնը եղած էր՝ Լեռնա Գարագիւթիւք, *Երթաս բարով. բանաստեղծութիւններ*, առցանց հրատարակութիւն, 2017:

ԿԵԱՆՔԻՑ ՀԵՌԱՑԵԼ Է ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԳՈՐԾԻՉ ԳԱԳԻԿ ՀՈՎՈՒՆՑԸ

Հայաստանի Կրթութեան, Գիտութեան, Մշակոյթի եւ Սպորտի Նախարարութիւնը խորը վշտով տեղեկացնում է, որ Սեպտեմբերի 1-ին, 89 տարեկանում կեանքից հեռացել է կոմպոզիտոր, Հայաստանի արուեստի վաստակաւոր գործիչ Գագիկ Հովունցը:

Գագիկ Հովունցը ծնուել է 1930 թ. Մարտի 1-ին, Երեւանում: 1939 թ. ուսանել է Երեւանի Ա. Սպենդիարեանի անուան երաժշտական դպրոցի Վ. Ախշարումեանի ջութակի դասարանում, 1946 թ.՝ Երեւանի Պ. Չայկովսկու անուան երաժշտական դպրոցի Կ. Դոմբաեւի դասարանում:

1954 թ. աւարտել է Երեւանի Կոմիտասի անուան պետական կոնսերվատորիայի ջութակի (Կարպ Դոմբաեւի դասարան), 1957 թ. կոմպոզիցիայի (Գրիգոր Եղիազարեանի դասարան) բաժինները: 1964 թուականից կոնսերվատորիայում դասաւանդում է հարմոնիա (1990 թուականից՝ պրոֆեսոր): Գրել է սիմֆոնիկ եւ կամերային երկեր, գործիքային ստեղծագործութիւններ՝ դաշնամուրի եւ նուագախմբի, ջութակի եւ նուագախմբի կոնցերտներ, դաշնամուրի եւ նուագախմբի, թաւջութակի եւ նուագախմբի կոնցերտային ինվենցիաներ, ինվենցիաների 3 շարք նուագախմբի համար, գործիքային սոնատներ, պիէսներ եւ այլն:

1957 թուականից Հայաստանի Կոմպոզիտորների Միութեան անդամ է:1978-85 թթ. Մոսկուայում թողարկուել է նրա ստեղծագործութիւնների 4 ձայնապնակ, 2008 թ. եւ 2013 թ. Փարիզում՝ 2 ձայնասկաւառակ: 1962 թ. *Լարային քառեակի* (1960 թ.) համար Մոսկուայում պարգեւատրուել է 1-ին կարգի դիպլոմով: 1984 թ. արժանացել է Հայաստանի արուեստի վաստակաւոր գործչի կոչ- ↳ 4

1849:1644.qxd 07/09/19 21:14 Page 3

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԴ-Ն ՄԱՍՆԱԿԻՕՐԷՆ ԲԱՒԱՐԱՐԵՑ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԸ

Սահմանադրական Դատարանը Սեպտեմբերի 4-ին հրապարակեց Հայաստանի երկրորդ նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանի դիմումի գործով որոշման եզրափակիչ մասը, որի համաձայն, Քոչարեանի վիճարկած Քրէական դատավարութեան օրէնսգրքի յօդուածներից մէկը՝ 35-րդը, ճանաչեց երկրի հիմնական օրէնքին չհամապատասխանող եւ անվաւեր, միւսը՝ 135-րդը, Սահմանադրութեանը համապատասխանող:

Քրէական դատավարութեան օրէնսգրքի վիճարկուող յօդուածներից առաջինը՝ 35-րդ, վերաբերում է քրէական գործի վարոյթը կամ քրէական հետապնդումը բացառող հանգամանքներին, երկրորդը՝ 135-րդ յօդուածը՝ խափանման միջոց կիրառելու հիմքերին: Այսինքն՝ վիճարկուող երկու յօդուածները փոխկապակցուած են, սակայն առաջինը ճանաչուեց Սահմանադրութեանը չհամապատասխանող, իսկ երկրորդը՝ ոչ, ինչը տարընթերցումների տեղիք է տալիս:

«Սահմանադրական դատարանը որոշեց.

առաջին՝ Հայաստանի Հանրապետութեան Քրէական դատավարութեան օրէնսգրքի 35-րդ յօդուածը Սահմանադրութեան ուժով յատուկ պաշտպանութեամբ օժտուած պաշտօնատար անձանց գործառութային անձեռնմխելիութիւնը քրէական գործի վարոյթը կամ քրէական հետապնդումը բացառող հանգամանքների թւում չնախատեսելու մասով ճանաչել Սահմանադրութեան 27-րդ յօդուածի 1-ին մասի 4-րդ կէտին, 61-րդ յօդուածի 1-ին մասին, 63-րդ յօդուածի 1-ին մասին եւ 78-րդ յօդուածներին հակասող եւ անվաւեր,

երկրորդ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան Քրէկատարողական օրէնսգրքի 135-րդ յօդուածի 2-րդ մասը համապատասխանում է Սահմանադրութեանը,

երրորդ՝ Սահմանադրութեան 170-րդ յօդուածի համաձայն՝ սոյն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մէջ է մտնում հրապարակման պահից» - որոշումն ընթերցեց ՍԴ նախագահ Հրայր Թովմասեանը:

Թովմասեանը յայտնեց նաեւ, որ ՍԴ-ի երկու դատաւոր՝ Ֆելիքս Թոխեանը եւ Արման Դիլանեանը յատուկ կարծիք են յայտնել:

Որոշման հրապարակումից յետոյ Քոչարեանի աջակիցները, որոնք հաւաքուել էին ՍԴ-ի շէնքի մօտ, շնորհաւորեցին միմեանց եւ հեռացան տարածքից, իսկ նրանց ընդդիմախօսները երթով շարժուեցին դէպի Գլխաւոր Դատախազութիւն՝ վանկարկելով «Քոչարեան մարդասպան», «Թովմասեան, չես մարսելու»:

Յիշեցնենք, որ նախկին նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանը մեղադրւում է Հայաստանի քրէական օրէնսգրքի 300.1-րդ յօդուածի 1-ին մասով եւ 311-րդ յօդուածի 4-րդ մասի 2-րդ կէտով՝ սահմանադրական կարգը տապալելու եւ առանձնապէս խոշոր չափերով կաշառք ստանալու մէջ:

2

ԹԱՒՇԵԱՑ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՄԻՆՉԵՒ Ո՞ՒՐ

իր մէջ, ի վերջոյ, ուժ չգտնի վարչական հին ապարատին քաղաքական կամք ու յեղափոխական երեւակայութիւն պարտադրել, վարչական հին ապարատը կլանելու է յեղափոխութեան ողջ լիցքը եւ իրենց՝ յեղափոխականներին, բոլորին՝ առանց բացառութիւնների, անհատ առ անհատ: Կլանելու է, կամ՝ դուրս նետի...»:

Ահաւասիկ Յեղափոխութեան վերիվայրումներու ուրիշ օրինակ մը եւս: Նախապէս անկարելի կարելիութիւն մը՝ որ գործադրուեցաւ, գործադրութիւն մը՝ որ ձախողեցաւ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

Յեղափոխութենէն անցած էր բաւարար ժամանակ, երբ 2018 Սեպտեմբեր 17-ին, Հայաստանի գեղարուեստական կեանքի ներքին ոլորտներուն տիրապետող Մարինէ Խաչատրեան պիտի գրէր. «Հայկական յեղափոխութիւնը բեկումնային իրադարձութիւն էր, որ որոշ առումով վերափոխեց նաեւ մշակութային դաշտը, եւ դրանից յետոյ կազմակերպուած միջոցառումները կատարելապէս տարբերւում են թէ՛ իրենց նախորդողներից, թէ՛ միմեանցից՝ իրենց բովանդակութեամբ եւ թեմատիկայով: Այդ իրադարձութիւնը հասարակութիւնից պահանջում է ներհայեցողական մօտեցում՝ վերջին անցքերը քննելու համար: Նշուած գործընթացի իրագործումն իրենց վրայ են վերցրել նաեւ անցկացուող ցուցահանդէսները, որոնք կրում են պատկերային դաշտը կազմակերպելու եւ իմաստաւորելու պատասխանատուութիւնը» (Մարինէ Խաչատրեան, «Վերաիմաստաւորելով անցեալն ու անցեալի ժառանգութիւնը», *Քննադատական հանդէս*, 17 Սեպտեմբեր 2018, https://www.criticalreview.am/en/1536333361):

Անցեալը վերարժեւորել ու վերագնահատել, արժէքները վերաիմաստաւորել, հանրային գիտակցութիւն ձեւաւորել կամ փոխել, հաւաքական յիշողութիւն ստեղծել եւ ամրացնել, եւ այլ յատկանիշներ ներդրուած են նոր ցուցահանդէսներու մէջ, իրականացուած Զարենցի Տուն-Թանգարանի, Ալպերթ եւ Թովէ Պօյաճեան ցուցասրահի, Մաշտոցի այգիի, ՆՓԱԿ-ի, Ազգային Պատկերասրահի մէջ եւ այլուր:

Ցուցահանդիսային ազատ տարածքը՝ առաւել քան նախապէս յիշուած փակուղուած հիմնարկները, ընդունակ եղած են իրենց մէջ ներգրաւել յեղափոխութիւնը, ոչ իբրեւ գլխագիր Թաւշեայ Յեղափոխութիւն, այլ իբրեւ փոխուող յարացուցային կարելիութիւն: Թաւշեայ Յեղափոխութեան խորքը հասած է այնտեղ:

Բայց ոչ միայն տարածքը: Անկէ առաջ կու գայ մարդը: Յիշենք՝ որ Խորհրդային Միութեան քաղաքական շրջադարձային ժամանակաշրջանին յայտնուած մշակութային գլխաւոր դրսեւորումը *նկարիչներու* նախաձեռնութիւնն էր՝ «3-րդ յարկ» յայտնի աւանկարտիսթական շարժումով (1987), մինչ ուրիշ բնագաւառներ, օրինակ՝ դասական երաժշտութիւնը, բնաւ նոր միջավայրին համակերպելու փորձեր չմտածեց կատարել:

* * *

Այսպէս, Յեղափոխութեան դրսեւորումները կը մնան այլազան: Մինչ նախկին օլիկարքական մտածողութիւնը իր արմատները դրած է հասարակական ներքին շերտերուն մէջ, որոնց փոփոխութիւնը խիստ դժուար ու նուրբ հարց մըն է, նոր միտքը կը փորձէ ճեղքել արհեստական փակուղիները, յաջողելով յատկապէս այնտեղ՝ ուր կայ շարժելու ու գործելու բաց ու չօգտագործուած տարածքներ:

Տարօսը Սփիւռքին:

ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Քանի մը տարի առաջ, սահմանափակ պիւտճէով «վաւերագրական» ֆիլմ մը պատրաստուեցաւ եւ ցուցադրուեցաւ եգիպտահայերուն մասին՝ եգիպտական արտադրութեամբ: Հարցազրոյցին մասնակցած անձերուն մեծամասնութիւնը եգիպտահայեր էին:

Կատարուեցան եգիպտական պատմութեան «հայկական» ստորաբաժանումներ: 1952 Յուլիս 23-ը ներկայացուեցաւ իբրեւ յեղաշրջում՝ մերժելով տեսնել անոր յեղափոխական նախադրեալը, որ հիմնուած էր ժողովրդեան երկարատեւ բողոքացոյցերու վրայ: Փառաբանուեցաւ Թագաւորական Եգիպտոսը՝ ի հաշիւ Նասէրեանին, անտեսելով՝ որ Նասէրեան շրջանը հսկայական առաւելութիւններ տուած էր բնիկ ժողովուրդի աղքատ եւ գիւղացի խաւերուն, խաւեր՝ որոնք ձեռնարկատէր եւ ֆէոտալ հայերուն կողմէ կը շահագործուէին նախանասէրեան շրջանին, խաւեր՝ որոնց շահագործումի բերկրանքէն զրկուեցան մեծաւոր հայերը նասէրեան շրջանին: Հայկական բացառիկութիւնը տեղակայուեցաւ եգիպտական պատմութեան գնահատանքին մէջ:

Ինքնագովասանական շատ բաներ ըսուեցան, որոնցմէ մէկը լեզուական բացառապաշտութիւնն էր: Ըսուեցաւ, որ մենք՝ հայերս, կը ծնինք լեզուներ իմանալով, եւ չենք գիտեր ինչու եւ ինչպէս կը տիրապետենք այսքան լեզուներու:

Բազմաշերտ մտածող՝ գրող, յօդուածագիր եւ հետազօտող Մոհամմատ Ալ-Տախախնի, խիստ քաղաքավար ու համակողմանի յօդուածով մը նրբօրէն կը քննադատէ ֆիլմին հայկական բացառապաշտութիւնը իր զանազան կողմերով: (Մոհամմատ Ալ-Տախախնի, «*Էհնա ալ-մասրիին ալ-արման*. ալ-ռեուայա ալ-մուտատտա», *Էտա՛աթ*, 3 Մայիս 2017, https://www.ida2at.com/egyptian-armens-the-exponent-narration/:)

Տախախնի կ՚անդրադառնայ նաեւ ֆիլմին մէջ ներկայացուած լեզուական գործօնին. «Ինչպէս ֆիլմին մէջ պարզուեցաւ, եգիպտահայերու առաւել երիտասարդ սերունդը չի տիրապետեր գրական արաբերէնին եւ կը խօսի անկատար եգիպտական բարբառով»:

Վտանգաւոր է, երբ լեզուի իմացութիւնը կը համարենք ի ծնէ ցեղային մասնայատկութիւն: Եթէ ըսենք՝ որ այս իմացութիւնը կը պարտինք հայկական դպրոցներուն, գոնէ աւելի ընդունելի տրամաբանութիւն մը պարզած կ՚ըլլանք:

Իսկ հայութեան ո՞ր հատուածին մասին է խօսքը: Ամերիկահայ հայագիտական ամբիոններու մասնագէտնե՞րը՝ որոնց մեծամասնութիւնը չի տիրապետեր հայերէն լեզուին եւ միալեզու անգլիախօսներ են: Նախկին Խորհրդային Հայաստանի հա՞յը՝ որ հայերէնէն եւ ռուսերէնէն անդին լեզու չէր իմանար: Ֆրանսահա՞յը՝ որուն կարեւոր զանգուած մը հայերէն չի խօսիր, խօսողներուն մէկ մասն ալ կ՚ամչնայ ֆրանսացիներուն դիմաց հայերէն գործածել: Ռուսահա՞յը՝ որ հայերէն չի հասկնար:

Վերջապէս, լեզուներու իմացութեան ի՞նչ մակարդակի մասին է խօսքը: Խօսի՞նք եգիպտահայ մէկ կարեւոր հատուածի մը խօսակցական հայերէնին մասին, որ ողողուած է արաբերէն հետաքրքրական դարձուածքներով. «Թելեֆոնը *կը զարնէ*», «այսինչին թելեֆոն *բացի*», «դասին *վրայէն անցայ*», «տուն գալէս առաջ խանութին *վրայով* անցայ», «ես *հետդ եմ*» («համաձայն եմ» իմաստով), «սիկարէթ *կը խմեմ*», «ակնոց *կը հագուիմ*», «վար *ինկեցուցի*», եւ այլն, եւ այլն:

Այս ի ծնէ լեզուներ իմացող ժողովուրդի լեզուի երկու մասնաճիւղերէն մէկը՝ արեւմտահայերէնը, ԻՒՆԵՍՔՕ-ն պաշտօնապէս դասակարգած է վտանգուած լեզուներուն շարքը (կարծէք թէ նախապէս չէինք գիտեր): Ի ծնէ լեզուներ իմացող ժողովուրդի մը *հարազատ* լեզուն վտանգուած է: Այսինքն, արեւմտահայը անկարող է պահպանել իր լեզուն, բայց, հոգ չէ, անիկա ի ծնէ կը տիրապետէ լեզուներու:

Լեզուական բացառիկութիւնը լոկ մէկ օրինակ մըն է:

Հայոց Ցեղասպանութիւնը ամենացեղասպան ցեղասպանութիւնն է, ինչպէս 2009-ին գրուեցաւ ու մեծ յաջողութիւն ունեցաւ:

Հայերէն բանասիրութեան, երաժշտագիտութեան եւ պատմագրութեան կշռական մաս մը բացառապաշտական է: Որեւէ փորձ խնդրականացնելու, հետեւաբար քանդելու բացառիկութիւնը եւ տեսնելու տարբերակներու անսահմանութիւնը, կ՚ենթարկուի ամենախիստ քննադատութեան եւ ամենավճռական մեկուսացումի: Թէ՛ Սփիւռքի եւ թէ՛ Հայաստանի մէջ քանի մը իշխանական-ակադեմական թեքնոքրաթներու տրուած են հսկայ կարողութիւններ՝ իրենց հիւսուածքէն վանելու բացառապաշտութեան որեւէ խնդրականացում:

Բացառապաշտութեան մէջ մենք կը կորսնցնենք մարդկային կեցութեան ամենագեղեցիկ յատկանիշներէն մէկը՝ տարբերութիւնը: Տարբերութիւնը կը կազմէ մարդկային գոյութեան իմաստը: Մարդիկ տարբեր են իրարմէ: Խումբերը տարբեր են իրարմէ: Ազգերը տարբեր են իրարմէ:

Տարբերութիւնը ժողովրդավարութիւն է, բացառիկութիւնը՝ ֆաշականութիւն:

Տարբերութիւնը համակեցութիւն է, բացառիկութիւնը՝ միակեցութիւն:

Տարբերութիւնը ինքնի համասփռումն է, բացառիկութիւնը՝ ինքնի եսականացումը:

Տարբերութիւնը յաւերժ շարժում է, բացառիկութիւնը՝ անշարժութիւն:

Տարբերութիւնը յարափոփոխութիւն է, բացառիկութիւնը՝ անփոփոխութիւն:

Տարբերութիւնը կենսունակութիւն է, բացառիկութիւնը՝ լճացում:

Տարբերութիւնը ներթափանցում է, բացառիկութիւնը՝ օտարացում:

Տարբերութիւնը կարողութիւն է, բացառիկութիւնը՝ անդամալուծութիւն:

Տարբերութիւնը համապատկանութիւն է, բացառիկութիւնը՝ միապատ-

4

1849:1644.qxd 07/09/19 21:14 Page 4

ՃԱՆԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԳԱՀԻՐԷ

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ-ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՄԵՐՃԱՆԵԱՆ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Յարգելի ծնողաց կու գանք տեղեկացնելու, թէ Մերճանեան Մանկապարտէզի 2019-2020 ուսումնական տարեշրջանի Կոկոն եւ Ծաղիկ դասարաններու վերամուտը տեղի պիտի ունենայ **Չորեքշաբթի, 11 Սեպտեմբեր 2019-ին**, իսկ Բողբոջ դասարանի վերամուտը տեղի պիտի ունենայ **Երկուշաբթի, 23 Սեպտեմբեր 2019-ին:**

Գալով Գալուստեան-Նուպարեան Ազգային Վարժարանի 2019-2020 ուսումնական տարեշրջանի Ա. եւ Բ. Նախակրթարան դասարանի՝ աշակերտութեան վերամուտը տեղի պիտի ունենայ **Չորեքշաբթի, 11 Սեպտեմբեր 2019-ին**, իսկ Գ. Նախակրթարանէն սկսեալ աշակերտներու վերամուտը տեղի պիտի ունենայ **Շաբաթ, 21 Սեպտեմբեր 2019-ին:**

Արձանագրութիւնները պիտի սկսին Չորեքշաբթի, 4 Սեպտեմբեր 2019-ին՝ առաւօտեան ժամը 9:30-12:00:

Համազգեստներու եւ գիրքերու ստացումը պիտի ըլլան Չորեքշաբթի, 4 Սեպտեմբեր 2019-ին՝ առաւօտեան ժամը 9:30-12:00:

Նորեկ աշակերտներէն կը խնդրուի բերել 6 փոքր լուսանկար, ծննդեան եւ մկրտութեան վկայագրերուն բնագրերը:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

3

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿՈՒԹԻՒՆ

կանութիւն:

Տարբերութիւնը մշակոյթ է, բացառիկութիւնը՝ հակամշակոյթ:

Տարբերութիւնը արժէք է, բացառիկութիւնը՝ արժեզրկում:

Տարբերութիւնը սպառողական արժէք է, բացառիկութիւնը՝ փոխանակային արժէք:

Տարբերութիւնը ինքնութեան տարածումն է, բացառիկութիւնը՝ ինքնութեան սեւեռումը:

Տարբերութիւնը բաց տարածութիւն է, բացառիկութիւնը՝ փակ տարածութիւն:

Տարբերութիւնը կենդանի փորձառութիւն է, բացառիկութիւնը՝ երեւակայական վերադրութիւն:

Տարբերութիւնը անչափագրելի է, բացառիկութիւնը՝ չափագրելի:

Տարբերութիւնը անսահմանելի է, բացառիկութիւնը՝ սահմանելի:

Բացառիկութիւնը՝ տարբերութեան ֆէթիշիզացումն է:

Հետաքրքրական է: Երբ ուէէ հայու հետ խօսիս բացառապաշտութեան մասին, անմիջապէս պիտի ընդունի անոր բացասականութիւնը: Պիտի հաստատէ խօսքդ՝ որ բացառիկութիւնը լաւ բան չէ: Պիտի կրկնէ բանաստեղծին բազմաչարչար տողը՝ «Մենք մեզ ոչ մէկից չենք գերադասում»: Անմիջապէս յաջորդ նախադասութեամբ պիտի անցնի հայ ազգի ցեղային բացառիկ առաւելութիւններու գովերգութեան եւ ուրիշ ազգերու հանդէպ ունեցած մեր գերադասութիւններու թուարկութեան: Իսկ եթէ կուսակցական է՝ *իր* կուսակցութեան բացառիկութեան փառերգութեան:

«Մենք մեզ ոչ մէկից չենք գերադասում»:

1

ԱՄՈՒԼՍԱՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հետաքննութիւն էր հրապարակել, որում ապացուցւում է, որ Ամուլսարի գործով քննչական խմբի ղեկավար Եուրա Իւանեանը, ով Իւանեան դառնալուց առաջ Գրիգորեան է եղել, Ամուլսարի հանքի շահագործման ծրագրի դրական եզրակացութիւնը հաստատած Բնապահպանութեան նախկին նախարար Արամայիս Գրիգորեանի հօրեղբօր որդին է: Այսինքն՝ քննչական խմբի ղեկավարը քննում էր նաեւ իր ազգականի գործողութիւնները:

Քննչական Կոմիտէն հաղորդագրութիւն էր տարածել առ այն, որ քննիչ Իւանեանի եւ նախկին բնախնի ազգակցական կապը չպիտի կասկածի տակ դնի Ամուլսարի գործի քննութեան օբիեկտիվութիւնը: Իրաւաբանները պնդում են, որ Քննչականի այս յայտարարութիւնը իրականօրէն փաստարկուած չէ:

Epress.am

Սեպտեմբեր 2-ին, Ծառայողական Քննութիւն կը նշանակուի Ամուլսարի գործով Քննչական խումբի ղեկավար Եուրա Իւանեանի ոչ անաչառ ըլլալու վերաբերեալ տեղեկութիւնը ստուգելու համար:

Ջ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019,

Պըլըքտանեան Սրահ

Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

2

ԿԵԱՆՔԻՑ ՀԵՌԱՑԵԼ Է ԿՈՄՊՈԶԻՏՈՐ...

ման, 2013 թ.՝ «Հայրենիքին մատուցած ծառայութիւնների համար» 1-ին աստիճանի մեդալի:

Գագիկ Հովունցի պայծառ յիշատակը երկար կը մնայ գործընկերների, մտերիմների, արուեստասէր հասարակութեան սրտերում:

1

«ՄԻՀՐԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆԸ ՉԱՐՏԱՑԱՆՁՆԵԼԸ

հետեւ իրաւական հիմքերը թոյլ են: Ուրիշ բան, եթէ Միհրան Պօղոսեանը հետապնդուէր իր քաղաքական գործունէութեան համար, կամ իր հայեացքների համար, կամ իր կրօնական համոզմունքի համար եւ լինէր անխուսափելի վտանգ, որ այստեղ կ՚ենթարկուէր խոշտանգումների կամ արդարադատութիւնը մատչելի չէր լինի», - *Ազատութեան* հետ զրոյցի ժամանակ մեկնաբանած է Արա Ղազարեանը՝ շարունակելով. - «Բայց բոլորս հասկանում ենք, որ նման հիմքեր չկան: Նշանակում է, եթէ Ռուսաստանը մերժել է, ուրեմն կարելի է միայն փնտռել քաղաքական նպատակայարմարութիւն»:

Անցեալ շաբաթավերջին, Հայաստանի գլխաւոր դատախազութիւնը հրապարակած էր ամիսներ առաջ Ռուսաստանի դատախազութեան յղած իր դիմումի պատասխանը: Ըստ այդմ, Ռուսաստանը հնարաւոր չի համարել նախկին պատգամաւոր, Դատական Ակտերի Հարկադիր Կատարումի (ԴԱՀԿ) ծառայութեան նախկին պետ Միհրան Պօղոսեանին արտայանձնումը Հայաստանին՝ քրէական հետապնդումի ենթարկելու համար:

1

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ ՕՐԷՆՔԻ...

Սա, իհարկէ, չի նշանակում, որ սահմանափակուելու ենք սոյն փոքր թիմով. եկող շաբաթ մեր յանձնաժողովի նիստում կը ձեւաւորենք աշխատանքային խումբ, որի աշխատանքների աւարտից յետոյ նախնական փաթեթը կը ներկայացուի առնչակից կողմերին, ինչպէս նաեւ Հայաստանի եւ սփիւռքի մասնագիտական շրջանակներին», - գրել է Հայրապետեանը:

ԳԱՀԻՐԷ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 22 Սեպտեմբեր 2019-ին

Առաւօտեան ժամը 10:00-ին

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ մէջ

Յաւարտ Ս. Պատարագի պիտի կատարուի

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր 21-ի

Տօնի առթիւ

Հանրաշարժի սպասարկութեան ժամանակացոյց

Իսմաալէյա հրապարակէն ժամը 8:40-ին

Այծեմնիկ Հանգստեան Տան առջեւէն ժամը 8:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻ ՍՓԻՒՌՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ԳԼԽԱՒՈՐ ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐ ՏԻԱՐ ԶԱՐԵՀ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ուրբաթ, 16 Օգոստոս 2019 թ. Եգիպտոսի Հայոց Թեմի Բարեխնամ Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աշոտ Եպիսկոպոս Մնացականեան եւ Եգիպտոսի մօտ ՀՀ Դեսպան Տիար Կարէն Գրիգորեան Հայաստանի մէջ հանդիպած են ՀՀ Վարչապետի Սփիւռքի Գործերու Գլխաւոր Յանձնակատար Տիար Զարեհ Սինանեանին հետ:

Հանդիպումի ընթացքին Սրբազան Հայրը տեղեկութիւններ փոխանցած է եգիպտահայ համայնքի գործունէութեան մասին: Տեղի ունեցած է միտքերու փոխանակութիւն եւ կարգ մը հարցերու եւ ծրագիրներու քննարկութիւն:

Գլխաւոր յանձնակատարը բարձր գնահատած է եգիպտահայութեան հայապահպան եւ ազգաշէն ընթացքը, որ խորը ակունքներ ունի ի դէմս մեր նշանաւոր հայերու, որոնք ապրած եւ գործած են Եգիպտոսի մէջ: Ինչպէս նաեւ ուրախութեամբ արձանագրած է Համահայկական խաղերուն Եգիպտոսի հայ համայնքի մեծ թիւով մասնակցութիւնը:

Ջերմ եւ հաճելի մթնոլորտի մէջ անցած հանդիպումին կարեւորուած է Հայրենիք-Սփիւռք փոխհամագործացութեան ամրապնդումը:

ԴԻՒԱՆ
ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՏՆՕՐԷՆ ՀԱՅԿԱԿ ԱՐՇԱՄԵԱՆԻ ՀԵՏ

Երկուշաբթի, 12 Օգոստոս 2019 թ. Եգիպտոսի Հայոց Թեմի Բարեխնամ Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աշոտ Եպիսկոպոս Մնացականեան եւ Գահիրէի Թեմական ժողովի անդամ Տոքթոր Արմէն Մազլումեան Հայաստանի մէջ հանդիպած են «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամի Գործադիր Տնօրէն Հայկակ Արշամեանի հետ:

Հանդիպումի ընթացքին Պրն. Արշամեան ներկայացուցած է Հիմնադրամի գործունէութիւնը, որուն հիմնական նպատակն է նպաստել Հայաստանի եւ Արցախի զօրացումին եւ զարգացումին:

Կարեւորելով Հիմնադրամի առաքելութիւնը՝ քննարկուած է համագործակցութեան հնարաւոր տարբերակներն ու միջոցները:

Ճանաչողական այս հանդիպումը եւս մէկ կարեւոր քայլ է, հայրենաշէն գործի շուրջ համախմբուելու եւ հնարաւոր տարբերակներով աջակցութիւն ցուցաբերելու:

ԴԻՒԱՆ
ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

دار شوشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՋԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1948

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.:(202)24530327,Fax:(202)24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ- ԹԻՒ 1850 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴՐԿ.

عدد رقم ١٨٥٠ الخميس ١٩ سبتمبر ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՄՈՒԼՍԱՐՆ ՈՒ ՀԱՆՔԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՂԷՏԸ

ԱՔԹԻՒԻԶՄԸ՝ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔ

Ամուլսարի հարցը բարձրացնողն ու կենդանի պահողը աքթիւիզմն է՝ վարէն բխած համայնական դիմադրութիւնը:

Ամուլսարի աքթիւիսթները (բնապահպաններ, տեղացի բնակիչներ, մտահոգ անձեր) պիտի չբանան ճանապարհները եւ պիտի չթողուն հանքի շահագործումը: Միայն ոստիկանական բիրտ գործողութիւնը կրնայ ճամբաները բանալ: Ասոր համար անհրաժեշտ է քաղաքական որոշում: Դիտաւորեալ թէ ստիպուած, այդ որոշումը չկայ ցարդ՝ հակառակ Ամուլսարի հարցով վերջին շրջանի իշխանական վերիվայրումներուն:

Անկախ ամէն բանէ՝ աքթիւիսթները կան ու պիտի մնան տարածքին վրայ: Ամուլսարը պէտք չէ գործէ:

Կատարուածը դիմադրութիւն մըն է դրամատիրական համակարգին դէմ, որուն ուղղակի արդիւնքն է Ամուլսարը: Դրամատիրութիւնը ընդլայնում մըն է ի հաշիւ ուրիշին, ներխուժում մըն է ուրիշին տարածքը: Քաղցկեղ մըն է՝ որ գոյութիւն ունենալու համար պէտք է տարածուի եւ զոհեր յառաջացնէ: Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի ժամանակէն սկսեալ, Հայաստանը որոշած էր ըլլալ ներխուժուողի կարգավիճակի մէջ, ներդրումներ ընդունելու կեղծ նշանաբանին տակ: Փաշինեանի հարիւր տոկոս դրամատիրական քաղաքականութիւնը՝ որքան ալ յայտարարուած նպատակները ըլլան մաքուր, անկարող է դիմադրել Ամուլսար մը, քանի որ ծրագիրը՝ բոլոր անդրազգային ընկերութիւններու ծրագիրներուն նման, կապուած է դրամատիրական արտաքին վտանգաւոր օղակներու հետ, պաշտպան ունենալով նէօլիպերալ տիրակալումները պաշտպանող ընկերութենական (corporate) դատարանները:

Աքթիւիզմը, Ամուլսարի պարագային, առ այժմ կարողացաւ դիմադրել դրամատիրութիւնը՝ հանդիսանալով անոր միակ այլընտրանքը:

ԻՇԽԱՆԱԿԱՆԳՈՐԾԸՆԹԱՑՔ

Օգոստոս 19-ի ֆէյսպուքեան կենդանի ելոյթով Փաշինեան կը յայտարարէր՝ որ Ամուլսարը կարելի է շահագործել, քանի որ համաձայն ELARD-ի եզրակացութեան՝ վտանգները կառավարելի են: Ասիկա առիթ տուաւ հասարակական մեծ արշաւի ընդդէմ Ամուլսարի շահագործումին, որուն ժամանակաւորապէս միացան հարցին առնչութեամբ մինչ այդ լուռ մնացած զանգուածը: Լաւ է՝ որ հասարակութիւնը շարժեցաւ:

Յաջորդական քայլերով, Փաշինեան շարժեցաւ տարբեր ուղղութիւններով՝ անվստահութիւն յայտնելով Շրջակայ Միջավայրի վրայ Ազդեցութեան Գնահատումին (ՇՄԱԳ) եւ Քննչական Կոմիտէին հանդէպ, Քննչական Խումբի ղեկավար Եուրա Իւանեանի նկատմամբ նշանակելով ծառայողական քննութիւն, աշխատանքէն արձակելով Քննչական Կոմիտէի նախագահի տեղակալ Սամուէլ Աւետիսեանին, սկսելով ամենօրեայ բանակցութիւններ ամենատարբեր կողմերու հետ, մինչեւ անգամ յղելով ճանապարհները բանալու կոչ՝ ուղղակիօրէն ակնարկելով արտաքին վարկի մեծ վտանգները եւ խոստանալով անմիջական վերահսկողութիւն:

ՍՏՈՒԵՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐ

Ստելլա Խաչատրեան, 2017 թուականին գրած յօդուածը կը սկսէր՝ տալով Հայաստանի հանքարդիւնաբերութեան ահռելի պատկերը. «Թրանսփարենսի Ինթերնեյշնլ կազմակերպութեան հանքավայրերի շտեմարանի համաձայն՝ Հայաստանում կայ 592 հանքավայր, որից 46-ը ոսկու, իսկ 29-ը՝ պղինձ-մոլիբդէնի եւ երկաթի: Այս տարիներին, Հայաստանի հանքարդիւնաբերութեան սեփականաշնորհման ընթացքում տեղի ունեցած մութ եւ ստուերային գործարքները եթէ երբեւէ ամբողջութեամբ բացայայտուեն, ապա դրանց հիման վրայ բազմահատորանոց աշխատութիւններ կարելի է գրել, թէ ինչպէս մի խումբ պաշտօնեաների յաջողուեց թալանել պետութեան ունեցուածքը եւ դառնալ միլիոնատէրեր, ոմանք՝ նոյնիսկ միլիարդատէր: Այդ բարեկեցութեանը հասնելու համար՝ Հայաստանի բնական հարստութիւնը փաստացի մսխւում է ամենաայլանդակ մեթոդներով. երկիրն անապատանում է, տեղահանման վտանգի տակ են ամբողջական բնակավայրեր՝ Հրազդանը, Թեղուտը, Քաջարանը, բնական պաշարների ոլորտը վեր է ածուել ստուերի, կոռուպցիայի եւ մարդկային ամենաայլանդակ դրսեւորումների «կենտրոնի»» («Ովքե՞ր են թալանում Հայաստանը...», *MediaMall.am*, 26 Հոկտեմբեր 2017, https://topnews.mediamall.am/?id=178354):

Ստուերային գործարքներու ամբողջութիւն մըն է որ տեղի կ՚ունենայ: Այս գործարքներուն մէջ կը գտնուին Հայաստանէն դուրս տարուող անյայտ հանքանիւթերը:

Կարէն Վարդանեան կը հաղորդէ՝ որ տեղի կ՚ունենայ թանկարժէք, չգրանցուած հանքանիւթերու ստուերային արտահանում: *Լրատուական ռադիո*յի հետ ունեցած հարցազրոյցին, ան կ՚ըսէ. «Դեռ ոչ մի անգամ չենք լսել իրական ստուգումներ՝ թէ ի՞նչ է դուրս գալիս Հայաստանից եւ այդ հանքանիւթի մէջ ի՞նչ կայ: Այսինքն, մենք լսում ենք համեմատաբար աժան նիւթերի մասին՝ պղինձ, մոլիբդէն, ոսկի, բայց գիտենք որ Հայաստանի ընդերքը շատ հարուստ է հազուադէպ հանդիպող մետալներով եւ նիւթերով, այսինքն՝ ռոդիում կամ այլ, ու շատ հաւանական է՝ որ այդ չստուգման պայմաններում արտահանւում է, ենթադրենք, պղինձ, եւ ինչ որ մի տեղ ստացւում է, ասենք, պոլոնիում, ռոդիում, նիւթեր որոնց գրամերը արժեն այն միւսների տոննաները: Յայտնի է, որ Հայաստանում, ներառեալ Արցախում գտնուող մի շարք հանքավայրերը աւելի շատ են արտահանում քան թէ ֆիքսւում, գրանցւում է: [...] Թափօնների տեղերում նայել ենք, տեսել ենք որ դրանք [իմա՝ թանկարժէք հանքանիւթերը] մեծ քանակութեամբ առկայ են» («Ինչ են գողանում Հայաստանից ոսկու եւ պղնձի անուան տակ», *Լրատուական ռադիո*, 25 Յունիս 2018, https://www.youtube.com/watch?v= BwpC79j5Er8&feature=youtu.be):

Կը նշանակէ, ոսկիի եւ այլ նիւթերու պաշտօնական արտօնագիրին տակ կ՚արտահանուին նիւթեր՝ որոնք ոսկիէն շատ աւելի թանկարժէք են, առանց կառավարութեան գիտութեան, հետեւաբար՝ առանց յաւելեալ բարձր եկամուտ ապահովելու պետութեան:

Ամուլսարը ուղղակի արդիւնքն է այս ստուերային ուղեծիրին:

ԲՐԻՏԱՆԱՑԻՆԵՐ՝ ԱՄՈՒԼՍԱՐԻ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐ

Օգոստոս 27-ին, *EurAsia Daily* ռուսերէն առցանց լրագիրը կը հրատարակէ հետաքննութիւն՝ «Lydian-ի բաժնետէրերը. բրիտանական Կարմիր ուրուրը հայկական Ամուլսարի վրայով»: Հիմնուելով Lydian-ի կայքէջի պաշտօնական տուեալներուն վրայ, կը թուէ այնտեղ նշուած Ամուլսարի ութ գլխաւոր բաժնետէր ընկերութիւններուն անունները, որոնցմէ իր հետախուզութեան համար կ՚ընտրէ մէկը՝ Orion Mine Finance Management I Limited: Կը գրէ՝ որ անիկա օֆշորային ընկերութիւն մըն է, որ գրանցուած է Ապրիլ 2011-ին բրիտանական անդրծովեան Պերմուտեան կղզիներուն մէջ: Այս ընկերութեան բաժնետէրերէն մէկն է Red Kite Partners Limited ընկերութիւնը, որուն տնօրէնն է Մայքլ Ֆարմըր: Այս բրիտանացի գործարարը 2001-էն ի վեր կը հանդիսանայ Մեծն Բրիտանիոյ Պահպանողականներու Կուսակցութեան նուիրատուն, իսկ նախապէս եղած է կուսակցութեան գանձապետը: Անիկա նաեւ Լորտերու Պալատի ցկեանս անդամ է: Յօդուածը կ՚աւելցնէ. «Ան [...] նաեւ պղինձի միջազգային շուկային մէջ բաւական յաջող խաղացող է, եւ պատասխանատու է Չինաստանէն իր երկիրը մատակարարուող պղինձի 15-20 տոկոսին: Իբրեւ

↳ 4

ԱՐՑԱԽ

ԱԶԱՏ, ԱՐԴԱՐ, ՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ. ՓԱՇԻՆԵԱՆԸ՝ ԱՐՑԱԽԻ ՏԻՄ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը գրառում է արել Ֆէյսբուքում՝ շնորհաւորելով արցախցիներին Տեղական Ինքընակառավարման Մարմինների՝ «ազատ, արդար, մրցակցային ընտրութիւններ» անցկացնելու կապակցութեամբ:

«Արցախի հերոսական ժողովրդին շնորհաւորում եմ տեղական ինքնակառավարման մարմինների՝ ազատ, արդար, մրցակցային ընտրութիւններ անցկացնելու կապակցութեամբ:

Շնորհաւորում եմ նաեւ բոլոր ընտրուած թեկնածուներին եւ նրանց արգասաբեր աշխատանք մաղթում՝ ի շահ հայրենիքի եւ ժողովրդի:

Շնորհաւորում եմ նաեւ ընտրութիւններում դիտորդական առաքելութիւն իրականացրած կազմակերպութիւններին, որոնց գործունէութիւնը՝ համընդհանուր գնահատմամբ, նպաստել է ընտրութիւնների որակի բարձրացմանը», - գրել է Փաշինեանը:

Սեպտեմբերի 8-ին Արցախի բոլոր 228 համայնքներում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրութիւններ էին: Այս ընտրութիւնները նախորդում են Արցախի համընդհանուր ընտրութիւններին. 2020-ին Արցախը կ՚ընտրի նոր նախագահ եւ խորհրդարան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԴ ՈՐՈՇՄԱՆ ՈՒԺՈՎ ՌՈԲԵՐՏ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿԵԼՈՒ ՀԻՄՔԵՐ ՉԿԱՆ. ԴԱՏԱԽԱԶՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի գլխաւոր դատախազութիւնն արձագանքել է Ռոբերտ Քոչարեանի դիմումի հիման վրայ Սահմանադրական Դատարանի կայացրած որոշմանը:

Արմենպրէսի հարցմանն ի պատասխան Հայաստանի գլխաւոր դատախազութիւնը նշում է, որ ՍԴ-ի 2019 թուականի Սեպտեմբերի 4-ի ՍԴՈ-1476 որոշմանը տրուել են մեկնաբանութիւններ, որոնք հիմնուած են դրա առանձին պարբերութիւնների մեկուսի դիտարկումների վրայ եւ չեն բխում որոշման իմաստից:

«Ռոբերտ Քոչարեանին առաջադրուած մեղադրանքը բաւարարում է իրաւաչափութեան լրացուցիչ եւ նախնական պարտադիր պահանջը. վերջինիս առաջադրուած մեղադրանքը չի առնչւում նրա գործառութային անձեռնմխելիութեանը, այն է՝ նրան մեղսագրուող արարքները չեն կարող դիտուել որպէս վերջինիս կարգավիճակից բխող:

Հետեւաբար, Հայաստանի դատախազութիւնը համարում է, որ ՍԴ-ի

↳ 4

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՖԻԼՄԻ ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԳԶՈՒՀԻ՝ ՆԱՏՐԱ ԵՐԿՈՒ ՎԱՐԿԱԾ

Հ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Դերասանուհի եւ երգչուհի Նատրա (1906-1990) կը հանդիսանայ եգիպտական առաջին երգային ֆիլմի գլխաւոր երգչուհին: Ֆիլմը՝ *Անշուտաթ ալ-ֆու՚աա* (Սիրտի երգը), 1932 թուականի արտադրութիւն է:

Իբրեւ գլխաւոր դերասանուհի մասնակցած է եւս երկու եգիպտական ֆիլմերու՝ *Շապաճ ալ-մաՃի* (Անցեալի ուրուականը) (1934) եւ *Անշուտաթ ալ-ուատիօ* (Ռատիոյի երգը) (1936):

Նատրա լայն գործունէութիւն ծաւալած է իբրեւ մեներգչուհի եւ երաժշտահան:

1. ՆԱՏՐԱ ԱԼ-ՇԱՄԷՅԱ՝ ԱՆԱՍԻ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Սուրիացի երաժշտագիտնադատ Ալ-Շերիֆ իր հատորին մէջ (2011) կը գրէ, որ եգիպտական *Անշուտաթ ալ-ֆու՚աա* ֆիլմի երգչուհի՝ Նատրա Ալ-Շամէյա, ծագումով հայ է: Ան ծնած է Սուրիա, 1907-ին, իսկ սուրիական յեղափոխութենէն ետք՝ 1925-ին, գաղթած է Գահիրէ, ուր ապրած եւ գործած մինչեւ վախճանը(1):

Մէկ տարի ետք գրած յօդուածին մէջ, Ալ-Շերիֆ կը յիշատակէ Նատրայի բուն անունը՝ Անասի Զաքարեան, աւելցնելով, որ հռչակ վայելած էր նախ Դամասկոսի եւ ապա Գահիրէի թատրոններուն մէջ(2):

2011-ին, Նատրայի մասին այսպէս պիտի գրէր եգիպտացի յօդուածագիր Ուակիհ Նատա. «Գեղեցկուհի հայ մըն էր: Փոքր տարիքին կորսնցուցած է ծնողքը եւ մեծնած Լիբանան՝ մեծմօր մօտ: Իսկական անունն է՝ Անասի Զաքարեան: Իր գեղեցկութիւնը գերած է բազմաթիւ սուրիացի եւ եգիպտացի անհատներ, եւ հանդիսացած է թէ՛ Սուրիոյ եւ թէ՛ Եգիպտոսի երգի սիրահարներուն մրցակիցը»(3):

2016-ին, յորդանանցի երաժիշտ Զիյատ 'Ասսաֆ կը գրէ. «Իր բուն անունն է Անասի Զաքարեան: Նախնիները եղած են հայեր՝ որոնք Ի. դարասկիզբը կոտորածներու ենթարկուելով փախուստ տուած ու ապաստանած են Դամասկոս, ուրկէ անցած են Պէյրութ, ուր 1906-ին ծնած է Նատրա: Հայրը եգիպտացի մըն էր Տումիաթ քաղաքէն եւ կը զբաղէր առեւտուրով: Այս պատճառով ան յաճախ նաւով կը շրջագայէր Աղեքսանդրիոյ եւ Պէյրութի միջեւ: Առաջին Համաշխարհային Պատերազմին կը նախընտրէ հաստատուիլ Պէյրութ, ուր կը ծանօթանայ Նատրայի մօրը եւ կ՚ամուսնանայ հետը: Սակայն հայրը՝ Ամին Մուսթաֆա, կը գաղթէ Ամերիկա, կ՚ամուսնանայ ամերիկուհիի մը հետ եւ կ՚ունենայ զաւակ: Երկու տարեկանին կը մահանայ մայրը եւ իր դաստիարակութիւնը կը ստանձնեն ազգականները:

«Նախակրթական ուսումը կը ստանայ Պէյրութ, ուրկէ ետք կը հաստատուի Դամասկոս»: Յետագային կը գաղթէ Գահիրէ(4):

'Ասսաֆի բնագիրը ունի անհասկնալի կէտեր: Նատրա ծնած է 1906-ին, բայց հայրն ու մայրը ամուսնացած են Առաջին Պատերազմէն ետք: Նատրայի բուն անունը Անասի Զաքարեան է, իսկ հայրը կը կրէ մահմետական անուն՝ Ամին Մուսթաֆա:

2. ՆԱՏՐԱ ԱՄԻՆ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ԱԼ-ՇԵԹԹԱՈՒԻ

Նատրայի մահուան առիթով գրած յօդուածին մէջ, Մահէր Հասան կու տայ բոլորովին այլ տեղեկութիւններ. «[Երգչուհի եւ երաժշտահան Նատրա Ամին] ծնած է 1906 Յուլիս 7-ին, Գահիրէի 'Ապտին թաղամասը: Հայրը եգիպտացի մըն էր Պուհայրայի Ռաշիտ քաղաքէն, սերած Շեթթա գերդաստանէն: Մայրը բնիկ լիբանանցի էր, եւ այս պատճառով է որ շատեր կը կարծեն՝ որ Նատրա շամցի է: Շուրջ երկու տարեկան էր երբ մահացաւ մայրը, իսկ հայրը ճամբորդեց Ամերիկա, ամուսնացաւ եւ հաստատուեցաւ այնտեղ: Այս պատճառով, իր դաստիարակութիւնը ստանձնեցին հօրաքոյրը եւ հօր կողմէ մեծմայրը: Իր յարաբերութիւնը երգեցողութեան հետ սկսաւ նախակրթարանի շրջանէն»(5):

Ուակիհ Նատա՝ որ 2011-ին կը յիշէր Նատրայի հայկական անունը, 2013-ին գրեթէ կը կրկնէ Մահէր Հասանի տեղեկութիւնները, որոնք կը ջնջեն առաջինը. «Երգչուհի, երաժշտահան Նատրա Ամին Մուսթաֆա Ալ-Շեթթաուի ծնած է 1906 Յուլիս 17-ին, Գահիրէի 'Ապտին թաղամասը: Հայրը եգիպտացի մըն էր Ռաշիտ քաղաքէն, որուն ակունքները կապուած էին Ռաշիտի հռչակաւոր Շեթթա գերդաստանին հետ: Մայրը բնիկ լիբանանցի էր, եւ այս պատճառով է որ շատեր կը կարծեն՝ որ Նատրա շամցի է: Շուրջ երկու տարեկանին, Նատրա դարձաւ գրեթէ որբ: Մայրը 35 տարեկան էր երբ հեռացաւ կեանքէն, իսկ

Նատրա կ՚երգէ *Անշուտաթ ալ-ֆուաա* ֆիլմին մէջ

հայրը ճամբորդեց Ամերիկա, ամուսնացաւ եւ ունեցաւ զաւակ: Այս պատճառով, իր դաստիարակութիւնը ստանձնեցին հօրաքոյրը եւ հօր կողմէ մեծմայրը: Տակաւին նախակրթարանին մէջ Նատրա սիրեց երգը»(6):

ՈՒԻՔԻՓԵՏԻԱ

Ուիքիփետիան՝ որ տեղեկութիւններու խառնարան մըն է յաճախ, իր արաբերէն տարբերակին մէջ ունի Նատրայի երկու, իրարմէ անկախ բառայօդուածներ, մէկը՝ «Նատրա Ալ-Շամէյա», ուր երգչուհին կը ներկայանայ նաեւ Անասի Զաքարեան անունով, միւսը՝ «Նատրա Ամին», ուր կը ներկայանայ իբրեւ եգիպտացի:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Կը ստացուի, որ Նատրա Ալ-Շամէյա կամ Անասի Զաքարեան ծնած է Սուրիա եւ 1925-ին տեղափոխուած Գահիրէ, իսկ Նատրա Ամին Մուսթաֆա Ալ-Շեթթաուի ծնած է Գահիրէ եւ ողջ կեանքը անցուցած այնտեղ: Երկու պարագաներուն մայրը եղած է սուրիացի-լիբանանցի, հայրը՝ եգիպտացի:

Այս բոլորէն կարելի է քաղել երրորդ վարկած մը: Կրնայ ըլլալ Անասի Զաքարեանը Նատրայի սուրիացի մօր անունն է եւ վերոյիշեալ գրողները սխալմամբ զայն վերագրած են Նատրային: Մէկ գրողի մը սխալը մեքենայաբար կրկնած են միւսները: Այս վարկածը կը թուի ըլլալ ամենէն հաւանականը:

Ամէն պարագայի, եզրակացութեան հասնիլը դժուար է: Կը պակսին աղբիւրագիտական հիմնաւորուած տեղեկութիւնները:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Սումայա Ալ-Շերիֆ, *Ալ-Մուսիքա ֆի Սուրիա. ա՚ալամ ուա թարիխ* [*արաբերէն*՝ Երաժշտութիւնը Սուրիոյ մէջ. դէմքեր եւ պատմութիւն], Դամասկոս, Մշակոյթի Նախարարութիւն, 2011, էջ 665:

2. Սումայա Ալ-Շերիֆ, «Ալ-Մուսիքա ալ-մասրէյա մոնզու 'ասր ալ-Ֆարա'էնա հաթթա ալ-քարն ալ-'աշրին» (*արաբերէն*՝ Եգիպտական երաժշտութիւնը՝ Փարաւոններու շրջանէն մինչեւ Ի. դար) , *Ալ-Հայա ալ-մուսիքէյա*, երաժշտական պարբերաթերթ, Դամասկոս, 2012, թիւ 62, էջ 60:

3. Ուակիհ Նատա, «Ամիրաթ ալ-թարապ ալ-մութրէպա Նատրա» (*արաբերէն*՝ Երգի իշխանուհին՝ երգչուհի Նատրա), *Տոնիա ալ-ուաթան*, Ռամալլա (Պաղեստին), 23 Յունուար 2011, https://pulpit.alwatanvoice.com/articles/2011/01/23/218838.html:

4. Զիյատ 'Ասսաֆ, «Ալ-Մանսի ֆիլ ղենա' ալ-'արապի» (*արաբերէն*՝ Արաբական երգեցողութեան մոռցուած դէմքերը), *Ալ-Ռա'ի*, Ամման, 4 Մայիս 2016, http://alrai.com/article/784676.html:

5. Մահէր Հասան, «Ուաֆաթ ալ-մուլահհենա ուալ-մոթրեպա Նատրա Ամին» (*արաբերէն*՝ Կը մահանայ երգչուհի եւ երգահան Նատրա Ամին), *Ալ-Մասրի ալ-իոմ*, օրաթերթ, Գահիրէ, 24 Յուլիս 2012, թիւ 2963, https://to.almasryalyoum.com/article2.aspx?ArticleID=347469:

6. Ուակիհ Նատա, «Ամիրաթ ալ-թարապ ալ-մութրէպա Նատրա» (*արաբերէն*՝ Երգի իշխանուհին՝ երգչուհի Նատրա), *Տոնիա ալ-ուաթան*, Ռամալլա (Պաղեստին), 24 Նոյեմբեր 2013, https://pulpit.alwatanvoice.com/articles/2013/11/24/312676.html:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԸ ՋԵՂԱՐԿԵԼ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԻՔԱՅԷԼ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ ՀԵՏԱԽՈՒԶՈՒՄԸ

ԱՊՀ երկրներում միջպետական հետախուզման մէջ գտնուող Հայաստանի նախկին պաշտպանութեան նախարար գեներալ լեյտենանտ Միքայէլ Յարութիւնեանի նկատմամբ հետախուզումը չեղարկուել է Ռուսաստանի տարածքում, հաղորդում է *Ինտերֆաքսը*՝ յղում կատարելով իրազեկ աղբիւրին, գրում է news.am-ը: Այդպիսով, պարզաբանել է նա, Ռուսաստանում Յարութիւնեանին ոչինչ չի սպառնում:

Աղբիւրը նաեւ նշել է, որ պաշտպանութեան նախկին նախարարին ձերբակալելու եւ արտայանձնելու մասին հայցը Մոսկուան ստացել էր ոչ թէ Հայաստանի Գլխաւոր Դատախազութիւնից, այլ միջպետական հետախուզման կողմից: Ձերբակալման մասին ստացուած փաստաթղթում նշուած է նաեւ Ռուսաստանի մայրաքաղաքում մեղադրեալին տնային կալանքի տակ առնելու մասին կէտը:

Աւելի վաղ *Ինտերֆաքսի* մէկ ուրիշ աղբիւրը յայտնել է, որ Յարութիւնեանի արտայանձնման հարցը կը մերժուի, քանի որ 2002 թուականից նա ունի ռուսական անձնագիր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

2019 Թ. ՅՈՒՆՈՒԱՐ-ՅՈՒՆԻՍԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԺԱՄԱՆԱԾ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՆԵՐԻ ԹԻՒՆ ԱՃԵԼ Է ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 84000-ՈՎ

Ըստ Վիճակագրական Կոմիտէի, 2019 թ. Յունուար-Յունիսին Հայաստան ժամանած զբօսաշրջիկների թիւը աճել է աւելի քան 84000 զբօսաշրջիկով՝ կազմելով 770000 զբօսաշրջիկ (աճ 12%): Իհարկէ, ոլորտում բազում խնդիրներ կայ, որի մասին, ես եւ գործընկերներս, բարձրաձայնում եւ խօսում ենք բիւջէտային քննարկումների ժամանակ, բայց կայ մի անչափ կարեւոր փոփոխութիւն, Ֆէյսբուքի իր էջում գրել է Իմ Քայլը խմբակցութեան պատգամաւոր Արտակ Մանուկեանը:

ՕՊԵՐԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԲԱԼԷՏԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒՄ Է ՂԵԿԱՎԱՐԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

Սպենդիարեանի անուան օպերայի եւ բալէտի ազգային ակադեմիական թատրոնի բալէտային խմբի արտիստները պահանջում են խմբի ղեկավար Արմէն Գրիգորեանի հրաժարականը՝ ընդգծելով, որ չեն ցանկանում աշխատել նրա հետ: Պարողները պնդում են, թէ Գրիգորեանը չի յարգում արտիստներին, սպառնալիքներով է խօսում նրանց հետ՝ նպաստելով աշխատանքային վատ մթնոլորտի ստեղծմանը: Արմէն Գրիգորեանը հերքում է իր հասցէին հնչած մեղադրանքները՝ նշելով, որ պարողները խուսափում են աշխատանքից, եւ ինքը չի պատրաստւում հեռանալ:

➪ 4

ՀԱՄԱՑԱՆՑՈՒՄ Է *ԵՍ ՄԵՆԱԿ ՉԵՄ* ՖԻԼՄԻ ԹՐԵՅԼԷՐԸ

Համացանցի YouTube-ի տեսադարանում է ներբեռնուել Թաւշեայ Յեղափոխութեան մասին պատմող *Ես մենակ չեմ* վաւերագրական ֆիլմի թրեյլէրը:

Ֆիլմի գլխաւոր պրոդիւսէրն ու սաունդթրէքի հեղինակն է Սերժ Թանկեանը:

Ֆիլմի պրեմիերան կայացել է Սեպտեմբերի 7-ին, Տորոնտոյի Scotiabank թատրոնում: Ներկայ է եղել վարչապետի տիկին Աննա Յակոբեանը:

Ֆիլմում տեղ են գտել վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի, վարչապետի տիկին Աննա Յակոբեանի, ոստիկանապետ Վալերի Օսիպեանի, System of a Down խմբի մենակատար Սերժ Թանկեանի եւ բազմաթիւ այլ քաղաքական գործիչների հարցազրոյցները:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱՆԻ ԱՂԹԱՄԱՐ ԿՂԶՈՒ ՍԲ. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ ՊԱՏԱՐԱԳ Է ՄԱՏՈՒՑՈՒԵԼ

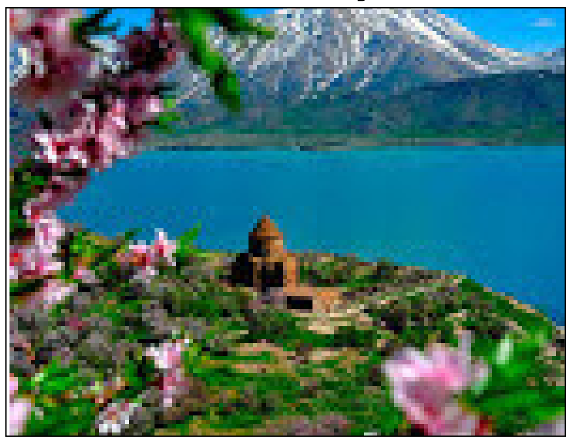

Սեպտեմբերի 8-ին Պոլսի Հայոց պատրիարքարանի կողմից Վանայ Լճի Աղթամար կղզու Սբ. Խաչ եկեղեցում պատարագ է մատուցուել Պոլսի Հայոց պատրիարքի տեղապահ Սահակ եպիսկոպոս Մաշալեանի կողմից: Այս մասին տեղեկացնում է *ermeni-haber.am*ը:

Պատարագին մասնակցել են Թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, ինչպէս նաեւ մեծ թուով գբօսաշրջիկներ ու ուխտաւորներ Հայաստանից եւ այլ երկրներից:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԱԼՈՒՑ ՄԻ ՔԱՆԻ ՕՐ ԱՌԱՋ ԿԳԲ-Ի ԱՄԲՈՂՋ ՓԱՍՏԱԹՂԹԱՅԻՆ ՄԱՍԸ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԵԼ ԷՐ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ. ՎԱԶԳԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«Երբ որ մենք 90 թուին եկանք իշխանութեան՝ քննարկում էինք ԿԳԲ-ի արխիվների բացել-չբացելու հարցը», – «30 րոպէ» հաղորդման ժամանակ ասել է Հայաստանի առաջին վարչապետ Վազգէն Մանուկեանը:

«Դեռ որոշուած չէր, բացել այդ արխիվները, թէ ոչ, բայց ես ուզում էի դրանց ծանօթանալ: Պարզուեց, որ Խորհրդային Միութիւնը շատ աւելի խելօք էր, քան ենթադրում էի. մեր իշխանութեան գալուց մի քանի օր առաջ ԿԳԲ-ի ամբողջ փաստաթղթային մասն ինքնաթիռներով տեղափոխուել էր Սմոլենսկ: Դիմեցի ԽՍՀՄ ղեկավարութեանը՝ ԿԳԲ-ի պետին, Գորբաչովին, ասելով, որ այդ արխիվները պէտք ամբողջութեամբ վերադարձուեն Հայաստան», – նշում է Մանուկեանը:

ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԱՆՑ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊՕՐԻՆԻ ՀԱՆՔ Է ՅԱՅՏՆԱԲԵՐԵԼ

Հանքարդիւնաբերութեամբ զբաղուող ընկերութիւնը առանց յատուկ թոյլտուութեան եւ ընդերքի օգտագործման եւ պահպանութեան կանոնների խախտմամբ 2013-2016 թուականների ընթացքում իրականացրել է օրէնքով արգելուած ձեռնարկատիրական գործունէութիւն, յայտնում է Ոստիկանութիւնը:

«2013թ. Մարտին ընկերութիւնը ձեռք է բերել մէկ այլ ընկերութեան հանքարդիւնաբերական սարքաւորումները, նրան է փոխանցուել նաեւ Արարատի մարզի Աւշար համայնքի վարչական տարածքում գտնուող, ենթավարձակալուած, ընդհանուր 10 հեկտար տարածքը, որն այդ ժամանակ գտնուել է գործունէութիւն ծաւալելու համար լիցենզիա ստանալու գործընթացում:

Ըստ այս պահին եղած քննութեանը յայտնի տուեալների՝ ընկերութիւնը նման պայմաններում 2013թ. Մարտից ➯ 4

ԽՈՀԵՐ

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ԲՆԱԳԻՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Ի՞նչ է բնագիրը: Նախապէս գոյացած միտքի, գաղափարի արտացոլում-արտայայտութի՞ւն, ինքն իրմով բացատրելի անկախ գոյութի՞ւն, թէ՞ յետագայ արտացոլումի աղբիւր:

Ի՞նչ է բնագիրը: Գրո՞ղ թէ ընթերցող, հեղինա՞կ թէ ընկալող, արտադրո՞ղ թէ սպառող:

Ի՞նչ է բնագիրը: Բա՞ռ, լեզո՞ւ, նի՞ւթ, յղացո՞ւմ, ո՞ճ:

Ահաւասիկ Ռուբէն Սեւակի *Էտըլվէյս* բանաստեղծութիւնը.

Պատիս վրայ անխօսուկ, մունջ,
Գամ մը մէջքիդ՝ կը մտածես,
Կը տժգունիս, կուլաս կարծես,
Էտըլվէյսի ո՜վ վտիտ փունջ:

Թառամե՜ր են թերթերդ բոլոր,
Հիւծեր է ցո՜ղդ տրտմօրէն.
Ո՞ր դժբախտ հո՜վը սարերէն
Քեզ հոս նետեց քայլամոլոր:

Ծաղիկներուդ գոգը վայրի
Ու թերթերուդ մէջ գալարուն,
Անհա՜ս, հպա՜րտ բարձունքներուն
Հիւանդ կարօ՜տն է, որ կ՚այրի:

Ու կ՚երազե՜ս դուն անշշունջ,
Գամ մը մէջքիդ. ու կ՚ոլորի
Գունատ թաւի՜շդ մոխիրի,
Էտըլվէյսի ո՜վ նիհար փունջ:

«Էտըլվէյս» անունը հասկնալու համար քիչ մը կենսագրութիւն պէտք է իմանալ: Edelweiss ալպեան ծաղիկ մըն է՝ շատ սիրելի տեղաբնակներուն համար, իսկ Սեւակ ապրած, սիրահարուած ու գերմանուհիի հետ ամուսնացած է Լօզանի մէջ: Կենսագրական այս հատուածը, այսինքն՝ նախաբնագրային միտքը, գոյութիւն մըն է ընթերցումի ժամանակ:

Փիլիսոփայ Միշէլ Օնֆրէ կ՚ըսէ՝ որ կենսագրութիւնը կարեւոր է գրական բնագիրներուն համար, եւ կը բերէ օրինակ մը: Մարքի տը Սատ ֆրանսական գրականութեան մէջ կը ներկայացուի իբր ազատ սեռականութեան պաշտպանող: Այդպէս են իր բնագիրներէն արտացոլուած միտքերը: Բայց, Օնֆրէ ցոյց կու տայ, որ տը Սատ իր կենսագրութեամբ կը հանդիսանար ինքնահաւան աւատատէր ազնուական մը՝ որ ինքզինքին իրաւունք տուած էր չարչարել եւ բռնաբարել սպասուհիներն ու մուրացկանները, առեւանգել եւ սեռապէս տանջել անչափահաս աղջիկները (John Lichfield, ‘Marquis de Sade: Rebel, Pervert, Rapist... Hero?,’ *Independent*, 14 November 2014, https://www.independent.co.uk/news/world/europe/marquis-de-sade-rebel-pervert-rapisthero-9862270.html): Նման կենսագրական իրագեկութենէ ետք, անպայմանօրէն կը փոխուի վերաբերմունքը իր բնագիրներուն նկատմամբ:

Բնագիրի երկրպագուները, սակայն, կարեւորութիւն պիտի չտան ասոր: Կարեւորը, կ՚ըսեն, բնագիրն է՝ իր արտադրած իմաստներով: Նաեւ յետարդիապաշտութեան (postmodernism) սիրելի մօտեցում մըն է ասիկա: Կարեւոր չէ ինչո՞ւ բանաստեղծը Էտելվէյս ընտրած է եւ ոչ Անթառամ կամ Շուշան, կարեւորը Էտելվէյսի արտածուած գեղեցկագիտական ցոլացումներն են եւ ասոր առնչութեամբ բանաստեղծի արտայայտած գաղափարները:

Կարելի է նաեւ կառուցողապաշտական մօտեցում ցուցաբերել: Նկարագրական բառերն ու ածականները անջատելով բնաբաններէն, աչքի կը զարնէ «վայրի» բառը, որ գործածուած է ընդհանուր տրտմաշունչ բառերու տարածութեան մէջ՝ մունջ, տրտում, վտիտ, դժբախտ, հիւանդ, գունատ, նիհար, եւ այլն: «Վայրի» կը նշանակէ բնական միջավայրի ծնունդ, երբեմն՝ վայրենի ու անմշակ: «Վայրի»-ն առողջ է՝ մշտաշարժ ու սլացիկ, թէեւ քաղաքակիրթ մարդը շատ չ՚ախորժիր անկէ: Մինչդեռ Էտելվէյսին տրուած բառային բնութագրութիւնը կը յարի դէպի անառողջութիւն, մելամաղձութիւն, այլեւ բարձր գեղագիտականութիւն՝ հիմքը արդի քաղաքակրթութեան: «Վայրի»-ն բացասումն է այս գեղագիտութեան:

Էտելվէյս կարելի է կարդալ նաեւ իր ուղիղ իմաստով՝ իբրեւ ծաղիկ մը յոգնաբեկ, կամ կարելի է չերտաւորելով զայն նոյնացնել Սեւակի սիրուհիին հետ:

Մէկ խօսքով, իրական բնագիրի մը ընթերցումները շատ են:

Աւելին: Լաւ բնագիր մը ենթադրուած չէ առաջին ընթերցումով դառնալ բաւարար: Տարածային գործօնը կողմնորոշիչ դեր պէտք է խաղայ:

Լաւ բնագիր մը չի կրնար ուղղակի իմաստներ արտայայտել: Արդիականութեան զանգուածային կրթութիւնը, զանգուածային մամուլը եւ այլ զանգուածայիններ միտուած են քանդելու բնագիրին բազմիմաստութիւնը, վերացնելու տարածային գործօնը բնագիրէն, ստեղծելու ուղղակի գիտելիքներ՝ զերծ իմաստաւորումի կարելիութենէ:

Դպրոցի մը մէջ ամենէն հետաքրքրական գրական բնագիրը կը ներկայացուի կա՛մ կմախքային պատմուածքի արտատեսքով, կամ լեզուական-քերականական վերլուծականով: Իմաստներու հարցադրումներ չեն կատարուիր՝ «աշակերտը չի հասկնար» պատճառաբանութեան տակ: Աշակե՞րտը չի հասկնար, թէ ուսուցիչը: Տակաւին պէտք է պարզաբանել:

Համալսարանները եւ տոքթորականները սովորական դարձուցին բնագիրներու ամենէն հասարակներն ու անպաճոյճները, որոնցմէ շատ քիչ անձեր կը յաջողին դուրս գալ: Ընդունուած դարձան ո՛չ մէկ միտք արտայայտող, բայց աղբիւրներու կոյտերով խճողուած բնագիրներ, առանց մեկնաբանական որեւէ հնարաւորութեան: Տոքթորական բնագիրները չափանիշ դարձան ընդհանուր բանասիրական-պատմական բնագիրներու: Հայագիտութեան, հայոց պատմութեան, գաղութներու պատմութեան հայերէն, արաբերէն, անգլերէն բնագիրներ ստեղծուեցան՝ «առարկայական» փաստերու կուտակումներով, անիմաստ, անհասկնալի, առանց զարգացումային գիծի:

Այսօրուայ ամենաշատ ընթերցուած բնագիրը զանգուածային մամուլն է: Մամուլի բնագիրը եղած է անմիջապէս ու վայրկենապէս հասկնալու համար: Զանգուածային մամուլը չի կրնար շնորհել այն տարածական կարելիութիւնը՝ որ անհրաժեշտ է հետք թողելու ատակ բնագիր ստեղծելու համար: Անիկա դէպքային է, այլ ոչ իրադարձային: Կան լրագիրներ՝ հիմնահոսանքէն անդին, որոնք կը փորձեն ստեղծել իրադարձային բնագիրներ: Անոնց գոյութիւնն ու յարատեւութիւնը դժուար է: Առաջիններուն անցողիկ բնագիրներուն իշխանութիւնը կը սպաննէ զանոնք:

Զանգուածային մամուլը՝ իր ընտրուած, ձեւաչափուած եւ մկրատուած լուրերու անվերջանալի հոսքով, միտուած է ստեղծելու ուղղահայեաց իմաստներ՝ դէպքային դրուագներով, զերծ բնաբաններէ: Իսկ լրագրական միանձնեայ մեկնաբանական բնագիրները նպատակ կը հետապնդեն միեւնոյն լուրերը ծրարաւորել կանխադրեալ ուղղութիւններու մէջ:

Օրինակ, Պօպ Ուուտուարտ՝ Watergate-ի եւ նման դէպքերու բացայայտիչը: Բացայայտումներ՝ որոնք զգայացունց հասկացողութենէ անդին չեն անցնիր, չեն բացատրեր ամերիկեան իշխանական համակարգի ներքին փտածութեան աստիճանը՝ աղքատութիւն ստեղծող, արտաքին պատերազմներ կազմակերպող, երրորդ աշխարհի բռնապետներ քաջալերող, այլերկրի յեղաշրջումներ բանեցնող: Ընդհակառակը, Ուուտուարտի յառաջացուցած բնագիրները՝ իրենց ցնցողականութեամբ, միտուած են ուշադրութիւնը շեղել բուն, խորքային հարցերէն: Ինչո՞ւ Ճոն Փիլճըրի նման լրագրողի մը բնագիրները՝ որոնք աշխարհի դրամատիրութեան աղէտներուն վաւերագրական բացայայտիչներն են, եւ որոնց ընթերցումէն ետք չես կրնար դադրիլ մտածելէ, չեն դարձած հռչակաւոր: Որովհետեւ, Փիլճըրի բնագիրները՝ եթէ դառնան զանգուածին սեփականութիւնը, պիտի շարժեն հանրութիւնը: Անոնք մտածել տալու եւ շարժելու կարողութիւն ունին: Ուուտուարտինները չունին:

Բնագիրները եւ անոնց բանեցումն ու նպատակներու ծառայեցումը բազմազան են: Սփիւռքը մասնագէտն է անվիճելի, աներկբայելի, անառարկելի, անփոխարինելի բնագիրներու՝ միշտ պահելով սփիւռքեան դէմքը:

Սփիւռքի մէջ բնագիրներ կրնան ստեղծուիլ ու ➯ 4

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՕՊԵՐԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ԲԱԼԷՏԱՅԻՆ ԽՈՒՄԲԸ ՊԱՀԱՆՋՈՒՄ Է ՂԵԿԱՎԱՐԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

2

Արմենպրէսի հաղորդմամբ՝ Սեպտեմբերի 7-ին բալէտային խմբի ներկայացուցիչների լրագրողների հետ հանդիպմանը առաջատար մենապարող, Հայաստանի վաստակաւոր արտիստ Ռուբէն Մուրադեանն ասաց, որ իւրաքանչիւր արտիստի առողջ մթնոլորտ է անհրաժեշտ ստեղծագործելու համար, այնինչ երկու տարուայ ընթացքում դա անհնար է դարձել Արմէն Գրիգորեանի շնորհիւ:

ԵՐԵՔ ՏԱՐԻ ԱՆՑ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊՕՐԻՆԻ ՀԱՆՔ Է ՅԱՅՏՆԱԲԵՐԵԼ

3

2016թ. Մարտն ընկած ժամանակահատուածում կազմակերպել եւ իրականացրել է հանքարդիւնաբերական ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունէութիւն:

Այդ ընթացքում արդիւնահանուել է 2649,6 քմ մակերեսով՝ 9717,9 խմ ծաւալով տրաւերտինի հանքաքար, որից շուրջ 9379,7 խմ-ն առանց համապատասխան հաշուապահական փաստաթըղթաւորման՝ կանխիկ եղանակով իրացուել է: Ըստ այս պահին յայտնի տուեալների՝ պետութեանը պատճառուել է շուրջ 95,797,000 դրամի նիւթական վնաս», - ասուած է ոստիկանութեան տարածած հաղորդագրութիւնում:

Փաստի առթիւ յարուցուել է քրէական գործ: Կատարւում է նախաքննութիւն:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ԲՆԱԳԻՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

3

ձեւակերպուիլ՝ որպէսզի ճշգրտօրէն յարմարին Հայաստանի նախարարներու ճաշակին: Այդ բնագիրներուն հեղինակները կը յաջողին հասնիլ նախարարական մակարդակի շնորհանդէսներու եւ շքանշաններու: Շնորհանդէսն ու շքանշանը ըլլալով աւելի կարեւոր քան նոյն ինքը բնագիրը, հետեւաբար՝ բնագիրը բխեցնելով շնորհանդէսէն եւ շքանշանէն այլ ոչ թէ հակառակը, հեղինակները իրենց ձեռքով քանդած կ՚ըլլան սեփական բնագիրներուն ներարժէքը եւ հաճոյք ստացած այդ քանդումէն: Կը քանդուին իրական իմաստներ, կը ստեղծուին ցնորական գերիմաստներ:

Սփիւռքի մէջ ղեկավար անձեր կրնան օգտագործել հիմնարկային հսկայական աղբիւրներ (հիմնարկներէն դրամ դուրս հանելու օրինական լծակները շատ են) եւ բանեցնել շատ տարօրինակ մեքենայութիւններ, որպէսզի ստեղծուին իրենց անձին յարմարող եւ իրենց անձը յաւերժացնող բնագիրներ:

Սփիւռքի մէջ կրնան ստեղծուիլ բնագիրներ՝ որոնք այնպիսի անսպառ շռայլութեամբ, անհաւատալի փառաբանութեամբ գովերգեն ամենէն աննշան երեւոյթը եւ ձեռնարկը, որ մարդ պարզապէս մնայ ապշած: Իսկ երբ այս ապշեցուցիչ բնագիրները կը դառնան առօրեայի ընդունուած եղանակը, կարելի է արդէն պատկերացնել ընդհանուր մտաւոր մակարդակը: Եւ հաճելիօրէն, այդ նոյն բնագիրները ստեղծողները կրնան գանգատիլ սփիւռքեան մտաւոր կեանքի բացակայութենէն: «Ամէն տեղ միջակութիւն», գանգատած է հանճարեղ Յակոբ Օշական 1930-ականներուն: Միայն միջակութի՞ւն:

Սփիւռքի հիմնահոսանքը կը սարսափի բացայայտող բնագիրներէ: Արփիար Արփիարեան սպաննուեցաւ Գահիրէի մէջ՝ որովհետեւ սկսաւ բնագիրներու միջոցով բացայայտել իրական շողոքորթութիւններ: Բուն շողոքորթողը՝ Վահէ Արզումեան, յաջողեցաւ ահաբեկիչ համակիրներու կողմէ սպաննել Արփիարեանը: Այս նիւթով կը խօսէի սփիւռքահայ ոչ-հասարակ անձի մը հետ: Ըսաւ՝ Արփիարանն է յանցաւորը, որովհետեւ իր գրածները վտանգաւոր էին: Ասիկա սփիւռքեան համատարած հոգեբանութիւն մըն է, որուն կորիզն է՝ չստեղծել բացայայտիչ բնագիրներ: Այսինքն, թո՛ղ Արզումեան եւ նմանները գողնան պաշտօնական Սփիւռքէն, թո՛ղ ինչ կ՚ուզեն ընեն, բայց կատարուածներուն համարժէք բնագիրներ չստեղծուին: Բնագիրներ չստեղծուելով, կարելի կ՚ըլլայ շարունակել շողոքորթութիւնը: Ուզուածն ալ այդ է արդէն:

Ահաւասիկ՝ Սփիւռքը, իր յաւերժ կատակներով:

Ամբողջ աշխարհը նոյնն է՝ առանց կատակի: Բնագիրը զանգուածին համար պէտք է մնայ ակնթարթային տպաւորութեան եւ կարճատեւ ու կարճատես յանգումներու աղբիւր:

(Շար. 1/2)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019,

Պըլըքտանեան Սրահ

Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

ՍԴ ՈՐՈՇՄԱՆ ՈՒԺՈՎ ՌՈԲԵՐՏ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻՆ...

1

որոշման ուժով Ռոբերտ Քոչարեանի նկատմամբ յարուցուած քրէական հետապնդումը դադարեցնելու, նրան ազատ արձակելու հիմքեր չկան», - ասուած է դատախազութեան պարզաբանման մէջ:

ԳԱՀԻՐԷ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 22 Սեպտեմբեր 2019-ին

Առաւօտեան ժամը 10:00-ին

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ մէջ

Յաւարտ Ս. Պատարագի պիտի կատարուի

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

Սեպտեմբեր 21-ի Տօնի առիթով

Հանրաշարժի սպասարկութեան ժամանակացոյց

Իսմաալէյա հրապարակէն ժամը 8:40-ին

Այծեմնիկ Հանգստեան Տան առջեւէն ժամը 8:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԱՄՈՒԼՍԱՐՆ ՈՒ ՀԱՆՔԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԱՂԷՏԸ

1

«աստուածավախ քրիստոնեայ», 2001-2014-ին եղած է Kingham Hill Trust-ի հոգաբարձու, Oakhill Theological College պահպանողական աւետարանական քոլէճի խորհուրդի անդամ: Կը հովանաւորէ ARK All Saints Church of England Academy-ն եւ այլն: Ու հակառակ իր ողջ «աստուածավախութեան», հազիւ թէ կարելի ըլլայ մտածել՝ որ «ուրուրը» կը նահանջէ Ամուլսարի առնչութեամբ» (‘Акционеры Lydian: британский Красный коршун над армянским Амулсаром’, *EurAsia Daily*, 27 Օգոստոս 2019, https://eadaily.com/ru/news/2019/08/27/akcionery-lydian-britanskiy-krasnyy-korshun-nad-armyanskiy-amulsarom):

Սեպտեմբեր 2-ին, openDemocracy-ի յօդուածը Թոմաս Ռօուլէի ստորագրութեամբ աւելի կ՚ընդհանրացնէ Lydian-ի կապը բրիտանացի վերնախաւին հետ, երեւան բերելով Միացեալ Թագաւորութեան (ՄԹ) Արտաքին Գերատեսչութեան (Foreign Office) եւ Երեւանի մէջ Բրիտանիոյ դեսպանատան սերտագոյն կապերը Lydian-ի հետ.

«Տեղեկութեան Ազատութեան Օրէնքին (Freedom of Information Act) շնորհիւ հրապարակուած նոր տեղեկութիւնները ցոյց կու տան այն յաճախակի կապերը՝ որոնք գոյութիւն ունին ՄԹ-ի Արտաքին Գերատեսչութեան եւ Lydian International-ի միջեւ: Վերջինս կը հանդիսանայ Հարաւային Կովկասի պետութեան Ամուլսարի ոսկիի հանքի ծրագիրին դրօշակակիրը: Այս հրապարակումները կը հաստատեն ընդդիմադիրներուն այն մտավախութիւնը՝ թէ կապեր գոյութիւն ունին հանքային ընկերութեան եւ Հայաստանի մէջ բրիտանական դեսպանատան միջեւ:

«openDemocracy-ի ձեռք բերած արձանագրութիւնները կը բացայայտեն՝ թէ ինչպէս Հայաստանի մայրաքաղաք Երեւանի մէջ գտնուող բրիտանական դեսպանատան անձնակազմը, ներառեալ դեսպանները, 2013-2018 թուականներուն Ամուլսարի ոսկիի հանքի հարցով կանոնաւոր կապի մէջ եղած են Lydian International-ի հետ: Անոնք կազմակերպած են ներկայացումներ, սեմինարներ, հանդիպումներ, աշխատանքային խումբեր եւ վերջին տեղեկութիւններու իրազեկումներ: Օրինակ, արձանագրութիւնները կը ցանկագրեն 2018 Յունուար-Յուլիսի ընթացքին Lydian International-ի եւ դեսպանատան միջեւ կայացած 55 հաղորդակցական կապեր:

«2018-ի ներքին հաղորդակցութիւններու ցուցակ մը՝ զոր դարձեալ ձեռք բերած է openDemocracy, ցոյց կու տայ թէ ինչպէս Թաւշեայ Յեղափոխութենէն ետք դեսպանատունը հետամուտ եղած է Ամուլսարին եւ 400 միլիոն տոլլարի հանքը դարձուցած երկիրի քաղաքական օրակարգի առաջնահերթութիւնը:

«Ցուցակը կը մանրամասնէ փաստաթուղթերու վերնագիրները, ինչպէս՝ «Lydian կը նորոգէ նախագիծը», «Հարցումներ դեսպանին համար», «Վարչապետի գործակատար Փաշինեանի հետ հանդիպումի հիմնական կէտերը» եւ «Lydian-ի հետ հանդիպումի եզրակացութիւնները», արձանագրելով, օրինակ, Lydian-ի հետ առնչութիւն ունեցող դեսպանատան եօթը ներքին փաստաթուղթեր՝ պատրաստուած 2018 Սեպտեմբերին: Այս նոյն ամիսը, Հայաստանի կառավարութիւնը պատուիրած է երկիրի ջրային աղբիւրներուն վրայ ոսկիի հանքի գործողութեան ունենալիք ազդեցութեան գնահատում, ինչպէս նաեւ Lydian-ի շրջակայ միջավայրի վրայ ազդեցութեան գնահատումի անկախ վերաքննութիւն:

«Հայաստանի բնապահպանները մտահոգութիւն յայտնած են այս յարաբերութեան նկատմամբ՝ դեսպաններու գործողութեան մասին 2013 եւ 2019-ին բաց նամակներ գրելով ՄԹ Արտաքին Գերատեսչութեան» (Thomas Rowley, ‘UK Foreign Office criticised for supporting controversial gold mine in Armenia,’ *openDemocracy*, 2 September 2019, https://www.opendemocracy.net/en/odr/uk-foreign-office-criticised-over-controversial-gold-mine-armenia-amulsar/):

Յօդուածը կը հրապարակէ Յունուար 2013 – Յուլիս 2018-ին տեղի ունեցած ՄԹ Արտաքին Գերատեսչութեան եւ Lydian International-ի հանդիպումներուն ամբողջական ցուցակը:

Հակիրճ թարմացում մը: Յուլիս 30-ին եւ Օգոստոս 20-ին Արմէն Սարգսեան երկիցս կը գտնուէր իր հոգեհարազատ վայրը՝ Լոնտոն, առաջին անգամ ոչ-պաշտօնական, երկրորդ անգամ պաշտօնական այցով: Օգոստոս 12-ին կը յայտարարուէր, որ Հայաստանի մէջ ՄԹ դեսպան նշանակուած է բրիտանացի հայ մը՝ Ալան Կոկպաշեան, որ իր պաշտօնը պիտի ստանձնէ Սեպտեմբերին: Հայ մը՝ Հայաստանի մէջ, պիտի ներկայացնէ Բրիտանիոյ շահերը:

Եւ տակաւին...

Ա.

دار شوشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ- ԹԻՒ 1851 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2019 *ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴՔԿ.* عدد رقم ١٨٥١ الخميس ٣ أكتوبر ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Ամբողջ աշխարհի ղեկավարները Նիւ Եորք գացին՝ ելոյթ ունենալու ՄԱԿ-ի Գլխաւոր Խորհուրդի 74-րդ նստաշրջանին (24-30 Սեպտեմբեր): Ամէն տարի նոյն տօնական խնճոյքը կը կրկնուի: Նաեւ, ամէն տարի իւրաքանչիւր պետութեան լրատուամիջոցային ցանցերը կը խառնուին իրարու՝ գեղեցկազարդելու *իրենց* ղեկավարի ելոյթը, կարծէք ուրիշներ գոյութիւն ունեցած չըլլան:

Հայերը անպակաս մնացին այս արարողակարգէն: Փաշինեան ՄԱԿ-ի կեդրոնն էր... մեզի համար: Ահաւասիկ, *Ճահակիր*ն ալ «Խմբագրական» կը յատկացնէ:

Բայց հայերս, ինչպէս միշտ եւ ամէնուրեք, ունինք «առաւելութիւններ»: Ասոնցմէ մէկը կը կոչուի Սփիւռք: Փաշինեան իր այցելութիւնը սկսաւ հայութեան «կեդրոն»-էն՝ անձեռնմխելի Լոս Անճելըսէն, որ ինքզինքին տուած է Սփիւռքի մայրաքաղաքի կոչումը եւ յաճախ աղբիւրն է հայկական չգրուած օրէնքներու, դաւաճանութիւններու յայտնի հռչակումներու, հայկական հարցերու պարտադրանքներու, փառաբանութիւններու եւ անտեսումներու, եւ այլն: Հայութեան ճանապարհը կ՚անցնի Լոս Անճելըսով: Փաշինեանն ալ անցաւ այդ ճանապարհով:

22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Սեպտեմբեր 21-ին, Գիւմրիի մէջ Հայաստանի անկախութեան 28-ամեակի միջոցառումներուն մասնակցելէ ետք, յատուկ վարձուած Gulfstream G550 պիզնէսային չարթըր օդանաւով Փաշինեան Գիւմրիէն կը մեկնի Լոս Անճելըս:

Սեպտեմբեր 22-ի առաւօտեան, կը հանդիպի Արեւմտեան Ափի ՍԴՀԿ կեդրոնական վարչութեան անդամներուն եւ Արեւմտեան Ափի ՌԱԿ-ի ղեկավար կազմին հետ, որմէ ետք տեղի կ՚ունենայ մէկ ժամ տեւած մամուլի ասուլիս Քալիֆորնիոյ հայկական ԶԼՄ-ներու եւ Հայաստանէն ժամանած ԶԼՄ-ներու ներկայութեամբ:

Իր ներածական շատ կարճ խօսքը կը սկսի «Համահայկականութեան» շեշտադրումով՝ զայն ընդունելով իբրեւ Հայաստանի համար տնտեսական անհրաժեշտ գործօն: Թէեւ մեզի նման մշակութային ենթադրեալ գործիչներս, Համահայկականութեան ինքնին խիստ կասկածելի ու անհասանելի բառը, եթէ երբեւէ գործածուէր, պիտի փափաքէինք առնչուած տեսնել մշակոյթի հետ՝ ձախերուն ընդունած ամենալայն իմաստով, այսինքն՝ մշակութականացուած քաղաքականութիւն, տնտեսութիւն, առողջապահութիւն, բնապահպանութիւն, եւ այլն, բայց համահայկականութեան նոյնացումը դրամատիրական տնտեսութեան հետ, արդէն շատ կողմերով կը մեղմէ բառին գաղափարախօսային-պատումնային վերադրութիւնը:

Հարցումի մը պատասխանելով, կարծիք կը յայտնէ վերացնել Սփիւռք-Հայաստան հասկացողութեան երկուութիւնը, մեղմել անոնց միջեւ եղած սահմանները եւ յարաբերութիւնները դիտել պատմական ու տինամիք զարգացումի ծիրին մէջ: Օրինակ, վերջին 30-40 տարիներուն արտագաղթածները սփիւռքահա՞յ են թէ ոչ, կը հարցադրէ վարչապետը: Սահմաններու մեղմացումով, սակայն, վարչապետը հաւասար հարթակներու վրայ չի դներ երկուքը, այլ յառաջ կը մղէ Սփիւռքէն դէպի Հայաստան սովորապաշտ ուղեծիրը, բայց ոչ երբեք հակառակը, հայկականութիւնը նոյնիսկ նոյնացնելով քաղաքացիութեան ստացումի եւ քաղաքացիական անձնագիրի հետ, աւելորդ կերպով կրճատելով հայկականութիւն հասկացողութեան ընդարձակութիւնը:

Հանրահաւաք, Կրանտ Փարք, Լոս Անճելըս

Ոսկան Մխիթարեան կը հարցնէ. «Նկատի ունենալով Հայ եկեղեցւոյ եւ Հայ եկեղեցականութեան վարկի անկումը, չըսելու համար որ արդէն անդունդի եզրին է, կ՚ուզենք յստակ իմանալ ձեր կեցուածքը: Այն արտայայտութիւնը որ անցեալին ունեցաք, ըսելով՝ որ երկուքը առանձին հաստատութիւններ են եւ երբեք իրարու պէտք չէ խառնուին, մեզ չգոհացուց: Պատմութեան դաս տալու պէտք չկայ այստեղ. մեր ամբողջ 2000-ամեակին շատ յստակ կապ ունեցած է Հայ եկեղեցին եւ Հայ պետականութիւնը՝ թագաւորութիւն կամ պետականութիւն, եւ երբեք իրարմէ անջատ չեն գործած, միշտ միասնաբար գործած են: Շատ մօտիկ անցեալին դուք յայտարարեցիք՝ որ պետութիւնը կապ չունի կամ պիտի չխառնուի եկեղեցւոյ ներքին գործերուն: Հրատապ հարց մըն է որ կը յուզէ ոչ միայն մեր հայրենի եղբայրներն ու քոյրերը այլ ամբողջ 8 միլիոննոց Սփիւռքը: Կ՚ուզեմ ձեր յստակ պատասխանը»:

Հարցումը ինքնին իմաստներ կը պարունակէ: Մէկ կէտ մը միայն ըսեմ, որ այս ծիրին մէջ գործածուած «միասնաբար» բառը բնականաբար յառաջ կը մղէ «համերաշխ» իմաստը, իսկ եկեղեցի-պետութեան համերաշխ միասնութեան պատմականութիւնը կարելի չէ միանշանակ ընդհանրացումով յիշատակել բազմադարեայ միջնադարին համար: Կը բաւէ կարդալ Համլէտ Դաւթեանի հրաշալի ուսումնասիրութիւնը՝ *Մեզ անծանօթ Վարդանանց պատերազմը* (Երեւան, 2012), իրազեկ ըլլալու այդ յարաբերութիւններու այլաբանութեան:

Փաշինեան իր պատասխանին մէջ դարձեալ կը դնէ եկեղեցիի եւ պետութեան փոխադարձ անկախութեան հարցը, ի միջի այլոց, ըսելով. «Երբ մենք, օրինակ, ասում ենք, որ Հայաստանում մամուլը պէտք է լինի ազատ (կը ներէք, որ ընդհանրացումներով եմ խօսում), մամուլի առաջին ռէակցիան ի՞նչ է՝ դէ, եկէք կառավարութեան ողնաշարը ջարդենք: Երբոր ասում ենք՝ դատարանները պէտք է լինեն անկախ, մենք չենք միջամտելու դատավարութեան,

↳ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՔԱՋԱԶՆՈՒՆՈՒՑ՝ ՓԱՇԻՆԵԱՆ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԸ՝ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՄ

ԹԱԹՈՒԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Հայաստանի Հանրապետութեան առաջնորդներից առաջինը, որն այցելել է Միացեալ Նահանգներ, եղել է Առաջին Հանրապետութեան առաջին վարչապետ Յովհաննէս Քաջազնունին: 1919-ի Փետրուարին նա հրաժարուեց վարչապետի պաշտօնից եւ մեկնեց Եւրոպա ու Ամերիկա՝ սովահար հայ ժողովրդին ալիւր եւ այլ անհրաժեշտ սնունդ ապահովելու առաքելութեամբ:

1919-ին Հայաստանը Ամերիկայից ստացել է 1 միլիոն 295 հազար 243 փութ ալիւր (մէկ փութը՝ 16,4 կիլոգրամ), 256 հազար 758 փութ ցորեն, 125 հազար փութ լոբի, 68 հազար 563 փութ բրինձ, 20 հազար փութ կորեկ, 8 հազար փութ եգիպտացորեն, 10 հազար 738 փութ վարսակ, 5 միլիոն 950 հազար տուփ խտացրած կաթ, 12 հազար փութ կակաօ, 44 հազար փութ շաքար, 5 հազար փութ ճարպ, հազար հինգ հարիւր փութ թէյ:

Ամերիկեան սնունդը փրկութիւն էր Հայաստանի համար, այլապէս սովից ու հիւանդութիւններից մահուան թուերը կը լինէին աւելի սահմռկեցուցիչ: 1918-1919 թթ. Հայաստանում մահացել է 180 հազար մարդ՝ ամէն հինգերորդ բնակիչը:

Խորհրդային Հայաստանի վերջին տարիներից վերսկսուեցին հայ-ամերիկեան բարձր մակարդակի շփումները: Խորհրդային Հայաստանի խորհրդարանի՝ Գերագոյն Խորհրդի վերջին նախագահ եւ հանրապետութեան փաստացի առաջնորդ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանը 1990-ի Սեպտեմբերին եղաւ Միացեալ Նահանգներում, իսկ մէկ տարի անց՝ 1991-ի Նոյեմբերի 14-ին, արդէն որպէս երկրի առաջին եւ ընտրուած նախագահ, երդմնակալութեան արարողութիւնից 3 օր անց, արտգործնախարար Րաֆֆի Յովհաննիսեանի հետ ուղեւորուեց Վաշինգտոն եւ Սպիտակ Տանն արժանացաւ Ջորջ Բուշ Աւագի ընդունելութեանը:

Տէր-Պետրոսեանի՝ Միացեալ Նահանգներ երկրորդ, արդէն պաշտօնական այցը տեղի ունեցաւ 1994թ. Օգոստոսին: Սպիտակ Տան օվալաձեւ դահլիճում նրան ընդունեց Բիլ Քլինթոնը: Սա համարւում է ամենաբարձր մակարդակով կազմակերպուած այցը:

Երկրորդ նախագահ Ռոբերտ Քոչարեանը նոյնպէս երկու անգամ ընդունելութեան է արժանացել Սպիտակ Տանը. առաջինը 1999թ. Ապրիլին, երկրորդը՝ 2001թ. Ապրիլին՝ Քի Վեսթից Հայաստան վերադարձի ճանապարհին:

Սերժ Սարգսեանը իր նախագահութեան 10 տարիներին 8 անգամ այցելել է ԱՄՆ, սակայն նրան չի յաջողուել ընդունելութեան արժանանալ Սպիտակ Տանը: Սարգսեանը երկու կարճ հանդիպում է ունեցել Բարաք Օբամայի եւ մէկ կարճ հանդիպում ու համապատասխան լուսանկարներ Դոնալդ Թրամփի հետ: 2015-ի Սեպտեմբերին Սարգսեանը Նիւ Եորքում մասնակցել էր Բարաք Օբամայի անունից՝ ի պատիւ ՄԱԿ-ի Գլխաւոր Վեհաժողովի 70-րդ նստաշրջանին մասնակցող երկրների պատուիրակութիւնների ղեկավարների տրուած ընդունելութեանը: 2017-ի Սեպտեմբերի 19-ի երեկոյեան Սարգսեանը Նիւ Եորքում մասնակցել է ԱՄՆ նախագահ Դոնալդ Թրամփի կողմից ի պատիւ ՄԱԿ-ի Գլխաւոր Ասամբլեայի 72-րդ նստաշրջանին մասնակցող երկրների պատուիրակութիւնների ղեկավարների տրուած ընդունելութեանը:

Հայաստանի չորրորդ առաջնորդ, վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը դեռեւս պաշտօնական այցով չի եղել ԱՄՆ-ում եւ չի ընդունուել Սպիտակ Տանը: 2018-ի Սեպտեմբերին Փաշինեանը Նիւ Եորքում մասնակցել է ԱՄՆ նախագահ Դոնալդ Թրամփի կողմից ի պատիւ ՄԱԿ-ի Գլխաւոր Ասամբլեայի 73-րդ նստաշրջանին մասնակցող երկրների պատուիրակութիւնների ղեկավարներին տրուած ընդունելութեանը:

Մինչ այդ, 2018-ի Յուլիսին Փաշինեանը Բրիւսէլում, ՆԱՏՕ-ի դաշնակից եւ գործընկեր պետութիւնների ու կառավարութիւնների ղեկավարներին հանդիպման ընթացքում, շփուելու հնարաւորութիւն է ունեցել Թրամփի հետ:

ԱՄՈՒԼՍԱՐԸ՝ ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ ԵՒ ԱՆԴՐԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ

Օգոստոս 14-ին կը հրապարակուի ELARD-ի փորձաքննութեան արդիւնքները, որուն հիման վրայ Քննչական Կոմիտէն կը յայտարարէ՝ որ Ամուլսարի վտանգները կառավարելի են:

Օգոստոս 19-ին, Ֆէյսպուքի կենդանի ելոյթով Փաշինեան կը կրկնէ՝ որ Ամուլսարը կարելի է շահագործել, քանի որ համաձայն ELARD-ի եզրակացութեան՝ վտանգները կառավարելի են:

Կը սկսի հասարակական արշաւ ընդդէմ Ամուլսարի շահագործումին:

Օգոստոս 21-ին, Լոնտոնի մէջ Հայաստանի դեսպանատան առջեւ տեղի կ՚ունենայ ցոյց ընդդէմ Ամուլսարի շահագործումին:

Օգոստոս 22-ին, նախագահ Արմէն Սարգսեան կ՚այցելէ Լոռի: Lydian-ը Հայաստան մտցնելու գործընթացքին նպաստած անձը կը յայտարարէ. «Յատուկ ջանքեր պէտք է ներդնենք, որպէսզի բնութեանը վնաս չտանք»:

Օգոստոս 23-ին, Փաշինեան կ՚այցելէ Ջերմուկ եւ ելոյթ կ՚ունենայ բնակիչներուն առջեւ, ի զուր փորձելով համոզել Ամուլսարի ապահովութեան մասին:

Օգոստոս 24-ին, 2000 հոգինոց քայլերթ կ՚իրականացուի դէպի Ազատութեան Հրապարակ:

Օգոստոս 26-ին, Ամուլսարի գործով Քննչական Խումբի ղեկավար Եուրա Իւանեան կու տայ մամուլի ասուլիս, փորձելով փաստել հանքին ապահովութիւնը:

Օգոստոս 29-ին, կառավարութեան նիստին տեղի կ՚ունենայ Նիկոլ Փաշինեանի, Ազգային Ժողովի Իմ Քայլը եւ Բարգաւաճ Հայաստան խմբակցութիւններուն, կառավարութեան, Lydian Armenia-ի եւ ELARD-ի մասնակցութեամբ «տեսակոնֆերանս»: ELARD կը յայտարարէ, որ անկարող է պատասխանել այն հարցումին՝ թէ ապահո՞վ է արդեօք Ամուլսարի շահագործումը թէ ոչ, քանի որ Lydian եւ Շրջակայ Միջավայրի վրայ Ազդեցութեան Գնահատումը (ՇՄԱԳ) թերի են, ոչ ամբողջական եւ անվստահելի: Վարչապետը անակնկալի կու գայ, երբ կը տեղեկանայ՝ որ Քննչական Կոմիտէն ELARD-էն ուզած է լրացուցիչ առաջարկութիւններ, որոնց իրականացումի պարագային կարելի է թոյլատրել հանքին շահագործումը:

Նոյն օրը, *infocom.am* կայքը կը բացայայտէ՝ որ Եուրա Իւանեան եւ նախկին բնապահպանութեան նախարար Արամայիս Գրիգորեան ազգականական կապ ունին: Տեղեկութիւնը չի հերքուիր ենթականերուն կողմէ:

Սեպտեմբեր 2-ին, Հայաստանի Ամերիկայի Առեւտուրի Պալատը (ՀԱԱՊ) հանդէս կու գայ յայտարարութեամբ՝ ի պաշտպանութիւն Lydian-ի, ներդրումային ծրագիրներու խթանումի բազմաչարչար կարգախօսով:

Նոյն օրը, ամերիկահայ քիմիական-բնապահպանական ճարտարագէտ Յարութ Պրօնօզեան դարձեալ երկար յօդուածով մը կը կրկնէ Ամուլսարի իրական վտանգները:

Նոյն օրը, Եուրա Իւանեանի նկատմամբ կը նշանակուի ծառայողական քննութիւն:

Սեպտեմբեր 4-ին, վարչապետի գլխաւորութեամբ կը կայանայ Ամուլսարի քննարկում, ուր Շրջակայ Միջավայրի նախարար Էրիկ Գրիգորեան կը նշէ՝ որ շարք մը ուղղութիւններով ներկայացուած ելակէտային տուեալները ճիշդ չեն:

Սեպտեմբեր 5-ին, Քննչական Կոմիտէի նախագահի տեղակալ Սամուէլ Աւետիսեան կ՚ազատուի պաշտօնէն:

Սեպտեմբեր 6-ին, Փաշինեանի մասնակցութեամբ, Իմ Քայլը խմբակցութիւնը կը կայացնէ Ամուլսարի հարցով աւելի քան երկու ժամ փակ քննարկում:

Նոյն օրը, Փաշինեան կը հանդիպի Lydian-ի ժամանակաւոր նախագահ եւ գործադիր տնօրէն Էտուարտ Սելլերսի եւ գործադիր տնօրէն Հայկ Ալոյեանին հետ:

Նոյն օրը, կառավարութեան նստավայրին մէջ Փաշինեան հանդիպում կ՚ունենայ Ջերմուկի բնակչութեան ներկայացուցիչներու հետ:

Սեպտեմբեր 7-ին, Փաշինեանի գլխաւորութեամբ կառավարութեան նստավայրը տեղի կ՚ունենայ Ամուլսարի յաջորդական քննարկումը, մասնակցութեամբ գերատեսչութիւններու ղեկավարներու, վարչապետի աշխատակազմի ներկայացուցիչներու, Lydian International-ի եւ Lydian Armenia-ի ղեկավարութեան:

Սեպտեմբեր 9-ին, ֆէյսպուքեան երկրորդ կենդանի ելոյթով Փաշինեան կոչ կ՚ուղղէ ակթիւիսթներուն բանալ ճանապարհները՝ բացատրելով արտաքին վարկի մեծ վտանգը եւ խոստանալով որ կառավարութիւնը ամբողջութեամբ պիտի վերահսկէ հանքը: Կ՚ակնարկէ նաեւ, որ ինք անկարող է ամէն բան ըսել:

Սեպտեմբեր 10-ին, Հայկական Բնապահպանական Ճակատը (ՀԲՃ) յայտարարութիւն կը տարածէ ընդդէմ Ամուլսարի շահագործումին, զոր կը ստորագրեն 271 մտահոգ անձեր:

Սեպտեմբեր 14-ի երեկոյեան, տեղի կ՚ունենայ Ամուլսարի պաշտպանութեան մեծ երթ դէպի Ազատութեան Հրապարակ, որուն ինքնաշարժի երթով կը միանան ջերմուկցիները: Հրապարակին վրայ կը կայանայ հաւաք:

Սեպտեմբեր 20-ը կը յայտարարուի Հայաստանի բնապահպանութեան զօրաշարժի օր: Ջերմուկի եւ Գնդեւազի բնակիչները կը դիմեն դասադուլի եւ գործադուլի: Քայլերթներ տեղի կ՚ունենան Երեւանի եւ Եղեգնաձորի մէջ:

Սեպտեմբեր 27-ին, լրագրողներու հետ ճեպազրոյցի ընթացքին, Քննչական Կոմիտէի նախագահի տեղակալ Արսէն Այվազեան կը յայտնէ, որ վերջին շրջանին ի յայտ եկած են նոր տուեալներ, որոնց հիման վրայ անհրաժեշտութիւն յառաջացած է շարունակել Ամուլսարի վերաբերեալ քրէական գործի նախաքննութիւնը:

Հոկտեմբեր 1-ին, ՀԲՃ-ի անդամ Աննա Շահնազարեան Պրիւքսէլի մէջ Եւրախորհրդարանի խումբ մը պատգամաւորներու կը ներկայացնէ Ամուլսարի խնդիրը:

ՈՒՐԱՆԻՈՄ, ՔԻՉ ՄԸՆ ԱԼ ՈՍԿԻ

Սեպտեմբեր 9-ին, Փաշինեան կ՚ունենայ իր երկրորդ ֆէյսպուքեան կենդանի ելոյթը Ամուլսարի հարցով: Աւելի քան 40 վայրկեան տեւած խօսքին մէջ կրկին կը փորձէ հաստատել՝ որ Lydian ստանձնած է օդի, ստորգետնեայ ջուրերու եւ բնապահպանումի ամբողջական պահպանութիւնը, քանի որ ասիկա կը հանդիսանայ իր պատասխանատուութիւնը: Բայց կ՚ընէ նաեւ հետեւեալ յայտարարութիւնը. «Մենք չենք կարող արհամարհել նաեւ մեր երկրի տնտեսութեան, տնտեսութեան անվտանգութեան եւ ընդհանրապէս մեր երկրի արտաքին անվտանգութեան հէնց ուղղակի հանքային միջավայրի հետ կապուած խնդիրները, որոնք նոյնպէս որոշակի կարեւորութիւն ունեն այս հարցը քննարկելիս: Ես հիմա չեմ կարող այս թեմայի վերաբերեալ աւելի մանրամասն խօսել, չնայած կարծում եմ որ եթէ ձեզնից իւրաքանչիւրը իմ առաջարկով այդ թեմայի շուրջ մի քիչ ինքը իր վերլուծութիւնները անի, թերեւս պարզ կը լինի թէ ես ինչ նկատի ունեմ եւ ինչու եմ անվտանգութեան հարցը նոյնպէս յիշատակում այս համատեքստում»:

Այստեղ Փաշինեան կը շեշտէ՝ որ կայ թեմա մը, որուն մասին չի կրնար խօսիլ: *Իրաւունք չունի* խօսելու: Կ՚ըսէ՝ որ դուք պէտք է ենթադրութիւններ ընէք, թէ ինչ կը նշանակէ չկարողանալ արտայայտուիլ:

Ելոյթէն կարճ ժամանակ առաջ, այդ «գաղտնիք»-ը դարձած էր հանրութեան սեփականութիւնը: Գաղտնիք մը՝ որ թէեւ յայտնի էր 1955 թուականէն սկսեալ, բայց երբեք չէր տարածուած:

Խօսքը Ամուլսարի տարածավայրը ուրանիումի գոյութեան մասին է: Ամբողջ խնդիրը կը դառնայ ուրանիումի շուրջ, հակառակ որ պաշտօնապէս յայտարարուած հանքարդիւնաբերութիւնը եղած է ոսկին:

Ինչո՞ւ Փաշինեան անձամբ իրաւունք չունի մատնանշելու ուրանիումը: «Գաղտնիք չէ, որ բնական աղբիւրներու, յատկապէս Ա. դասակարգի ռատիօաքթիւ տարրերու պահեստներուն մասին կատարուած բոլոր երկրաբանական հետախուզութիւններու տուեալները, աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ կը հանդիսանան պետական գաղտնիքներ եւ, հետեւաբար, կը պահուին գաղտնի դիւաններու մէջ՝ խիստ սահմանափակ մուտքագրութեան կարելիութեամբ», կը գրէ Կնեազ Բաղդասարեան վերջերս հրապարակած ռուսերէն յօդուածին մէջ(1):

ԽՍՀՄ Երկրաբանութեան եւ Ընդերքի Պաշտպանութեան Նախարարութեան Գլխաւոր Երկրաբանական Հետախուզութեան Վարչութիւնը կազմած էր Ամուլսարի Որոնողահետախուզական Խումբ, որ 1952-1954-ին Ամուլսարի մէջ անցուցած էր բաւական բարդ ու ծաւալուն հետազօտութիւն եւ արդիւնքները 1955-ին ներկայացուցած 126 մեքենագիր էջերէ կազմուած հաշուետուութեան միջոցով (ռուսերէն լեզուով):

Օգոստոս 24-ին, ՀԲՃ-ն իր կայքէջին միջոցով(2) կը հրապարակէ այս փաստաթուղթին պատճէնը ամբողջութեամբ(3):

1955-ի փաստաթուղթը կը հաստատէ Ամուլսարի տարածքը ռատիօաքթիւ տարրերու՝ ուրանիումի եւ թորիումի գերակայ գոյութիւնը, ներկայացնելով թիւեր եւ տուեալներ:

Շահէն Խաչատրեան կը նշէ՝ որ «ցաւօք սրտի լեռնային փորուածքների գտնուելու վայրի վերաբերեալ տեղեկատուութիւն չի հաղորդւում»(4):

Հայաստանի տարածքի նկատմամբ հետաքրքրութիւնը կը մարի՝ երբ Միջին Ասիոյ եւ Ռուսաստանի մէջ կը յայտնաբերուին ուրանիումի մեծ պաշարներ(5):

Աւելի քան կէս դար ետք՝ 2007-ին, ռուսական *Горный Журнал* գիտական պարբերականին մէջ, 1950-ականներու հետախուզութեան մասնակցած Պետրոս Ալոյեան կը հրատարակէ յօդուած մը՝ «Հայաստանի ռատիօաքթիւ հումքի պաշարներուն ներուժականութիւնը եւ զայն իւրացնելու հեռանկարները»(6):

Ալոյեան կը գրէ. «Ըստ հայ եւ ռուս փորձագէտներու տուեալներուն, Հանրապետութեան մէջ յայտնաբերուած են ուրանիումի (եւ մասնակիօրէն թորիումի) 34 հանքավայրեր, որոնք կը գտնուին տարբեր երկրաբանական եւ կազմական պայմաններու մէջ»:

Ապա կ՚աւելցնէ.

«**Հիւսիս-արեւմտեան տարածքի հումքը:** Այնտեղ գտնուող ուրանիումի պարունակութիւնը կը տատանուի 0,056-0,53%-ի սահմաններուն մէջ, 0,2-0,7 մ. հաստութեամբ: Ուրանիումի միջին պարունակութիւնը հանքաքարի 1 մ. միջին հաստութեան մէջ կը կազմէ 0,34%: Թեքնոլոճիական ուսումնասիրութիւնները իրականացուած են երկրաֆիզիքական տեսակաւորումի մեթոտի միջոցով՝ 2,5 թոն քաշով նմոյշի վրայ:

«Հետազօտութեան արդիւնքները ցոյց տուին, որ ընտրովի հանքարդիւնաբերութեամբ կարելի է ստանալ հարուստ եւ հակադրային ուրանիումի հանքաքար: Կանխատեսուող պաշարները կը կազմեն 5-10 հազար թոն:

«Վայոց Ձորի խումբը ներկայացուած են Վարդենիսի, Հորթունի, Զովաշէնի, Ելփինի, Ամուլսարի, Գետափի, Վերնաշէնի, Վայքի եւ Արեւելեան հանքային դրսեւորումներով: Առաւել հեռանկարային են Վայքի եւ Ամուլսարի դրսեւորումները:

«Ամուլսարի ուրանիումի երեւակումը կը գտնուի Կեչուտ գիւղէն 4 քմ. հարաւ-արեւելք եւ համանուն լերան գագաթէն 5 քմ. հիւսիս-արեւմուտք հեռաւորութեան վրայ: [...] Ստորգետնեայ աշխատանքներու եւ հորատային ճեղքուածքներու միջոցով ուրուագծուած են 15 տեղամաս ուրանիումի երկրորդական հանքայնացումով՝ օթիւնիթի, թորպենիթի եւ մեթաթորպենիթի տեսքով: Հանքայնացումը դիտուած է 50-60 մ խորութեան վրայ, կը կանխատեսուի՝ որ ան կը մարի 100 մ. խորութեան վրայ: [...] Հինգ ամենանշանակալի տարածքներու ուրանիումի պարունակութիւնը լայնօրէն կը տատանուի հազարերորդականէն մինչեւ 0,5%, 0,025-0,03% միջին պարունակութեամբ: Ամուլսարի երեւակումի հինգ տարածքներուն համար հաշուարկուած է մօտաւորապէս 76 թոն ուրանիում, իսկ հաշուի առնելով

3

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբերի 26-ին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Երկրորդ Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում ընդունեց Եգիպտոսի Հայոց թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Աշոտ եպիսկոպոս Մնացականեանին եւ Կահիրէի Թեմական ժողովի անդամներին:

Աշոտ Սրբազանը, հայցելով Նորին Սրբութեան օրհնութիւնը, տեղեկացրեց, որ Կահիրէի Թեմական ժողովի անդամները ժամանել են Հայաստան՝ մասնակցելու Վեհափառ Հայրապետի օրհնութեամբ Կահիրէի Ազգային Առաջնորդարանի ջանքերով ամբողջականօրէն վերանորոգուած եւ բուժսարքաւորումներով ապահովուած Արցախի Հադրութ քաղաքի գլխաւոր հիւանդանոցի ծննդաբերական բաժանմունքի բացման արարողութեանը: Սրբազանն ուրախութեամբ փաստեց, որ սա Կահիրէի Ազգային Առաջնորդարանի առաջին մեծ նախաձեռնութիւնն է ի նպաստ հայրենիքի եւ հայրենաբնակ ժողովրդի, որը շարունակական բնոյթ է ունենալու՝ ընդգրկելով նաեւ սահմանամերձ բնակավայրերը:

Ողջոյնի եւ շնորհակալութեան խօսք ասաց նաեւ Թեմական ժողովի անդամ Մարտիրոս Պալաեանը:

Այնուհետեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իր գնահատանքը բերեց Եգիպտոսի Հայոց թեմի առաջնորդին, Թեմական ժողովի անդամներին եւ հայ համայնքին՝ ազգային կեանքում դրսեւորած նախանձախնդրութեան, հայի ինքնութեան պահպանմանն ուղղուած ծրագրերի, ինչպէս նաեւ նման օգտաշատ նախաձեռնութեան կազմակերպման համար: Հայոց Հովուապետը նշեց, որ հայոց պատմութեան ընթացքում Հայ Եկեղեցու թեմերի եւ նրանց կողքին կանգնած բարերար հայորդիների շնորհիւ է, որ կեանքի են կոչուել բազում նմանօրինակ ծրագրեր՝ ի նպաստ հայ ժողովրդի եւ ի պայծառութիւն Ազգային Եկեղեցու: Իր հայրական օրհնութիւնը փոխանցելով ներկաներին՝ Վեհափառ Հայրապետը գոհունակութեամբ հաստատեց, որ նրանց այս քայլը կարեւոր զօրակցութիւն է արցախահայութեանը:

Խօսելով Եգիպտոսի հայ համայնքի փառաւոր պատմութեան մասին՝ Նորին Սրբութիւնն ուրախութեամբ արձանագրեց, որ այսօր եւս հայ համայնքը շարունակում է նոյն նախանձախնդրութեամբ եւ աշխոյժ ազգային-եկեղեցական կեանքով պահպանել այն բոլոր աւանդոյթները, որոնք ժամանակի ընթացքում ստեղծուել եւ փոխանցուել են սերնդեսերունդ:

Հանդիպման աւարտին Գարեգին Երկրորդ Կաթողիկոսը հայցեց Տիրոջ զօրակցութիւնն այս հայանպաստ նախաձեռնութեան իրականացման համար եւ յորդորեց Կահիրէի Թեմական ժողովի անդամներին իրենց ակտիւ ներգրաւուածութեամբ շարունակել ծաղկեցնել իրենց համայնքն ու տիրախնամ թեմը:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

ՈՐՔԱՆ Է ՆՈՒԱԶԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի բնակչութեան թուաքանակը 1991թ. մինչեւ 2019թ. նուազել է շուրջ 17 տոկոսով:

*Արմէնպրէս*ի փոխանցմամբ՝ այս մասին Հոկտեմբերի 2-ին «Հանրային կապերի եւ տեղեկատուութեան կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի (Պետական Ոչ-Առեւտրային Կազմակերպութիւն) «Օրբէլի կենտրոն»-ի կողմից կազմակերպուած Հայաստանի սոցիալ-ժողովրդագրական վիճակի բարելաւման հիմնախնդիրների թեմայով համաժողովի ընթացքում ասաց Ազգային Վիճակագրական Կոմիտէի ժողովրդագրութեան եւ հանրութեան վիճակագրութեան բաժնի պետ Կարինէ Կույումջեանը:

«1991թ. մեր երկրի բնակչութիւնը եղել է աւելի քան 3.5 միլիոն, 2019թ. Յունուարի 1-ի դրութեամբ՝ 2 միլիոն 965 հազար, շուրջ 17 տոկոս բնակչութեան թուաքանակի նուազում է արձանագրուել: Նուազումը շատ աւելի մեծ ազդեցութիւն է ունեցել Լոռու մարզում, որտեղ գրեթէ 42 տոկոսով է նուազել բնակչութեան թուաքանակը, յաջորդը Շիրակի մարզն է, որտեղ շուրջ 30 տոկոս նուազում կայ, իսկ Վայոց Ձորի մարզում բնակչութեան թուաքանակը նուազել է մօտ 20 տոկոսով», - ասաց Կույումջեանը:

Կարինէ Կույումջեանը նշեց, որ 1991-2011թ. Հայաստանի բնակչութիւնը բնական ճանապարհով յաւելաճ է գրանցել շուրջ 400 հազարով, ինչը որոշ չափով մեղմել է նոյն ժամանակահատուածում գրանցուած 950 հազար արտագաղթը: 2012-2018 թթ. Հայաստանում բնական յաւելաճը եղել է 92 հազար, արտագաղթը՝ 150 հազար մարդ:

2

ԱՄՈՒԼՍԱՐԸ՝ ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ ԵՒ ԱՆԴՐԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

ուրանիոմի առկայութիւնը թորիումի տարածքին վրայ՝ անոր ընդհանուր պաշարները կրնան հասնիլ 100 թոն»:

Շ. Խաչատրեան կը վկայաբերէ Պետրոս եւ Հայկ Ալոյեաններու 2008-ին Երեւանի մէջ հրատարակած ռուսերէն գիրքը՝ *Հայաստանի հանքաքարային հումքի աղբիւրային ներուժը*(7), որպէսզի փաստէ հետեւեալը.

«Պ. Ալոյեանի եւ Հ. Ալոյեանի ուսումնասիրութիւնները կարեւոր են նրանով, որ նրանք ուրանի եւ թորիումի հանքայնացումը յայտնաբերել են նաեւ Ամուլսարի երկրորդային քվարցիտներում, որտեղ դրանք ոսկու եւ արծաթի հետ առաջացնում են ոսկի-արծաթ-ուրան-թորիումային ասոցիացիա եւ պատկանում են հանքավայրերի էպիթերմալ ջրաջերմային (հիդրոթերմալային) ծագումաբանական տիպին, ինչպիսին համարւում է Ամուլսարի ոսկեբեր քվարցիտների հանքավայրը: Ստացւում է, որ Ամուլսարի քվարցիտները ոչ միայն ոսկեբեր են այլեւ ուրան եւ թորիում են պարունակում:

«Ուրանն ու թորիումը ապարներում գտնւում են սեփական միներալների տեսքով: Հանքայնացումը ցանի ու երակիկների տեսքով անհաւասարաչափ բաշխուած է հիդրոթերմալային փոփոխուած պորֆիրանման գրանիտներում եւ երկրորդային քվարցիտներում: Դրանց բաշխուածութեան որեւէ օրինաչափութիւն առ այսօր բացայայտուած չէ»(8):

Այս յօդուած-գիրքերը՝ գիտական ըլլալով հանդերձ, պատահաբար չէ որ լոյս տեսած են 2007-2008 թուականներուն: Ինչպէս տեսանք յօդուածի պարագային, ան կը քաջալերէր ուրանիոմի հանքարդիւնաբերութիւնը Հայաստանի մէջ:

Ասոնց զուգահեռ, 2007-ին Հայաստանի կառավարութիւնը ռատիօաքթիւ քիմիական նիւթերու մասին նոր օրէնք կ'ընդունի, իսկ 2008-ին կը կազմուի «Հայ-ռուսական լեռնահանքային կազմակերպութիւն»-ը՝ յատուկ ուրանիոմի որոնումի նպատակով, ինչպէս կը հաղորդէ *ԷկօԼուր*.

«2007թ-ին ՀՀ կառավարութիւնը Ապրիլի 22-ին ընդունեց թիւ 228 որոշումը «Ռադիոակտիւ հումքի ուսումնասիրման, հետազօտման, արդիւնահանման եւ վտանգաւոր ռադիոակտիւ քիմիական թափօնների թաղման նպատակով աշխատանքների իրականացման յատուկ թոյլտուութիւնների տրամադրման կարգի հաստատման մասին»: Իսկ 2008թ. Մարտի 6-ին կառավարութիւնն ընդունեց թիւ 234 որոշումը «Հայ-ռուսական լեռնահանքային կազմակերպութեան» ստեղծման վերաբերեալ, որը զբաղուեց Հայաստանում ուրանի որոնմամբ: Ընկերութիւնն ուրանի որոնմամբ էր զբաղւում Սիւնիքի մարզի Լեռնաձոր համայնքի տարածքում, ինչն առաջացրեց հանրութեան բողոքի մեծ ալիք»(9):

Կնեազ Բաղդասարեան կը շարունակէ.

«2008 Սեպտեմբեր 9-ին, Հայաստան կատարած պաշտօնական այցելութեան ընթացքին, Rosatom-ի տնօրէն Սերկէյ Քիրիենքօ կը յայտարարէ հետեւեալը. «Յայտնի է ուրանիոմի առկայութեան փաստը Հայաստանի մէջ: Մենք ունինք անոր քանակի տարբեր գնահատումներ. կ'ըսուի մօտաւորապէս 10 հազար եւ 30 հազար թոն, իսկ լաւատեսական կանխատեսումները կը նշեն 60 հազար թոն»:

««Հայ-ռուսական լեռնահանքային կազմակերպութեան» պայմանագիրով, Հայաստանի ուրանիոմի հանքաքարը ծրագրուած էր արտահանել Ռուսաստան եւ ապա վերամշակուէր Անկարսքի Ուրանիոմի Հարստացումի Միջազգային Կեդրոնին մէջ: Համաձայն Ատոմային Ուժի Միջազգային Գործակալութեան (IAEA) կայքէջի պաշտօնական տուեալներուն, 2013-ի վերջաւորութեան ընկերութիւնը կը փակուի, քանզի անիկա չտուաւ ակնկալելիք արդիւնքները»(10):

Շ. Խաչատրեան, սակայն, աշխատանքի ձախողութեան այլ պատճառ կը ներկայացնէ.

«Աշխատանքների մեկնարկը տրուեց 2008 թ.-ին: ՀՀ Սիւնիքի մարզի Քաջարանի հանքային դաշտի Լեռնաձորի ռադիօակտիւ տարբերի երեւակման տեղամասում սկսուեցին ուրանի որոնողահետախուզական աշխատանքներ, որոնք սակայն երկար չտեւեցին: Բնապահպանների եւ տեղի բնակիչների բողոքների ճնշման տակ աշխատանքները դադարեցին:

«Թէեւ ծրագիրն ամբողջութեամբ հնարաւոր չեղաւ իրականացնել այդուհանդերձ շնորհիւ ակադեմիկոս Ս. Վ. Գրիգորեանի, ով այդ ձեռնարկութեան գիտական խորհրդատուն էր, Լեռնաձոր գիւղի շրջանում առաջին անգամ յայտնաբերուեցին ուրանաբեր կոյր հանքային մարմիններ»(11):

Ամբողջ խօսքը Հայաստանի ուրանիոմի մասին է, թէեւ Ամուլսարի մասին ակնարկ չկայ:

Ծիշդ 2013 թուականին էր, երբ Ամուլսարի հարցով աննախադէպօրէն կ'աշխուժնար Բրիտանիան՝ ուղղակի թէ անուղղակի արտայայտութիւններով, իսկ 2014-ին էր՝ երբ Lydian կը ստանար պաշտօնական արտօնութիւն Հայաստանի կառավարութեան կողմէ:

(Շար. 1)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Княз Багдасарян, ‘Амулсар – это урановое месторождение?’, *Реалист*, Москва, 06.09.2019, http://realtribune.ru/news/world/2663.

2. «Ամուլսարում ուրանի եւ թորիումի առկայութեան մասին», ՀԲՃ, 24 Օգոստոս 2019, http://www.armecofront.net/amulsar/uranium/:

3. Կարելի է ուղղակի բեռնել՝ https://drive.google.com/file/d/1LbMT2NjnsT1VcPw3xEZLOE91IUajw_RY/view:

4. Շահէն Խաչատրեան, «Ամուլսարի ոսկեբեր քվարցիտներում ուրանի եւ թորիումի հանքագոյացման հարցի շուրջ», ՀԲՃ, 30 Սեպտեմբեր 2019, http://www.armecofront.net/amulsar/uranium-thorium/:

5. Անդ:

6. П. Г. Алоян, ‘Ресурсный потенциал радиоактивного сырья армении и перспективы его освоения’, *Горный журнал*, Москва, 2007, номер 6. Բեռնել *ԷկօԼուր*էն՝ https://ecolur.org/files/uploads/pdf/radioaktiv.pdf:

7. Алоян П. Г., Алоян Гайк П., *Ресурсный потенциал рудного сырья Армении*, Ереван, Геоид, 2008.

8. Շահէն Խաչատրեան, նշ. յօդ.ը:

9. «ՀՀ կառավարութիւնը կրկին փորձում է ռադիօակտիւ հումք յայտնաբերել Հայաստանի տարածքում», *ԷկօԼուր*, 3 Հոկտեմբեր, 2017

http://www.ecolur.org/hy/news/nuclear-energy/—-/9548/:

10. Княз Багдасарян, նշ. յօդ.ը:

11. Շահէն Խաչատրեան, նշ. յօդ.ը:

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019, Պըլըքտանեան Սրահ

Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն:

Կը խնդրուի չխաչաձեւել:

1 ➩

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

դատական համակարգը ասում է՝ եկէք այս կառավարութեան ոտքի տակը քանդենք: Սա իրավիճակի սխալ ընկալում է: Ես ուզում եմ բոլորին ասել, որ մեր ժպիտները թող ոչ մէկը որպէս թուլութիւն չընկալի: Բոլոր նրանք, ովքեր այսպէս ընկալում են, շատ փոշմանել են եւ շարունակելու են փոշմանել: Երբ մենք ասում ենք՝ որ եկեղեցու ներքին կեանքի մէջ չենք մտնում, որոշ եկեղեցականներ սրանից եզրակացնում են, ասում են՝ այ սա նախկին կառավարութեան նման չէ, սա թոյլ կառավարութիւն է, եկէք քանդենք կառավարութեան ոտքի տակ: Շատ ուժեղ հակահարուած կը ստանան եւ ծնկի կը բերուեն բառի թէ՛ բուն, թէ՛ փոխաբերական իմաստով»:

Եկեղեցին դժգոհ է եկեղեցականներուն ծունկի բերելու արտայայտութենէն: Սեպտեմբեր 26-ին, լրագրողներու հետ ունեցած զրոյցին, Գարեգին Բ. Կաթողիկոս կը նշէ՝ որ Փաշինեանի վերադարձէն ետք հաւանաբար լուսաբանութիւններ ստանայ այս յայտարարութեան մասին:

Ասուլիսի ընթացքին երիցս արծարծուեցաւ օրուան «հիթ»-ը՝ Ազգային Անվտանգութեան Ծառայութեան տնօրէն Արթուր Վանեցեանի աշխատանքէ ազատում/հրաժարականը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 16-ին (ոստիկանապետ Վալերի Օսիպեանի Սեպտեմբեր 18-ի նմանատիպ հրաժարականը անցաւ գրեթէ աննկատ): Ան նշանակուած էր Թաւշեայ Յեղափոխութենէն ետք՝ Փաշինեանի արտօնութեամբ:

Անկախ վարչապետի պատասխանէն, պէտք է նշել՝ որ Վանեցեան (Օսիպեանի նման) նախկին իշխանութեան մէջ խորապէս արմատ ձգած անձ մըն է: Մինչեւ իր հրաժարականը, կը թուէր թէ վարչապետի եւ իր միջեւ յարաբերութիւնները կատարեալ էին: Հրաժարականէն ետք, Վանեցեանի եւ Փաշինեանի միջեւ տեղի կ'ունենայ հրապարակային անտեղի փոխհրաձգութիւն: Արդէն գրեթէ յստակ է՝ որ Յեղափոխութենէն ետք, պետական մեքենայի սահուն շարունակութիւնը ապահովելու համար, նոր իշխանութիւնները տակաւին պէտք ունէին հիներուն: Իսկ հիմա, հաւանաբար, ժամանակն է երթալու աւելի արմատական քատրային փոփոխութիւններու:

Խօսելով անցեալ իշխանութիւններուն մասին, վարչապետը կ'ըսէ. «Այդ մարդկանց արդէն հայ ժողովուրդը նետել է պատմութեան աղբանոցը եւ այդ մարդիկ պատմութեան աղբանոցից այլեւս երբեք դուրս չեն գալու: Նրանք իրենց պատմականօրէն արժանի տեղը գտել են եւ ես խորհուրդ եմ տալիս հանգիստ վայելեն իրենց պատմական տեղը՝ որում նրանք ի վերջոյ յայտնուել են պատմական արդարութեան կանոնների հարցում»:

Լաւ է, որ կրկին յիշեցուց երկրորդ եւ երրորդ նախագահներուն կուտակած միլիոններուն մասին. «Սերժ Սարգսեանի ընտանիքը պրոֆեսիոնալ կոռումպացուած ընտանիք է եղել: ... Ռոբերդ Քոչարեանը [եւ իր շրջապատը] ի՞նչ տաղանդների շնորհիւ [են] միլիոններ կուտակել: Թող 1998 թուից առաջ կուտակէին, գնային միլիոններ անէին, առիւծ քշէին»:

Ասուլիսէն ետք, Փաշինեան եւ իր տիկինը՝ Աննա Յակոբեան, կ'այցելեն Լոս Անճելըսի քաղաքապետարան եւ հանդիպումներ կ'ունենան պաշտօնատար անձերու հետ:

Կէսօրէ ետք, բազմամարդ հանրահաւաք է Grand Park-ի մէջ, ուր վարչապետը կ'ունենայ իր ելոյթը:

Յարգելու համար վայրը, իր խօսքը կը սկսի շնորհակալութիւն յայտնելով Սփիւռքին՝ իբրեւ Թաւշեայ Յեղափոխութեան աջակցող շունչ (վարչապետը չի կրնար քաջատեղեակ չըլլալ՝ թէ ինչպէ՛ս հիմնահոսանքային Սփիւռքը դէմ էր Յեղափոխութեան, եւ Յեղափոխութենէն ետքն ալ փորձեց մաս կազմել հակայեղափոխական թեւին), Հայաստանի անկախութեան աջակցած եւ արցախեան պատերազմին նպաստած գործօն: Յետոյ կ'անցնի ընդհանրապէս Սփիւռքի բերած նպաստի յիշատակութեան՝ որուն կորիզը եղած է դրամը, ըլլայ ուղղակի նուիրատուութեամբ կամ ծրագիրներու իրականացումով: Մէկ կարեւոր պայմանով. «Ժամանակի ընթացքում արդարացուած կերպով եւ անհրաժեշտաբար Սփիւռքը Հայաստանը զուտ հումանիտար օգնութեան օբիեկտ դիտելու փոխարէն սկսել է աւելի ու աւելի շատ դիտել որպէս զարգացման մի համահայկական նախագիծ», ինչպէս Թումօ կեդրոնները եւ smart center-ները:

Եւ դարձեալ, ի՞նչ է համահայկականութիւնը. «Նշանակում է, որ աշխարհի բոլոր հայերն առանց կտրուելու իրենց առօրեայից, իրենց կեանքից, իրենց գործունէութիւնից պէտք է արձանագրեն եւ կամք ցուցաբերեն գործել ի շահ Հայաստանի եւ Արցախի»: Այս ծիրին մէջ կոչ կ'ուղղէ հայ գործարարներուն, երիտասարդներուն եւ սփիւռքահայերուն՝ տնտեսապէս մասնակցիլ Հայաստանի վերելքին:

Արդարեւ, Հայաստանով ապրիլ անպայմանօրէն չի նշանակեր ապրիլ Հայաստանի մէջ. «Բայց ես ուզում եմ խօսել մեծ հայրենադարձութեան մասին՝ ասելով, որ ապրել Հայաստանում չի նշանակում միայն ֆիզիկապէս ապրել Հայաստանում: Ապրել Հայաստանում նշանակում է նաեւ ապրել Հայաստանով եւ ես համարում եմ, որ ձեզնից շատերը միշտ էլ ապրել են Հայաստանում եւ այսօր էլ ապրում են Հայաստանում, որովհետեւ ես տեսնում եմ եւ գիտեմ, որ դուք ապրում էք Հայաստանով եւ դա է ամենակարեւորը»:

Երեկոյեան վարչապետը կը մասնակցի ճաշկերոյթի համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ:

23 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ԱՄՆ այցելութեան երկրորդ օրը՝ Սեպտեմբեր 23-ին, հանդիպում կ'ունենայ ՀՅԴ-ի Արեւմտեան Ափի Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչներուն հետ:

Կը մասնակցի Լոս Անճելըս-Հայաստան տնտեսական համաժողովին, ուր ներկայ էին շուրջ 300 տեղացի գործարարներ եւ Քալիֆորնիա նահանգը ներկայացնող գործարարներ: Նպատակը՝ տնտեսական ներդրումներու քաջալերութիւնն ու իրացումն է:

Ապա, նոյն օդանաւով կը մեկնի Սան Հոզէ՝ ուր կ'այցելէ Սիլիքոնեան Հովիտ եւ կ'ունենայ հանդիպումներ: Երեկոյեան կը մեկնի Նիւ Եորք:

24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Ներկայ կը գտնուի ՄԱԿ-ի Գլխաւոր Խորհուրդի 74-րդ նստաշրջանի բացումին: ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղին հանդիպումներ կ'ունենայ Յունաստանի վարչապետ Քիրիաքոս Միցոթաքիսի, Զեխիայի վարչապետ Անտրէյ Պապիշի եւ Գանատայի նախկին վարչապետ Ժան Քրեթիէնի հետ:

Փաշինեանի ներկայութեամբ, Հայաստանի եւ Քալիֆորնիոյ միջեւ կը ստորագրուի համագործակցութեան վերաբերեալ Տրջանակային համաձայնագիր, որմէ ետք տեղի կ'ունենայ Փաշինեանի եւ Քալիֆորնիոյ նահանգապետի հանդիպումը:

Նիւ Եորք այցելութեան առաջին օրը կ'աւարտի Ս. Վարդան Եկեղեցիին մէջ, ուր վարչապետը եւ տիկինը կը հանդիպին տեղական հայ համայնքի շուրջ 500 ներկայացուցիչներու հետ:

25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Նիւ Եորք այցելութեան երկրորդ օրը՝ Սեպտեմբեր 25-ը կը սկսի Քարնէկի Հիմնադրամի փորձագէտներու հետ հանդիպումով:

Հանդիպում՝ Ամերիկայի Հայկական Համագումարի ղեկավար կազմի հետ:

Հանդիպում՝ ՄԱԿ-ի գլխաւոր քարտուղար Անթոնիօ Կութերէսի հետ:

Մասնակցութիւն՝ Տոնալտ Թրամփի կողմէ ի պատիւ ՄԱԿ-ի նստաշրջանին մասնակցող երկիրներու պատուիրակութիւններու ղեկավարներուն տրուած ընդունելութեան:

Ելոյթ ՄԱԿ-ի նստաշրջանին

Այցելութիւն՝ Քոլումպիա համալսարան եւ ելոյթ ղեկավարութեան եւ ուսանողութեան ներկայութեամբ:

Հանդիպում՝ ՆԱԹՕ-ի գլխաւոր քարտուղար Եէնս Սթոլթենպերկի հետ:

Մասնակցութիւն եւ ելոյթ՝ ՄԱԿ-ի *Կայուն զարգացումի նպատակներ. 2020-2030 տեսլական* գագաթնաժողովին:

Հանդիպում՝ Հնդկաստանի վարչապետ Նարենտրա Մոտիի հետ:

Վերջապէս այցելութեան բուն դրդապատճառը՝ ելոյթ ՄԱԿ-ի Գլխաւոր Խորհուրդի 74-րդ նստաշրջանին: Խօսքը, ինչպէս անցեալ տարի, կ'արտասանէ անգլերէն լեզուով:

Կը խօսի ներքին հարցերու մասին, շեշտը դնելով Հայաստանի ժողովրդավարութեան եւ հիմնարկային (ինստիտուցիոնալ) զարգացումի ուղիներուն վրայ: ՄԱԿ-ի բեմէն չի մոռնար յայտարարել՝ որ այս գործընթացքը ունի իր հակառակորդները. «Ժողովրդավարական բարեփոխումների նկատմամբ երկրի ներսում կայ որոշակի դիմադրութիւն նախկին կոռումպացուած վերնախաւի կողմից, որը փորձում է խոչընդոտել նոր կառավարութեան որդեգրած կոռուպցիայի դէմ զրօ հանդուրժողականութեան քաղաքականութեանը: Նրանք փորձում են խուսափել արդարադատութիւնից՝ օգտագործելով իրենց ֆինանսական ռեսուրսները եւ մարտահրաւէր նետելով մեր ժողովրդավարական նուաճումներին եւ ժողովրդավարական եղանակով ընտրուած Հայաստանի կառավարութեանը, որը չի իրականացրել գոյքի եւ սեփականութեան վերաբաշխում»:

Ապա կ'անդրադառնայ Թուրքիոյ քաղաքականութեան, որ մերժելով Հայաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ մշակել, կ'աջակցի Ազըրպէյճանին եւ կը գործէ ընդդէմ Հայաստանին ու Լեռնային Ղարաբաղին, դառնալով Հայաստանի անվտանգութեան լուրջ սպառնալիք:

Գալով ղարաբաղեան հակամարտութեան, վարչապետը կ'ըսէ՝ որ անոր լուծումը պէտք է ընդունելի ըլլայ Հայաստանի, Լեռնային Ղարաբաղի եւ Ազըրպէյճանի ժողովուրդներուն, այսինքն՝ համաձայնութիւնը պէտք է կայանայ եռակողմ բանաձեւով, Ղարաբաղի ներգրաւուածութեամբ:

Միջազգային համագործակցութեան, մարդու իրաւունքներու, միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարի եւ այլ մատնանշումներով կ'աւարտէ ելոյթը, իր լրումին հասցնելով նաեւ ամերիկեան ուղեւորութիւնը:

Ձեւականօրէն՝ ամէն բան կ'անցնի կարգապահութեան սահմաններուն մէջ: Առաջին օրը, արդարեւ, գաղափարապէս ամենէն աւելի մեկնաբանելին էր, ամենէն հետաքրքրականը, ամենէն հայկականը:

Ա.

دار شورشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1948

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.
TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ- ԹԻՒ 1852 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴՐԿ.

عدد رقم ١٨٥٢ الخميس ١٧ أكتوبر ٢٠١٩

ՆԱԽԿԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՏՆԵՆ ՔԱՂՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԱԾՔ

Հոկտեմբեր 1-ին, *Սիվիլնէթի* հմուտ լրագրող Թաթուլ Յակոբեան հարցազրոյց կը վարէ Եւրասիա Համագործակցութիւն Հիմնադրամի փորձագէտ Իզաբելլա Սարգսեանի հետ: Հարցազրոյցը՝ *Նախկին իշխանութիւնների պաշտպանները՝ քաղհասարակութեան տարածքում*, կարելի է դիտել YouTube-ի միջոցով: Նկատի ունենալով զրոյցին կարեւորութիւնը, արեւմտահայերէնի վերածելով կը գրառենք զայն եւ կը ներկայացնենք սիրելի ընթերցողներուն: Ծաւալին պատճառով (25 վայրկեան) ստիպուած կատարած ենք կրճատումներ եւ իմաստային ամփոփումներ, փորձելով միշտ անխաթար պահել արտայայտուած գաղափարները:

Ջ.

ԹԱԹՈՒԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆ – Ողջոյն: *Սիվիլնէթի* տաղաւարը այսօր կը հիւրընկալեմ Եւրասիա Համագործակցութիւն Հիմնադրամէն Իզաբելլա Սարգսեանին: Մենք պիտի խօսինք քաղաքացիական հասարակութեան (ՔՀ) մասին, որուն մէջ դուք կը գտնուիք արդէն 20 տարի: Միշտ ձեզի տեսած ենք պայքարներու եւ ընտրութիւններու ժամանակ, ձեր համերաշխութիւնը յայտնած տարբեր քաղբանտարկեալներուն՝ ըլլան անոնք Հայաստանի մէջ թէ դուրսը: Այսօր Հայաստանի մէջ ՔՀ-ն ի՞նչ վիճակի մէջ կը գտնուի: Այս հարցումը կու տամ, որովհետեւ շատերը ձեզի կը քննադատեն, ըսելով որ Սերժ Սարգսեանի ժամանակ դուք շատ աշխոյժ էիք, բայց Սերժի հեռանալէն ետք նոյն բաները տակաւին կը կատարուին Հայաստանի մէջ իսկ դուք (նկատի ունիմ ՔՀ-ն) այնքան ալ աշխոյժ չէք, շատ բաներ չտեսնելու կու տաք: Համաձա՞յն էք արդեօք այս քննադատութեան:

ԻԶԱԲԵԼԼԱ ՍԱՐԳՍԵԱՆ - Սկսիմ սկիզբէն՝ թէ ի՞նչ է ՔՀ-ն: Լեզուի մէջ կարծրատիպ կայ՝ թէ ՔՀ-ն կազմուած է միայն իրաւապաշտպան, բարձր գոռացող կազմակերպութիւններէ, մինչդեռ ՔՀ-ն, դասական առումով, շատ աւելի լայն հասկացողութիւն է քան այդ նեղ, իրաւապաշտպան, watchdog կազմակերպութիւնները: Հայաստանի ՔՀ-ն բաւական լայն է եւ բազմատեսակ, սկսելով գիւղատնտեսական ընկերակցութիւններէն մինչեւ մասնագիտական կազմակերպութիւնները: Այսինքն, եթէ լայն առումով նայինք, տարբեր պատճառներով Հայաստանի մէջ ՔՀ-ն միշտ եղած է շատ աշխոյժ: Ինչ կը վերաբերի մարդու իրաւունքներու ոլորտի կազմակերպութիւններուն, պէտք է ըսեմ՝ որ կայ որոշակի մտահոգութիւն, որովհետեւ այսօր, նախորդ իշխանութիւններու հետ կապուած ամենատարբեր ուժեր մտած են ՔՀ-ի տարածք, այսինքն ՔՀ-ի լայն տարածքը կը բռնանայ (կը կոպտացուի) այդ ուժերուն կողմէ:

ԹՅ - Դուք կ՚ըսէք՝ թէ նախկին իշխանութեան պաշտպանները ՔՀ տարա՞ծք մտած են այսօր:

ԻՍ - Այո: Այս տեսակէտէն, Հայաստանը եզակի երկիր չէ: Ասիկա տեղի կ՚ունենայ բազմաթիւ այլ երկիրներ, երբ ՔՀ-ի համընդհանուր գործիքները՝ փլիքէթները, աֆիշները, on-line աշխուժութիւնը կը բռնանան կամ կը ձեւափոխուին եւ կ՚օգտագործուին այդ յետադիմական ուժերուն կողմէ՝ հետապնդելու համար շատ ճշգրիտ քաղաքական նպատակներ:

ԹՅ – Օրինակ, ՎԵՏՕ-ն ինչո՞ւ յետադիմական է իսկ ուրիշ շարժումներ՝ յառաջդիմական: Ի՞նչ են տարբերութեան չափորոշիչները:

ԻՍ – Շատ ճիշդ հարցում տուիք: Չափորոշիչները հետեւեալն են.

1. Պէտք է նայիլ պատմութիւնը: Այսինքն, ով ինչ ըրած է: Դուք ըսիք որ Իզաբելլան քսան տարի դիտարկած է ընտրութիւնները, պայքարած է քաղբանտարկեալներուն համար, մշակած է կրթական ծրագիր: Իսկ ի՞նչ ըրած են իրենք: ՎԵՏՕ-ի առաջնորդներէն մէկը եղած է Վլադիմիր Գասպարեանի խորհրդականը, որ զբաղած է ՔՀ-ի տարածքները փակելով, բացասական դեր ունեցած Ելեկտրիկ Երեւանի ժամանակ: Նախկին

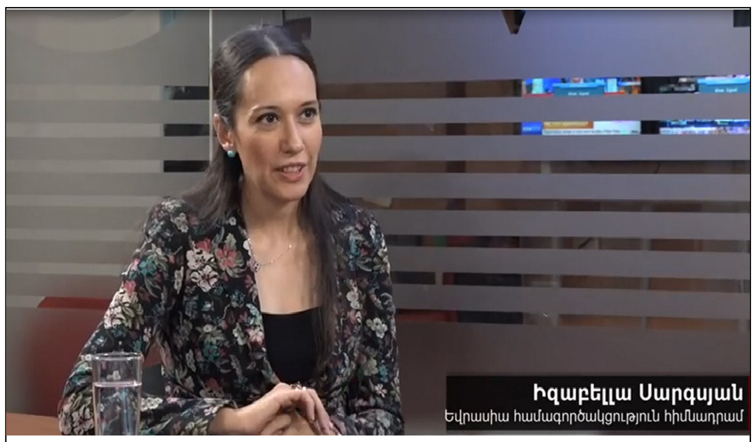

Իզաբելլա Սարգսեան՝ հարցազրոյցի ընթացքին

պատգամաւոր Արփինէ Յովհաննիսեան հիմնած է իրաւապաշտպան հասարակական կազմակերպութիւն (ՀԿ), այն անձը՝ որ քուէարկած է բազմաթիւ խնդրական օրէնքներ, հաց բերողին հասցուցած մահուան դուռը, եղած է խնդրայարոյց սահմանադրութեան մշակողներէն մէկը: Չափելու համար, պէտք է նայիլ իւրաքանչիւր մարդու եւ խումբի պատմութիւնը:

2. Գումարներու թափանցիկութիւնը: Եթէ, օրինակ, նայիք մեր կազմակերպութեան կայքէջը, իրագէկ կը դառնաք նուիրատուներուն, դրամական հաշուետուութեան եւ տարեկան ունկնդրութիւններուն: Իսկ ի՞նչ են, օրինակ, ՎԵՏՕ խումբի դրամական աղբիւրները:

3. Յետադիմական կամ յառաջադէմ: Այստեղ յառաջդիմութեան հարցն է: Բռնութիւնը յետադիմական արժէք է: Եթէ մարդիկ բռնութիւն կը կիրառէին, ներառեալ՝ հոգեբանական, խնդրայարոյց է անոնց գոյութիւնը ՔՀ-ի մէջ:

ԹՅ – Այս օրերս շատ քննարկուեցաւ այն երկու երիտասարդներուն պարագան՝ որոնք անարգալից վերաբերմունք ցուցաբերեցին Ռոբերտ Քոչարեանի գործը քննող դատաւորին հանդէպ եւ կալանաւորուեցան: Դուք համաչափ կը համարէ՞ք այդ երիտասարդներուն կալանաւորումը:

ԻՍ – Ես կը համարեմ՝ այո, որովհետեւ այստեղ հարցը իրօք դատարանի վրայ ճնշում գործելն է: Դատարանը ոչ միայն պէտք է անկախ ըլլայ իշխանութենէն, այլ նաեւ զանազան ուժերէ: Հիմա մենք կը տեսնենք որ դատարանի վրայ հսկայական ճնշում կը գործադրուի ոչ-իշխանութիւններու կողմէ, եւ ասիկա կ՚արտայայտուի բազմաթիւ ձեւերով՝ կաշառել, հին թղթածրարներ հանելով շանթաժի ենթարկել, եւ այլն: Ասոր մէջ կը մտնէ ահաբեկումը՝ թէկուզ հեռաձայնով: Այս առումով ես կը համարեմ, որ շատ ճիշդ որոշում էր անոնց կալանաւորումը:

ԹՅ – Կը պատկերացնէ՞ք այնպիսի իրավիճակ, երբ ՔՀ-ն (նկատի ունիմ ձեր պատկերացուցած ՔՀ-ն, այլ ոչ թէ այսօրուայ ձեր ներկայացուցած հին իշխանութեան սպասարկողները) պաշտպանէ Ռոբերտ Քոչարեանին: Այս հարցումը կու տամ, որովհետեւ շատերու մօտ այն կարծիքը կայ՝ որ Քոչարեանը կ՚ենթարկուի հետապնդումի Նիկոլ Փաշինեանի կողմէ իբրեւ անձնական վրէժխնդրութիւն:

ԻՍ – Այստեղ Քոչարեանի անձի հարցը չէ: Ինծի համար ասիկա միայն Մարտ 1-ի հարցը չէ: Ասիկա համակարգային խնդիր է, որ Հայաստանի մէջ գոյացած է ↳ 6

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԸ ԲԻԶՆԷՍԻՆ ԽԱՂԻ 4 ԿԱՆՈՆ Է ԱՌԱՋԱՐԿԵԼ

Հոկտեմբերի 17-ին, կառավարութիւնը փոփոխութիւն կատարեց գիւղատնտեսական հումքի մթերումների (գնումների) նպատակով ագրովերամշակման ոլորտին տրամադրուող վարկերի տոկոսադրոյքների սուբսիդաւորման ծրագրում:

Ինչպէս փոխանցում է *Արմէնպրեսը*, փոփոխութեան անհրաժեշտութիւնը պայմանաւորուած է գիւղատնտեսական հումքի մթերման սեզոնում առանձին դէպքերում առաջացած խնդիրները լուծելու անհրաժեշտութեամբ:

Էկոնոմիկայի նախարար Տիգրան Խաչատրեանը նշեց, որ այս փուլում գրեթէ աւարտուել են խաղողի մթերումները եւ տնտեսավարողները չունեն լրացուցիչ շրջանառու միջոցներ Վայոց Ձորի մարզում արտադրուած Արենի սորտի խաղողի մթերումների դիմաց վճարումներն արագ կատարելու համար: Ըստ այդմ՝ առաջարկւում է ծրագրով նախատեսուած վարկաւորման առաւելագոյն 1.5 մլրդ. դրամի շեմն աւելացնել մինչեւ 1.8 մլրդ. դրամ: Հիմնաւորման համաձայն՝ ծրագրերի շրջանակում ընթացիկ տարում 2019 թ. Սեպտեմբերի 30-ի դրութեամբ հաստատուել է 67 յայտ՝ 8.0 մլրդ. դրամի չափով, կնքուել է հումքի գնման 8243 պայմանագիր, իսկ սուբսիդաւորման գումարը կազմել է շուրջ 240.0 դրամ: ↳ 5

ՄԽԻԹԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՅԱՑԵԼ Է «ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԷՆՔԸ ՄՇԱԿՈՂ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԽՄԲԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻՍՏԸ

Ազգային Ժողովի պատգամաւոր Մխիթար Հայրապետեանի նախաձեռնութեամբ Հոկտեմբերի 4-ին կայացել է «Հայրենադարձութեան մասին» օրէնքը մշակող աշխատանքային խմբի անդրանիկ նիստը:

Քննարկման մասնակիցների թւում էին ԱԺ պատգամաւորներ Վաղարշակ Յակոբեանը, Համազասպ Դանիէլեանը եւ Լիլիթ Ստեփանեանը, Սփիւռքի գործերի գլխաւոր յանձնակատար Զարեհ Սինանեանը, գրասենեակի Հայրենադարձութեան բաժնի պետ Յովհաննէս Ալեքսանեանը, Երեւանի Պետական Համալսա- ↳ 5

ԱԼԱՆ ԳՈԳԲԱՇԵԱՆԸ ՉԻ ՍՏԱՆՁՆԻ ՆՈՐԻՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԸ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Պրն. Ալան Գոգբաշեանը չի ստանձնի Նորին Մեծութեան դեսպանի պաշտօնը Երեւանում՝ ելնելով գործառնական հանգամանքներից: Պրն. Գոգբաշեանն անցնելու է դիւանագիտական ծառայութեան մէկ այլ աշխատանքի: Գործերի ժամանակաւոր հաւատարմատար է նշանակուել պրն. Դեյվիդ Մորանը՝ դեսպանի աստիճանով, որը կը պաշտօնավարի մինչեւ նոր դեսպանի նշանակումը: Այս մասին տեղեկացնում է Երեւանում Մեծ Բրիտանիայի դեսպանատունը:

ԱՄՈՒԼՍԱՐԸ՝ ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ ԵՒ ԱՆԴՐԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Հ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Բայց նախքան 2013-ի բրիտանական դէպքերուն մանրամասնումը, պէտք է նշել հետաքրքրական զուգադիպութիւն մը:

Lydian Armenia-ի նախնական անուանումը եղած է Geoteam: Վերջինս, ըստ իր պաշտօնական կայքին, 2006-ին սկսած էր հետախուզական աշխատանքներ կատարել Ամուլսարի տարածքը(12):

Geoteam-ի գլխաւոր տնօրէնը եղած է Հայկ Ալոյեան՝ զաւակը 2007 թուականի վերոյիշեալ ռուսերէն յօդուածի հեղինակ Պետրոս Ալոյեանին եւ համահեղինակը 2008 թուականի գիրքին: Այսօր, Հայկ Ալոյեան կը հանդիսանայ Lydian Armenia-ի գործադիր տնօրէնը:

2011 Մայիս 13-ին, Ջերմուկի մէջ տեղի կ'ունենայ Ամուլսարի վտանգներու հանրային քննարկում: Geoteam-ի տնօրէն Հայկ Ալոյեան ներկայ է եւ կը յայտարարէ՝ որ իր հօր յօդուածին տուեալները ոչ մէկ առնչութիւն ունին Geoteam-ի նախագիծի հետ. «Մենք 3500 նմոյշ ենք արել, եւ բոլոր համայնքներին ցոյց ենք տուել, որ մեր նմոյշներում ուրան չկայ: Այդ տուեալները Ամուլսարի ոսկու հանքավայրի հետ որեւէ կապ չունեն, եւ ես հարցը փակուած եմ համարում»(13):

Բայց վերադառնանք Բրիտանիա-Lydian-ի կապերուն:

2013-2018 թուականներուն, Ամուլսարի ոսկիի հանքի հարցով Հայաստանի մէջ Բրիտանիոյ դեսպանութիւնը կանոնաւոր կապի մէջ եղած է Lydian International-ի հետ, կազմակերպելով համատեղ ներկայացումներ, սեմինարներ, հանդիպումներ, աշխատանքային խումբեր եւ վերջին տեղեկութիւններու իրազեկումներ: Միայն 2018 Յունուար-Յուլիսին, Lydian International-ի եւ դեսպանատան միջեւ կայացած են 55 հաղորդակցական կապեր: Փաստաթուղթերը ցոյց կու տան՝ որ Թաւշեայ Յեղափոխութենէն ետք, դեսպանատունը հետամուտ եղած է Ամուլսարը դարձնել երկիրի քաղաքական օրակարգի առաջնահերթութիւնը(14):

2013 Մարտին, Միացեալ Թագաւորութեան Փոխ Արտաքին Գործոց Նախարար Սայմոն Ֆրէսըր կը ժամանէ Հայաստան եւ Ամուլսարի ծրագիրի կապակցութեամբ կը հանդիպի Հայաստանի նախագահի եւ վարչապետի հետ: Մարտ 11-ին, Հայաստանի մէջ ՄԹ-ի դեսպան Ճոնաթան Էյվզի հետ մամուլի ասուլիս կ'ունենայ, ուր Ամուլսարի հարցով ունեցած հանդիպումը կը նկարագրէ՝ «գերազանցօրէն դրական»:

Մարտ 25-ին, Արմէն Սարգսեան Բրիտանիոյ մէջ կը նշանակուի Lydian International Ltd. ընկերութեան ոչ-գործադիր տնօրէն:

Մայիս 28-ին Երեւան կ'այցելէ Ուէյլսի արքայազն Չարլզ, իբրեւ Արմէն Սարգսեանի «Երեւան, իմ սէր» բարեգործական հիմնադրամի հիւր: Մատենադարան այցելութեան ժամանակ, բնապահպանները բողոքացոյց կը կազմակերպեն՝ Չարլզի ուշադրութիւնը հրաւիրելու Ամուլսարի ծրագիրին մէջ Բրիտանիոյ ունեցած ներգրաւուածութեան վրայ:

Այստեղ քիչ մը երկար շեղում մը պիտի կատարեմ՝ ցոյց տալու քանի մը կարեւոր հանգամանքներ:

Հայկական բարեգործութիւնը քաջալերող Չարլզը, երկու տարի ետք՝ 2015 Ապրիլ 24-ին, Մեծ Եղեռնի 100-ամեակին օրը, լայն ժպիտով նստած էր Էրտողանի կողքը՝ տօնելու Կալիփոլիի ճակատամարտի 100-ամեակը, ուր անգլիացիները ջախջախուեցան թուրքերուն կողմէ: Ասիկա՝ երգիծական կողմը:

Ահաւասիկ լուրջ կողմը:

Ստելլա Խաչատրեան *MediaMall.am* կայքէջին մէջ 2018-ին պիտի յիշեցնէր.

«Յայտնի է, որ Արմէն Սարգսեանը ջերմ յարաբերութիւններ ունի Ղազախստանում մեծ ազդեցութիւն ունեցող Դարիգա Նազարբաեւայի հետ, ով նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւի դուստրն է: 2013 թուականին, Ուելսի արքայազն Չարլզի Հայաստան կատարած այցի ժամանակ, անձամբ Արմէն Սարգսեանի հրաւէրով՝ Դարիգան եւս Հայաստանում էր: Հէնց Արմէն Սարգսեանն է խորհուրդ տուել Դարիգային՝ ստեղծել ղազախական մեդիա հոլդինգը, որն այժմ ղեկավարում է երկրի բոլոր հեռուստաալիքները, իսկ Արմէն Սարգսեանին պատկանում է դրա բաժնետոմսերի 5 տոկոսը: Նշենք նաեւ, որ 2002թ.-ից Արմէն Սարգսեանը հանդիսանում է Աստանայի ամենամեայ Եւրասիական մեդիա փորումի հիմնադիր, որի կազմկոմիտէի նախագահը նոյն Դարիգա Նազարբաեւան է»(15):

2018 Նոյեմբերին, ՀԱՊԿ գլխաւոր քարտուղարի նշանակումի առիթով Նազարպաեւի յարձակողական դիրքը Հայաստանի եւ Փաշինեանի նկատմամբ՝ բոլորին յայտնի է(16): Սարգսեան՝ Նազարպաեւի մտերիմը, ոչ մէկ փորձ կատարեց կիրքերը հանդարտեցնելու: Հայաստանի նախկին վարչապետ, Ազգային Ժողովի նախկին պատգամաւոր Հրանտ Բագրատեան, 2018 Նոյեմբեր 19-ի ֆէյսպուքեան գրառումին մէջ կը նշէ. «Այս կոնտեքստում ինձ աւելի շատ յուզում է Հայաստանի առաջին դէմքի, նախագահ Արմէն Սարգսեանի դերը: Սա միշտ գլուխ էր գովում, որ արտակարգ յարաբերութիւններ ունի Նազարբաեւների ընտանիքի հետ: Ջէր խանգարի, որ նա հրապարակաւ պաշտպանէր Փաշինեանին եւ հաշիւ տար, թէ ի՞նչ է արել խնդրի հայանպաստ կարգաւորման համար: Ա. Սարգսեանն ունիկալ յատկութիւն ունի իր պաշտօնը սեփական յարմարէտութեանը եւ բարեկեցութեանը ծառայեցնելու համար»:

Այս տարուայ Սեպտեմբեր 12-ին, Բագրատեան նոյնիսկ աւելի առաջ կ'երթայ: Կենտրոն հեռատեսիլի կայանի «Հայելու առջեւ» հաղորդումին տուած հարցազրոյցին կը վկայակոչէ «Երեւան, իմ սէր» հիմնադրամը, ըսելով՝ որ անիկա արքայազն Չարլզի կողմէ ստեղծուած դրամի լուացումի մեքանիզմներէն է, որուն հայաստանեան տեղապահն է Արմէն Սարգսեան: Ամբաստանութիւնը ուժեղ է: Բայց պէտք է հարցնել. աշխարհի ո՞ր մէկ գերհարուստի բարեգործական հիմնադրամը լուացումի աղբիւր չէ եղած(17):

Արդ, 2013 Մայիսի «Երեւան, իմ սէր» հիմնադրամի հանդիսութիւնը շատ հեռու էր յայտարարուած նպատակներէն, իսկ բրիտանական տարրը մշտաներկայ էր:

Կը շարունակուի Բրիտանիոյ պետական ճնշումը Ամուլսարի համար:

2013 Յունիս 26-ին, ՄԹ-ի դեսպան Քաթրին Լիչ եւ ԱՄՆ-ի դեսպան Ճոն Հեֆֆըրն կ'այցելեն Ամուլսար: Այս առիթով Լիչ կը յայտարարէ. «Իբրեւ ՄԹ-ի մէջ հիմնուած ընկերութիւն, Lydian International կը ներկայացնէ բրիտանական ամենէն ընդարձակ ներդրումը Հայաստանի մէջ»:

2013 Սեպտեմբեր 25-ին, Սարգսեան կը հրաժարի Lydian-ի պաշտօնէն՝ ստանձնելու համար Հայաստանի դեսպանի պաշտօնը ՄԹ-ի մէջ:

Սեպտեմբեր 30-ին, Հայաստանի մէջ ՄԹ-ի համատեղ դեսպան Ճոնաթան Էյվզ լրագրողներուն հետ կը խօսի Ամուլսարի ծրագիրի կարեւորութեան մասին Հայաստանի համար:

Եւ այսպէս շարունակ:

2014-ին, Հայաստանի կառավարութիւնը Lydian Armenia-ին կու տայ Ամուլսարի ծրագիրի Ընդերքօգտագործումի իրաւունք եւ ծրագիրի շինարարութեան համար բնապահպանական թոյլտուութիւն(18):

Կարեւոր է աւելցնել՝ որ Lydian-ի բաժնետէրերէն մէկն է Մեծն Բրիտանիոյ Պահպանողականներու Կուսակցութեան նուիրատու, Լորտերու Պալատի ցկեանս անդամ Մայքլ Ֆարմըր, որ պղինձի միջազգային շուկային մէջ բաւական յաջող խաղացող է եւ պատասխանատու է Չինաստանէն իր երկիրը մատակարարուող պղինձի 15-20 տոկոսին: Կարելի է պատկերացնել Ֆարմըրի ուժային ազդեցութիւնը(19):

Այսինքն, Բրիտանիան՝ պետականօրէն ներգրաւուած է պաշտպանելու անդրազգային ընկերութիւնը, իսկ Հայաստանը՝ նոյնպէս պետականօրէն ընդունած է իր դուռները բանալ Lydian-ի առջեւ:

Արմէն Սարգսեանի ունեցած գոնէ նախկին սերտագոյն կապերը Lydian-ի եւ ընդհանրապէս բրիտանական արքայական ընտանիքին հետ բազմիցս շեշտուած է՝ անիմաստ է կրկնել(20): Երբեք չտեսանք՝ որ Հայաստանի օլիկարք նախագահը փորձէ իր ազդեցութիւնը բանեցնել վերացնելու աղէտաբեր ձեռնարկութիւնը: Ինչո՞ւ բանեցնէ: Արմէն Սարգսեան ինքը հսկայ պիզնէսներու տէր է եւ այնպէս պիտի գործէ՝ որ չտուժեն իր սեփական գործարքները(21):

Ասիկա՝ բացայայտուած կողմն է տակաւին:

Յակոբ Սանասարեան 2018 Մարտ 28 թուակիր երկար հետախուզական յօդուած մը կը ստորագրէ Ամուլսարի մասին: Ցոյց կու տայ՝ որ Ամուլսարի հանքաքարերը ոչ միայն կը պարունակեն ոսկի, այլ նաեւ, բացի ուրանիոմէն՝ Aluminium, արծաթ, Beryllium, Bismuth, Gallium, Germanium, երկաթ, Thallium, Thorium, ծարիր, ծծումբ, Cadmium, կապար, Cobalt, մկնդեղ, Molybdenum, Nickel, պղինձ, Rubidium, Selenium, Scandium, սնդիկ, Strontium, Vanadium, Tellurium, Titanium, Cerium, Zinc եւ Chromium.

«Հաւանաբար, ընկերութիւնը [իմա՝ Lydian, Հ.Ա.] ֆինանսական լրացուցիչ շահոյթ կարող է ստանալ կամ Նախագծում չներկայացուած, սակայն հանքաքարում իրականում գոյութիւն ունեցող օգտակար տարրերով, ասենք՝ ռադիօակտիւ էլեմենտներով կամ էլ ցիանային եղանակով ոսկին կորզելուց յետոյ, ֆլոտացիայի եղանակով կը կորզի նոյն հանքաքարի մէջ եղած միւս օգտակար տարրերը: Չի բացառւում նաեւ աւելի մեծ քանակի հանքաքարի վերամշակումը, քան նշուած է Նախագծում (Վերամշակուող հանքանիւթի իրական ծաւալների կոծկումը, վստահօրէն կարող եմ ասել, որ Հայաստանի Հանրապետութիւնում լայն տարածում ունի, մնում է միայն ստուգումներ իրականացնել եւ ելնելով առաջացած թափօնների ծաւալներից՝ բացայայտել այդ գողութիւնը, իհարկէ, եթէ համապատասխան ծառայութիւնները ստուգումներ իրականացնելու թոյլտուութիւն ստանան. երկար տարիներ ներքին կարգով արգելուած էր հանքարդիւնաբերութեան ոլորտում ստուգումներ կատարելը եւ անգամ, ուսումնասիրութիւններ կատարելու նպատակով, պոչամբարներից ջրի նմոյշ վերցնելը):

«Մօտաւոր հաշուարկով, 89,4 մլն տոննա վերամշակուելիք հանքաքարում կայ 5,5 մլն տոննա երկաթ, 1036 տ գալիում, 121 տ բերիլլիում, 175 տ բիսմուտ, 133 տ կադմիում, 2739 տ կապար, 1639 տ կոբալտ, 1547 տ ծարիր, 2017 տ մկնդեղ, 1168 տ նիկէլ, 9228 տ պղինձ, 1256 տ սկանդիում, 245 տ սնդիկ, 41349 տ ստրոնցիում, 14569 տ վանադիում, 325833 տ տիտան, 49 763 տ ցինկ, 683 տ ուրան, 1011 տ քրոմ: Այս հաշուարկի համար հիմք է ընդունուել 25 մլն տոննա հանքաքարի նախկինում կատարուած ուսումնասիրութիւնը՝ 40 նմոյշի տուեալներով (Հրաչիկ Աւագեան, *Լեռնահանքային եւ մետալուրգիական արդիւնաբերութիւնների զարգացման ուղիներն ու հեռանկարները*, Երեւան, 2011 թ., էջ 257): Հանքաքարում մեծ է ծծմբի քանակը: Եթէ հիմք ընդունուի այն, որ այդտեղ երկաթը հանդէս է գալիս հիմնականում պիրիտի տեսքով, ապա ծծումբը, միայն այդ միացութեան մէջ, կը կազմի 6,3 մլն տոննա:

«Զնայած Նախագծում բացակայում է հանքաքարում էլեմենտների քանակային պարունակութեան տուեալները, սակայն դա արուած է 222,9 մլն տոննա դատարկ ապարների համար: Ըստ այդմ, այդտեղ առկայ են. 922230 տոննա ալիւմին, 103 տ արծաթ, 3464 բիսմուտ տ, 1219 տ գալիում, 22,3 տ գերմանիում, 8,6 մլն տ երկաթ, 68 տ թալիում, 653 տ թորիում, 17 420 տ ծարիր, 1,22 մլն տ ծծումբ, 127 տ կադմիում, 286 տ կապար, 72406 տ մկնդեղ, 1564 տ մոլիբդէն, 938 տ նիկէլ, 952 տ սելէն, 408 տ սկանդիում, 44 817 տ պղինձ, 10 744 տ ստրոնցիում, 571 տ ռուբիդիում, 503 տ տելլուր, 1947 տ ցերիում, ... տ ուրան, 39973 տ քրոմ: Բացի այստեղ նշուած 1,22 մլն տոննա ծծմբից, եթէ նկատի ունենանք երկաթի պիրիտային միացութեամբ լինելը, ապա ծծումբը միայն պիրիտում կը կազմի 8,2 մլն տոննա»(22):

Հակառակ այս չյայտարարուած առատութեան, արդարեւ, ուրանիոմը կը մնայ ամենէն կարեւորը եւ գերշահութաբերը: Երբ Փաշինեան իր վերջին ելոյթին ընթացքին Ամուլսարի հարցով «անվտանգութեան հարց» կը բարձրացնէր, նկատի պիտի չունենար ոսկին, կապարը կամ ծծումբը:

↳ 4

ԳԱՀԻՐԷ

ՃԱՀԱԿԻՐԻ ԻԷ. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

Լոյս տեսաւ *Ճահակիրի* ԻԷ. Յաւելուածը՝ Կոմիտաս վարդապետ, *Տարբերակներ դաշնակի ստեղծագործութիւններու* (160 էջ): Կը պարունակէ Կոմիտաս վարդապետի երեք դաշնակի ստեղծագործութիւնները՝ Ռանգի, Հէքեարի (Կարնոյ Շորոր) եւ Մշոյ Շորոր, բազմաթիւ տարբերակներ, դասակարգուած ժամանակագրական յաջորդականութեամբ: Անոնց մեծամասնութիւնը կը տպագրուի առաջին անգամ: Ստեղծագործութիւնները կը տպագրուին ըստ Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի Կոմիտասի դիւանի ինքնագիր նիւթերուն:

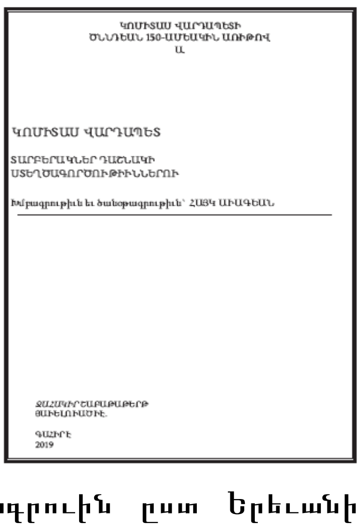
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
Ա

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՏԱՐԲԵՐԱԿՆԵՐ ԴԱՇՆԱԿԻ
ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Խմբագրութիւն եւ ծանօթագրութիւն՝ ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

ՃԱՀԱԿԻՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ԻԷ.

ԳԱՀԻՐԷ
2019

Ստանալու համար դիմել՝
tchahagir@journalist.com.

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ընտրական իրաւունք ունեցող Գահիրէի եւ անոր պատկանող վայրերուն մէջ բնակող մեր ազգայիններուն ուշադրութեան կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը.

Գահիրէի Պատկառելի Թեմական Ժողովի մասնակի ընտրութիւնները (12 հոգի) տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ, 8 Նոյեմբեր 2019-ին: Քուէարկութիւնը պիտի սկսի առաւօտեան ժամը 8:30-ին եւ վերջանայ երեկոյեան ժամը 5:00-ին:

Ընտրող ազգայինները իրենց քուէները կրնան տալ ընտրելու իրաւունք ունեցող 30 տարին լրացուցած ազգայիններու միայն:

Պիտի ընտրուին միայն 12 անձեր, որոնց անունները եւ մականունները պէտք է գրուած ըլլան քուէաթուղթին վրայ ու անպայման ներփակուած Առաջնորդարանի կնիքով կնքուած փոքր պահարանին մէջ եւ գոցուած:

Ընտրութեան օրը ամէն ազգային պարտի ի ձեռին ունենալ իր ինքնութեան թուղթը (բնօրինակը – **պըթաքա զաումիա**), որպէսզի զայն ներկայացնելէ վերջ ստանայ իր թիւը եւ ընտրական քարտը, ապա քուէարկէ:

Ինքնութեան քարտի լուսատիպ պատճէններով ներկայացողները պիտի չկարենան մուտք գործել Առաջնորդարանի բակէն ներս, ուստի պիտի կորսնցնեն ընտրելու իրենց իրաւունքը:

Պահանջուած ընտրելիներուն (12) թիւէն աւելի անուններ պարունակող քուէաթուղթէն կը ջնջուին աւելորդ անունները եւ պահանջըւած թիւին առընչութեամբ վաւերական կը նկատուի քուէաթուղթը ըստ կարգի (Կազմական Կանոնագիր Յօդ. 17): Իսկ մէկէ աւելի լրացուած քուէաթուղթ պարունակող պահարանները ամբողջութեամբ նաեւ ստորագրուած քուէաթուղթերը չեղեալ կը համարուին եւ կը ջնջուին:

Ընտրութեան օրը, ընտրող ազգայինը, ընտրական տոմարին մէջ իր ստորագրութիւնը դնելէ վերջ պիտի մտնէ փոքրիկ առանձնասենեակը, ուր ինք, բացարձակ առանձնութեան մէջ, պիտի գտնէ կնքուած պահարան եւ պարապ քուէաթուղթ, ազատօրէն տալու համար իր քուէն:

ԴԻԻԱՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՅ ԹԵՐԹԸ ԸՆԿԵՐՆ Է ՀԱՅ ՏԱՆ

ԽՈՀԵՐ

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ԲՆԱԳԻՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Երբ բնագիր մը դառնայ յարատեւ մտածումի միջոց, ան պէտք է չէզոքացուի: Ճուլիան Ասանժ անթիւ բնագիրներու ստեղծիչն է: Ինքը չէ գրած *Ուիքիլիքս*ի բնագիրները, բայց իր առաջնորդութեամբ է որ անոնք համախմբուած, դասակարգուած եւ հրապարակուած են: Բնագիրները անխզելիօրէն կապուած են իր անունին հետ: Ինքն է անոնց հեղինակը: Անոնք կը ներկայացնեն իմաստ մը՝ իշխանական խաւի ձեռնավարութիւնները, մեղմ ըսած ըլլալու համար: Անկարելի ըլլալով դիմադրել բնագիրները, թէեւ կարողացած ըլլալով վտանգաւոր մաս մը ջնջել *Ուիքիլիքս*էն, արեւմտեան իշխանութիւնները՝ իրենց տիրապետած զանգուածային լրատուամիջոցներուն ընդմէջէն, յաջողեցան բնագիրները մշուշով ծածկել: Իմաստազրկելով տեղեկութիւնները, անոնք յառաջ նետեցին Ասանժի կենսագրական կէտեր՝ կապուած սեռական գայթակղութեան հետ, մինչեւ անգամ խօսեցան իր կեցուածքին եւ շարժուձեւերուն մասին, տարօրինակութեան վերածելով շատ ու շատ բաներ՝ որոնք կրնան գտնուիլ ոեւէ սովորական անձի մօտ: Այստեղ կենսագրական ընտրուած հրապուրիչ, գայթակղիչ կէտերու արհեստական բեւեռացումով, կենսագրութիւնը դրին ի դէմս բնագիրին: Գայթակղութիւնը՝ ԻԱ. դարու բարոյապաշտ ու բարեպաշտ զանգուածին առաջնորդութեամբ, յաղթեց բնագիրին:

Գէորգ Եազըճեան՝ երբ սկսաւ «վտանգաւոր» բնագիրներ հրապարակել, ուժեղ արշաւ մը սկսաւ իր մարմնական յատկանիշներուն շուրջ: Նոյնը կատարուեցաւ ամերիկահայ լրագրող-ակթիւիսթ Արա Մանուկեանի հանդէպ, որ, ի թիւս այլ բացայայտումներու, կ՚ապացուցէր դրամի լուացումի կայացումը Համահայկական Հիմնադրամի ընդմէջէն: Բնագիր՝ ընդդէմ մարմինի, մարմին՝ որ կրնայ դառնալ հրապուրանքն ու գայթակղութիւնը մարդկային մտաւոր տկարութեան: Բնագիր՝ որուն բովանդակային լիցքը դժուար է փոխարինել-պատասխանել համապատասխանօրէն լիցքաւորուած բնագիրով:

Բնագիրը կրնայ կասեցուիլ նաեւ ուրիշ բնագիրով: Լրագրութեան մէջ շատ տարածուած է ասիկա: Լրագիրը՝ ինքզինքին շնորհելով իշխանութեան իրաւունք, քննադատութեան վերտառութեան տակ միանձնեայ կը «գնահատէ» նախապէս գոյացած բնագիր մը՝ պատմուածք, բանաստեղծութիւն, պատմութիւն, եւ այլն: *Նիւ Եորք Թայմզ*, *Լը Մոնտ* ուղղահայեացօրէն աւելի տարածուած են քան նոր հրատարակուած գիրք մը: Անոնք վաւերական են՝ շնորհիւ իրենց շուկայական-փոխանակային արժէքին, եւ քննադատութեան անունին տակ կը ստեղծեն հակիրճ բնագիրներ, վաւերացնելու համար տակաւին չվաւերացուած նոր հրատարակութիւն մը՝ ըստ մէկ քննադատի մը նախասիրութեան: Երկրորդ բնագիրը կը դառնայ առաւել ընթերցուող, առաւել տարածուած, առաւել վերջնական, եւ կը գրաւէ առաջինին տեղը իր դասակարգային առաւելութեամբ: Երկրորդը կը սպաննէ առաջինը, նոյնիսկ եթէ անոր մասին գրէ ամենէն գովասանական խօսքերը: Գովասանական եւ բացասական քննադատութեան միջեւ տարբերութիւնը ձեւական է: Խնդիրը կը կայանայ քննադատութեան մէջ:

Բնագիրի դէմ կրնայ գործածուիլ օրէնքը: Օրէնքը ինքը բնագիր մըն է: Բնագիր մը՝ ուր անչափելին ենթադրաբար վերածուած է չափադրելի, եւ այս պատրուակով դարձած աշխարհի ամենէն ուժային բնագիրներէն մէկը: Լրագիրները՝ նոյնիսկ ամենատարածուածները, դրամապէս աղքատ են հսկայ ընկերութիւններու եւ մեծահարուստ անհատներուն համեմատութեամբ: Լրագիր մը կրնայ վաւերագրութեամբ բացայայտել ընկերութեան մը ոտնձգութիւնները: Ընկերութիւնը ունի այնքան դրամ՝ որ կրնայ վճարել ամենահռչակաւոր փաստաբանը եւ լրագիրը ներգրաւել անվերջանալի դատական ընթացքի մէջ, որուն ծախսերը անկարող է հոգալ լրագիրը: Լրագիրը կրնայ սնանկանալ: Կը յաղթէ՝ հարուստը: Օրէնքը անաչառ է, յստակ է, մեկին է: Բայց ահա հարուստին օրէնքն է որ վերջապէս կը յաղթէ:

Շատ կը խօսուի «առարկայական» բնագիրի մասին: Հայ միջնադարեան պատմիչներուն բոլոր բնագիրները կ՚ուզենք ներկայացնել իբրեւ «առարկայական», մինչդեռ անոնք բոլորն ալ գրուած են աւատատէր նախարարներու եւ եկեղեցական հիմնարկի ուղղակի հովանաւորութիւն-հրամանին տակ:

Հայաստանի մէջ անընդհատ առարկայական փաստերու կարեւորութիւնը շեշտող պատմաբան մը՝ որ եղած է Սերժ Սարգսեանի նժդեհականութեան խօսնակը եւ այժմ կը փորձէ տարբեր բառապաշարներով յարմարուիլ նոր իրականութեան, վերջերս տարօրինակ հարցազրոյց ունեցաւ Lragir.am-ի հետ, հպարտօրէն ընդունելով՝ որ ինք «պոզիտիվ» (ասիկա իր գործածած բառն է) շարադրանքով գրած է դպրոցականներու Հայոց պատմութիւնները: Ըսել կ՚ուզէ՝ *առարկայական* բնագիր մը պէտք է ըլլայ *դրական*: Եթէ պատմութեան մէջ հայ մեծամեծները գործած են ոճիրներ (դժբախտաբար, շատ են անոնք. պէտք է լաւ կարդալ պատմութիւնը), անհրաժեշտ է անոնց մասին հիւսել *դրական* բնագիր: Եւ այսպէս ալ արտադրուած են Հայոց պատմութեան արդի *առարկայական* բնագիրներուն կարեւոր մասը: Բայց հետաքրքրական է «դրական» բառին գործածութիւնը: Դրականութիւնը լաւ բան մըն է: Լաւ բան է ըլլալ դրական: Հետեւաբար, այդ լաւութեան տակ դիւրութեամբ կարելի է քօղարկել կեղծը, շինծուն, սուտը: Փոխանակ ըսելու՝ պատմութեան բնագիրը *կը կեղծուի*, կ՚ըսուի՝ *կը դրականացուի*: Բնագիրը կեղծիքէ կը դառնայ դրական, կրկնակիօրէն կեղծելով պատմութիւնը:

«Առարկայականութեան» անունին տակ ստեղծըւեցաւ մամուլի հաղորդագրութեան համակարգը: Երեւոյթի կամ դէպքի պատասխանատուն անձամբ կը ստեղծէ բնագիր մը եւ զայն կը ղրկէ ամբողջ մամուլին: Մամուլի հաղորդագրութեան բնագիրը կը նկատուի առարկայական, քանի որ գրողը ամենէն իրազեկն է իր կատարած դէպքին: Երեւակայեցէք երբ անձ մը կամ կազմակերպութիւն մը ստեղծէ իր մասին բնագիր մը: Ամենէն վտանգաւոր արտադրութիւնը կրնայ ներկայացուիլ իբրեւ ամենէն օգտակար: Ո՞վ իրազեկ է իրական եղելութեան:

Ով որ կը տիրապետէ բնագիրի զանգուածային շրջագայութեան, ինքզինքին իրաւունք կու տայ խօսելու առարկայականութեան անունէն: *Reuters, AFP, TASS, Associated Press*, *Արմենփրէս* հսկայ ընկերութիւն-գործակալութիւններ են՝ որոնք կը տիրապետեն բնագիրի ստեղծումի եւ շրջագայութեան լծակներուն: Լուրերու առարկայականութեան անունին տակ, անոնք կը ստեղծեն լուրերու բնագիրները եւ կը տարածեն զանոնք: Մամուլը հաճոյքով կը վերատպէ այդ լուր-բնագիրները իբրեւ վաւերականութիւններ, առանց հարցադրելու կամ ինքն իր կողմէ հետապնդելու անոնց ճշդութիւնը: Լրագիրները կը մրցին իրարու միջեւ այդ պատրաստ բնագիրները վերատպելու համար՝ ինքնակամօրէն ոչնչացնելով իրենց ինքնատպութիւնը եւ մտածելու անկախութիւնը: Նոյն լուրը կը տպագրուի անհամար լրագիրներու կողմէ՝ նոյն ոճով ու (ան)բովանդակութեամբ: Լրագիրը կը դառնայ «վաւերական»՝ երբ կը տպագրէ այդ գործակալութիւններուն բնագիրները, այսինքն՝ բնագիր որ ստեղծուած է ուրիշի կողմէ, ուրիշ տեղ մը, պայմանով որ այդ ուրիշը գտնուի հեռու վայր մը, ըլլայ անծանօթ ու անանուն, այլեւ այդ ուրիշը ընդհանրապէս զերծ ըլլայ մարդկային տարրի գոյութեան գաղափարէն, կարծես աստուածային ճշմարտութեան արգասիքը ըլլայ: Հեռուն՝ անսխալական Աստուածն է: Հեռուի բնագիրը առարկայական է: Նաեւ՝ գրաւիչ:

Մամուլի գործակալութիւնները՝

քալ 5

2

ԱՄՈՒԼՍԱՐԸ՝ ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ ԵՒ ԱՆԴՐԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

«Անվտանգութեան» կորիզը ուրանիոմն է: Ատոմային արտադրութեան հիմքն է անիկա, ներառեալ ատոմական զէնքի եւ ռազմական գաղտնի գործածութիւններու: Զուտ տեսականօրէն, անիկա կրնայ երթալ Բրիտանիա, ԱՄՆ եւ վերադառնալ Ազրպէյճան զէնքի տեսքով, հրահրելով նոր ապրիլեան մը: Կրնայ նաեւ նոյն ձեւով վերադառնալ Հայաստան՝ փոխան հսկայական շահոյթներու, շնորհիւ ժողովուրդի քսակէն ելած տուրքերուն:

ԱՆԴՐԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քիչ արծարծուած հարց մըն է՝ որ Խորհրդային Միութեան փլուզումի հիմնակորիզային պատճառներէն մէկը նէօլիպերալիզմն էր: Նէօլիպերալիզմը կը հանդիսանայ դրամատիրութեան եւ իմփերիալիզմի նոր փուլը: Դրամատիրութեան հիմքը դրամագլուխի կուտակումն է (accumulation of capital): Կուտակումը պէտք ունի շահողի եւ շահարկուողի, օգտագործողի եւ օգտագործուողի: Կուտակումը բացառական է, ան պէտք ունի անընդհատ հասարակական արտաքսումի: Նաեւ անիկա տարածական է: Դրամագլուխը անվերջ պէտք է շարժի, տեղափոխուի մէկ տարածութենէն միւսը, յայտնաբերէ ու տիրէ նոր տարածութիւններու: Նէօլիպերալիզմի փուլին՝ երբ դրամատիրութիւնը պէտք ունէր նուաճելու նոր տարածութիւններ, կուտակային շարժումը շատ ուժեղ եղաւ Խորհրդային Միութեան համար՝ գայն դիմադրելու համար: Խորհրդային Միութեան կողմէ դիմադրելու կարիք ալ չեղաւ: Նոր Ռուսաստանը ինքը դարձաւ նէօլիպերալիզմի կրողը՝ այլ ոչ զոհը, եւ փնտռեց զոհեր: Անոնցմէ մէկը եղաւ օլիկարքական Հայաստանը, ռուսական անդրազգային ընկերութիւններու կրողը:

2016-ին կը գրէի՝ «Հայաստան՝ անդրազգային ընկերութիւններու բնակավայր» գլուխը(23). պիտի չկրկնեմ այստեղ:

Մէկ դէպքի մը ներկայացումով, կը փորձէի ցոյց տալ նաեւ որ Սփիւռքի կառավարումը եւս անպակաս է անդրազգային ընկերութիւններու ուղղակի ազդեցութենէն:

Նոյն տեղը կը գրէի նաեւ՝ «Անդրազգային ընկերութիւնները՝ իբրեւ փոխանորդ ազգային պետութիւններուն»(24):

Այս վերջին առումով, Հարթ-Նեկրի պիտի գրէին.

«Ազգային պետութիւններու նուաղող ինքնավարութիւնը, հետեւաբար, տնտեսական եւ մշակութային փոխանակումներ կարգաւորելու իրենց աճող անկարողութիւնը, ըստ էութեան կը հանդիսանայ Կայսրութեան յառաջացումին առաջնային յայտանիշներէն մէկը: [...]

«Ի տարբերութիւն իմփերիալիզմին, Կայսրութիւնը կը հաստատէ ոչ մէկ ուժի տարածաշրջանային կեդրոն եւ չի հիմնուիր հաստատուն սահմաններու կամ արգելագիծերու վրայ: Ան կը հանդիսանայ իշխելու ապակեդրոնացած եւ ապատարածքային մեքենայ մը՝ որ իր բաց ու ընդլայնուող սահմաններէն ներս աստիճանաբար կը միաւորէ ամբողջ համաշխարհային [global] ոլորտը: Տնօրինութեան ցանցերու կարգաւորութեան ընդմէջէն Կայսրութիւնը կը բանեցնէ խառնածին ինքնութիւններ, ճկուն նուիրապետութիւններ եւ բազմակի փոխանակումներ: Աշխարհի իմփերիալիսթական քարտէսի բացորոշ ազգային գոյները միաձուլուեցան եւ խառնուեցան կայսերական համաշխարհային ծիածանին մէջ»(25):

«Մինչդեռ իրենց ընտրողները մատակարարելու կառավարութիւններուն կարողութիւնը կը կարկամի, մեծ ընկերութիւններու քաղաքական հիւսուածքը կ՚ընդարձակուի, երբեմն կտրուկ կերպով, ինչպէս Ֆէյսպուքի եւ Կուկըլի նման Big Tech ընկերութիւնները», կ՚արձանագրեն Թերծի եւ Մարքուծծի(26):

Անդրազգային ընկերութիւնները տակաւին պէտք ունին ազգային պետութիւններուն: Վերջիններս պէտք է կարգաւորեն ընկերութիւններուն մուտքը ազգային պետութեան տարածք, դասաւորեն գործունէութեան պայմանները, օրէնքներ որդեգրեն ի նպաստ անոնց, ոստիկանական ուժով պաշտպանեն զանոնք եւ լռեցնեն ընդդիմադիրները, եւ այլն: Այս բոլորը անվճար ծառայութիւններ են՝ զորս պետութիւնները կը մատուցեն ընկերութիւններուն:

Այսպէս չեղա՞ւ Ամուլսարի պարագային, երբ Հայաստանի պետութիւնը կարգաւորեց Lydian-ի գործունէութիւնը երկիրին մէջ, միաժամանակ ՄԹ-ն իր բոլոր ջանքերը գործադրեց թիկունք կանգնելու ընկերութեան:

Անդրազգային ընկերութիւնները կը ջնջեն ժողովրդավարութիւնը, ինչպէս կը նշէ Ալեքս Քարէյ. «Ի. դարը կը յատկանշուի մեծ քաղաքական կարեւորութիւն ունեցող երեք զարգացումներով. ժողովրդավարութեան աճը, ընկերութենական ուժին աճը եւ ընկերութենական ծանուցողականութեան աճը՝ իբրեւ ընկերութենական ուժի պաշտպանութեան միջոց ընդդէմ ժողովրդավարութեան»(27):

Սիւզան Ճորճ նոյն միտքը կ՚արտայայտէ.

«Ինչպէ՞ս կրնան մարդիկ մնալ կամ դառնալ ինքնիշխան, եթէ անոնք ոչ մէկ կարողութիւն ունին նոյնիսկ սահմանելու թէ ո՞վ եւ ի՞նչն է իրենց կեանքին վրայ ազդեցութիւն ունեցող որոշումներ կայացնողը: Ժողովրդավարութիւնը ոչ մէկ կերպով համահունչ ընթացաւ համաշխարհայնացումի թաւալքին հետ՝ ըլլայ ազգայնապէս թէ միջազգայնապէս, քանզի իշխանութիւնը կը բանեցուի առանց կառավարուողի համաձայնութեան: Ժողովուրդին շատ քիչ գործիքներ տրուած են հասկնալու՝ թէ իրականութեան մէջ ով ինչ կը վարէ: Ընկերութիւնները իշխանութիւն կը բանեցնեն՝ առանց համապատասխան պատասխանատուութեան: Մինչդեռ ընտրողները կրնան պատժել իրենց կառավարութիւնները եւ զանոնք դուրս նետել պաշտօնատեղիներէն, ընկերութիւնները ոչ միայն կը գտնուին ընտրութիւններու միջոցով ժողովրդական հասանելիութենէ անդին, այլ ունին արտասովոր արտօնութիւններ, ինչպէս «անձնաւորութիւն» ԱՄՆ-ի մէջ կամ լրիւ կարգավիճակ ՄԱԿ-ի մէջ:

«Ոչ միայն իրենց ծաւալը, հսկայ հարստութիւնը եւ աքթիւներն (assets) են՝ որոնք անդրազգային ընկերութիւնները վտանգաւոր կը դարձնեն ժողովրդավարութեան համար, այլեւ իրենց կեդրոնացումը, կարողութիւնը ազդելու կառավարութիւններու վրայ եւ թափանցելու անոնց մէջ, ինչպէս նաեւ իբրեւ իսկական միջազգային հասարակական դասակարգ ներկայանալու իրենց ունակութիւնը, պաշտպանելու համար սեփական առեւտրական շահերը՝ ընդդէմ ընդհանուրի օգուտին»(28):

Կարելի՞ է հերքել՝ որ Lydian-ի պատճառով, Փաշինեան անտեսեց (ստիպուեցաւ անտեսել) զինք ընտրողներուն ցանկութիւնը:

ՆՊՎԿ ԴԱՏԱՐԱՆ

Սեպտեմբեր 9-ի ֆէյսպուքեան ելոյթին, Փաշինեան կ՚արձանագրէ. «Կայ նաեւ հետեւեալ խնդիրը որը ահագնանում է նոյն կերպ: Եթէ մենք ասում ենք, որ, ենթադրենք, ուղղակի Ամուլսարի հանքը չենք թոյլ տալիս շահագործուի, շատ պարզ հարց է ծագում. ինչո՞ւ, բնապահպանական մտավախութիւննարի՞ց ելնելով: Այո, իհարկէ բնապահպանական մտավախութիւններից ելնելով: Այստեղ ծագում է յաջորդ հարցը. եթէ այդպէս է, ինչո՞ւ ենք, օրինակ, թոյլ տալիս որ Զանգեզուրի պղնձամոլիբդէնային գործարանի հանքը շահագործուի, ինչո՞ւ ենք թոյլ տալիս որ Թեղուտի հանքը շարունակուի, արդեօ՞ք նրանք համապատասխանում են բոլոր միջազգային ստանդարդների եւ որեւէ բնապահպանական խնդիր չեն յառաջացնում եւ արդեօ՞ք նրանք գործում են ըստ բնապահպանական ստանդարդների որ Հայաստանի Հանրապետութիւնում գոյութիւն ունեն: Եւ ահա այստեղ է որ մենք կարող ենք ունենալ միջազգայնօրէն շատ լուրջ խնդիր, երբոր յանկարծ պարզուի կամ մեր գործած սխալների արդիւնքում ստացուի՝ որ մենք ցուցաբերում ենք խտրական մօտեցումներ»:

Անկախ խտրականութեան հարցէն, կ՚արծարծէ Ներդրող-Պետութիւն Վէճերու Կարգաւորում (ՆՊՎԿ) (Investor-State Dispute Settlement - ISDS) դատարանին առկայութիւնը:

Ճէյսոն Հիքըլ կը բացատրէ. «ՆՊՎԿ ազդեցիկ իշխանութիւն կը պարգեւէ ընկերութիւններուն՝ հարուածելու ինքնիշխան ազգերուն օրէնքները: Ուրիշ խօսքով, ընկերութիւնները լիազօրուած են կարգաւորելու ժողովրդավարական պետութիւնները (փոխանակ հակառակը ըլլալու)՝ ճակատային գրոհ մը նշանաւորելով ինքնիշխանութեան եւ ժողովրդավարութեան գաղափարներուն դէմ, գրոհ մը՝ որ, հեգնօրէն, կը կատարուի ազատութեան դրօշին տակ: Նոյնիսկ եթէ դատավարութեան հայց չէ ներկայացուած, լոկ անոնց սպառնալիքը կրնայ գործել իբրեւ ուժեղ կարգաւորիչ ուժ, որ կը կրճատէ ընտրուած ներկայացուցիչներուն ունեցած հնարաւորութիւնը քաղաքական դաշտին վրայ»(29):

Այսօր այսպէս չէ՞ արդեօք Ամուլսարի վիճակը: Չկայ դատ, բայց կայ դատական ուժեղ սպառնալիք: Կայ երկու միլիառ տոլլար փոխհատուցումի պատում: Բայց կայ նաեւ դատական սակի խնդիր՝ անկախ վճիռէն. «Ինչ որ ալ ըլլայ վճիռը, կառավարութիւնները պէտք է ծածկեն իրենց անձնական դատական սակերը, պաշտպանութեան համար ծախսելով միջին հաշուով 6 միլիոն տոլլար», կը նշէ Ճէյմս Անճըլ՝ Ամուլսարին նուիրուած յօդուածին մէջ(30):

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

12. https://www.lydianarmenia.am/index.php?m=pages&lang=arm&p=67

13. ««Ես կը ցանկանայի, որպէսզի Ազգային Անվտանգութիւնը զբաղուէր այդ հարցով», - յայտարարեց Գեոթիմի տնօրէն Հայկ Ալոյեանը», *Էկօլուր*, 30 Մայիս 2011,

https://ecolur.org/hy/news/amulsar/geoteam-director-hayk-aloyan-i-would-like-national-security-service-to-deal-with-this-matter/2517/:

14. Thomas Rowley, ‘UK Foreign Office criticised for supporting controversial gold mine in Armenia,’ *openDemocracy*, 2 September 2019, https://www.opendemocracy.net/en/odr/uk-foreign-office-criticised-over-controversial-gold-mine-armenia-amulsar/: Նաեւ՝ *Զահակիր*, թիւ 1850:

15. Ստելլա Խաչատրեան, «Մի ուշագրաւ այցի պատմութիւն...», *MediaMall.am*, 6 Ապրիլ 2018, https://topnews.mediamall.am/?id=187129:

16. *Զահակիր*, թիւ 1829:

17. «Բարեգործութիւն՝ յաւելեալ արժէքով», *Զահակիր*, թիւ 1738-1741:

18. https://www.lydianarmenia.am/index.php?m=pages&lang=arm&p=67

19. ‘Акционеры Lydian: британский Красный коршун над армянским Амулсаром’, *EurAsia Daily*, 27 Օգոստոս 2019, https://eadaily.com/ru/news/2019/08/27/akcionery-lydian-britanskiy-krasnyy-korshun-nad-armyanskiy-amulsarom: Նաեւ՝ *Զահակիր*, թիւ 1850:

20. *Զահակիր*, թիւ 1811-1812, 1820-1821:

21. Նախագահի պիգնէսներուն մասին տե՛ս՝ «Արմէն Սարգսեան՝ գործարար, դիւանագէտ թէ՞ բարերար», *fip Փաստերի ստուգման հարթակ*, 24 Յունուար 2018, https://fip.am/2408:

22. Յակոբ Արբակի Սանասարեան, «Ամուլսարը՝ զոհասեղանին», *Բնաբան*, 15 Ապրիլ 2018, http://bnaban.am/ամուլսարը՝-զոհասեղանին/:

23. *Փարիզի Քոմիւնը, Կայսրութիւնը եւ Հայոց ցեղասպանութիւնը. մարքսիսթական-անարշիսթական ընթերցում մը*, *Զահակիր*, Յաւելուած Դ., 2016, էջ 76-96:

24. Անդ, էջ 48-75:

25. Michael Hardt, Antonio Negri, *Empire*, Cambridge (Massachusetts), London: Harvard University Press, 2000, pp. xii-xiii.

26. Alessio Terzi, Stefano Marcuzzi, ‘Are multinationals eclipsing nation-states?,’ *International Politics and Society*, 6 February 2019, https://www.ips-journal.eu/regions/global/article/show/are-multinationals-eclipsing-nation-states-3245/.

27. Alex Carey, *Taking the Risk out of Democracy: Corporate Propaganda versus Freedom and Liberty*, Illinois: University of Illinois Press, 1997, p. 18.

28. Susan George, ‘State of Corporations: The rise of illegitimate power and the threat to democracy,’ *State of Power 2014*, https://www.tni.org/files/download/state_of_corporation_chapter.pdf.

29. Jason Hickel, ‘Neoliberalism and the End of Democracy,’ in *The Handbook of Neoliberalism*, edited by Simon Springer, Kean Birch and Julie MacLeavy, New York and London: Routledge, 2016, p. 149.

30. James Angel, ‘Corporate courts: the latest threat to democracy in Armenia,’ *openDemocracy*, 13 August 2019, https://www.opendemocracy.net/en/odr/corporate-courts-latest-threat-democracy-armenia/.

ԱՐՑԱԽ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ ԾՆՆԴԱՏԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱԴՐՈՒԹ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

Ուրբաթ, 27 Սեպտեմբեր 2019-ին, Եգիպտոսի Հայոց Թեմի Գահիրէի Ազգային Առաջնորդարանի բարեսիրական ծրագիրով, Արցախի Հանրապետութեան Հադրութ քաղաքին մէջ՝ ամբողջովին վերանորոգուելէն վերջ ծննդատան բացումը կատարուեցաւ:

Այս առիթով՝ գլխաւորութեամբ Թեմիս Բարեխնամ Առաջնորդ Տ. Աշոտ Եպիսկոպոս Մնացականեանի, Եգիպտոսի Հայոց թեմէն Արցախ մեկնած էր պատուիրակութիւն մը. Գահիրէի Քաղաքական Ժողովի ատենապետ Տիար Վահէ Բլատեան եւ Թեմական Ժողովի անդամներէն՝ Տիար Մարտիրոս Պալաեան, Տիար Պերճ

Հալաճեան, Տոքթոր Գէորգ Երզնկացեան եւ Տիար Խորէն Գալընեան:

Բացման պաշտօնական արարողութեան ներկայ էին ԱՀ Նախագահ Բակօ Սահակեան, ԱՀ Առողջապահութեան նախարարը, ծննդատան անձնակազմը, մի շարք բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, հիւրեր եւ ներկաներ:

Մօտ մէկ տարի տեւած աշխատանքներու շնորհիւ ամբողջութեամբ վերանորոգուեցաւ ծննդատան շէնքը՝ համալրուելով անհրաժշետ բժշկական ժամանակակից սարքաւորումներով:

Բացման արարողութեան Սրբազան Հայրը իր սրտի խօսքը բերաւ ներկաներուն՝ մասնաւորապէս ըսելով. «Այսօր Արցախը կանգուն է իր հերոսներով, որոնք նահատակուեցան այսօրուան համար, հերոսներով որոնք այսօր կ'ապրին այս հողին վրայ եւ կը կերտեն ներկան: Սակայն մենք պէտք է մտածենք նաեւ ապագայ հերոսներու մասին, որոնց կը ծնեն մեր մայրերը. հետեւաբար այս նորոգութիւնը ոչ թէ հիւանդանոցի ծննդատան բաժանմունքի մը նորոգութիւն է, այլ օճախի մը հաստատումը, ուր պէտք է ծնին մեր ապագայ հերոսները»:

Նշենք որ ծննդատունը կը սպասարկէ Հադրութ քաղաքի եւ շրջանի տասնեակէն աւելի գիւղերու բնակիչներուն:

Սոյն նախաձեռնութեամբ եգիպտահայ համայնքը ազգաշէն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Արցախ աշխարհի զարգացումին ու զօրացումին, եւ արցախահայութեան կը մաղթէ խաղաղութիւն ու ոգիի ամրութիւն:

ԴԻՒԱՆ
ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՄԽԻԹԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱՅԱՑԵԼ Է «ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ»

1

րանի սփիւռքագիտութեան ամբիոնի վարիչ Արման Եղիազարեանը, «Վերադարձ Հայաստան» ՀԿ գործադիր տնօրէն Վարդան Մարաշլեանը, ADWISE խորհրդատուական ընկերութեան համահիմնադիր եւ իրաւաբանական խորհրդատուութեան ղեկավար Արա Խզմալեանը եւ իրաւաբան Հայկ Մալխասեանը:

Մխիթար Հայրապետեանը հանդիպման մեկնարկին շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներին այս կարեւոր ձեռնարկին իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար եւ ներկայացրեց աշխատանքների իրականացման վերաբերեալ իր պատկերացումները: Քննարկման մասնակիցները նշեցին, որ լաւատեսօրէն են տրամադրուած եւ ակնկալում են, որ յաջորդ նստաշրջանին արդէն պատրաստ կը լինի հայրենադարձների համար նախատեսուած առաջին ամբողջական օրէնքը: Աշխատանքային խումբը հանդիպման արդիւնքում սահմանել է առաջիկայ հանդիպումների ժամանակացոյցը եւ օրակարգը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՍ ՀՊԱՐՏ ԵՄ ԼԻՆԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՅՍ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՈՒԱԾՈՒՄ. ՍԵՐԺ ԹԱՆԿԵԱՆ

Աշխարհահռչակ ռոք երաժիշտ, System of a down խմբի մենակատար Սերժ Թանկեանը հպարտ է լինել Հայաստանում պատմական այս ժամանակահատուածում: *Արմէնպրեսի* փոխանցմամբ՝ այս մասին Թանկեանն ասաց Հոկտեմբերի 8-ին իր «Gavat» ալբոմ-ֆիլմի ներկայացման ընթացքում:

«Ես հպարտ եմ լինել Հայաստանում այս պատմական ժամանակահատուածում, երբ բազմաթիւ դրական փոփոխութիւններ են տեղի ունենում: Այն հայերը, որոնց ես գիտեմ ամբողջ աշխարհում, ցանկանում են վերադառնալ, դառնալ Նոր Հայաստանի մի մասը, մնալ Նոր Հայաստանում», - ասաց Թանկեանը:

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԸ ԲԻԶՆԷՍԻՆ ԽԱՂԻ 4 ԿԱՆՈՆ Է ԱՌԱՋԱՐԿԵԼ

1

Նիստում Տարածքային Կառավարման եւ Ենթակառուցուածքների նախարար Սուրէն Պապիկեանը ներկայացրեց խաղողագործների մտահոգութիւնը՝ խաղողի գնագոյացման ձեւի հետ կապուած եւ նշեց, որ վերջիններս առաջարկում են համատեղ քննարկում անցկացնել:

Հարցի առնչութեամբ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը նշեց. «Իհարկէ, մենք այդ ուղղութեամբ պէտք է աշխատենք, բայց ընդհանրապէս դրա լուծման ամենաքաղաքակիրթ մեթոդը հետեւեալն է. խաղողագործները եւ գինեգործներն ունենում են ամէն մէկն իրեն ներկայացնող կազմակերպութիւն: Այդ կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչները պէտք է նստեն, բանակցեն, պայմանագիր կնքեն եւ այլն: Շատ է խօսւում այն մասին, որ բիզնէսի համար նոր կանոնները պարզ չեն: Ես, արձագանքելով դրան, 4 կանոն եմ առաջարկում՝ 1-ինը՝ մի՛ գողացիր, 2-րդը՝ եղի՛ր արդիւնաւէտ, 3-րդը՝ եղի՛ր նորարար, 4-րդը՝ եղի՛ր համագործակցող: Այս համագործակցութիւնը նաեւ դրան է վերաբերում: Պէտք է իրենք համագործակցեն, իրենց խնդիրը համատեղ քննարկեն եւ միասնական շահ ներկայացնեն, որպէսզի իրենց ասելիքը եւ դիրքորոշումները լինեն աւելի լսելի»:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ԲՆԱԳԻՐԻՆ ՇՈՒՐՋ

3

իմանալով այս բոլորը, կը ստեղծեն բնագիրներ, բաց կը թողուն ուրիշեր, լուրերու հակիրճ առարկայականութեան անունին տակ գգուշօրէն գծելով յատուկ ուղղութիւններ: Ֆրանսական առարկայական գործակալութիւնները վարպետութեամբ քօղարկեցին Դեղին Բաճկոնաւորներու իրական իմաստը՝ իբրեւ մաքրոնեան նէօլիպերալ յարձակողականութեան դիմադրութիւն, զանոնք ներկայացնելով քմահաճ մասնատումներով, սեւեռումներ կատարելով աւելորդ մանրամասնութիւններու վրայ, ինչպէս նաեւ ցոյց տալով անոնց կողմէ չգործադրուած բռնութիւններ: Յատուկ այս նպատակին համար մամուլի մեծ գործակալութիւնները ստեղծեցին բնագիրներ: Գործակալութիւնները ամբողջական տիրապետութիւն ունին բնագիրին վրայ:

Կայ նաեւ բնագիրին կառչելու հաճոյքը կամ բնագիրի պաշտամունքը:

Խորհրդային Հայաստանի մէջ 1945-ին ստեղծուեցաւ Տիգրան Չուհաճեանի *Արշակ Բ.* օփերայի բնագիր մը՝ որուն մեծ տոկոսը ոչ մէկ կապ ունէր Չուհաճեանի ինքնօրինակ բնագիրին հետ: Խորհրդային փլուզումէն անցաւ 30 տարի, բայց նոր բնագիրը մինչեւ այսօր կը ներկայացուի իբրեւ իսկական Չուհաճեան, իսկ երաժշտական փոփոխութիւններուն մասին ոչ մէկ նշում կը գտնուի ներկայացումներու ազդերուն, յայտագիրներուն եւ քննախօսականներուն մէջ: Վերայարմարցուած բնագիր մը կը ներկայացուի իբրեւ ինքնօրինակ բնագիր՝ անուղղակիօրէն փառաբանելով եւ երախտագիտութեան տուրք մատուցելով արդէն գոյութիւն չունեցող համակարգի մը: Խորհրդային բնագիրը կը յաղթանակէ անկախութեան բնագիրին:

Հայ միջնադարեան մեծագոյն փիլիսոփայ Դաւիթ Անյաղթը Խորհրդային Հայաստանի մէջ դարձաւ մաթերիալիսթ, մինչդեռ ան՝ իբրեւ քրիստոնէական միջնադարի կրող, լաւագոյն ներկայացուցիչն էր նէօ-փլաթոնիզմին: Խորհրդային Միութիւնը փլուզուեցաւ, իսկ Դաւիթ Անյաղթը մաթերիալիսթի վերածած անձերը երկար գործեցին անկախութեան տարիներուն՝ շարունակելով գրաւել բարձրագոյն պաշտօններ: Անոնք կրնային քակել ամրացեալ յարաբերութիւնները իրենց իսկ ստեղծած հին բնագիրներուն հետ, պատճառաբանելով՝ որ կը գտնուէին խորհրդային պարտադրանքին տակ (թէեւ իրենց խորհրդային շրջանի գրութիւնները մեծ չափերով կը շրջանցէին պարտադրանքի սահմանները), եւ ստեղծել նոր բնագիրներ՝ Դաւիթ Անյաղթը դնելով իր բնական բնաբանին մէջ: Բայց այդպէս չըրին, յամառօրէն կառչելով խորհրդային պարտադրանքի հաճոյքին: Խորհրդայինը յաղթանակեց անկախութեան:

*Արշակ Բ.*ն ու Դաւիթ Անյաղթը, բնականաբար, խորհրդային-անկախութիւն բնագրային յարաբերութեան միակ նմոյշները չեն: Տակաւին շատ պարագաներու խորհրդային բնագիրը կը գերակայէ նորին:

Քանի որ խօսք եղաւ օփերայի մասին, քիչ մըն ալ խօսիմ երաժշտական բնագիրի մասին:

Արդի թեքնոլոճիի դարաշրջանին յառաջացաւ երաժշտական բնագիր արտադրելու խնդիրը: Ֆիլմի եւ թատրոնի երաժշտութիւններ ստեղծուեցան՝ առանց նոթագրուած բնագիրի, ուղղակիօրէն նուագել-ձայնագրելով ելեկտրոնային ստեղնաշարերու (keyboard) վրայ: Մինչեւ այստեղ՝ խնդիր չկայ: Կարեւորը՝ երաժշտութեան վերջնական հնչականութիւնն է: Բայց խնդիրը կը սկսի, երբ կենդանի կատարումի համար երաժշտահանը կը ստիպուի ձայնագրուածը վերածել բնագիրի: Ելեկտրոնային ստեղնաշարերը չունին նուագարաններու բնական հնչականութիւնը: Այնտեղ կարելի է դիւրութեամբ ֆլիւթի ձայնը աւելի ուժեղ հնչեցնել քան շեփորինը: Այս ելեկտրոնային գործիքներուն վարժուած երաժշտահանները չտիրապետելով նուագարաններու բնական հնչականութեան, բնագիր ստեղծելու ժամանակ կը յայտնուին լուրջ խնդիրներու առջեւ: Անոնք չեն տիրապետեր երաժշտական բնագիրին եւ յաճախ կը ստիպուին դիմել մասնագէտներու օգնութեան: Սփիւռքի մէջ կրնամ անունով օրինակ տալ:

Վերջապէս, միայն ներքնապէս ազատագրուած միտքը կրնայ արտադրել յարատեւելու ընդունակ բնագիրներ, միտք մը՝ որ նաեւ ունի բնագիրը տիրապետելու կարողականութիւն: Կաշկանդուած գրողը՝ որ իր աչքին առջեւ ունի ընթերցողներու մասնաւոր խումբեր, կը ստեղծէ ամենէն անհրապոյր բնագիրները, թէեւ անմիջական սիրոյ առարկան կրնայ դառնալ ամենէն անմշակութային զանգուածին:

(Վերջ 2)

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ-ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ

Հովանաւորութիւն՝
ԳԵՐՇ. Տ. ԱՇՈՏ ԵՊՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ
Բարեխնամ Առաջնորդ Եգիպտոսի Հայոց Թեմի

Պատուոյ հիւր՝
Ն. Գ. ԿԱՐԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Եգիպտոսի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան
արտակարգ եւ լիազօր դեսպան

Ելոյթ կ'ունենայ՝
ՆԱԻՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼ
Հայաստանէն յատուկ հրաւիրուած

Յայտագրի ընթացքին պիտի կատարուին
Կոմիտաս վարդապետի, ինչպէս նաեւ
հայ երաժշտահաններու գործեր

Պըլըքտանեան Սրահ
Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019, երեկոյեան ժամը 8-ին
Սիրալիր հրաւէր բոլորին

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ-ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ
Ուրբաթ, 13 Դեկտեմբեր 2019
2018-2019 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ ու չխաչաձեւել
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2019
ԱՐԱՔՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ եւ չխաչաձեւել
ԴԻՒԱՆ ԳԱՀԻՐԷԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՆԱԽԿԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՏՆԵՆ ՔԱՂՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԱԾՔ

1

Քոչարեանի իշխանութեան գալէն ետք եւ տեւած շատ երկար: Անշուշտ, նախքան Քոչարեանը, տեղի ունեցած են մարդու իրաւունքներու բազմաթիւ խախտումներ, բայց անոնք չեն եղած համակարգ, չէ եղած այս բոլորը գործի կոչելու համար նախագծուած, բուրգաձեւ համակարգ, չեն եղած լրագրողներու եւ ՔՀ-ի հանդէպ այսպիսի բռնութիւններ: Այս դատավարութիւնը կ'ընթանայ բնական ընթացքով, քանի որ մենք չենք տեսներ մարդու իրաւունքի որեւէ ոտնահարում կամ ճնշում, այլ հակառակը, կը տեսնենք դատարանի վրայ ճնշում Քոչարեանի կողմնակիցներուն կողմէ:

ԹՅ — Հետաքրքրական իրավիճակ ստեղծուեցաւ, երբ ՔՀ-ի նշանաւոր աշխոյժ դէմքեր դարձան իշխանութեան մաս, որ փոխեց ամբողջ քաղաքական դաշտը: Ասիկա բնորոշ էր նաեւ յետյեղափոխական Վրաստանին:

ԻՍ — Այո, ասիկա միայն Հայաստանին բնորոշ չէ, որ շատ բնական է: Հայաստանը փոքր հասարակութիւն է: Նոր իշխանութիւնը պէտք ունէր կարողունակ մարդոց, որոնց հրաւիրեց զանազան հնարաւոր տեղերէ, ներառեալ՝ պանքային համակարգէն, մասնաւոր բաժիններէն, ՀԿ-էն եւ այն տեղերէն՝ ուր կային քիչ թէ շատ կիրթ, գրագէտ, կարողութիւն ունեցող եւ փտածութեան պատմութիւններու մէջ չթաղուած մարդիկ: ՔՀ-ի մէջ այդպիսի մարդիկ կային եւ շատերը գացին:

ԹՅ — Հայաստանը շրջափակուած է երկիրներով (Ազըրպէյճան, Իրան, Թուրքիա, Ռուսաստան, ԵԱՏՄ՝ որուն անդամ է Հայաստան), ուր մարդու իրաւունքներու վիճակը ուղղակի սարսափելի է, իսկ Հայաստանի ՔՀ-ի ձայնը այդքան ալ լաւ չի լսուիր: Թէեւ որոշ պարագաներու, օրինակ՝ Օսման Քաւալայի կալանաւորումը, այդ ձայնը լսուեցաւ, բայց Ռուսաստանի պարագային շատ քիչ կը լսուի, իսկ մենք գիտենք՝ որ Ռուսաստանի մէջ բաւական մարդիկ կը բանտարկուին իրենց քաղաքական գործունէութեան համար: Ինչո՞ւ այսպէս է, եւ ինչո՞ւ մեր ՔՀ-ն կանուխէն հանդստացաւ յեղափոխութենէն ետք: Արդեօ՞ք մենք փոքր ենք եւ անկարող ենք շատ բան ընել:

ԻՍ — Կարող ենք: Ըսեմ՝ որ Ռուսաստանի, Ուքրաինայի, Վրաստանի եւ այլ երկիրներու ՔՀ-ի ներկայացուցիչները՝ այդ իրաւապաշտպան մեծ համակեցութեան ցանցի մեր գործընկերները, շատ կարեւոր դեր խաղացած են Հայաստանի քաղբանտարկեալներու ազատումի գործին: Միջազգային պաշտպանութիւնը կը կատարուէր նաեւ իրենց մասնակցութեամբ, յաճախ իրենց ձեռքով: Այնտեղ ուր մենք մուտք չունէինք, ռուսաստանցի մեր գործընկերները կը բարձրացնէին մեր խնդրագիրները: Գալով Հայաստանին, վերջերս Վարշաւայի մէջ մասնակցեցաւ մարդու իրաւունքներու մեծ համաժողովին [OSCE-ի Human Dimension Implementation Meeting տարեկան հանդիպումին], ուր Հայաստանի ՔՀ-ի ներկայացուցիչները իրենց գործընկերներուն հետ հանդէս եկան շապիկներով, որոնց վրայ գրուած էր՝ «Ազատութիւն Ռուսաստանի քաղբանտարկեալներուն»: Այսինքն, համակեցական ցանցը գոյութիւն ունի, եւ որոշակի շրջանակներու մէջ հայկական ՔՀ-ի ձայնը լսելի է:

Հիմա ՔՀ-ն շատ փոխուած է: Անցում տեղի կ'ունենայ: Այդ ձեր նշած զուտ մարդու իրաւունքներով զբաղուող կազմակերպութիւններէն շատ քիչ մնացած են: Բազմաթիւ ձեւաչափեր կան՝ crowdfunding, ընկերային ձեռնարկատիրութիւն, եւ այլն: Բաց եւ ազատ երկիրներու մէջ՝ որոնցմէ մէկը բարեբախտաբար Հայաստանն է, ՔՀ-ն արտայայտուելու հազարաւոր նոր ձեւեր կը գտնէ: Ասիկա շատ լաւ է:

ԹՅ — Վերջաւորութեան կ'ուզեմ խօսինք բարեփոխումներուն մասին ընդհանրապէս: Այսօր Հայաստանի մէջ տեղի ունեցան ժողովրդավարական ճանապարհով ընտրութիւններ: Նոյնիսկ Փաշինեանի ամենադաժան քննադատները կասկածի տակ չեն դներ ընտրութիւններուն արդարութիւնը: Բայց պէտք է հասկնանք, որ Հայաստանին անհրաժեշտ են աշխատող հիմնարկներ: Ի՞նչ պէտք է ընէ ՔՀ-ն զուտ հիմնարկային բարեփոխումներու առումով, որպէսզի ժողովրդավարութիւնը Հայաստանի մէջ շրջադարձ չկատարէ:

ԻՍ — Շատ կարեւոր հարց մը բարձրացուցիք: Ես կը կարծեմ, որ մեր իշխանութիւնը (երեւի կեանքիս մէջ առաջին անգամ է որ կ'ըսեմ՝ «մեր իշխանութիւնը». Թերեւս 90-ականներուն եւս ըսէի «մեր իշխանութիւնը» բայց այդ ժամանակ շատ փոքր էի եւ ընտրող չէի: Հիմա այսպէս ըսելով ես ինքս լաւ կը զգամ, որովհետեւ իր բոլոր լաւ թէ վատ դրսեւորումներով, անիկա քու իշխանութիւնդ է: Ասիկա շատ մեծ փոփոխութիւն մըն է, քանի որ անցեալին լեզուդ չէր դառնար Սերժ Սարգսեանի մասին ըսել՝ «մեր իշխանութիւնը») քաջ կը գիտակցի հիմնարկներու կայացումին եւ փոփոխութիւններուն անհրաժեշտութիւնը: Ուրիշ հարց՝ թէ իշխանութիւնը ինչ ճանապարհով կ'ընթանայ, թէ բազմաթիւ ոլորտներու մէջ բարեփոխութիւնները կ'ուշանան, թէ անոնք թերեւս ակնկալուած ազդեցութիւնը չունին, թէ ժամանակը կը թաւալի եւ դէմ կը գործէ բարեփոխութիւններուն եւ իշխանութեան:

Ինչ կը վերաբերի ՔՀ-ին, կրնամ ըսել՝ որ տարբեր հատուածներու մէջ, ոչ միայն դատաիրաւական ոլորտի կամ մարդու իրաւունքներու, այլ բոլոր հատուածներու՝ գիւղատնտեսական զարգացում, քաղաքական կուսակցութիւններու մասին օրէնք, կամ Տեղական Ինքնակառավարման Մարմիններու (ՏԻՄ) բարեփոխութիւն, կայ բաւական շատ փորձագիտութիւն: Ասիկա չի նշանակեր, որ ՔՀ-ի առաջարկութիւնները պէտք է կառավարութիւնը անշեղօրէն ընդունի, բայց շատ կարեւոր է՝ որ կառավարութիւնը հաշուի առնէ կուտակուած փորձագիտութիւնը եւ տարիներով ձեւաւորուած առաջարկները: Այս պատճառով էական է ունենալ համագործակցութեան հարթակներ: Որոշ հարթակներ գոյութիւն ունին, օրինակ, նախարարութիւններու կից խորհուրդները, որոնց մէկ մասը կը գործէ իսկ միւս մասը բացարձակ չի գործեր: Սակայն, դժբախտաբար, կանոնաւոր խօսակցութիւն դեռ տեղի չ'ունենար:

Շատ կարեւոր է նաեւ, որ մեր կառավարութիւնը ֆինանսաւորէ Հայաստանի ՔՀ-ի որոշ նախաձեռնութիւնները: Այս առումով, օրինակ, Եւրասիական Համագործակցութիւն Հիմնադրամը շատ ուրախ է, որ մենք շատ փոքր, մէկ միլիոն դրամի դրամաշնորհ ունինք Մշակոյթի Նախարարութենէն, որովհետեւ ասիկա կը պնդացնէ հասարակութեան եւ պետութեան միջեւ կապը:

Հայաստանը ունի անկախ ձեւաւորուած ՔՀ-ի շատ ուժեղ հիմնարկներ: Եթէ նայիք Եւրոպայի եւ Եւրասիայի ցուցակը, կը տեսնէք՝ որ Հայաստանը առաջատար երկիրներէն մէկն է ՔՀ-ի կայունութեան եւ կառավարումի տեսակէտէն: Կառավարութեան ֆինանսաւորումը կ'անկախացնէ ՔՀ-ն միջազգային նուիրատու կազմակերպութիւններէն:

ԹՅ — Շնորհակալութիւն:

دار شوشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1948

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.
TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.:(202)24530327,Fax:(202)24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ- ԹԻՒ 1853 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴՌԿ. عدد رقم ١٨٥٣ الخميس ٣١ أكتوبر ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ը՝ ԱՆԲԱՑԱՅԱՅՏԵԼԻ ՈՃԻՐԸ (20-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

1999 Հոկտեմբեր 27-ին, ժամը 17-ին, հինգ զինուած ահաբեկիչներ՝ Նաիրի Յունանեանի գլխաւորութեամբ, ներխուժեցին Ազգային Ժողովի նիստերու սրահը եւ սպաննեցին ութ ներկաներ՝ ԱԺ նախագահ Կարէն Դեմիրճեան, վարչապետ Վազգէն Սարգսեան, ԱԺ փոխնախագահներ՝ Եուրի Բախշեան, Ռուբէն Միրոյեան, պատգամաւորներ՝ Միքայէլ Քոթանեան, Հենրիկ Աբրահամեան, Արմենակ Արմենակեան, նախարար Լէոնարդ Պետրոսեան: Վիրաւորուեցան պատգամաւորներ եւ նախարարներ:

Վազգէն Սարգսեան վերադարձած էր ԱՄՆ-էն եւ այդ նիստին պիտի ներկայացնէր այցելութեան արդիւնքները:

ՆԱԻՐԻ ՅՈՒՆԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿԵՐՆԵՐ

Հոկտեմբեր 27-ի գլխաւոր ահաբեկիչն է՝ Նաիրի Յունանեան: Անիկա ոճիրը կատարող ձեռքն է: Իշխանութեան մը համար չկայ աւելի դիւրին հանգուցալուծութիւն՝ քան ձերբակալել եւ բանտարկել գործող ձեռքերը, կարծէք անոնք ըլլան նախաձեռնողները:

2000 Մարտ 10-ի ասուլիսին, զինուորական դատախազ Գագիկ Ջհանգիրեան կը յայտարարէ. «Նաիրի Յունանեանը դեռեւս 1988թ. գտնուել է Ազգային Անվտանգութեան Մարմինների տեսադաշտում: Նա ուսումնասիրուել է որպէս գործակալի թեկնածու՝ հաւաքագրման նպատակով, որպէսզի օգտագործուի տարածաշրջանի երկրներից մէկի յատուկ ծառայութիւնների դէմ»(1):

Հասկնալի է, այդ երկիրը Թուրքիան էր: Կան պատումներ՝ թէ Յունանեան ՀՅԴ-էն հեռացուած է թուրքերու հետ յարաբերութիւններ մշակելէ ետք, թէ յետագային անիկա հանդիպած է Տեմիրէլի հետ՝ հայ-թրքական կամուրջներ ստեղծելու համար: Հետեւաբար, հասկնալի պիտի ըլլար՝ եթէ Հայաստանի Ազգային Անվտանգութիւնը փորձէր զինուորագրել զինք ընդդէմ Թուրքիոյ: Գեղեցիկ պատմութիւններ, ուր, սակայն, կը բացակային հազարումէկ կարեւոր օղակներ:

Բայց Ջհանգիրեան կը փորձէ մեղմել հարցի լրջութիւնը, աւելցնելով. «Ինչպէս հաստատում է Ազգային Անվտանգութեան նախարարութեան կողմից կատարուած ծառայողական քննութեան եզրակացութիւնը՝ 1999թ. գարնանը Նաիրի Յունանեանի վերաբերեալ Ազգային Անվտանգութեան մարմիններում ստացուել է տեղեկութիւն, որի ստուգումը համապատասխան բաժինը գլխաւորող ղեկավարի կողմից անուշադրութեան է մատնուել: Հակուած եմ մտածելու, որ նշուած պաշտօնեայի կողմից ծառայողական պարտականութիւնների պատշաճ կատարման դէպքում հնարաւոր կը լինէր խափանել Հոկտեմբերի 27-ի ոճրագործութիւնը»(2):

Այստեղ արդէն դատախազը՝ ելլելով իր պաշտօնական դիրքէն, կ՚ուզէ Հոկտեմբեր 27-ը առարկայականացնել մէկ անձի մը անձնական ոճիրով:

Այդ ժամանակաշրջանի Պաշտպանութեան փոխնախարար (1995-1999) Վահան Շիրխանեան, Քոչարեանին ուղղուած 2019 թուականի աղմկայարոյց բաց նամակին մէջ, առանց վարանումի կը գրէ՝ որ Յունանեան եղած է «ԱԱԾ գործակալ»(3): Գագիկ Ջհանգիրեան արդէն ուղղակիօրէն կը հաստատէ Շիրխանեանի վկայութիւնը(4):

Սպանութենէն անմիջապէս ետք, *Առաւօտ*ի հմուտ լրագրող Աննա Իսրայէլեան՝ որ յայտնի է իր անաչառութեամբ, կը յաջողի մօտենալ Յունանեանին.

««Ինչի՞ համար», եւ ԱԺ նիստերի դահլիճից դուրս բերուելուց յետոյ Նաիրի Յունանեանին դիմեց *Առաւօտ*ի թղթակից Աննա Իսրայէլեանը: «Սրանց ես ոչ թէ սենց պիտի սպանէի՝ պիտի մորթէինք: Էս ժողովրդի արիւնը 10 տարի ծծեցին, էս երկիրը կործանեցին: Բան չի մնացել: Երկու շէնք է մնացել, էս էլ կը վերացնեն՝ կը պրծնի»: «Բայց Վազգէն Սարգսեանին սպանելով...», եւ հարցը կիսատ թողեց՝ «Վազգէնն էս ազգի ամենատ....ն էր՝ 5 տարի չթողեց ընտրութիւն լինի»:

«Բայց ինչո՞ւ հիմա» հարցին էլ պատասխանեց՝ ցոյց տալով աւտոմատը. «Որովհետեւ հիմա եմ ճարել էս ք...քը: Շուտ ճարէի՝ ես 1992 թուին Լեւոնին շան նման կը սատկացնէի»:

«Նաիրի Յունանեանի բերանից ալկոհոլի սաստիկ հոտ էր փչում»(5):

Ասիկա, ինչպէս նաեւ յետագային բացայայտուած բազմաթիւ վկայութիւններ, կրնան ուղեցոյց հանդիսանալ՝ որ Յունանեան կը գտնուէր ուղեղի լուացումի ազդեցութեան տակ: Իսկ ովքե՞ր էին լուացողները...:

2003 Դեկտեմբեր 2-ին կը կայանայ դատական վերջնական վճիռը, ըստ որուն ցմահ կը դատապարտուին վեց անձեր՝ Նաիրի Յունանեան, Կարէն Յունանեան, Վռամ Գալստեան, Դերենիկ Բեջանեան, Էդուարդ Գրիգորեան եւ Աշոտ Կնեազեան, եւ 14 տարուայ բանտարկութեան՝ Համլէտ Ստեփանեան: Վճիռը կը մերժէր յայտնաբերել գործող առաջին դէմքերուն ետեւ գտնուող անձերը: Եւ ահաւասիկ կը սկսի Հոկտեմբեր 27-ի գործին հետ կապուած մահերու շարք մը:

2000-ին, դատական վճիռէն առաջ, Նուբարաշէնի բանտին մէջ կը մահանայ Հոկտեմբեր 27-ի գործով կասկածեալ Նորայր Եղիազարեան:

2002-ին, իր տան առջեւ կը սպաննուի Հանրային Հեռատեսիլի խորհուրդի նախագահ, նոյն գործով առանցքային վկայ Տիգրան Նաղդալեան:

2004-ին, ինքնասպան կը յայտարարուի ցմահ դատապարտեալ Վռամ Գալստեան:

Քանի մը ամիս ետք, Ապարան-Երեւան ճանապարհին արկածով կը մահանայ նոյն գործով կալանաւորուած եւ ազատ արձակուած Մուշեղ Մովսիսեան:

Նոյն տարին, անձնասպան կ՚ըլլայ նոյն գործով վկայ Յասմիկ Աբրահամեան:

2010-ին, Նուբարաշէնի բանտը կը մահանայ 14 տարի բանտարկութեան դատապարտուած Համլէտ Ստեփանեան(6):

2014 Մարտին, ԱՄՆ-ի մէջ կը մահանայ նոյն գործով վկաներէն մէկը՝ Հայաստանի ազգային հեռատեսիլի աքսորուած թղթակից Տիգրան Նազարեան:

2017-ին, բանտային հիւանդանոցին մէջ կը մահանայ ցմահ դատապարտուած Էդուարդ Գրիգորեան(7):

Ըստ տեղեկութիւններուն, ցմահ բանտարկեալ Կարէն Յունանեան՝ Երեւան-Կենտրոն բանտին մէջ կը գտնուի խելագարուած վիճակի մէջ:

Ցմահ բանտարկեալներէն տակաւին «ողջ ու առողջ» են՝ Նաիրի Յունանեան, Դերենիկ Բեջանեան եւ Աշոտ Կնեազեան:

Իւրաքանչիւրին մասին պահպանուած են բաւական ուշագրաւ տեղեկութիւններ, որոնց մասին անդրադառնալը այստեղ մեզի պիտի տանէր շատ հեռուները:

Վերջապէս, կայ տարածուած կարծիք, որ բոլոր ոճրագործները եղած են ՀՅԴ-ի նախկին անդամներ՝ որոնք անհամաձայնութիւններու պատճառով կուսակցութենէն հեռացած/հեռացուած են, իսկ Հոկտեմբեր 27-ի, Դրոյի եւ 31-ի գործերուն միջեւ կը գտնուին սերտ կապեր(8): Ասոնք տակաւին պէտք է փաստել:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երբ կատարուի նման ծաւալի ոճիր՝ ուր թիրախաւորուած ըլլան երկիրի բարձրագոյն պաշտօնատարները եւ պետական վերնախաւը, ամենէն առաջին քայլը կ՚ըլլայ արտակարգ դրութեան հրահանգումը, քանի որ տակաւին պարզ չէ՝ թէ ահաբեկիչ խումբը առանձի՞ն գործած է, թէ ունի հետեւորդներ, վտանգը սպառա՞ծ է, թէ սկիզբն է աւելի մեծ գործողութեան: Բայց Ռոբերտ Քոչարեան չդիմեց այս քայլին: Մինչդեռ 2008 Մարտ 1-ին տուաւ արտակարգ դրութեան հրամանը, որպէսզի ստեղծելով արհեստական իրավիճակ, յաջողի կատարել իր մաքրագործումը:

Ինչո՞ւ Հոկտեմբեր 27-ին չդիմեց նոյն քայլին: «Ես չեմ ուզում ենթադրութիւնների դաշտ գնալ, բայց պարզ է՝ որ իրենք որեւէ մտավախութիւն չունէին որեւէ մի շարունակութիւնից: Մտավախութիւն չկար», քանի մը ամիս առաջ տրամաբանօրէն մեկնաբանեց այդ ժամանակուայ զինուորական դատախազ Գագիկ Ջհանգիրեան, որ ոճիրէն անմիջապէս ետք պաշտօնի բերումով գացած էր Ազգային Ժողով(9):

Փոխարէնը, նշանակալի ուշացումով Քոչարեան կու գայ Ազգային Ժողով եւ գալէն 9 ժամ ետք անձամբ կը հանդիպի Նաիրի Յունանեանի հետ(10): Երբեւէ լսա՞ծ էք՝ որ երկիրի նախագահը ահաբեկիչներուն հետ հանդիպի, այն ալ ճիշդ ահաբեկչութենէն ետք: Այս տարօրինակ հանդիպումի բովանդակութեան մասին կը տիրէ խորհրդաւոր լռութիւն, ինչպէս կը ներկայացնէ Սարգիս Արծրունի.

«Իհարկէ, տեսականօրէն, նոյնիսկ գործնականում բացառւում է, որ յատուկ ծառայութիւնները չունենան երկրի նախագահի եւ ոճրագործ խմբի պարագլխի գրոյցի ձայնագրութիւնը:

«Ցամենայնդէպս, այն «անհետացել» է հասարակութեան, անգամ քննութիւնն իրականացնող մարմնի համար: Թէ ինչ է շշնջացել Քոչարեանը Յունանեանի ականջին՝ կ՚իմանան ↳ 6

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԶԳԱԼԻ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐԵԼ ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ. ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆ

Հայաստանի կառավարութիւնը զգալի առաջընթաց է արձանագրել կոռուպցիայի դէմ պայքարում, եւ երկիրը

շատ աւելի լաւ վիճակում է առեւտրի եւ տնտեսական համագործակցութեան համար: Այս մասին նշել է Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը Արաբական Միացեալ Էմիրութիւնների *Gulf news* թերթին տուած հարցազրոյցում:

«Մեր յեղափոխութիւնը ծնուեց ժողովրդավարական փոխակերպումների ակնկալիքով ձեւաւորուած հանրային մեծ պահանջարկի արդիւնքում: Դա բացառապէս ներհայաստանեան երեւոյթ էր եւ աշխարհաքաղաքական հետեւանքներ չունեցաւ: Այնուամենայնիւ, ես նկատի չունեմ, որ ժողովրդավարութիւնը որեւէ ազդեցութիւն չի ունեցել մեր արտաքին քաղաքականութեան վրայ. կասկած չկայ, որ այն ամրապնդեց Հայաստանի դիրքերը միջազգային ասպարէզում եւ հաստատեց մեր արտաքին քաղաքականութիւնը կարեւոր արժէքներով, սկզբունքներով եւ շահերով», - *Արմենպրեսի* հաղորդմամբ՝ նշել է վարչապետը:

Նրա խօսքով՝ յեղափոխութիւնը կատարուել է հայ ժողովրդի կողմից՝ որպէս կոռուպցիան, լիազօրութիւնների չարաշահումը, տնտեսական եւ քաղաքական մենաշնորհները, ընտրակեղծիքներն ու քաղաքական մանիպուլեացիաները մերժելու իր կամքի դրսեւորում: Ուստի, պաշտօնավարման առաջին իսկ օրուանից Հայաստանի նոր կառավարութիւնը ձեռնամուխ եղաւ խորքային ↳ 3

ԱՄՈՒԼՍԱՐԸ՝ ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ ԵՒ ԱՆԴՐԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

Հ. ԱՒԱԳԵԱՆ

Հիքըլ տակաւին կը շարունակէ. «Թերեւս ՆՊՎԿ-ի մեքանիզմներուն ամենէն տագնապալին այն է՝ որ անոնք էապէս անհաւասարակշռուած են: Ներդրողները իրաւունք ունին դատի տալու պետութիւնները, բայց պետութիւնները չունին համապատասխան իրաւունք դատի տալու օտար ներդրողները: Պետութիւն մը ՆՊՎԿ-ի հաստատութենէն կրնայ առաւելագոյնը ակնկալել դատի ջնջումը. պետութիւն մը չի կրնար վնասահատուցում պահանջել օտար ընկերութիւններէն: Ուրիշ խօսքով, ՆՊՎԿ-ն ոչ-ժողովրդավարական ընկերութենական ներդրողներուն կը պարգեւէ մասնայատուկ նոր իշխանութիւններ եւ ազատութիւններ՝ մինչ քայքայելով ինքնիշխան, ժողովրդական պետութիւններուն իշխանութիւններն ու ազատութիւնները: Աւելին, ՆՊՎԿ-ի դատավարութիւնները կը կայանան գաղտնի դատարաններու մէջ՝ որոնք կը պարփակեն բնական հանրային դատարանները բնորոշ ստուգումներէն եւ հաւասարակշռութիւններէն ոչ մէկը: Դատաւորները ընկերութենական փաստաբաններ են (սովոԷրութիւն մը՝ որ յամառօրէն կը շարունակուի, հակառակ շահերու բախումին) եւ դատավարութիւնները կը կայանան գաղտնի: Ներդրողներուն կողմէ բացասաբար ազդուած քաղաքացիներն ու համայնքները չեն ներկայացուիր դատավարութեան ընթացքին: Եւ տակաւին ներդրողները իշխանութիւն ունին տապալելու խորհրդարաններու որոշումները եւ ազգային դատարաններու վճիռները»(31):

Այսինքն, եթէ Lydian չպահպանէ իր խոստումը բնապահպանութեան տեսանկիւնէն, իսկ չկայ հանք առանց վնասի, Հայաստանի կառավարութիւնը իրաւունք չունի գայն դատի ներկայացնելու ՆՊՎԿ-ի մօտ:

Դատարանները՝ իրենք իրենց կողմէ ստեղծած օրէնքի ուժով, կ՚անտեսեն ամէն տեսակ մարդկային ու բնապահպանական աւերում, ինչպէս կը նշէ Ճէյմս Անճըլ.

«Իրաւարարները ոչ մէկ պարտաւորութիւն ունին նկատի առնել առեւտուրի եւ ներդրումի օրէնքէն անդին գտնուող գործօններ, ինչպէս մարդու իրաւունքներ կամ բնապահպանական պաշտպանութիւն: Գոյութիւն չունի մեքանիզմ մը՝ որ ներկայացնէ խնդրոյ առարկայ հարցին առնչութեամբ ներդրողներէն եւ քաղաքականութենէն վնասուած համայնքներուն մտահոգութիւնները: Իսկ կառավարութիւնները իրաւունք չունին բողոքարկելու վճիռը»(32):

Աւելի շիտակ խօսած ըլլալու համար, ՆՊՎԿ թիկունք կը կանգնի մարդկային արժէքի փճացումին, բնութեան կործանումին եւ, գլխաւորապէս՝ դրամատիրական-նէօլիպերալ ծայրայեղ շահագործումին:

Այս դատարաններու բովանդակութեան մասին 11 կէտեր կը մանրամասնեն Օլիվէ եւ Էպենհարթ, որոնց համառօտագրութիւնն է.

1. Ներդրումի իրաւարարական (arbitration) դատերուն քանակը, ինչպէս նաեւ ներգրաւուած դրամին գումարը աճեցան վերջին երկու տասնամեակներուն:

2. Ներդրող փաստաբաններուն համար, իրաւարարութեան աղմուկը ստեղծեց մեծ շահոյթներ՝ վճարուած հարկատուներուն գրպանէն:

3. Միջազգային ներդրողներու իրաւարարական արդիւնաբերութիւնը կը գտնուի հիւսիսային երկրամասի իրաւաբանական ընկերութիւններու եւ ընտրելախաւային իրաւարարներու փոքրաթիւ եւ ամրակուռ համայնքի տիրակալութեան տակ:

4. Իրաւարարները կը միտին պաշտպանել ներդրողներուն իրաւունքները՝ ի վնաս հասարակական շահերուն, բացայայտելով ընկերութենական ներյատուկ կողմնակցութիւն:

5. Իրաւարարութեան յատուկ բաժանմունքներ ունեցող իրաւական ընկերութիւնները ամէն առիթ կը փնտռեն դատի տալու երկիրները եւ կը քաջալերեն դատական հայցեր ներկայացնել ճգնաժամի մէջ գտնուող կառավարութիւններու դէմ, ինչպէս վերջերս տեղի ունեցաւ Յունաստանի եւ Լիպիոյ պարագային: Անոնք կը խթանեն նաեւ բազմադիմի ներդրումային պայմանագիրներու օգտագործումը՝ առաւելագոյն շահ ապահովելու համար ընկերութիւններուն:

6. Ներդրումի փաստաբանները, ներառեալ ընտրելախաւային իրաւարարները, յարձակողականօրէն յառաջ քշեցին ներդրումային իրաւարարութիւնը իբրեւ օտար ներդրումը հրապուրելու անհրաժեշտ պայման:

7. Ներդրումի փաստաբանները կը քաջալերեն կառավարութիւններուն ներդումային պայմանագիրները ստորագրել՝ գործածելով այնպիսի լեզու մը, որ առաւելագոյնի կը հասցնէ դատավէճի կարելիութիւնները:

8. Իրաւարարական իրաւաբանական ընկերութիւնները, ինչպէս նաեւ վերնախաւային իրաւարարները կ՚օգտագործեն իրենց ազդեցիկ դիրքերը՝ աշխոյժօրէն լոպպինկ կատարելու ընդդէմ միջազգային ներդրումային իրաւակարգի բոլոր բարեփոխութիւններուն, մասնաւորապէս ԱՄՆ-ի եւ ԵՄ-ի մէջ:

9. Շրջադարձող դուռ մը կայ ներդրումային փաստաբաններուն եւ կառավարական քաղաքականութիւնը կերտողներուն միջեւ՝ որ կը սատարէ յառաջացնելու անարդար ներդրումային համակարգ:

10. Ներդրումի փաստաբանները պինդ կերպով կը տիրեն ներդրումային օրէնքի եւ իրաւարարութեան ակադեմական տրամասացութեան (discourse) վրայ, արտադրելով նիւթի մասին ակադեմական գրութիւններուն մեծ մասը, եւ վերահսկելով ներդրումային օրէնքի գլխաւոր պարբերականներու խմբագրական կազմերու միջին հաշուով 74%-ին վրայ:

11. Ներդրումային իրաւարարութեան համակարգը հետզհետէ աւելի կը միաձուլուի շահադիտային (speculative) ֆինանսական աշխարհին հետ, ստեղծելով ներդրումային հիմնադրամներ՝ որոնք կ՚օգնեն ֆինանսաւորելու ներդրող-պետութիւն բանավէճերը, փոխան որեւէ դրամական պարգեւի կամ բաժնեմասային կարգադրութեան(33):

Ուրեմն, այստեղ գործ ունինք ամբողջական համակարգի հետ՝ ինքնապաշտպանուած, յարձակողական, թափանցող, որուն վերջնանպատակը հսկայ չափանիշներով դրամական շահոյթն է:

Ամուլսարը իրաւարարական դատարան երթալով՝ մեծ ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ դատական հիմնարկութեան:

ԴԻՄԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Վերէն վար

Այսինքն, պետութեան ղեկավարին կամ կառավարութեան նախաձեռնութեամբ կատարուած փոփոխութիւններ:

Այս գործընթացքին մէջ կը մտնէ ընկերութիւններուն պետականացումը:

Յառաջ նետուած առասպել մըն է՝ որ իբր սեփական հատուածը աւելի արտադրողական է քան պետականը: Ինչպէս Տանիէլ Չաւէզ կը գրէ՝ Չինաստանի մէջ պետական ձեռնարկները աւելի արտադրողական են քան օտար սեփական ընկերութիւնները. «Նոյնիսկ Չինաստանի մէջ, հակառակ վերջին շրջանի մամուլի մէջ հրապարակուած յօդուածաշարքերուն՝ որոնք կը գրեն պետական ընկերութիւններու դանդաղումի եւ աւելի ցած տնտեսական գործադրութեան մասին, ակադեմական ուսումնասիրութիւնը ապացոյցներ կը տրամադրէ՝ որ իրականութեան մէջ չինական հանրային ձեռնարկութիւնները ուժեղ են առաւել քան երբեք: Ասկէ զատ, թէեւ օտար սեփական ընկերութիւնները կը թուին ըլլալ աւելի արտադրողական քան ոչ-արտահանող ընկերութիւնները, պետական ձեռնարկութիւնները կը հանդիսանան բոլոր հնարաւոր ընկերութիւններու խմբաւորումներուն ամենէն արտադրողականները»(34):

Լատինական Ամերիկա, Չինաստան, Ռուսաստան՝ ամենատարբեր չափերով, կը մնան մեծ ընկերութիւններու պետական սեփականութեան կրողներ. «Հանրային հատուածի տնտեսական կշիռքը մեծապէս կը տարբերի մէկ երկիրէն միւսը: Պետական սեփականութեան ձեռնարկութիւնները (SOE) եւ պետական դրամարկուած ձեռնարկութիւնները (SCE), օրինակ, պատասխանատու են սակարանի դրամարկութեան (capitalisation) 80%-ին Չինաստանի մէջ եւ աւելի քան 60%-ին Ռուսաստանի մէջ, բայց նուազ քան 35%-ին Պրազիլի մէջ: Թէեւ Լատինական Ամերիկայի մէջ քանի մը մեծ պետական ընկերութիւններ յառաջացան աղմկայարոյց վերազգայնացումներու շնորհիւ, ինչպէս՝ Վենեզուելա, Պոլիվիա եւ Արժանթին, կամ նոր հանրային ձեռնարկութիւններու հիմնադրութեան միջոցով, ինչպէս՝ Պոլիվիա, բազմաթիւ գործող պետական ընկերութիւններ գոյութիւն ունեցած են 1990-ականներու սեփականացումի ալիքէն առաջ:

«Չինաստան կը հանդիսանայ այն երկիրը՝ ուր հանրային ձեռնարկութեան ուժը ամենէն ակնյայտն է: Ներկայիս, աշխարհի ամենամեծ եւ ամենէն ազդեցիկ քանի ընկերութիւններ սեփականութիւնն են կամ կը վերահսկուին Չինաստանի կեդրոնական կառավարութեան կողմէ»(35):

Սակայն երկրագունդի յատկապէս հիւսիսային հատուածը կ՚ընթանայ սեփականացումի ուղիով.

«Հեգնօրէն, մինչդեռ հարաւի փթթող տնտեսութիւնը կապուած էր պետութեան վերածնունդին հետ, հիւսիսի մէջ սեփականացումը մեծ թափով վերադարձաւ քաղաքական օրակարգ»(36):

Անմիջապէս շեշտեմ, որ պետականացում երբեք չի նշանակեր ժողովրդավարութիւն: Չինաստան եւ Ռուսաստան նոյնքան անժողովրդավար երկիրներ են, որքան սեփականութեան ուղիով ընթացող հիւսիսը՝ ուր կը տիրեն անդրազգային ընկերութիւններն իրենց ողջ հակաժողովրդավար պարտադրութեամբ:

Բացի պետականացումի ընթացքէն, Պրազիլի Լուլա տա Սիլվա եւ Վենեզուելայի Հուկօ Չաւէզ հսկայական աշխատանք տարին բարձրացնելու ստորին դասակարգի մակարդակը, բարձրագոյն կրթութիւնը մատչելի դարձնելու անկարողներուն, հասարակական կեանք ներգրաւելու մեկուսացուածները, եւ այլն, վայելելով բարձր ժողովրդականութիւն իրենց երկիրներուն մէջ:

Լուլա նախագահեց 2003-2010-ին: Եւ ահաւասիկ, 2018-ի ընտրութիւններուն համար կրկին կ՚առաջադրէ իր թեկնածութիւնը: Բոլորը գիտէին որ ան դիւրութեամբ պիտի վաստակի նախագահութիւնը՝ նախապէս վարած իր ժողովրդամէտ քաղաքականութիւններուն համար: Բայց նէօլիպերալները պիտի չհանդուրժէին անոր վերերեւումը: Ընտրութիւններէն առաջ, ան կեղծօրէն կը մեղադրուի դրամի լուացումով եւ երկարաժամկէտ կը բանտարկուի: Հաքէրները կը յաջողին փաստեր ձեռք անցընել, թէ ասիկա իր դէմ սարքուած դաւադրութիւն մըն էր, որուն մասնակցած է դատական կազմը: Լուլայի վերադարձով, անդրազգային ընկերութիւնները քիչ մը պակաս դրամ պիտի կուտակէին: Այսօր, Լուլա կը հանդիսանայ աշխարհի ամենէն մեծ քաղաքական բանտարկեալը:

Չաւէզի դէմ ամերիկեան յեղաշրջումի փորձերը քաջ յայտնի են, իսկ անոր մահը քաղցկեղով տակաւին դժուար է հաւատալ: Յստակ է նաեւ այս տարուայ Յունուարին, Չաւէզի յաջորդ՝ Նիքոլաս Մատուրոյի դէմ կատարուած ձախողած յեղաշրջումը, ուղղակի աջակցութեամբ ժողովրդավարական ԱՄՆ-ի, Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ արեւմտեան ուժերու:

Հիմա, ո՞ւր կրնայ գտնուիլ Հայաստանը այս բոլորին մէջ՝ վերէն վար ընթացող փոփոխութիւններու ընկալումով:

Լեւոն Տէր-Պետրոսեան բացաւ աժան եւ դիւրին սեփականացումի ճամբան: Ռոբերտ Քոչարեան եւ Սերժ Սարգսեան ընթացան *զանգուածային* սեփականացումի ծայրայեղ ուղիով, մսխելով պետական հսկայ կարողութիւններ՝ փոխան անձնական հարստութեան: Հայաստանի նման երկիրի մը համար, սեփականացուածը կրկին ազգայնացնելը դժուար ձեռնարկ մըն է: Ի սկզբանէ պէտք չէր տեղի ունեցած ըլլալ:

Պետականացումի ընթացքը մեծ ցնցումներ կրնայ յառաջացնել՝ եթէ չկատարուի խորապէս մտածուած ու հաշուարկուած ծրագրաւորումով:

Պզտիկ օրինակ մը: Ինչպէս Քրիստինէ Աղալարեան կը տեղեկացնէ՝ «Մինչեւ 2019 թուականը ոսկու ամենամեծ հանքավայրերը շահագործում էին ռուսական ընկերութիւնները՝ օգտագործելով

↳ 4

ԳԱՀԻՐԷ

ՃԱՀԱԿԻՐԻ ԻՐ. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԲԱՑ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹԵԱՆ

Լոյս տեսաւ Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած շարքի երկրորդ հատորը՝ *Կոմիտաս վարդապետի բաց ստեղծագործութիւն հասկացողութիւնը. տարբերակներ եւ ինքնատարբերակներ Կոմիտասի թեմայով* (*Ճահակիր*, Յաւելուած Իր., 89 էջ):

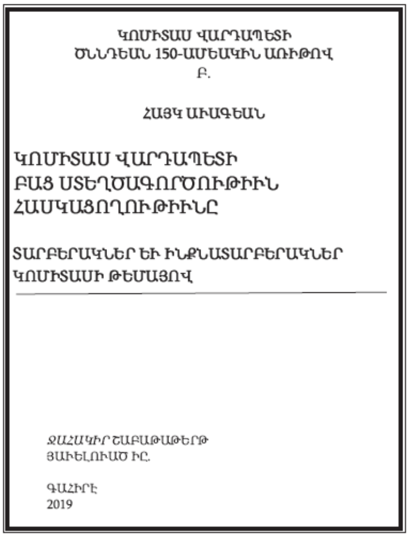
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ
Բ.

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԲԱՑ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՍԿԱՑՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՐԲԵՐԱԿՆԵՐ ԵՒ ԻՆՔՆԱՏԱՐԲԵՐԱԿՆԵՐ
ԿՈՄԻՏԱՍԻ ԹԵՄԱՅՈՎ

ՃԱՀԱԿԻՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ ԻՐ.

ԳԱՀԻՐԷ
2019

Ուսումնասիրութեան մէջ Կոմիտաս վարդապետը կը դիտուի հայ երաժշտութեան բանաւորութենէն (orality) դէպի գրաւորութիւն (literacy) անցումի բնաբանին մէջ, փոխանակ ընդունուած միաձայնէն դէպի բազմաձայնը: Եւ ասկէ՝ բանաւորութեան տարբերուն գոյութիւնը Կոմիտասի ստեղծագործութիւններուն մէջ:

Բովանդակութիւն.

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԲԱՑ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ԲԱՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

1. Ուալթըր Օնկ եւ Կոմիտաս Վարդապետ

Ա. Գումարային կառուցուածք

Բ. Քերականութեան թօթափում

2. Հեթերոֆոնի

ԴԷՊԻ ԲԱՑ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

1. Բանաւորութենէն դէպի գրաւորութիւն

2. Դէպի գեղեցկագիտականացում

3. Մշակում եւ ստեղծագործութիւն

4. Անհատական ինքնութենէն դէպի հաւաքական ինքնութիւն կամ ստեղծագործութիւն-հասկացողութենէն դէպի յետստեղծագործական իրավիճակ

5. Առարկայէն դէպի իրադարձութիւն

6. Պատարագ

7. Կոմիտասը տարբերակուած

ԿԱՏԱՐՈՒՄ

ՏԱՐԲԵՐԱԿ ՎԵՐՋԻՆ

Ստանալու համար դիմել՝

tchahagir@journalist.com.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԱԳԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԸ ԽՕՍԵՑ ԻՐ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Սահմանադրական Դատարանի նախկին նախագահ Գագիկ Յարութիւնեանն *Ազատութեան* հետ զրոյցում հերքում է, թէ անցած տարի իրեն պարտադրել են սահմանուած ժամկէտից շուտ հրաժարական ներկայացնել, որպէսզի Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութեան անդամ Հրայր Թովմասեանը հնարաւորութիւն ստանայ ՍԴ նախագահ դառնալ մինչեւ 2015 թուականի սահմանադրական փոփոխութիւնների ամբողջութեամբ ուժի մէջ մտնելը: Նպատակն, ըստ Յատուկ Քննչական Ծառայութեան (ՀՔԾ) այն էր, որ Թովմասեանը պաշտօնավարէր ոչ թէ վեց տարի, այլ՝ մինչեւ 70 տարեկանը:

«Հասկանալու բարդութիւն չկայ: Ես այդ մասին ասել եմ, որ ես ամսի 28-ին ընտրուեցի Բարձրագոյն Դատական խորհրդի անդամ եւ անմիջապէս որոշեցի, որ յարմար չէ՝ Սահմանադրական Դատարանի նախագահը լինի մէկ այլ ինստիտուտում խորհրդի անդամ: Ուղղակի [ՍԴ] նախագահի լիազօրութիւնները վայր դրեցի, որը իմ իրաւունքն է, եւ որեւէ օրէնքով էլ նախատեսուած չէ յատուկ ընթացակարգ: Դա իմ իրաւունքն է: Կարող էի ես ընդհանրապէս հեռուստատեսութեամբ յայտարարել, որ վայր եմ դրել», – ասաց Յարութիւնեանը:

Ազատութիւն – Այսինքն, կարող էիք չսպասել՝ Ձեր 70-ամեակը լրանար, եւ աւելի շուտ հեռանալ այդ պաշտօնից:

Գագիկ Յարութիւնեան – Անշուշտ, դա մարդու իրաւունքն է: Նայէք Սահմանադրութեան 57 յօդուածը, եւ նաեւ դա իմ իրաւունքն է: Ես չեմ ընտրուել նախագահ, յետոյ դատարանի անդամ (ԲԴԽ), դրանք տարբեր իրաւական ակտերով են եղել: Ես վայր եմ դրել լիազօրութիւնները ՍԴ նախագահի, մնացել եմ անդամ մինչեւ թոշակի ձեւակերպումը:

Ազատութիւն – Ձեզ չեն ստիպել, որպէսզի այդ քայլին գնաք, որ Հրայր Թովմասեանը դառնայ ՍԴ նախագահ:

Յարութիւնեան – Դա հէքիաթներ է, հէքիաթների ժանրից է: Ես ինքս եմ որոշել, որ յարմար չէ ԲԴԽ անդամի կարգավիճակով լինել նաեւ Սահմանադրական Դատարանի նախագահ:

Այլ հարցերի Գագիկ Յարութիւնեանը չպատասխանեց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹՈՂ ԱՂՋԻԿԸ ԾՆՈՒԻ

Հայաստանում ամէն տարի չի ծնւում 1,300 աղջիկ՝ սեռով պայմանաւորուած աբորտների պատճառով: Doping գովազդային գործակալութիւնն արշաւ է սկսել «Բաւական է» կարգախօսով, որի նպատակն է վերջ տալ «աղջիկասպան» մշակոյթին:

ՄԱԿ-ի Բնակչութեան Հիմնադրամի (UNFPA) հայաստանեան ներկայացուցիչ Ծովինար Յարութիւնեանը ներկայացրեց խնդիրներն ու վիճակագրութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ ԵՒ ԱՌԱԾՆԵՐ

- Գեղի շունը քաղաք մտնէ պոչը սխմած կը քալէ:
- Զանգակի ձէնը հեռուէն անոյշ կը գայ:
- Կնկան էրիկը մարդն է, մարդուն էրիկը՝ պարտքը:
- Հայի վերջին խելքն ա գովելի:
- Մէկ ծաղկից օձը թոյն է շինում, մեղուն՝ մեղր:
- Շները կռուեցին, անցորդի բանը յաջողուեց:
- Ում սելին կը նստի, նրա հորովելը կը կանչի:
- Ուրագը իրա կոթը չի տաշի:
- Տան փեսայ – շան փեսայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԶԳԱԼԻ ԱՌԱՋԸՆԹԱՑ Է ԱՐՁԱՆԱԳՐԵԼ ԿՈՌՈՒՊՑԻԱՅԻ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐՈՒՄ...

1

բարեփոխումների իրականացմանը՝ լուծելու այն խնդիրները, որոնք մեր ժողովրդին փողոց էին դուրս բերել եւ զանգուածային բողոքներ յարուցել Հայաստանում: Արդիւնքում, այսօր Հայաստանը գտնւում է շատ աւելի լաւ վիճակում առեւտրի եւ տնտեսական համագործակցութեան համար, քանի որ մեր կառավարութիւնն զգալի առաջընթաց է արձանագրել կոռուպցիայի դէմ պայքարում, ինչպէս նաեւ օրէնքի գերակայութեան ամրապնդման, բիզնէսի եւ օտարերկրեայ ներդրումների ներգրաւման համար նպաստաւոր պայմաններ ստեղծելու առումով:

«Վստահ եմ, որ յեղափոխութեան ձեւաւորած բարեփոխումների օրակարգը նոր հեռանկարներ եւ հնարաւորութիւններ կ'ընձեռի մեր գործընկերների, այդ թւում՝ մեր տարածաշրջանի երկրների հետ համագործակցութեան համար», - ընդգծել է Նիկոլ Փաշինեանը:

ԽՈՀԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ «ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ»՝ ՔՆՆԱԴԱՏՈՂ ԲԱՅՑ ՈՉ-ԱՐՏԱԴՐՈՂ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Չեմ գիտեր երկու թէ երեք տասնամեակ է, որ հրապարակ իջած է սփիւռքահայ «մտաւորականներ»-ու նոր տեսակ մը: Անիկա զբաղուած է հայկական (Սփիւռքի թէ Հայաստանի) մտաւորական հիմնահոսանքը քննադատելով (լաւ է), առանց որեւէ փորձ կատարելու նորը ստեղծելու (վատ է):

Ասոնք այն ինքնակոչ մտաւորականներն են, որոնք կը գտնուին անգլերէն-օտարի եւ հայկականի ճիշդ մէջտեղը: Կարդացած եւ ըմբռնած են անգլիագիր արդի միտքի արտադրանքը՝ մեծապէս անծանօթ են ֆրանսականին եւ գերմանականին, աւարտած են Անգլիոյ կամ Ամերիկայի այն հռչակաւոր համալսարանները՝ որոնք կը սորվեցնեն ըլլալ բարեկիրթ ու քաղաքակիրթ, ըլլալ հասկցող բայց ոչ մասնակցող, գիտցող բայց ոչ ներգրաւուող:

Անոնք կը քննադատեն տրամաբանօրէն: Կը խօսին հաւասարակշռուած:

Անոնց քննադատութիւնները տեղին են, բխած են երեւոյթներու հասկացողութենէն. անոնք կը տիրապետեն իրենց նիւթին: Անոնք երբեմն ամիսներ, տարիներ կը մտածեն, կը մտածեն ու կը մտածեն, որպէսզի յայտնաբերեն այս կամ այն բնագաւառի բացթողումները, ուսումնասիրութիւններու կողմնակցութիւնները, բայց ժամանակ չունին զանոնք սրբագրելու:

Անոնք *կը քննադատեն* ինքնակամօրէն, բայց *կը ստեղծեն* պատուէրով: Պատուէրն ալ անընդհատ չի ներկայանար: Տարին մէկ անգամ, երկու տարին մէկ անգամ: Ոմանց երբեք ալ չի ներկայանար:

Այս մտաւորականներէն ոմանք հռչակ կը ստանան Ֆէյսպուքով: Իրենց իւրաքանչիւր գրառումը կը ստանայ ֆէյսպուքեան արձագանգ, որմէ ետք, բոլոր հասարակական ցանցերուն նման, կը մատնուի մոռացութեան: Բայց նոյնիսկ Ֆէյսպուքով փորձ չեն կատարեր յառաջացնելու նորը: Ցանկութիւն ալ չունին: Գրաւիչը քննադատութիւնն է:

Ոմանք կը զբաղին գրախօսութեամբ: Կը գրեն ուրիշի հեղինակած գիրքի մասին, կը սիրեն այդ գիրքը տեսնել գրախօսուած: Միշտ կը գրախօսեն կիրթ ու բարեխիղճ ոճով, բայց կը վախնան ընթանալու իրենց իսկ քննադատած ուղիով: Նոր գիրք չեն ստեղծեր: Քննադատութենէ անդին՝ կը լռեն:

Ոմանք շատ կը սիրեն հարցազրոյցները: Հարցազրոյցներու միջոցով կ'արտայայտեն իրենց քննադատական մօտեցումները, կը ներկայացնեն իրենց գրաւիչ միտքերը: Հարցազրոյցով ալ կը վերջացնեն ամէն բան:

Ամենավտանգաւորը, սակայն, իրենց ընդհանրացումներն են: Երբ կը խօսին այս կամ այն մտաւոր երեւոյթի թերութեան մասին, կը մոռնան յիշեցնելու՝ որ իրենք կը խօսին *հիմնահոսանք*ին մասին, այսինքն՝ տիրական գաղափարախօսութեան: Չեն յիշատակեր՝ որ ուրիշներ, հիմնահոսանքէն դուրս, ունին հայերէն լեզուով շատ կարեւոր ուսումնասիրութիւններ եւ մտաւոր արտադրութիւններ՝ որոնք ամբողջապէս կը համապատասխանեն իրենց քննադատութիւններու ուղիին: Այսինքն, իրենց քննադատութիւնները՝ որոնք քննադատութենէ անդին չեն անցած, արդէն ուրիշներ իրականացուցած են, բնականաբար, մնալով լուսարձակութենէ հեռու: Տակաւ առ տակաւ կը բացայայտուի, որ այս մտաւորականներու գոյութեան ամբողջ դրամագլուխը քննադատութիւնն է: Եւ անոնք, հայութեան առջեւ յաճախ իրենց արժէքը ներկայացնելով դուրսի, օտարի հետ ունեցած գործնական առնչութենէն, կը յաջողին տիրանալ համբաւի:

Յիշենք:

Կոմիտաս վարդապետ կը քննադատէր Եկմալեանի Պատարագը, որմէ ետք կը յօրինէր իր սեփական Պատարագը կամ Պատարագները:

Արմատական քննադատ մըն էր Վահան Թէքէեան, որ միաժամանակ կը ստեղծէր իր արձակ ու չափածոյ գրականութիւնը:

Ուժեղ քննադատող մը եղած է Վահէ Օշական, որ կ'արտադրէր իր քննադատութիւններու մտաւոր արժէքին համարժէք գործեր:

Մտաւորականը իրաւունք ունի քննադատելու միայն այն պարագային՝ երբ կարողութիւն ունենայ ինքը կիրարկելու եւ կեանքի կոչելու իր քննադատածը: Այսինքն, իր քննադատութիւնը հիմք ընդունի՝ գտնելու եւ ձեւաւորելու նորը, տարբերը:

Քննադատութիւնը՝ առանց համապատասխան գրական, բանասիրական, պատմագիտական, երաժշտագիտական, հայագիտական ստեղծագործութեան, կը դառնայ ինքնանպատակ հռետորաբանութիւն:

2

ԱՄՈՒԼՍԱՐԸ՝ ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ ԵՒ ԱՆԴՐԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

օֆշորային զանազան սխեմաներ», իսկ ընդհանրապէս՝ «Հայաստանում արդիւնահանուող ոսկուն տիրանում են ռուս գործարարները, հայ պաշտօնեաները կամ նրանց փոխկապակցուած անձինք, իսկ մի հատուածն անցնում է օֆշորային գօտիներով եւ յայտնւում հասարակութիւնից թաքնուող անձանց գրպաններում»(37)։

Եթէ վերցնենք լոկ ռուսական գործօնը, այդ ընկերութիւններուն պաշտպանն է Ռուսաստանը։ Ազգային պետութիւններուն նպատակներէն մէկն է պաշտպանել իրենց գործարարներն ու ընկերութիւնները։ Բրիտանիոյ միջամտութիւնը Ամուլսարի կապակցութեամբ բացայայտ օրինակ մըն է։ Իսկ Ռուսաստան, աւելի քան աշխարհի որեւէ երկիր, ունի Հայաստանը ցնցելու բազում լծակներ։ Օրինակ, Կազփրոմ հսկայ ընկերութիւնը՝ որ պետական է, եւ որուն վրայ Ռուսաստան ունի լիակատար վերահսկողութիւն։ Յայտնի է, որ տակաւին նոր նախագահութեան աթոռը գրաւած բռնապետ Վլատիմիր Փութինի յայտարարած «Գոյք՝ պարտքի դիմաց» ծրագիրի արդիւնքը եղաւ այն, որ 2013-ին Հայաստան Ռուսաստանին յանձնեց «Հայռուսգազարդ»-ի՝ հայկական կողմին պատկանող վերջին 20 տոկոս բաժնեմասը(38)։ Բարեկամ Ռուսաստանը՝ Հայաստանի չվճարուած պարտքի փոխարէն, ամբողջապէս իրեն ենթարկեց Հայաստան մատակարարուող կազի կառավարումը։ Եթէ Հայաստան փորձէ պետականացընել ռուսական սեփական ընկերութիւնները, Ռուսաստան կրնայ ցնցումներ յառաջացնել Հայաստանի մէջ Կազփրոմի միջոցով։ Երեւակայեցէք եթէ Հայաստանը, կամ աշխարհի որեւէ երկիր, քանի մը օր մնայ առանց ելեկտրականութեան (1990-ականներու սկիզբի հոգեկան պայմանները բոլորովին տարբեր էին այսօրուանէն)։

Իսկ ինչո՞ւ Հայաստան ցարդ չէ հիմնած կազի ներմուծումի ազդեցիկ այլընտրանքներ։ Ասիկա արդէն ուրիշ հարց է։

Հայաստանը պէտք ունի Ռուսաստանին։ Հասկըցանք։ Բայց արդեօ՞ք Ռուսաստանը պէտք չունի Հայաստանին՝ իբրեւ կովկասեան կեդրոն, ուրկէ զինք ռազմական տեղակայաններու եւ տնտեսական իմփերիալիզմի միջոցով պարտադրէ իր ուժը տարածաշրջանին վրայ։ Ինչո՞ւ նաեւ հայերս չենք գործեր այդ ուղղութեամբ, այսինքն՝ սահմանել Հայաստանի կարեւորութիւնը Ռուսաստանի համար, եւ անոր հիման վրայ որոնել ճնշումի օղակներ։

Միւս կողմէն, վերապետականացնելու փոխարէն կարելի է նորովի ստեղծել պետական մեծ ձեռնարկութիւններ, որոնք իրենց գոյութեամբ ու պարտադրանքով կարողանան յառաջ բերել տնտեսական նոր շարժում եւ մեղմել սեփականներուն բացարձակ սանձարձակութիւնը։ Ի սկզբանէ, Փաշինեանի նախընտրական ծրագիրին մէջ այսպիսի նպատակ չէ եղած։ Անիկա օրինապէս ընտրուեցաւ՝ առանց նման ծրագիրի առկայութեան։ Այնպէս որ, պէտք չէ զարմանալ պետական մեծ ձեռնարկութիւններու բացակայութիւնը ներկայ կառավարութեան ծրագիրներուն մէջ։

Լուլայի եւ Զաւէզի մօտեցումներն ալ առհասարակ անհամատեղելի են Փաշինեանի անվարան դրամատիրական համոզումներուն հետ։ Կրնայ ըլլալ լծակներ ալ չունի նման ծրագիրներու համար՝ նկատի առնելով նախորդ իշխանութիւններու օլիկարքական փտածութեան դիտաւորեալ ներթափանցումը հասարակական ներքին ծալքերուն մէջ։

2. Վարէն վեր

Բողոքացոյցերը, երթերը, հանրահաւաքները, գործադուլները, դասադուլները, քաղաքացիական անհնազանդութեան գործողութիւնները վարէն բխած դիմադրութիւններ են՝ որոնց նպատակն է վերը ենթարկել իրենց։

Աքթիւիզմը կը մտնէ այս ծիրին մէջ։

Աքթիւիզմ բառը եզրոյթ չէ՝ եւ պէտք չէ այդպէս դառնայ։

Աքթիւիզմը մասնագիտութիւն չէ՝ եւ պէտք չէ այդպէս ըլլայ։

Աքթիւիզմը անիշխանութեան (anarchism) ամենազեղեցիկ արտայայտութիւններէն մէկն է։ Առանց բռնութեան գործողութիւն է՝ թէեւ երբեմն ստիպուած է դիմելու խօսքային ոչ-մարմնական բռնութեան, ի դէմս իշխանական մարմնական եւ ոչ-մարմնական բռնութեան կամ բռնութեան սպառնալիքին, եւ մանաւանդ իշխող գաղափարախօսային լրատուութեան յարձակողական խեղաթիւրանքներուն։

Աքթիւիզմը ինքնակազմակերպուած գործողութիւն է՝ առանց մասնաւոր առաջնորդի։

Աքթիւիզմը ինքնաբուխօրէն համակարգուած շարժում է՝ համակեցային մղումով։

Աքթիւիզմը իրական ու ընթացիկ խնդիրներ հետապնդող ձեռնարկ է՝ հարցերու լուծումը ձեռք առնելով իրական հողի վրայ։

Աքթիւիզմը կը շեշտէ համայնքային մասնակցութիւնը համայնքին վերաբերող հարցերու որոշումները կայացնելու համար։

Աքթիւիզմը 2007 թուականէն սկսեալ կենդանի իրականութիւն մըն էր Հայաստանի մէջ(39), որ, սակայն, սկսած էր նուաղիլ Սերժ Սարգսեանի վերջին տարիներուն։

Ամուլսարի պարագային տեղի ունեցածը աքթիւիզմ է։ Այնտեղ ներգրաւուած են բնապահպանները, տարածաշրջանի բնակիչները եւ ընդհանրապէս խնդիրով մտահոգուած կամաւորները։

Աքթիւիսթներուն շնորհիւ է՝ որ Ամուլսարի հարցը գոյութիւն ունեցաւ, այլապէս անիկա պիտի անցնէր աննկատ, կամ ընդամէնը պիտի դառնար ընդդիմութեան կարգախօսութիւն՝ առանց գետնի վրայ իրական գործողութեան։ Աքթիւիսթները փակեցին ճանապարհները եւ կասեցուցին Ամուլսարի շինարարութիւնը։ Այսքան պարզ։ Հարցը դարձաւ ճանաչելի բոլորին։

Ներկայ յօդուածը, օրինակ, ուղղակի արդիւնքն է աքթիւիզմի յառաջացուցած իրադարձային կացութեան։ Այլապէս ո՞վ պիտի հետաքրքրուէր գրելու այս յօդուածը։

Աքթիւիզմի շնորհիւ նաեւ ի յայտ եկաւ համայնքհասարակական եւ իշխանական երկու պատումներուն յաւերժ տարբերութիւնը։

Իշխանական պատումը կաշկանդուած է բազում կապերով։ Ազատագրուած չէ։ Կ՚օգտագործէ կայունացած կարծրատիպեր՝ «նոր ՇՄԱԳ», «ռիսկերի կառավարում», «դէ իւրէ անհրաժեշտութիւն», «օրէնքով լիազօրուած», իսկ իր խօսքի հաւաստիութիւնը կը փորձէ հաստատել դուրսի, ուրիշի վերագրումներու միջոցով՝ Շրջակայ Միջավայրի Նախարարութիւն, ELARD։ Այս է իշխանութեան օրէնքը։ Այս կարծրատիպերը առիթ չեն տար անկաշկանդ մեկնաբանութիւններու՝ անոնք իրենց կ՚ենթարկեն ամէն մղում։

Իշխանականներուն ունեցած կապանքն է՝ որ կը պարտադրէ նման կարծրատիպեր, որոնք, իրենց կարգին, կը խանգարեն մեկնաբանական ազատութիւնը։ Բայց եթէ ներկայ իշխանութիւններուն համար այդ կապանքը բացասականօրէն բաղձալի է, նախորդներուն համար ան դրականօրէն բաղձալի էր, քանզի իրենք էին զայն ստեղծողները՝ արտաքին ուժերու հետ կնքած չհաշուարկած պայմանաւորուածութիւններով, իրենց անձերուն ապահովելով հսկայ շահոյթներ։ Իրենք կաշկանդումներ չունէին կապանքին վերաբերեալ. իրենք *պէտք ունէին* կապանքի։ Իրենց համար կապանքը, կարծրատիպային խօսքերը եւ ոչ-մեկնաբանական եսականացուած ինքնաբաւարարութիւնը կը կազմէին անքակտելի փունջ մը։ Կապանքը անձնական յարատեւութեան միջոց մըն էր, հետեւաբար, այնտեղ կը ներդնէին իրենց ողջ յուզառատ (ան)տրամաբանութիւնը։ Նոր իշխանութեան համար, սակայն, կապանքը իմացական տարահնչիւնութիւն մըն է։

Միւս կողմէն, աքթիւիսթները կը գործածեն բառեր ու արտայայտութիւններ՝ որոնք թելադրուած են գետնի վրայ գործող կենդանի փորձառութենէն եւ դատողութենէն։ Աքթիւիզմը կրնայ ընդունիլ, բայց չի կրնար անհատականացնել արտաքինէն, դուրսէն եկած տպաւորութիւններու եւ կարծիքներու վերագրութիւնները, նախընտրելով հիմնուիլ գործադրութեան ընթացքին ձեռք բերած գիտելիքային համակարգին վրայ։

Վերջապէս, Սփիւռքի համար (այնտեղէն՝ ուր կը գրեմ) գրեթէ անհասկնալի բան մըն է աքթիւիզմը։ Կուսակցակեդրոն Սփիւռքը՝ որուն միութենական եւ անհատական յարաբերութիւնները կախուած են դրամաշուկայական ինքնապատկերումի ներկայացուցչական կանխապայմաններէ՝ քօղարկուած ծայրայեղօրէն պարտաւորիչ ազգայնապաշտութեամբ եւ անգործունակ ազգայնականութեամբ, հաստատօրէն դէմ է աքթիւիզմին։ Ամուլսարը ոչ մէկ ազգային պատում կրնայ յառաջացնել Սփիւռքի հիմնահօսանքին։ Ամուլսարի պարագային, երբ Սփիւռքի մէջ ոչ-հետեւողականօրէն ներկայացուեցաւ խնդիրը, յատուկ միտումնաւորութեամբ՝ կեդրոնացումը տեղի ունեցաւ ներկայ իշխանութեան ձախողութեան վրայ, այլ ոչ աքթիւիսթական յաջողութեան։ Յստակ է։ Աքթիւիսթական շարժում մը Սփիւռքի մէջ պիտի պահանջէ սփիւռքեան ժողովրդավարութիւն, որ իր կարգին պիտի ենթադրէ իշխանական-համակարգային յեղափոխութիւն։

Բայց մինչեւ ո՞ւր կրնայ երթալ աքթիւիզմը։ Ամուլսարը ներդրումային ծրագիր է։ Ներդրումը համեմատաբար կարողի մուտքն է համեմատաբար անկարողի տարածք՝ հակառակ անկարողի բարձրաձայնած պետական ինքնավարութեան կարգախօսներուն։ Ամուլսարը գործնապաշտ արդիւնքն է ներդրումային համակարգին։ Սեպտեմբեր 20-ին՝ երբ կը կատարուէին Ամուլսարի հարցով բողոքի երթեր ու գործադուլներ, Երեւանի մէջ տեղի կ՚ունենար ԵՄ արտաքին ներդրումային ծրագիրի առաջին ձեռնարկը, ներկայութեամբ Եւրոպական Յանձնաժողովի Դրացիութեան եւ Ընդլայնումի Բանակցութիւններու գլխաւոր տնօրէնի տեղակալ Քաթարինա Մաթերնովայի։ Այս կէտին է՝ այս ձեռնարկի ընթացքին է, որ կարելի է սկսիլ դիմադրութիւնը՝ պահանջելով կառավարութենէն կէտ առ կէտ տեղեակ պահել իւրաքանչիւր ներդրումի մասին, ի հարկին առաջարկելով ներդրումի փոխարէն ստեղծել տեղականը՝ ազգային պետականը։ Ասիկա դիմադրութեան ուրիշ աստիճան մըն է, որ կը նախատեսէ *ի սկզբանէ* վերացնել վտանգը։

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՐԿԱԿԻՈՒԹԻ՞ՒՆ

Ինչպէս վերը նշուեցաւ, Փաշինեանի ֆէյսպուքեան առաջին ելոյթէն (Օգոստոս 19) հինգ օր ետք՝ Օգոստոս 24-ին, ՀԲԾ-ն իր կայքէջին միջոցով կը հրապարակէր Խորհրդային Միութեան 1955 թուականի փաստաթուղթը (126 էջ), ուր շեշտուած էր ուրանիումի գոյութիւնը Ամուլսարի տարածքին վրայ։ Փաստաթուղթը կը հրապարակուէր առաջին անգամ։

Իր երկրորդ ելոյթին՝ Սեպտեմբեր 9-ին, վարչապետը պիտի յայտարարէր. «Առ նուազն այս պահի դրութեամբ, մենք չունենք Ամուլսարի հանքի շահագործումը արգելելու որեւէ իրաւական հիմնաւորում, բայց հասկանալի է նաեւ որ մենք չենք կարող հաշուի չառնել մեր հանրութեան շրջանում առկայ անհանգստութիւնները, մենք չենք կարող ասել՝ դէ իւրէ ոչ մի հիմք չունենք, մեր հանրութիւնն էլ անհանգստութիւններ ունի, հարցեր ունի, փաստեր ունի, որոնք ի դէպ ձեռք են բերուել նաեւ մեր օգնութեամբ եւ աջակցութեամբ, մեր աշխատանքի թափանցիկութեան շնորհիւ, մենք չենք կարող ասել որ այդ ամէն ինչը մեզ չի հետաքրքրում, բնականաբար, մենք անպայման պէտք է հաշուի առնենք հանրութեան անհանգստութիւնները»։

Փաստեր՝ որոնք ձեռք բերուած են «մեր օգնութեամբ եւ աջակցութեամբ»։ Կարելի է ենթադրել, որ ան նկատի ունի ՀԲԾ-ի կողմէ քանի մը օր առաջ հրապարակուած 1955 թուականի փաստաթուղթը։ Եթէ այդպէս է, ուրեմն Փաշինեան կը դիմէ դիւանագիտական խաղի։ Մէկ կողմէն՝ կ՚ընթանայ «միջազգային» պարտադրանքներու ուղիով, կը յայտարարէ այն ինչ որ ընդունելի է անդրազգային ընկերութիւններուն եւ անոնց հովանաւորներուն, միւս կողմէն՝ անձայն կերպով հանրութեան ներկայացնելով իրականութիւնը, կը փորձէ տարածել այնպիսի տեղեկութիւններ, որոնց մասին ինքը՝ իբրեւ պետական մարդ, իրաւունք չունի արտայայտուելու։

Եթէ նոյնիսկ Փաշինեանի խօսքը 1955-ի փաստաթուղթի մասին չէ, Ամուլսարի անապահովութեան մասին տարածուած են ուրիշ փաստեր՝ որոնք կրնան արձակուած ըլլալ կառավարութեան կողմէ։

Ինչ որ ալ ըլլայ պարագան, ինչ փաստաթուղթի մասին ալ ըլլայ ակնարկումը, «մեր օգնութեամբ եւ աջակցութեամբ» նախադասութիւնը պիտի նշանակէ՝ որ որոշ կարեւոր տեղեկութիւններ կառավարու-

5

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԼԻՆԻ ՎԱՏԻ ԵՒ ՎԱՏԹԱՐԱԳՈՅՆԻ ՄԻՋԵՒ

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ՊԱՊԵԱՆ

Պոլսոյ պատրիարքի ընտրութիւնները նախատեսւում է իրականացնել այս տարուայ Դեկտեմբերի 11-ին: Սակայն մինչ այդ հետաքըրքիր զարգացում է նկատւում: Թուրքիայի ներքին գործերի նախարարութիւնը ներկայացրել է պատրիարքի ընտրութիւնների անցկացման կանոնագիրը, ըստ որի՝ ընտրութիւններին կարող են մասնակցել միայն այն եպիսկոպոսները, որոնք ներկայացնում են Ստամբուլի միաբանութիւնը: Ըստ այդմ՝ ընտրութիւնը մնում է Արամ Աթէշեանի կամ Սահակ Մաշալեանի միջեւ:

Առաջին լրատուականի հետ զրոյցում Ստամբուլի *Ակօս* թերթի հայկական բաժնի խմբագիր Բագրատ Էստուկեանը նշեց, որ այդ պահի դրութեամբ յստակ է այս երկու թեկնածուների անունները: Թէեւ ընտրութիւններին առաջադրուելու պաշտօնական հրաւէր է ուղարկուել Գարեգին սրբազան Պէքճեանին, սակայն որեւէ արձագանք մինչ այս պահը չկայ: Ամենակարեւոր խնդիրը, ըստ Էստուկեանի, այն է, որ այսպիսով համայնքը զրկւում է արդար ընտրութեան հնարաւորութիւնից, քանի որ ընտրելու է չարեաց փոքրագոյնը, ընտրութիւնը վատի եւ վատթարագոյնի միջեւ է լինելու: Մինչդեռ եթէ թուրքական իշխանութիւնները նման կանոնագիր չներկայացնէին, ընտրութեան հնարաւորութիւնը շատ մեծ կը լինէր. «Ոչ միայն Պէքճեան սրբազանը, այլ նաեւ Գուգարաց թեմի առաջնորդն էլ եթէ դուրս դրուեց այս գործընթացից, այս ընտրութիւնն անհնար է արդար ընտրութիւն համարել: Եւ այս բոլոր դաւադրական ջանքերը կապուած են նրա հետ, որ Գուգարքի թեմի առաջնորդին դուրս դնեն այս գործընթացից», - ասաց Բագրատ Էստուկեանը:

Ինչ վերաբերում է երկու թեկնածուների՝ Արամ Աթէշեանի եւ Սահակ Մաշալեանի՝ թուրքական իշխանութիւնների հետ ունեցած յարաբերութիւններին, ապա, Էստուկեանի դիտարկմամբ, միայն Արամ սրբազանն է սերտ յարաբերութիւնների մէջ: Իսկ թէ ով կ՚ընտրուի պատրիարք, դեռ պարզ չէ. «Եթէ նոյնիսկ խնդիրը մնայ այսպէս, այսինքն՝ չարեաց փոքրագոյնին ընտրելու մէջ, միգուցէ նրանք, որոնք նախորդ տարի ձայն չէին տայ Արամ Աթէշեանին, հիմա գուցէ ձայն տան»:

Սա, ըստ նրա, վիճելի ընտրութիւն է լինելու, եւ Դեկտեմբերի 11-ի ընտրութիւնը չի տալու խնդրի լուծում, եւ հիմա որոշ շրջանակներ առաջարկում են ժողովրդին բոյկոտել ընտրութիւնները. «Ինչ արդիւնք նրանք կարող են գրանցել, չեմ կարող ասել», - յաւելեց Էստուկեանը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ-ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱԿՏԻՒՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆ ԱՃԵԼ Է 7.1%-ՈՎ. ԳԻՒՂՈԼՈՐՏԻ ԱՆԿՈՒՄԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՒՈՒՄ Է

ՍԵԴԱ ՀԵՐԳՆԵԱՆ

Այս տարուայ Յունուար-Սեպտեմբերին Հայաստանի տնտեսական ակտիւութեան ցուցանիշը (ՏԱՑ) 7.1 %-ով աճել է նախորդ տարուայ նոյն ժամանակաշրջանի համեմատ: Աճը գրանցուել է ի հաշիւ ծառայութիւնների, առեւտրի, արդիւնաբերութեան եւ շինարարութեան: Իսկ գիւղատնտեսութեան ոլորտի անկումը շարունակուել է:

Մասնաւորապէս, ինչպէս տեղեկանում ենք Վիճակագրական Կոմիտէից (ՀՀ ՎԿ), արդիւնաբերական արտադրանքի ծաւալն այս տարուայ առաջին ինն ամիսներին ընթացիկ գներով կազմել է 1 տրլն 444 մլրդ դրամ՝ 2018 թուականի նոյն ամիսների համեմատ աւելանալով 9.7 %-ով:

Շինարարութեան ծաւալը Յունուար-Օգոստոսին կազմել է 251.8 մլրդ դրամ՝ աճելով 4.4 %-ով:

Առեւտրաշրջանառութիւնը 2 տրլն 278 մլրդ դրամ է, աճը՝ 8.8 %:

Ծառայութիւնների ծաւալը կազմել է 1 տրլն 477 մլրդ դրամ՝ աւելանալով 15.5 %-ով:

Այս անգամ հրապարակուել է նաեւ գիւղատնտեսութեան ցուցանիշը, որը ՎԿ-ն ներկայացնում է եռամսեակային պարբերականութեամբ: Յունուար-Սեպտեմբերին գիւղատնտեսական համախառն արտադրանքի ծաւալը կազմել է 574.4 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարուայ նոյն ժամանակաշրջանի համեմատ նուազելով 4.8 %-ով:

Իսկ միայն Սեպտեմբերին, 2018 թուականի Սեպտեմբերի նկատմամբ, ՏԱՑ-ի աճը կազմել է 7.5 %: Օգոստոսին գրանցուած 12-ամսեայ աճի համեմատ (7.6 %) այն որոշակիօրէն թուլացել է:

ՀՔԾ ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒՄԸ՝ ԱՐԱ ԲԱԲԼՈՅԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌՆՉՈՒԹԵԱՄԲ

ՀՔԾ-ն հաղորդագրութիւն է տարածել, որտեղ նշում է. «2019 թ.-ի Հոկտեմբերի 23-ին տարբեր լրատուամիջոցների ներկայացուցիչների հետ զրոյցի ընթացքում Արա Բաբլոյեանը յայտարարել է. «...Ինձ մի բանում կարող են մեղադրել, որ ես նպաստել եմ, որ Նիկոլ Փաշինեանը եկել է իշխանութեան: Այդ հարցում յստակ կայ մեղադրանք: Եթէ որոշեն դա քննել, դա կը հաստատեմ»:

Հաշուի առնելով այս յայտարարութեան ուղղութեամբ քննութիւն սկսելու հետ կապուած լրատուամիջոցների կողմից վարոյթն իրականացնող մարմնին ուղղուած բազմաթիւ հարցադրումներն ու հանրութեան հետաքրքրութիւնը յիշեալ հարցի շուրջ՝ հարկ ենք համարում յայտնել, որ Արա Բաբլոյեանն այս յայտարարութեան կապակցութեամբ քննիչի կողմից իրեն ուղղուած հարցադրմանը բառացի պատասխանել է հետեւեալը. «Ճիշտն ասած, ի նկատի եմ ունեցել այն, որ ներկայիս Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը եւս ԱԺ պատգամաւորի պաշտօնից է նշանակուել վարչապետի պաշտօնում եւ պատգամաւորական մանդատից հրաժարական չի ներկայացրել: Եթէ ենթադրենք՝ Հրայր Թովմասեանի դէպքում խախտում էի թոյլ տուել այն մասով, որ նա պատգամաւորական մանդատից հրաժարական չէր ներկայացրել, սակայն արձանագրել էի նրա պատգամաւորի լիազօրութիւնները վաղաժամ դադարած լինելու հանգամանքը, ապա նոյն խախտումը ենթադրաբար թոյլ էի տուել նաեւ Նիկոլ Փաշինեանի դէպքում: Սակայն փաստաբանիս հետ իրաւաբանական խորհրդակցութիւնից յետոյ հասկացայ, որ նման պայմաններում պետական մարմնում պաշտօնի նշանակուելուց յետոյ պատգամաւորի լիազօրութիւնները, Հայաստանի Սահմանադրութեան 2015 փոփոխութիւնների 95-րդ յօդուածի համաձայն, ինքնաբերաբար, իրաւունքի ուժով դադարում են: Իմ կողմից տրուած հարցադրոյցի մասով աւելացնելու այլ բան չունեմ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՀՈՒՄԱՆԻԶՄ ԱՂԵՐՍՈՂԻՑ ՎԵՐԱԾՈՒԵՑ ՀՈՒՄԱՆԻԶՄ ՍՓՌՈՂԻ ԵՒ ՔԱՐՈԶՈՂԻ. ԱՆՆԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ARARAT CHALLENGE ՓԱՌԱՏՕՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆԸ

Հայաստանի վարչապետի տիկին, Իմ Քայլը եւ City of smile/Ժպիտների քաղաք բարեգործական հիմնադրամների հոգաբարձուների խորհրդի նախագահ, Աւրորա մարդասիրական նախաձեռնութեան բարի կամքի դեսպան Աննա Յակոբեանը Հոկտեմբերի 19-ին Ազատութեան Հրապարակում ներկայ է գտնուել Ararat Challenge փառատօնի բացման արարողութեանը, որն անցկացւում է Աւրորա նախաձեռնութեան շրջանակում: Միջոցառմանը Աննա Յակոբեանը հանդէս է եկել բացման խօսքով, կարեւորել փառատօնի գաղափարն ու անցկացումը՝ շեշտելով, որ հարիւրամեակներ անց հայ ժողովուրդը հումանիզմ աղերսողից վերածուեց հումանիզմ սփռողի եւ հումանիզ քարոզողի:

4

ԱՄՈՒԼՍԱՐԸ՝ ՈՒՐԱՆԻՈՄԻ ԵՒ ԱՆԴՐԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋԵՒ

թիւնն է հանրութեան ներկայացնողը՝ առանց զայն վերագրելու իրեն: Աւելին. վարչապետը ոչ մէկ անհանգստութիւն ցոյց տուաւ տարածուած փաստերուն նկատմամբ, հետեւաբար, ոչ մէկ անյարմարութիւն ուրանիոմի լուրի տարածումին հանդէպ:

Բայց կայ ամենակարեւոր կէտը: Սեպտեմբեր 9-ի ելոյթին, Փաշինեան աքթիւիսթներուն պաշտօնապէս խնդրեց բանալ Ամուլսարի ճանապարհները: Պարզապէս կացութենէն անտեղեակ եւ ժողովուրդէն հեռացած անձ մը պէտք է ըլլալ, համոզուած ըլլալու համար որ աքթիւիսթները կրնան հեռանալ տեղամասէն: Եւ քանի որ պիտի չհեռանան, գոյութիւն ունի ոստիկանութիւն: Ոստիկանութիւնն է որ ամբողջ աշխարհի մէջ կ՚իրականացնէ դատականօրէն պաշտպանուած ուժային գործողութիւնները: Ոստիկանութիւնը՝ բացի բնակիչներու առօրեայ անհրաժեշտ հարցերը լուծելէ, կը հանդիսանայ իշխանական ուժի գլխաւոր օղակներէն մէկը: Ամուլսարի համար ոստիկանական գործողութիւնը անվարանօրէն պիտի առաջնորդէ բիրտ բռնութեան, հետեւաբար, հասարակական ընդվզումի: Նման գործողութիւնը կախուած է քաղաքական որոշումէ: Կառավարութիւնը մինչեւ այսօր հրաման չտուաւ ոստիկանական գործողութեան: Այսօրուայ դրութեամբ, Ամուլսարի շահագործումի ելակէտը ոստիկանութիւնն է:

Հարցում: Կրնա՞յ ըլլալ Փաշինեան որոշած է չխանգարել աքթիւիսթները: Այսինքն, դարձեալ պաշտօնապէս յայտարարելով այն ինչ որ կ՚ուզեն լսել «միջազգային» դրամատէրերը, միաժամանակ անուղղակիօրէն ազդանշան տուած է աքթիւիսթներուն շարունակել իրենց դերակատարութիւնը իրական հողի վրայ: Այն ինչ որ կառավարութիւնը պաշտօնապէս անկարող է կատարել, տրուած է աքթիւիսթներուն՝ կառավարութեան լուռ հաւանութեամբ:

Ժամանակը եւ յետագայ դէպքերը ցոյց պիտի տան այս ենթադրութիւններու ճշդութեան կամ սխալականութեան աստիճանը:

Եւ ահաւասիկ, ինչպէս յօդուածին սկիզբը նշուեցաւ, Սեպտեմբեր 27-ին, Քննչական Կոմիտէի նախագահի տեղակալ Արսէն Այվազեան կը յայտնէ, որ վերջին շրջանին ի յայտ եկած են նոր տուեալներ, որոնց հիման վրայ անհրաժեշտութիւն յառաջացած է շարունակել Ամուլսարի վերաբերեալ քրէական գործի նախաքննութիւնը: Այսինքն, կառավարութիւնը կրկին կը փորձէ դրական ձգձգումի առիթ մը ստեղծել:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

31. Jason Hickel, նշ. աշխ.ը, էջ 149:

32. James Angel, նշ. յօդ.ը:

33. Cecilia Olivet, Pia Eberhardt, ‘Profiting from injustice: How law firms, arbitrators and financiers are fuelling an investment arbitration boom,’ Transnational Institute, 27 November 2012, https://www.tni.org/en/briefing/profiting-injustice.

34. Daniel Chavez, ‘State of the State: The state is dead! Long live the state!,’, State of Power 2014, p. 6, https://www.tni.org/files/download/state_of_the_state_chapter.pdf.

35. Անդ:

36. Անդ:

37. Քրիստինէ Աղալարեան, «Հայկական ոսկու գինը. աղքատ համայնքներ եւ լքուած պոչամբարներ», *Հետք*, 19 Յունիս 2019, https://hetq.am/hy/article/104582:

38. «Դուստր ձեռնարկութիւն (խմբագրական)», *Ժողովուրդ*, 3 Դեկտեմբեր 2013, https://armlur.am/168564/:

39. «Աքթիւիզմը Հայաստանի մէջ (2007-2012-ի առաջին կէսը)», *Ջահակիր*, 27 Մարտ 2014, թիւ 1721 - 29 Մայիս 2014, թիւ 1725:

ՑՈՂԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ-ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ
Հովանաւորութիւն՝
ԳԵՐՇ. Տ. ԱՇՈՏ ԵՊՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ
Բարեխնամ Առաջնորդ Եգիպտոսի Հայոց Թեմի
Պատուոյ հիւր՝
Ն. Գ. ԿԱՐԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Եգիպտոսի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան
արտակարգ եւ լիազօր դեսպան

Ելոյթ կ'ունենայ՝
ՆԱԻՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼ
Հայաստանէն յատուկ հրաւիրուած
Յայտագրի ընթացքին պիտի կատարուին
Կոմիտաս վարդապետի, ինչպէս նաեւ
հայ երաժշտահաններու գործեր
Պըլըքտանեան Սրահ
Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019, երեկոյեան ժամը 8-ին
Սիրալիր հրաւէր բոլորին

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ-ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ
ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ
Ուրբաթ, 13 Դեկտեմբեր 2019
2018-2019 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ ու չխաչաձեւել
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2019
ԱՐԱՔՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ եւ չխաչաձեւել
ԴԻՒԱՆ ԳԱՀԻՐԷԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

1

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ը՝ ԱՆԲԱՑԱՅԱՅՏԵԼԻ ՈՃԻՐԸ (20-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

նրանք երկուսով, ինչպէս նաեւ մարդկանց սահմանափակ շրջանակ, որն ի պաշտօնէ կարող էր տեղեկացուած լինել նրանց գրոյցի բովանդակութեանը: Ցամենայնդէպս, այդ խորհրդաւոր զրոյցը համապատասխան երաշխիք հանդիսացաւ ոճրագործների համար ու խանդավառեց Ռոբերտ Քոչարեանին, որը ցինիզմով յայտարարեց, թէ Հոկտեմբերի 27-ը կարող է բացայայտուել «ուչաստկովիի» մակարդակում»(11), այսինքն, շատ դիւրին է անոր բացայայտումը: Պատահական խօսք չէ ասիկա: Քոչարեան ի սկզբանէ կը տիրապետէր դատական ընթացքի ելքին:

Մերժելով արտակարգ դրութիւն մտցնել, Պաշտպանութեան նախարար Վաղարշակ Յարութիւնեան իր վրայ կը վերցնէ պաշտպանական գործողութիւններու պատասխանատուութիւնը: Ան կը պատմէ. «Ես բնական է կապուեցի [Քոչարեանի] հետ: Հարցրեցի՝ ի՞նչ է եղել: Պատասխանեց՝ կրակոցներ է Ազգային Ժողովում: Ես իրեն իրավիճակը գնահատելով ասեցի՝ որ ստեղծուած իրավիճակում պէտք է սահմաններում ուժեղացնել եւ զօրքը բերել մարտական պատրաստութեան եւ իրականացնել գործողութիւններ՝ որոնք կը կանխեն յետագայ զարգացումները, որովհետեւ այդ պահին ոեւէ մէկը ոչ մի բան չգիտէր: [...] Եւ այստեղ ինքը ասեց՝ չգիտեմ, ինքը չասեց՝ ոչ, ասեց՝ կարող է յատուկ նշանակութեան գունդը [բերել], ու ինձ պարզ դարձաւ իրավիճակը: Եւ այստեղ ես գործել եմ պաշտպանութեան մասին ըստ օրէնքի»(12):

Յարութիւնեան իր օրինականութեան սահմաններուն մէջ որոշում կը կայացնէ եւ զօրք կը մտցնէ Երեւան՝ գործողութեան մասին տեղեակ պահելով նախագահին: Ասիկա կը յառաջացնէ Քոչարեանի դժգոհութիւնը եւ 2002-ին զինք կը զրկէ կոչումէ (կը վերականգնուի 2019-ին):

Յարութիւնեան կը շեշտէ հետեւեալը. «Յետագայում, Նաիրի Յունանեանը իր ցուցմունքներում ասում է, որ իրեն խօսք են տուել որ բանակը չի միջամտի: Իր ցուցմունքները քրէական գործում կայ»(13):

ՄԻԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԴԱՇԻՆՔ

1999 Մարտ-Ապրիլին, Հայաստանի Հանրապետական Կուսակցութիւնը (ՀՀԿ)՝ որուն փաստացի առաջնորդն էր Վազգէն Սարգսեան, եւ Ժողովրդադեմոկրատական Կուսակցութիւնը (ԺԴԿ)՝ որուն առաջնորդն էր Կարէն Դէմիրճեան, միանալով կը կազմեն Միասնութիւն Դաշինքը, որ կը յաղթանակէ 1999 Մայիս 30-ի խորհրդարանական չկեղծուած ընտրութիւններուն (բաւական նման 2018 Դեկտեմբերի ընտրութիւններու Իմ Քայլը Դաշինքի յաղթանակին), գրաւելով 131 աթոռներէն 71-ը: Արդէն յստակ էր, որ գոնէ յառաջիկայ խորհրդարանական շրջանին, Միասնութիւնը պիտի հանդիսանար երկիրի առաջատար քաղաքական ոյժը, շնորհիւ երկու քարիզմաթիք դէմքերու գոյութեան:

Վազգէն Սարգսեան ամենաուժեղ անձն էր՝ աւելի ուժեղ քան նախագահ Քոչարեանը: Պաշտպանութեան նախարար 1995-1999 Յունիսին, անոր շնորհիւ հզօրացաւ Հայաստանի բանակը, եւ այդ հզօրութեան ընդմէջէն Սարգսեան դարձաւ երկիրի ամենէն ազդեցիկ իշխանականներէն մէկը:

1998-ին, տակաւին տկար ՀՀԿ-ն կը համալրէ իր վեթերան ընկերներէն բաղկացած Երկրապահ խմբակցութեան անդամներով, որուն շնորհիւ ՀՀԿ-ն կը զօրանայ (չշփոթել այդ շրջանի ՀՀԿ-ն՝ քոչարեանական-սարգսեանական կուսակցութեան յետագայ ուղղութեան հետ) իսկ Վազգէն Սարգսեան կը դառնայ ՀՀԿ-ի փաստացի առաջնորդը:

Եթէ Վազգէն Սարգսեան ամենաուժեղն էր, Կարէն Դէմիրճեան ամենաժողովրդականն էր:

Թաւշեայ Յեղափոխութենէն ետք, Քոչարեանին ուղղուած բաց նամակին մէջ, Վահան Շիրխանեան պիտի բարձրաձայնէր. «1998 թ. 30 Մարտի, նախագահական ընտրութիւնների 2-րդ փուլ: Բացառապէս Վազգէն Սարգսեանի խօսքին տրուած 27 տոկոս քուէն դարձրիր քեզ համար 59% եւ քեզ հռչակեցիր ՀՀ նախագահ: Իսկ 73% ստացած Կարէն Դէմիրճեանին «մեծահոգաբար» տուեցիր 41%՝ խոստանալով նաեւ վարչապետի պաշտօնը՝ Վազգէնի պահանջով: Եւ, իհարկէ, խաբեցիր, ինչպէս միշտ»(14):

Կարէն Դէմիրճեանի վայելած ժողովրդականութիւնը եւ անոր յաղթանակը 1998-ի նախագահական ընտրութիւններուն, դժուար է կասկածի ենթարկել:

Միասնութիւն Դաշինքի յաղթական մուտքէն ետք խորհրդարան, 1999 Յունիս 10-ին Դէմիրճեան կ'ընտրուի Ազգային Ժողովի նախագահ, եւ Յունիս 11-ին Վազգէն Սարգսեան կը դառնայ վարչապետ:

Արդ, 1999 Հոկտեմբեր 27-ին, կը վերանային Հայաստանի ամենաուժեղ եւ ամենաժողովրդական երկու անձերը: Բնականաբար, շուտով կը քայքայուի ու կը վերանայ Միասնութիւն Դաշինքը:

Բայց կար երրորդ ոյժ մը՝ որ ստուերային էր իր գործողութեամբ, յանձին Ռոբերտ Քոչարեանի եւ հնազանդ հետեւորդ Սերժ Սարգսեանի: 1997-ին վարչապետ դառնալէ ետք, Քոչարեան յաջողած էր պետութեան մէջ ստեղծել պետութիւն, որուն մասին կ'անդրադառնայ այդ ժամանակ իշխանութիւններուն շատ մօտիկ կանգնած Տարօն Սահակեան (մանրամասն՝ տե՛ս ստորեւ):

Քոչարեան երբեք ժողովրդական կամ հանրային դէմք չէր եղած Հայաստանի մէջ: Հոկտեմբեր 27-ով, անիկա դարձաւ Հայաստանի թիւ 1 ուժայինը:

Հոկտեմբեր 27-ի դրութեամբ, Հայաստանի մէջ կար օրինականօրէն ընտրուած վարչապետ (Վազգէն Սարգսեան) եւ Ազգային Ժողովի նախագահ (Կարէն Դէմիրճեան)՝ Միասնութեան Դաշինքի օրինական ընտրութիւններուն ընդմէջէն, եւ կեղծարարութեամբ ընտրուած նախագահ (Ռոբերտ Քոչարեան): Հոկտեմբեր 27-ով, անօրինականութիւնը յաղթեց օրինականութեան:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Արմինէ Աւետեան, «Նաիրի Յունանեանն ուսումնասիրուել է որպէս գործակալի թեկնածու, որպէսզի օգտագործուի տարածաշրջանի երկրներից մէկի յատուկ ծառայութիւնների դէմ. Ջհանգիրեան», *Ֆակտոր տեղեկատուական կենտրոն*, 26 Մարտ 2019, https://factor.am/136093.html:

2. Անդ:

3. «Հէչ անյարմար չե՞ս զգում... Վահան Շիրխանեանի նամակը Ռոբերտ Քոչարեանին», *Առաջին լրատուական*, 19 Մարտ 2019, https://www.1in.am/2526375.html:

4. «Հոկտեմբերի 27-ին Գորիկ Յակոբեանը բերել էր Նաիրի Յունանեանի գործը», Հոծ գիծ Նուէր Մնացականեանի հետ հաղորդում, *Առաջին լրատուական* (1in TV), 20 Մարտ 2019, YouTube-ի տեսագրութիւն:

5. «Աննա Իսրայէլեան, «Գաղափարական մարդասպանը»», *Առաւօտ*, 28 Հոկտեմբեր 1999, http://archive.aravot.am/1999/october/28/index_oct28.html:

6. Տաթեւ Խաչատրեան, ««Հոկտեմբերի 27»-ի վկաները մահանում են վաղաժամ», *Հայկական ժամանակ*, 25 Մարտ 2014, https://armtimes.com/hy/article/49728:

7. Թաթուլ Յակոբեան, «Հոկտեմբերի 27-ի 9-րդ մահը. ցմահ ազատազրկման դատապարտուած Էդուարդ Գրիգորեան», Հայկական Ուսումնասիրութիւնների Անի Կենտրոն, 3 Նոյեմբեր 2017,
https://www.aniarc.am/2017/11/03/9th-death-october-27-civilnet-tatul-hakobyan/:

8. Սարգիս Արծրունի, «27×20 «Հոկտեմբերի 27». «Դրօ», «31»-ի գործ», *Առաջին լրատուական*, 9 Հոկտեմբեր 2019, https://www 1in am/2640461 html:

9. «Հոկտեմբերի 27-ին Գորիկ Յակոբեանը բերել էր Նաիրի Յունանեանի գործը»:

10. «Հէչ անյարմար չե՞ս զգում... Վահան Շիրխանեանի նամակը Ռոբերտ Քոչարեանին»:

11. Սարգիս Արծրունի, «27×20. «Հոկտեմբերի 27». Ռոբերտ Քոչարեանի ու Նաիրի Յունանեանի խորհրդաւոր զրոյցը», *Առաջին լրատուական*, 14 Հոկտեմբեր 2019,https://www.1in.am/2641189.html:

12. «Նաիրի Յունանեանը ցուցմունքում նշել է՝ իրեն խոստացել են՝ բանակը չի միջամտի», Հոծ գիծ Նուէր Մնացականեանի հետ հաղորդում, *Առաջին լրատուական* (1in TV), 30 Օգոստոս 2019:

13. Անդ:

14. «Հէչ անյարմար չե՞ս զգում... Վահան Շիրխանեանի նամակը Ռոբերտ Քոչարեանին»:

(Շար. 1)

دار شوشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1948

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.
TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.:(202)24530327,Fax:(202)24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ- ԹԻՒ 1854 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. Դհկ.

عدد رقم ١٨٥٤ الخميس ١٤ نوفمبر ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ը՝ ԱՆԲԱՑԱՑԱՅՏԵԼԻ ՈՃԻՐԸ (20-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

ՓՈՒԹԻՆԻ ԹԱԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

1999 Օգոստոս 16-ին Վլատիմիր Փութին կը դառնար Ռուսաստանի վարչապետ, գործնականօրէն ցուցաբերելով աւելի ոյժ ու իշխանութիւն տկարեւին չնչող Պորիս Ելցինէն: Վարչապետութիւնը իրեն համար ուղի մըն էր Դեկտեմբեր 31-ին պաշտօնապէս դառնալու երկիրի նախագահը: Հոկտեմբեր 27-ը կը կատարուի Փութինի դէպի բացարձակ միապետութիւն գացող ճանապարհի հիմնակէտին:

Քոչարեան-Փութին միաժամանակեայ վերելքով, այս երկու անձերը շուտով պիտի դառնային ամենասերտ համագործակիցները եւ համախոհները:

ԳՈՅՔ՝ ՊԱՐՏՔԻ ԴԻՄԱՑ

2002 Յուլիս 17-ին ստորագրուեցաւ *Գոյք՝ պարտքի դիմաց* անունով հռչակուած գործարքը, որուն հետեւանքով 98 միլիոն տոլլար միջպետական պարտքի դիմաց Հայաստանը Ռուսաստանին յանձնեց գործող տեղամասեր, որոնցմէ երեքը գիտահետազօտական Փակ Բաժնետիրական Ընկերութիւններ (ՓԲԸ) հիմնարկներ էին՝ Երեւանի Մաթեմատիկական Մեքենաների Գիտահետազօտական Ինստիտուտ (ԵրՄՄԳՀԻ), Երեւանի Աւտոմատ Կառավարման Համակարգերի Գիտահետազօտական Ինստիտուտ (ԵրԱԿՀԳՀԻ), եւ Երեւանի Նիւթագիտութեան Գիտահետազօտական Ինստիտուտ, մէկ գործարան՝ Մարս ՓԲԸ, ինչպէս նաեւ Հրազդանի ՋԷԿ (ջերմաէլեկտրակայան) գոյքային համալիրը:

Ասիկա սկիզբն էր օտարումի ծաւալուն գործարքի, որուն գագաթնակէտը, թերեւս, կարելի է համարել 2013 Դեկտեմբերը, երբ Սերժ Սարգսեան կը ստորագրէր 155 միլիոն տոլլար պարտքի դիմաց ՀայՌուսգազարդ ընկերութեան՝ Հայաստանի սեփականութիւնը հանդիսացող վերջին 20 տոկոս բաժնեմասը, ռուսական կողմին պատկանող Կազփրոմ Բաց Բաժնետիրական Ընկերութեան (ԲԲԸ) յանձնելու համաձայնագիրը:

Հայաստանը կը գաղութանար, ճիշդ այն ժամանակ՝ երբ Քոչարեան անձը կը հարստանար, դառնալով երկիրի թիւ 1 օլիկարքը:

Ինչո՞ւ Ռուսաստան չներեց Հայաստանին եւ չմարեց «բարեկամ» երկիրին պարտքերը:

2001-ին, Ռուսաստան ներեց Եթովպիոյ 4.8 միլիառ տոլլար պարտքը, իսկ 2005-ին՝ 1.1 միլիառ: 2005-ին ներեց Սուրիոյ 9.7 միլիառ տոլլար պարտքը: 2007-ին ներեց Աֆղանիստանի 11.1 միլիառ տոլլար եւ Ալճերիոյ 4.7 միլիառ տոլլար պարտքը: 2008-ին ներեց Իրաքի 12 միլիառ տոլլար եւ Լիպիոյ 4.5 միլիառ տոլլար պարտքը: 2012-ին ներեց Հիւսիսային Քորէայի 10 միլիառ տոլլար պարտքը: 2014-ին ներեց Քուպայի աւելի քան 35 միլիառ տոլլար պարտքի մեծագոյն մասը: 2015-ին ներեց Ղրղզստանի 500 միլիոն տոլլար պարտքի 190 միլիոնը, իսկ 2016-ին՝ 240 միլիոնը: 2016-ին ներեց Ուզպեքիստանի 900 միլիոն տոլլար պարտքը: Ներած կամ յետաձգած է Նիքարակուայի, Մոնղոլիայի, Լաոսի, Վիեթնամի պարտքերը(15):

Հայաստանին՝ չներեց:

Ազգային Ժողովի երկրորդ գումարումի պատգամաւոր, 2000-2003-ին Հայաստանի յատուկ ներկայացուցիչ Ռուսաստանի կառավարութեան մէջ՝ Տարօն Սահակեան, Թաւշեայ Յեղափոխութենէն ետք սկսաւ բացայայտումներ կատարել (Քոչարեանի ժամանակ անիկա ենթարկուած էր մարմնական ձախողած ահաբեկչութեան):

2018 Սեպտեմբեր 16-ին, Արման Բաբաջանեան իր հետ հարցազրոյց կը վարէ*Առաջին լրատուականէն* (1in TV)(16): Սահակեան կը ներկայացնէ.

«1994-95թթ-ին, երբ Հայաստանը, Ադրբէջանը եւ Վրաստանը միեւնոյն մեկնարկային կէտից սկսեցին բարեփոխումների ծրագիրը, այդ ժամանակ Հայաստանը ՀՆԱ-ի գծով 38 տոկոս առաջ էր Ադրբէջանից: 1998թ-ին, երբ Քոչարեանը վարչապետ նշանակուեց, յետոյ նախագահ, Հայաստանն արդէն յետընթաց էր ապրում:

«Շատերը չգիտեն, որ չարաբաստիկ *Գոյք՝ պարտքի դիմաց* գործարքը կազմակերպուել է մինչև Հոկտեմբերի 27-ը: *Գոյք՝ պարտքի դիմաց* գործարքի քաղաքական որոշումը կայացուել է Հայաստանում Ռուսաստանի դեսպանատան պայթեցման, Ադրբէջանում Ռուսաստանի նախագահ Պուտինի դէմ մահափորձի եւ Վրաստանի էներգոհամակարգում դիվերսիայի հետեւանքով: Ըստ էութեան՝ հայկական կողմն է առաջարկել այդ գործարքը»:

Ան կ՚ըսէ՝ որ ԱԺ նախագահ Կարէն Դեմիրճեանէն յանձնարարութիւն ստացած էր գբաղուելու Աթոմակայանի միջուկային վառելիքի մատակարարումի ֆինանսատնտեսական հարցերով, եւ մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ՝ թէ ինչպէս հայ-ռուսական դաւադրութեամբ գոյացաւ պարտք: «Ատոմակայանը դարձել էր «կթու կով». Ռուսաստանի բիւջէի նկատմամբ պարտք էր ձեւաւորւում»:

Իսկ «վերջին 20-25 տարիներին Հայաստանում ընթացող գործընթացները, որոնք ոչ բարենպաստ են եղել թէ՛ Հայաստանի տնտեսութեան, թէ՛ Սփիւռքի կառոյցների համար, նման են ուռուցքի, եւ այդ ուռուցքը ձեւաւորուել է մինչեւ Հոկտեմբերի 27-ը, իսկ Հոկտեմբերի 27-ից յետոյ մետաստազների նման տարածուել է»:

Սահակեան կը նշէ՝ թէ ինչպէս Քոչարեանի վարչապետութեան շրջանին Հայաստանի մէջ սկսաւ գոյանալ պետութիւն պետութեան մէջ շերտաւորումը, որ վերջապէս Հայաստանը պիտի հասցնէր *Գոյք՝ պարտքի դիմաց* գործարքին: Կը պնդէ՝ որ ունի փաստաթուղթեր եւ զանոնք ներկայացուցած է ԱԱԾ:

Մինչ Հոկտեմբեր 27-ը, Քոչարեանի կողմէ դիտաւորեալ պիւտճէի խեղաթիւրումներուն եւ արհեստական բացերուն մասին կ՚արտայայտուի այդ շրջանի իշխանութեան մաս կազմող Վահան Շիրխանեան, Ռոբերտ Քոչարեանին յղած բաց նամակին մէջ, պատասխանելով նոյն ինքը Քոչարեանի *Կեանք ու ազատութիւն* գիրքին մէջ իր անձին հասցէագրուած վիրաւորանքին՝ իբրեւ «խարդախ եւ բանսարկու» անձ: Օրինակ, Շիրխանեան կը գրէ, որ կազի հետ կապուած դրամական բացը սկսած էր 1999 Յունիսին. «1999թ. Յունիսին՝ կառավարութիւնը Վազգէն Սարգսեանին յանձնելու ժամանակ, յայտարարուեց, որ բիւջէն ունի 37 մլրդ դրամի ճեղքուածք, սակայն մէկ շաբաթ յետոյ պարզուեց, որ բիւջէի ճեղքուածքը... 137 մլրդ դրամ է: Ո՞ւր կորաւ քո երկամեայ կառավարման ժամանակ այդ հսկայ գումարը: Մէկ շաբաթ անց պարզուեց, որ կորել է նաեւ 400 մլն դոլար, ՌԴ-ի կողմից Հայաստանին՝ գազամատակարարման ցանցի դիմաց տրուած գազի գումարը, որը պէտք է մուտքագրուէր բիւջէ, բայց բիւջէն մէկ լումա էլ չէր ստացել: Եւ դու խօսում ես խաբեբայութեան եւ խաբեբաների մասի՞ն»:

1999 Յուլիսին, մեծ կորուստներով Քոչարեան կը վաճառէ երեք հսկայ ձեռնարկութիւններ. «1999 թ. Յուլիս. Վազգէն Սարգսեանի կարգադրութեամբ ստեղծուեց յանձնաժողով, որը պէտք է ստուգէր Հայոսկի, ԱրմենՏել եւ Կոնեակի գործարան ձեռնարկութիւնների վաճառքի օրինականութիւնը: Այս երեքի վաճառքի հեղինակը եղել ես դու եւ Հայաստանին, միայն այս երեքով, հասցրել ես 1.5 մլրդ $-ի վնաս: Այս առուծախի գործողութիւններում բացայայտուեցին բազմաթիւ խարդախութիւններ, որոնց հիման վրայ դու, նուազագոյնը, պէտք է պաշտօնանկ արուէիր, նորմալը՝ դատուէիր, սակայն 27-ը կանխեց աշխատանքների աւարտը»:

Վերջապէս, Քոչարեանի տնօրինութեամբ սկսած էր դրամներու *համակարգային* թալանը. «1999 թ. Սեպտեմբեր. ԱՄՆ այցը Վազգէնին մտահոգել էր եւս մէկ խնդրով: Նրան հրամցրել էին մի ցուցակ, որում տարբեր բանկերում անյայտ ծագումով լուրջ գումարներ ունեցող հայ պաշտօնեաներ էին եղել: Այն, որ նման մարդիկ Հայաստանում կային, ամբողջ ժողովուրդը գիտէր, բայց այն, որ այդ մասին ասել էր օտարը, նրան խորը վիրաւորել էր: Նա ինձ զգուշացրեց, որ ուղարկելու է ինձ մօտ մարդկանց, որոնք «կամաւոր» ներդրումներ են անելու արդիւնաբերութեան մէջ: Եկան քո ամենամտերիմ մարդիկ, որոնցից մէկը պարտաւորուեց ներդնել 200 մլն դոլար՝ Սերժ Սարգսեանը, միւսը՝ 70, յաջորդը՝ 20: Նրանք գալիս էին վարչապետի մօտից քրտնած ու վախուորած: Վազգէնը սկսել էր թալանաթափութեան պրոցէսը, որը հասնելու էր նաեւ քեզ, բայց այն նոյնպէս խափանուեց Հոկտեմբերի 27-ով: Հարցին, թէ ո՞ւմ էր պէտք թալանած փողերի յետգանձման պրոցէսը ձախողել, միգուցէ ի՞նքդ պատասխանես»(17):

Արդ, Հոկտեմբեր 27-ի միջոցով, խնդիրը պիտի հասնէր *Գոյք՝ պարտքի դիմաց* գործարքին:

ՄԵՂՐԻԻ ՏԱՐԲԵՐԱԿ

Նախապէս ըսեմ, որ տուեալ հարցը հեռու պէտք է պահել դաւադրութեան կամ հայրենիքը ծախելու միտումներէն: Պարզապէս, այստեղ կայ հարց մը՝ որ մեծ աշխուժու-

↳ 4

ԳԱՀԻՐԷ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ
بطريركية الأرمن الأرثوذكس
ARMENIAN ORTHODOX PATRIARCHATE

Գահիրէ, 8 Նոյեմբեր 2019թ.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այսու կը տեղեկացնենք, թէ Ուրբաթ, 8 Նոյեմբեր 2019-ին տեղի ունեցան Գահիրէի Պատկառելի Թեմական Ժողովի մասնակի ընտրութիւնները:

484 ընտրելու իրաւունք ունեցողներէն մասնակցած են 139 հոգի, որոնց տուած ամենաբարձր 12 քուէները ստացած են հետեւեալ անձերը.

1.	Գասապեան Էտուար Վրէժ	99 ձայն
2.	Գույումճեան Գէորգ Հայկ	90 ձայն
3.	Ետնըգեան Կարէն Սարգիս	102 ձայն
4.	Թուլումպաճեան Կարէն Պերճ	115 ձայն
5.	Կապէյեան Շանթ Արթին	111 ձայն
6.	Պալայեան Մարտիրոս Նուպար	115 ձայն
7.	Պայրամեան Սուրէն Նարպէյ	106 ձայն
8.	Պըլըքտանեան Օննիկ Արթօ	114 ձայն
9.	Սիմոնեան Ճորճ Նուպար	126 ձայն
10.	Սիմոնեան Նուպար Պօղոս	118 ձայն
11.	Վարժապետեան Կարօ Վահէ	114 ձայն
12.	Քէօհնէլեան Լորիս Վրէժ	115 ձայն

Նաեւ՝

Ասատուրեան Կարօ	32 ձայն
Թորոսեան Ճորճ	13 ձայն
Յովակիմեան Հրայր	9 ձայն
Դելփեան Լեւոն	8 ձայն
Գէորգ Գազանճեան	7 ձայն
Ճիզմէճեան Վիգէն	6 ձայն

Ասկէ զատ, 3 հոգի ստացած են 4-ական ձայն, 4 հոգի՝ 3-ական ձայն, 3 հոգի՝ 2-ական եւ 29 հոգի՝ 1-ական ձայն:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒՆՔՆԵՐ

(Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին առիթով)

Հ. ԱԻԱԳԵԱՆ

1911 Ապրիլէն Յուլիս, Կոմիտաս վարդապետ կը գտնուէր Եգիպտոս, երգահանդէսներ տալով Աղեքսանդրիա եւ Գահիրէ:

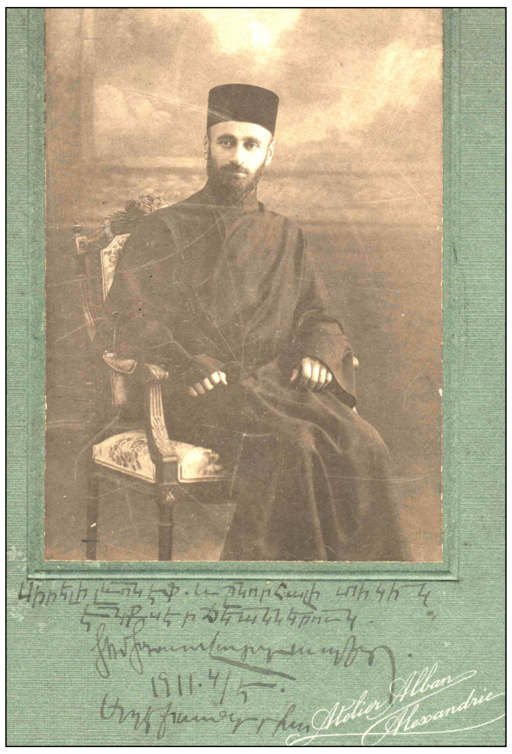

Աղեքսանդրիոյ մէջ, Atelier Alban հայկական լուսանկարչատունը կը լուսանկարէ զինք:

Ներկայ դարասկզբին, Աղեքսանդրիոյ յարգելի ազգայիններէն՝ ողբ. Վրէժ Սէֆէրեան, ինծի կը յանձնէր այս լուսանկարը, որուն տակ Կոմիտաս իր ձեռագիրով կատարած էր հետեւեալ մակագրութիւնը (տե՛ս լուսապատճէնը).

Սիրելի Լեւոն էֆ. եւ շնորհալի տիկին
Էնքսէրճեաններուն
Կոմիտաս վարդապետ
1911.4/Ե.
Աղեքսանդրիա

Այս մասունքը 2003-ին յանձնեցի Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարան, ուր կը պահուի մինչեւ այսօր:

Բաց աստի, *Հայկազեան Հայագիտական Հանդէսի* խմբագիր Անդրանիկ Տագէսեան վերջերս ինծի տրամադրեց Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի դիւանը պահուող Կոմիտասի թղթածրարին լուսապատճէնները: Այս առիթով իրեն կը յայտնեմ իմ խորին շնորհակալութիւններս:

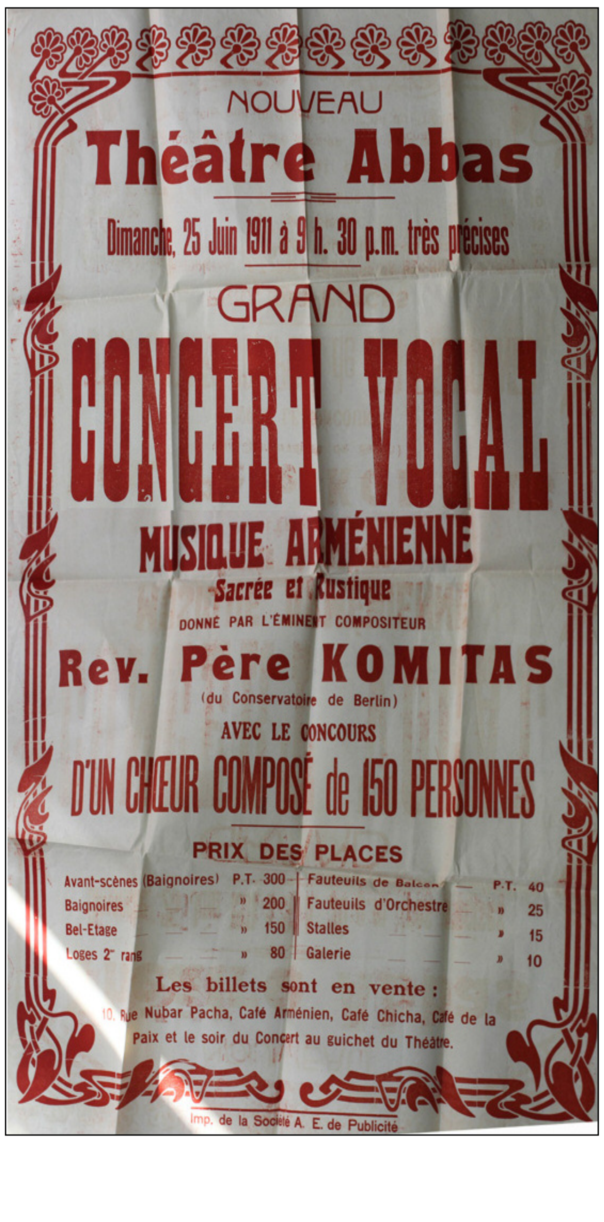

Կոմիտասի Գահիրէի երգահանդէսը տեղի ունեցած է 1911 Յունիս 25-ին, Թատրոն Ապպասի մէջ: Թղթածրարը կը վերաբերի Գահիրէի այս երգահանդէսին եւ կը պարունակէ վարչական ու հաշուետուական թերթիկներ ու նամակներ, ինչպէս նաեւ երգահանդէսի յայտագիրը եւ ազդը (տե՛ս նաեւ լուսապատճէնները): Թղթածրարի բովանդակութեան մասին տուեալներ չեն արձանագրուած:

Ուշադիր թերթելով նիւթերը, ուրախութեամբ յայտնաբերուեցաւ երկտող նամակ մը՝ Կոմիտասի ստորագրութեամբ: Համեմատելով ստորագրութիւնը Կոմիտասի յայտնի ստորագրութիւններուն հետ՝ կարելի եղաւ հաստատել անոր ինքնութիւնը, ինչպէս նաեւ կարելի եղաւ հաստատել ձեռագիրը՝ իբրեւ Կոմիտասի ինքնագիր:

Երկտողը անթուակիր է, գրուած է թերթիկի մէկ երեսը եւ հասցէագրուած Վահան Մալէզեանին: Բովանդակութենէն կարելի է հասկնալ, որ անիկա գրուած է Յունիս 25-ի երգահանդէսէն ետք՝ Աղեքսանդրիա մեկնումի նախօրէին, Գահիրէի մէջ, եւ գրաբերի մը ձեռքով հասցուած Մալէզեանին, Գահիրէ:

Ահաւասիկ երկտող նամակը (տե՛ս նաեւ լուսապատճէնը).

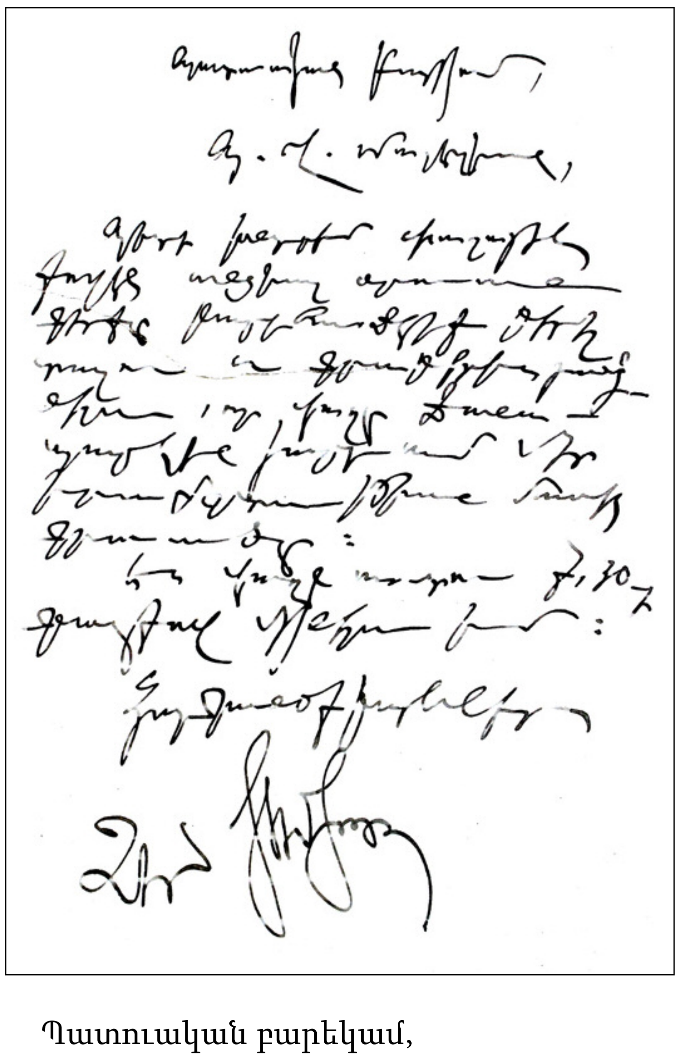

Պատուական բարեկամ,
Պ. Վ. Մալէզեան,
Պիտի խնդրեմ փաշային քովէն անցեալ օրուան գիրքը բարեհաճէիք բերել տալու եւ գրաբերիս յանձնելու, որ վաղը ճանապարհին կարդամ մեր երաժշտութեան մասին գրուածը:
Ես վաղը առտու 7,30-ի գնացքով մեկնելու եմ:
Յարգանօք բարեւներ
Ձեր՝ Կոմիտաս

ԳԱՀԻՐԷ

ՋԱՀԱԿԻՐԻ ԻԸ. ՅԱԻԵԼՈՒԱԾԸ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄՇՈՅ ՍՈՒՐԲ ԿԱՐԱՊԵՏ ՎԱՆՔԻՆ

Լոյս տեսաւ Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած շարքի երրորդ հատորը՝ *Մշոյ Ս. Կարապետ վանքի մշակութային ժառանգութիւնը եւ Կոմիտաս վարդապետի Մշոյ Շորորը* (127 էջ):

Հատորը կը ներկայացնէ Մշոյ Ս. Կարապետ վանքի մշակութային ժառանգութիւնը՝ զայն դիտելով ուխտագնացութեան, աշուղական արուեստի, բանահիւսութեան եւ աւանդապատումներու ոլորտներէն ներս:

Ապա կը հրամցնէ Կոմիտաս վարդապետի նոյն վանքին նուիրուած *Մշոյ Շորոր* դաշնակի ստեղծագործութեան նոր տարբերակ մը՝ համաձայն Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի ձեռագիրներուն, միաժամանակ կատարելով տեսական վերլուծութիւն:

Ստանալու համար դիմել՝
tchahagir@journalist.com.

ՄԻԱՑ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ԱՄՆ-Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՊԱԼԱՏԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՃԱՆՉՑՈՂ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

ԱՄՆ-ի Ներկայացուցիչներու Պալատը Հոկտեմբեր 29-ին կայացած քուէարկութեամբ, ձայներու մեծամասնութեամբ ընդունեց Հայոց Ցեղասպանութիւնը ճանչցող թիւ 296 բանաձեւը, կողմ՝ 405, դէմ՝ 11, ձեռնպահ՝ 3, 13՝ բացակայ:

Փաստաթուղթը ոչ-պարտադիր (non-binding) է եւ չունի օրէնքի պարտադիր ուժ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԱՅԻԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԸ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Կրթութեան, Գիտութեան, Մշակոյթի ու Սպորտի նախարար Արայիկ Յարութիւնեանը Հոկտեմբերի 31-ին լրագրողների հարցին ի պատասխան անդրադարձաւ շրջանառուող տեղեկութեանը, թէ Հայոց եկեղեցու պատմութիւն առարկան հանելու են դասացանկից, այն մատուցուելու է այլ առարկաների հետ ինտեգրուած:

«Այս ինֆորմացիան, որը երէկ յայտնուել է մամուլում, եղել է իմ տեղակալ Արեւիկ Անափիոսեանի հարցազրոյցի արդիւնքում, որտեղ ինքն ասել է, որ մշակւում են չափորոշիչներ, առարկաների ցանկեր եւ իւրաքանչիւր առարկայի առանձին գոյութեան արդիւնաւէտութիւնը, նպատակներն ենք քննարկում, եւ թէ մենք ինչ ենք ուզում վերջնարդիւնքում ստանալ: Չափորոշիչներն ու առարկացանկերը մշակող յանձնաժողովն աշխատում է, երբ աշխատանքն անեն, մենք կը քննարկենք ու որոշում կը կայացնենք... Այդ յանձնաժողովն ինձ հետ քննարկում չի արել», - ասաց նախարարը:

Հարցին, թէ հանդիպե՞լ է կաթողիկոսի հետ, քննարկե՞լ են այդ հարցը, Արայիկ Յարութիւնեանը պատասխանեց, որ պարբերաբար հանդիպումներ ունենում են եւ կաթողիկոսի, եւ եկեղեցու ներկայացուցիչների հետ, առարկային հարցը քննարկում են:

«Երբ որ առարկայացանկերի առաջարկներ կը լինեն, մենք եւս մէկ անգամ նրանց հետ կը քննարկենք: Եւ խնդրում եմ սրանից սենսացիաներ չանէք», - յաւելեց նա:

Ճշտող հարցին, թէ առարկան այս ուսումնական տարում շարունակուելո՞ւ է դասաւանդուել, նախարարը պատասխանեց. «Մենք ասել ենք, որ վերջնական ուսումնական պլանները փոխելու ենք եւ նոր դասագրքերը ներմուծուելու են, վերջնական առարկայացանկերը լինելու են 2023 թուականից: Որ առարկան երբ փոփոխութեան կ'ենթարկուի, երբ որ առաջարկներ լինեն, կը քննարկենք», - ասաց Յարութիւնեանը:

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ-ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ
Ուրբաթ, 13 Դեկտեմբեր 2019
2018-2019 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ
ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ ու չխաչաձեւել
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՀԵՐ

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, ՍՈՒՐԻԱ, ԱՄՆ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Իսլամական Պետութիւնը (ԻՊ) (ISIS) կամ Տաէշը գրաւեց Սուրիոյ (ինչպէս նաեւ Իրաքի) տարածքները, կատարեց ահռելի կոտորածներ եւ բռնաբարութիւններ, յետոյ միջազգային բարի ուժերը մտան, պայքարեցան անոր դէմ, դիմագրաւեցին զայն եւ չէզոքացուցին անոր վտանգը, եւ այնքան բարի գտնուեցան՝ որ «ազատագրուած» տարածքները բաժնեցին իրենց միջեւ: Ո՞վ Սուրիոյ կարծիքը հարցուց:

Յստակօրէն գծուած թատրերգութիւն մը՝ ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի, Թուրքիոյ եւ Իսրայէլի համագործակցութեամբ, Սաուտեան Արաբիոյ եւ Քաթարի արտօնեալ մասնակցութեամբ:

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Արդեօ՞ք ԻՊ-ն ինքնակամօրէն կազմակերպուած խումբ մըն է:

Համաձայն ԱՄՆ-ի Պաշտպանութեան Նախարարութենէն արտահոսուած փաստաթուղթի, Ուաշինկթոնն է որ ստեղծած է ԻՊ-ն եւ ի սկզբանէ թիկունք կանգնած անոր(1): ԻՊ-ի ձեռքով իրականացուած գլխատումի գործողութիւնները մաս կը կազմեն ԱՄՆ-ի պատրաստած ահաբեկչական ծրագիրներուն, իսկ ԻՊ-ի ահաբեկչական մարզումը կայացած է Սաուտեան Արաբիոյ եւ Քաթարի մէջ, վերջիններուս հովանաւորութեամբ(2):

Ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս Ալ-Քաէտան ստեղծուած էր ԱՄՆ-ի գաղտնի գործակալութեան կողմէ, պայքարելու համար Խորհրդային Միութեան դէմ Աֆղանիսթանի մէջ: Այնպէս՝ ինչպէս 90 տարի առաջ Բրիտանիան ստեղծած էր Իսլամ Եղբայրները, անոնց միջոցով հարուածներ հասցնելու իր մրցակիցներուն: Ծայրայեղական խումբերը միշտ նպաստաւոր եղած են իմփերիալիսթական ուժերուն:

Եզրակացութիւն

Տխրահռչակօրէն հետաքրքրական է, որ Հայաստան շատ լաւ քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւններ ունի Քաթարի հետ՝ ամենաբարձր մակարդակով: Քաթար հովանաւորած է ԻՊ-ն, պատճառ հանդիսանալով Տէր Զօրի մէջ եւ այլուր հայերու սպանդի եւ հայկական գոյքերու ոչնչացումի: Այդ ժամանակ հայերը աղմուկ բարձրացուցին ԻՊ-ի դէմ՝ նոյնիսկ զինեալ պայքարի կոչեր ըրին, միաժամանակ շարունակելով յարաբերիլ ԻՊ-ի անմիջական հովանաւորին հետ:

Ա. ԱՐԱՐ

2019 Օգոստոսին, ՆԱԹՕ-ի համերաշխ անդամներ՝ ԱՄՆ եւ Թուրքիա, կը համաձայնին քրտերով լեցուն Սուրիոյ հիւսիսարեւելքը հիմնել գօտի մը, իբրեւ թէ զայն ազատելու քրտական Ժողովրդական Ինքնապաշտպանութեան Ջոկատ (YPG) «ահաբեկչական» կազմակերպութենէն(3):

Հոկտեմբեր 5-ին, Թուրքիա կը մեղադրէ ԱՄՆ-ը դանդաղաշարժութեան մէջ, եւ ասիկա պատրուակ ընդունելով կը յայտարարէ՝ որ ինք առանձին ռազմական գործողութիւն պիտի իրականացնէ այդ տարածքը(4):

Հոկտեմբեր 6-ին, լրատուամիջոցներուն յայտնի կը դառնայ՝ որ ԱՄՆ որոշած է իր զօրքերը դուրս բերել հիւսիսարեւելեան Սուրիայէն(5):

Այդ օրը Սպիտակ Տունը կը տարածէ հաղորդագրութիւն, ուր գրուած է. «Թուրքիան շուտով պիտի յառաջ շարժի՝ գործադրելու իր երկարատեւ ծրագրած գործողութիւնը հիւսիսային Սուրիա: ԱՄՆ-ի Զինեալ Ուժերը թիկունք պիտի չկանգնին կամ պիտի չներգրաւուին գործողութեան: ԱՄՆ-ի ուժերը՝ տարածաշրջանին վրայ պարտութեան մատնած ըլլալով իսլամական պետութեան «Խալիֆայութիւն»-ը, այլեւս պիտի դադրին գոյութիւն ունենալէ անմիջական տարածութեան վրայ»(6):

Հոկտեմբեր 9-ին, Թուրքիա կը սկսի իր յարձակումը Սուրիոյ հիւսիսարեւելքը՝ ճիշդ այն տարածավայրը, որմէ նահանջեց ԱՄՆ-ը:

Հոկտեմբեր 11-ին, ՆԱԹՕ-ի Գլխաւոր Քարտուղար Եէնս Սթոլթենպեր Թուրքիոյ մէջ հանդիպելով նախագահ Էրտողանի եւ Արտաքին Գործոց նախարար Մեւլիւթ Չաւուշօղլուի հետ, իր պաշտօնական յենակցութիւնը կը յայտնէ թրքական արշաւանքին(7):

Եզրակացութիւն

Թուրքիա չէր կրնար նման գործողութեան դիմել՝ առանց երկար նախապատրաստութեան, ներառեալ գործակալական տեղեկութիւններու հաւաքագրութեան եւ դասակարգութեան: Այս առումով, ԱՄՆ-ի նահանջը չէր կրնար պատահականութիւն ըլլալ եւ ամէն բան երկուքի միջեւ կարգադրուած էր շատ աւելի կանուխ: Բաց աստի, ԱՄՆ-ը կը հանդիսանար տուեալ տարածաշրջանի տիրակալը եւ ինքն էր որ գետինի վրայ կը տիրապետէր գործակալական տեղեկութիւններուն: Չի կրնար ըլլալ, որ ԱՄՆ-ը քրտական զինեալ թէ անզէն խումբերու եւ ազգագրական խմբաւորումներու մասին մանրամասն տեղեկութիւններ փոխանցած չըլլար Թուրքիոյ, ապահովելու համար գործողութեան շուտափոյթ յաջողութիւնը:

Հայերը մեծ աղմուկով մեղադրեցին թրքական արշաւանքը: Այդպէս ալ պէտք է ընէին: Բայց ոչ մէկ խօսք Թուրքիոյ անմիջական մեղսակից ԱՄՆ-ի մասին, ոչ մէկ հեռաւոր մեղադրանք անոր դէմ: Ունի՞նք մտաւոր կարողութիւն նոյն ուժով մեղադրելու ԱՄՆ-ը՝ որ շուտով պիտի դառնար «հայասէր» եւ ընդունէր «հայանպաստ» բանաձեւ:

Բ. ԱՐԱՐ

ԱՄՆ-ի նախագահ Տոնալտ Թրամփ իբրեւ թէ նեղուած է թրքական յարձակումէն եւ Թուրքիան կը մեղադրէ «պատերազմական հնարաւոր ոճիրներու» համար: Այնքան նեղուած է, որ կը պատժէ Թուրքիան՝ պատժամիջոցներ կիրարկելով թուրք երկու նախարարներու եւ երեք կառավարական պաշտօնատարներու հանդէպ: ԱՄՆ-ի փոխնախագահ Մայք Փենս կը յայտարարէ. «ԱՄՆ-ը պարզապէս այլեւս պիտի չհանդուրժէ Թուրքիոյ յարձակումը Սուրիոյ վրայ: Մենք կոչ կ՚ուղղենք Թուրքիոյ կանգ առնել, վերջացնել վայրագութիւնը եւ վերադառնալ բանակցային սեղան»(8):

Պատժամիջոցները շուտով կը վերանան, երբ Թուրքիան կ՚ընդունի ԱՄՆ-ի առաջարկը հինգօրեայ զինադադարի, քրտերուն առիթ տալու հեռանալ անվտանգ գօտիէն(9): Այս չէ՞ր Թուրքիոյ եւ ԱՄՆ-ի ուզածը: Անոնց ուզածը չէ՞ր քրտերուն հեռացումը:

Հոկտեմբեր 18-ին, ԱՄՆ-ի Ազգային Անվտանգութեան Խորհուրդի (National Security Council) պաշտօնատար մը կը հաղորդէ *Newsweek*-ին, որ Թրամփի խորհրդատուները իրեն զանազան տարբերակներ առաջարկած էին՝ որպէսզի երբ ԱՄՆ-ի զօրքերը նահանջեն Սուրիայէն, առիթ չտրուի Թուրքիոյ սկսիլ իր արշաւանքը: Սեղանին վրայ դրուած ռազմավարութիւններէն մէկը հետեւեալն էր. սպառնալ Թուրքիոյ, որ ԱՄՆ-ը պատրաստ է ճանչնալու Օսմանեան Կայսրութեան ժամանակաշրջանին տեղի ունեցած միլիոնաւոր հայերու եւ ուրիշ ազգագրական փոքրամասնութիւններու անդամներուն մահերը իբրեւ ցեղասպանութիւն(10):

Հոկտեմբեր 21-ին, կառավարութեան անդամներուն հետ ունեցած հանդիպումին, Տոնալտ Թրամփ կը խօսի հիւսիսային Սուրիայէն ԱՄՆ-ի զօրքերը հեռացնելու որոշումին մասին, նշելով՝ որ ԱՄՆ երբեք չէր համաձայնած սուրիացի քրտերը յաւերժ պաշտպանել, առաջարկելով՝ որ ԱՄՆ-ը քրտերուն համար ապահովէ նաֆթի գործարք մը որպէսզի ուժեղացնէ անոնց դրամական կացութիւնը(11):

Հոկտեմբեր 22-ին, Ռուսաստանի նախագահ Վլատիմիր Փութին եւ Էրտողան կը հանդիպին Սոչիի մէջ, եւ կը համաձայնին՝ որ Հոկտեմբեր 23-ին, ռուսական ռազմական ոստիկանութիւնը եւ սուրիացի սահմանապահները պիտի մտնեն Սուրիա-Թուրքիա սահմանի սուրիական կողմը, պիտի վերացնեն YPG-ն ու անոր զէնքերը եւ զանոնք ետ մղեն սահմանէն 18 քիլոմեթր հեռու, ապա ռուսերն ու թուրքերը պիտի պարեկութիւն ընեն այդ գիծին երկայնքով(12):

Եզրակացութիւն

ԱՄՆ-ը՝ որ տակաւին քանի մը օր առաջ Թուրքիոյ հետ համագործակցած էր Սուրիան արշաւելու համար, հիմա արդէն յայտարարութիւններով հանդէս կու գայ Թուրքիոյ դէմ: Դիւանագիտական սովորական խաղ մըն է ասիկա, որպէսզի ԱՄՆ-ը ինքզինքը հեռացուցած ըլլայ որեւէ պատասխանատուութենէ Թուրքիոյ արշաւանքին համար: Ցաւալին այն է, որ Հայոց Ցեղասպանութիւնը կը մտցուի այս խաղին մէջ՝ Թրամփի խորհրդականներուն մակարդակով:

(Շար. 1/2)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Michel Chossudovsky, ‘Twenty-six things about the Islamic State (ISIS-ISIL-Daesh) that Obama (and Trump) do not want you to know about,’ *Global Research*, 27 October 2019, https://www.globalresearch.ca/twenty-six-things-about-the-islamic-state-isil-that-obama-does-not-want-you-to-know-about/5414735.

2. Անդ:

3. ‘Erdogan says Turkey to launch military operation in northeast Syria,’ *Reuters*, 5 October 2019, https://www.reuters.com/article/us-syria-security-turkey-usa/erdogan-says-turkey-to-launch-military-operation-in-northeast-syria-idUSKCN1WK053.

4. Անդ:

5. William Cummings, David Jackson and Deirdre Shesgreen, ‘A stain on America’s honor’: Lindsey Graham says Trump’s Syria pullout abandons Kurds, helps ISIS,’ *USA Today*, 7 October 2019, https://www.usatoday.com/story/news/world/2019/10/07/trump-defends-syria-withdrawal/3896039002/.

6. ‘Trump makes way for Turkey operation against Kurds in Syria,’ *BBC*, 7 October 2019, https://www.bbc.com/news/world-middle-east-49956698.

7. Manlio Dinucci, ‘NATO behind the Turkish attack in Syria,’ *Voltairenet.org*, 25 October 2019, https://www.voltairenet.org/article208106.html.

8. John Varga, ‘Syria crisis: Trump accuses Turkey of ‘possible war crimes’ as he unveils tough sanctions,’ *Express*, 15 October 2019, https://www.express.co.uk/news/world/1190808/Donald-Trump-news-middle-east-news-world-war-3-turkey-erdogan-kurds-syria.

9. Rebecca Kheel, ‘House approves Turkey sanctions in rare bipartisan rebuke of Trump,’ *The Hill*, 29 October 2019, https://thehill.com/policy/ defense/ 467986-house-approves-turkey-sanctions-in-rare-bipartisan-rebuke-of-trump.

10. James Laporta and Tom O’Connor, ‘Trump’s advisers gave him option to recognize Armenian Genocide as tactic to pressure Turkey,’ *Newsweek*, 18 October 2019, https://www.newsweek.com/trump-option-armenian-genocide-pressure-turkey-1466115.

11. Maegan Vazquez, ‘Trump says he’s ‘the one that did the capturing’ in Syria,’ *CNN*, 21 October 2019, https://edition.cnn.com/ 2019/10/21/ politics/syria-cabinet-meeting-donald-trump/index. html.

12. Nathan Hodge, ‘Putin and Erdogan just did a deal on Syria: the US is the biggest loser,’ *CNN*, 23 October 2019, https://edition.cnn.com/2019/ 10/22/ middleeast/putin-erdogan-syria-deal-hodge-analysis-intl/index.html.

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԹԵՐԹԸ ԸՆԿԵՐՆ Է ՀԱՅ ՏԱՆ

1

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27-Ը՝ ԱՆԲԱՑԱՅԱՅՏԵԼԻ ՈՃԻՐԸ (20-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

թիւն ստացած էր Հոկտեմբեր 27-ը անմիջապէս նախորդող եւ յաջորդող ամիսներուն: Խօսքը ղարաբաղեան հարցի Մեղրիի տարբերակ անունով ծանօթ քննարկումներուն մասին է, ըստ որուն, Մեղրին կը տրուի Ազրպէյճանին, փոխան Լաչին-Ղարաբաղին՝ որ կը տրուի Հայաստանին:

Թաթուլ Յակոբեան ցոյց կու տայ՝ որ Ղարաբաղեան կարգաւորումի գործընթացին մէջ 1999-ի Ապրիլ-Դեկտեմբեր ամիսները ամենաաշխոյժ շրջաններէն էին (18):

Ապրիլ-Դեկտեմբերի բանակցութիւններուն մէջ կը բարձրացուի Մեղրիի տարբերակը: Ասոր մասին առաջին անգամ բացայայտօրէն կը յայտարարէ Լեւոն Տէր-Պետրոսեան, 2008 Փետրուարի հանրահաւաքներէն մէկուն ընթացքին, քաղելով իր ձեռքը անցած Մեղրիի եւ Ղարաբաղի այդ փաստաթուղթէն հետեւեալ հատուածը. «Նախկին ԼՂԻՄ տարածքը, Շուշիի եւ Լաչինի շրջանները փոխանցւում են Հայաստանին, Մեղրիի շրջանը 1988թ. սահմաններով փոխանցւում է Ադրբէջանին: Համաձայնագիրն ուժի մէջ մտնելուց անմիջապէս յետոյ սկսւում է Մեղրիի շրջանի բնակչութեան եւ ներկայումս Աղդամի, Ֆիզուլու, Ջեբրայիլի, Ղուբաթլիի, Զանգելանի, Քելբաջարի շրջաններում բնակուող հայերի անվտանգ եւ կամաւոր տեղափոխումը Հայաստանի տարածք»:

Ապա կ'աւելցնէ. «Հայաստանում այս դաւադրութիւնը խափանուեց երկու մարդու շնորհիւ: Դա Կարէն Դէմիրճեանն էր եւ Վազգէն Սարգսեանը, որոնք խափանեցին այդ ծրագիրը, եւ դրա գինը նրանց կեանքն էր»(19):

Ուրեմն, Տէր-Պետրոսեան Հոկտեմբեր 27-ը կը կապէ Մեղրիի տարբերակի մերժումին հետ:

Ճիշդ է, Վազգէն Սարգսեան եւ Կարէն Դէմիրճեան կտրականապէս դէմ էին այս տարբերակին: Յետագային, Դէմիրճեանի տիկինը՝ Ռիմա Դէմիրճեան պիտի յիշէր. «Դէպքից [Հոկտեմբերի 27-ից] մի քանի օր առաջ Կարէնը երկու անգամ այդ մասին կիսուել է իմ եւ որդուս հետ: Նա ինձ եւ Ստեփանին ասաց, որ որոշուած է Մեղրիով ճանապարհ թողնել: Նա ասաց, որ բոլորը համաձայն են, նոյնիսկ ուրախացած են, որովհետեւ խոստացել են մեծ փողեր, մտածում էին այդ գումարներով Հայաստանը կարգի բերել: Շատ շուտ Վազգէնն անցաւ Կարէնի կողմը, համոզուեց, որ չի կարելի տալ Մեղրին: Նա ասում էր, որ իրեն համոզել չեն կարող, որովհետեւ Մեղրին տալը Հայաստանի վերջն է»(20):

Յստակ է, որ 1999 Ապրիլ-Դեկտեմբերին այս առումով եղած են լուրջ քննարկումներ: Բայց ասիկա տակաւին բաւարար չէ Քոչարեանը մեղադրելու Մեղրին Ազրպէյճանին յանձնելու դաւադրութեամբ: Տրամաբանօրէն, Ալիեւ ինչպէ՞ս պիտի յարատեւէր իր ժողովուրդին առջեւ, ըսելով որ կը հրաժարի Ղարաբաղէն: Դիւանագիտական բանակցութիւններ կրնան ընթանալ ամենէն անհաւանական օրակարգներու շուրջ, վստահ ըլլալով երկկողմանի մերժումը: Բայց բանակցութիւններուն մէջ կրնան թաքնուած ըլլալ նրբութիւններ՝ որոնց մենք չենք տիրապետեր:

Նշելին այն է, որ Մեղրիի տարբերակին շուրջ բանակցութիւնները լայն թափ ստացած էին Հոկտեմբեր 27-ի ժամանակաշրջանին՝ ղարաբաղեան հարցի հայ-ազէրիական յարաբերութիւններու կիզակէտին, որ դարձեալ կը նշանաւորէ տուեալ շրջանի կարեւոր փոփոխութիւններէն մէկը: Ուրիշ հարց, թէ Մեղրիի տարբերակի եւ Հոկտեմբեր 27-ի միջեւ *ուղղակի* կապ տակաւին դժուար է հաստատել:

Քաղաքական եռուզեռին մէջ ամէն մարդ կրնայ դիմել դիւանագիտութեան, փաստերը ուղղել այս կամ այն կողմ, ստեղծել թապուներ: Սակայն իրական, ապրուած, անկեղծ գրականութիւնը կապուած է անձի ենթակայականութեան (subjectivity) հետ (չշփոթել ենթակայականութիւնը եսութեան կամ եսականութեան հետ), իսկ մարդու անխառն ներաշխարհը մտաւոր ձեռնավարութիւններ չի ճանչնար: Վազգէն Սարգսեան՝ բանակի եւ զէնքի այդ մարդը, նախ եւ առաջ եղած է արձակագիր, պատմուածքներու հեղինակ: Սպանութենէն քանի մը օր առաջ պիտի գրէր Մեղրիի մասին.

«Ու հիմա՝Մեղրին: Ասել, ասում եմ՝ Մեղրին աւելի կարեւոր է, քան ցանկացած տարածք՝ նոյնիսկ Ղարաբաղը: Մեղրին իր քար ու քռայով այս երկիրը դարձնում է աշխարհի հզօրներին իր դուռը բերող: Եւ այսօր տալ Մեղրին, թէկուզ դիմացը ծովի ճանապարհ ստանալ՝ սուտ է: Մեծ, համաշխարհային սուտ: Նախ՝ չեն տայ, հազար ու մի ձեւ կայ չտալու: Ղարաբաղը ապացոյց, որ հողը գրիչով չեն վերցնում: Չեն տայ: Եթէ տան, աւելի վատ: Որովհետեւ իրենք շատ են, իրենք այսօր մեզնից ուժեղ են: Տուեցին, գալու են ու մեզ ուտեն: Իրենց թուով: Իրենց տնտեսութեամբ: Իրենց փողով: Իրենց խելքով: Իրենց շահով:

«Ես չեմ վախենում: Ես ոչ մէկից չեմ վախենում:

«Ես զգուշացնում եմ՝ պատմութիւնը նաեւ աւարտւում է ոտնահետքերով: Մեր ոտնահետքերով մեր պատմութիւնը չպիտի աւարտուի: Եթէ տաք Մեղրին, ձեր արեանը խառնում էք այն բենզինը, որը չի թունաւորելու, պայթեցնելու ձեր գանգը: Ես զգուշացնում եմ՝ Մեղրին մի օր պայթելու է հէնց Երեւանի կենտրոնում: «Եւ նրանց ոտնահետքերով պատմութիւնը մեռնում է:

«Դարերի մեռած պատմութիւնը թափ տուէք ձեր հոգուց, մի մեռէք ձեր տան մէջ»(21):

Ապրուած ենթակայականութիւնը հիմքն է անաչառութեան, առարկայականութեան: Գրութեան մէջ գտնուող արժէքային ներքին ենթակայական մղումը կը մեկնաբանուի այնպէս՝ որ Վազգէն Սարգսեան անձին համար Մեղրիի տարբերակը Քոչարեանի կողմէ ստեղծուած աւելի քան իրականութիւն մըն էր, իսկ անոր դէմ մղուող դիմադրութեան անհրաժեշտութիւնը՝ առարկայական պայքար մը: Զկեղծուած, կեղծումի չենթարկուող խօսքեր են, զորս կարելի էր շարադրել միայն լիապէս զայն հաւատացող ենթական: Կարելի է միայն պատկերացնել, որ Վազգէն Սարգսեան որքան ընդվզած պէտք է ըլլար Քոչարեանի դէմ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ահաբեկչութեան ճիշդ նոյն օրը՝ Հոկտեմբեր 27-ին, կը կատարուէր կաթողիկոսական ընտրութիւնները: Հասկնալի է, որ կաթողիկոսական ընտրութիւններուն համար թուականի համընկնումը պատահականութիւն էր: Գարեգին Ա.-էն անցումը դէպի Գարեգին Բ. տեղի ունեցած էր առաջինի բնական վախճանի հետեւանքով: Բայց ահաբեկիչներուն համար ե՞ւս պատահականութիւն մըն էր թուականին նոյնացումը: Չէ՞ որ Սփիւռքի մէջ երկու լուրերն ալ պիտի գրաւէին համարժէք լրատուամիջոցային տարածութիւն, իսկ իշխանութեան համակիրները, եթէ փափաքէին, նոյնիսկ պիտի կրնային կաթողիկոսական ընտրութեան տրամադրել աւելի տարածութիւն քան երկիրին գլուխը ջախջախած ահաբեկչութեան:

Մէկ բան մը յստակ է, որ Գարեգին Բ.-ի ընտրութեամբ, փոխուեցաւ եւ սերտաճ ապրեցաւ եկեղեցի-պետութիւն յարաբերութիւն (յարաբերութիւն մը՝ որ այսօր, Թաւշեայ Յեղափոխութենէն ետք, կ'ապրի ճգնաժամ), վերադասաւորուեցան Էջմիածին-Սփիւռք առնչութիւնները եւ վերակառուցեցան էջմիածնական թեմերու հիմնարկային ներքին տրամաչափութիւնները:

ՀԵՏԵՒՈՒԹԻՒՆ

Ի տարբերութիւն Մարտ 1-ի գործին՝ որ նոր իշխանութեան քաղաքական կամքին շնորհիւ մտաւ դատարան, Հոկտեմբեր 27-ի գործը առ այժմ չվերաբացուեցաւ: Անիկա շատ աւելի բարդ գործ մըն է՝ քան Մարտ 1-ը: Անոր ետեւ, վստահաբար, կանգնած են այնպիսի ներքին եւ արտաքին ուժեր, որոնց դիմակայումը կրնայ լուրջ վտանգներու առջեւ դնել պետութեան ամրութիւնը:

Հոկտեմբեր 27-ը երբեք պիտի չբացայայտուի: Միակ յստակ կէտը այն է՝ որ այդ թուականէն ետք փոխուեցաւ Հայաստանի քաղաքական հորիզոնը: Արժէքային առումով, հիմք դրուեցաւ *համակարգային* բռնութեան եւ փտածութեան:

(Վերջ 2) Ա.

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

15. «Ռուսաստանը ներում է գրեթէ բոլորի, բայց ոչ Հայաստանի պարտքը», Հայկական Ուսումնասիրութիւնների Անի Կենտրոն, 20 Յունուար 2018, http://www.aniarc.am/2018/01/20/russia-armenia-debt/:

16. ««Գոյք պարտքի դիմաց» գործարքը կազմակերպուել է մինչեւ Հոկտեմբերի 27-ը՝ յայտնի դիվերսիայի հետեւանքով», *Առաջին լրատուական* (1in TV), 16 Սեպտեմբեր 2018:

17. «Հէչ անյարմար չե՞ս զգում... Վահան Շիրխանեանի նամակը Ռոբերտ Քոչարեանին»:

18. Թաթուլ Յակոբեան, «Կարէն Դէմիրճեան. In Memoriam», Հայկական Ուսումնասիրութիւնների Անի Կենտրոն, 27 Հոկտեմբեր 2017, https://www.aniarc.am/2017/10/27/karen-demirjyan-in-memoriam-83/:

19. Անդ:

20. Անդ:

21. Վազգէն Սարգսեան, *Պատմութեան սկիզբն ու շարունակութիւնը*, Երեւան, Նաիրի, 2004: Այստեղ արտատպուած է *Գրանիշ* գրական համայնքի կայքէջէն՝ https://granish.org/patmutyan-skizbn-u-sharunakutyuny/:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 150-ԱՄԵԱԿԻՆ

Հովանաւորութիւն՝
ԳԵՐՇ. Տ. ԱՇՈՏ ԵՊՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ
Բարեխնամ Առաջնորդ Եգիպտոսի Հայոց Թեմի

Պատուոյ հիւր՝
Ն. Գ. ԿԱՐԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Եգիպտոսի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան արտակարգ եւ լիազօր դեսպան

Ելոյթ կ'ունենայ՝
ՆԱԻՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼ
Հայաստանէն յատուկ հրաւիրուած

Յայտագրի ընթացքին պիտի կատարուին
Կոմիտաս վարդապետի, ինչպէս նաեւ
հայ երաժշտահաններու գործեր

Պըլըքտանեան Սրահ
Կիրակի, 17 Նոյեմբեր 2019, երեկոյեան ժամը 8-ին
Սիրալիր հրաւէր բոլորին

ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2019
ԱՐԱՔՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ
Կը խնդրուի նկատի ունենալ եւ չխաչաձեւել
ԴԻՒԱՆ ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

دار شوشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՃԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1948

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),

Tel.: (202) 24530327, Fax: (202) 24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ- ԹԻՒ 1855 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2019 ՀԱՏԸ ՁԵՌՔԷ 75 Ե. ԴՀԿ.

عدد رقم ١٨٥٥ الخميس ٢٨ نوفمبر ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ / ԱՊԱԶԳԱՅԻՆ
Ա.ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒՄ

Խօսքը կրթութեան մասին է: Իրականութեան մէջ, խօսքը *զանգուածային* կրթութեան մասին է: Մենք կը խօսինք զանգուածային կրթութեան մասին՝ որ սկիզբ առած է ԺԹ. դարու դրամատիրական զարգացումին համատեղ, իբրեւ անոր գլխաւոր բաղադրիչներէն մէկը: Չենք խօսիր համայնքային կրթութեան, կամ քննական մանկավարժութեան (Փաօլօ Ֆրեյրէ), կամ հասարակութեան ապադպրոցականացումի (Իվան Իլլիչ) մասին, որոնք ինքն ըստ ինքեան կը լուծեն կրթական բազում հարցեր, քանի որ հասցէագրուած են մարդուն՝ իբրեւ մտածող, այլ ոչ լուռ ընկալող:

Ամբողջ աշխարհի արդի զանգուածային կրթութիւնը (ներառեալ Հայաստանի եւ սփիւռքահայութեան) կը միտի յառաջացնել մտաւորապէս համասեռ հասարակութիւն մը՝ չափազանց հնազանդ ստացած տեղեկութիւններուն նկատմամբ: Միլիոնաւոր մարդիկ կը կրկնեն միեւնոյն գիտելիքը՝ ճիշդ այնպէս ինչպէս մատուցուած է իրենց, եւ այդ մատուցուածը անսխալ հնազանդութեամբ վերարտադրելու համար կը ստանան թուանշան եւ կը յաջողին քննութեան: Յետոյ, հասարակութիւնը բարձր թուանշան ստացողին կը դասակարգէ խելացիներուն շարքը. խելացի՝ իրեն տրուած գիտելիքը անսխալականօրէն կրկնած ըլլալուն համար քննութեան ժամանակ:

Զանգուածային կրթութիւնը միտուած է առարկայի ֆէթիշականացումին՝ ընդդէմ մարդկային փորձառութեան: Ուղղահայեաց գիտելիքը կը դառնայ առաջնային, ջնջելով մարդկային մտածողութիւնն ու ստեղծագործականութիւնը՝ իրենց անսահման ու անսահմանելի բազմազանութեամբ:

Վերջերս, Հայաստանի մէջ մեծ աղմուկ բարձրացաւ Կրթութեան, Գիտութեան, Մշակոյթի եւ Սպորտի Նախարարութեան (ԿԳՄՍ) առաջ նետած կրթական բարենորոգութեան նախագիծին շուրջ: Թէ՛ նախագիծը եւ թէ՛ աղմուկը ամբողջապէս տեղաւորուած էին զանգուածային կրթութեան համակարգի գաղափարախօսութեան մէջ:

Նախագիծը կ'առաջարկէր, որ իւրաքանչիւր համալսարան (բուհ) *ինք* որոշէ հայերէն լեզուի եւ հայոց պատմութեան զոյգ առարկաներուն պարտադիր կամ ոչ-պարտադիր կարգավիճակը: Եւ այստեղէն յառաջացաւ կազմակերպուած թիրախաւորումը նախարար Արայիկ Յարութիւնեանի դէմ: Վերջինս, տուեալ քայլը փորձած էր դնել համալսարաններուն ինքնավարութիւն տալու աւելի ընդհանուր բնաբանին մէջ: Ընդդիմութիւնը՝ որ այլապէս կը պահանջէր Հայաստանի հիմնարկներու ինքնավարութիւն, ներկայ բողոքով ի յայտ բերաւ ինքնավարութեան եւ վերէն (նախարարութենէն) թելադրուած պարտադրանքի միջեւ հակասութեան իր դրսեւորումը:

Նախագիծին բուռն ընդդիմախօսները երեւոյթը կը բաժնեն երկու վերջնակէտօրէն հակադիր խումբերու՝ ազգային արժէքները պահպանողներ (իրենք՝ ընդդիմախօսները) եւ ազգային արժէքները քանդողները կամ ապազգայինները (Արայիկ Յարութիւնեան, իբրեւ խորհրդանիշ Փաշինեանի կառավարութեան):

Կատարուածը (նախագիծ, ենթադրեալ ընդդիմութիւն, պատասխան ընդդիմութեան), դժբախտաբար, չշրջանցեց այս երկուութիւնը եւ չդիմեց լեզուի եւ պատմութեան առումով խորքային հարցերու քննարկումի:

Հայաստանի թէ Սփիւռքի կրթական համակարգերուն մէջ, հայոց բազմադարեայ պատմութիւնը կեդրոնացած է երկու զգացական կացութիւններու վրայ.

1. Յաղթանակի փառապանծ զգացողութիւն՝ շնորհիւ հերոս, հայրենասէր ու անձնազոհ թագաւորներու, կաթողիկոսներու, իշխաններու եւ առաջնորդներու:

2. Անմեղ զոհուածութեան զգացողութիւն՝ շնորհիւ ներքին ու արտաքին դաւաճաններուն եւ թշնամի ոսոխներուն, որոնք միակ պատասխանատուներն են հայ ժողովուրդի կրած պարտութիւններուն:

Հերոս – դաւաճան համերաշխ հակադրութիւն մը, որմէ անդին պատմութիւնը կարծէք կանգ կ'առնէ:

Ասկէ դուրս գալու համար անհրաժեշտ են յեղափոխական լուծումներ, որոնք, ինչպէս որեւէ նորութիւն, պիտի մեղադրուին ապազգայնութեան մէջ:

Պատմութիւնը յարաբերութիւններ է՝ *մարդկային* յարաբերութիւններ, ուր կը շարժին ժողովուրդն ու իշխանաւորը: Ժողովուրդը գոյութիւն չունի հայկական կրթական համակարգերու պատմութիւններուն մէջ:

Իր կէտային դրութեան գերիշխանութեամբ, կը մատուցանուի պատմութիւն մը՝ զոր պէտք է սերտել, բայց ոչ յիշել:

Այս եւ այլ բազում հարցեր կրնային վիճաբանութեան առարկայ հանդիսանալ՝ օգտուելով նախարարութեան նախագիծի առկայութենէն: Բայց ասիկա տեղի չունեցաւ: Ընդդիմադիրներուն համար նպաստաւոր չէր վիճաբանութեան նման դուռ բանալ, քանի որ պիտի կորսնցնէին ազգային (իրենք) / ապազգային (դիմացինը) երկուութեան կարելիութիւնը:

Բովանդակային քննարկումներու բացակայութեան պայմաններուն մէջ, պատմութեան առարկայի պարտադիր կամ ոչ-պարտադիր դրութիւնը չէ որ պիտի ազդէ ազգային ինքնութեան վրայ:

Նոյն բանը կարելի է ըսել նաեւ հայերէն լեզու առարկայի պարագային, ուր կը տիրապետէ քերականութեան բռնապետութիւնը, փոխանակ լեզուական նրբերանգներու հեզաճկունութեան եւ անոր ունեցած տիալեքթիքին միտքի եւ գաղափարի հետ:

Զանգուածային կրթութեան պարտադրանքին տակ, կարելի՞ է արդեօք ձերբազատուիլ գիտելիքային վերադիր իշխանութենէն, յանուն համայնքային-համատարած-տարբերակուած մտածողութեան: Ասիկա արդէն կապ չունի թէ ո՞վ է Հայաստանի առաջնորդը՝ Ռոբերտ Քոչարեան թէ Նիկոլ Փաշինեան:

Հարցեր, որոնք կրնային քննարկումի նիւթ դառնալ:

↳ 4

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԵԼ Է ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՇՈՒՐՋ ԾԱՒԱԼՈՒԱԾ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄՆԵՐԻՆ

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանն անդրադարձել է Հայաստանի Կրթութեան, Գիտութեան, Մշակոյթի եւ Սպորտի նախարարութեան կողմից ներկայացուած նոր օրէնքի նախագծին, որով նախատեսւում է վերանայել դպրոցներում դասաւանդուող առարկաները: Ֆէյսբուք սոցիալական ցանցի իր էջում ուղիղ հեռարձակմամբ Նիկոլ Փաշինեանն իր դիտարկումները ներկայացրեց *Հայոց եկեղեցու պատմութիւն* առարկայի դասաւանդման վերաբերեալ:

«Դպրոցներում դասաւանդւում է *Հայ ժողովրդի պատմութիւն*, եւ առանձին *Հայ եկեղեցու պատմութիւն*: Եկէք վերլուծենք իրավիճակը: Արդեօ՞ք նշանակում է, որ հայ ժողովրդի պատմութիւնը եւ հայ եկեղեցու պատմութիւնն իրարից տարանջատ երեւոյթներ են: Եթէ մենք այսպիսի խնդիր ենք դնում, ապա եկէք հայ ժողովրդի պատմութիւնից առանձնացնենք հայ ժողովրդի ստեղծած ինստիտուտների պատմութիւնը: Ասենք, պետականութեան, օրէնքների, զինուած ուժերի, գիտութեան, մշակոյթի պատմութեան մասին էլ առանձին առարկաներով դասաւանդենք: Հայ եկեղեցու պատմութիւնը հայ ժողովրդի պատմութիւնից տարանջատելով մենք ի՞նչ ենք ուզում ասել: Հայ ժողովրդի պատմութիւնը բաղկացած է հայ եկեղեցու, գիտութեան, մշակոյթի պատմութիւնից եւ այսպէս շարունակ», - *Արմենպրես*ի հաղորդմամբ ասաց Նիկոլ Փաշինեանը:

Վարչապետը նկատեց, որ Սովետական Միութեան տարիներին հայ ժողովրդի պատմութիւնից հանել են հայ եկեղեցու պատմութիւնը: Ըստ նրա՝ հիմա ժամանակն է, որ ստեղծենք միասնական պատմութիւն՝ առանց կտրելու չափազանց կարեւոր ինստիտուտների պատմութիւնը:

«Այս հարցը ես քննարկել եմ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամների հետ: Սովետական ժամանակներից *Հայ գրականութիւն* առարկայի դասագրքում չի ներառուել եկեղեցու կողմից ստեղծուած գրականութիւնը: Շատ արժէքաւոր կտորներ չեն ներառուել երգի, երաժշտութեան ծրագրերում: Վերջին տարիներին փորձ է արուել դա կոմպենսացնել *Հայ եկեղեցու պատմութիւն* առարկայ դասաւանդելով, սակայն հիմա պէտք է ստեղծենք միասնական պատմութիւն, որտեղ արտայայտուած կը լինի հայ եկեղեցու պատմութիւնը: Այս աշխատանքում բոլոր ինստիտուտները պէտք է

↳ 4

ԼԱՒՐՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ ՈՐՈՇԵԼ Է, ՈՐ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՇԱՀԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆՆ Է ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ

Ինչ-որ փուլում, Հայաստանի նախկին ղեկավարութիւնը, Հայաստանի նախկին նախագահներից մէկը որոշել է, որ Երեւանը պէտք է ներկայացնի Ղարաբաղի շահերը բանակցութիւններում:

Ռուսաստանի Արտաքին Գործերի նախարար Սերգէյ Լաւրովը Հայաստանի ԱԳ նախարար Զօհրաբ Մնացականեանի հետ համատեղ ասուլիսում անդրադարձաւ հարցին, թէ ի՞նչ կարծիք ունի ռուսական կողմը Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի այն առաջարկի մասին, որ Արցախը պէտք է վերադառնայ բանակցութիւնների սեղան:

Լաւրովն ասաց, որ բանակցութիւններին կողմերի մասնակցութեան հարցը պէտք է համաձայնեցնեն հէնց կողմերը: Նա յիշեցրեց, որ երբ հրադադարի ռեժիմի մասին համաձայնագիրը կնքուեց կողմերի միջեւ, այդ ժամանակ ու դրանից յետոյ ընթացող բանակցութիւններին Արցախը մաս էր կազմում: «Ինչ-որ փուլում Հայաստանի իշխանութիւնները, նախկին նախագահներից մէկը որոշում ընդունեց, որ Ղարաբաղի շահերը պէտք է ներկայացնի Հայաստանը», - ասաց նա: Լաւրովը յաւելեց, որ իրենք՝ որպէս ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի

↳ 4

ՆԱԻՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Հայկական Ընթերցասրահի նախաձեռնութեամբ, Գահիրէի մէջ երգահանդէսով ելոյթ ունեցաւ Հայաստանէն յատուկ հրաւիրուած Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը, բաւական մեծ խանդավառութիւն յառաջացնելով եգիպտահայ գաղութին մէջ: Երգահանդէսը նուիրուած էր Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին:

Նախքան երգահանդէսը, Անսամբլը այցելեց Հ.Ա.Հ. Կոկանեան Սրահ, Յուսաբեր Մշակութային Ընկերակցութիւն եւ Հ.Մ.Ը.Մ. Նուպար ակումբ, ուր առիթ ունեցաւ ծանօթանալու եւ շփուելու գաղութի անդամներուն հետ:

Երգահանդէսի առաւօտեան այցելեց Այծեմնիկ Հանգստեան Տուն, ուր տարիքաւորներուն համար կատարեց հինգ երգեր՝ ստեղծելով խթանիչ մթնոլորտ:

Երգահանդէսը կայացաւ Կիրակի, Նոյեմբեր 17-ին, Հելիոպոլսոյ Պըլըքտանեան հանդիսասրահին մէջ, լեփ-լեցուն դահլիճի մը առջեւ:

Ներկայ էին Գրշն. Տ. Աշոտ եպս. Մնացականեան՝ առաջնորդ Եգիպտոսի հայոց, Գրշն. Տ. Գրիգոր Օգոստինոս եպս. Գուսան՝ առաջնորդ Եգիպտոսի Հայ Կաթողիկէ թեմի, Ն. Գ. Կարէն Գրիգորեան՝ Եգիպտոսի մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպան, պատկան մարմիններու ատենապետներ:

Բացման խօսք՝ Տիկին Հերմինէ Վարժապետեան

Բացման խօսքով եւ խօսքով ելոյթ ունեցան Հերմինէ Վարժապետեան եւ Հայկ Աւագեան (խօսքը կու տանք ստորեւ):

Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը կազմուած է 23-33 տարեկան հինգ մասնագէտ երգչուհիներէ՝ Գայիանէ Աբրահամեան (սոփրանօ), Նաիրա Մուղդուսեան (սոփրանօ), Իռէն Կույումչեան (մեծծօ-սոփրանօ), Աննա Մինասեան (մեծծօ-սոփրանօ) եւ Ելենա Ազարեան (մեծծօ-սոփրանօ): Գեղարուեստական ղեկավարն է՝ Նաիրա Մուղդուսեան: Կ'երգէ բազմաձայն՝ ա քափելլա:

Ընդամէնը չորս տարուայ կենսագրութիւն ունեցող համոյթ մըն է (հիմնուած՝ 2015-ին), որ արդէն սկսած է ունենալ նշանակալի տարածում եւ ձեւաւորած է իր երգաոճը: Տուած է աւելի քան երկու տասնեակ երգահանդէսներ, մասնակցած տասնեակ ձեռնարկներու, ելոյթ ունեցած Երեւանի գրեթէ բոլոր թանգարաններուն եւ հոգեւոր կեդրոններուն մէջ: Մասնակցած է միջազգային փառատօներու, ինչպէս՝ ԳլոբալԱրտ (Կրան փրի), Արտֆեստ (Լաւագոյն երաժշտախումբ), ԳլոբալՖեստ (Առաջին մրցանակ), Վերածնունդ (Առաջին մրցանակ) եւ այլն:

Անիկա ծնունդ առած է ու կը գործէ Մուղդուսեան Արուեստի Կեդրոնի շրջանակներուն մէջ: Կեդրոնի հիմնադիրն է նկարչուհի-լրագրողուհի Մարիամ Մուղդուսեան (քոյրը՝ Նաիրա Մուղդուսեանի): Նպատակն է արուեստի զանազան միջոցառումներու միջոցով (նկարչութիւն, քանդակագործութիւն, երգ, գորգագործութիւն, խեցեգործութիւն) օգնել կեանքի դժուար իրավիճակներու մէջ յայտնուած երեխաները:

Այս ծիրին մէջ, 2018 թուականէն սկսեալ, Նաիրեան Անսամբլը իր բազմաձայն երգերը կը կատարէ շարժումային լեզուով (sign language): Այս լեզուն թէեւ նախատեսուած է խուլ-համրերուն համար, բայց Նաիրեանին համար դարձած է սեփական ոճ ու արտայայտչամիջոց, այն աստիճան՝ որ ներկայիս դժուար է Անսամբլը պատկերացնել առանց այդ շարժուձեւերուն: Նոյեմբեր 17-ին, երգերուն մեծամասնութիւնը կատարուեցաւ այդպէս:

Նուիրուած ըլլալով Կոմիտաս վարդապետին, յայտագիրին հիմնական մասը բաղկացած էր իր խմբերգներէն, որոնց կ'աւելնային հայ երաժշտահաններու մշակած ժողովրդական երգերու ընտրանի մը:

Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը ելոյթի ժամանակ: Ձախէն աջ՝ Նաիրա Մուղդուսեան, Գայիանէ Աբրահամեան, Իռէն Կույումչեան, Աննա Մինասեան, Ելենա Ազարեան:

Անսամբլը պարգեց ձայներու համերաշխութիւն եւ միահիւսուած ներդաշնակութիւն:

Կայ կենսունակութիւն: Ընթացքները համեմատաբար արագ են՝ ձերբազատուած խորհրդային շրջանէն ժառանգ մնացած կոմիտասեան ծանրաշարժութենէն:

Նաիրեանի կոմիտասեան ընտրութիւնը կարելի է բաժնել երկու մասի, առաջինը՝ նուազ ծանօթ, երկրորդը՝ շատոնց արդէն լայն հանրաճանաչութիւն վայելող խմբերգներ:

Սկսելով առաջին դասակարգումէն, երգահանդէսը բացուեցաւ *Հա՜յր մերով*, մանկական աղօթք մը՝ որուն բառերն ու երաժշտութիւնը յօրինած է Կոմիտաս, Մեծ Եղեռնի աքսորէ վերադառնալէն ետք: Իբրեւ մանկական աղօթք՝ կը խտացնէ իր սեփական կեանքի կորսուած մանկութիւնը, իբրեւ ողբ՝ կ'արտայայտէ աքսորի ընդմէջէն փորձուած հաւաքական կորուստը: Միաձայն է, փուիգիական եղանակի մը ողջ սրտաշարժութեամբ:

Երբ գրաւոր երաժշտութիւնը վերացուց բանաւորի ի բնէ հեթերոֆոնիզմը (փրոֆեսիոնէլի ըմբռնումով՝ կշռութային եւ մեղեդային տարբերակային «անհաւասարութիւն»-ը), մասնագիտական *խմբային* կատարողական արուեստի *միաձայն* երգեցողութիւնը դարձաւ ուղեցոյց անսխալ հաւասարութեան չափանշումի համար: Այս առումով, Նաիրեանի բացայայտած կշռութա-ելեւէջային կատարեալ համահաւասարութիւնը կրնայ դառնալ փրոֆեսիոնալիզմի չափանիշը:

Սովորութիւն դարձած է համակցել Կոմիտաս վարդապետի *Էսօր ուրբաթ է* եւ *Ջուր կու գայ վերին սարէն* խմբերգները եւ զանոնք ներկայացնել իբրեւ մէկ ստեղծագործութիւն: Համակցութեան տրամաբանութիւնը հիմնուած է երաժշտական բնութագրային նմանութեան վրայ՝ երկուքն ալ խնդուն ու սիրուն, իսկ հաւասարակշռութիւնը իրականացուած է ձայնելեւէջային խոնարհումի (*Էսօր ուրբաթ է*) եւ ամբարձումի (*Ջուր կու գայ վերին սարէն*) յաջորդական կիրարկութեան շնորհիւ: Իմաստային առումով, առաջինին մէջ Ուրբաթ օրուայ պահքի միջոցով ենթական կ'ուզէ թեթեւցնել այն դառնութիւնը՝ զոր կը զգայ պանդխտացած հարազատին նկատմամբ, մինչ երկրորդը տեղի բնութեան նկարագրութիւնն է:

Պարբերութիւններուն մեղմամեղմ աւարտներ՝ ձայնային խաղաղ թրթռումներով, եւ քանի մը միջանկեալ գունային սթաքաթոներ, յատուկ երանգ փոխանցեցին խմբերգին:

Քրիստափոր Քուշնարեան զայն անուանած է՝ «Ռազմական-հերոսական պարերգ», կոմիտասեան ձեռագիրներէն մէկուն վրայ գրուած է՝ «Պարերգ Թունոցի» (համաձայն Ռոբերտ Աթայեանի տուեալներուն), ուրիշներ զայն անուանած են՝ «Հանդիսաւոր պարերգ», *Ձա՛ր, զընգը* կը հանդիսանայ Կոմիտասի սլացիկ խմբերգներէն մէկը: Երկու ներհիւսուած մասեր կը յաջորդեն իրարու, մէկը՝ նուագակցային ձայներու «պա՛մ, պա՛մ», «հոպպա, տըմբա», «զընգը, զընգը» կշռութային գործիքանման կտրուկ միջամտութիւններով, միւսը՝ ամբողջապէս երգային: Յատկապէս այդ գործիքային ձայնանմանակումները՝ բաւական արագ ու չեշտակի շարժումով, դարձան կատարումի գրաւչութեան կեդրոնը:

Կոմիտասի նախանշումներուն մէջ յիշատակուած է *Էս առուն ջուր է գալի* եւ *Սարէն կու գայ ջուխտըմ ղոչ* խմբերգներուն յաջորդական կատարումը: Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը անոնց կ'աւելցնէ նաեւ *Էրվում եմ*: Աղջիկներու երեք շուրջպարեր են, որոնք յաջորդաբար ստացան կշռադատուած, պատկառելի եւ խորհուն մեկնաբանութիւններ:

Նաիրեանը միաւորեց նաեւ կոմիտասեան երեք այլ պարերգներ՝ *Պուճուր աղջիկ սեւաւոր*, *Երեւան բաղ եմ արել* եւ *Արեւը կայնէ կէսօր*, ընտրելով վերելքային սկզբունքը, առաջինը՝ խոհական, երկրորդն ու երրորդը՝ կայտառ: Կոմիտասի բնագիրին մէջ *Երեւան բաղ եմ արել*ը ինքնին կազմուած է երկու երգերէ, որոնցմէ երկրորդն է՝ *Տո՛ւն արի*: Համաձայն

Հանդիսատեսներէն մաս մը:

Աթայեանին, ժողովրդական կենցաղին մէջ եւս այս երկուքը կը յաջորդեն իրարու: Երգչուհիներուն ընդհանուր նազանքային փափկութիւնը կը միաւորէ այս բոլորը մէկ հովանիի տակ:

Կոմիտասեան շարքը կ'ընդհատուի Կարօ Զաքարեանի *Սարի աղջիկ* խմբերգով, ծանօթ՝ *Սարի գեալին* խորագիրով: Ան կը ներկայացնէ երիտասարդ մը՝ որ անկարող ըլլալով հասնիլ սիրուհիին, կը յայտնէ իր տրտունջը: Երաժշտահանի կարեւոր գործերէն մէկն

Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը ելոյթի ժամանակ:

է, ուր սահուն անցումներ կը կատարէ մեներգային տիրապետութենէն դէպի բազմաձայն համաձայնութիւնը: Մռայլ գոյներով ներդաշնակուած, անիկա կը կրէ երաժշտա-պատումնային բնոյթ: Ծորուն երգեցողութիւն մը՝ Գայիեանէի եւ Աննայի սոփրանօ եւ մեծծօ-սոփրանօ միջանկեալ մեներգումներով եւ ընդհանուր սլացիկ cresc.-ներով, կ'ամփոփէ կատարումը:

Վերադարձ Կոմիտասին: Նաիրեան համադրութիւն մըն է նաեւ կոմիտասեան երեք խմբերգները՝ *Երկնքի աստղերը*, *Եարխս անուն Պալասան եւ Ախչի, անունդ Շուշան*: Առաջինը համբարձում տօնի վիճակի երգ է, տարածուած *Սկլա, սկլա* անուանումով, զոր կ'երգեն համբարձումին տեղի ունենալիք աղջիկներու վիճակահանութեան նախորդող օրուայ ծէսին: Երկրորդը պարերգ է, իսկ երրորդը՝ պարերգ, տղայ-աղջիկ փոխերգի ձեւով: Մեղմախառն անուշութենէ դէպի գեղազուն գնայունութիւն եւ ապա շողուն պայծառութիւն, ընտրութիւնը կատարուած է երաժշտական թափի խոյանքի հիման վրայ: Երաժըշտական հիւսուածքային առումով եւս, յաջորդաբար՝ միաձոյլ բազմաձայնութիւն, ձայներու համերաշխ անջատում եւ ձայներու հակադրային բախում: Այս բոլոր մանրամասնութիւնները կարելի եղաւ արտացոլուած գտնել կատարումին մէջ:

Յաջորդ համադրութիւնն է՝ *Վարդ ա եարս* եւ *Սեւ ա չոբանի շունը*, երկուքն ալ պարերգներ: Երգային եւ ոստոստուն-կարկաչուն հակադրութիւնը յաջողութեամբ վեր հանեցին երգչուհիները:

3

ՆԱԻՐԵԱՆ ՎՈԿԱԼ ԱՆՍԱՄԲԼԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

2

Սիրային խմբերգ մըն է *Ելայ տանիսը*, զոր Անսամբլը հրամցուց դիւրագլոր ու դիւրաթով շարժումով:

Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը ելոյթի ժամանակ:

Կոմիտասեան երգերու երկրորդ ընդհատում մը՝ Էդգար Յովհաննիսեանի *Նանարի նա* եւ *Լեն Թուփ ու կանաչ տերեւիկ* զոյգ խմբերգներով, որոնք աչքի կը զարնեն կենսալի ձայնատարութեամբ՝ երբ յամառօրէն կրկնուող մոթիֆային եւ կառուցուածքային փոքր միաւորներու յարաճունութիւնը կը բերէ վերջակէտային գագաթնակէտին: Մասնիկային բազմացումի հետեւողական զարգացումով Նաիրեանը ապահոված կ'ըլլայ նպատակային վերջակէտը:

Եւ աՀաւասիկ կոմիտասեան վերջին շարքը:

Կուռ ու ամփոփ պարերգային խմբերգներէն է *Եկան Մոկաց հարսները*, իր ծանօթ բացագանչային «Հա՛րալօ»-ներով, զորս արտաբերուեցաւ բաւական կտրուկ կչռականութեամբ:

Կատակային պարերգ մը՝ *Խումար պառկէ*, մեներգ-խմբերգ հարց-պատասխանով, Նաիրայի սոփրանոյի ճկուն հնչիւններով եւ խումբի չեշտակի պատասխաններով:

Նաիրեանի համադրութիւն մը եւս՝ *Էն դիզան* եւ *Առնեմ էրթամ*, երկու հարսանեկան-կատակային երգեր: Առաջինը՝ հանելուկ-պատասխանի ձեւով երգիծանքի կ'ենթարկէ գիւղապետը, տիրացուն, մշակը, գզիրը եւ ջաղացպանը (ծաւալի պատճառով՝ Նաիրեանը կատարած է ընտրութիւն), եւ կը ներբողէ անհպելի կեդրոնը՝ հարսն ու փեսան (թագուհին ու թագաւորը): Երկրորդը՝ կատակային բնոյթով կը գովերգէ փեսան: Անցումը ոգեչնչուածութենէ դէպի կրքոտ եռանդ՝ երգչուհիները իրականացուցին բարձր ոգեչնչուածութեամբ:

Մինչեւ այստեղ, Նաիրեան Անսամբլը ընտրած էր Կոմիտաս վարդապետի «նուագ» ծանօթ խմբերգները, այնտեղ գտնելով եւ աւելցնելով նրբերանգային բազում գոյներ եւ թաքնուած հնչողութիւններ: Կոմիտասեան ընտրանիի վերջին չորս թիւերը կը ներկայացնեն հեղինակի հանրածանօթ խմբերգները, որոնք շատոնց դարձած են հայկական խմբերգային երգացանկի ամենաբաղձալի նմոյշները:

Ալագեազի եւ *Խնկի ծառի* համակցուած կատարումը՝ իրենց երգային եւ գուսարթ յաջորդականութեամբ, Կոմիտասի շրջանէն մնացած աւանդոյթ մըն է: Ձիգ մեղեդի մը՝ կարծէք Ալագեազ լերան բարձունքը չափող, բայց նաեւ թախիծ արտածորող, եւ խնկի ծառի պաշտամունքը ներառնող սլացիկ-ցնծալից պարերգ մը, կը միանան մաժորային գոյնով եւ մաժոր եռահնչիւնի հնչական չեշտադրութեամբ: Սահուն գեղգեղանքով եւ ապա ցատկոտուն տրամադրութեամբ համակուեցաւ երգը Նաիրեանի մեկնաբանութեամբ:

Սիրային թռվռուն խմբերգ մըն է *Հօյ, Նազան իմը*, որ ստացաւ բաւական աշխոյժ ցոլացում:

Վարդավառի կատակային փոխերգ մը տղու եւ աղջկայ միջեւ, *Սօնա եար* խմբերգի կոմիտասեան մեկնաբանութիւնը՝ իր բազմածաւալ ընթացքով, չերտաւոր հիւսուածքով եւ բազմաձայնային անծայր տարուբերութեամբ, կը շրջանցէ ամէն տեսակ ժողովրդական պարզամիտ վայելչանք: Անխռով ու կենսախինդ ալիքաւորումով, Նաիրեանը ապահովեց երգին միաշունչ ընթացքը:

Վերջապէս, եռանդագին սիրերգը՝ *Շողեր ջան*, նրբութիւնն ու առոյգութիւնը համատեղող իւրայատուկ յօրինուածք մը: Արագութիւն՝ թեթեւութեամբ, կայծակնութիւն՝ ճկունութեամբ, սրընթացութիւն՝ ողորկութեամբ, Անսամբլի հեզասահ աւարտն էր կոմիտասեան շարքին:

Կը մնային չորս գործեր եւս:

Անուշաւան Տէր-Ղեւոնդեանի *Կողբայ ելան սելերը* դասական հաւասարակշռութեամբ մշակուած գործ մըն է՝ հարմոնիք, կառուցուածքային եւ բազմաձայնային առումներով: Յաւերժ շարժումի եւ միասլաց թաւալումի զգացողութեամբ, կատարողները թատերականացուցին չկանգնող սայլին արագաշարժութիւնը:

Երուանդ Երկանեան կը հանդիսանար երգահանդէսի միակ կենդանի երաժշտահանը: Մայրը՝ եգիպտահայ, Աղեքսանդրիայէն, հայրը՝ Ֆրանսայէն, ինք Գիւմրիի ծնունդ է: Ազգականն է Արամ Երկանեանի՝ հայ յեղափոխական գործիչ, հայդուկ, Նեմեսիս գործողութեան ընդմէջէն Պեհաէտտին Շաքիրի սպաննող: Ըրմէ՝ իր կուսակցական կողմնորոշումը: 1990-ականներու վերջաւորութեան, Եգիպտոսի մէջ առաջին անգամ կը հնչէր իր գործերէն մէկը՝ դաշնակի Սոնաթ թիւ 2-ը, Հայ Գեղարուեստասիրաց Միութեան սրահին մէջ: Այսօր, երկրորդ անգամ կարելի եղաւ ունկնդրել զինք, շնորհիւ *Ախչի Հոռոմ* (կամ Հոռոմ-Հոռոմ) ժողովրդական պարերգին: Սոնաթի «արդիական» գրելաոճէն բոլորովին տարբեր հարթութեան վրայ գտնուող խմբերգը, արդարեւ, կը պարունակէ յօրինողական թեքնիքի ազատ կիրարկութեան եւ իւրատիպ հնչականութեան արտայայտութիւնը: Նաիրեան յաջողեցաւ ամենայն մաքրութեամբ հրամցնել հարմոնիք ներքին բարդութիւնները:

1959-ին էր, երբ Եգիպտոս կ'այցելէր յայտնի խմբավար եւ մանկավարժ Թաթուլ Ալթունեանի ղեկավարած Հայաստանի Երգի-Պարի Համոյթը: Տպաւորութիւնը բացառիկ էր: Միախառնուեցան տարբեր զգացումներ եւ արժէքներ՝ երկաթեայ վարագոյրի քանդում (գոնէ՝ ենթադրեալ), ինքնութեան զարթնում, գեղարուեստական նորութիւն, հայկական աննախադէպ համախմբում:

Երգի-Պարի Համոյթին համար Ալթունեան յօրինած-մշակած է բազմաթիւ ժողովրդական երգեր, որոնցմէ մէկն է հռաչալի *Նուբար-Նուբար* սիրային երգը: Թաւշեայ թափանցիկութիւն մը, փափուկ ու նրբագիծ շարադրանք մը կը յատկանշեն խմբերգը՝ նուագակցային ձայներու գործիքանման նրբագիծ կշռութային ոստիւններով: Մէջընդմէջ կը հնչէ Ելենայի պայծառ քլարինէթը, որուն յաջորդող կշռութային ոստիւններու փափկացուած հենքին վրայ Նաիրեանները կարողաբար կը ծածանեն աճող ու մարող մեղեդին:

Երգահանդէսի վերջաւորութեան Բարսեղ Կանաչեանն է: *Նարօ ջանը* հիմնուած է Մուշի բարբառով երկու ժողովրդական եղանակներու վրայ՝ «Նարօ ջան» եւ «Տուն եմ շիներ», որոնք կը կազմեն խմբերգին երկու հակադրային մասերը: Ելենայի քլարինէթը եւ Նաիրայի դափը կը միանան կատարումին: Ստուարացող ու բարգաւաճող հնչականութեամբ, երգչուհիները տրամաբանական աւարտին կը հասցնեն երգահանդէսը:

Յայտագիրէն դուրս կը կատարեն ժողովրդական երգերու շարան մը՝ *Մշոյ դաշտեր*, *Կամաց քէլէ դու եարօ*, *Եարս խորոտիկ է*, *Հէյ բաբօ*, *Ալագեազի փէշերը* եւ *Մարալօ*, որոնց համադրութիւնը եւ մշակումը կատարած է Անսամբլը:

Յոտնկայս ծափահարութիւններ:

Մեզի՝ եգիպտահայերուս համար, տպաւորութիւնը բացառիկ էր: Մաքուր, յստակ, հարազատ եւ մասնագէտ երգեցողութեան կարօտը կար:

Երգահանդէսէն ետք վաճառուեցաւ Անսամբլին նոր խտասալիկը: Երգչուհիներուն առաջին սթիւտիօ ձայնագրութիւնն էր ասիկա եւ կը հրապարակուէր առաջին անգամ: Ձայնագրութիւնը աւարտած էին ընդամէնը մէկ շաբաթ առաջ:

Խտասալիկ:

Կը բովանդակէ հետեւեալ երգերը.

1. *Էս առուն* / *Սարէն կու գայ ջուխտըմ ղոչ* / *Էրվում եմ* (Կոմիտաս վարդապետ):
2. *Երկնքի աստղերը* / *Եարիս անունն Պալասան* / *Ախչի, անունդ Շուշան* (Կոմիտաս վարդապետ):
3. *Հաբըբան* (Կոմիտաս-Ասլամազեան):
4. *Սարի աղջիկ* (Կարօ Զաքարեան):
5. *Շուշօ* (Կարօ Զաքարեան):
6. *Նուբար-Նուբար* (Թաթուլ Ալթունեան):
7. *Նարօ ջան* (Բարսեղ Կանաչեան):
8. *Քամին զանա* (մշակում՝ Նաիրեան Վոկալ Անսամբլ):

Կոմիտասի 150-ամեակին նուիրուած ձեռնարկը տակաւին երկար պիտի յիշենք:

«Ու Նաիրեան աղջիկների հեզաճկուն պարն եմ սիրում», գրած է Եղիշէ Չարենց իր յայտնի բանաստեղծութեան մէջ:

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Յարգելի ներկաներ,

Մեծապէս անտեսուած սփիւռքահայ բանաստեղծ, արձակագիր եւ գրաքննադատ Վահէ Օշական պիտի գրէր. «Ուր որ դառնանք հայ կեանքէն ներս՝ կը տեսնենք հայ միտքը կալանաւոր՝ իր իսկ ստեղծած ուժերուն կողմէ: Ուժեր՝ որոնք ազգային մշակոյթն ու գոյութիւնը յաւերժացնելու բուռն յանձնառութեան հետեւանքով՝ անցեալի հարստութիւնը իր եղածին պէս պահելու, պաշտպանելու հետամուտ մտքին շուրջն ալ հայկական ազգակեդրոն տրամաբանութեան մը պարիսպներ եւ ապահովութեան բերդեր շինած են»:

Կոմիտաս վարդապետ քանդեց պարիսպներն ու բերդերը՝ շուտով ինքզինք կալանաւոր գտնելու այդ նոյն պարիսպներուն ու բերդերուն մէջ: Այսօր, Կոմիտասի ձայնը յաճախ վերադիրօրէն կը խլանայ տառային ընթերցումի եւ գաղափարախօսական կուսակցութեան ճնշումին տակ, որոնք անկարող կը դարձնեն զինք շարժելու եւ յառաջ մղելու: Արդիապաշտական գերհամոզում մըն է ասիկա՝ ներծծուած ազգայնապաշտութեան պահպանողական թեւի ազդեցիկ տիրակալութեամբ, ներխառնուած իշխանական պատումի յարմարաւէտ տիրապետութեամբ, ամրացած շուկայական փոխանակային արժէքի մտազուրկ օժտուածութեամբ:

Արդարեւ, Կոմիտասի իմաստը իր ամէնուրեայ գոյութեան մէջ է, բայց ո՛չ *գռեհկապէս* ամէնուրեայ, զանազանութիւն մը՝ որ լոյս պիտի սփռէր իր գործերուն արժէքային յատկութիւններուն վրայ: Այսինքն, կարեւոր է

զանազանել երկու կողմ.

1. Կոմիտասը ենթակայականօրէն կը գտնուի ամէն տեղ: Հարազատ է բոլորին՝ բոլոր դասակարգերուն: Իր երաժշտութիւնը անընդհատ ու հանապազ կը հնչէ դուդուկով, շուիով, ջութակով կամ քանոնագով, նուագարաններ՝ որոնց համար մէկ ձայնանիշ չէ յօրինած: Միեւնոյն մեներգը կրնայ երգել օփերայի մեներգիչը՝ հաւասարեցուած ձայնային ու ելեւէջային համակարգով, եւ ժողովրդական երգիչը՝ զարդոլորուն մանրահնչիւններով: Միեւնոյն խմբերգը կրնայ կատարել Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը՝ իր հնգերգային-սենեկային մեղմաբոյր հնչականութեամբ, արտածորելով նրբերանգային բազմազանութիւն, եւ Հայաստանի Ազգային

4

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ, ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՆԵՂ ՀԱՇԻՒՆԵՐՈՎ ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՉԻ ԿԵՐՏՈՒԻՐ

ԹԱՄԱՐ ԱԲՈՎԵԱՆ

17 Հոկտեմբեր 2019-էն սկսեալ, պատմական ճակատագրական այս թուականին, Լիբանանի ժողովուրդը՝ տարեցներ, այրեր, կիներ, երիտասարդներ, երիտասարդուհիներ, պատանիներ եւ պարմանուհիներ Լիբանանի բոլոր համայնքներէն, սկսան լսելի դարձնել իրենց ինքնաբուխ, արդար եւ իրաւացի ձայնը Լիբանանի զանազան շրջաններէն եւ հրապարակներէն:

Լիբանանի մէջ յամեցող դժուարութիւնները, մանաւանդ անգործութիւնը, ազգային եկամուտի անարդար բաշխումը, աղքատութիւնը եւ միջին դասակարգի վերացումը՝ փտածութեան, անարդարութեան, օրէնքի բացակայութեան, ուժի բանեցման, ազատ խօսքի իրաւունքի ոտնակոխման աւընթեր... այս բոլորը պատճառ դարձան, որ լիբանանցին պոռթկայ եւ իր պոռթկումը արտայայտէ ժողովրդային եւ ինչու չէ՝ իրեն յատուկ յեղափոխական շարժումով մը:

Ի վերջոյ, Լիբանան սկսաւ ստանալ այն պատկերը, զոր ամբողջ լիբանանցիները կ'երազէին եւ դեռ կ'երազեն տեսնել, ազատ, անկախ, ինքնիշխան Լիբանան մը (այս երեքը միայն այլ երկիրի մը կողմէ բռնագրաւուած ըլլալով չէ որ կը կորսուին), ուր բոլոր համայնքները եւ կրօնքները՝ քրիստոնեան, իսլամը, տիւրզին, շիին, սիւննին միատեղ կ'ապրին՝ մէկը միւսին գոյութիւնը ընդունելով, մէկը միւսը հանդուրժելով, մէկը միւսը սիրելով ու գուրգուրալով, իսկ ամէնէն կարեւորը՝ իբրեւ «մարդ» ապրելով, որ զրկուած չէ իր բնական, նուազագոյն իրաւունքներէն եւ կրնայ իր ճակտին քրտինքով, պատիւով եւ արժանապատուութեամբ ապրիլ:

Ի վերջոյ, լիբանանցին անդրադարձաւ որ ինք քաղաքացի չէ իր իսկ երկրին մէջ:

Ի վերջոյ, լիբանանցին հասկցաւ, որ համայնքային եւ կուսակցական նեղ հաշիւներով հայրենիք չի կերտուիր, ժողովուրդ չի կառավարուիր, սերունդներ չեն դաստիարակուիր: Տնտեսապէս զօրաւոր, մաքուր կենսոլորտով... պայծառ, փայլուն, ինչպէս նաեւ՝ ազատ, անկախ եւ ինքնիշխան Լիբանան կերտելու համար, եւ սերունդներ ճիշդ ձեւով դաստիարակելու համար, հեռու՝ նեղմտութենէ, խմբակային նեղ հաշիւներէ, կուսակցական կաշկանդումներէ, վճռական ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ պէտք է քանի մը մակարդակներու վրայ, որոնցմէ առաջինը՝ ներկայ «իշխող գլուխներու» փոփոխութիւնն է, որոնց պատճառով ուրիշը անտեսելու, ուրիշին խօսքը նկատի չունենալու, «Ե՛ս եմ զօրաւոր»-ի հոգեբանութիւնը դրոշմուած է անոնց համայնքներուն եւ կուսակցութիւններուն անդամակցողներուն եւ համակիրներուն միտքերուն եւ հոգիներուն մէջ, մինչդեռ խորքին մէջ, իրենք խաւարի մէջ են եւ ուղեղալուացի ճամբով դարձած են ստրկամիտ ծառաներ:

Այս բոլորը եկան ըսելու, որ իրողական բոլոր կուսակցութիւնները պէտք է վերատեսութեան ենթարկեն իրենց գործելաձեւը եւ եթէ պիտի գոյատեւեն, Լիբանանի ժողովուրդին պէտք է հրամցնեն բան մը, որ նոր է, արդիական եւ կառուցողական: Այս բոլորին գիտակցելով, կարեւոր հարցում մը կը ծագի մեր միտքերուն մէջ. ծագումով հայ լիբանանցիներուն դերը ի՞նչ է այս բոլորին մէջ, արաբերէն կ'ըսեն «Շու մահալլու պըլ իրապ» Լիբանանի ճգնաժամային այս կացութեան մէջ...Ժամանակն է, որ դուրս գանք ձմեռումի մեր ներկայ վիճակէն:

ՄԻԱՑ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՀԲԸՄ ԿԸ ՓԱԿԷ ՓԱՍԱՏԵՆԱՅԻ ՎԱՉԷ ԵՒ ԹԱՄԱՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը որոշած է փակել Փասատենայի միակ երկրորդական՝ Վաչէ եւ Թամար Մանուկեան վարժարանը: Ըստ հաղորդագրութիւններուն՝ փակումի մասին սաներն ու ծնողները տեղեկացան ելեկտրոնային նամակով, ուր նշուած է, թէ հակառակ գործադրուած ջանքերուն՝ հաւաքագրուող աշակերտներուն թիւը վերջին տարիները նուազած է: Որոշում ընդունուած է վարժարանը միաւորել ՀԲԸՄ մէկ այլ՝ Մանուկեան-Տէմիրճեան քոյր դպրոցին հետ, իսկ Փասատենայի դպրոցը վերածել մշակութային կեդրոնի [ ]: Վաչէ եւ Թամար Մանուկեան վարժարանի գործունէութեան դադարեցումին դէմ կը բողոքեն աւելի քան 500 աշակերտներ, ծնողներ, ուսուցիչներ եւ աշխատակազմի անդամներ:

3

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Ակադեմիական Երգչախումբը՝ իր 90 հոգինոց շունչով, յայտնաբերելով տարածային ծաւալ: Բոլոր պարագաներուն միեւնոյն Կոմիտասը պիտի հնչէ տարբեր, բայց հաճելիօրէն ընկալելի: Այս երեւոյթը, արեւմտեան դասական երաժշտութեան համար կը մնայ անհասկնալի, այլեւ անգործադրելի: Վերջապէս, կարելի չէ Վերտիի *Աիտա* օփերան կատարել ժողովրդական երգիչով, իսկ միայն փոխադրային (transcription) սեռի (genre) յատուկ հովանիի տակ կարելի է ընդունիլ Պեթհովէնի Իններորդ Սէմֆոնիի խմբերգը՝ սենեկային երգչախումբով: Կոմիտասեան կարողական ներունակութիւնը կը քայքայէ այս սահմանները:

Ասիկա կու գայ Կոմիտասի երաժշտութեան բնայատկութենէն: Անիկա երաժշտութիւն մըն է՝ որ ոչ թէ կ'ենթարկուի գրաւորութիւն-բազմաձանութեան թելադրած կարգապահութեան, այլ իրեն կ'ենթարկէ այդ կարգապահութիւնը, բանաւորը այնտեղ դարձնելով մտածողութեան հիմնակորիզ: Իսկ բանաւորութիւնը, ի տարբերութիւն գրաւորութենէն, բաց մշակոյթ է, ինչպէս շեշտած է Ուալթըր Օնկ՝ բանաւորութեան նուիրուած իր հիմնաքարային հատորին մէջ: Բանաւորութիւնը, ի տարբերութիւն գրաւորութենէն, դասակարգային չէ, անոր հետ կրնայ առնչուիլ ուեւէ անձ. անիկա մատչելի է բոլոր խումբերուն:

Հիմա այս ամէնուրեայ - ամէն տեղին կ'ընդդիմանան դասական երաժշտութիւնը ինքնասեփականաշնորհած ընտրելախաւը: Ըստ անոնց, Կոմիտաս պէտք չէ ամէն տեղ ըլլայ, պէտք է ըլլայ վերնախաւային սեփականութիւն, եւ անկէ միայն սփռուի վար՝ այլուր: Կոմիտաս, օրինակ, պէտք չէ կատարուի դուդուկով, քանի որ ան չէ նախատեսած այս նուագարանը: Առարկութիւնն է՝ չփոխել Կոմիտասը: Կոմիտաս կը կալանաւորուի պարիսպներու եւ բերդերու մէջ, քանի որ կալանաւորողները կը մոռնան, որ այստեղ Կոմիտասը փոխելու խնդիր երբեք չէ դրուած, ի տարբերութիւն, օրինակ, Տիգրան Չուհաճեանի օփերա-օփերէթային ժառանգութեան, որ յետմահու ենթարկուած է դիտաւորեալ ու լիովին գիտակցուած, թէեւ երբեք չարդարացուած, վերափոխութեան:

Ոչ ոք նպատակ դրած է փոխել Կոմիտասը՝ զայն հրամցնելով դուդուկով կամ ջութակով: Ընդհակառակը, տեղի ունեցածը Կոմիտասը ընդհանրացնելու եւ անոր ենթակայականութիւնը տարածելու բնազդական մղում մըն է, ցանկութիւն մը՝ զինք տեսնելու ամէնուր: Ջութակով կատարուածը Կոմիտասի մշակում չէ, այլ պարզապէս փոփոխակ Կոմիտասի թեմայով, գործածած ըլլալու համար ակադեմականներուն մատչելի «փոփոխակ» եզրոյթը: Իսկ փոփոխակները կրնան ըլլալ անվերջանալի: Կոմիտասեան փոփոխակները, արդարեւ, կը քանդեն պարիսպներն ու բերդերը:

2. Կոմիտաս ամէնուր է: Բայց ոչ իբրեւ յետարդիապաշտական (postmodernist) ըմբռնում, ուր կարելի է ամէն բան հաւասարեցնել ամէն բանի, ուր ամենէն անհաւանական հաւասարեցումները կրնան դառնալ հաստատական: Շօու պիզնէսը, քէֆը՝ բայց ոչ ուրախութիւնը, հմայականը, պատկերային ներկայացուցչականութիւնը, գաւառամտութիւնը, Սփիւռքի մայրագծային շերտի կամահաճութիւնը եւ սովորապաշտութիւնը, համահայկական կեղծ համահարթեցումներու քմահաճութիւնը, փաշական զինուորագրութիւնը, գերազգային հրամայականը, սփիւռքեան (ան)մշակութային յաւերժական ձեւաչափերը՝ որոնցմէ ոչ մէկը ատակ է ստեղծելու հայկական ենթակայական համակեցային ոլորտ, անյարիր են Կոմիտասին: Տեղադրելով այդ գաղափարախօսական ոլորտներուն մէջ, իսկ Կոմիտասը, տարօրինակօրէն, մշտաներկայ է այնտեղ, բեւեռապէս առարկայականացուցած, ֆեթիշականացուցած կ'ըլլանք զինք, ուրեմն՝ կալանաւորած պարիսպներու եւ բերդերու մէջ: Եթէ երբեւէ դիմադրութիւն պիտի գործադրուի ի նպաստ Կոմիտասի, *այստեղ* կարելի է զայն կիրարկել, վերջ տալու համար Կոմիտասի գաղափարախօսականացումը եւ ճամբայ բանալու գաղափարային անսահմանութեան (գաղափարախօսութիւնն ու գաղափարը կ'ընդունիմ իբրեւ հականիշներ): *Այստեղ է*, ուր իրական պայքար կարելի է մղել Կոմիտասի համար: Ինչո՞ւ պայքարիլ առաջին կէտին դէմ, երբ այնտեղ Կոմիտաս գտած է ժողովրդային ներխաւային համակեցային տարածում: Ինչո՞ւ համակեցային ենթակայական տարածականութիւնը փոխարինել գերառարկայականացուած անհանդիպակաց բեւեռներով, յետոյ գանգատիլ հայկական անջատողականութենէն եւ մասնատուածութենէն:

Այսօր հաւաքուած ենք այստեղ, որպէսզի փորձենք Կոմիտասը դիտել՝ ազատագրուած պարիսպներէ ու բերդերէ, շնորհիւ Նաիրեաններուն:

Ըսի՝ որ Կոմիտաս ամէնուր է: Նոյնպէս՝ ամէնուր է Նաիրեան Վոկալ Անսամբլը: Այսինքն, անիկա կրնայ երգել, եւ կ'երգէ, ամենէն աւելի ակադեմական բեմերուն վրայ, ինչպէս՝ Երեւանի Կամերային Տունը, բայց նաեւ, եւ յատկապէս, մշակոյթի ամենատարբեր միջավայրեր, ինչպէս՝ Հայաստանի Ազգային Պատկերասրահ, Խաչատուր Աբովեանի տուն-թանգարան, Եղիշէ Չարենցի տուն-թանգարան, Սարգիս Մուրադեանի թանգարան-պատկերասրահ, Արամ Խաչատրեանի տուն-թանգարան, Էջմիածինի Գէորգեան հոգեւոր ճեմարան, Նարեկացի Արուեստի Միութիւն եւ բազմաթիւ այլ մշակութային կեդրոններ:

Ան երգած է բաց տարածութիւններու վրայ, ինչպէս՝ Գառնի պատմամշակութային արգելոցթանգարանի տարածքը կամ Երեւանի զանազան բակերը՝ ուղղակիօրէն առնչուելով պատահական անցորդներուն հետ, այլեւ այլանպատակ երթեւեկողը վերածելով կարողական ունկնդիրի:

Ելոյթ ունեցած է նաեւ բանտի մէջ:

Մասնակցած է աքթիւիսթական ներգրաւուածութիւն ունեցող իրադարձութիւններու, ինչպէս՝ Ջերմուկի բացօթեայ երգահանդէսը, աջակցելու համար Ամուլսարի ոսկիի հանքին դէմ մղուող հասարակական պայքարին: Մասնակցած է Ararat Challenge շարժումին՝ օգնութեան ձեռք մեկնելու կարօտեալներուն:

Այսպէս, ան սահմանած է գաղափարական, տարածական եւ մարդկային ուշագրաւ մասնակցողականութիւն:

Բաց աստի, Անսամբլի ներքին տարածութիւնը եւս՝ կազմուած հինգ մեներգչուհիներէ, լիապէս համակեցական է: Հինգ մասնագէտ երգչուհիներ, հինգ տարբեր բնաւորութեամբ անձեր, հինգ *հայեր*, կը միանան համերաշխ սկզբունքով՝ առանց նիւթական շահի, ներքին կազմակերպուածութեամբ, համալրող հնչականութեամբ՝ զերծ անձնական սեւեռումներէ: Այս ծիրին մէջ, այսօրուայ յայտագիրի գրքոյկին մէջ Նաիրեանը մերժեց դնել իւրաքանչիւրի կենսագրութիւնը:

Արդ, Նաիրեանը կը փորձէ քանդել ակադեմական պարիսպն ու բերդը, անցնելու յետակադեմական, բայց ոչ երբեք նախակադեմական, իրավիճակի:

Անսամբլը կը հանդիսանայ Մուղդուսեան Արուեստի Կեդրոնի գլխաւոր բաղադրիչներէն մէկը: Կեդրոնը հիմնուած է 2014-ին եւ թիրախաւորած է աղքատը, հաշմանդամը, որբը, անապահով երեխան, անոնց հետ առնչուելով մշակոյթի ամենատարբեր ձեռնարկներու ընդմէջէն: Այս առումով, Նաիրեանը ի յայտ կը բերէ իր հասարակական ներգրաւուածութեան ամենամարդկային յատկանիշները:

Շեշտեմ, որ Մուղդուսեան Կեդրոնը կը գործէ նուիրատուութիւններու միջոցով եւ շահոյթ չի հետապնդեր: Իրեն հասցէագրուած իւրաքանչիւր հովանաւորութիւն կրնայ վերադարձնել անապահով երեխայի մը ժպիտը:

Շնորհակալութիւն ձեր ուշադրութեան համար:

ԽՈՀԵՐ

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, ՍՈՒՐԻԱ, ԱՄՆ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Գ. ԱՐԱՐ

2018 Մարտ 30-ին, Foundation for Defense of Democracies-ի տնօրէն Տէյվիտ Ատեսնիք յայտարարած էր՝ որ «Մենք ունինք Սուրիոյ 30 տոկոս հատուածը, ուր հաւանաբար տեղի ունեցած է նախապատերազմական շրջանի նաֆթի արտադրութեան 90 տոկոսը»(13):

2019 Հոկտեմբեր 23-ին՝ Փութին-Էրտողան համաձայնութեան գործադրութեան առաջին օրը, Սպիտակ Տունէն արձակած իր խօսքին մէջ, Թրամփ կ՚ըսէ. «Մենք պիտի պաշտպանենք Սուրիոյ նաֆթի դաշտերը… Մենք ապահովեցինք նաֆթը, հետեւաբար, ԱՄՆ-ի փոքր զօրքեր պիտի մնան տարածութեան վրայ՝ ուր կը գտնուի նաֆթը»(14):

Հոկտեմբեր 25-ին, ԱՄՆ Պաշտպանութեան Նախարար Մարք Էսփէր կը հաստատէ՝ որ ԱՄՆ-ի զօրքերը պիտի շարունակեն մնալ արեւելեան Սուրիա, պաշտպանելու համար նաֆթի դաշտերը Իսլամական Պետութենէն(15):

Հոկտեմբեր 28-ին, ոստիկանապետերու համագումարի ընթացքին, Թրամփ կ՚ըսէ. «Պահել նաֆթը, ինչպէս միշտ ըսած եմ: Մենք ապահովեցինք նաֆթը», աւելցնելով՝ որ իր նպատակն է ապահովել սուրիական նաֆթի ԱՄՆ-ի մասնաբաժինը(16):

Արդարեւ, ԱՄՆ-ը երբեք չէր հեռացած Սուրիայէն: Հեռացած էր միայն տուեալ տարածաշրջանէն: Անիկա մշտաներկայ է Սուրիոյ մէջ, ինչպէս Հոկտեմբեր 25-ի դրութեամբ կը գրէ Սթեֆըն Լենտման. «ԱՄՆ-ի ռազմական օդանաւերը, պատերազմական ուղղաթիռները եւ զինուած անօդաչու սարքերը կը շարունակեն վերահսկել սուրիական օդային տարածքները, ներառեալ Թուրքիոյ, Իրաքի եւ Յորդանանի սահմանները, դիւրացնելով խրայէլական հարուածները սուրիական թիրախներու»(17): Լաւ է, որ վերջապէս կը յիշուի Իսրայէլի գործօնը սուրիական տագնապի ստեղծումին մէջ:

Ուրիշ տեղ մը Լենտման կը շեշտէ. «Միջին Արեւելքի մէջ, ԱՄՆ-ի գլխաւորած յարձակումը նաեւ գոհացում կու տայ Իսրայէլի փափաքը՝ դառնալու առաջնորդող երկրորդ տեղական ուժ, իբրեւ կրտսեր ընկերակից Ուաշինկթոնի գերիշխող ներկայութեան»(18):

Եզրակացութիւն

Դարձեալ, ամէն բան նախապէս կարգադրուած էր ԱՄՆ-ի, Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ: ԱՄՆ պատահաբար չէ որ պիտի հեռանար մէկ տարածքէ՝ որպէսզի Թուրքիան եւ Ռուսաստանը պատահաբար մտնէին այնտեղ: Գերպետութեան մը կողմէ նման նահանջները ծայր աստիճան ծրագրուած կ՚ըլլան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒ

Երբ ԱՄՆ-ի քննադատութիւնը իր բարեկամ Թուրքիոյ դէմ կը հասնէր իր գագաթնակէտին, երբ, հակասականօրէն, ԱՄՆ-ը կը համագործակցէր Թուրքիոյ հետ՝ Սուրիոյ մէջ կատարելու նոր մաքրագործումներ, զանգուածային տեղափոխութիւններ եւ տարածքային վերաբաշխումներ՝ հիմք հանդիսանալով մարդկային զոհերու եւ ողբերգութիւններու, Օգոստոս 30-ի առաւօտեան, ԱՄՆ-ի Ներկայացուցչական Պալատը 405 կողմ եւ 11 դէմ ձայներով կ՚ընդունէր Հայոց Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու մասին թիւ 296 բանաձեւը:

Առաջին արձագանգով, պատմաբան Արա Սանճեան անգլերէն լեզուով կ՚արտայայտուէր Ֆէյսպուքով.

«1915. ներկայիս Սուրիոյ հիւսիսը գտնուող այս տարածքը կը հանդիսանար այն տեղանքի ընդարձակ մասը՝ ուր Օսմանեան պետութիւնը եւ Թուրք ազգայնականները ոճրագործներն էին, հայերը՝ զոհերը, մինչ բազմաթիւ քրտեր օգտուած էին իրարանցումէն:

«2019. տեղանքը հիւսիսային Սուրիան է՝ ուր Թրքական պետութիւնը եւ Թուրք ազգայնականները ոճրագործներն են, քրտերը՝ զոհերը, մինչ հայերը քիչ առաջ օգտուեցան իրարանցումէն»(19):

Ներկայացուցչական Պալատին մէջ տեղի ունեցած յուզառատ ելոյթները եւ լրատուամիջոցներուն դրական հսկայական արձագանգը՝ մեծապէս աւելցուցին Հայոց Ցեղասպանութեան փաստը գիտցողներուն թիւը աշխարհի մէջ: Միջազգային համակրութեան առումով, հայերս թիւ մը եւս շահեցանք, բարոյական յաղթանակ մը տարինք: Ոգեւորութիւնը, անշուշտ, շատ կարեւոր է:

Պէտք չէ մոռնալ, սակայն, որ բանաձեւը կը կոչուի՝ «ոչ-պարտադիր» (non-binding), այսինքն՝ անիկա չի կրնար վերածուիլ օրէնքի, չի կրնար դառնալ գործողութեան հիմք, չի կրնար փոխանցուիլ Սենաթ: Գործնականօրէն, ան ինքն իր մէջ կը սպառի Ներկայացուցչական Պալատին մէջ:

Եթէ նկատի ունինք պատմական արդարութեան վերականգնումը, անիկա իրական հողի վրայ չի կրնար արդիւնք տալ:

Նոյն օրը, լրագրող Լիկա Թումանեան պիտի գրէր Ֆէյսպուքի մէջ.

«Ճիշտ այսպիսի մի բանաձեւ Ներկայացուցիչների Պալատն անց էր կացրել 1984 եւ 1996 թ.ին: Սակայն, փաստաթուղթը համարւում է դեկլարատիւ, non-binding, այսինքն իրաւական ոչ մի հետեւանքներ ոչ մէկի հանդէպ չեն բխում, քանի որ փաստաթուղթը չի փոխանցըւում Սենատ եւ ուրեմն չի հասնում ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ սեղանին, եւ ուրեմն ոչ մի նախագահ պարտաւորուած չէ, ինչպէս եւ նախկինում, 1915–1923թ.ի իրադարձութիւնները նշելիս՝ օգտագործել ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ բառը:

«Այսպիսով, հայերի ու Հայաստանի, պատմական արդարութեան հետ իրականում այս բանաձեւը կապ չունի: Սա աշխարհաքաղաքական նպատակայարմարութեան հատման կէտ էր Ռուսաստան-Թուրքիա-Սիրիա-ԱՄՆ-քրդական գործօն քարտէզում»(20):

Իրաւաբան, Մէկ Հայաստան կուսակցութեան նախագահ Արթուր Ղազինեան Ֆէյսպուքով պիտի արձանագրէր.

«Եթէ հաշուի առնենք այն փաստը, որ ընդունուած բանաձեւը կրում է ոչ պարտադիր, այն է, դեկլարատիւ բնոյթ, եւ չի պարտադրում ԱՄՆ գործադիր իշխանութեանը այսուհետ կիրառել «ցեղասպանութիւն» տերմինը, ինչպէս նաեւ այն, որ այդպիսի բանաձեւ Ներկայացուցիչների Պալատը ընդունել էր դեռեւս 1984թ., ապա կարելի է եզրակացնել, որ Հայկական Հարցը հերթական անգամ խաղարկւում է գերտէրութիւնների կողմից՝ իրենց ազգային շահերին ծառայեցնելու նպատակով»(21):

Հայաստանի Դիւանագիտական Հիմնադրամի գործադիր տնօրէն, IPA նախաձեռնութեան հեղինակ, հեռատեսիլի մեկնաբան Նաիրի Հոխիկեան, Հոկտեմբեր 30 թուակիր ֆէյսպուքեան գրառումին մէջ պիտի նշէր. «Իրականում ամերիկեան բանաձեւը արտայայտում է կոնգրէսականների կարծիքն ու ցանկութիւնը, ոչ աւելին: Այն չունի պարտադիր կիրառում ԱՄՆ արտաքին քաղաքականութեան համար: Դա նաեւ չի նշանակում, որ ԱՄՆ-ն ճանաչել է Հայոց Ցեղասպանութիւնը»(22):

Մենք՝ հայերս, նոյնիսկ համաձայնութիւն չունինք, թէ որ կէտին Ցեղասպանութիւնը կը համարուի ճանչցուած:

Հարցում մը: Վստա՞հ ենք որ ԱՄՆ-ը, այս աստիճանով, *առաջին* անգամը կը ճանչնայ Հայոց Ցեղասպանութիւնը, ինչպէս ամէն տեղ յայտարարուեցաւ: Նախապէս չէ՞ ճանչցած: Ես, անձամբ, վստահ չեմ (տե՛ս *Ճահակիր*, թիւ 1836 եւ 1841):

Վերջապէս, ի լրումն այս բոլորին, Նոյեմբեր 13-ին, Ուաշինկթոնի մէջ, Թրամփ եւ Էրտողան կ՚ունենային համատեղ ջերմագոյն հանդիպում մը: «Ես նախագահին մեծ երկրպագու մըն եմ», Էրտողանի մասին կը յայտարարէ Թրամփ: «Իմ սիրելի բարեկամս»՝ Էրտողան կը դիմէ Թրամփին…:

(Վերջ 2)

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

13. Josh Rogin, ‘In Syria, we ‘took the oil:’ Now Trump wants to give it to Iran,’ *The Washington Post*, 30 March 2018, https://www.washingtonpost.com/news/josh-rogin/wp/2018/03/30/in-syria-we-took-the-oil-now-trump-wants-to-give-it-to-iran/.

14. Alex Johnson and Frank Thorp V with NBC News World News, ‘U.S. forces preparing to protect Syrian oil fields,’ *Euronews*, 25 October 2019, https://www.euronews.com/2019/10/25/u-s-forces-ordered-find-way-protect-syrian-oil-fields-n1071666.

15. Karen DeYoung, Dan Lamothe, Missy Ryan and Michael Birnbaum, ‘Trump decided to leave troops in Syria after conversations about oil, officials say,’ *The Washington Post*, 26 October 2019, https://www.washingtonpost.com/world/us-defense-secretary-mark-esper-says-us-will-leave-forces-in-syria-to-defend-oil-fields-from-islamic-state/2019/10/25/fd131f1a-f723-11e9-829d-87b12c2f85dd_story.html.

16. Julian Borger, Martin Chulov, ‘US deploying more troops around Syria oil fields after killing of Isis leader,’ *The Guardian*, 28 October 2019, https://www.theguardian.com/us-news/2019/oct/28/syria-us-troops-oil-fields-isis.

17. Stephen Lendman, ‘US Reoccupation of Northern Syria? Turkish Aggression Halted?,’ *Global Research*, 25 October 2019, https://www.globalresearch.ca/us-reoccupation-northern-syria-turkish-aggression-halted/5693041.

18. Stephen Lendman, ‘US Syria Pullout Leaves Troops in North and South,’ *Global Research*, 22 October 2019, https://www.globalresearch.ca/us-syria-pullout-leaves-troops-north-south/5692746?utm_campaign=magnet&utm_source=article_page&utm_medium=related_articles.

19. https://www.facebook.com/ara.sanjian/ posts/10157800451759083.

20. https://www.facebook.com/lika.tumanyan/posts/10157265105390862: Կարելի է կարդալ նաեւ այստեղ. «Հայերի ու Հայաստանի, պատմական արդարութեան հետ իրականում այս բանաձեւը կապ չունի», *blogNews*, 30 Հոկտեմբեր 2019, https://blognews.am/arm/news/642338/hayeri-u-hayastani-patmakan-ardarutyan-het-irakanum-ays-banadzevy-kap-chuni.html:

21. https://www.facebook.com/permalink.php?story_ fbid=2620320861364756&id=473981732665357

22. https://www.facebook.com/nhokhikyan/ posts/10156875503068831

ԳԱՀԻՐԷ

ՃԱՀԱԿԻՐԻ Լ. ՅԱՒԵԼՈՒԱԾԸ Կ՚ԵԶՐԱՓԱԿԷ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՇԱՐՔԸ

Լոյս տեսաւ Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին նուիրուած *Ճահակիրի* Յաւելուածներու շարքին չորրորդ եւ վերջինը՝ *Ձայնագրեալ Պատարագը Կոմիտաս վարդապետի սրբագրութեամբ (ըստ Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանի ինքնագիր նիւթերուն)* (348 էջ):

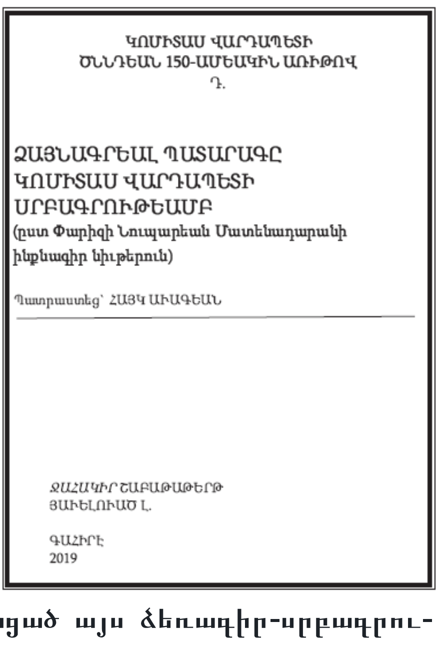

Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանը կը պահուի Վաղարշապատ տպագրուած *Ձայնագրեալ Պատարագի* երկու յայտնի հրատարակութիւնները (1874 եւ 1878), որոնց մէջ Կոմիտաս կատարած է բազմաթիւ ինքնագիր սրբագրութիւններ: Ներկայ հրատարակութեամբ առաջին անգամ կը բացայայտուին եւ կը հրատարակուին ցարդ անծանօթ մնացած այս ձեռագիր-սրբագրութիւնները, որոնք կը նախանշեն Կոմիտասի սեփական Պատարագի եւ եկեղեցական երգերու մշակումներուն առաջին քայլերը:

Ստանալու համար դիմել՝
tchahagir@journalist.com.

ՋԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ / ԱՊԱԶԳԱՅԻՆ

Ամենատխուրը եւ ամենավտանգաւորը այն է, որ քրէաօլիկարքական նախկին համակարգի ներկայացուցիչները եւ անոնց հետ կենակցած խումբերը այսօր կը խօսին ազգայինի մասին: Ծառուկեանի անձը ներկայացնող ԲՀԿ-ն՝ լոկ մէկ օրինակ:

Այս մարդիկ մինչեւ վերջ թիկունք կանգնած էին Քոչարեան-Սարգսեան շրջանի կրթական նախարարութիւնը տիրակալած Լեւոն Մկրտչեանին, որ Մշակոյթի Նախարար նշանակուած է չորս անգամ՝ 1998-1999, 2001-2003, 2006-2008 եւ 2016-2018: Տակաւին 2016-ին, Անահիտ Բախշեան երկար յօդուած մը ստորագրած է, ուր վերլուծած է 1998-2016 թուականներու Հայաստանի կրթական քաղաքականութիւնը, ի թիւս այլոց շեշտելով՝ որ այդ տարիներուն, հանրակրթական բարեփոխութիւններու համար, չորս վարկային ծրագիրներու համար նախարարութիւնը տարբեր աղբիւրներէ վերցուցած է 103,75 միլիոն ամերիկեան տոլլար, որուն արդիւնքը եղած է խիստ անբաւարար (Անահիտ Բախշեան, «ՀՀ-ում 1998-2016թ.թ. կրթութեան բարեփոխումների նպատակով ներդրուած վարկային գումարներն ու դրանց արդիւնաւէտութեան վերլուծութիւն», *Առաւօտ*, 12 Հոկտեմբեր 2016, https://www.aravot.am/2016/10/ 12/815233/?fbclid=IwAR0myu7KZM6PiwIEkOuanOpzor4f2yizvXwVQ4dm4CfRClthyUFobDTEmIg):

Մկրտչեանի անարդիւնաւէտ քաղաքականութիւնը չդարձաւ կուսակցական ընդդիմութեան առարկայ:

Իսկ հիմա, *միայն* ազգային/ապազգայինի կարգախօսի հիման վրայ կը պահանջուի Արայիկ Յարութիւնեանի հրաժարականը: Կը նշանակէ, խաղի գործօնները կը գտնուին մշակութային մտահոգութենէն անդին:

Ասպարէզի կայքէջին վրայ Անի Աստուրեան պիտի արձագանգէր. «Կ՚արթննանք ու կը բողոքենք միա՛յն, երբ քաղաքական հաշիւներ կան. այս իրողութիւնը դժբախտաբար տարածուած է հայութեան բոլո՛ր շրջանակներուն մէջ եւ բաւական վհատեցուցիչ է» (Անի Աստուրեան, «Մետալին միւս երեսը», *Ասպարէզ*, 15 Նոյեմբեր 2019,
http://asbarez.com/arm/357650/Մետալին-Միւս-Երեսը):

Սփիւռքն ալ միացաւ հակակառավարական այս արշաւին, դրսեւորելով միեւնոյն ազգային/ապազգային սկզբունքը:

Սփիւռքը մտահոգուած է՝ որ Հայաստանի, հայկական մշակոյթի այդ օրրանին մէջ, ապազգային սերունդ մը պիտի դաստիարակուի, եթէ երկու առարկաները դառնան ոչ-պարտադիր: Սփիւռքի մէջ՝ երկու-երեք «չընտրուած» ղեկավարներու միանձնեայ որոշումներով, անընդհատ կը փակուին դպրոցներ, լրագիրներ եւ ակումբներ, իբրեւ պատճառաբանութիւն միշտ առաջ մղելով Սփիւռքի ճակատագրականութիւնը: Բացի Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան հետ կապուած որոշ ընդդիմութենէ, բոլոր նահանջները կը կատարուին խրախճանային տրամադրութեամբ: Ո՛չ մէկ իրական ընդդիմութիւն ցուցաբերուած է վերոյիշեալ շիջումներուն դէմ, ո՛չ մէկ նստացոյց կատարուած է փակուող դպրոցներուն առջեւ, ո՛չ մէկ դիմադրութիւն իրականացուած է կիրարկուող քաղաքականութիւններուն դէմ:

Նոյնիսկ աւելին: Երբ մէկ միութիւն մը կը փակէ իր իսկ կողմէ «հայապահպան» կոչած միաւորը, միւս միութիւնը չի թաքցներ (թէեւ հրապարակային կերպով ալ չի համարձակիր յայտարարել) իր ուրախութիւնը «հակառակ» կողմի շիջումին նկատմամբ, երբ տակաւին մէկ ժամ առաջ կը խօսէր համահայկականութեան մասին:

Արդէն շատոնց յայտնի դարձած է, որ Սփիւռքի մէջ վտանգուած է իր գոյութեան գլխաւոր գործօնը՝ արեւմտահայերէն լեզուն: Այս վտանգը չվերածուեցաւ համահայկական ցաւի, չստեղծեց համահայկական տագնապ. Սփիւռքը անխռով տրամադրութեամբ շարունակեց տօնական համահայկականութեան խնջոյքները:

Այս բոլորէն ետք, ո՞վ կրնայ հաւատալ Հայաստանի «ապազգայնացում»-ին նկատմամբ հիմնահոսանքային Սփիւռքին ցուցաբերած մտահոգութեան...:

Ա.

ՎԱՐՉԱՊԵՏՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԵԼ Է ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ...

ներդրաւուեն», - ասաց Նիկոլ Փաշինեանը:

Վարչապետն ընդգծեց, որ խնդիր ենք դրել դառնալ տեխնոլոգիական երկիր, իսկ դրա համար պէտք է ճշգրիտ ձեւակերպել, թէ դպրոցում երեխաներին ինչ առարկաներով են ծանրաբեռնում: Ըստ նրա՝ հնարաւոր չէ դրան հասնել, եթէ յատուկ ուշադրութիւն չի դարձւում ֆիզիկայի, քիմիայի, մաթեմատիկայի վրայ:

«Դա չի նշանակում, որ մեր երեխաները պէտք է ժողովրդի, եկեղեցու, բանակի պատմութիւնը չիմանան, մէկը միւսին չպէտք է հակադրել», - ասաց վարչապետը:

ԼԱՒՐՈՎ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ...

համանախագահող երկիր, կարող են նպաստել նրան, որ գործընթացն ընթանայ ընդհանուր համաձայնութիւնների դաշտում:

«Բոլորի համար պարզ է, որ առանց Արցախի, Արցախի ժողովրդի համաձայնութեան ոչ մի բանակցութիւն հնարաւոր չէ աւարտել, Հայաստանն ուղղակի դրանք չի ստորագրի: Հէնց դրանով էլ մենք առաջնորդւում ենք: Ես ուզում եմ ընդգծել Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի խօսքերը, որոնք նա այսօր մեզ հետ հանդիպմանն ասաց: Նա յիշեցրեց իր հրապարակային յայտարարութեան մասին, ըստ որի՝ վերջնական համաձայնութիւնը պէտք է բխի Հայաստանի, Արցախի ու Ադրբէջանի շահերից: Դրա հետ շատ դժուար է վիճել», - յայտարարեց Լաւրովը:

ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ - ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Ուրբաթ, 13 Դեկտեմբեր 2019

2018-2019 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ ու չխաչաձեւել

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԹԵՐԹԸ ԸՆԿԵՐՆ Է ՀԱՅ ՏԱՆ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏ

Աղեքսանդրիոյ Պատկառելի Թեմական Ժողովի Բ. Նիստը պիտի գումարուի Կիրակի, 8 Դեկտեմբեր 2019-ի երեկոյեան ժամը 6:00-ին, Ազգային Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ:

Դիւան Աղեքսանդրիոյ
Ազգային Առաջնորդարանի

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳ

Նուիրուած

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԵՐԵՔ ՀԱՆՃԱՐՆԵՐՈՒ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ - 150
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ - 150
ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ - 140
ԱՄԵԱԿՆԵՐՈՒՆ

Հովանաւորութեամբ

ԳԵՐՇ. Տ. ԱՇՈՏ Ս. ԵՊՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆԻՆ
Բարեխնամ Առաջնորդ Եգիպտոսի Հայոց Թեմի

Կազմակերպութեամբ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻՆ

Կատարողութեամբ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
ԱՐԱՔՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ղեկավարութեամբ
ՄԻՀՐԱՆ ՂԱԶԷԼԵԱՆԻՆ

Դաշնամուրային նուագակցութեամբ
ՍԵՒԱՆ ՍԵՄԵՐՃԵԱՆԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2019, ժամը 20:00-ին
«ՊԸԼԸՔՏԱՆԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՍՐԱՀ», Հելիոպոլիս

Հ.Բ.Ը.ՄԻՈՒԹԻՒՆ - Գահիրէ

ՀԲԸՄ ԳԱՀԻՐԷ ՍԱԹԵՆԻԿ Ճ. ՉԱԳԸՐ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

(Առողջապահական Հոգատարութեան Ծրագիր)

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի հայութեան, թէ Միութեանս «Սաթենիկ Ճ. Չագըր» Հիմնադրամի Առողջապահական Հոգատարութեան Ծրագիրին 2020 տարեշրջանի անդամագրուիլ փափաքողները պարտին իրենց դիմումնագրերը ներկայացնել յատուկ հարցաթերթիկներու վրայ 1 Նոյեմբեր 2019էն մինչեւ 10 Դեկտեմբեր 2019.

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ

1. 26, Մուրատ Բէկ փողոց – Հելիոպոլիս Հեռ. 22916444 - 24151127, առաւօտեան ժամը 10-էն յ.մ. 3, բացի Կիրակի եւ արձակուրդի օրերէն:

2. 179, Ռամսէս փողոց, Ազգային Առաջնորդարան - Հեռ. 25901385 - 25904219, Ուրբաթ օրերը առաւօտեան ժամը 10-էն յ.մ. ժամը 2

ԾԱՆՕԹ.-

Ա) Նոր դիմումնագրերուն համար կը խնդրուի ներկայացնել ինքնութեան թուղթին պատճէնը, 2 նկար եւ հայ համայնքին պատկանելու փաստաթուղթ:

Բ) Նորոգութեան համար դիմողներէն կը խնդրուի ներկայացնել 1 նկար եւ 2018-ի ծրագիրին մասնակցութեան քարտին պատճէնը եւ վճարել Ե. Ո. 180 մասնակցութեան սակը:

ՀԲԸՄ-ը ինքզինքին կը վերապահէ բոլոր կարգի դիմումներուն ընդունումը կամ մերժումը:

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԲԸՄ-Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

دار شويتة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥

ՉԱՀԱԿԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

چاهاكير
جريدة أسبوعية
ص.ب ٢١١١ بالقاهرة ج.م.ع.

TCHAHAKIR
Armenian Weekly
P.O.Box 2111 (Cairo),
Tel.:(202)24530327,Fax:(202)24522282
E-mail: tchahagir@journalist.com

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1948

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ- ԹԻՒ 1856 - ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 2019 *ՀԱՏԸ ՋԵՌՔԷ 75 Ե. Դհկ.*

عدد رقم ١٨٥٦ الخميس ١٢ ديسمبر ٢٠١٩

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՄ ՈՉ-ԱԶԳԱՅԻՆ
Բ. ՅուՁԱՆՔ ուՁԱՆԳ

Հայաստանի Ժամանակակից Պարագրութեան Լաբը (Contemporary Choreography Lab - ՔոՔոԼաբ) սկիզբ առած է 2018-ի յեղափոխական մթնոլորտին մէջ:

«Քոքոլաբը կարեւոր է համարում, որ հայ մայնքը տեսնի ժամանակակից պարի պրակտիկաներն իբրեւ մշակութային ու քաղաքական մակարդակներում մարդկային վարքագիծը աւելի լաւ հասկանալու միջոց», իր կայքէջին վրայ կը նշէ ՔոՔոԼաբը:

Նոյեմբեր 2-ին, Հանրապետութեան Հրապարակի մեթրոյի դիմացը գտնուող շատրուանի հանրային տարածքին վրայ, ՔոՔոԼաբի աղջիկները կը ներկայացնեն *ՅուՁԱՆՔ ուՁԱՆԳ* խորագիրով կատարողական արուեստի նախագիծը, որ կը միաձուլէ ժամանակակից պարի եւ բանաստեղծութեան կշռոյթը, վերընթերցելով 1920-ականներու ապագայապաշտ (ֆութուրիսթ) հայկական բանաստեղծութիւնը՝ Եղիշէ Չարենց, Ազատ Վշտունի, Կարա Դերվիշ, Գէորգ Աբով:

Ժամանակակից պարն ու ապագայապաշտական բանաստեղծութիւնը՝ բաց տարածութեան վրայ, հասցէագրուած բոլոր անցորդներուն, դիւրին թիրախաւորումներ են ազգայինն ու աւանդականը շահարկողներուն համար: Պիտի ըսէի՝ չկայ աւելի դիւրին ու աժան թիրախաւորում:

Մէկ օր առաջ, փորձի ժամանակ, երկու քաղաքացիներ կը յարձակին խումբին վրայ, դադրեցնելով փորձը: Յարձակողներէն մէկն էր Նարեկ Սարգսեան: Նոյեմբեր 2 թուակիր ֆէյսպուքեան գրառումին մէջ, լրագրողուհի Կարինէ Ղազարեան կը վերահրապարակէ լուսանկար մը՝ ուր Նարեկ Սարգսեան գուրգուրանքով գրկած է Ռոբերտ Քոչարեանի *Կեանք եւ ազատութիւն* «ինքնակենսագրական» գիրքը (https://www.facebook.com/photo.php?fbid=2741068169266093&set=a.135166629856273&type=3&permPage=1): Հոկտեմբեր 27-ի, Մարտ 1-ի, համակարգային փտածութիւնը սերմանած, լրագրական բռնաճնշումը արմատաւորած, իշխանական սպանութիւններու դուռը բացած նախագահ-օլիկարքին նեցուկ կանգնած անձը, այժմ մտահոգուած է ազգային արժէքներով:

Նոյեմբեր 2-ի ելոյթը թէեւ կ'իրականացուի ոստիկանական հսկողութեան տակ, բայց որոշ հասարակական կազմակերպութիւններ կը փորձեն խանգարել զայն, պոռալով՝ «ամօթ, ամօթ», եւ մասնակցողները մեղադրելով իբրեւ «հակապետական», «սատանիստական», «հակահայկական» գործիչներ, չմոռնալով նաեւ գործածել անբարոյական արտայայտութիւններ: Այսինքն, քանի որ ներկայացումը չի տեղաւորուիր ազգային-աւանդականի կանխադիր չափանիշներուն մէջ, անիկա անմիջապէս ապազգային է, իսկ ապազգայինը ամօթ է ու սատանայական:

Ոմանք նաեւ կը բացայայտեն իրենց իսկական նպատակակէտը, երբ թուցիկներ բաժնելով կ'ուզեն տեղեկացնել՝ որ միջոցառումը կ'իրականացուի Կրթութեան, Գիտութեան, Մշակոյթի եւ Սպորտի (ԿԳՄՍ) նախարարութեան աջակցութեամբ (Նախարարութիւնը տրամադրած է 2,7 միլիոն դրամ): Թիրախը՝ յեղափոխութեան շնորհիւ ձեւաւորուած նոր իշխանութիւնն է:

Պէտք է շեշտել՝ որ նախարարութիւնը նշանակալի գումարներ կը յատկացնէ նաեւ ճիշդ այդ նոյն ազգայինին ու աւանդականին՝ որոնց բացակայութեան մասին աղմկեցին եւ կորուստին համար ողբացին ոմանք: Ինչպէս *Ազատութեան* հետ ունեցած զրոյցին նշեց ԿԳՄՍ նախարար Արայիկ Յարութիւնեան՝ «ԼԳՊՏ անուան տակ, սատանիզմի անուան տակ, որակում են իրադարձութիւններ որոնք երբեմն ընկալելի չեն, հասկանալի չեն, գուցէ նաեւ կատարման տեսակէտից վատն են, եւ շատ յստակ որոշակի մեդիա կենտրոններ եւ քաղաքական կենտրոններ դա թիրախաւորում են, դարձնում են օրակարգ, մինչդեռ կարծում եմ որ եթէ այնտեղ նոյնիսկ որակի խնդիր կայ, դա մասնագէտների քննարկման հարց է»:

Խնդիրը ոչ թէ քննադատութիւնն է, այլ փոքր ներկայացումի մը վերածումն է մեծ օրակարգի:

Իսկ եթէ ընդունինք մարմնական յարձակողականութեան եւ անբարոյական արտայայտութիւններու միջոցով կատարուած «քննադատութիւն»-ը, անիկա նոյն չափով ուղղուած է նաեւ Չարենցին, Վշտունիին եւ Աբովին, քանի որ միջոցառումը կը միտէր զանոնք կարդալ ու մեկնաբանել ելլելով անոնց ներքին բովանդակային թելադրանքներէն, այլ ոչ թէ արհեստական մեղմացումներով (ինչպէս յաճախ տեղի կ'ունենայ) զանոնք թատերականացնել իբրեւ աւանդական բիւրեղապաշտներ, դասագրքային գեղեցկապատումներ կամ գրական հերոսներ:

Ներկայացումին խորագիրը՝ *ՅուՁԱՆՔ ուՁԱՆԳ*, վերցուած է Ազատ Վշտունիի համանուն բանաստեղծական ժողովածուէն (Ալեքսանդրապոլ, 1923), որուն վերջին բանաստեղծութիւնը կ'աւարտի այսպէս.

Բեթհովէն մի ստուեր է անուժ
մեր վաղուայ երգերի դէմ հսկայ.
կը հնչի վաղը մեր երգն անուշ,
աշխարհը յուզանք ու զանգ կը զգայ...

Մենք նո՛ր ենք, մենք պոէտներ ջահել,
մեր մուսան ելեքտրիկն է, շոգին.
բռնել ենք երեւավառ ջահեր
ու վառում տիեզերքի հոգին...

Ի. դարասկիզբի ապագայապաշտներուն նպատակակէտը նոր արուեստի մը կերտումն էր, արուեստ մը՝ որ կապուած ըլլար մարդկային առօրեային հետ, բխած ըլլար ներգիտակցութենէն եւ իրական գործողութիւններէն, սերտաճ զարգանար կազմաւորուող նոր արդիւնաբերական աշխարհին հետ, իր ուսերէն թօթափէր անցեալի բեռնուածութիւնը («Բեթհովէն մի ստուեր է անուժ»):

Եթէ ուղղակի իմաստներով ընդունինք անոնց բանաստեղծութիւնը, դժուար պիտի ըլլայ ընկալել Պեթհովէնը իբրեւ ստուեր: Եթէ Պեթհովէնը խորհրդանիշն է հինցած արուեստի մը, ուրեմն, պէտք է վերացնել նաեւ Պետրոս Դուրեանը եւ Կոմիտաս վարդապետը: Առանց խորանալու այս հարցերուն մէջ, պարզապէս եկէք պատկերացնենք ներկայ աշխարհ մը՝

↳ 4

ԳԱՀԻՐԷ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՄԲ ԿԱԶՄՈՒԱԾ ՊԱՏԿ. ԹԵՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՆԻՍՏԸ

Այսու կը տեղեկացնենք, թէ Երկուշաբթի, 2 Դեկտեմբեր 2019-ին, ներկայութեամբ 21 երեսփոխաններու, գումարուեցաւ Գահիրէի մասնակի ընտրութեամբ կազմուած Պատկ. Թեմական Ժողովի անդրանիկ նիստը:

Ժողովը բացուեցաւ Առաջնորդ Սրբազան Հօր աղօթքով, ապա «Հոգւոց» կարդացուեցաւ Թեմական Ժողովի երկարամեայ նախկին անդամ Պետրոս Մխտիկեանի հոգւոյն ի հանգիստ:

Նիստին կատարուեցաւ Թեմական Ժողովի մասնակի ընտրութիւններուն արդիւնքներուն արձանագրութիւնը, որմէ ետք Սրբազան Հայրը շնորհաւորեց նորընտիր անդամները եւ անոնց յաջողութիւն մաղթեց իրենց գործունէութեան մէջ:

Սոյն անդրանիկ նիստին տեղի ունեցաւ նաեւ Թեմական Ժողովի դիւանի ընտրութիւնը, ըստ այդմ դիւանի անդամներ ընտրուեցան.

Տեարք	Նուպար Սիմոնեան	Ատենապետ
	Օննիկ Պըլըքտանեան	Փոխ-Ատենապետ
Տոքթ.	Սուրէն Պայրամեան	Ատենադպիր

Օրակարգային նիւթերու շարքին Թեմական Ժողովը ընդունեց 2017 թուականի գործունէութեան հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկագիրը եւ պարտազերծ հռչակեց նոյն տարուայ Քաղաքական Ժողովը:

Այնուհետեւ Ժողովը քննարկեց «Կարապետ Աղա Գալուստ Բարձրագոյն Ուսումի Հիմնադրամ»-ի կանոնագիրին մէջ փոփոխութիւններ կատարելու առաջարկները եւ վաւերացուց:

Ժողովը քննարկեց նաեւ կարգ մը կալուածական հարցեր, իսկ վերջաւորութեան տեղի ունեցաւ նոր Քաղաքական Ժողովի ընտրութիւնը:

Յետ քուէարկութեան, Քաղաքական Ժողովի ընտրուած նոր անդամները Առաջնորդ Գերշ. Տ. Աշոտ եպիսկոպոս Մնացականեանի նախագահութեամբ իրենց առաջին նիստը գումարելով՝ ընտրեցին իրենց դիւանը: Նորընտիր սոյն Ժողովը պիտի գործէ երկու տարուայ շրջանի համար մինչեւ 27 Նոյեմբեր 2021, հետեւեալ կազմով եւ դիւանով.

Տեարք՝	Վահէ Բլատեան	Ատենապետ
	Շանթ Կապէյեան	Փոխ-Ատենապետ
	Դոկտ. Ճորճ Սիմոնեան	Ատենադպիր
	Մարտիկ Պալաեան	Գանձապահ
	Սիմոն Տեփոյեան	Խորհրդական
	Գէորգ Գույուճեան	Խորհրդական
	Կարէն Եանըզեան	Խորհրդական

ԴԻՒԱՆ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ
ԳԱՀԻՐԷԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԸ ԵՒ ԲԱԿՕ ՍԱՀԱԿԵԱՆԸ ՀԱՆԴԻՊԵԼ ԵՆ ԱՐՑԱԽԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՆ ԻՐԵՆՑ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆՆ ԱՌԱՋԱԴՐՈՂ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԻ ՀԵՏ

Վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը եւ Արցախի Հանրապետութեան նախագահ Բակօ Սահակեանը հանդիպում են ունեցել Արցախի նախագահական ընտրութիւններին իրենց թեկնածութիւնն առաջադրել պատրաստուող գործիչների՝ Արցախի Ժողովրդավարական Կուսակցութեան ղեկավար, Արցախի Ազգային Ժողովի գործող նախագահ Աշոտ Ղուլեանի, Արցախի արտաքին գործերի գործող նախարար Մասիս Մայիլեանի, Ազատ Հայրենիք կուսակցութեան նախագահ Արայիկ Յարութիւնեանի հետ: Հանդիպմանը մասնակցել է նաեւ ՀՅԴ Արցախի Կենտրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչ, Արցախի Ազգային Ժողովի Դաշնակցութիւն խմբակցութեան անդամ Դաւիթ Իշխանեանը:

↳ 4

ՌՈԲԵՐՏ ԱԹԱՅԵԱՆ՝ ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԱՆՆՄԱՆ ՎԵՐԾԱՆՈՂԸ

(Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 150-ամեակին առիթով)

Հ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Կոմիտաս վարդապետի ձեռագիրներու մասնագէտ մըն էր Ռոբերտ Աթայեան: Միակ անձը՝ որ ուսումնասիրած, եւ կարելի է ըսել՝ «տակնուվրայ» ըրած է զանոնք, իրենց *ամբողջականութեան* մէջ: Խորագիրին մէջ իմ գործածած «աննման» ածականը՝ Հակառակ որ հայ լեզուի խիստ չարաշահուած բառերէն մէկն է, իրականութիւն մըն է Աթայեանի պարագային:

Աթայեան ծնած է Թեհրան, 1915-ին: Զաւակն է գրող եւ թարգմանիչ Արշակ Աթայեանի: Ծնողքին հետ 1922-ին կը գաղթէ Հայաստան: Ստալինեան շրջանին հայրը կը ձերբակալուի եւ 1938-ին կը գլխատուի:

1941-ին շրջանաւարտ կ՚ըլլայ Երեւանի Երաժշտանոցէն (Կոնսերվատորիա) եւ 1944-ին կը սկսի դասաւանդել այնտեղ: 1962-ին կը դառնայ երաժշտա-տեսական բաժինի վարիչ իսկ 1977-ին կը ստանայ փրոֆեսորի կոչում:

Իր տոքթորական թեզը կը պաշտպանէ Լենինկրատ, Քրիստափոր Քուշնարեանի հսկողութեան տակ, նիւթ ունենալով Հայկական խազագրութիւնը: Աշխատանքը կը տպագրուի 1959-ին՝ *Հայկական խազային նոտագրութիւնը (ուսումնասիրութեան եւ վերլուծութեան հարցեր)* (Երեւան, Հայկական ՍՍՌ ԳԱ Հրատարակչութիւն, 286 էջ), նշանաւորելով այս բնագաւառի մէջ հրապարակուած առաջին լուրջ ուսումնասիրութիւնը:

Հրատարակած ու խմբագրած է բազմաթիւ երաժշտագիտական հատորներ, ստորագրած նշանակալի քանակութեամբ յօդուածներ, հեղինակած *Grove's Dictionary of Music and Musicians* բազմահատոր հանրագիտարանի բառայօդուածներ:

Եղած է նաեւ խոհուն երաժշտահան, եկեղեցական եւ աշուղական երգերու հմուտ մշակող:

Մահացած է Լոս Անճելոս, 1994-ին:

Խորհրդային շրջանի ամենագործնապաշտ (pragmatic) երաժշտագէտներէն մէկն է: Իր գրած իւրաքանչիւր բառն ու միտքը ունի գաղափարական հիմնաւորում եւ կշռականութիւն:

Աթայեան խմբագիրն է Կոմիտաս վարդապետի ամբողջական գործերու միակ հրատարակութեան.

ԿՈՄԻՏԱՍ, *Երկերի ժողովածու*, խմբագրութիւն՝ Ռոբերտ Ա. Աթայեանի

Առաջին հատոր, «Մեներգեր», Երեւան, Հայպետհրատ, [Ա. տպագրութիւն], 1960:

Առաջին հատոր, «Մեներգեր», Երեւան, Հայաստան, [Բ. տպագրութիւն], 1969:

Երկրորդ հատոր, «Խմբերգեր», Երեւան, Հայպետհրատ, [Ա. տպագրութիւն], 1965:

Երկրորդ հատոր, «Խմբերգեր», Երեւան, Հայաստան, [Բ. տպագրութիւն], 1969:

Երրորդ հատոր, «Խմբերգեր», Երեւան, Հայաստան, 1969:

Չորրորդ հատոր, «Խմբերգեր եւ մեներգեր», Երեւան, Հայաստան, 1976:

Հինգերորդ հատոր, «Մեներգեր եւ խմբերգեր», Երեւան, Սովետական Գրող, 1979:

Վեցերորդ հատոր, «Դաշնամուրային ստեղծագործութիւններ», Երեւան, Սովետական Գրող, 1982:

Եօթերորդ հատոր, «Պատարագ», Երեւան, Անահիտ Հրատարակչութիւն, 1997:

Ութերորդ հատոր, «Հոգեւոր ստեղծագործութիւններ», Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Գիտութիւն Հրատարակչութիւն, 1998 (համախմբագիրներ՝ Գ. Գէօդակեան, Դ. Դերոյեան):

Իններորդ հատոր, «Երաժշտա-ազգագրական ժառանգութիւն. Հայ ժողովրդական երգեր, գիրք Ա», Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Գիտութիւն Հրատարակչութիւն, 1999:

Տասերորդ հատոր, «Երաժշտա-ազգագրական ժառանգութիւն. Հայ ժողովրդական երգեր, գիրք Բ», Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Գիտութիւն Հրատարակչութիւն, 2000:

Տասնմէկերորդ հատոր, «Երաժշտա-ազգագրական ժառանգութիւն. Հայ ժողովրդական երգեր, գիրք Գ», Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Գիտութիւն Հրատարակչութիւն, 2000:

Տասներկուերորդ հատոր, «Երաժշտա-ազգագրական ժառանգութիւն. Հայ ժողովրդական երգեր, գիրք Դ», Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Գիտութիւն Հրատարակչութիւն, 2003 (համախմբագիր՝ Գ. Գէօդակեան):

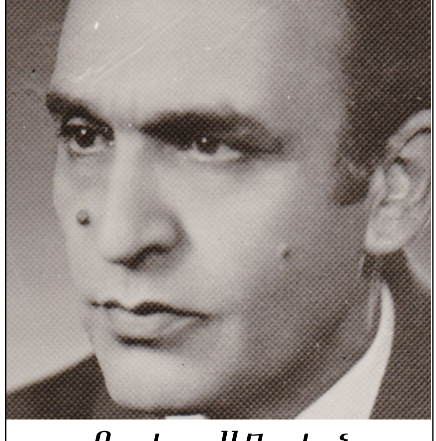

Ռոբերտ Աթայեան

Տասներեքերորդ հատոր, «Երաժշտա-ազգագրական ժառանգութիւն. Հայ ժողովրդական երգեր, գիրք Ե», Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Գիտութիւն Հրատարակչութիւն, 2004 (համախմբագիր՝ Գ. Գէօդակեան):

Տասնչորսերորդ հատոր, «Երաժշտա-ազգագրական ժառանգութիւն. Հայ ժողովրդական երգեր, գիրք Զ», Երեւան, ՀՀ ԳԱԱ Գիտութիւն Հրատարակչութիւն, 2006 (համախմբագիր՝ Գ. Գէօդակեան):

Այս հատորներուն մէջ, Աթայեան համակողմանիօրէն առնչուած է կոմիտասեան ձեռագիրին հետ: Իր նախաբանները եւ յատկապէս ծանօթագրութիւնները ձեռագիրը կենդանի շարժումի վերածելու նշանակալի փորձեր են, ձեռագիր՝ ինքն իր մէջ, ձեռագիր՝ ըստ ուրիշ ձեռագիրի եւ տարբերակի հետ ունեցած յարաբերութեան, ձեռագիր՝ ըստ պատմական յետնախորքի:

Ահաւասիկ երեք օրինակ:

Ձեռագիր՝ ինքն իր մէջ: *Հինգ էծ ունեմ* խմբերգի ձեռագիրի մասին. «442/42-ում սոպրանոյի ձայնաուութիւնը բնագրում միայն տողասկզբին, մէկ ամբողջ նոտայով է նշանակուած: Քանի որ վրան ֆերմատա է դրուած, մենք վերծանեցինք, զետեղելով այդ ձայնը, այնուամենայնիւ, ուղիղ փակագծերի մէջ: Վերեւից ձգուող ձայն ունենալու մտադրութիւնը կարելի է կռահել նաեւ ժողովրդական մեղեդիի ձայնագրութեան էջին իր նշումից» (Երրորդ հատոր, էջ 264):

Ձեռագիր՝ ըստ ուրիշ ձեռագիրի եւ տարբերակի հետ ունեցած յարաբերութեան: *Ծիրանի ծառ* խմբերգի մասին. «Խմբական մշակման երեք բնագիր կայ. 423, էջ 7բ-8, թանաքով մաքուր գրուած է, թէեւ մատիտով վրայից խազած է, ինչպէս բազմաթիւ այլ բնագրեր, 405, էջ 7բ-8 եւ 10բ-11, եւ 449, էջ 12բ, երեքն էլ միեւնոյն տոնայնութեան մէջ են: 1906-ի տպագրուածից դրանց էական տարբերութիւնն այն է, որ առաջինում «Ծիրանի ծառ, բար մի՛ տա» մեղեդին տենորը մենակ է սկսում եւ ընկերակցութիւնը շատ թեթեւ է, իսկ երկրորդում եւ երրորդում, ընդհակառակն, մեներգողի հետ արական խումբն ամբողջապէս, միանգամից մուտք է գործում» (Երկրորդ հատոր, Բ. տպգր., էջ 251):

Ձեռագիր՝ ըստ պատմական յետնախորքի: Դաշնակի համար *Կարնոյ Շորորի* մասին. «Բեռլինում գրուած 582բ-ից եւս հեղինակը գոհ չի մնացել, Էջմիածին վերադառնալով շարունակել է աշխատել 582ա եւ բ-ի վրայ, մատիտով փոփոխութիւններ է նախանշել: Եւ միայն յաջորդ տարուայ Յուլիսին է, որ Էջմիածնից-Փարիզ Մ. Բաբայեանին գրել է, թէ այդ պարն եւս պատրաստ է: Խօսքն եղել է թիւ 1435 բնագրի մասին» (Վեցերորդ հատոր, էջ 225):

Եւ այսպէս՝ 14 հատոր: Ասիկա՝ իր ծաւալով եւ տարողութեամբ, ոչ նախադէպ եւ ոչ ալ հետադէպ ունեցած է հայ երաժշտագիտութեան մէջ:

Երաժշտական ձեռագիրը բարդ հասկացողութիւն մըն է: Անիկա՝ բնագիր է: Ի տարբերութիւն տպագիրէն՝ որ կ՚ընկալուի իբրեւ ամրագրուած վերջնականութիւն, ձեռագիրը իր մէջ կրնայ պարունակել չլուծուած խնդիրներ, մեծ ու փոքր անորոշութիւններ, անհարթութիւններ, սխալներ, եւ այլն:

Ձեռագիրի տպագրութեան համար կան երկու գլխաւոր մօտեցումներ՝ քննական խմբագրութիւն (critical edition) եւ կատարողական խմբագրութիւն (performing edition): Անշուշտ, այս երկուքին միջեւ կրնան գտնուիլ բազում միջանկեալ լուծումներ:

Կոմիտասի ձեռագիրը պէտք է անձամբ տեսած ըլլալ, համոզուելու համար այնտեղ գտնուող բազում խնդիրները: Կոմիտասի ձեռագիրները յաճախ կը յառաջանային կատարողական գործադրութեան կենդանի փորձառութեան ընդմէջէն, հետեւաբար կը գտնուէին յարաշարժ վիճակի մէջ՝ մեծ ու փոքր սրբագրութիւն-վերափոխութիւններով: Երաժշտահանը յաճախ միեւնոյն ձեռագիրին վրայ կը կատարէր բազմահերթ սրբագրութիւններ, որոնց խճողումէն ետք կը մաքրագրէր նոր ձայնաթերթի վրայ, որ իր կարգին հիմք կը հանդիսանար նորանոր սրբագրութիւններու: Եւ այսպէս շարունակ: Սրբագրութիւնները կրնային ըլլալ ամբողջական կամ անկատար:

Այս բոլորը խմբագրական դժուարութիւններ կրնան յառաջացնել: Սեւագիր սրբագրութի՞ւնը ընդունիլ իբրեւ վերջնական, թէ սկզբնականը: Սեւագի՞րը դարձնել վերջնական՝ խմբագրելով անոր բոլոր անկատարութիւնները, թէ՞ դիմել նախապէս գոյութիւն ունեցող վերջնականին:

Մաքրագիրները եւս կրնան կրել ձեռագրական բազում խնդիրներ, կապուած երանգանիշերու, յատկապէս cresc. եւ dim. նշաններու ճիշդ դիրքաւորումին հետ, լեկաթոներու դրութեան՝ մոթիֆներու կրկնութեան պարագային, ձայնանիշերու ճշգրտութեան՝ յատկապէս ոչ-դասական աքորներու եւ ձայնամիջոցներու գոյութեան պարագային, եւ այլ խնդիրներ, որոնք կրնան բնորոշ ըլլալ ընդհանրապէս ձեռագրական աշխարհին:

Ընդհանուր առմամբ, Աթայեան ընտրած է կատարողական խմբագրութեան ուղղութիւնը: Վերջապէս Կոմիտասը պէտք է ներկայանար կատարումի համար մատչելի ամբողջական տեսքով: Եթէ տեղ մը, օրինակ, երգին բառերը չեն գրուած, Աթայեան չէ փափաքած եղանակը թողուլ առանց բառի: Եթէ մոթիֆ մը կամ նախադասութիւն մը կը կրէ լեկաթօ իսկ իր կրկնութիւնը չի կրեր, զանոնք դարձուցած է համանման, կատարողին համար ապահովելու տրամաբանական շարունակութիւն: Եթէ միեւնոյն ձայնանիշը կը կրէ երկու երանգանիշեր, ընտրած է մէկը՝ շփոթութեան չմատնելու համար կատարողը: Քանզի ոեւէ մասնագէտ կատարող կը նախընտրէ իր առջեւ ունենալ միակ եւ ամբողջական բնագիր մը (լաւ է թէ վատ՝ ուրիշ հարց): Կատարողները չեն սիրեր կարդալ ծանօթագրութիւններ եւ ժամանակ չունին կատարել բնագրային մանրակրկիտ համեմատութիւններ՝ ընտրելու համար իրենց նախընտրածը:

Աթայեանի կատարած ձեռագրական աշխատանքը անգնահատելի է: Աշխատանքի մէջ կայ սէր եւ կիրք ոչ միայն Կոմիտասի, այլեւ ընդհանրապէս ձեռագրական աշխարհի եւ անոր թելադրած խնդիրներուն նկատմամբ:

Յ.Գ. Կ՚ուզէի ինքնասրբագրութիւն մը կատարել: Մէկ տարի առաջ կը գրէի, որ Կոմիտասի Պեռլինի շրջանի գործերէն Աթայեան հրատարակած է խմբերգ մը եւ երեք դաշնակի գործեր (*Զահակիր*, թիւ 1829): Ուշադրութենէս վրիպած էր՝ որ ան հրատարակած է նաեւ գերմաներէն Պատարագը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻՆ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔ Է ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԵԼ

Հայաստանի Յատուկ Քննչական Ծառայութիւնում քննուող քրէական գործի նախաքննութեան ընթացքում ձեռք բերուած բաւարար ապացոյցների համակցութեան հիման վրայ Հայաստանի նախկին նախագահ Սերժ Սարգսեանին մեղադրանք է առաջադրուել Քրէական Օրէնսգրքի 38-179-րդ յօդուածի 3-րդ մասի 1-ին կէտով նախատեսուած հանրօրէն վտանգաւոր այն արարքի կատարման համար, որ նա, 2008 թուականի Ապրիլի 9-ից մինչեւ 2018 թուականի Ապրիլի 9-ը զբաղեցնելով Հայաստանի նախագահի պաշտօնը, իր պաշտօնէական դիրքն օգտագործելով, 2013 թուականի Յունուարի 25-ից մինչեւ նոյն թուականի Փետրուարի 7-ն ընկած ժամանակահատուածում կազմակերպել է պաշտօնատար մի խումբ անձանց կողմից պետութիւնից վտնելու եղանակով առանձնապէս խոշոր չափերով գումարի՝ 489.160.310 դրամի յափշտակութեան կատարումը: Այդ մասին յայտնեցին ՅՔԾ մամուլի ծառայութիւնից:

Սերժ Սարգսեանի նկատմամբ որպէս խափանման միջոց է ընտրուել չհեռանալու մասին ստորագրութիւնը:

Քրէական գործով նախաքննութիւնը շարունակւում է:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Այսու կը տեղեկացնենք, թէ Կիրակի, 8 Դեկտեմբեր 2019-ին, ներկայութեամբ 17 երեսփոխաններու, գումարուեցաւ Աղեքսանդրիոյ Պատկ. Թեմական Ժողովի Բ. նիստը:

Ժողովը բացուեցաւ Առաջնորդ Սրբազան Հօր աղօթքով, ապա «Հոգւոց» կարդացուեցաւ Թեմական Ժողովի երկարամեայ նախկին անդամ Նուպար Լէյլէկեանի հոգւոյն ի հանգիստ:

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ Թեմական Ժողովի դիւանի ընտրութիւնը, ըստ այդմ դիւանի անդամներ վերընտրուեցան.

Տեարք	Տիգրան Ալեքսանեան	Ատենապետ
	Ժորժ Լէյլէկեան	Փոխ-Ատենապետ
Տոքթ.	Արմէն Գաւուքճեան	Ատենադպիր

Վերջաւորութեան տեղի ունեցաւ նոր Քաղաքական Ժողովի ընտրութիւնը: Յետ քուէարկութեան, Քաղաքական Ժողովի ընտրուած նոր անդամները Առաջնորդ Գերշ. Տ. Աշոտ եպիսկոպոս Մնացականեանի նախագահութեամբ առաջին նիստը գումարելով՝ ընտրեցին իրենց դիւանը: Նորընտիր սոյն Ժողովը պիտի գործէ երկու տարուայ շրջանի համար՝ հետեւեալ կազմով եւ դիւանով.

Տեարք՝	Վահէ Պէնօհանեան	Ատենապետ
Տիար	Կարպիս Ճուճուեան	Փոխ-Ատենապետ
Տիկին	Մայտա Պալաեան	Ատենադպիր
Տիար	Րաֆֆի Նախըշքէրեան	Գանձապահ
Տիար	Կարօ Խանցեան	Խորհրդական
Օր.	Թանիա Արթինեան	Խորհրդական
Տիար	Այդ Գալայճեան	Խորհրդական

ԴԻՒԱՆ
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

2019-Ի 11 ԱՄԻՍՆԵՐԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲԻՒՋԷ Է ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒԵԼ 4,3 ՄԼՐԴ ԴՐԱՄ. ՅՔԾ ՊԵՏ

Յատուկ Քննչական Ծառայութիւնում քննուող քրէական գործերով այս տարուայ 11 ամիսներին վերականգնուել է աւելի քան 4,3 միլիարդ դրամ. այս մասին Նոյեմբերի 29-ին յայտարարել է Յատուկ Քննչական Ծառայութեան պետ Սասուն Խաչատրեանը:

Նա նշել է, որ այդ թուից «բազմակի աւելի մեծ չափով կալանք է դրուել մեղադրեալներին իրաւաբանօրէն ու փաստացի պատկանող շարժական ու անշարժ գոյքի, ինչպէս նաեւ յանցագործութեան առարկայ հանդիսացած ակտիւների վրայ»: Խաչատրեանը ներկայացրել է վիճակագրութիւն, ըստ որի՝ 2008-2019 թուականների ընթացքում բիւջէ վերականգնուած ամբողջ գումարը կազմել է 598 միլիոն դրամ:

Բացի այդ՝ ՅՔԾ-ն բացայայտել է համայնքների սեփականութիւնը հանդիսացող «հարիւրաւոր հեկտարների հողամասերի ապօրինի օտարման դէպքեր»: ՅՔԾ-ն կառավարութեանը միջնորդութիւններ է ներկայացրել՝ այդ տարածքները համայնքներին վերադարձնելու համար:

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԴԱՇՏԸ ՊԷՏՔ Է ԶԵՐԾ ԼԻՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆՀԱՐԿԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ. ԱՐԱ ԽԶՄԱԼԵԱՆ

Հայաստանի Կրթութեան, Գիտութեան, Մշակոյթի եւ Սպորտի նախարարի տեղակալ Արա Խզմալեանը Նոյեմբերի 29-ին լրագրողների հետ հանդիպմանն ասաց, որ աստիճանաբար աւելի են ազատականացնում մշակութային ոլորտը:

«Պետական վերահսկողութիւնը, անհարկի միջամտութիւններն ազատ ստեղծագործական գործընթացներին, վարչական լծակների կիրառումը տնօրէնների եւ ոլորտի պատասխանատուների վրայ այլեւս գոյութիւն չունեն: Մենք յայտարարում ենք, որ ստեղծագործական դաշտը պէտք է լինի ազատ, եւ ↳ 4

ԳԷՈՐԳ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԸ ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ Է ՆԵՐԳՐԱՒՈՒԵԼ 5 ՅՕԴՈՒԱԾՈՎ

Հայաստանի նախկին գլխաւոր դատախազ Գէորգ Կոստանեանը Մարտի 1-ի գործով որպէս մեղադրեալ է ներգրաւուել 5 յօդուածով: *Արմենպրեսի* հարցին ի պատասխան այս մասին յայտնեցին Յատուկ Քննչական Ծառայութեան մամուլի ծառայութիւնից:

«Կոստանեանը որպէս մեղադրեալ է ներգրաւուել պաշտօնէական կեղծիք կատարելու (Քրէական Օրէնսգրքի 314-րդ յօդուածի 1-ին մասով), պաշտօնէական լիազօրութիւնները չարաշահելուն դրդելու (38-308-րդ յօդուածի 2-րդ մասով), պաշտօնէական կեղծիք կատարելուն դրդելու (38-314-րդ յօդուածի 1-ին մասով), ծանր կամ առանձնապէս ծանր յանցագործութիւնը պարտակելուն դրդելու (38-334-րդ յօդուածի 1-ին մասով), ծանր կամ առանձնապէս ծանր յանցագործութիւնների վերաբերեալ գործերով ապացոյցների կեղծմանը դրդելու (38-349-րդ ↳ 4

ԽՈՀԵՐ

ԱՆՁՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՔՕՂՈՎ

ՀԱՅԿ ԱՒԱԳԵԱՆ

Եթէ նայինք ողջ Սփիւռքի հիմնահոսանքի գործունէութեան հրապարակային ինքնապատկերումներուն, դժուար չէ նկատել՝ որ իւրաքանչիւր քայլ ներկայացուած է իբրեւ հայութեան համար կատարուած քայլ: Ո՛չ մէկ անձնական շահ, ո՛չ մէկ անձնական օգուտ, ո՛չ մէկ անձնական նկատառում, ընդհակառակը, ընդմիշտ անձնազոհութիւն:

Եթէ կ՚ապրիս Սփիւռքի մէջ եւ կը կազմես յարաբերութիւններ, դժուար չէ նկատել՝ որ քու աղերսակցութիւններուդ հիմնական մասը հիմնուած է անձնական զուգաւորութիւններու վրայ:

Լաւ ես ընտրելախաւին հետ, ուրեմն հայասէր ես եւ հայութեան համար գործող, լաւ չես՝ անձնասէր ես եւ անձիդ մասին մտածող:

Փորձէ *անձնապէս* մերժել վերնաշերտի ներկայացուցիչի մը *անձնական* պահանջը. տեղւոյն վրայ կը մեղադրուիս իբրեւ *անձնապաշտ*, քանզի ընտրեալի մը անձնական պահանջը՝ քու միջոցովդ, պիտի հրապարակուէր իբրեւ հայութեան համար իրագործում: Անիկա պէտք ունի քեզի:

Տեսէ՛ք լրագրողները: Կրնաս դառնալ հայասէր, համայնասէր, այլեւ օժտուիլ մարդկային ամենավսեմ յատկանիշներով եւ կազմել հրաշալի յարաբերութիւններ, եթէ ուրախութեամբ յօդուածներ եւ քննախօսականներ գրես վերի տրամադրութիւններուն մասին: Որքան բարձրացնես գովաբանութեան աստիճանդ, այնքան կը դառնաս հայասէր, կը դառնաս մտերիմ՝ բանալի անձերու հետ, կը սեղանակցիս անոնց: Զըլլայ յանկարծ վատին անուանես՝ վատ: Վատը գոյութիւն չունի սփիւռքեան հասկացողութեան մէջ:

Ի դէպ, վատի մասին խօսիլը ծայրայեղութիւն մը եղաւ «Խոհեր»-ուս համար: Տակաւին հոն չհասանք: Կը գործէ աւելի պարզը: Զըլլայ որ մերժես վատը լաւի վերածել եւ պարզապէս լռես: Ինչպէ՞ս կը լռես հայապահպաններուն մասին: Անոնք ի ծնէ նուիրեալներ են: Հայապահպանութիւնը վատ, միջակ կամ լռութիւն չի ճանչնար: Ան կը ճանչնայ միայն ու միայն միահեծան փառաբանութիւն:

Տեսէ՛ք Սփիւռքի հիմնահոսանքի գրախօսականները: Ուշադրութեամբ հետեւեցէք՝ թէ ո՛վ որուն մասին կը գրախօսէ, ո՛ր գիրքը կը գրախօսուի: Քիչ կը պատահի, երբ գրողի եւ գրախօսողի միջեւ անձնական մտերմական յարաբերութիւն գոյութիւն չունենայ: Կը պատահի՝ բայց քիչ: Զըսելու համար՝ թէ ուր որ է գրախօսական մը գրուի: Սփիւռքը գրախօսականներէ չ՚ախորժիր:

Սփիւռքը, ըստ էութեան, կազմուած է շուկայական յարաբերութիւններով: Դրամատիրութեան շրջանի ամենասիրած բառը՝ մրցակցութիւնը, կը հանդիսանայ շուկայի եւ շուկայական յարաբերութիւններու պատկերաւոր օրինականացումը: Բայց չէ՞ որ մրցակցութիւնը վանողական է, պէտք չէ ներգրաւուի ուրիշով: Համահայկականութիւնը եւ շուկայականութիւնը չեն կրնար ընթանալ համահունչ, բացի եթէ առաջինը դառնայ վերադիր բայց անգործ գաղափարախօսութիւն, երկրորդը՝ գործող բայց չյայտարարուած իրականութիւն:

Մէկու մը բողոքէ՝ թէ մէկ կուսակցականը չի յարաբերիր միւսին հետ համակեցական հարթակի վրայ, պիտի պատասխանէ՝ շատ բնական է: Մէկու մը բողոքէ՝ թէ հայկական հարուստ միութիւն մը դրամ չի տար համանման կարօտեալ միութեան, պիտի պատասխանէ՝ շատ բնական է: Մէկու մը բողոքէ՝ որ դրամները կը տրուին այնպէս, որ արդիւնքը ըլլայ դրամատուին ի նպաստ, պիտի պատասխանէ՝ շատ բնական է: Շատ բնական է, որովհետեւ կայ մրցակցութիւն: Շատ բնական է, եթէ դադրինք խօսիլ ողջ հայութեան անունով եւ մատնանշենք՝ որ ասիկա այսպէս է, եւ վերջ: Մասնակին ու մասնաւորուածը չդարձնենք համահայկական:

Շուկայական յարաբերութիւնները իրենց ազդեցութիւնը ունին նաեւ հայ աղքատ դասակարգին վրայ: Դրամատիրութիւնը՝ հարուստներու այդ համակարգը, անընդհատ կը խօսի միջին դասակարգի մասին. միջին դասակարգի շնորհիւ է՝ որ դրամատէրը կը հասնի իր դրամական կուտակումին, հետեւաբար, այս դասակարգը պէտք է դառնայ պատումի կեդրոնը: Իսկ աղքատը կը յիշուի դրամատիրութեան յարմարաւէտ բանաձեւով, որ կը կոչուի՝ «աղքատութեան կրճատում» (poverty reduction). ոչ աւելի, ոչ պակաս: Տարօրինակ է. դրամատիրական համակարգի ուղղակի գոյութեան պատճառով գոյացած աղքատութիւնը պիտի կրճատուի ճիշդ նոյն գործիքներով՝ որ յառաջացուցած է աղքատութիւնը: Հեռուները չերթանք:

Համայն հայութիւնը չէ՝ որ կրնայ ակումբ յաճախել: Աղքատ հայը չի կրնար ակումբային *ընկերային* պայմանները լրացնել: Անիկա դուրս կը մնայ համայնքէն՝ առանց ազգային խղճահարութիւն պատճառելու համայն հայութեան անունով խօսողներուն:

Ողջ հայութեան անունով խօսիլը դասակարգ պէտք չէ ճանչնայ: Բայց երբ աղքատը գործնականօրէն դուրս կը մնայ համայնքային կեանքէն, երբ դասակարգ մը պարտադրաբար անգործ կը մնայ գաղութէն ներս եւ առաւելագոյնը կը վերածուի նպաստընկալի, ուրեմն, նախընտրելի է չխօսիլ համահայութեան անունէն:

Եւրոպական շատ յայտնի հաստատութենէ մը երկու տիկիններ եկան եւ եգիպտահայութեան մասին վիճակագրութիւն կատարելու նպատակով հարցաթերթիկներ բաժնեցին: Տիկինները գացին եկեղեցիները, ակումբները եւ միութիւնները: Անձնապէս ըսի անոնցմէ մէկուն՝ որ կան աղքատներ, որոնք ո՛չ եկեղեցի կ՚երթան, ո՛չ ակումբ, ո՛չ միութիւն. պէտք չէ՞ արդեօք յատուկ փորձ կատարէք անոնց հասնելու: Նեղուեցաւ, ըսաւ որ լծակներ չունին (ասիկա տեղի ունեցաւ հետս ձայնագրուած հարցազրոյց մը կատարելէն ետք. այնքան նեղուեցաւ՝ որ ինձմէ հարցաթերթիկի պատասխանը մերժեց վերցնել. բայց ասիկա ուրիշ պատմութիւն է, որ բաւական պիտի երկարի): Անոնք ընտրեցին ակումբ-եկեղեցի-միութեան աւանդական եւ դիւրամատչելի մօտեցումը, ինչպէս նաեւ քանի մը դուրս մնացած անձեր, մինչդեռ վիճակագրութիւն մը նախ եւ առաջ պարտաւոր է հասնիլ այլազան ու մանաւանդ *մեկուսացած* շերտերու եւ իրաւունք չունի բաւարարուելու լոկ հասանելի շերտերով: Եգիպտահայութեան մասին եղած վիճակագրութեան արդիւնքներուն չեմ կրնար հաւատալ, անկախ կեդրոնական կազմակերպողներուն բարի կամեցողութենէն:

Հիմա կու գայ անձնական մակարդակով հայկականութեան պատրուակումը՝ իբր եսական շահի գոհացում: Երբ հայ մը անձնապէս ոչ-հաճոյակատար դէպք մը կատարէ ուրիշ հայու մը հանդէպ, անմիջապէս այդ ուրիշը յառաջ կը մղէ պատրաստ կարգախօսը՝ «Հայը հայուն դէմ»: Իսկ ե՞րբ այդ ուրիշին տեսած ըլլաք օգտակարութիւն մատուցանէ հայու մը:

Մնացածը՝ դուք մտածեցէք:

ՋԱՀԱԿԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՍՐԱՀԻ
2020 Տարւոյ «ԵՐԵՒԱՆ» Պատի Օրացոյցը
(78-ՐԴ ՏԱՐԻ)
ԳԵՂԱՆԿԱՐԻՉ ՄԱՐԻ ՅՈՎԵԼԵԱՆ- ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ԴԱՇՏԱՅԻՆ ԾԱՂԻԿՆԵՐ ՍՊԻՏԱԿ ՇԱԼՈՎ
Գեղատիպ գունաւոր նկարով
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ՆՈՒՊԱՐ ՏՊԱԳՐԱՏԱՆ»
Ունենալու համար դիմել՝
Գահիրէ՝ Հեռ. 24530327- 01111505037
Աղեքսանդրիա՝ Հեռ. 01223484508

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 29 Դեկտեմբեր 2019-ին
Առաւօտեան ժամը 10:00-ին
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
Եկեղեցւոյ մէջ
Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ պիտի մատուցուի
Յաւարտ Ս. Պատարագի պիտի կատարուի
Հոգեհանգստեան Կարգ
Ազգային Բարերարներ
ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ
ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ
Ինչպէս նաեւ
ՊՕՂՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
Հոգւոցն ի հանգիստ

Հանրաշարժի սպասարկութեան ժամանակացոյց
Իսմաալէյա հրապարակէն ժամը 8:40-ին
Այծեմնիկ Հանգստեան Տան առջեւէն ժամը 8:50-ին

Ե.Գ.Մ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

3 ➔ ԳԷՈՐԳ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԸ ՄԵՂԱԴՐԵԱԼ Է

յօդուածի 3-րդ մասի 1-ին կէտով) յօդուածներով», - ասացին ՅՔԾ մամուլի ծառայութիւնից:

Երեւանի Ընդհանուր Իրաւասութեան Դատարանը Դեկտեմբերի 4-ին բաւարարել էր Յատուկ Քննչական Ծառայութեան միջնորդութիւնը՝ Հայաստանի նախկին գլխաւոր դատախազ Գէորգ Կոստանեանին կալանաւորելու վերաբերեալ:

Պաշտպանը նշել է, որ դատարանի որոշումը բողոքարկելու են Վերաքննիչ Դատարանում:

Նոյեմբերի 29-ին Հայաստանի նախկին գլխաւոր դատախազ, Մարտի 1-ի գործով որպէս մեղադրեալ ներգրաւուած Գէորգ Կոստանեանի նկատմամբ յայտարարուել էր հետախուզում: Նա դեռ Սեպտեմբերին Մարտի 1-ի գործով կանչուել էր ՅՔԾ: Նա այդ ժամանակ յայտնել էր, թէ արտերկրում է եւ կը վերադառնայ օրեր անց:

2006 Մարտի 14-ին Հայաստանի վարչապետի որոշմամբ Կոստանեանը նշանակուել է արդարադատութեան նախարարի տեղակալ եւ այդ պաշտօնը զբաղեցրել է մինչեւ 2008 Յուլիսի 2-ը: 2008 Յուլիսին Հայաստանի նախագահի կարգադրութեամբ նշանակուել է նախագահի օգնական, կոռուպցիայի դէմ պայքարի մոնիտորինգի յանձնաժողովի նախագահ: 2011 Յունուարի 12-ին նախագահի հրամանագրով նշանակուել է զինուորական դատախազ, գլխաւոր դատախազի տեղակալ: 2013-16 թուականներին զբաղեցրել է գլխաւոր դատախազի պաշտօնը:

ՆԻԿՈԼ ՓԱՇԻՆԵԱՆԸ ԵՒ ԲԱԿՕ ՍԱՀԱԿԵԱՆԸ ՀԱՆԴԻՊԵԼ ԵՆ ԱՐՑԱԽԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ...

1 ➔

Հանդիպման ընթացքում անդրադարձ է կատարուել Արցախում կայանալիք համապետական ընտրութիւնների կազմակերպմանը, առկայ քաղաքական իրավիճակին: Վարչապետը հանգամանալից անդրադարձել է նաեւ ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորման գործընթացին, բանակաշինութեան ուղղութեամբ տարուող աշխատանքներին:

Նիկոլ Փաշինեանը կարեւորել է Արցախում տեղի ունենալիք նախագահական եւ խորհրդարանական ընտրութիւնների ազատ, արդար, թափանցիկ եւ միջազգային չափանիշներին համապատասխան անցկացումը՝ ընդգծելով, որ Հայաստանի կառավարութիւնն այդ գործում ամէն կերպ աջակցելու է Արցախի իշխանութիւններին:

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԴԱՇՏԸ ՊԷՏՔ Է ԶԵՐԾ ԼԻՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՆՀԱՐԿԻ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ. ԱՐԱ ԽԶՄԱԼԵԱՆ

3 ➔

ստեղծագործողի աշխատանքին մենք չպէտք է միջամտենք», - *Արմենպրեսի* հաղորդմամբ՝ շեշտեց նա:

Անդրադառնալով մշակութային յեղափոխութեանը՝ Խզմալեանն ասաց, որ մշակութային յեղափոխութիւն ասելով հասկանում է նոր ձեւաչափերի, գեղարուեստական նոր լեզուի, հանդիսատեսի հետ յարաբերուելու նոր եղանակների բացայայտումը:

Նրա խօսքով՝ յեղափոխական է համարում այն ալիքը, որը սկիզբ է առել մշակութային կրթութեան ոլորտում: Փոխնախարարը յիշեցրեց «Դաս Ա», «Դասարան+դասական» ծրագրերի մասին: «Կոչ ենք անում հանրութեանն ուշադրութիւն դարձնել այս կրթական ծրագրերին, որովհետեւ մենք գնալու ենք էմոցիոնալ կրթութեան ճանապարհով: Դասական երաժշտութիւնը, դասական արժէքները, դասական պոէզիան էմոցիոնալ եւ տպաւորիչ գեղարուեստական ձեւերով մեր դպրոցականներին ներկայացնելն առաջնահերթութիւն է: Եթէ ուզում ենք վաղը մշակութային շուկայ ունենալ, պէտք է այսօրւանից սկսենք», ընդգծեց Արա Խզմալեանը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՄ ՈՉ-ԱԶԳԱՅԻՆ
Բ. ՅուՋԱՆՔ ուՋԱՆԳ

1 ➔

առանց Պեթհովէնի: Պեթհովէն մարդկային յիշողութեան բաղադրիչ մըն է: Իսկ ինչպէ՞ս վերաբերիլ մարդկային եւ հասարակական *հաւաքական* յիշողութեան հետ, յիշողութիւն մը՝ որ բնազդօրէն կենդանի կը պահէ անցեալը: Կարելի՞ է վերացնել, օրինակ, ցեղասպանական աղէտը: Լաւ է, եթէ վերացուի Ցեղասպանութեան գերառկայականացումը եւ արհեստական բեւեռականացումը՝ որ կը ծառայէ շուկայական շահերու, բայց անիմաստ է մտածել անոր աղէտային յիշողութեան վերացումին մասին:

Արդ, եթէ իմաստային աւելի խոր շերտ մը փորձենք փնտռել, խօսքը կարելի է սլաքաւորել դէպի ոչ թէ հինի վերացումը, այլ հինի *տիրակալութեան* վերացումը: Ոչ թէ վերացնել Պեթհովէնը կամ Կոմիտասը, այլ չթողուլ որ հանգստաւէտ ու անճիգ աւանդապահները զանոնք դարձնեն անշարժ կուռքերու եւ խոչընդոտեն մշակոյթի արդիականացումը:

Բայց ապագայապաշտութիւնը ոչ միայն մշակոյթի արդիականացում մըն էր՝ իբրեւ մասնագիտական միակեցական գործօն: Այլ մշակոյթ-կեանքը մէկ ծիրի մէջ գործադրել-գնահատելու ընթացք մըն էր, ուր առաջնային կարեւորութիւն կը տրուէր նոր հասարակարգի ստեղծումին՝ հիմնուած ազատագրուած մարդու հայեցողութեան վրայ: Այս էր աւանկարտիսթական ապագայապաշտութեան մտահորիզոններէն մէկը՝ ծնունդ առած Իտալիոյ մէջ, Ի. դարու սկիզբը: Անշուշտ, ապագայապաշտութիւնը միանշանակ չէր, այնտեղ կային յարձակողականութիւն, պատերազմ եւ այլ տարրեր, որոնց մասին անդրադառնալը այստեղ մեզի պիտի տանի շատ հեռուները:

Այս շատ հակիրճ բացատրութենէն ետք արդէն կարելի է ընդհանուր պատկեր կազմել ՔոՔոՂաբի ներկայացումին, աւազակամիտ ընդդիմութեան, ինչպէս նաեւ ազգային արժէքներու պահապան հիմնահոսանքային մտաւորականութեան լռութեան մասին:

Նոյեմբեր 2 թուակիր ֆէյսպուքեան գրառումին մէջ, դաշնակահարուհի եւ արուեստաբան Մարինէ Կարոյեան պիտի արձագանգէր.

«Մենք ապրում ենք Աֆղանստանի ու Պակիստանի արանքում: Ոչ ոք թող պատրանքներ չունենայ, որ եթէ կոնսերվատորիա, օպերա, թատրոններ, արուեստի կենտրոններ ու թանգարաններ կան երկրում, ուրեմն ազգն էլ պիտի որ գոնէ առաջնային կրթուած լինի: Զկայ էդպիսի բան: Մտաւորականները ապրում են իրենց ընկերական գետտոներում եւ այնքան մեծամիտ են, որ իրենց ապահով են զգում այստեղ: Իսկ իրականում երկրում այնպիսի խառնաշփոթ է, որ խաւարամիտների ագրեսիան բազմապատկուելու բոլոր պայմանները ստեղծուած են:

«Մեզանում հանրային տարածքում կամ պիտի Քրիստոսի արձան դնեն, կամ զուռնա/դհոլ ածեն: Հանրային տարածքը իրենցն է: ««Ամօթ» գոռացող կոկորդը պատռող մի կնոջ հարցնում եմ, թէ իր համար այդտեղ ինչն է ամօթ: Ասում է. «Ես չեմ թողնի, որ էս տեսակ բաներ իմ օջախ մտնեն»»:

Բանաստեղծուհի Վիոլէտ Գրիգորեան՝ Նոյեմբեր 3-ի գրառումին մէջ պիտի արձանագրէր.

««Զիլնելո՛ւ, սատանիստական երեւոյթ իմ երկրում չիլնելո՛ւ», - գոռում, անկիւնը քշուած գազանիկի պէս իրեն պատռում էր տառապած ու փառապանծ «հայու գենը»: Իսկապէս էր տառապում, ու նայելուց կարեկցում ես գլուխը կորցրած էդ պինդ տղամարդուն, որ ի տես կանացի մի քանի մարմնի ու նրանց պարի՝ էդպէս իրեն վտանգուած ա զգում:

«Մեր մշակոյթը, աւանդոյթները եւ այլն, այո՛, ու հէնց դրանց վրայ էր յենուած էս փերֆորմանսը, բայց դէ հայ ժողովուրդը յիշողութիւն չունի: Ծննդեան թիւը հարցնես՝ հազարամեակներ կը խփի, բայց խաբար չի իր երեկուայ արուեստից ու գրականութիւնից: Փրփուրը բերնին՝ կրթութեան նախարարին ա կոչ անում, որ արգելանք դնի «սատանիստական» բաների վրայ, մինչդեռ հայերէնը հանող էդ նախարարը, պիտի հայերէնն էնքան աւելացնէր, որ դպրոցներում դասաւանդուէր էդ կորցրած յիշողութիւնը, որպէսզի «հայու գենը» էսօր չհարձակուէր Չարենցի, Վշտունու, Կարա Դերվիշի, Աբովի ու իր աւանգարդիստական մշակոյթի վրայ»:

ՅուՋԱՆՔ ուՋԱՆԳ-ի ներկայացումէն կարեւոր հատուածներ կարելի է դիտել YouTube-ով: Մեծ բան մը չէ կատարուածը՝ միջին մակարդակով ներկայացում մը, չունենալով 1920-ականներու հայկական ապագայապաշտութեան ստեղծագործական *գիւտը*, թէեւ կը գտնուին հետաքրքրական եւ իւրատիպ պարադրային (choreographic) առաջարկներ եւ տարածային լուծումներ:

Ընդհանուր առմամբ ներկայացում մըն է՝ որուն մասին բարձրացած աղմուկը կը գտնեմ աւելորդ: Իսկ եթէ աւելորդ կը գտնեմ՝ ինչո՞ւ անպայմանօրէն ուզեցի անդրադառնալ անոր: Շատ պարզ պատճառով: Այս «Խմբագրական»-ը կը գրուի Սփիւռքի պաշտօնական կառոյցներուն ընդմէջէն: Կարելի՞ է երեւակայել, որ օր մը, Սփիւռքի աւանդական կառոյցները մտածեն *ՅուՋԱՆՔ ուՋԱՆԳ*-ի նման ներկայացում մը իրականացնել: Սփիւռքը այնքան ինքզինքը պաշտպանած է հայապահպանումով՝ կեղծ ազգայնականութեան եւ վերացական համահայկականութեան տակ ստեղծելով անյանձնառու գեղարուեստական սիրողականութիւն մը, որ *ՅուՋԱՆՔ ուՋԱՆԳ*-ը կը գտնուի անոր հասողութենէն անդին:

Ցնցող աւանկարտիզմ մը անխուսափելի դարձած է Սփիւռքի գաղափարական գոյատեւումին համար: Ցնցում մը, որմէ ետք կրնայ շատ բան փոխուիլ՝ ժողովրդավարութեան, իրական ազգայինի, արեւմտահայերէն լեզուի եւ ընդհանրապէս ազատագրուած սփիւռքեան մտածողութեան համար:

Սփիւռքի ո՞ր աւանդականը կը համարձակի հրաւիրել ՔոՔոՂաբը:

Ա.

دار شورشة للطباعة - رقم إيداع دار الكتب ٨٠٥